

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΙ ΠΡΟΫΠΩΙ ΣΧΟΛΗΙ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Σ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ'

(ΑΝΤΙΤΥΠΑ 1500)

'Αριθμός άστειας κυκλοφορίας	{	94.704
		20-10-38
Τιμή ἄνευ βιβλιοδημου -	Δρ.	61.70
*Άξια βιβλιοδημου - - -		24.70
Πρόδθετος φόρος ἀναγνωστών -		7.40
Συνολική ἄξια -		93.80

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52-ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) -52
1938
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΖΑΠΗ
ΕΠΙΧΗΡΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙΦΥΛΑΞΙΑΣ
18.10
οφ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΟΠΑΙΔΕΙΟΣ ΤΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΓΚΩΜΟΣ ΚΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΕΡΚΕΦΡΙΜΗΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3638

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ

ΕΠΑ. 1808.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΠΡΟΤΥΠΩΣ ΣΧΟΛΗ

42318

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ 5^η ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ'

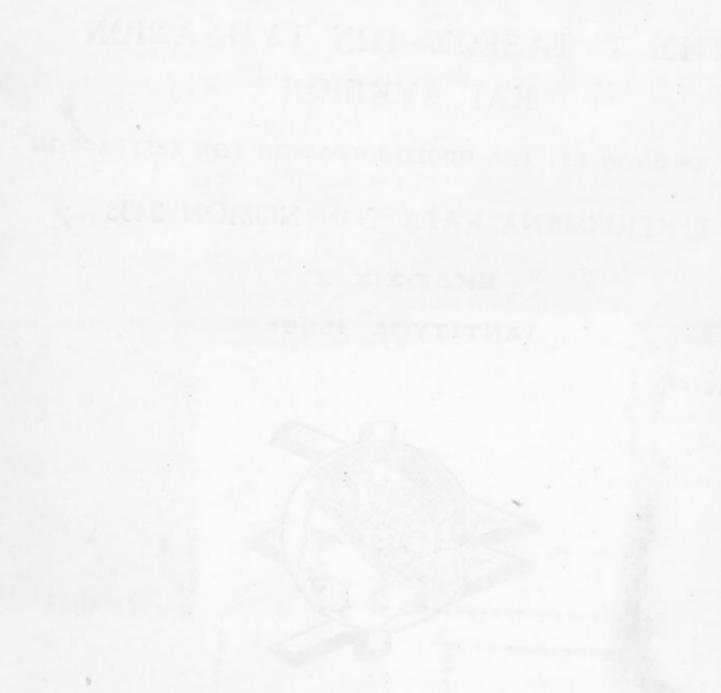
ΑΙ 1500)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Αἴρεται

Σημείωσις θεών μυθητάς. "Οπου τυχὸν παρουσιάζεται ἀπορία, ἃς συμβουλεύεται ὁ ἀναγνώστης τὸ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου *B'·Παράρτημα* (σελ. 377 κἄ.).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

• **III σημαίνει τής Καλλιπόλεως.**

Παύλου Νιοβάνα,

“Η τελευταία ἐλληνικὴ σημαία, ἡ ὑποσταλεῖσα ἐπὶ τῆς δυστυχοῦ γῆς, τῆς ὁποίας διαβατική, ὡς ὥρατον ὅνειρον, ἐσδήσθη τῇ ἐλευθερίᾳ, ὑπῆρξεν ἡ σημαία τῆς Καλλιπόλεως. Αὐτὴ ἀχριθῶς, ἡ ὁποία πρώτη, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ἐκήρυξε μὲ τὸ ὑπερήφανον ἀνέμισμά της τὰ ἐλευθέρια εἰς τὴν χώραν τῶν προαἰωνίων σκλάδων.

Μετὰ πόσους ἀγῶνας καὶ ἐναντίον πότων ἀντιδράσεων εἶχεν ὑψωθῆ, κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην εὐτυχισμένην ἡμέραν, ἡ σημαία τῆς “Ἐλλαδὸς ἐπὶ τῆς πανηγυρισούστης πόλεως! ” Εφθασε στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ σκλάδοι εἶχον ἀρχίσει νὰ διστάζουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Τόσον ἀργοῦσαν νὰ περάσουν αἱ ὥραι διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δόποιοι εἶχον ἀναμείνει καρτερικῶς ἐπὶ αἰώνας, καὶ χωρὶς νὰ λιποψυχήσουν οὖτε μίαν στιγμήν, τὴν μεγάλην ἡμέραν. Ἐπὶ τέλους, ἡ μεγάλη ἐπηγγελμένη ἡμέρα ἔφθασε. Διεθνῆ ἀγήματα, καθιεροῦντα τὴν θρακικὴν ἐλευθερίαν, εἶχον παραταχθῆ διὰ νῦν ἀπονείμουν τὰς τιμὰς τῶν τετιμημένων πρὸς τὰ ἐλληνικὰ χρώματα. Τὰ ὅπλα παρουσιάσθησαν εἰς εὐλαβῆ χαιρετισμόν. Καὶ ἐνα παράγγελμα, τὸ ὅποιον συιεκλόνισε τὰς ψυχὰς τῶν ζωντανῶν

καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τάφων, ὡς φωνὴ ἀρχαγγέλου, ἀντήχησεν . . .
«Αἴρε ! . . .»

“Η συνεπιυγμένη, ὡς ἄνθος ἔτοιμον ν’ ἀνοίξῃ εἰς τὸ φῶς μιᾶς-
ἕαρινῆς ἀνατολῆς, σημαία, ἐπιερώθη πρὸς τὰ ὅψη ἐπὶ τοῦ ὄψηλοῦ-
ἴστοῦ, ἐσταμάτησεν εἰς τὴν κορυφήν του, ἐξετυλίχθη, ὡς θαύμα,
καὶ ὁ οὐρανὸς ἐγέμισεν ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῶν χρωμάτων της.

Πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν πάλιν ἡ Ἱδία πομπὴ—ὄπαρχουν Ἱδία πρό-
γματα πενθήμως διαφορετικὰ—ἐκινήθη εἰς τὸν Ἱδίον τόπον, εἰς τὸ
Ἱδίον σημεῖον. Διεθνὴ ἀγήματα εἰχον παραταχθῆ πάλιν διὰ ν’ ἀπο-
δώσουν τὰς νεκρώσιμους τιμὰς εἰς τὴν Ἱδίαν σημαίαν, τῆς ὁποίας
οἱ κυματισμοὶ ὅμοιαζαν μὲν ψυχορράγημα. Τὰ δπλα παρουσιάσθη-
σαν πάλιν εἰς εὐλαβῆ, πένθιμον χαιρετισμόν. “Ἐνα παράγγελμα,
τὸ δποῖον ἐσκόρπισε ρίγη θανάτου εἰς τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν,
τῶν παλαιῶν καὶ νῶν νέων νεκρῶν, ἀντήχησεν :

«Τύποστειλον !»

“Αλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς, συνέβη τὸ καταπληκτικὸν-
μυστήριον, τὸ δποῖον ἀναφέρουν ἐπίσημοις ἐκθέσεις πρὸς τὸ Ὑπουρ-
γεῖον. “Ο παρὰ τὸν ἴστον ναύτης ἔσυρε τὸ λεπτὸν σχοινάκι, ἐπὶ
τοῦ ὄποιου ἐπρόκειτο νὰ δλισθῆσῃ πρὸς τὴν γῆν, δποστελλομένη,
ἡ σημαία. ‘Αλλ’ ἡ σημαία ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν της. “Ἐνας αἰφνί-
διος κόμβος εἰς τὸ ἀκρον τοῦ ἴστοῦ ἐσταμάτησε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
χειρισμοῦ. “Η σημαία, ὡς νὰ εἰχεν ἀποκτῆσει ψυχὴν ἀνθρώπου,
γῆρανετο νὰ διακούσῃ εἰς τὴν ἀδικον διαταγῆν. Καὶ ἐξακολούθουσε
νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν της καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν της. Καμμία προσ-
πάθεια, κανεὶς τεχνικὸς χειρισμός, καμμία θία δὲν ἐστάθησαν-
ἴκανα νὰ τὴν μετακινήσουν. “Εμεινεν ἐκεῖ δποὺ ἐτάχθη, ὡς στρα-
τιώτης, ἀποφασισμένος ν’ ἀποθάνῃ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων. Καὶ ἐχρειά-
σθη τότε δ ἔλλην ναύτης, μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, ν’ ἀναρρε-
χῇ ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ καὶ νὰ καταδιβάσῃ τὴν τραγικὴν σημαίαν,
σφίγγων αὐτήν, ὡς ἀγαπημένον νεκρόν, ἐπάνω εἰς τὸ στήθος του.

“Το ἄρα γε ἔνας σιωπηλὸς οἰωνός ; “Το μόνον μία τραγικὴ-
διαμαρτυρία ; “Ωρισμένως δὲν ἦτο ἀπλὴ σύμπτωσις. Τὰ μεγάλα
ίερὰ σύμδολα—τὸ ιερώτερον δλων ἡ σημαία—ἔχουν τὴν Ἱδικήν-
των ψυχήν. Διότι ἡ ψυχὴ δλοκλήρων λαῶν, ὁ πόνος των καὶ ἡ
χαρά των, είναις ἡ ψυχὴ των.

16 Δεκεμβρίου 1922.

‘Ο μαρτυρειὸς θάνατος
τοῦ Μητροπολέτου Σμύρνης Χρυσοστόμου.
Σπυρ. Δοβέρδου.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ἔπος τοῦ συγγραφέως τὸ 1929 δημοσιευθείσης βιογραφίας τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου.

‘Ο Χρυσόστομος ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς τὴν μικρὰν κωμόπολιν τῆς Βιθυνίας Τρίγλιαν. ‘Ο πατήρ του Νικόλαος Καλαφάτης ἦτο δημογέρων. ‘Η μητέρα του εἶχε τάξει τὸν Χρυσόστομον, ἐν φῷτοι ἀκόμη βρέφος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πράγματι οὗτος ἔδειξεν ἐνωδίας μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸν Ἱερατικὸν στάδιον. ‘Αφοῦ ἐτελείωσε τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του διακοινόμενος πάντοτε εἰς τὰ μαθήματα, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του τὸ 1884 εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ηὐτύχησε νὰ εὑρῃ ἀριστους διδασκάλους. ‘Ἐκ τῆς Σχολῆς ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας τὸ 1892, χειροτονηθεὶς δὲ προσελήφθη ἀμέσως ὡς ἀρχιδιάκονος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κωνσταντίνου Βαλλιάδου εἰς Μιτυλήνην καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου, ὅπου μετ’ ὅλιγον μετετέθη ὁ προστάτης αὐτοῦ. ‘Ο Χρυσόστομος, καλλίφωνος ὅπως ἦτο, εὐγλωττος ἡγροῦ τοῦ θείου λόγου, ἔχων τὸ ιερὸν πῦρ τοῦ ἐμπνευσμένου Χριστιανοῦ, ἐπεβλήθη ἀμέσως εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν καὶ συμπάθειαν. Τότε συνέγραψε καὶ ὁγκῶδες δίτομον ἔογον «περὶ Ἐκκλησίας». Μετ’ ὅλιγον, τὸ 1897, ἐκλεγέντος τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων, ἥτοι ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνασκῆσει τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του ὡς ιεράρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διέπρεψεν ὁ Χρυσόστομος, ἥ δὲ Ἐκκλησία, ἀμείβουσα τὰς πολλαπλᾶς ἔντησίας του, προήγαγεν αὐτόν, νεώτατον ἔτι, τὸ 1902, εἰς μητροπολίτην Δράμας. ‘Ἐνταῦθα ὁ ιεράρχης ἀνέπτυξε δρᾶσιν πολυσχιδεστάτην ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Εἶχεν ἀρχίσει ἥδη ὁ μακεδονικὸς ἀγών, βουλγαρικὰ δὲ ἀνταρτικὰ σῶματα ἐβιαιοπράγουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, καταλαμβάνοντες Ἐκκλησίας, δολοφονοῦντες προκρίτους καὶ ἔξα-

ναγκάζοντες διὰ τῆς βίας τοὺς πληθυσμοὺς νὰ προσχωρήσωσιν· εἰς τὸ σχίσμα. Ὁ Χρυσόστομος πλήρης θάρρους ἀρχίζει τὸν ὑπὲρτῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα. Χωρὶς νὰ λαμβάνῃ καθόλου ὑπὸ ὅψιν τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὅποιους ἔξετίθετο, περιοδεύει διαρκῶς τὴν ἐπαρχίαν του, κηρύγτει τακτικῶς, ἰδρύει σχολεῖα, ἐκλησίας, γυμναστήρια, δραφανοτροφεῖα, φιλοπτώχους ἀδελφότητας, μὲ διίγα λόγια ἀναπτερώνει τὸ φρόνημα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τὸν πρὸς στιγμὴν λιποψυχήσαντας. Φυσικὴ συνέπεια τῆς δράσεως ταύτης ὑπῆρξε τὸ κοινὸν ἐναντίον αὐτοῦ μῆσος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων. Ἐπανειλημέναι ἀπόπειραν ἐγένοντο κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βουλγαριζόντων, αἱ δὲ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἔξι ἄλλου, αἴτινες ἔμαίνοντο κατ’ αὐτοῦ, ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὰς περιοδείας του, καὶ τέλος ἐπέτυχον κατὰ τὸ 1907 τὴν ἀνάκλησιν του. Ὁ ιεράρχης κατέφυγε τότε εἰς τὴν πατρίδα του Τούρκιαν. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος, μόλις ἀνεκηρύχθη τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐπανῆλθε πανηγυρικῶς εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασαν πολλοὶ μῆνες καὶ οἱ Τούρκοι πάλιν ἔξεδίωξαν αὐτὸν καὶ τὸν ἡνάγκασαν νὰ ἐπανέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν πατρίδα του. Τότε πᾶσα σχεδὸν κενουμένη μητρόπολις ἔζητει ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τὴν πληρωσιν τῆς χρησιμούσης ἔδρας διὰ τοῦ Χρυσόστόμου. Τέλος ἡ Σμύρνη ἡ νῦν ἔχει τὸ 1910 ὡς Μητροπολίτην αὐτῆς. Ἡ δρᾶσις τοῦ ιεράρχου εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν ὑπῆρξεν ἐντονωτέρα καὶ λαμπροτέρα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐκίνησε καὶ δριμυτέραν τὴν ἐναντίον του δργὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες, μόλις ἔξειρραγή ὁ εὐδρωπαῖκὸς πόλεμος, ἔξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ὁ ιεράρχης παρέμεινε καθ’ ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀφωσιώθη, δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν περὶ τῶν ἀπανθρώπων διωγμῶν, τοὺς ὅποιους εἶχον ἐνεργήσει οἱ Τούρκοι κατὰ τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ. Μόλις ὑπεγράφη ἡ ἀνοικοχὴ τὸ 1918, ὁ Χρυσόστομος ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ, ἐν μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Σμυρναίων, εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἥλθεν εἰς νέαν σύγκρουσιν μὲ τὸν τότε διωκητὴν τῆς Σμύρνης στρατηγὸν Νουρεδδὶν πασᾶν, δστις, ὑποπτεύων δτις οἱ ἐν Παρισίοις συνεδριάζοντες ἀντιρρόσωποι τῶν νικητῶν· ἔμελλον νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δυτικὴν Μι-

κράν 'Ασίαν, εἰργάζετο μυστικῶς ἵνα ἀμυνθῇ, διανέμων ὅπλα
εἰς τοὺς Τούρκους καὶ παρασκευάζων ἐν γένει αὐτοὺς εἰς ἀντί-
στασιν. Τούτου τὰς ἔνεργειας μετὰ πειστηρίων περὶ τῆς ἔνοχῆς
του κατήγγειλε ὁ ιεράρχης εἰς τοὺς ἀρμοστὰς τῶν δυνάμεων
καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ. Τέλος, ἐκεῖνα τὰ ὄποια ἀπὸ
ἔτῶν ἐκήρυξε, προέλεγε καὶ διὰ τὰ ὄποια εἰργάζετο ὁ Χρυσό-
στομος, ἐπετελέσθησαν. 'Απὸ τῆς 1ης Μαΐου 1919 ἡ Σμύρνη
μετὰ τῆς ἐνδοχώρας κατέστη ἐλληνική. 'Ο ιεράρχης ἔζησε τότε
τὰς ὠραιοτέρας ἡμέρας τῆς ζωῆς του... ἀλλὰ καὶ τὰς θλιβε-
ρωτέρας δυστυχῶς εὐθὺς κατόπιν, ὅταν περιδεής ἔβλεπεν ὅτι
τὸ ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων ὅνειρα καὶ τόσας θυσίας καὶ πο-
ταμοὺς αἷμάτων ἀνεγερθὲν οἰκοδόμημα ἔκινδύνευε νὰ κρη-
μνισθῇ. Τέλος, ὅτε κατὰ Μάρτιου τοῦ 1922 αἱ Δυνάμεις ἐπό-
τειναν τὴν ἐκενώσιν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ
στρατοῦ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποκατάστασιν τῆς τουρκικῆς κυριαρ-
χίας, ὁ Χρυσόστομος συνέστησε τὴν «Παμμικρασιατικὴν ἀμυ-
ναν» καὶ, συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δημογέροντας
καὶ προφρίους, προέτεινε τὴν ταχεῖαν ἐξ ἴδιων δργάνωσιν τοῦ
μικρασιατικοῦ ἐλληνισμοῦ διὰ καθολικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ
πάσης ὑλικῆς θυσίας, πόδις διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης ἐλευ-
θερίας. 'Αλλ' ἦτο πλέον ἀργά. 'Η ὥρα τῆς τραγικῆς κατα-
στροφῆς εἶχε σημάνει. . .

'Ιστορικαὶ ἡμέραι τοῦ Αὔγούστου τοῦ τρομεροῦ ἔτους 1922.

14 Αὔγούστου.—'Η Σμύρνη ἔχει τὴν συνήθη ζωηρὰν ὄψιν
της. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι πλήρεις κινήσεως. Περιπατηταὶ ἀμέριμνοι
εἰς τὸν παραλιακὸν δρόμον. 'Η «Δέσχη τῶν κυνηγῶν» καὶ ἡ
«Ἐλληνικὴ Λέσχη» καὶ τὰ καφενεῖα καὶ τὰ ἄλλα κοσμικὰ κέντρα
καταφωτα καὶ ἕορταστικά. Τίποτε δὲν προδίδει τὴν ἔγγιζουσαν
θύελλαν. Εἴναι η τελευταία ἡμέρα τῆς ἡγέμου ζωῆς εἰς τὴν ἐλευ-
θέραν Σμύρνην.

15 Αὔγούστου.—'Αστραπιαία μετάδοσις εἰς τὴν πόλιν τῶν
θλιβερῶν εἰδῆσεων. 'Ομιλος ἀνησύχων πολιτιῶν εἰς τὸ διοικητή-
ριον καὶ τὴν μητρόπολιν. Καθησυχαστικὸν ἀνακοινωθὲν τῆς Διοι-
κήσεως. 'Εσπέρα ἡρεμωτέρα.

16 Αὔγούστου.—'Εντείνεται η ἀνησυχία. 'Εναρξις συρροής
προσφύγων. Αἱ διατυπώσεις τῆς ἔκδόσεως διαβατηρίων ἀνακό-
πτουν τὸ βεβαίωσις τῆς ἔξιδου. 'Αγωνία καὶ σύγχυσις εἰς τὴν πόλιν.
'Επίσημος βεβαίωσις περὶ ἀντοχῆς ἐπὶ μακρὸν χρέον τοῦ μετώ-

που. Κατανυκτική παράκλησις είς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἀνάπτων λαμπάδα προσεύχεται. Ἐνθαρρυντικοὶ λόγοι τοῦ μητροπολίτου πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

18 Αὐγούστου.— Ἀφιξεῖς καὶ δλιγόφωρος διαμονὴ τῶν ὑπουργῶν Στράτου καὶ Θεοτόκη. Ἀπόφασις ταχείας ἐκκενώσεως. Ἡ ἀρμοστείᾳ ἀνακαλεῖ τοὺς ὑπακλήλους τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲδδηγίας, ὅπως μὴ προκαλέσουν τὴν ἀνησυχίαν τῶν κατοίκων. Ἀποκαρδιωτικὸν θέαμα τῶν εἰσερχομένων φυγάδων τοῦ στρατοῦ. Ἐναρξεῖς ἐπιδιδάσεως προσφύγων. Μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων. Ὁ μητροπολίτης ἀπευθύνει ἐκκλησιν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κανταρηρυγίας.

21 Αὐγούστου.— Ἐντονοὶ ἐνέργειαι τοῦ μητροπολίτου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἀρμοστῆς παραπέμπει τὸν μητροπολίτην εἰς τὸν Ἀγγλον γενικὸν πρόξενον καὶ τὸν Ἀγγλον ναύαρχον. Ἀμφότεροι ζητοῦν δεκαήμερον προθεσμίαν διὰ τὴν συνεννόησιν καὶ τὴν λῆψιν τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης εὑρίσκονται δύο ἀγγλικὰ πολεμικά, δύο γαλλικὰ καὶ τρία ἀμερικανικά. Ἐπιδίδασις τοῦ στρατοῦ ἐκ διαφόρων σημείων τῆς παραλίας. Κατάπλους τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ Γεωργίου Ε' καὶ τοῦ γαλλικοῦ Ἐρνέστ Ρενάν.

‘Ο μητροπολίτης διανέμει ἄρτον καὶ γάλα εἰς τὰ παιδία τῶν συγκεντρωθέντων καὶ ἐν ὑπαίθρῳ κατηγορισμένων χιλιάδων προσφύγων.

23 Αὐγούστου.— Ἀφιξεῖς τοῦ γέου ἀρχηγοῦ κ. Πολυμενάκου. Ἐπιτροπὴ Μικρασιατῶν πρὸ τοῦ διοικητηρίου ἀξιοῖ ἀπειλητικῶς νὰ παραλάβῃ τὰ πολεμεφόδια τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν δργάνωσιν ἀμύνης εἰς τὸ ὄψωμα τοῦ Νυμφαίου. Κατάπλους τῶν πλοίων, τῶν μεταφερόντων τὴν μεραρχίαν Θράκης. Οὐδεὶς στρατιώτης ἀποδιδάξεται.

‘Ο μητροπολίτης Σμύρνης ἀπευθύνει τὸ τελευταῖον ἔγγραφόν του πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα :

«Παναγιώτατε Δέσποτα,

Πιστεύω ὅτι ἐλήφθη τὸ ἀπὸ 18ης καὶ 19ης γράμμα μου, τὸ ἔξαγγέλλον τὰς μεγάλας καὶ ἀθεραπεύτους συμφορὰς τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ασίας. Μὴ δυνάμενος διὰ χάρτου καὶ μελάνης νὰ περιγράψω τὴν ἀφαντάστως κρίσιμον καὶ δυσνηράν κατάστασιν, ἔκρινα εὔλογον νὰ προτείνω εἰς τὰ δύο κοινοτικὰ σώματα νὰ ἔχαποστείλωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἐπιδότην δημογέροντα κ. Σ. Σολομωνίδην, ὅτις θὰ ἐκθέσῃ ‘Υμῖν πρσφορικῶς τὰ πάντα καὶ

Θὰ συσκεφθῇ μεθ; Υμῶν, ἔστω καὶ κατὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν, ἐάν εἰγαι τούτοις νὰ γίνῃ τι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς κατατροφῆς».

25 Αὐγούστου. «Αγωνιώδης προσπάθεια τῶν προσφύγων πρὸς ἐπιβίβασιν ἐπὶ τῶν πλοίων. Οἱ ἀρχἱστράτηγοι μεταφέρει ἐπὶ πλοίου τὸ ἀρχηγεῖον. Συμπλήρωσις στρατιωτικῆς ἐκκενώσεως. Η πόλις ἀνυπεράσπιστος. Αποδιάδονται περιπολαὶ Εὑρωπαίων ναυτῶν, ἔχουσαι αὖτηράς ὁδηγίας, διπος περιορισθοῦν μόνον εἰς τὴν φρούρησιν τῶν ξένων ἰδρυμάτων. Οἱ μητροπολίτης ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν Χριστιανῶν ἐπισκέπτεται τὸν κ. Χόρτων, πρόξενον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διτις εἰς τὸ βιβλίον του «The Blight of Asia» γράφει: «Οἱ μητροπολίτης ἡτο κάτωχρος, η σκιὰ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου ἡ πλοιοῦστο ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του. Οἱ λγιστοὶ ἔξι δύσων ἀναγνώσουν τὰς γραμμὰς αὐτὰς θὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τοῦ φαινομένου τούτου...»

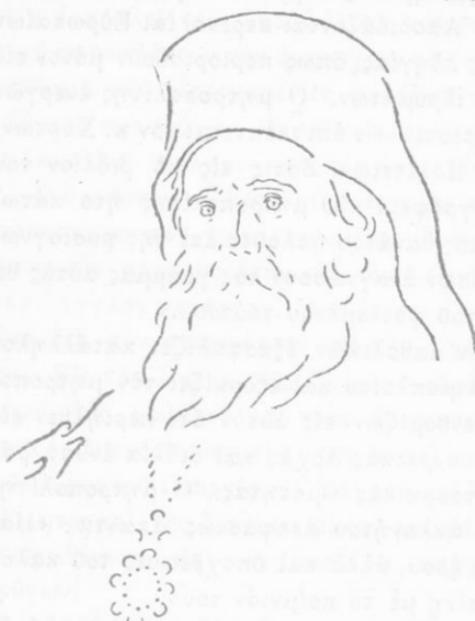
Οἱ ἀρχιεπίσκοπος τῶν καθολικῶν ἔξασφαλίζει κατάλληλον θέσιν ἐπὶ ἀναχωρεύοντος ἀτμοπλοίου καὶ ἔξορκίζει τὸν μητροπολίτην νὰ ἀναχωρήσῃ, ὑπενθυμίζων εἰς αὐτὸν διτι περιήλθεν εἰς μεγάλην δεύτητα μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ βιβλία ἐνυπογράφως συνέγραψε διὰ τὰς τουρκικὰς ὡμότητας. Οἱ μητροπολίτης εἰς τόνον γαληνιαῖας καὶ ἀκλονήτου ἀποφάσεως ἀπαντᾷ: «Παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσις τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ πολιμνίον του».

26 Αὐγούστου.— «Οἱ υπατοὶ ἀρμοστῆς ἐπιχειρῶν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀναχαιτίζεται ὑπὸ ἔξηγγριωμένου πλήθους. Αγγλικὸν ἄγγιμα ἔξασφαλίζει τὴν ἐπιβίβασίν του ἐπὶ τοῦ «Σιδηροῦ Δουκός». Τελευταῖοι δημόσιοι λειτουργοὶ ἀναχωροῦν διὰρτανις κ. Καραθεοδωρῆς καὶ διὰ ταμίας κ. Ρεβελῆς συναποκομίζοντες δλα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ὑπηρεσίας των. Αποπλέουν τὰ τελευταῖα πλοῖα κατάφορτα προσφύγων. Χιλιάδες χριστιανῶν παραμείναντες ἔλλειψει μεταγγικῶν μέσων ενδρίσκουν καταφύγιον εἰς οἰκίας Εὑρωπαίων καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ γαοῦ τῆς Αγίας Φωτεινῆς.

Τὴν 4.30 μ.μ. καταβιβάζεται η ἑλληνικὴ σημαία. Ἐπὶ κεφαλῆς ἀτάκτων Τσετῶν ἵππέων εἰσέρχεται δι Κιόρ Μπεχλιβάν. Τρομοκρατία εἰς τὴν πόλιν. Οἱ μητροπολίτης ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητρόπολιν ἔξασφαλίσας διέγκα τρόφιμα διὰ τοὺς κατκαλύζοντας τὰ γραφεῖα, τὸν γαδὸν καὶ τὸ προαύλιον πρόσφυγας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀνήκοντας σχεδὸν ἔξι διλοκλήρου εἰς ἀλλας μητροπόλεις. Οἱ ἀδελφάς του Εὐγένιος τὸν βοηθεῖ εἰς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον του.

Ούτος, ἀρνηθεὶς νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ, φυλακίζεται δἰλγας ἡμέρας δραδύτερον καὶ μετὰ ἐξ μῆνας ἀπαγχονίζεται δι' ἀποφάσεως τουρκικοῦ δικαστηρίου.

27 Αὔγουστου, Σάββατον.—^oΟ μητροπολίτης κάτωχρος ἀπὸ

“Ο Συμφόρης Χρυσόστομος.
(Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου Κ. Παρθένη),

«Ἡ Θεία Πρόνοια», λέγει πρὸς τοὺς τάχιμάζει τὴν πίστιν μας καὶ τὸ θέρρος μας καὶ τὴν διπομονήν μας τὴν ὥραν αὐτήν. Ἀλλ’ ὁ Θεὸς δὲν ἔγκαταλείπει τοὺς χριστιανούς. Εἰς τὰς τρικυμίας ἀναφαίνεται δικαλὸς ναυτικὸς καὶ εἰς τὰς δοκιμασίας δικαλὸς χριστιανός. Προσεύχεσθε καὶ θὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο. Θὰ ἰδωμεν πάλιν καλὸς ἡμέρας καὶ θὰ εὖλογήσωμεν τὸν Θεόν. Θαρρεῖτε, ὡς ἐμπρέπει εἰς καλοὺς χριστιανούς».

Τὴν μεσημέριαν διητροπολίτης διεινέμει εἰς δόλους φρυγμένον ἄρτον καὶ ἐλαῖας καὶ δρυζαν εἰς τὰ μικρὰ παιδία.

Μετὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ ὄφος τῆς αλίμανος τοῦ προσαυλίου ἀναγινώσκει καὶ ἔρμηνεύει εἰς τοὺς συγκεντρωμένους πρόσφυγας περικοπὰς τοῦ Εὐχγγελίου. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνοίγει θορυβωδῶς τὴν ἔξωθυραν διαστυνόμος μετ' ἐνόπλου στρατιώτου. Ἡ θέα τοῦ Τούρκου ἀστυνομικοῦ κατετάραξε τοὺς συγκεντρωμένους χριστιανούς.

Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία κραυγάζουν γοερῶς, οἵ ἄγδρες συγκεντροῦνται πέριξ τοῦ μητροπολίτου. Ὁ ὑπαστυνόμος ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ φρούραρχος Σαλὴ Ζεκῆ βέης ζήτει τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ φρούραρχεῖον. Ὁ μητροπολίτης γαλήνιος καὶ ἀποφασιστικὸς καθηγυχάζει διὰ γεύματος τοὺς τεταρχημένους χριστιανούς καὶ ἀναχωρεῖ ἐν συνοδείᾳ τοῦ ὑπαστυνόμου καὶ τοῦ ἐνόπλου στρατιώτου. Ἡ ἀγωνία κατέλαβε τοὺς ἀπομεμονωμένους εἰς τὸ προαύλιον χριστιανούς.

Ἐξωθεν ἡκούετο δαιμονιώδης θόρυβος, ζωηραὶ κραυγαὶ καὶ ἥχοι δργάνων. Εἰσήρχετο εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 4ον σῶμα ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Μεχμέτ Τζακῆ βέην. Ἦκολούθει ὁ νέος διοικητὴς Σμύρνης, ὁ στρατηγὸς Νουρεδδίν πασσᾶς, ὁ αἴμοδόρος δργανωτὴς τῶν σφαγῶν τῆς Ἰωνίας, ὁ ἀνακληθεὶς πρὸ τριτίας ἐκ Σμύρνης ὑπὸ τῶν ὀρμοστῶν δι' ἐνεργειῶν τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. Οἱ Τούρκοι ὑπεδέχθησαν μὲν ἔξαλλον ἐνθουσιασμὸν τὸν στρατὸν καὶ τὸν νικητὴν στρατηγόν.

Ἄποσπῶμεν ἀπὸ τὴν κατέθεσιν τοῦ Θωμᾶ Βουλτσίου, αλητῆρος τοῦ μητροπολίτου, παρομείναντος μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἐπὶ εἰκοσαετίαν πιστώς ὑπηρετήσαντος αὐτόν, τὴν κατωτέρω ἀφήγησιν τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ μητροπολίτου : «Ο ἀστυνόμος ὅδηγησε τὸ δεσπότη στὸ φρούραρχο, ἵνα μαυρεὶδερό Ἀλδανό. Ἡ πόρτα ἔμεινε μισάνοιχτη καὶ ἔβλεπε μέσα. Ἐχαίρετοι στηκαν. Ὁ φρούραρχος παράγγειλε γιὰ τὸ δεσπότη βυσινάδα. Ἔπειτα ὁ φρούραρχος ἔλεγε καὶ δ δεσπότης ἔγραψε. Σὲ λίγη ὥρα ἐτελείωσαν. Ὅταν ἐδγήκαμε ἔξω μὲ τὸν ἀστυνόμο, ἔλειπε τὸ ἄμάξιο μαξ. Καλὴ τύχη ἔφθασαν τὴν ὥρα ἐκείνη δύο Ἀμερικάνοι ἀξιωματικοὶ καὶ εἶχαν τὴν καλωσύγην νὰ μᾶς δώσουν τὸ αὐτοκίνητό τους νὰ γυρίσωμε. Ἐφθάσαμε στὴ μητρόπολη ἡ ὥρα πέντε. Ξχρά. δλων, ποὺ μᾶς εἶδαν. Ὁ μητροπολίτης ἔγραψε τὴν προκήρυξη ποὺ τοῦ ἔδωκεν δ φρούραρχος. Ἡ προκήρυξη ἔλεγε νὰ μένουν δλοι στὰ σπίτια τους καὶ νὰ παραδώσουν τὰ ἐπλα στὴν ἔξουσία.

Στὰς δκτὼ τὸ δράδυ ἔρχεται ἔνα αὐτοκίνητο στὴ μητρόπολη μὲ τὸν Ἰδιο ἀστυνόμο καὶ δύο στρατιώτες ὠπλισμένους μὲ λόγχες. Ἡλθαν νὰ πάρουν τὸν δεσπότη ποὺ τὸν ζητᾷ δ νομάρχης, δὲν είπαν τὸ δνομα, νὰ πάῃ στὸ διοικητήριο μὲ τρεῖς δημογέροντες. Ἐπήραμε τὸν Τσουρουκτσόγλου καὶ τὸν Κλιμάνογλου καὶ ἐμπήκαν οἱ τρεῖς καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ στὸ αὐτόκινητο, γιὰ μένα δὲν εἶχε

θέση, καὶ μοῦπε ὁ δεσπότης νὰ περιμένω στὴ μητρόπολη. Στὰς δέκα τὸ βράδυ ἔνας ἀπὸ τοὺς στρατιώτες, ποὺ ἦλθαν τὸ ἀπόγευμα, ἔφερε μιὰ κάρτα τοῦ δεσπότη γιὰ τὸν ἀδελφό του Εὐγένιο. Τοῦ ἔγραψε : « Ἀγαπητὲ ἀδελφέ. Μᾶς ἔκρατησαν ἀπόψε ἐμὲ ὡς πρόεδρον τῆς Μικρασιατικῆς ἀμύνης, τοὺς ἄλλους ὡς μέλη. Μὴν ἀνηγυχήτε ». « Ο Εὐγένιος ἀρχιεῖ νὰ κλαιῇ. Τὸ ἄλλο πρωΐ, Κυριακή, στὰς 8, μὲ σιέλλει νὰ μάθω γιὰ τὸν δεσπότη. Εὑρῆκα τὸν Ζαδὲ τῆς τραπέζης. Πρὶν μισὴ ὥρα συνάντησε τὸν ἀστυνόμο, ποὺ εἶχε πάρει τὸ δεσπότη. Αὐτὸς τοῦ εἶπε πὼς τὸ δεσπότη τὸν χάλασσαν, καθὼς καὶ τοὺς δημογέροντες. » Ετοις ἔγιναν. « Ως τὴν Τετάρτη, ποὺ ἔφυγα, δὲν μπόρεσα νὰ μάθω τίποτε ἄλλο ».

Εἶναι ἡ μόνη αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῶν τελευταίων ὥρῶν τῆς ζωῆς τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. « Όλαι αἱ ἄλλαι ἀφηγήσεις Ἐλλήνων καὶ ἔνων δημοσιογράφων περὶ τῆς ἡμέρας του θανάτου, ἐκν τουτέστι τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἢ τὴν πρωίαν τῆς Κυριακῆς, καὶ περὶ τοῦ εἰδούς τῶν σκληρῶν δασάνων, τὰς δοποὶας ὑπέστη ὁ μάρτυς ἵεράρχης, δὲν ἔχουν μέχρι τοῦδε καμμίαν αὐθεντικὴν [βεδαίωσιν, παρὸ δλας τὰς γενομένας ἐρεύνας. Οἱ μόνοι αὐτόπται μάρτυρες εἶναι οἱ ἑξηγριωμένοι φονεῖς, τὸ φανατικὸν καὶ αἷμοδόρον πλῆθος, τὸ δοποῖον διεμέλισε τὸν μάρτυρα, ἀλλὸ ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς δύναται νὰ κληθῇ καὶ μαρτυρήσῃ διὰ τὴν σκηνὴν αὐτὴν τοῦ τραγικοῦ θανάτου. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι δ Noureddin πασσᾶς, διψῶν ἐκδίκησιν καὶ φοδούμενος ξενικὴν ἐπέμβασιν, παρέδωσε τὸ ἑσπέρας τῆς ἴδιας ἡμέρας τοῦ Σαββάτου τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ ἀνυπόμονον καὶ αἷμαδιψὲς πλῆθος. τὸ δοποῖον ὠρύετο κάτωθεν τοῦ διοικητηρίου καὶ εἶχε τὴν ἀκάθετον διψῶν τῶν ἑξεγερθέντων ἀγρίων ἐνστίκτων διὰ νὰ ἰδῃ καὶ ἐντρυφήσῃ μὲ ἀπλήστους διθαλμοὺς εἰς τὸ ρέον αἷμα καὶ τὴν τραγικῶς ἀλλοιουμένην καὶ σδεννυμένην ἀπὸ μαρτυρικὸν θάνατον φυσιογνωμίαν τοῦ ἵεράρχου, κορυφαίου Ρούμ, συμβολίζοντος εἰς τὰ σματα τῶν Τούρκων τὴν γενναιότητα, τὴν δύναμιν, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἡττηγέντος καὶ συντριβέντος τώρα ἔχθρος.

« Αλλ᾽ ἐὰν οὐδεμία ὑπάρχῃ αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῆς προκαλούσσης τὸ ρίγος σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἡρωικοῦ ἵεράρχου, διογράφος του, δ ὁ δοποῖος συνεκέντρωσε μὲ εὐλαβῆ προσοχὴν καὶ ἐπιμονὴν τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του, συνεκόμισεν ἀπὸ ἔγγραφα, ἀπὸ δημοσιεύματα, ἀπὸ ἀφηγήσεις, ἀπὸ πᾶσαν πηγὴν τὸ διλεκὸν τῆς ἀνασυνθέσεώς του, αὐτός, διτεις τὸν παρηκολούθησε διαπλασ-

σόμενον, λαλούντα απὸ τοῦ ἀμβωνος, κρούοντα τοὺς κώδωνας τῆς ἀναστάσεως, ἔξεγειρόμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἀντιμετωπίζοντα τὴν δίαιν, τηκόμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος, πραΰνόμενον ἐντὸς τῶν κύκλων τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, μὲ τὴν φυσιογνωμίαν του φωτεινομένην πότε ἀπὸ τὸ ἵλαρὸν φῶς κανδήλας εἰκονοστασίου, πότε ἀπὸ τὴν λάμψιν ἐκρηκτικῆς ὅλης, αὐτὸς ἥμπορετ μὲ τὸ κύρος αὐτόπτου μάρτυρος νὰ ἀνκπαραστῆσῃ τὸ τραγικὸν δρᾶμα ὡς διεξήχθη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μητροπολίτου.

Τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἀντιμετώπιζεν δο μητροπολίτης Χρυσόστομος δι' ὅλης τῆς ζωῆς του. Εἶχε τὴν συναίσθησιν διεκεῖ μοιραίως τὸν ὠδήγηει ἥ παρρησία καὶ δάκαθεκτος πατριωτισμός του, ἥσι λάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἔξοικειωθῇ μὲ τὸν ἀνημμένον σίδηρον καὶ τὴν ἀστράπτουσαν μάχαιραν, ἐπροπονεῖτο διὰ νὰ μὴ ἐμφανίσῃ ποτὲ τὸ ταπεινωτικὸν δέος πρὸ τῆς ἀπειλῆς του θανάτου καὶ ἔκρατονετο διὰ νὰ μὴ διαφένει ποτὲ τὸν ἐμψυχωτικὸν τόνον του κηρύγματός του τὸ εὐτελὲς ὄρμέμφυτον τῆς ζωῆς.

Εἶχεν ἐμπληγθῇ διὰ τῆς ῥωμαντικῆς ἰδεοτυγκρασίας του ἀπὸ τὴν πεποιθήσιν διεκεῖ μαρτυρικὸς θάνατος εἰναι ἡ διστάτη ὑπηρεσία πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς πατρίδος. Ἐφιλοδόξει νὰ γίνῃ κρίκος τῆς μεγάλης παραδόσεως του δριοδόξου κλήρου ἔξαγοράζοντος δλας τὰς ἀδυναμίας του διὰ τῆς τραγικῆς κορείας τῶν μαρτύρων ἱεραρχῶν. Αἰσθητικῶς ἀπετροπιάζετο δι' ἔσυτὸν τὸν ἄγονον μαρασμὸν του γήρατος. Εἶχε τὴν ἔμφυτον φιλαρέσκειαν νὰ πέσῃ μὲ ἀκάνθινον στέφανον εἰς τοὺς κροτάφους.

Μὲ αὐτὴν τὴν θαρρῶς χαραγμένην ψυχολογίαν ὅψωσε τὸ ἥρικόν του παράστημα ἔμπροσθεν του Τούρκου διοικητοῦ. Εὐθυτενής, παγερός, δλιγολόγος, ἐπτόσης καὶ ἀπεγοήτευσε τὸν νικητήν.

Οὕτως ἥ μόνη διέξοδος κατέστη ἥ παραπομπή του εἰς τὴν κρίσιν του δχλου, τοῦ ὀρυζομένου κάτωθεν του Διοικητηρίου.

Οὕτε ἥ πραότης, οὕτε ἥ ὑπεροχὴ του Ἱεράρχου συνεκράτησαν τὰ ἄγρια δρμέμφυτα τοῦ φανατικοῦ δχλου. Καὶ συνετελέσθη ἐκεῖ εἰς τὴν αὐλὴν του διοικητηρίου ἥ δι' ὅρεων, ἔμπτυσμῶν, κολάφων καὶ πληγμάτων εὐαγγελικὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου.

“Ολη ἥ μακρὰ προπόνησις καὶ ἔξοικειωσις τοῦ μητροπολίτου μὲ τὸν θάνατον, δλη ἥ θεια μετάλληψις τῆς διθλικῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἐξάπτον εἰς ἡρωικὴν αὐτοθυσίαν εὐαγγελικὸν δρᾶμα ἀπετέ-

λεσαν κατὰ τὴν διστάτην ἐκείνην ὥραν τὸ θεῖον ἀντίδοτον τῶν εὔτελῶν ὅδρεων καὶ τῶν σωματικῶν ἀλγηδόνων.

Βίλσαμον ἔχεον οἱ λόγοι τῆς τελευταίας προσευχῆς τοῦ Πολυκάρπου, τοῦ διποίου ἡκοιλούθει τώρα τὰ αἰματηρὰ ἵχνη ὁ μητροπολίτης. Θείαν καρτερίαν ἐνεστάλαζεν εἰς τὸν Ἱεράρχην ἡ ὑψηλὴ συναίσθησις διτείλει τὴν στιγμὴν ἐκείνην διστάτην λειτουργίαν, διτείλει τὸ ἰδικόν του αἷμα ἢτο τὸ ὑπέρ πολλῶν ἐκχυνόμενον. . .

Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ πλήγματα ἤσχη διαιστέρα καὶ ἐξηκοιλούθει τὸ μαρτύριον, ἀπέδεινον δλονὲν ἀσθενέστεραι αἱ σωματικαὶ ἀλγηδόνες, ἔξέλειπον οἱ σπασμοί, καὶ ἡ πλούσιο ἐντονωτέρα ἐκφράσις θείας ἀγαλιάσεως ἐπὶ τῆς ἀγίας μορφῆς τοῦ Ἱεράρχου.

Τὸ σῶμα ἡττώμενον ἦλευθέρωνε νικήτριαν τοῦ θανάτου τὴν ψυχήν. . .

Καὶ τώρα δὲ Νεκρὸς ἡ κρωτηγιασμένος, παραμυρφωμένος, ἀταφος καὶ ἀκλαυτος ἐξηκοιλουθεῖ τὸ ἀνύστεκτον κήρυγμά του ἀπὸ τοῦ ὄψους τοῦ νέου Γολγοθᾶ, συνδέει ὡς σιδηροῦς κρίνος ἀδιαρρήκτου ἀλύσεως τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου εἰς ἥμέρας καταπτώσεως καὶ παρακμῆς, ῥίπτει φῶς ἀγίας λαμπάδος εἰς τὸ ἔρεδος καταστρεπτικῆς περιόδου τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας, διδάχηκει κατὰ μῆκος ἀερμονος χρόνου διτείλει ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ παλλομένη ἀπὸ ἑλληνικὸν ἰδεώδεις καὶ χριστιανικὴν πίστιν μεταβάλλει τὸ πῦρ εἰς δρόσον καὶ τὸν μαρτυρικὸν θίνατον εἰς εὐγανασίαν. . .

1929.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Θλεβερὰ ἀπάτη.

Π. Ἡροκανάκη.

Εἰς μάτην εἰς ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας τραγουδεῖ περιπαθῶς τὴν καλλονὴν τῆς ὥραιας νύμφης τῆς Ἰωνίας :

Ἄχ, Σμύρνη, Σμύρνη, σ' ἀγαπῶ

σὰν τὰ μάτια μου, τὰ μάτια μου τὰ δυό. . .

Τὰ αὐτιὰ καὶ τὰ βλέμματα τῶν φίλων, ποὺ συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ λαϊκὸ κρασοπώλειον διὰ νῦν κάμουν σπονδάξ εἰς τὸν Βάκ-

χον, ἔχουν ἀφοσιωθῆνες τὸ καναρίνι, τὸ δποτὸν χοροπηδᾶ πλάτι
ἀπὸ τὸν λαμπτήρα. Τὰ ποτήρια μένουν γεμάτα, ἐνῷ διοφώμεν δλοις
τὸ γηγητικὸν νέκταρ, ποὺ πηγάδεις ἀπὸ τὸν πουπουλένιο λάρυγγα
τοῦ πουλιοῦ μὲ τὸ κίτρινον φράκο.

Ἐκοιμότανε ἐπάνω εἰς τὸ καλαμάκι του τὴν ὥρα ποὺ ἡ συν-
τροφὶα εἰσήλασε μὲ ἄχματα τρελλὰ εἰς τὸ ἄντρον τοῦ εὐθύμου
θεοῦ. Καὶ ἔζαφνα, μόλις ἥνοιξε τὶς μαύρες χάνδρες τῶν ματιῶν
του, δπως εὑρέθηκε δουτηγμένο εἰς τὸν χρυσὸν τοῦ γηλεκτρικοῦ καὶ
τὸν ζωηρὸν θόρυβον τῶν νεανικῶν τραγουδιῶν, ἐγελάστηκε, καὶ
ἐνόμισεν δτι τὸ ὅνειρον ποὺ ἔδειπεν ἔκεινην τὴν ὥραν ἐγίνετο
πραγματικότης. Εδρέθηκεν ὡς διὰ μαγείας τὸ καναρίνι εἰς τὰ
χλιαρὰ νησιὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, δπου οἱ πρόγονοι μας ἔβαλαν νὰ
ἐπιπλέουν εἰς τὸ τουρκουάζ τῶν κυμάτων τὰς Νήσους τῶν Μακά-
ρων, εἰσέπνευσε τὸ ἀρωματικὸν φανταστικὸν λουλουδιών ποὺ θαυ-
ματουργεῖ δισημερινός, ἐστροβιλίσθη μὲ τὴν χρυσόκονιν χιλιά-
δων ἀλλων καναρινιών ἐπάνω ἀπὸ δάση δλόκληρα βανανεών, ἐσθῆ-
σε τὴν δίψαν του μὲ τὰ ροσόλια μιᾶς χουρμάδας καὶ ἐτίγαξε τὸ
πτέρωμά του καταληφθὲν ἀπὸ ἵλιγγον ἥδονῆς. "Ολα αὐτὰ διὰ νὰ
γίνουν δὲν ἔχρειάσθη οὕτε δευτερόλεπτον. "Επειτα, ἡ τρελλὴ χα-
ρά, ποὺ ἐπλημμύριζε τὸ στηγάκι του, ἔζητησε νὰ ἀναδέλησῃ καὶ
νὰ ἔρμηνευθῇ εἰς δρυθόν, νὰ ἐνσαρκωθῇ εἰς μέλος, νὰ ἀναδῇ καὶ
νὰ κατρακυλήσῃ μεθυσμένη ἐπάνω εἰς τὰ πλέον ἀνθισμένα σκαλο-
πάτια τῆς διατονικῆς αλίμακος τῶν πουλιῶν. Καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸ δάμ-
φος τὸ πελεκημένο σὲ φίλντεις, ἔξωρμησε καὶ ἐστροβιλίσθη ἔνα
συντριβάνι ἀπὸ μέλι, πότε στήνοντας ὄλόρθον πρὸς τὰ ἐπουράνια
ἔνα λεπτὸν χρυσοῦν σύρμα, ποὺ διαρκῶς ἀνέδαινε καὶ ὑμοίαζε
μὲ ἀκτῖνα ἀστρουν, ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς δποιας ἐκρεμότανε καὶ ἐσκιρ-
τούσεν ἥδονικώτατα τὸ καναρίνι, καὶ τότε ἡ κλωστὴ αὐτὴ κατέ-
πιπτεν εἰς μετρημένα διαστήματα, ἐκινεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ
σὰν μίσχος λουλουδιούς καὶ εἰς τὸ τέλος ἐθρυμματίζετο καὶ ἐσκόρ-
πιζε πρὸς δλας τὰς διευθύνσεις χουφτιές ἀπὸ τοπάζια μικρὰ καὶ
μεγάλα. "Ολα αὐτὰ δὲν διήρκεσαν παρὰ μόνον τὸ ἀπειρον δλίγων
δευτερολέπτων. Καὶ ἐπειδὴ καμμία εὐτυχία δὲν βαστᾷ περισσότε-
ρον, ἀντελήγηθησαν καὶ οἱ μαύρες χάνδρες τῶν ματιῶν τοῦ κανα-
ρινιοῦ τὴν σκληράν πραγματικότητα, καὶ ἔζητησαν παρηγορίαν εἰς
τὸ θάλπος τῆς φτερούγας, ἡ δποία ἥνοιξε τὴν βεντάγια τῆς καὶ
ἐσκέπασε στοργικὰ τὸ μαρτυρικὸ κεφαλάκι του ξενιτευμένου.

1915.

Τὸ πρῶτον κκνόνε.

('Απὸ τὴν ψικραδιατικὴν ἐκδήφατείαν τοῦ 1921).

Νικολάου Καρβούνη.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴν μονοτονίαν τῆς ἑρήμου, πόσον εἶναι νέα καὶ ώραια καὶ ἔκουραστικὰ αὐτὰ τὰ ἐρυθροκίτρινα, χυμνά, χωματένια δουνά. Νὰ ζητήσῃ κανεὶς καὶ χλωρίδα; Εἶναι πάρα πολύ. Ἀρκούν τὰ ἀραιὰ χωμάτια μὲ τὰ δαριά, πυρόχρους στάχυα. Ἀρκεῖ καὶ τὸ ξέθωρον ὄψηλὸν χόρτον ποὺ κυματίζει ἀενάως ἀπὸ τὸν ἄνεμον.

Μόλις ή ἀπέραντος ἑρημος στέπη ἐκόπη ἀποτόμως μ' ἔναν κατήφορον, τὸ ἀμυρφόν χάρος ὑπεχώρησεν εἰς ἀρχὴν δημιουργίας. Ἀρχισαν νὰ διαπλάσσωνται γραμμαῖ. Καὶ τώρα δύκονται ἐμπρός, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, κορυφογραμμαῖ καὶ πλαγιές. Ἐνας κυανωπὸς ὅγκος, συμμετρικὸς δεξιά, πρὸς βορρᾶν, εἶναι τὸ Κιρέζ δύλοιο. Σύννεφα κονιορτοῦ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰς κορυφογραμμὰς φανερώνον τὸν δρόμον τῶν φαλάγγων τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ. Ἀλλαὶ φάλαγγες δαδίζουν δεξιώτερα. Ποτὸς θὰ πρωτοσυναντήσῃ τὸν ἐχθρόν;

Σήμερον ἀσφαλῶς τελειώνουν αἱ πορεῖαι. Πρὸς τὸ δράδυ λίσας δροντήσῃ τὸ κανόνι. Καὶ ή μεταβολὴ τῆς σκηνοθεσίας εἶναι εὐ-πρόσδεκτος εἰς τὰ μάτια καὶ εἰς τὴν ψυχήν. Ἀκόμη καὶ ὁ οὐρανός, ἀπελπιστικὰ ἀνέφελος καὶ πυρακτωμένος τόσας ἡμέρας, ἐσκεπάσθη τὸ πρωὶ ἀπὸ σύννεφα δαριά, ποὺ σύρουν δλοὺς γρηγορώτερα τὰς σκιάς των ἐπάνω εἰς τὰς βαθεῖας κολπώσεις τοῦ διακεκομμένου αὐτοῦ ἐδάφους.

Ἀπὸ τὴν δύσιν, πίσω ἀπὸ τὴν ἐπιβλητικὴν καμπυλότητα ἐνὸς ἐπιμήκους δουνοῦ, προσδάλει καὶ ἀνεβαίνει καὶ ἀρχίζει γὰ κατακτᾷ τὸ στερέωμα μία συμπαγής μαυρίλα νεφῶν. Ριπαὶ ψυχραὶ κατεδαίνουν, ἀραιαὶ κατ' ἀρχάς, συχνότεραι μετ' ὀλίγον, ἀπὸ τὸ δουνόν. Εἰς τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τὸ ὅποιον περνᾶ μὲ κανονικὸν δηματισμὸν ἡ ἐφιππος συνοδεῖα, στροβιλίζονται στῆλαι κονιορτοῦ. Τὸ ἄλογα, τὰ ὅποια ἐπροχωροῦσαν ἔως τώρα μὲ σκυμμένους τοὺς τραχήλους ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ τὴν δίψαν, ζωηρεύουν. Εἰσπνέουν δρμητικὰ τὸν ὅγρὸν ἄνεμον καὶ φυσούν νευρικὰ καὶ ἀνασηκώνουν τοὺς λαιμοὺς καὶ μία φρικίας ἀνησυχίας συσπᾶ τὸ λαμπερὸν ἀπὸ τὸν ἵδρωτα τρίχωμά των.

Ἡ πρώτη ἀστραπὴ σχίζει γοργὴ τὴν ἀπειλητικὴν μελανότητα τοῦ δυσμικοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἡ πρώτη δροντή, δροσία πρὸς ἔξαφνικὸν ἀφηνιασμένον κύλισμα μυριάδων τροχοφόρων εἰς ἀκανόνιστον καλντερίμι, συναρπάζει τὰ πάντα. Τὰ σύννεφα κατακτοῦν τὸν οὐρανόν. Σκεπάζουν θαριὰ τὰς κορυφάς. Αἱ πρῶται ἀραιαῖ, χονδραὶ σταγόνες τῆς δρογῆς μαστιγώνουν τ' ἄλογα, τοὺς ἀναβάτας, τὴν γῆν.

— Βρόντησε τὸ κανόνι τὸ οὐρανοῦ, παιδιά! Λύστε ἀπὸ τὴν ἀψιδᾶ τοῦ ἐφιππίου τὸ ἀδιάβροχα! Ὁψώθη διάτορος καὶ χαροπὴ μίκη φωνὴ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς ἐφίππου φάλαγγος.

Μόλις ἐφορέθησαν τὸ ἀδιάβροχα καὶ ἐτραυήχθησαν οἱ κάσκες καὶ τὰ πηλήκια ἔως τὸ αὔτιά, ἡ θερινὴ καταιγὶς ἔξέσπασεν ἀποτόμως μὲ δλην τὴν μανίαν της. "Ἐνα δαιμονιώδες σύννεφον κονιορτοῦ ὥψώθη ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανὸν δι' ὀλίγα λεπτά. Τυφλωμένα τὸ ἄλογα ἐτέντωσαν τοὺς λαιμούς των, ἥρχισαν νὰ φυσοῦν μὲ διεσταλμένους τοὺς ρώθωνας, μὲ ἀνεμισμένας τὰς χαλτας, καὶ νὰ τροχάζουν μόνα των. Οἱ ἀναβάται, μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀνεβοκατεβαίνοντες εἰς τὰ ἐφίππια μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ τροχασμοῦ, σφίγγουν τοὺς χαλινούς καὶ γυριμένοι πρὸς τὰ ἐμπρός στρέφουν τὰ πρόσωπά των πρὸς τὰ δεξιά, κατὰ τὴν ἀντίθετον φορὰν τῆς καταιγίδος.

Μία λωρὶς τὸ οὖρανοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη σκεπασθῆ. Λάμπει ἀπὸ τὴν ἀντίθετον ζωηρότερον τὸ γαλανόν της φῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὸν ὥψώνεται ἡ κορυφὴ τοῦ Κιρέζ-ὄγλοιο. Τριγύρω της τώρα ἀναπηδᾷ μία ἔξαφνικὴ ἄνθησις φλογερὰ καὶ γεννῶνται καὶ διαλύονται διὰ νὰ ξαναγεννηθοῦν γλαυκαὶ σφαῖραι καπνοῦ. "Αρχισαν ἔκει κάτω!

Μέσα εἰς τὰς δροντὰς ξεχωρίζει ἔνιοτε τὸ ξηρὸν σφυροκόπημα τοῦ κανονιοῦ. Μία φάλαγξ πεζικοῦ ποὺ ἀργοπροβαίνει μὲ κόπον μέσα εἰς τὴν καταιγίδα στρέφει τὰ μάτια πρὸς τὸ Κιρέζ ὄγλοιο καὶ ἀλαλάζει. "Ορμητικὸς σφυγμὸς ξεχειλίσματος ζωῆς, μέθη ποὺ γεννᾷ τὸν σεισμὸν τῶν ψυχῶν, ξεσπᾷ εἰς τὰ στήθη τῶν πολεμιστῶν, στενόχωρα πλέον διὰ τὸ ἀναπτερύγισμα τῶν καρδιῶν. Τὶ ἀξίζει ἡ ζωὴ ὅταν δὲν ἔτοιμάζεται νὰ δοθῇ συνολικὰ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ διὰ τὴν δόξαν;

Τὸ ἄλογα καλπάζουν τρελλά. "Οχι δριμητικώτερον ἀπὸ τὸ πέταγμα τῆς ψυχῆς τῶν ἵππεων. Ἡ μανία τοῦ δετοῦ καταισχύνεται ἀπὸ τὸν κοχλασμὸν τῆς ζωῆς τῶν ἐμφύγων. Πλαταγίζουν Ἀλεξ. Γ' Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγγώσματα σ' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938 2

τὰ κράσπεδα τῶν ἀδιαβρόχων καὶ τὰ γόνατα εἰναι διάδροχα καὶ αἱ χαῖται τῶν ἀλόγων κολλημέναι εἰς τοὺς τραχήλους των καὶ κρουνοὶ νεροῦ κατρακυλοῦν ἀπὸ παντοῦ. Τὸ κανόνι τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ δρονταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ θαμβωτικαὶ ἀναλάμψεις τῶν ἀστραπῶν καὶ αἱ δρυγίλοις φλογεροὶ αἰφνιδιασμοὶ τῶν ὁβίδων καὶ ἡ τρελὴ ἴαχὴ τῶν στρατευμάτων—ἴαχὴ χαρᾶς, ίαχὴ συναισθήσεως πληρότητος δημιουργικῆς—κάμνουν πλατὺν τὸν κόσμον καὶ ὥραῖν καὶ νεανικὸν μέσα εἰς τὸ θάμβος τῆς ἔξαφνικῆς καταιγίδος.

Τὸ πρῶτον κανόνι μετὰ τὰς πορείας τῆς ἐρήμου ἐδρόντησε μέσα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ σεισμοῦ τῶν στοιχείων.

1921.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ Τ' ἀγνάντεμα.

‘Αλεξάνδρου Παπαδιαμάνη.

Ἐπάνω στὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λημονημένους χρόνους εὑρίσκετο κτισμένον τὸ ἔξωκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὁλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἥρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ δοριὰς μαίνεται καὶ δρυχάται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾶ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ δὲν διέρχεται τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ διέζωμένον βαθιὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαῖος, στεφανώνει τὴν κορυφήν του.

‘Ολον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἥρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν. Φύτων κατέδαινεν ἀπὸ τὸ ὄψις τοῦ δραχώδους διουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιὰ καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἔνας γέρων ἵερεύς, «ώς νεοττὸς τῆς ἀνω καλιές τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λημονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεὶ ἥρχοντο τρεῖς-τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἥρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των, τὶς ἀνέγαλτες καὶ ἀπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἀνιψτα, ποὺ δὲν ἥξευραν νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους, διὰ ν' ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν ἐκεῖ· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βα-

Θεῖαν κυμαίνομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους θαλασσοπλήκτους δράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τὸ ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντο, συνήθως τὴν ἄνοιξιν, γυναικες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν νὸν ἀνάψουν τὰ κανδήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ δῦηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. «Ωραῖες κοπέλλες μὲ ὑποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, μὲ τραχηλίες ψιλοκεντημένες, μὲ τοὺς χυτοὺς δραχίονας, ἥρχοντο νὰ ἴκετεύσουν διὰ τὰ ἀδερφάκια των ποὺ ἔθαλχσασσοντανοὶ δι᾽ αὐτάς, διὰ νὰ τές φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρειαν. Νεαραὶ γυναικες ῥευμδάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

«Αμα εἰχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἢ δψιμώτερα, ἀφοῦ εἰχαν περάσει κι’ αἱ Ἀπόκρεψ, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἑδδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἰχαν γευθῆ πλέον ἀχινούς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ δρίκια, εἰς τές σκούνες των, καὶ ἐμίσσευαν ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἔκεινον καφάδια καὶ γολέττες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἑστίας τὴν θαλπωρήν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ δταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

«Εσηκώνοντο στὰ πανιά τὰ αίμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ὁρατώνην σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἥμεραν, καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς τὸν λιμένα ἐὰν ἦτο ἐνάντιος, ἢ καὶ οὕριος ἀν ἦτο ὁ ἀνεμος. «Η δάρκα ἐπερίμενε διπλαρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. «Ο καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ διοστρόμιος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες εἰς τὰ καπηλειά. Κι’ γ’ έφερνε ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μιούτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, δστις εἰχεν ἔλθει μὲ τὸν μιούτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούναν, ποὺ ἦταν στὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κνείς δὲν ἥξευρε ποὺ γιαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, διοὺ ἔφερνε βόλτες—βόλτες, κι’ ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἀδράτον—τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἑστίας τῶν ναυτικῶν — ἄλλος

δὲν γῆτο εἰμὴ ὁ πηδαλιοῦχος, δούλος, κι' ἔνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὅποιον εἰχαν εἰπεῖ «τώρα, στὴ στιγμὴνά, τώρα - τώρα θὰ φύγωμε», κι' εἶχε μπαρκάρει, δούλωρωπος, ἀπὸ δώδεκα ώρας πρόλιγος.

Ο πλοίαρχος ἔπειρε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴν ὡφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ γάρ του τυχερή, δέδαια κι' ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαχεύετο δούλος τρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν δούλος πλοίαρχος, ἔπειρταν τρομπόνια ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ώς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀδρατὸν ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν λιχυρὸν νημα, ώς μίαν τρίχα ξανθήν μακρὰς κυματίζουσης κόμης, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς διορᾶν.

Τὴν γῆμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας γῆμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, καραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, φουσσάτα γυναικῶν, ἀνετρόπουν, ἀνέδαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάγω στὴν ρέματιάν, τὸ ρέμα ρέμα, τὸν ἑλικοειδῆ δρομίσκον, δστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαϊοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχάς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιάν τῆς βοσκοπούλας τοῦ δουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν δράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονόμένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζευμα τῶν γυναικῶν, ή σύναξις ή μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔδαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε μὲ δλες τὶς γυναικες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τὸ ἀδράχτι της. καὶ γῆθεν ἀπὸ τὸν Ἀγίον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρίου Ἀγγελῆ τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικὲς (ἀλίμονον! ή εὐλάβειά μας είναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλήν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ταὶ τὰ στασίδια καὶ τὸ ἀναλόγι, καὶ τὰ δύο τρία παμπάλαια διβλία ποὺ γησαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια καὶ τὸν τοίχον, καὶ τὸ τέμπλον, καὶ τὶς ποδιές, καὶ αὐτὰς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἄλλοι οἱ γυναικες δὲν τὴν ἀκουαντιλήσανται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἐφώναζεν ή γριάς.

Μαλαμίτσα. Αύτή είχε μάθει άπό τὸν γέροντά της τὸν παπᾶ Γεωργάσιμον, δτι οἱ φωτιές τῶν κανδηλιῶν πρέπει νὰ είναι μικρές, τοισες δά, σὰν λαμπυρίδες. Τοῦ κάκου. Κανεὶς δὲν τὴν ἦκουεν.

Οἱ ὄρμαθοι τῶν γυναικῶν, ὅμαδες-ὅμαδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὅχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ δράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπήνεμα, γῆρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρόδιά τους ... διέτε πολλαῖ ἐξ αὐτῶν ἡσχολοῦντο νὰ δγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους, τὰ σαρακοστιανά, καὶ, ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανθήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὲς στρωτές, κι' εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι' εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἥπο τὰς νυσθείσας τῆς γριά - Μαλαμίτσας, ἐστρώνυτο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερήν γλόην κι' ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα ἐκεῖνα τ' ἄγρια κι' ἀχτένιστα κι' ἀπλοῦκά, ποὺ τὶς ἔδλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦταν κι' ἔλεγαν:

— Κοίτα τὶς! στὰ μάτια ἔκαμπαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναικες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν.

‘Ιδοὺ τὸ δρέκι τοῦ καπετάν-Λυμπέριου τοῦ Δημητρίου εἶχε σηκωθῆ στὰ πανὶς ἀργὰ τὴν νύκταν μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς γυντὸς ηὔρε τὸ ἥμερα καὶ ἀπεμακρύνθη κι' ἔχώνεψε. Κατεύόδιο καλό! ‘Η προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἰναι ώς πνοή στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ καραβιοῦ σας... Στὸ καλό, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ τὸ καράδι τοῦ καπετάν-Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. ‘Υπερήφανα, κκμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ κι' ὁ πλοιαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ καλό, πουλί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!

‘Ιδού καὶ ἡ γολέιτα τοῦ καπετάν-Μαγώλη τοῦ Χατζηχάνου .. ‘Η φυγὴ μου, ἡ πνοή μου νὰ είναι πάντα στὰ πανιά σου, ώσαν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαύρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια, πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου. Σύρε, πουλί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!

Νὰ κι' ἡ σκούνα τοῦ καπετάν-Αποστόλη τοῦ Βιδενλῆ, καυνούριο σκαρί, ἡ τετάρτη ἡ πέμπτη, τὴν δροῖαν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ, μ' δληγη τύχης τὴν καταδρομήν. ‘Ἐπεσε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν γῆρε καλὰ τὸ ἀπόγειο κι' ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἀνθρώποι, σὰν φύλλοι ποὺ πηδοῦν ἐμπρὸς κι' δπίσω στὴν κουβέρτα. Δούλευά τα, καπετάνιο μου! ‘Η Παναγία μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

* *

— Παιδιά μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ ὅμιλη ἡ γριὰ· Συρραχίνα, παλαιὰ καπετάνισσα, μὲ τὸ ῥαβδόκινο τηγανὶ καὶ μὲ τὸ καλαθάκι τηγανὶ στὸ χέρι, μὲ τὰ δγδόντα χρόνια στὴν πλάτη της, ποὺ μπόρεσε κι' ἀνέδη τὸν ἀνήφορον διὰ νὰ καμαρώσῃ, ἵσως διὰ τελευταῖαν φοράν, τὸ καράδι τους γυιούς της ποὺ ἔφευγε. Ξέρετε τὶ μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ πόσο καλὸς ἔκαμε στοὺς θαλασσινούς αὐτὸν τὸ ἐκκλησιάκι τῆς Μεγαλόχαρης.

— Πῶς δὲν τὸ ξέρομε, εἰπαν αἱ ἄλλαι· αἱ ἔχη δόξα τὸ δνομά της.

— Τὸ ἔξωκλήσι αὐτὸν ἀγίασε καὶ μέρωσε ὅλο τὸ ἄγριο κῦμα· πρωτύτερα εἶχε κατάρα δλος αὐτὸς δ γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κεῖνον τὸν δράχο, κάτω στὸ κῦμα, ποὺ ξεχωρίζεται πάπ τὸ γιαλό;... ποὺ φαίνεται σὰν ἀνθρωπός μὲ κεφάλη καὶ μὲ στήθι... ποὺ μοιάζει σὰν γυναῖκα; Ἐκείνη είναι τὸ Φλανδρώ-

— Ναὶ, τὸ Φλανδρώ, εἰπεν ἡ ὄπερε Ἑγκοντοῦτις Χατζῆγαναινα. Κάτι ἔχω ἀκουστά μου. Ἔσù θὰ τὸ ξέργης καλύτερα, θειὰ Φλωροῦ.

— Τὸ βλέπετε κι' είναι ξέρα, εἰπεν ἡ Φλωροῦ ἡ Συρραχίνα· μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρὸν ἥτον ἀνθρωπός.

— Ανθρωπός;

— "Ανθρωπός καθὼς ἐμεῖς. Γυναῖκα.

Αἱ ἄλλαι ἥκουν μὲ ἀπορίαν. Ἡ γριὰ· Συρραχίνα ἥρχισε νὰ διηγήθαι :

— Στὸν καιρὸν τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων, ἥτον μία κόρη ἀρχούτοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα ἡ Φλανδρώ. Ἡ Φλανδρώ εἶχε νοματισθῆ ἔτσι, — καθὼς μούπε ὁ πνευματικὸς ἀπάνω στὸν "Αἱ Χαράλαμπον" δσον τὸν θυμοῦμα, μακαρία ἡ ψυχή του. Ἡμουν μικρὸ κορίτσι, δώδεκα χρονῶν, καὶ μ' ἐπῆγε ἡ μάννα μου νὰ ξαγορευτῷ τὴν Μεγάλη Τετράδη... τί νὰ ξαγορευτῷ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἔξερα... τὸ τί μολεε δ πνευματικὸς δὲν ἀγριούσσα, φωτιὰ ποὺ μ' ἔ... Τὸ νόγιμά του δὲν τὸ καταχλάδαινα, τὰ λόγια τὰ θυμούμουν, κι' ὅστερ ἀπὸ χρόνια... «τὸ κορίτσι πρέπει νάναι φρόνιμο καὶ ντροπαλό, νάναι ὑπάκουο, ν' ἀγαπᾷ τὸν κύρη του καὶ τὴν μαννούλα του· καὶ σὰν μεγαλώσῃ καὶ δώσῃ δ Θεὸς καὶ παντρευτῇ μὲ τὴν εὐχὴ τῶν γονιῶν της, ἀλλον νὰ μὴν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸν ἀνδρα της.»

Μόφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων... Οἱ παλαιοὶ "Ελληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα... Κείνον τὸν καιρὸν ἥτον μιὰ ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα, ἡ Φλανδρώ. Φλανδρώ θὰ πῇ...

Φιλανδρώ. Φιλανδρώ θὰ πῆ μιὰ ποὺ ἀγαπᾶ τὸν ἄνδρα τῆς. Φιλανδρὼ τὴν εἰπαν, Φιλανδρὼ βγῆκε. Ἀγάπησε ὀλόψυχα τὸν ἄνδρα τῆς, ὅσο ποὺ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, κι^ν ἔγινε πέτρα γι^ν αὐτό. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἥτον ἔνας καραβοκύρης, ὅμορφο παλικάρι, κι^ν ἀγάπησε τὴν Φιλανδρὼ καὶ τὴν ἐγύρεψε, καὶ τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα. Σὰν τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα, ἐσκάρωσε καινούργιο καράδι, καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράδι, ἔγινε κι^ν ὁ γάμος^ν καὶ σὰν ἔγινε ὁ γάμος, ἔρριξε τὸ καράδι στὸ γιαλό, κι^ν ἐμπαρκάρησε καὶ πῆγε νὰ ταξιδέψῃ.

Τότε τὸ Φιλανδρὼ ἦλθε ν'^τ ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ὄρα, σ'^τ αὐτὸν τὸν ἕρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσεν ἡ ψυχὴ τῆς, ποὺ ἔφευγεν ὁ ἄνδρας τῆς· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στηλώσῃ τὴν καρδιά τῆς. Ἀγγάντεψε τὸ καράδι ποὺ ἔφευγε, κι^ν ἐκλαψε πικρά, κι^ν ἔπεσαν τὰ δάκρυά της στὰ κύματα, καὶ τὰ κύματα ἐπικράθηκαν κι^ν ἐφαρμακώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κι^ν ἀγρίεψαν κι^ν ἐθέριεψαν... καὶ στὸ δρόμο τους ποὺ ηὔραν τὸ καράδι, ἔπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φιλανδρώς, κι^ν ἔγινε ἀγυριστιά του... Καὶ τὸ Φιλανδρὼ ἤρθε καὶ ξαναγήρθε σ'^τ αὐτὸν τὸν ἕρμο γιαλὸ κι^ν ἐκοίταξε κι^ν ἀγνάντευε... κι^ν ἐπερίμενε, κι^ν ἐκαρτεροῦσε κι^ν ἀπάντεχε. Πέρασαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δύο χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράδι πουθενὰ δὲν ἐφάνηκε.., καὶ τὸ Φιλανδρὼ ἐκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴν θάλασσα, καὶ τὰ μάτια τῆς ἐστέγνωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύσῃ... καὶ παρακάλεσε τοὺς θεούς της ποὺ ἤταν εἰδωλα, πέτρες, νὰ τῆς κάμουν τὴν χάρη νὰ γίνη κι^ν αὐτὴ εἰδωλο, βράχος, πέτρα... καὶ τὸ ζήτημά της ἔγινε, καὶ τὴν ἔκαμπαν δράχο, ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ'^τ ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε κι^ν ἐφθάρηκε ἀπ'^τ τὰ κύματα *ὕστερ*^τ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια^τ καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμα, καὶ νὰ δράχος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θαλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾷ καὶ δογγάδις ἀπάνω της τὸ κέμια... κι^ν ἡ φωνὴ της, τὸ δογγητό της, γίνεται ἔνα μὲ τὸ δογγητὸ τῆς θάλασσας...Νά, ή ξέρα ἐκεῖ. Αὐτή^τ ναι^τ ἡ Φιλανδρώ.

"Ὕστερα, μὲ χρόνια πολλά, σὰν ἤρθε δ Χριστὸς ν'^τ ἀγιάσῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ βαπτιστῇ ἡ πλάση, μιὰ χριστιανὴ ἀρχόντισσα, ἡ Χατζηγιάνναια, ποὺ εἶχαν σκαρώσει τὰ παιδιὰ της δύο καράδια, ἔταξε στὴν Ηαναγία, κι^ν ἔχτισε αὐτὸν τὸ παρακλήσι, γιὰ τὸ καλὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... "Ἄς δώσ^ν ἡ Ηαναγία καὶ σήμερα νάναι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ'^τ ἀδέλφια σας καὶ στοὺς γονιούς σας!"

— Φχαριστοῦμε· όμοιως καὶ στὰ παιδάκια σου, θειὰ Φλωροῦ!

“Οὐ γῆλιος ἔχαμήλωσε κατὰ τὸ δουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνει ἄφαντα πρὸ ὥρας· καὶ γὰρ τελευταῖα γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐγώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσάτα τῶν γυναικῶν, μὲν τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἡνὸς τοὺς λόφους, καὶ ἔδγαζαν καυκαλήθρες καὶ μυρόνια, καὶ ἔκοφταν φτέρες καὶ ἀγριομάραθα. Σιγὰ· σιγὰ κατέδη ὁ γῆλιος εἰς τὸ δουνὸν καὶ αὐταῖς κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

“Η νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριξεν εἰς τὰ δένδρα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζὶ της, καὶ ἔστελλαν πολλὰς εύχας εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιὰ καὶ εἰς τὰ ἔξαρτια τῶν κοραβίῶν. Καὶ δαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἤκουσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιᾶς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσιν αὐριον: «Σδρε, πουλὶ μου, στὸ καλὸν καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!».

1899.

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

“Ενώ μικρὸν λάθος.

· Ιακώβου Πολυλᾶ.

· Ήταν Μέγα Σάδδατο, δύο ώρες νὰ ξημερώσῃ. Εἰς τὸ μικρὸν προσάύλιο μιᾶς κατοικίας χαμηλῆς, εἰς τὴν ἀκρηγον καὶ ἀνάμεσα τοῦ χωριοῦ, ἡ Μαρία ἐδοηθοῦσε τὸν ἀνδρα τηγις νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλογό του μὲ λάδι ἀπὸ τὸ οστέρο ἀλεσμα ἐκείνης τῆς καρποφορίας.

— Μήν ἀνησυχῆς ἀν νυκτώσω, τῆς εἰπεν· ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ τελειώσω εἰς τὴν πόλιν.

— Μή λησμονήσῃς τὸν καλὸν ἀνθρωπὸν, δόπον σ' ἔκυνήγησε τόσον ἐφέτος, μήν ἔχωμε πάλι βάσανα.

— Νὰ μήν ἀνακατώνεσαι εἰς τές δουλειές μου· σοῦ τὸ εἰπα ἐκατὸ φορές.

Καὶ μὲ τοῦτο δέ Πέτρος ἐκίνησε τὸ ἄλογο φορτωμένο καὶ κατέδη προφυλακτικὰ τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι, ποὺ μέσ' ἀπὸ τὸ χωριό ἔδγαινε εἰς τὸν δημόσιον δρόμον.

Οἱ πρῶτες ἀκτῖνες τοῦ γῆλιου, μέσ' ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἐφώτιζαν τὸ φτωχικὸν ἐκεῖνο χαμώγι καὶ τὰ δλίγα

σκεύη του, ἔνα μικρὸ δουτσί, ἔνα σκαφόνι, μίαν καπάσα, ἔνα τραπέζι καὶ δύο καθίσματα· εἰς τὸ ἔνα πλάγι εἶχαν τὸ κρεβῆται καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὴν γωνίστραν. Ἡ Μαρία ἐδάλθη ἀμέσως νὰ κάμη τὴν ἐργασίαν τῆς παραμονῆς· ἐσάρωσε τὸν πάτον, ἔξαράχνιασε τὴν σκέπην, ἔξεσκόνισε δλα τὰ σκεύη, ἐγέμισε τὸ καντήλι τῆς Παναγίας, ἔθαλε καθαρὰ σεντόνια εἰς τὸ κρεβῆται κι ἐπάνω τὸ καλύτερο πάπλωμά της· κατόπιν ὅλαξε καὶ αὐτή, ἐκάθισεν εἰς τὸ κατώφλι καὶ ἔστεκε συλλογισμένη.

— «Μᾶς λείπει», ἔλεγε, «ἀπὸ τὸ Πάσχα· ἔφθασε ἡ Λαμπρὴ καὶ εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ ξένα, καὶ ἔχομε ἔνα μῆνα ὑπὸ δὲν ἐπιάσαμε γράμματά του· ὅταν τὸν εἶχα κοντά μου, ἔθαξε τὸ χρυσό μου παιδὶ τὸν καλόν του λόγον καὶ ἡμέρωνε ἡ παραξενία τοῦ πατρός του. Ἄ! πόσο θὰ τοῦ πονῇ νὰ περνᾷ τὲς καλὲς τοῦτες ἡμέρες μακρού ἀπὸ τὴν μαννούλα του. Τὰ θηλυκά, τί θὰ μοῦ κάνουν τὰ καημένα; κακοπανδρεμένες καὶ οἱ δύο. Ὑπομονή· ἔχει ἀκόμη σαράντα ἡμέρες νὰ κάμη στρατιώτης· ἀμα γυρίσῃ, θὰ είναι δλα καλά. Πάσχασε μὲ τὴν εὐχὴν μου, παιδάκι μου».

Αὐτὰ ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν της ἡ Μαρία καὶ ἐδάκρυζε. Εἰς τὸ πρόσωπό της, δόπο ἄλλοτε εἶχε βασιλεύσει τὸ κάλλος καὶ ἡ φαιδρότης, ἐφαίνοντο ἐκεῖνες οἱ στερεές καὶ αύστηρες γραμμές, δόπο ἀγάλι-ἀγάλι χαρακώνει τὸ πρώτῳ γήρας, ὁ κόπος, ὁ πόνος καὶ ἡ χριστιανικὴ δύομονή.

«Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς της ἔξαφνα τὴν ἐσήκωσε ὁ γῆρας ἀπὸ δλα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ· ἦταν ἡ Ἀνάστασις» διέστι εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸ Μέγα Σάδβατο, τέσσερες ὥρες ἀφοῦ ἀνατείλῃ δῆλος, ἀπὸ δλεῖς τὲς ἐκκλησίες τῆς πόλεως τὸ χαρμόσυνο μήνυμα, ως ἡλεκτρικὴ σπίθα, περνᾶ εἰς τὰ σιμοτινὰ χωριά καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἔως τὰ ἀκρινώτερα τῆς νήσου, ὥστε δλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἐννενήντα χωριῶν σχεδὸν εἰς τὴν ἰδίαν στιγμὴν πανηγυρίζουν τὴν Ἀνάστασιν μὲ κωδωνοχρουσίας καὶ τουφεκισμούς.

«Ἡ Μαρία ἐσφόγγισε τὰ δάκρυά της, ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ ἐκίνησε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν ἀγίαν τελετήν.

Τὸ ἐσπέρας ὁ ἀνδρας της ἔφθασε ἀπὸ τὴν πόλιν.

— Λάθε, τῆς εἶπε, τὰ χρυσάφια σου· τὰ σήκωσα ἀπὸ τὸ Κατάστημα νὰ τὰ φορέσῃς αὔριο. «Ἐστειλα καὶ δεκαπέντε δραχμὲς τοῦ Ἀντωνάκη μας νὰ καλοπεράσῃ αὐτὲς τὲς ἀγιες ἡμέρες.

Θὰ τές λάδη τὴν Νιὰ Δευτέρα· μᾶς γράφει ὅτι εἶναι καλά, καὶ μᾶς εἴχεται καλὴν Λαμπρήν· πάρε τὸ γράμμα νὰ τὸ φυλάξῃς μὲ τὰ ἄλλα».

—Καλὴν φώτισιν σοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός· λέγω γιὰ τὸ παιδί μας, ὅχι γιὰ τὰ χρυσάφια μου· εἰς περασμένες ἡμέρες, ώσταν νέα κι· ἐγώ, ἐζήλευα νὰ τὰ φορῶ· ἀμμὴ τώρα... Καὶ, Ὑστερα, ἔμαθα ἀπὸ πολὺν καιρὸν νὰ τὰ ἔχω εἰς τὸ Κατάστημα· κοίταξε πῶς ἔμαύρισαν τὰ μαραμμένα.

Καὶ ἀμέσως ἔδάλθη νὰ ξεσκονίσῃ τὸ μαῦρο δελούδινο χρυσοκέντητο πεσελί, νὰ τρίψῃ τές ἀσημοχρυσωμένες φούμπιες, τὰ ἀσημένια σκολαρίκια, τὸν χρυσοῦν λαιμόν, τές χρυσές περόνες τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ δακτυλίδια. Καὶ ἐνῷ ἔκαμψε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, αἰσθάνετο ὅτι ἐπιάνετο ἡ καρδιά της.

«Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, κάμε νὰ ἔχῃ καλὸ τέλος τούτη μου ἡ χαρά, δὲν ἐπερίμενα τόσην καλωσύνην ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου. Θὰ τὸν ὠδήγησε Ἰσως δ καλός μου πνευματικός. Καὶ δημώς ἐγώ ποτέ μου δὲν ἀνοιξα τὸ στόμα νὰ παραπονεθῶ γιὰ τές κακοτροπίες τοῦ συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα βάσανα ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύστυχοι ἄνδρες· εἶναι ἀναγκασμένοι εἰς τὴν ἀνέσοδην νὰ χρεωθοῦν διὰ τὸ θεόψωμο, καὶ συμβαίνει πολλὲς φορές, γιὰ τές ὀμαρτίες μας, εἴτε ἡ ὄστρια νὰ χαλάσῃ τὸν καρπόν, εἴτε τὸ κρύο ἀπριλιάτικα νὰ κάψῃ τὰ σταφύλια μέσ’ στὸ ἄνθισμά τους· καὶ τότε δ τοκογλύφτης τοὺς φοδερίζει μὲ φυλάκισιν γιὰ νὰ τοὺς διάσῃ νὰ τοῦ γράψουν τὸ ἔνα δέκα, εἴκοσι, πενήντα—ῳ! οἱ μαῦρες ψυχές, διάδικον νάχουν τὸν Θεόν—καὶ Ὑστερον οἱ ἄνδρες ν' ἀγριεύουν, νὰ μαλώνουν ἀδικα γιὰ τὸ παραμικρόν,—ἐ! ἡ φτώχεια γεννᾷ τὴν γκρίνια. Πόσες φορὲς αὐτὰ τὰ χρυσάφια, αὐτὸ τὸ πεσελί μου, τούτη ἡ καημένη προτίκα, ἱέρησίμευσε γιὰ σηκώσωμε ἀπὸ τὸ Κατάστημα καμμιὰ πενγυταριὰ δραχμές, γιὰ νὰ μὴ σαπῇ δ ἄνδρας μου εἰς τὴν φυλακήν! "Α! νὰ περάσουν γρήγορα αὐτὲς οἱ σαράντα ἡμέρες, νὰ γυρίσῃ τὸ παιδάκι μου, νὰ μᾶς βοηθήσῃ».

«Ἡ καημένη τῆς προτίκα! "Οποιος δὲν γνωρίζει τὴν ἑξοχὴν τῆς Κερκύρας, θὰ παραξενεύθῃ ν' ἀκούσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες συνήθως φέρνουν μόνην τους προτίκα καμμιὰ διακοσαριὰ δραχμές χρυσάφια καὶ κάποτε δύο ἡ τρία ἐλαϊδενδρα ἡ ἔνα ἡ δύο τσαπιῶν ἀμπέλι, εἰσόδημα δέκα δραχμῶν τὸν χρόνον· ἀλλὰ ἡ θαυμαστὴ γχωριανὴ φέρνει μὲ τὸ σῶμά της τὸ εὔρωστο καὶ μὲ τὴν εὐγενικὴν ψυχήν τῆς θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὴν οἰκογένειαν δπού ἔρ-

χεται νύφη και ἀγογγύστιως ἐργάζεται και κοπιάζει, και, ὅταν συμβαίνῃ νὰ χηρεύῃ μὲ ἀνήλικα παιδιά, τότε μὲ τὸ προνοητικό της πνεῦμα, μὲ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα κυβερνᾷ τὴν οἰκογένειαν, και ἀπειρα ἔχομε παραδείγματα, διοὺ γυναῖκα γῆρα ἀνάστησε σπίτι ξεπατωμένο.

Ἐπέρατε τὸ Νιοδόδιμαδο ἥσυχα κι' ἔξημέρωσε νὴ Δευτέρα. Ὁ Πέτρος ἀναχώρησε γιὰ τὴν πόλιν νὰ φέρῃ τρόφιμα γιὰ τοὺς ἐργάτες εἰς τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπέλων· οἱ πολλὲς και συχνὲς βροχὲς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς και κατόπιν οἱ ἐστάσιμες ἡμέρες ειχαν ἐμποδίσει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, νὴ δποια γίνεται τακτικῶς τὸν Φεβρουάριον και τὸν Μάρτιον.

Τὸ μεσημέρι ή Ἐλένη γῆθε νὰ εὕρῃ τὴν μητέρα της.

— Μάννα, τὴ; εἰπε, νὰ λυτρώσῃς τὸ σπίτι μου· τὸ παιδί μου ἔξημέρωσε χειρότερα, ὅλο τὸ κορμάκι του είναι φωτιά, παραλόγας εἴχομεν ἀνάγκην ἀπὸ λατρὸν και φάρμακα.

— Τὶ νὰ σου κάμω, παιδί μου· τὸ γνωρίζεις πῶς περνᾶμε· ὁ καρπὸς ἐσώθηκε· ἀν μᾶς ἔμειναν ὀλίγα λεπτά, αὐτὰ μᾶς χρειάζονται νὰ πλερώσωμε ἐργάτες γιὰ τ' ἀμπέλια· μᾶς λείπει τὸ μονάχριθό μας παλικάρι, και δ Πέτρος δὲν προφτάνει νὰ τὰ σκάψῃ μόνος του, ἀν και τὸν δογθῶ κι' ἐγώ· ἀπὸ τὸν καιρὸ διοὺ τὰ παιδιά μας πηγαίνουν στρατιώτες, πιάνομε κι' ἔμεις οἱ γυναῖκες τὸ τσαπτί.

— Μάννα, σπλαχνίσου μας· δὲν ἔχομε πεντάρα και μᾶς χρειάζονται αὔριο ἀμέσως δεκαπέντε δραχμὲς γιὰ τὸν λατρὸν και δέκα γιὰ τὸ ἀμάξι, χωρὶς τὰ φάρμακα και δ, τι ἄλλο διορίση.

— Και ποῦ νὰ τὰ εὕρω, παιδί μου· δ πατέρας σου, εἰς τούτην τὴν ἐσοδείαν, ἔξι ἀφοριμῆς διοὺ ηταν ὀλίγη καρποφορία, δὲν μοσ ἀρρήστε τὰ διστερομαζώματα, καθὼς ηταν νὴ παλαιὰ συνήθεια νὰ τ' ἀφήνουν τῶν γυναικῶν γιὰ νὰ ἔχουν κι' αὐτὲς ὀλίγα λεπτὰ εἰς τὴν κασέλα τους.

— Αμμή σου ἔφερε ἐφέτος τὰ χρυσάφια σου· κάμε τὸ καλὸν νὰ μοσ τὰ δώσῃς γιὰ κανένα μῆνα νὰ τὰ δάλω μ' ἔκεινα τὰ δλίγα τὰ δικά μου εἰς τὸ Κατάστημα, νὰ οἰκονομήσωμε αὐτὲς τὶς δραχμὲς· ἔως τὴν Ἀγάληψιν δὲν θὰ ἔχης ἀνάγκην νὰ τὰ φορέσης· μάννα, κάμε το, ἀν μ' ἀγαπᾶς.

— Δὲν τὸ ἔλεγα νὴ δύστυχη ὅτι αὐτὰ τὰ χρυσάφια θὰ μοσ γίνουν φαρμάκι; Είσαι θέραιη, Ἐλένη μου, δτι ἔως τὴν Ἀγάληψιν θὰ τὰ ἔξαγοράσῃς;

—Βεβαιότατη θὰ πουλήσῃ τὸ δαμάλι ὅποι εἶχει μισιακό· θὰ πουληθῇ Ισια· Ισια τὲς παραμονές τῆς Ἀναλήψεως.

—Θά είναι ἐδῶ δὲ Ἀντωνίκης μου, εἰπε μέσα της γῆ Μαρία, καὶ τότε, δια τοῦ θεοῦ ἀν τύχη, δλα διορθώνονται. Καὶ πῶς νὰ μὴν τὴν σπλαγχνισθῶ, είναι ἀτάλικη καὶ ἀκόμη ἀδύνατη ἀπὸ τὴν οὔστερή της ἀρρώστεια καὶ μὴ μου πάθη.

—Κάμε το, μητέρα, νὰ χαρῆς τὸν Ἀντώνη μας. Ήταν γυρίσιη γλήγορα, ώς ἀκούω.

—Ναὶ, θὰ εἶναι ἐδῶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

⁷ Εσηκώθη καὶ ἔδιγαλεν ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ χρυσάφια.

—Πάρε τα, παιδί μου, καὶ βάλε εἰς δρκον τὸν ἄνδρα σου νὰ μὴ μὲ ἐμολογήσῃ· ἀν τὸ μάθη ὁ πατέρας σου, ἔχαθηκα».

«Ωτιμένα, ζωήν δυστυχίσμενην δπού περνάμε έδω εἰς τὸ χωριό! ἔλεγε μόνη της ἡ Μαρία: νὰ μὴν εύρισκεται ἵατρὸς νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ έδω νὰ κάνῃ χριστιανικὰ τὴν ἐπιστήμη του· ἀμπή νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρωστήσῃ κανένα παιδί μας, ἢ νὰ τὸ φέρνωμε εἰς τὴν ἀγκαλιά μας εἰς τὴν πόλιν, θερμασμένο, τρεῖς ώρες δρόμον, μὲ τὸ ἥλιοπύρι, γιὰ νὰ τὸ ἰδῃ μίαν μόνην φοράν διάτροψ, ἢ νὰ ἔξοδεύωμε φοῦκτες φράγκα γιὰ νὰ τὸν φέρωμεν έδω, καὶ ἀν πουλῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κινίνο, νὰ τὸ πλερώνωμεν ώσταν χρυσόχωμα. »Ετοι ἔχαθη τὸ σπίτι τοῦ πατρός μου» ἀπὸ ἀρρώστειες ἔξεγίνηκε γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ μονάκριδό του ἀρσενικό—ἔνδεκα μῆνες ἀρρώστεια—ἐπούλησε δ, τι καὶ ἀν εἶχε, καὶ τὸν ἔχάσαμε γιατὶ δὲν ἔφερε τὸν ἵατρὸν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. «Ἀπὸ τοῦτο ἔξέπεσε τὸ σπίτι μας· προτικὰ δὲν εἶχε νὰ μοῦ δώσῃ διάπατέρας μου παρὰ αὐτὰ τὰ εὐλογημένα στολίδια τῆς μητρός μου· καὶ διμώς μ' ἐπῆρε τοῦτος διά χριστιανός, καλός, ἀμπή, δ Θεοὺς φυλάξῃ, ἀν τοῦ ἔλθῃ τὸ νευρικό. »Σ' ὀλίγον καιρὸν ἔθαψα τὸν καλό μου πατέρα καὶ ἡ χήρα ἡ μάννα μου ἔμεινε κορμός· καὶ δ Θεὸς τὸ ἥξεύρει τί γεράματα περνῷ εἰς τὸ ἐρμόσπιτό της. »Ωτιμένα, δὲν ἴξεύρω γιατὶ σήμερα ὅλα τὰ παλαιά μου δυστυχήματα μοῦ ξαναφανερώνονται εἰς τὸ πνεῦμα, ως νὰ ἤσταν χθεσινά. »Ἐπέρασα τόσο γήισχα αὐτὲς τὶς ἀγιεις ἡμέρες, καὶ τώρα μοῦ ἀρρώστησε αὐτὸ τὸ μικρό μου ἀγγόνι· δὲν μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀρρώστεια· καὶ πῶς νὰ μὴ δώσω τῆς Ἐλένης τὰ χρυσάφια; »

Μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμούς ἀνέδη εἰς τὴν σιμοτινὴν ράχην νὰ μάση ἀγριολάχανα γιὰ τὸ δεῖπνον, καὶ ἀφοῦ τὰ ἔθαλε

νὰ βράσουν, ἔπεισε γονατιστὴ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὅπου, εἶχε ἐπάνω εἰς τὸ προσκέφαλο τῆς νυμφικῆς της κλίνης.

— «Παναγία μου, εἰπε δακρύζοντας, τί εἶναι αὐτὸ ποὺ αἰσθάνομαι μέσα μου; Βοήθησέ με, μὴ πεθάνω πρὶν Ιδῶ τὸ παιδί μου».

“Ηταν δύο ώρες νύκτα καὶ ἥρχισε ἡ Μαρία ν ἀνησυχῇ.

— “Αν ἔχῃ ἄλλα κακά, ὅμως δὲν εἶναι ἀπὸ ἔκεινους ποὺ χάνονται εἰς τὴν χώραν μέσα εἰς τὰ καπηλεὶα ἡ χασομεροῦν εἰς τὸν δρόμον μέσα εἰς τὸ ἀργαστήρια.

Καὶ ἔστεκεν ἀκίνητη χωρὶς νὰ δγάλῃ ἄχνα, καὶ ἐφαντάζετο ν ἀκούσῃ τὰ πέταλα, καθὼς τὸ ἄκουε πάντα κάμποσα λεπτὰ : ρὶν φθάσῃ, δπως τὸ ἄλογο ἐτετραπόδιζε εἰς τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι.

— «Ἡλθεν», ἐφώναξε, «εἶναι τὸ πάτημά του πῶς ἔρχεται μὲ τὰ πόδια ;». Καὶ μὲ αὐτὸ ἐπετάχθη εἰς τὸ μονοπάτι, καὶ σ’ ὀλίγα λεπτὰ τῆς ώρας ἐφανερώθη ὁ ἄνδρας της.

— Καλησπέρα, τῆς εἰπε μουγκόφωνα.

— Καλῶς ὤρισες. Τί ἐγίνηκε τὸ ἄλογό μας; τοῦ ἔχω ἔτοιμον τὸν σανό.

— Τὸ ἄλογό μας ξενυκτάει ἀλλού ἀφησέ με γῆσυχον νὰ ξανασάνω· δ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς παιδεύσῃ ἐλάθαμε γράμματα ἀπὸ τὸν Ἀντωνάκη μας.

— Η Μαρία ἔρριγωσε.

— Τί γράφει;

— Εγύρισα διαστικὰ καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ εὕρω κανέναν φίλον νὰ μοῦ τὸ διαδίκτην πάρε το νὰ σοῦ τὸ διαβάσῃ δ πνευματικός μας.

— Η Μαρία ἐπῆρε τὸ γράμμα καὶ τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα, τὸ ἔνθαλεν εἰς τὸν κάρφον της κι ἐβγῆκε.

— «Τί νὰ γίνω ὁ δύνατυχος;» ἔλεγε μόνος του «εἴμαι πάλι ἀναγκασμένος νὰ τῆς τὰ πάρω» τὸ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ κάμη τὴν παραμικρὴν δυσκολία, ἀμα γνωρίσῃ τί περιστατικὸ μοῦ ἔτυχε· ἀλλὰ τὸ ἔχω σ’ ἐντροπὴν διτερόπην γημέρες».

Εὗρηκε ἡ Μαρία τὸν πνευματικὸν της εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δπου, κατὰ τὸ σύστημά του, ἀνεγίνωσκε πρὶν πάγη νὰ πλαγιάσῃ, τές ἑσπερινές του εὐγένεις. Εἰς δλον τὸν γαδὸν τὸ τέμπλο μοναχὰ μὲ τὰ δειποτικὰ εἰκονίσματα καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐφωτίζετο ὀλίγον ἀπὸ τὸ καντήλι ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτό-

κου καὶ ἀπὸ ἔνα κερὶ στυλωμένο εἰς τὸ ἀναλόγι· αὐτοῦ δὲ σπρο-
μάλλης ἐφημέριος, χωρὶς τὸ καμπυλαύκι, ἐπροσεύχετο μὲ ταπει-
νὴν φωνὴν, μὲ καθαρὴν προφοράν, γεμάτην χριστιανικὴν κατά-
νυξιν. Ἡ Μαρία ἐμπήκε εἰς τὸν νάρθηκα, ἐστάθη εἰς τὴν θύραν,
καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο ἔλεγε μέσα τῆς τὰ πατερημά της· ὅταν
δὲ παπᾶς ἔκλεισε τὸ εὐχολόγι, ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι.

— Γιὰ καλό, Μαρία, τέτοια ὥρα;

— Δέσποτά μου, συγχώρεσέ με· κάμε τὸ καλὸν νὰ μοῦ διαβά-
σῃς τοῦτο τὸ γράμμα τοῦ Ἀντωνάκη μου.

— "Α! τὸ καλὸν παιδί! γρήγορα σώνεται δὲ καιρός του.

— Ο παπᾶς ἄνοιξε τὸ γράμμα.

«Καλέ μου πατέρα. Ἐλαβα τὸ γράμμα σου καὶ τὰ δεκαπέντε
φράγκα· σᾶς εὐχαριστῶ· ἀλλὰ γιατί νὰ στερηθῆτε σεῖς οἱ καη-
μένοι γονεῖς μου; ἐδῶ, χάρις εἰς τὸν Θεόν, δὲν μοῦ λείπει τίπο-
τε· δὲ λοιχαγός μου μὲ ἀγαπᾶ καὶ μ' ἐπῆρε καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν
ὑπηρεσίαν του. Ἀλλὰ τὸ δάρος τῆς ξενιτιᾶς τὸ αἰσθάνομαι πε-
ριεσσότερο αὐτές τις ἀγιες ἡμέρες· εἶναι γὰρ πρώτη φορὰ ὅπου δὲν
έορτάχω εἰς τὸ σπιτάκι μας. Ἀλλὰ καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε ὑπο-
μονήν· μάζετε δτι γῆλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ μᾶς κρα-
τήσουν καὶ ἄλλους τρεῖς μῆνες, ὥστε μόνον τὸν τρύγον θὰ μ' ἔχε-
τε κοντά σας· γιὰ τοῦτο ἀργησα νὰ σᾶς γράψω, γιὰ νὰ μὴ σᾶς
πικράνω μίαν ὥρα πρωτύτερα. Πόσο θὰ βαρυφανῇ τῆς καημέ-
νης μου μάννας! Πατέρα μου, ἀν μὲ ἀγαπᾶς, μὴ τὴν λυπήσῃς,
καθὼς συμβαίνει κάποτε νὰ θυμώνης. Σᾶς φιλῶ τὰ μάτια καὶ τὰ
χέρια. Θὰ σᾶς γράψω ἀπὸ ἑκεῖ, διότι θὰ μετατεθῇ τὸ τάγμα, ἀπὸ
τὰ σύνορα. Ο ἀγαπητός σου υἱός».

— Αμα ἐτελείωσε δὲ παπᾶς, γιὰ Μαρία, διότι ἔκλαιε δληγή τὴν
ὥραν, ἐρώτησε:

— Δέσποτά μου, τί εἶναι τὰ σύνορα;

— Τὸ βασιλείον μας εἶναι τὸ περιεσσότερον μέρος ζωσμένο
ἀπὸ θάλασσα, καὶ ἀπὸ τὴν στερεάν γειτονεύει μόνον μὲ τὸ βασι-
λείον τῶν ἀπίστων· αὐτοῦ εἶναι τὰ σύνορα.

— Μήπως θὰ ἔχωμε πόλεμο;

— Μὴ βάζῃς αὐτὸν στὸν νοῦν σου, Μαρία· καὶ ἂν γῆθέλαμε,
καὶ ἂν ἡμπορούσαμε νὰ ἔλευθερώσωμε τοὺς ἀδελφούς μας, δὲν θὰ
μᾶς ἀφηναν οἱ κραταιοὶ τῆς Γῆς. Ἡσύχασε, δὲν εἶναι κίνδυνος
τῷρα νὰ αἴματωθοῦμε.

— Αὔριο πρωὶ θὰ ἔλθω, παπᾶ μου, νὰ μὲ ἐξομολογήσῃς.

— “Αμαρτίες ποὺ θὰ ἔκαμες, καημένη, ἀπὸ τὴν Μεγάλην Πέμπτην” λέγε τα μιὰ στιγμὴ τώρα.

— Εἰναι ὄργα, Δέσποτά μου, καὶ μὲ περιμένει δὲ Πέτρος· ἐρχομαι αὔριο τ’ ἀποταχυά.

— Αὔριον πηγαίνω εἰς τὴν πόλιν· μὲ προσκαλεῖ δὲ Δεσπότης γιὰ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν· ἔλα τὸ δράδυ, εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, γη τὴν Τετράδη τὸ πρῶ.

“Η Μαρία τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι καὶ αὐτὸς τὴν εὐλόγησε, καὶ ἐνῷ ἐκείνη ἀναχωροῦσε, ἔλεγε μόνος του:

«Ἄγια γυναῖκα! δὲν εἰμαι ἄξιος νὰ τὴν ἔξομοιογήσω, ὅχι ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλός, ἀλλ’ οὕτε ὁ Πατριάρχης· θὰ τῆς φαίνεται πῶς ἔχει κανένα ἄχυρο ἐπάνω εἰς τὴν συνείδησίν της καὶ δὲν δέπει τὴν ὥραν νὰ ξαλαφρωθῇ· ἄλλοι, καὶ πόσοι! ἔχουν δύο λίτρες θολίμι καὶ δὲν τὸ αἰσθάνονται. Ω Παντοδύναμε, ἀν δλοι είχαν τὴν καρδιά της, τοῦτος ὁ κόσμος θὰ ήταν Παράδεισος. Φοβοῦμαι μὴ πάθη κάποτε αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν περισσὴν ἀγάπην της».

“Η Μαρία εἶπε τοῦ ἀνδρός της δὲ τι περιεῖχε τὸ γράμμα.

— “Ψυμονή, Μαρία, καὶ γι’ αὐτὸ καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ποὺ θὰ κούσῃς τώρα. Μάθε ὅτι, καθὼς ἔμπαινα εἰς τὴν πόλιν, δὲ κλητῆρας μοὺ ἔπιασε τὸ ἄλογο, καὶ θήθεις νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν φυλακήν· τοῦ χάρισα δέκα φράγκα γιὰ νὰ μοὺ ἀφήσῃ καὶ ρὸν νὰ ἡμερώσω τὸν δικαιοστήν μου· φαίνεται δὲ τοῦτος δὲθεόφοδος ἔμαθε δὲι ἔξαγόρασα τὰ χρυσάφια κι’ ἔσυμπέρανε ἀπὸ αὐτὸ πῶς ἔχω δὲύστυχος νὰ τὸν ἀποπλερώσω καὶ δὲν θέλω. Ετοίμασέ τα λοιπόν, δὲι αὔριο ἐνωρὶς θὰ πάω νὰ τὰ ξαναθάλω σημάδι, νὰ δώσω τοῦ δικαιοστοῦ μου διαφορετικὰ θὰ χάσωμε τὸ ἄλογό μας, θὰ μὲ δάλουν εἰς τὴν φυλακήν, καὶ θὰ μείνουν χέρσα τ’ ἀμπέλια.

“Ο, τι αἰσθάνθη ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν λέγεται· καὶ πῶς νὰ περιγραφῇ ψυχικὴ κατάστασις, εἰς τὴν διοίαν δὲ ἀνθρωπος, ἀν καὶ ἀθῷος, ἀγνός, δοκιμάζει πρώτην φορὰν ὅλην τὴν διδύνην ἐνόχου συνειδήσεως! Η Μαρία δὲν ἐπρόφερε λέξιν, ἔπεσε χάμου καὶ ἀρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ τὰ δάκρυά της δὲν είχαν κρατημόν.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, καλὴ καὶ προκομιμένη νοικοκυρά! ἐφώναξε δὲ ἀνδρας της· κοίταξέ την! κλαίει καὶ μύρεται ὥσδεν γυφούλα διόπου θὰ τῆς πάρουν τὰ στολίδια της! Μάθε, κυρά μου, διόπου,

Θέληγες καὶ μὴ θέληγες, αὔριο τὸ ἀποταχυὰ θὰ μου δώσῃς τὸ κλειδὲ τῆς κασέλας νὰ τὰ πάρω ἐγὼ εἰμαι ὁ κύριος ἐδῶ.

— Ἄ! Πέτρε, σκληρὸς ὅποι εἰσαι, ἀδικος — νὰ ἡξεύρες — αὔριο, αὔριο, τὸ ἀποταχυά.

Ο Πέτρος τὴν ἄφησε αὐτοῦ σωριασμένην κατὰ γῆς, ἀναψε τὸ τσιμπούκι του, ἔκάθησε εἰς τὸ προαύλι κι' ἔδακε εἰς τὸν γοῦν του χίλιες ώποψίες.

Πνεῦμα ἀνθρώπινο δὲν θὰ ἥταν ἴκανὸν νὰ ξανοίξῃ, καὶ πολὺ ὀλιγώτερο νὰ ἔννοιήσῃ τὸ συνέδαινε ἀπὸ ἑκείνην τὴν στιγμὴν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Μαρίας· χωρὶς νὰ ἡξεύρῃ ποῦ εὑρίσκεται, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προσηλώσῃ τὸ πνεῦμά της εἰς τὰ ἐρχόμενα ἢ νὰ τὸ στρέψῃ εἰς τὰ περασμένα, ἐρρίφθη ὅπως ἥταν εἰς τὸ κρεβῆτι, καὶ τὴν ἔπιασε λυγκιὸν ὡς νὰ ἐψυχομαχοῦσε, ἀλλὰ τὸ ἔπνιγε μὲ τὸ προσκέφαλο, μὴ τὴν ἀκούσῃ δ ἀνδρας της καὶ τὴν ἀναισχυντήσῃ πάλιν. “Τστερ” ἀπὸ κάμποσην ὥραν, λάλημα πετεινοῦ, ἀποκορώθη καὶ ἐπέρασε ἀμέσως εἰς τὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς φαντασίας. Η Μαρία ἔδιλεπε συχνὰ ὀνείρατα, πάντοτε φαιδρὰ καὶ ξάστερα, καὶ πολλὲς φορὲς ξυπνῶντας ἔλεγε δτι δὲν ἔγνωρισεν ὥραν καλὴν παρὰ μέσα εἰς τὸν ώπνον της. Θαυμαστὴ οἰκονομία τῆς φύσεως, εύλογημένο δῶρον τῆς θείας εὐσπλαγχνίας!

Εύρισκετο εἰς ἔνα μέρος γνωστό της καὶ ἀγαπημένο ἀπὸ τὰ μικρά της χρόνια· πλαγιὰ μεγάλη ἐγλυκοκατέβαινε ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ δουνοῦ ἔως εἰς τὸν ἄμμον, εἰς τὸ ἀκρογιάλι, τὸ ἐπάνω της μέρος ἔως τὴν μέσην μὲ μεγαλόδενδρον φουντωτὸν ἐλαῖωνα, καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην ἔως κάτω ἀμπελόφυτο πλάγι· ἀντίκρυ θάλασσα ἀπέραντη σμίγει μόνον μὲ τὸν οὐρανόν· οἱ χωρικοὶ τὴν δομάζουν. Ἀγριοπέλαγο, δτι αὐτὴ τές περισσότερες φορὲς είναι ἀφρισμένη καὶ φαίνεται πώς τελείως ἀπομονώνει τὴν νῆσόν μας ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἐνῷ ἡ ἀλλη θάλασσα, δ κόλπος, δποὺ βρέχει τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸ τῆς νῆσου καὶ τὴν ἀντίκρυ ἥπειρον, δμοιάζει τὶς περισσότερες φορὲς ἥσυχη λίμνη.

Η τοποθεσία είναι μαγευτικὴ—ἐκεῖ ἀπὸ ἔνα μέρος ἡ θαθεὶς πρασινάδα τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ ἡ τρυφερώτερη τῶν ἀμπέλων, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ καταγάλαζη ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης—ἀλλὰ γιὰ τὴν Μαρίαν πρὸ πάντων ἡ οἰκουμένη δὲν εἰχε τόπον νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ περισσότερο· ἐκείνη ἡ πλάσις, μὲ δλην της τὴν φυσιογνωμίαν, εἰς τὴν στερεάν καὶ εἰς τὸ πέλαγο, ἔκαναν μέσα εἰς τὴν

ψυχήν της ένα μὲ τὰ ἀθωότερα καὶ φαιδρότερα αἰσθήματα τῆς παιδικῆς καὶ νεανικής ἡλικίας της· καθὼς συμβαίνει δταν παιζεται μουσική δπού πρωτακούσαμεν εἰς τὴν νεότητά μας· ὁ ἥχος της μᾶς συγκινεῖ, μᾶς μαγεύει, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἐκεῖνος ὁ ρυθμὸς δὲν προξενεῖ εἰς τοὺς νέους δ, τι ἐμεῖς αἰσθανόμεθα—διότι ἐκεῖνη ἡ μουσική, ἂν καὶ ἀκούονται ἄλλες μελῳδικώτερες, ἔγινε ἀπὸ πολὺν καὶρὸν μέρος τοῦ ἔαυτοῦ μας, εἰναι δ μακρυνός, γλυκὸς ἄμα καὶ λυπητερὸς ἀντίλαλος τῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν μας· παρομοίαν μουσικὴν ἔχει μία γνωστή μας φυσικὴ τοποθεσία· ἔνας ξερὸς βράχος, δπού ἐφύτρωσε κι ἐμεγάλωσε μοναχικὸ κυπαρίσσι; ἔχει τὴν ἀγάπην μας δσον δὲν τὴν ἔχει κάθε ἄλλο ὥραιότερο θέαμα· φαίνεται δτι ἐκεῖνοι οἱ χαρακτῆρες φυλάγουν, μέσα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας, τὴν ποθητὴν ἀλησμόνητον εἰκόνα τῆς ζωῆς μας, ὅπως ἡταν, πρὶν τὰ πάθη καὶ τὰ παθήματα τῆς ἀφαιρέσουν τὴν φυσικὴν ἀιωάτητα καὶ τὴν γαλήνην.

Αὐτοῦ ἀκολουθοῦσε μικρούλα, πέντε ἦξη χρόνων κόρη, τοὺς γονεῖς της, εἰς δλους τοὺς μῆνες, διότι δὲν εἰναι μῆνας δπού ὁ καλὸς γεωργὸς νὰ μὴν εὔρῃ νὰ κάμῃ ἐργασίαν εἰς τὸ ἀμπέλι καὶ εἰς τὸν ἔλαιινα, καὶ ἐκεῖνο τὸ κτῆμα ἦταν ἀληθινὸ περιβόλι. Τοιουτορόπως ἡ φανταστικὴ καὶ μεγαλοπρεπής ἐκείνη πλαγὶα μὲ κάθε φυτό, μὲ κάθε δένδρο ἡμέρο ἡ ἄγριο, μὲ κάθε χειρόκτιστην λιθιὰ ἡ βιζόπετραν, μὲ κάθε δέμα, μὲ κάθε φρύδι, μὲ κάθε μονοπάτι, μὲ κάθε παρακλάδι, μὲ κάθε στένωμα, εἰχε μείνει δαθιὰ χαραγμένη εἰς τὸ νεανικό της πνεῦμα, ὥστε, ἂν ἦταν ζωγράφος, θὰ ἡμποροῦσε νὰ μορφώσῃ ἀπὸ ἐκείνην τὴν θέσιν πολλές καὶ ὥραιότατες εἰκόνες νὰ μὴ παραλλάξουν παντάπασιν ἀπὸ τὸ φυσικό τους. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ πέλαγο εἰχε ἀνοίγει τὸν νοῦν της, εἰχε φτερώσει τὴν φαντασίαν της, καθὼς εἰς δλες τές ἐποχές τοῦ χρόνου καὶ εἰς δλες τές ὕρες τῆς ἡμέρας, ἐνῷ ἐδιάβαινε, ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἐθεωροῦσε, πότε θεριωμένο καὶ μελανό, πότε ἡμέρο καὶ ἀσπρογάλαξο, καὶ κάποτε, εἰς τὸ δασιλεμα, σύννεφα νὰ καθίζουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ μέσα εἰς αὐτὰ νὰ ἀνοίγωνται σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ χρυσοῦ ποταμοὶ νὰ χάγωνται εἰς τὰ δάση. Ἰδοὺ πῶς ἀδελφώθη ἡ τρυφερὴ ψυχή της μὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ τὴν δαθεῖται ἐκείνην συμπάθειαν ἡλθε, εἰς τὴν νεανικήν της ἡλικίαν, νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κλείσῃ διὰ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν της δ πόνος· πόσο ἔκλαψεν, δταν ὁ πατέρας της ἀγαγκάσθη νὰ πουλήσῃ ἐκεῖνο τὸ περήφανο κτῆμα δπού ἀρκοῦσε νὰ ζωιθρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ὅπου εἰχε προσδιορίσει πα· *Αλεξ. Ναφσ. Νεοελλ. 'Αναγνώσματα ε' Γυμνασίου Σηλ. Ζ' 1938 3

τόκορφα μίαν μικρήν λουρίδα προΐκα τῆς ἀγαπητῆς του Μαρίας.

Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι εὑρίσκετο, εἰς τ' ὅνειρό της, τώρα πρώτη φορά, ἀφοῦ δὲν εἶχε πατήσει αὐτοῦ εἴκοσι χρόνια. Εἶχε φθάσει ἐκεῖ μὲ τοὺς γονεῖς τῆς καὶ μὲ μισθωμένες τρυγήτρες, τὴν ὥραν δύον δ ἥλιος, ώς ἐσηκώνετο ὅπισθεν, ἀπὸ τὸ δουνό, μόλις ἔχρυσων τές ἄκρες τῶν ἑλαιοδένδρων, ἐνῷ δλ^η ή πλαγιὰ ἔμενεν ἀκόμη ήσκιαμένη, καὶ ἡ ἀντίκρου θάλασσα ἑλακτάριζε πέρα πέρα ἀπὸ τές ἀργυρές πρωινές ἀκτίνες. Ἐστάθηκαν δοῦ νὰ πέσῃ ἡ δροσιὰ τῆς νυκτός, γιὰ νὰ κόψουν στεγνὰ τὰ σταφύλια· ἐπειτα ἀρχισεν ὁ τρύγος, καὶ σ' ὀλίγην ὥραν, διότι κάθε κλῆμα τὰ εἶχε πολλά, αὐτὴ μὲ τὴν συντροφιὰ τῆς ἐγέμισε δύο τερτικά, ἡ μητέρα της τές ἐβοήθησε καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὸ κεφάλι τους, καὶ δύο μικρές τρυγήτρες ἐπῆραν καὶ αὐτές δύο κάνιστρα γιὰ νὰ γίνηγ σωστὸ τὸ φόρτωμα. Ἐπειτα, ἐκίνησαν καὶ οἱ τέσσαρες, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, τὸ ἀμπέλι ἀμπέλι, καὶ ὑστερ^η ἀπ' ὀλίγο διάστημα ἐδιάδηκαν, πάντοτε ἀλγιστες καὶ ἀτάραχες, τὸ στέγωμα, δοῦ μιὰ δικαιολιὰ μόνον πλάτος, καὶ μάκρος τριάντα δῆματα, δύον δεξιὰ ἔχει κρεμαστοὺς δράχους καὶ ἀριστερὰ τρομάζει ὁ ἄνθρωπος γὰ διέπη, ἀπὸ ἐκατὸ μέτρα ὄφος, τὰ κοντράκια καὶ παρακάτω τὰ φύκια δύον ξερνῷ ἀκατάπαυτα τὸ Ἀγριοπέλαγος τὸ τρομακτικὸ ἐκεῖνο πέραμα δνομάζεται Κακὴ Σκάλα. Ἐκεῖ ποὺ ἔπαινε τὸ στενὸ μονοπάτι εὔρηκαν τὸν ἀγωγιάτην, δύον μόλις εἶχε φθάσει ἐφορτώθη τὸ ἄλογο, καὶ ὁ ἀγωγιάτης, ἐνῷ ἀναγωροῦσε, «Κοπέλλες, τοὺς εἴπε, μὴν ὀκνηρεύεσθε, νὰ εὕρω ὅταν γυρίσω ἔτοιμα τερτικά· τὸ ἄλογό μου εἶναι παλικάρι».

«Ἄς καθίσωμε ἐδῶ, Αὐγερινή, εἴπε ἡ Μαρία, νὰ ξανασάνωμε ὀλίγο, τὰ σταφύλια τὰ εὐλόγησε ὁ Θεὸς ἐφέτος καὶ δὲν ἀργοῦμε νὰ τὰ παστρεύωμε».

Κι^η ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς ἔνα δχθον, ἡ Αὐγερινὴ ὀλίγο παραπάνω τὰ κορίτσια ἔτρεχαν ἐδῶ κι^η ἐκεῖ κι^η ἐπαιγνίδιζαν τριγύρω.

«Πόσο μοῦ ἀρέσει, Αὐγερινή μου, τούτη ἡ θάλασσα λέγουν πώς εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἡ ἄλλη θάλασσα εἶναι σκεπασμένη μὲ καρδιάια μικρὰ μεγάλα· ἐδῶ σπάνιες φορὲς διαβαίνει κανένα διαπόρι πολὺ μακριά, πέρα πέρα, ὡσὰν ἡσκιος^η καλύτερα εὐχαριστοῦμει εἰς τὸ πέλαγο τοῦτο· ἐδῶ δὲν φαίνονται παρὰ δάρκες μὲ τὰ πανάκια τους, δελφίνια δύον κοπαδιαστὰ παιζούν, καὶ θαλασσοπούλια· ὦ! Ιδές, Αὐγερινή, πόσοι γλάροι στριφογυρίζουν ἐπάνω εἰς τὸ νερό· δείχνει δὲ θ^η ἀλλάξῃ ὁ καιρός. Τί λές ἐσύ;»

Ακούσθη ἔνα χασκόγελο, ή Μαρία ἐγύρισε καὶ δὲν εἶδε οὕτε τὴν Αὐγερινὴν οὕτε τὰ κορίτσια, καὶ ἐπάγωσεν ὅλη καὶ ἀκουσε τὴν καρδίαν της ἕπον θρυστοκοποῦσε· ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια πρὸς τὴν θάλασσαν· αὐτοῦ, ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, σηκώνεται δράχος δύψηλός, διπού τὸν λέγουν Ὅρθολίθι· ἐπάνω εἰς τὸν θεόκτιστον ἐκεῖνον πύργον ηταν δρθή στηλωμένη ἡ Αὐγερινὴ μὲ τὰ μαλλιά ἀπλωμένα εἰς τές πλάτες· μὲ τὸ ἔνα χέρι ἐκρατοῦσε τ' ἀτημοχρύσαφα τῆς Μαρίας, διπού ἀστραφταν εἰς τὸν γῆλιον, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔγνευε, ὥσταν γὰ τῆς ἔλεγε :

«Κατέδια ἐδῶ κάτω νὰ τὰ πάρης, εἰδεμή τὰ ρίχνω εἰς τὴν θάλασσαν».

«Οπως ἡ Μαρία ἐπετάχθη γὰ ρίχθῃ ἀπὸ τὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ εἰς τὸν ζμυμὸν νὰ πάῃ νὰ πάρῃ τὰ χρυσάφια της, ἐκόπη τὸ σηνειρό της, ἐξύπνησε, κι ἐνῷ ἀγκομαχοῦσε κι ἔκλαιε, ἀκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀνδρός της :

— Παῦσε τώρα, σήκω συγύρισε τὰ χρυσάφια καὶ τὸ πεσελί, γὰ φύγω.

«Επεισεν ἡ δύστυχη Μαρία γονατιστὴ ἔμπροσθέν του καὶ μὲ κομμένην μιλιὰ τοῦ ώμολόγησε δ, τι ἔκαμε.

— Σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀφέντη· σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀλλὰ στοχάσου, ἀφέντη, πὼς αὐτὴ εἰναι· ἡ πρώτη καὶ ὅστερη φορὰ ποὺ σοῦ πταίω· μὴ μὲ σκοτώσῃς καὶ κολασθῆς καὶ σύ· ἀδικα θὰ είχες τὴν ἀμαρτίαν· τούτη εἰναι· ἡ ὅστερη ἡμέρα τῆς ζωῆς μου.

— Μ' ἐπῆρες, μωρή, στὸν λαιμόν σου· σ' ἀφήνω εἰς τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ... Καὶ μὲ τοῦτο κατέδη τὸ μονοπάτι.

«Η δρφανὴ Μαρία ἔμεινε αὐτοῦ λιποθυμισμένη, ἀναίσθητη. «Οταν ἐσυνῆθε, ὁ γῆλιος είχε μεσουρανήσει· ἔσηκώψη, ἀλλαξε ὅλη, ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφο της τὸ γράμμικ τοῦ πτιδιοῦ της, ἔπειτα ἐπίστομα ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, κι εἴπε μέσα της:

— «Καὶ αὐτὸ γέλησε ὁ Θεός, γὰ μοῦ λείπη σήμερα δ ἄγιος ἄνθρωπος».

Καὶ ἀφοῦ εἴπε τὰ πατερημά της, ἐπῆρε τὸ ἀκρινὸ μονοπάτι τοῦ χωριοῦ καὶ σ' δλίγα λεπτὰ ἔφθασε εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρός της. «Η γραία ηταν καθισμένη εἰς τὸ κατώφλι καὶ εἰς τὰ πόδια της ἡ ἐγγονή της, κόρη τῆς Ἐλένης. «Αμα τὴν εἶδε ποὺ ἀνέθαιε, τῆς εἴπε :

— Τί σου ἐστάθηκε, Μαρία! τὰ συνηθισμένα σας· θὰ σ' ἔβα-
ρεσε δὲ Πλέτρος.

— Μαννούλα μου, γῆλθα νὰ πεθάνω κοντά σου.

Καὶ τῆς διηγήθη τὸ δυστύχημά της.

— Κακὰ ἔκαμες, Μαρία· εἰς τὸν καιρόν μας οἱ γυναῖκες δὲν
ἔκαναν τὸ παραμικρὸ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός· τώρα ἔκάκω-
σαν καὶ τὰ θηλυκά.

— "Οχι, μάννα. "Ο, τι ἔκαμα δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ ν' ἀδικήσω τὸν
ἀνδρα μου, μάρτυς μου ὁ Θεός· σπλαγχνίσου κάνε σύ· δὲν μὲ-
δαστῇ ἡ καρδιὰ νὰ γυρίσω σπίτι μου.

— Αὐτὸς εἶναι ἀκόμη χειρότερο, νὰ φύγης ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ
ἀνδρός σου· δὲν κόσμος θὰ εἰπῇ πώς ἐπραξεῖς αἴτιμα πράγματα.

— Μητέρα, θὰ πάω νὰ πνιγῶ.

— Σύρε, τῆς εἰπε νὴ γρατα.

— "Α! μάννα, μάννα!

Καὶ ἀνέδη τρέχοντας τὸ στενὸ μονοπάτι, δποὺ κατόπιν ἐσχί-
ζετο εἰς δύο· τὸ ἕνα κατέβαινε εἰς τὴν ἄλλην ἀκρην τοῦ χωριοῦ,
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντίστροφα ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἀκροθαλασσιά.

"Η γερόντισσα ἔμεινε μὲ τὸ κεφάλι κάτω, ἀνήσυχη, καὶ ὅτερος
ἀπ' ὀλίγην ὥραν εἰπε τῆς μικρῆς ἐγγονῆς της:

— Τρέχα, παιδί μου, πρόφθασέ την· εἰπέ της νὰ γυρίσῃ.
δπίσω, νὰ περάσῃ ἐδῶ τὴν γύντα.

“Ωστόσο η Μαρία εἶχε πάρει τὸν κατήφορον, ὅχι μέσα εἰς τὸ
μονοπάτι, ἀπ' ὅπου ἐπερνοῦσε δλος δ κόσμος, ἀλλὰ εἰς ἕνα παλαιὸ
παρακλάδι, δποὺ καὶ αὐτὸς ἔβγαινε εἰς τὸ περιγιάλι. Καθὼς αὐτὴ
ἐρροθιοῦσε ςπὸ τὸ βουνό, δμοίως σ' ἔκεινην τὴν ὥραν δὴλιος ἔκα-
τεβαινε πρὸς τὴν ἀκρην τῆς θαλάσσης, μίαν δργιὰ ἀκόμη ὄψηλά-
τὸν εἶχε πλαγινὰ καὶ ἔθλεπεν ἔμπροσθέν της τὸ ἀπειρο φῶς δποὺ
ἐπλημμυροῦσε τὸ ἀπέραντο πέλαγο εἰς ἔκεινην τὴν στιγμὴν ἡσυ-
χώτατο καὶ ωσὰν ἀσημοχρυσωμένο, ἔρημο· πουθενὰ δαρκούλα,
οὔτε εἰς τὰ πανιὰ οὔτε δεμένη εἰς τὸ ἀκρογιάλι, μόνον αὐτοῦ τὸ
“Ορθολίθι, μαύρη θαλασσόδαρτη πέτρα, δποὺ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς γῆς
ἔχει ρηχὰ τὰ νερὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἀπατα, γεφύρε
ἀπὸ τὴν στερεάν εἰς τὴν ἄδυσσον. Ἐκοντηστάθη η Μαρία καὶ προ-
σήλωσε ἔκειτα μάτια της, ώς νὰ εἶχε πάντοτε ἔμπροσθέν της τὸ
ἀποταχυνό της ὄνειρο, καὶ ἀμα εἰδε τὸ “Ορθολίθι τὴν ἔπιασε χα-
ροτρομάρα· κατόπιν ἀκολούθησε διαστικὰ τὸν δρόμον της δσο που-
ἔφθασε εἰς ἔκεινο τὸ μέρος· ἔξυπολύθη, ἔδιάβηκε τὴν θάλασσαν,

«ξεκαρφαλώθη μὲ κόπον ἐπάνω εἰς τὸν δράχον, καὶ ὡσὰν φρενική σμένη τὸν ἔξεταξε δλον τριγύρω, τὸν ἐπασπάτευε καὶ ἔχων τὰ χέρια εἰς δλες τές μεγάλες μικρὲς χαραμάδες· κατόπιν συχνοκίνωντας τὴν κεφαλὴν ἀνέθη ἔως εἰς τὴν ζώνην τοῦ δράχου· ἐκεῖθε ἐγύρισε τὰ μάτια τῆς ὡσᾶν γιὰ νὰ ὑστεροκοιτάξῃ τὴν πλάσιν, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κατάχλωρα πλάγια μὲ τὰ ἐλαιόδενδρα, δποὺ εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτρεμαν δλα μὲ τὰ φύλλα τους καταχρυσωμένα ἀπὸ τές πορφυρὲς ἑτοιμόσσηστες ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου· καὶ τότε ἔξαρψα εἰς τὸν ἀσυγνέφιαστον γύρον, δποὺ ἀνταμώνονται θάλασσα καὶ οὐρανός, ἐφανερώθηκαν· σπίτια, ἐκκλησίες, κωδωνοστάσια, πύργοι, δλα λευκότατα, ὡς νὰ εἶχε αὐτοῦ σηκωθῆ θεόπλαστη παραθαλάσσια πολιτεία, νὰ δώσῃ ζωὴν καὶ ζρια εἰς ἐκεῖνα τὰ ἕρημα καὶ ἀτελεύτητα πλάτη τῆς θαλάσσης.

Ωστόσο δ δίσκος τοῦ ἥλιου εἶχε δυσλήσει, καὶ εἰς τὸν ὄρθιοντα ἐφαίνετο τὸ δλοστρόγυλο δμοίωμά του μεγαλωμένο, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκτῖνες ὁρφανό, ὥστε ἡ δυστυχισμένη ἡμιπόρεσε ὑστερη φορὰ ν ἀναπαύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς εἰς ἐκείνην τὴν σκιὰν τοῦ ἀστρου τῆς ἡμέρας, ἐνῷ εἰς δλον σχεδὸν τὸν οὐράνιον θόλον ἐλαμποκοποῦσαν τ' ἀστέρια. Τὰ ἡμερινὰ πουλιὰ είχαν δλα ἡσυχάσει εἰς τές φωλιές τους καὶ εἰς τὰ δένδρα, τὰ νυκτοπούλια ἔσχιζαν πανταχοῦ τὸν σκοταδερὸν ἀέρα μὲ τὸ νεκρό τους φτερούγιασμα, καὶ μόνον ἀκούετο δ ἀδιάκοπος τακτικὸς ἀναστεναγμὸς τῆς θαλάσσης. Ἡ Μαρία ὀλόρθη εἰς τὸν δράχον ἔδγαλε μέσ' ἀπὸ τὸν κόρφον τῆς τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ τῆς, τὸ ἐφίλησε, καὶ ἔκαμε τρεῖς φορὲς τὸν σταυρὸν τῆς ἀκούσθη ἔνα τρελλὸ χασκόγελο, κι' εὐθὺς κατόπιν κάτω ἀπὸ τὸ Ὀρθολίθιον ἔνας δρόντος...

Τὴν ἀκόλουθον αὐγὴν ψαράδες εὔρηκαν βγαλμένο εἰς τὴν ἀμπουδιὰ τὸ σῶμα τῆς Μαρίας.

1885.

1. Τὸ φυσικὸν τοῦτο φκιγόμενον, γγωστὸν ὑπὸ τὸ σημεῖον Fata Morgana, μᾶς ἔτυχε νὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ τὸ δουνό τοῦ "Αγίου Θεοδώρου (Γκρούνκα)" εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου, οθεν φαίνεται ἡ "Άδριατικὴ θάλασσα. Σημείωσις τοῦ συγγραφέως.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

‘Ο ‘Ανδρέας Μισούλης.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

‘Αδιαφιλονείκητος είναι ή αξία ἀνδρός, ὃν τιμοῦν καὶ αὐτοὺς οἱ ἀντίπαλοι. Τοιούτος ἦτον ὁ Μισούλης. Διχονοσθαντήρας ἢ ὑπερήφανος “Ὕδρα τὸν ἐτίμα δληγ.” Απρόθυμος ἐφάνη κατ’ ἀρχὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὡς παρ’ ἀγνώστων κινηθέντα καὶ ὡς ἀνώτερον τῆς δυνά-

μεως τῶν Ἐλλήνων, διετέλεσεν οἰκουρῶν τὴν πρώτην ἔξαμηνίαν, ἐξέπλευσε μετὰ ταῦτα ὡς ἀπλοῦς πλοιάρχος καὶ ἥριστευσεν ὡς ναύαρχος. Αρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐξέπλευσεν ὡς ναύαρχος, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε παραφυλακτικὴν διαγωγὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ὡς πρὸς τὸν τουρκικὸν μετήλλαξεν αὖτος πρῶτος εἰς ἐπιθετικήν. Οὐδεὶς νοημονέστερος καὶ εὐτολμότερος αὐτοῦ ἐν μάχαις ἢ μετριοφρονέστερος ἐν νίκαις εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο δσα ἔπραττεν, ἀναλογιζόμενος τὸ ὕφειλε νὰ πράξῃ μεγί-

στηγ πεποίθησιν είχαν οἱ “Ἐλληνες εἰς αὐτόν, ἀλλ’ αὐτὸς ἡγνόει τὴν ἀληθῆ ἀξίαν του, καὶ ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων του πάντοτε ἐδίσταζεν ἢν δ μέγας ἀγών θὰ εὑδοκίμει. Οὐδέποτε ἐσπουδάρχησε καὶ κατὰ χρέος μᾶλλον ἢ κατὰ προσάρεσιν ἐναυάρχησεν ἢ ἀρχὴ ἐξήτησε πάντοτε αὐτὸν καὶ οὐδέποτε αὐτὸς τὴν ἀρχὴν. Πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ξένοι: τὸν ἔθαυμαζαν διὰ τὴν λιτότητα τοῦ διού καὶ τὴν μετριοφροσύνην του, οἱ δὲ παρευρεθέντες ἐν ταῖς ναυμαχίαις του ναυτικοὶ τὸν εὐφήμουν διὰ τὴν εὐτολμίαν καὶ τὴν ναυαρχικὴν αὐτομάθειάν του.

Πολλάκις οἱ περὶ τὰ πολιτικὰ ἀσχολούμενοι καὶ τὰ τῆς πατρίδος πρὸς τὸ ἔδιον συμφέρον ἢ πρὸς φιλαρχίαν διαπραττόμενοι τροποποιούμενοι ἀσυστόλως εἰς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου δις πρεσβεύουν ἀρχάς, συναγωνιστὰς παραδέχονται τοὺς ἀνταγωνιστάς, καὶ σωτήρας σήμερον τῆς πατρίδος καλούμενος οὓς διλετήρας ἐκάλουν χθὲς καὶ

τὸ ἀνάπαλιν, παρέχοντες σκανδαλώδες καὶ ἐπονεῖδιστον παράδει-
γμα παλιμβουλίας καὶ κακῆς χρήσεως πολιτικῆς ἐπιρροῆς· ἐπανέρ-
χονται δὲ ἀναιδῶς, ἐν τοῖς συμφέρῃ, εἰς τὰ πρῶτα, προσάπτοντες
τοῖς ἄλλοις τὰ ἐπὶ τῆς Ἰδιοτελοῦς ἐνώσεως των πολιτικὰ αὐτῶν
ἀνομήματα. Τοιούτος δὲν ἦτον διακούλης· τὴν αὐτὴν πολιτι-
κὴν ἀείποτε ἐποιεύθη, οὐδέποτε μετεποίηρεν ἐπ’ Ἰδιοτελείᾳ
τοὺς φίλους εἰς ἔχθρους ἢ τοὺς ἔχθρους εἰς φίλους, οὐδὲ ἐφαντά-
σθη νὰ ἐπηρεάσῃ τὰ τῆς πατρίδος διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπε-
ροχῆς του· ἐθνωφελὴ δὲ θεωρῶν τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου
πρόθυμος ἀπεδύθη πολυετὴ καὶ πολυένδοξον ἀρχηγὸν,
καὶ φαι-
δρὸς κατέδη εἰς τάξιν πλοιάρχου, ως ἀπαλλαττόμενος μᾶλλον
δάρους ἢ ὡς στερούμενος ἀρχῆς.

1857.

“Ο ‘Ανδρέας Ζαΐμης-

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

‘Ο Ζαΐμης, ισχύοντος πατρὸς υἱὸς Ισχυρότερος, διπερεῖχεν δλῶν
τῶν προεστώτων τῆς Πελοποννήσου· διεκρίθη ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διὰ
τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τοὺς ἔχθρους, τὴν εἰλικρίνειαν πρὸς τοὺς
φίλους καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεομένους
ἐπιείκειαν. Εμεγαλοφρόνει ὡς οὐδεὶς
τῶν προϊσταμένων τῆς Ἑλλάδος,
ἄλλα, φύσει ἀτολμος, δὲν ἐμεγαλο-
πραγμόνει. Πανθομολόγητος ἦτον ἡ
σύνεσίς του καὶ ἀκραιφνῆς δι πατριω-
τισμός του, ἀλλ’ ἐπεσκίαζε τὰς ἀρε-
τὰς ταύτας φιλόδοξος ἀλαζονεῖα, ὥ-
θησασα αὐτὸν καὶ εἰς ἀνταρσίαν. Ἡ-
γειμονικὸν ἦτον τὸ δλέμμα του, τὸ ἥθος
του ἀσιανόν, ἀξιοπρεπὲς τὸ σχῆμά
του καὶ τὸ βάδισμά του σεσοδημένον.

«Τί Ζαΐμης, τί Μπραΐμης», ἔλεγαν
οἱ δλέποντες αὐτὸν διερχόμενον. Ολίγη ἦτον ἡ μάθησίς του,
ἄλλα πολλὴν τὴν ἐδείκνυεν δεύρυς νοῦς του· ἔθελγε τοὺς ἀκροατάς
του διὰ τῆς φυσικῆς του εὐγλωττίας καὶ ἐθέρμαινε τὰς καρδίας
των διὰ τῶν φιλογενῶν προτροπῶν του. Ο πατριωτισμός του δὲν
εἶχεν δρια τὸν Ισθμόν, ὡς τινων ἄλλων συμπολιτῶν του· πατρὸς

του γητον ὅλη γη Ἑλλάς, καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἡγωνίζετο τὸν καλὸν ἀγῶνα· γη ἀγενῆς διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἑτερόχθονος δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐλληνας ἔξ
ἴσου ἐθεώρει πάντας τοὺς ὑπὸ ξένον ζυγὸν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν ὁμογενεῖς του. Πρόθυμος ἔτρεχεν εἰς τοὺς κινδύνους πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ λαοῦ, ἀν καὶ μὴ φιλοπόλεμος· τόσον δὲ ἀπεῖχε τοῦ ἐπιδιώκειν στρατιωτικὴν δόξαν, ὥστε ἐχλεύαζεν αὐτὸς ἐκαυτὸν διὰ τὴν ἐν πολέμοις δειλίαν του. Κινδυνευούσης τῆς πατρίδος καὶ πρόεδρος ἀναγορευθεὶς τῆς κυβερνήσεως ἐληγμόνησε τὴν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην δικαίαν ἔχθραν του, καὶ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῷ ἔδωκεν δισηνουσίαν δίδει τις μόνον τοῖς πιστοῖς φίλοις του· «ἡ πατρίς», εἶπε, «θέλω νὰ σωθῇ, καὶ θὲς μεγαλυνθῇ ὁ ἔχθρός μου». Μετὰ τὴν ἀκάθεκτον πρόοδον τῷν Αἰγαίουπτίων ἐπάτησε τὴν Πελοπόννησον, ἀν καὶ προγεγραμμένος, εἰπὼν πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ἰδόντας αὐτὸν ἀπροσδοκήτως· «γίλθα ν' ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν». Ἐπληγώθη γη φιλοτιμίᾳ του διότι τὸ ἐν Ζακύνθῳ συνταχθὲν περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἔγγραφον ἐθεώρει τὸν Κολοκοτρώνην Πελοποννησάρχην· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις καὶ τοῖς ἐνομίζετο σωτήριον, τὸ ὑπέγραψεν, εἰπὼν τῷ Κολοκοτρώνῃ ἐνώπιον πολλῷ : «δὲν θὰ σοὶ παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα, ἀν δὲν ἔδειπα κινδυνεύουσαν τὴν πατρίδα». διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθυπέδαλεν αὐθόρμητος ἑαυτὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιζῆλου του τούτου, καθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τοῦ Ἱεραῖμη ἐκστρατείας. Εἰχέ τι ἰδεῖτερον χαρακτηριστικὸν δὲν ἄνηρ οὔτος· ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του γητον ἀξιαγάπητος· συμπολιτευόμενοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν ἑτίρων διὰ τὸν χαρακτήρα του καὶ τὰς κοινωνιὰς ἀρετάς του· «πολλάκις ἀντεπολιτεύθην τὸν Ζαΐμην», ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρώνης, «ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν ἐμίσησα».

1857.

Ο Δάξαρος Κουντουριώτης.

Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου.

„Αἱ χρηματικαὶ θυσίαι δὲν ἦθελον ἀρκέσει ἵνα ἀναδεῖξωσι τὸν Δάξαρον Κουντουριώτην ὑπατὸν κυβερνήτην τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος. Ο ἀνήρ, μόλις ὡν τριακοντούτης ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχεν ἀρετὰς ἔξαιρέτους. Ἡτο τῷν διεργασίαις τοῦ διειώτης τε καὶ ως δημόσιος ἀνθρωπος· οὐ μόνον ἐσυγχώρησε

τὸν φονέα τοῦ πατρός του, ἀλλὰ καὶ εὐποιητικὸς πρὸς αὐτὸν ἀνεθείχθη, μίαν μόνην ἐπιεικῶν αὐτῷ τιμωρίαν, τοῦ νὰ μὴ ἐμφανισθῇ ποτὲ ἐνώπιόν του· διὸ ἅπαντος δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν τοῖς κριτιμωτάτοις τῶν καιρῶν, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ μέγα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ παράστημα. Διὸ ἀνεξαντλήτου εὐροίας λόγου, συνδυαζομένης μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως ἣν ἐνέπνεεν ἡ δεδοκιμασμένη αὐτοῦ σύνεσις, πλειστάκις ἔχαλινχώγησε τὰ ἀφηνιάσαντα πλήθη· καὶ ποτε, φοβερᾶς ἐκραγείσης συμπλοκῆς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ τῆς ἐκ Πελοποννησίων καὶ Ῥουμελιωτῶν συγκειμένης φρουρᾶς τῆς νήσου, παρελθών ἀτρόμητος εἰς μέσον καὶ λαλήσας πρὸς μὲν τοὺς ναύτας ἀλβανιστές, πρὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἑλληνιστές, περιήγαγεν αὐτούς, αἱμοφύρτους ἔτι δυτας, ν' ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους. Κατέπερ ἔτερόφθαλμος ὅν, εἶχε θαυμαστὴν δξυδέρκειαν περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Εἰς αὐτὸν δψείλει ἡ Ἑλλὰς τὴν εἰς ναύαρχον προχειρίσιν καὶ τὴν ἐπὶ ἔξι ὅλᾳ ἔτη ἀδιάσειστον ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διατήρησιν τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη.

Εἶχε τὴν συνείδησιν τοῦ τι δύναται νὰ πράξῃ, προτέρημα σπανιώτατον παρ' ἥμιν, οἵτινες νομίζομεν πάντες ὅτι πρὸς πάντα πεφύκαμεν. Εἶχε τὴν συνείδησιν δτι, ἀν ἦτο ὁ ἄριστος τῶν ναυτικῶν πραγμάτων κυβερνήτης, δὲν εἴπετο ἐκ τούτου δτι ἡδύνατο ἐξ ἵσου ἐπιτηδείως νὰ ἀναλάθῃ καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος τὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις δὲ ἐπὶ τούτῳ παρακληθεὶς ἀείποτε ἀπεποιήθη, καὶ μόλις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ἡπειρωτικὰς τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσεις, αὐτὸς ἐπιμόνως ἀποφυγὼν τοὺς σκοπέλους, καθ' ὃν ἐκεῖνος συνετρίβη. Μηδ' ὁνομάσῃ τις ἀρνητικὴν τὴν ἀρετὴν ταύτην, διότι διὸ αὐτῆς δὲν ἔσωσε μόνον τὴν ἴδιαν ὑπόληψιν, ἔσωσε καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, διατηρήσας μέχρι τέλους τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος, ἐξ ἣς ἐξηρτάτο πρὸ πάντων ἡ τῆς πατρίδος τύχη καὶ ἣν γῆθελε διακινδυνεύσει, ἐάν, ἀναιγνυόμενος εἰς ἀλλότρια, ἀπέβαλλε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοσούτον δὲ ἀπέβη συμψήσης αὐτῷ ἡ ἐν τῇ τάξει ἐγκαρτέρησις, ὥστε οὐδέποτε ἐπείσθη νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ὑδρας, οὕτε ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οὕτε μετά. Κυβερνήται καὶ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος

έπεισκέ φθησαν αὐτὸν καὶ ἔτυχον ἐν τῷ οἰκῳ αὐτοῦ τῆς προσηγούσης εὐλαβοῦς δεξιώσεως, ἀλλ’ αὐτὸς οὐδέποτε ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐνόμιζες δτι ἡτο εἰς τῶν δράχων τῆς Ὑδρας, δστις, καίτοι ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, δὲν ἤδυνατο νὰ μετακινηθῇ χωρὶς νὰ ἐπαγάγῃ δεινήν αὐτῆς ἀλλοίωσιν.

1888.

•Ο Χαρίλαος Τρικούπης.

Δημητρίου Κακλαμάνου.

Μία δεκαετία συμπληρωσται σήμερον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν δποίαν, εἰς μίαν μακρυνὴν ξένην πόλιν, μέσα εἰς τὴν τραγικὴν ἀδιαφορίαν ἐνὸς ξενοδοχείου, ὁ Χαρίλαος Τρικούπης ἀπέ-

θνησκε, μεγάλος καὶ ισχυρὸς καὶ εἰς τὸν θάνατον, ὅπως μεγάλος καὶ ισχυρὸς ὅπηρεν εἰς τὴν ζωὴν, μὲ τὴν στωικὴν ἔκεινην φράσιν πρὸς τὴν ἀδελφήν του, τὴν ἐνθυμίζουσαν τὸν «Φαίδωνα» : «Ἡ ίδεα τοῦ θανάτου δὲν μὲ θλίβει, διότι η ζωὴ δὲν ἔχει πλέον κανὲν θέλγητρον δι’ ἐμέ. Θλίδομαι μόνον διὰ σέ, τὴν δποίαν ἀφήνω μόνην εἰς τὸν κόσμον».

«Οπως δ δαῦξ τῆς Γύζης, φαίνεται μεγαλύτερος πεθαμένος», ἔγραφομεν τὴν ἐπιοσταν τοῦ θανάτου του.

Παρῆλθον δέκα ἔτη ἔκτοτε καὶ τὸ κενὸν φαίνεται ἀκόμη, μεγαλύτερον. Οχι μόνον η θέσις τοῦ Τρικούπη ἔμεινε κενή, ἀλλὰ καὶ τόσον ραγδαῖα ἐπῆλθεν η ἀποσύνθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτικῆς, ὥστε νομίζει κανεὶς, δτι η σιδηρᾶ πυγμή του ἡτο η συγκρατοῦσα τὴν ἀρατον κλειδα, τὴν συνέχουσαν τὸ οἰκοδόμημα δλον, καὶ οἱ ήράκλειοι δμοὶ του, οἱ δποίοι τὸ ὑπεστήριζαν, τετραγωνικοί, ἀθλητικοί, ἀκατάβλητοι.

Καὶ αὐτοί, οἱ δποίοι διημφεσθήτησαν τὸ ἔργον τοῦ Τρικούπη ἐφ’ δσον ἔζη, δταν αὐτὸς ἔξειλιπεν, ἡγαγκάσθησαν νὰ διμολογήσουν ποία ὑπῆρξεν η ἐπιρροή, ποία η δύναμις του, ποία η συγκέντρωσις. η ἀσκηθεῖσα ἀπὸ αὐτόν. Ήμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ δτι ἀνεμόρφωσε τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν καὶ ἐπάλθη μὲ τὰς εὐγενεστέρας, τὰς καλυτέρας, τὰς ὑψηλοτέρας συγκινήσεις τῆς ἔθνικῆς ψυχῆς.

Ἐνεσάρκωσε τὸ δαιμόνιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀντεπροσώπευσε τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ δρμάς. Εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του μετουσιώθησαν οἱ δυνατῶτεροι καὶ οἱ ἀγνότεροι χυμοὶ τοῦ Ἐθνους του. Ἔζησεν, ἐπάλθη, ἐνήργησεν, ἐπάλαισεν, ἐνικήθη, ἡττήθη, ἔξωρίσθη, ἀπέθανεν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐταπειγώθη.

Καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διετήρησεν εὐγενές τι καὶ στωικὸν μειδίαμχ, ώς ἄνθος ἀσφοδέλου, τὸ δποῖον θὰ ἐκράτει μεταξὺ τοῦ στόματος ὥρατος ἀγωνιστής, πηγαίνων νὰ ἀποθάνῃ χάριν τῶν ἰδανικῶν του.

Ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὑπέροχος, ὅπως φαντάζονται τὴν ὑπεροχὴν οἱ μελετήσαντες τὰς ἴστορικὰς μορφάς, καὶ τὴν ἐπιειδὴν τῆς ὑπεροχῆς ἐμαρτύρησεν ἡ κραυγὴ τοῦ ἀλγούς, τὴν ὁποίαν ἀφῆκε τὸ Ἐθνος δλον, δταν ἔμαθεν δτι ἀπέθανεν.

Ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ ἔγινε πτωχοτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του καὶ ἡ ἀτονία ἐκείνη ἀκόμη δὲν ἀνεπληρώθη οὔτε εἰς τὰς χαράς, οὔτε εἰς τὰς δοκιμασίας, αἱ ὁποῖαι εύρηκαν ἔκτοτε τὸ Ἐθνος. Ἐθυμούμεθα, δτι ἐωρτάζοντο πάλιν οἱ Ὁλυμπιακοί. Ἄγωνες καὶ δτι ὁ θάνατός του δὲν γήρασε νὰ ἐμποδίσῃ μίαν θορυβώδη πομπήν, μὲ μουσικὰς ἐπὶ κεφαλῆς. Μόνον ὁ οὐρανὸς γήραχισε νὰ ψιλοθρέχῃ, πενθῶν, καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς αλφιδίως προσέλαβον τὸν γαραντῆρα τοῦ θεοτικού καὶ τοῦ ἀκάρδου, ώς ἀν ἡ ἐκδικηθεμένη ἔθνικὴ ψυχὴ ἐλάμβανεν αἰφνιδίως συναίσθησιν ἔαυτῆς καὶ τῆς ἀπωλείας τῆς.

Τπάρχουν οἱ καταγινώσκοντες σφάλματα καὶ ἀποτυχίας εἰς τὸν Τρικούπην. Διὰ τὰ σφάλματα, αὐτός, δ κατ' ἔξοχὴν γενναῖος καὶ ἀνδρεῖος, ἔλεγε:

— Μόνον ἐκεῖνος, δ ὁποῖος ποτὲ δὲν ἔκαμε τίποτε εἰς τὴν ζωὴν του, μόνον ἐκεῖνος γίμπορει νὰ καυχηθῇ, δτι δὲν ἔκαμε ποτὲ σφάλματα.

Καὶ αἱ μομφαὶ τῶν ἀποτυχιῶν μᾶς ἐνθύμισαν ἐκεῖνο, τὸ δποῖον λέγεις ὁ μεγάλος δήτωρ τῆς ἀρχαιότητος: «Ως εάν, ἀφοῦ δ ναύκληρος κάμη δ, τι χρειάζεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ κατεσκεύασε τὸ πλοῖον ἀπὸ δ, τι ὑπελάμβανεν δτι θὰ καθίστα αὐτὸν ἵκανὸν νὰ σωθῇ, ἔπειτα, περιπεσὼν εἰς θύελλαν καὶ ίδὼν τὰ σκεύη του νὰ καταπονηθοῦν ἥ καὶ νὰ συντριβοῦν, ἀκούῃ μομφάς, δτι αὐτὸς εἶναι δ αἴτιος τοῦ ναυαγίου».

Ἐν τούτοις δ Τρικούπης ἔκαμεν ἐν λάθος, Καὶ τὸ λάθος είνας ἐκεῖνο, τὸ δποῖον καταγινώσκει εἰς τοὺς ἀπογοητευομένους δ

Πλάδστων, λέγων : « Εἰς τὴν πολιτεικήν, ἡ ἀπογοήτευσις ἀποτελεῖ μεγάλον σφάλμα ». Τὸ σφάλμα αὐτὸ διέπραξεν δὲ Τρικούπης καὶ ὑπῆρξε φεῦ ! ἀνεπανόρθωτον. Διέστειλε τὰ χείλη του τὸ βαρὺ καὶ σαρκαστικὸν μειδίαμα τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀηδίας, καὶ ἐνόμισεν, δτι εἶχε κενώσει τὸ ποτήριον μέχρι τρυγός. Ἐξέλαβε τὰς πικρὰς σταγόνας τοῦ ποτηρίου ὡς τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ἀπέρριψε τὸ κύπελλον μὲν αἰσθημα ὑπερτάτης πικρίας. Ἔφυγε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔζητησε τὸν θάνατον, δστις ἥλθε ταχὺς καὶ ἀμελικτος.

Ἐστέρησεν οὕτω τὴν πατρίδα του ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας του, ἀλλὰ τὴν ἐστέρησε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνδρωθεῖσαν πεῖράν του καὶ ἀπὸ τὴν ὥριμάσασαν γνῶσιν. Ἐστέρησεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν χειρα τὴν νευρωθεῖσαν εἰς τὴν πηδαλίουχίαν καὶ ἀπὸ τὸν δρθαλμόν, δστις εἶχε μάθει νὰ διαπερᾶ τὰ σκότη. Ἐκεῖνος, ὁ ὄποιος ἐνόμιζες εἶχεν ὡς ἔμβλημα τὸ λόγιον τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ : « Ἀνίστω, μή σε νικάτω κόπος », ἐκοπίκησε, μίλαν φοράν εἰς τὴν ζωήν του, ἐκοπίκησεν ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐνὸς αἰσθήματος καὶ ἐκάμφθη. Ἐκεῖνος, δ ὄποιος τὰ ἀνεγίνωσκεν ὅλα καὶ ἐνωτίζετο κάθε γενναίαν φωνὴν καὶ εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς χαλκοτύπου γῆρας μιᾶς μεγάλης σελίδος, ἐλημμόνησε ν' ἀναγνώσῃ τὴν ήμέραν τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀπογοήτευσεως τὴν φράσιν τοῦ μεγάλου συγγραφέως, τοῦ εἰπόντος : « Ο χρόνος μόνον καὶ αἱ περιστάσεις φέρουν τὰ πράγματα καὶ διδηγοῦν τὰ πνεύματα ἔκει ὅπου εὐχόμεθα ».

Ἡ δρῦς ἔπεσεν οὕτω καὶ ἡ μεγάλη τῆς σκιὰ ἔπαισε νὰ στεγάζῃ καὶ νὰ σκέπη τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλος ἡ ἀνάμινησίς του μένει ἀσθεστος, γεμίζει τὰς καρδίας, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ θαλερὸν ἔσπειρε, μὲ τὸ ὄποιον αἰώνιον περιβάλλει τὸν τάφον του ἡ πιστὴ καὶ εὐλαβῆς ἀνάμινησις τῆς Ἡγερίας τῆς ζωῆς του, μίλαν ἦμέραν του ἔτους, συνέρχονται ὅχι πλέον μόνον οἱ παλαιοὶ θαυμασταί, ἀλλὰ τὸ Ἐθνος ὅλον, διὰ νὰ φέρῃ τὸ εὐλαβὲς θυμίαμα τῆς λατρείας του καὶ ν' ἀποκομίσῃ εἰς ἀντάλλαγμα παρηγορίαν καὶ διδάγματα.

Ἐνας ἀπλούς δρύινος σταυρὸς μὲ τὸ ὅνομά του ὑψοῦται μεταξὺ τῶν χλοερῶν φοινίκων καὶ τῶν εὐωδῶν ἀνθέων, ἀλλ' ἀς εὐρεθῆ κάποιος νὰ χαράξῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα τοῦ τύμβου τοῦ ναυτίλου :

Ναυτίλε, μὴ πεύθου τίνος ἐνθάδε τύμβος ὅδ' εἰμί.

Ἄλλος αὐτὸς πόντου τύγχανε χοηστοτέρου.

Είναι τὸ κατ' ἔξοχὴν προσῆκον εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγωνιστοῦ, εἰς τὸν δόποιον τόσον σκληρὰ ἐστάθη ἡ ζωὴ καὶ ἡ τύχη..
30 Μαρτίου 1906.

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

“Η ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διακρίνεται τῶν λοιπῶν διά τινας διατάξεις χαρακτηριστικὰ πολλοῦ λόγου ἀξια.

“Η ἐπανάστασις αὕτη μήτε τὸν ἀπολυτισμὸν ἢ τὸν δεσποτισμὸν ἐπεχείρησε νὰ χαλινώσῃ, μήτε τὸ κυβερνητικὸν εἶδος τοῦ τόπου ν' ἀλλάξῃ, μήτε τοὺς μητροπολιτικοὺς δεσμοὺς νὰ διαρρήξῃ. Ἐπεχείρησεν ἐπιχείρημα δεινότερον καὶ ἐνδοξότερον νὰ ἔξωσῃ διὰ τῶν δπλων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ξένην καὶ ἀλλόθρησκον φυλήν, γῆτις διὰ τῶν δπλων ἡχμαλώτευσεν αὐτὴν πρὸς αἰώνων, καὶ μέχρι τέλους τὴν ἐθεώρει αἰχμάλωτον καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιράν της.

Πολλὰ καὶ μεγάλα ἔθνη τῶν νεωτέρων χρόνων, εἴτε καταθλιθόμενα ὑπὸ τὸν ἀπολυτισμόν, εἴτε τυραννούμενα ὑπὸ τὴν ξένην ἔξουσίαν, ἀνέτρεψαν, δῶς καὶ ἡ Ἑλλὰς, ἐκ θεμελίων τὰ καθεστῶτα ἢ διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν, ἢ διὰ τοῦ παντελοῦς συντριμμοῦ τοῦ ξένου ζυγοῦ ἀλλὰ τὰ ἔθνη ταῦτα κατήγησαν εἰς τὰς ἔξαιστας ταύτας μεταβολὰς χωρίς τινος προμελέτης. Ὁ Γουλλιέλμος Τέλλος, καὶ οἱ ἐν τῷ λειψωνι τοῦ Γρυτλίου ὄρκισθέντες ὅπερ τῆς πασχούσης πατρίδος συμπατριώταί του δὲν προέθεντο τὴν κατήργησιν τῆς καταθλιβούσης αὐτὴν ξένης ἔξουσίας, ἀν καὶ τὴν κατήργησαν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν της ὅπερ τὴν αὐτὴν ξένην ἔξουσίαν. Τὸ αὐτὸν προέθεντο καὶ αἱ Κάτω Χώραι καθ' ὅν χρόνον ὠπλίσθησαν κατὰ τῆς τυραννίας Φιλίππου τοῦ Β', ἀν καὶ ἐπὶ τέλους ηὗτονομήθησαν. Καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α' οὕτε κατὰ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐκινήθησαν, ἀν καὶ τὴν κατέλυσαν, οὕτε κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀν καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν, οὕτε πρὸς ἐγκατάστασιν δημικρατίας, ἣν ἐγκατέστησαν. Ἐκινήθησαν μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πολυμόχθως ἀλλοτε ἀποκτηθέντων καὶ ἀσυστόλως τότε καταπατουμένων πολιτικῶν δικαίων, καὶ πρὸς ἔξασφάλισιν τοῦ νέου δό-

γματος ἐπὶ λόγῳ διεῖ ὁ οὐκείλευς τὸ ἐπεδουλεύετο. Ἀλλως ἥρχισε καὶ ἄλλως ἔτελείωσε καὶ ή μηδόλως ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ' προθεμένη τὴν καταστροφὴν τῆς οὐκείλειας γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἀν καὶ τὴν κατέστρεψε καὶ τὴν αἰματοκύλισε. Δι' ἄλλους λόγους ώπλισθη κατ' ἀρχὰς ή Ἀρκτία Ἀμερικὴ κατὰ τῆς μητροπόλεώς της καὶ ὅχι ποτὲ πρὸς ἀπόρριψιν τῆς κυριαρχίας της, ἣν ἀπέρριψεν. Ἀλλ' ή Ἐλλὰς καὶ προέθετο καὶ ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, διεῖ ώπλισθη πρὸς συντριβὴν τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἑνίκημοῦ καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἡ ἐκ πνοήσεως αὕτη διαφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων τῆς εἶναι σημειώσεως ἀξία.

Σημειώσεως ἀξία εἶναι καὶ ή διαφορὰ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποικίτωσίν της. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἀπεπερατώθη εύτυχῶς διὰ τῆς γενναίας καὶ ἀμοφύχου συνδρομῆς ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, διὰ τῆς ἐνόπλου καὶ εὐεργετικῆς παρεμβάσεως, περὶ τὰ τέλη της, τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, καὶ διὰ τῆς πλήρους συγκρατήσεως ὅλων τῶν ἄλλων. Τὰ παγιοδύναμα ταῦτα διοηθήματα ἀπέδειξαν δρθαλμοφανῶς πόσῳ δίκαιοις καὶ ἵερδος ἦτον δ Ἑλληνικὸς ἀγών. διὸτε πρὸς διοστήριξιν αὐτοῦ ἡ πάντοτε ἀλληλομαχοῦσα εὑρωπαϊκὴ πολιτικὴ ὠμονόγησε κατὰ πρώτην φοράν, καὶ ἤκουε τὰς σωτηρίους ἐντολὰς τῆς ἥθικῆς καὶ τὴν Ἱερὰν φωνὴν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη παριστάνει καὶ ἄλλο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν. Ἐξερράγη μεταξὺ δύο ἑθνῶν, ζώντων μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἄλλὰ καὶ τῶν δύο ἀγνοούντων καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, δι' ᾧ διέπρεπε καὶ διαπρέπει ἡ λοιπὴ Εὐρώπη· καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πολιτικὴ τις καὶ πολεμικὴ ἀνωμαλία ἐν μέσῳ τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν γνώσεων τῶν σημερινῶν καιρῶν, ἀναμιμνήσκουσα συχνάκις διὰ πολλῶν συμβάντων καὶ περιπτειῶν τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν ἑθνῶν φαινόμενον παριστάνει κατὰ θάλασσαν ἡ Ἐλλὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεώς της. Πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης λαοὶ ἔζανιστάμενοι ἐνίκησαν στρατούς, ἀλλ' οὐδέποτε κατέδαλε στόλους· ἡ δόξα αὕτη ἀπέκειτο εἰς μόνους τοὺς θαλασσόπαιδας τῆς Ἐλλάδος, τοὺς διὰ τῆς τόλμης καὶ τῆς περὶ τὸν πλοῦν ἐμπειρίας των μετασχηματίσαντας παραδόξως εἰς φοβερὰ δίκροτα τὰ ἴδιωτα καὶ ἀσθενῆ σκάφη των, καὶ ὡς ἀσθενῆ σκάφη

προσδιαλόντας διὰ τῆς καταναλισκούσης φλογός των τὰ φοβερὰ τῶν ἔχθρῶν δίκροτα.

"Οχι μικρᾶς παρατηρήσεως δξία εἰναι καὶ ή ἄκρα δυσαναλογία τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τῶν εἰς μάχην ἐλθόντων μερῶν, τοῦ μὲν πρὸς διατήρησιν, τοῦ δὲ πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ. Τὸ μέρος, τὰ πολλὰ ἔτη πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ πολεμῆσαν ἀδιοήθητον ἄλλοθεν, ἡτο τὸ εἰκοστημόριον τοῦ ἄλλου μέρους, καὶ οἱ πόροι του γῆσαν μηδαμινοί, διότι γῆσαν πόροι ίδιωτῶν ἀπένκντι πόρων μεγάλης καὶ παλαιάς αὐτοκρατορίας. Τὸ εὔτυχὲς τῆς δυσαναλογίας ταύτης καὶ ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα, δακτυλοδεικτούμενον, εἶναι ἵκανδν νὰ ἐμπνέη πάντοτε μέγα θάρρος πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδικουμένους λαούς, δταν ἀποροὶ καὶ ἀνίσχυροι ἀναδέχωνται μετὰ σταθερᾶς ἀποφάσεως τὸν ἵερὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐναντίον τῆς πνευματικῆς [καταθλίψεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς πατρώχας γῆς, τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀδικίας, τοῦ ἐθνικοῦ ἔξουδενισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐδείχθησαν γιγαντιαῖα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον· διότι ἀνέτρεψαν τὰς πολυυθρυλήτους ἀρχὰς τῆς ἵερᾶς συμμαχίας, καταδικαζούσης οἰανδήποτε πολιτικὴν μεταβολὴν ἐνεργούμενην δι^ο ἀποστασιῶν καὶ δι^ο διπλων, διετέραρχαν τὸ ἀείποτε περὶ πολλοῦ παρὰ τῇ εὑρωπαϊκῇ πολιτικῇ σύστημα τῆς ἱσορροπίας, καὶ ἀνακαλέσαντα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν πολιτεικὴν ζωὴν ἔθνος διφθὲν πρὸ αἰώνων εἰς τὸν τάφον τῆς ἀδοξίας καὶ τῆς δουλείας, συνέτρεξαν καὶ εἰς τὸ νὰ διαλύσωσι μεγάλην καὶ παλαιὰν αὐτοκρατορίαν γεννηθεῖσαν, ἀνδρωθεῖσαν, γηράσασαν καὶ ἀποθνήσκουσαν ἀνεπιστήμονα, ἀντικοινωνικὴν καὶ δάρδαρον. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ή ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· διότι τὸ λαμπρότερον, τὸ διδαχτικώτερον καὶ τὸ κατανυκτικώτερον δλων τῶν θεαμάτων, ὅσα παριστάνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ή ἴστορία, εἶναι ή ἀνέγερσις πεπτωκότος ἔθνους· τὸ δὲ σάλπισμα τοιούτου πολέμου εἶναι χερουβικὸς ὅμοιος εἰς τὸν Ὑψιστον. Ἀλλὰ τὸ θέαμα τοῦτο καθίσταται ἔτι μεγαλοπρεπέστερον, ἀν τύχῃ τὸ ἀνεγειρόμενον ἔθνος νὰ ἔχῃ καὶ ἔνδοξον καταγωγὴν· καὶ τοιαύτης φύσεως θέαμα, καὶ θέαμα μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶναι ή ἐν μέσῳ αἰμάτων, καταστροφῶν κοι δεινῶν ἀγώνων ἀνέγερσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κοιτομένου πρὸ αἰώνων ὑπὸ ξένην καὶ ἀλόπιστον δουλείαν

καὶ καταπιεῖσθαι μένου, ἀλλὰ μὴ ἀπολέσαντος ὁλοτελῶς τὸν χαρακτῆρά του, τὴν ἐνέργειάν του, ἢ τὰς προγονικὰς ἀναμνήσεις του.

‘Αξία τῆς βαθείας σκέψεως παντὸς πολιτευτοῦ εἰναι καὶ ή ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος παλίμβουλος διαγωγὴ τῶν μεγάλων Αὐλῶν. Γνωστὸν εἰναι ὅποιαι, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἡσαν αἱ δουλαὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν κατ’ ἀνδρῶν ἐπιχειρησάντων ἐπὶ τιμῇ τοῦ αἴματός των’ ἀποτινάξωσι τὸν δαρύν, τὸν ἀτιμον, τὸν τρισδιάρθρον ζυγόν, ὃν πρὸ αἰώνων ἐστέναξαν.’ Άλλὰ μετὰ ταῦτα αἱ πολιτειαὶ καὶ περιστάσεις, εἰς ᾧς ὑπόκεινται καὶ αἱ αὐλαὶ αὐταῖ, ὡς ἄλλοτε ὑπέκειντο οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὰς δουλὰς τῆς Εἰμαρμένης, τὰς ἡγάγκασαν, χάρις εἰς τὴν ἀκλόνητον καρτεροψυχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν μεγάλην συμπάθειαν δλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, νὰ ἔξαλειψώσιν αἱ ίδιαι δ, τι ἔγραψαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νὰ χύσωσιν αἴμα ὑπὲρ αὐτῶν, ν’ ἀνοιξωσι θησαυροὺς εἰς ἀντίληψήν των, νὰ κηρύξωσι τὸ καταδεδικασμένον ἔθνος ἐλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, νὰ χαιρετίσωσι τὴν ἐπαναστατικήν του σημαίαν καὶ νὰ ἐγγυηθῶσιν ἐνώπιον δλου τοῦ κόσμου τὴν πολιτειαήν καὶ ἀνεξάρτητον ὅπαρξίν του. Εἰναι τῷ ὅντι ἀξιοπαρατήρητον, δτι τὰ σχέδια τῶν αὐλῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος δχι μόνον ἐματαιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐναντία τῆς θελήσεως καὶ τῆς πολιτειαῆς των δλα ἀπέβησαν.’ Ήθελαν αὐταὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ή ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία κατεκολοθώθη· ἦθελαν τὴν κατάθλιψιν καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ δρατῶν καὶ ἀοράτων δυσκολιῶν καὶ κινδύνων ἐθριάμβευσεν· ἦθελαν τὴν Τουρκίαν ἰσχυράν, καὶ κατέστρεψαν αὐταὶ τὴν δύναμίν της ἐν Νεοκάστρῳ· ἥγωνίζοντο νὰ ἐμποδίσωσι παντοίοις τρόποις τὸν τουρκορρωσικὸν πόλεμον, καὶ δ τουρκορρωσικὸς πόλεμος ἔξερράγη. Τόσον ἀπρονόητος καὶ τόσον ἐπιφαλής εἰναι ή πολιτειαή τῶν θυητῶν, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ βαθείᾳ συνέσει καὶ πολιτειαῇ πείρᾳ μεγαλαυχούντων.

Τοιαῦτα εἰναι τὰ δξια πάσης προσοχῆς χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως, ήτο τὴν ἴστορίαν ἐπεχειρησαν νὰ συγγράψω.

Εἰς τέσσαρας δὲ διακεκριμένας περιόδους δύναται τις εὐλόγως νὰ διαιρέσῃ τὰ γεγονότα· εἰς τὴν ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποδάσεως τῶν Αἰγαίων· εἰς τὴν ἐντεῦθεν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς 24 Ιουνίου· εἰς τὴν μετὰ τὴν συνθήκην μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου· καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ

μέχρις οὗ ἀνηγορεύθη ἡ Ἑλλὰς κράτος ἀνεξάρτητον. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τετραετίαν, ἡ δὲ δευτέρα διετίαν καὶ τετραμηνίαν, ἡμιετίαν δὲ ἡ τρίτη, καὶ διετίαν ἡ τετάρτη. Ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἔχει ἴδιαιτερα γνωρίσματα.

Μεγάλα τὰ παθήματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς πρώτης περιόδου, καθ' ἥν κατεστράφησαν πόλεις καὶ χῶραι, ἐξωλοθρεύθησαν λαοί, ἡμιάνθησαν τὰ ἄγια, καὶ μέγιστοι κίνδυνοι περιεστοίχισαν τὸν ἀγῶνα ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων, τῶν ἀσεβημάτων καὶ τῶν κινδύνων, δὲ ἀγώνι ἐκραταιώθη, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐν πολλοῖς ἐδοξάσθη ἡ κραταιώσασα δῆμως τὸν ἀγώνα καὶ δοξάσα τὴν Ἑλλάδα περίοδος αὕτη ἐμοιλύνθη δι᾽ ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

Δεινὴ καὶ πολύδρκης ἀπέβη ἡ, διαρκούντων τῶν ἐμφυλίων τούτων σπαραγμῶν, ἀρξαμένη δευτέρα περίοδος· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν γενναίως ἀπεκρούσθησαν οἱ ἔχθροι δις ἐπιχειρήσαντες νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Μάνην, καὶ ὁ Ἑλλην ἑτερατούργησεν ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου ἐν μέσῳ γενικῆς ἀθυμίας πρῶτοι τῶν ἄλλων οἱ ἐντόπιοι ἀπεφάσισαν μεγαλοφρόνως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης πολιορκίας, ν' ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ νὰ προσκυνήσωσιν.

Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης περιόδου ἦλθον εἰς ἀντίληψιν τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος αἱ τρεῖς πρώτισται αὐλαὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μόνην παλαίουσαν μέχρι τοῦδε πρὸς τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἡνωμένας δυνάμεις τῆς Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Βαρβαρίας, τὴν ἀπήλλαξαν τῶν ἐπικειμένων δεινῶν, καταστρέψασαι τοὺς κατὰ θάλασσαν ἔχθρούς της.

Ἐπέστη ἡ τετάρτη περίοδος, καθ' ἥν ἐτακτοποιήθη ἡ ὑπηρεσία, ἐνισχύθη ἡ ἡσυχία, ἀγενούφισθη ὁ λαός, ἐπῆλθεν ἡ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια ἀναγκάσασα τοὺς Αἰγυπτίους ἐκστρατεία τῶν Γάλλων, ἀπεπέμφθησαν διὰ τῶν ἐλληνικῶν δπλων οἱ πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ ἴσθμοῦ πολεμίων, κατέπαυσεν ὄλοτελῶς ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πόλεμος, ἀφησεν ἡ Πύλη ταπεινωθεῖσα εἰς χειρας τῶν συμμάχων τὴν λύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος, καὶ ἡ ἐπὶ τεσσάρων αἰώνων ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν Ἑλλὰς μετέβη ὑπερφυῶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς περιόδους ταύτας ἐμεγαλύνθη τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ θερμοὶ φίλοι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀνεδείχθησαν.

Ἄξιοσημείωτον, δτι κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα δὲ ἀγώνι δὲν ἀλεξ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγγώσματα σ' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938 4

παρήγαγε τὸν ἄνδρα του. Πολλάκις ή ἔξουσία ἔκειτο κατὰ γῆς. Πολλάκις ἐδόθησαν ἀφορμαὶ εἰς εὐχερῆ κατάληψιν αὐτῆς, ἀλλ᾽ οὐδεὶς οὐδέποτε τὸ ἐπεχειρίσθη, διότι οὐδεὶς καὶ αὐτῶν τῶν ὑπερυψωθέντων εἶχε τὸ σύνολον ὃν ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα μεγαλοπραγμοσύνη ἀπήγει προσόντων, ἐφώρευε δὲ τὰς πράξεις καὶ κατεσκόπευε τὰ διανοήματα ἡ πρὸς ἀλλήλους πατροπαράδοτος ἀντίζηλα.

Μελετῶν δέ, ὃ ἀναγνῶστα, τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τροφὴν καὶ πόσιν τῶν πεινώντων καὶ διψώντων ἐλευθερίαν λαῶν, ἐλπίδα τῶν θλιβομένων, καὶ στηριγμὸν τῶν ἐν πολέμῳ υλονιζομένων, καὶ ἐκπληττόμενος διὸ δυσα κατώρθωσαν οἱ ἐπέκεινα ἔξαετίας ἀδιοηθῆτε τὸν ὑπέρμεγαν τοῦτον καὶ ἄνισον ἀγῶνισθέντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, ἐνθυμοῦ, δτι δ ἀγῶν ἦτο ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ ἀνακτήσεως πατρόφας γῆς καὶ ἐλευθερίας, τούτεστιν δὲ ερώτερος καὶ ἐνδοξότερος δλων τῶν ἀγώνων· τοιούτων δὲ ἀθλῶν προκειμένων «οὔτε πλήθη νεῶν, οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότητες ἐπισήμων, οὔτε κραυγαὶ κοινωδεις ἢ βάρβαροι παιᾶνες ἔχουσί τι δεινὸν ἀνδράσιν ἐπισταμένοις εἰς κεῖρας ἵέναι καὶ μάχεσθαι τολμῶσιν».

1857.

Γ'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

*Ο ἄγνωμος.

“Ανδρέου Δασκαράτου.

Ο ἄγνωμος δὲν ἔχει γνώμη δική του· ἀλλὰ δέχεται καὶ ἀντανακλᾷ τές γνῷμες τῶν ἄλλων κατὰ ποὺ τοῦ παρουσιάζονται.

Ο ἄγνωμος εἶναι ἥθικὸς καθρέφτης. Ἐλλιπής καὶ τοῦτος ἀπὸ ἐδικήγ του εἰκόνα - γνῷμην, δέχεται τὴν εἰκόνα - γνῷμην τοῦ συνομιλοῦντος, καὶ τὴν ἀφήνει εὐθὺς μόλις ὁ γνωματεύσας λείψῃ ἀπ’ ἐμπρός του, διὰ νὰ δεχθῇ ἄλλην ἄλλου προσελθόντος.

Εδρισκόμενος μὲ δημοκράτην, θέλει καὶ αὐτὸς τὴν δημοκρατίαν, ὡς μόνην συντείνουσαν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Ομιλῶντας μὲ δασιλικόν, λέγει τὴν δασιλείαν μόνην εἰκόνα τῆς θεότητος εἰς τὸν κόσμον· καὶ φρίττει διὰ τές παρεκτροπές καὶ τὰ ἀτοπα, εἰς τὰ δροτα γίνεται αἴτιος ἡ δημοκρατία. Συμφωνεῖ πληρέστατα ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας, μὲ δποιον εἶναι θιασώτης ταύτης. Καὶ δρίσκει χρειαζόμενον τὸν δεσποτισμόν, μὲ τὸν δεσποτικὸν ὅπου τοῦ παράκαθεται.

Συνομιλῶντας μὲ θρησκον, προσθέτει καὶ αὐτὸς τὸ «ἀρχὴ

σοφίας φόρος Κυρίου». Καὶ μὲ τὸν ὑλιστὴν εὐθὺς ἔπειτα ἐκφράζει καὶ αὐτὸς ἀμφιβολίες : «αἱ, ποιὸς ξέρει ! ἀδηλα καὶ ἀδέδαια τὰ πάντα !...»

Συμβαίνει κάποτε νὰ δρεθῇ ἀνάμεσα σὲ δύο ποὺ διαφωνοῦνε. Μὰ τότε κατὰ φυσικὸν λόγον διφθερώτερος τῶν δύο σκεπάζει τὸν ἀσθενέστερον εἰς τὸν καθρέφτη — πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου. Ἀλλά, μόλις λειψῃ δι σκεπαστικώτερος ἐκεῖνος, μένει τότε πλέον εἰς τὸν καθρέφτη — πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου γη εἰκόνα - γνώμη τοῦ μένοντος ἐπὶ τόπου.

“Ηθελε δὲ ἀδικηῆ ὁ τοιοῦτος, ὑποθετόμενος νὰ εἰναι ὑποκριτής, η κόλακας, η ἄλλο τέτοιο ὁ δυστυχῆς ! δὲν εἰναι παρὰ μόνον ἄγνωμος. Εἰναι ἔδαφος, ἐπάνω εἰς τὸ δποτον ἀπερνᾶ δησκιος τοῦ κάθε διαβάτη, καὶ, ἀπερνῶντες ἐνταυτῷ δύο, ἐξ ἀνάγκης, δησκιος τοῦ μεγαλύτερου σκεπάζει τὸν ἡσκιο τοῦ μικρότερου ἀλλά, μόλις λειψῃ δι μεγαλύτερος, μένει δησκιος τοῦ μικρότερου.

Μὲ τὸν γνωστὸν σου ἄγνωμον, μὴν διμιλῆς παρὰ διὰ πράγματα ἀδιάφορα, γιὰ νὰ περάσῃ η ώρα. Μὴ δὲ ποτὲ τοῦ ζητῆς τὴν γνώμη του· ἐπειδὴ οὐ μὴ λάβῃς παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος, Ἡ γνώμη ποὺ θὰ σου δώσῃ, θὰ εἰναι η δική σου, τὴν ὅποιαν σου ἐπιστρέφει μὲ δληγη τὴν πιστότητα καὶ μὲ δλο τὸ ἀπαράλλαχτο τῆς ἡχοῦς.

1886.

Ο καινοτόμος.

Ανδρέου Δασκαράτου.

Ο καινοτόμος εἰναι ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ, στελλόμενος κάθε τόσο ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ ἐντολὴν νὰ ξυπνᾷ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὸν λήθαργον, εἰς τὸν δποτον συνηθεῖ νὰ πέφτῃ νὰν τόνε πλένῃ ἀπὸ τὴν νέκρα τῆς πεπαλαιωμένης στασιμότητός του, καὶ γὰν τόνε σπρώχνῃ εἰς τὰ περαιτέρω ἀξιοπρεπέστερα.

Νοήμων, εὐσυνείδητος, θαρραλέος, εἰς τὴν παρουσία τῶν στραδῶν τῆς κοινωνίας δυσαρεστεῖται, καὶ παρρησίᾳ κατακρένει. Ἐπιπληττόμενος διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀπὸ τοὺς πλάνους, ἐρεθίζεται καὶ ἀποστομῶνει. Καταδιωκόμενος ἔπειτα, ἐξεγείρεται. Στενοχωρούμενος, μεγαλώνει, κτυπᾷ, θραύσει. Ο καινοτόμος ἐμφορεῖται ἀπὸ θείαν δργή, καὶ δὲν ὑποχωρεῖ παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀγρία δύναμη.

Παρουσιαζόμενος, είναι έτοιμος νὰ ἀπαντήσῃ ὅλα τὰ ἐνάντια. Τὰ ἐμπόδια, τὰ προσκόμματα, ποὺ τοῦ γένουνται ἀπὸ τοὺς πλάνους, είναι ἄχυρα διμμένα εἰς τὴν φωτιά του. Καὶ ῥίχνεται ἀπροφυλάκτως εἰς τὴν πάλη κατὰ τῆς Πλάνης, ἀποθλέποντας εἰς τὲς κοινωρελεῖς καινοτομίες, τὲς δποτες ἐπιδιώκει.

Είναι ἀμέριμνος καὶ τοῦτο διὰ τὲς ἴδιαιτερες ὑπόθεσές του· καὶ είναι αὐταπάρηγητος, ἐπειδὴ θυσιάζει τὰ συμφέροντά του ὅλα, καὶ ὅλα τὰ γλυκύτερα αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, εἰς τὸν ἐνάρετο σκοπό του. . .

“Εως τώρα λίγον καιρὸν η λέξη «καινοτόμος» ἔσυνωνυμοῦσε μὲ τὴν λέξη «ἀνδρισμός» καὶ δ καινοτόμος ἐθεωρεῖτο ώς τοιοῦτος. Καὶ διμως, καινοτόμος θὰ πῇ ἀνθρωπος· καὶ ἀνθρωπος θὰ πῇ καινοτόμος.

Τὸ προσὸν τοῦτο τῆς καινοτομίας είναι ἐκείνο ποὺ οὔσιω-δῶς ξεχωρίζει τὸν ἀνθρωπὸν ἀπὸ τὰ κτήνη. Τὴν καινοτομίαν ἔδωλεν δ Θεὸς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ώς κύριο ξεχωριστικὸ τῆς ἀνθρωπιᾶς του. Εἰς ὅλα τ' ἀλλα ζῷα δ Θεὸς ἔθεσε γραμμές ἀνυπέρβατες, ἀπὸ τές δποτες δὲν ἡμπαροῦνε νὰ ἔθγουνε. Τὰ μεταλλάρια μας σήμερα είναι δποτα ἥτανε καὶ στὸν καιρὸ του 'Αδάμ· καὶ οἱ βάθρακες του 'Αδὰμ ἦταν τότε δποτοι σήμερα οἱ ἐδικοὶ μας. ‘Ο μόνος ἀνθρωπος ἐκαινοτόμησε πάντοτε κι' ἐδιαφόρεψε’ ἐπειδὴ η καινοτομία είναι στὴ φύση του ἀνθρώπου, ώς η στασιμότης είναι στὴ φύση τῶν λοιπῶν ἀλλων̄ φων.

‘Η καινοτομία είναι πρωτισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ώς μέτον τελειοποιήσεώς του· καὶ δ καινοτόμος είναι δ κατ' ἔξοχὴν ἀνθρωπος του Θεοῦ.

Μωροὶ ὑπέρμαχοι τῆς στασιμότητος, φονεύσετε, ἀν θέλετε, τὸν καινοτόμον· ἀλλὰ νὰ ξεύρετε δτι δ φόνος του καινοτόμου είναι η ἐγκαινίαση τῶν ἀρχῶν του. Πειστικὴ διὰ σᾶς ἀπόδειξη δ φόνος του καινοτόμου 'Ιησοῦ.

1886.

• Ο πρέπων ἱερεύς.

‘Ανδρέου Δασκαράτου.

‘Ο πρέπων ἱερεὺς είναι ταπεινὸς ἱερεὺς τῆς κοινωνίας, διὸς τὲς ἡγιαστηρησκευτικές τῆς ἀνάγκες. Δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτηση δτι δ θρησκεία είναι πρᾶγμα δικό του, περισσότερο παχεῖ δτι είναι

τῶν λαϊκῶν. Δὲν ἔχει τὴν ἀλλήν ἀπαίτηση τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν νομιζόμενη δική του θρησκείαν ἀλλὰ εἶναι ἐπαγγελματικός, ἐνάρετος καὶ σεβάσμιος στὴν ὑπηρεσία μας.

Ἐτσι, δι γνήσιος τοῦτος χριστιανὸς ἵερεὺς δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ ὅπου εἶναι χρεῖα γὰρ παρευρίσκεται, διὰ νὰ δίνῃ ἀφιλοκέρδως τὴν πνευματική του βοήθειαν εἰς ἐκείνοις ὅπου τὴν χρειάζουνται.

Εἶναι δὲ πνευματικὸς παρήγορος τῆς ἐνορίας καὶ τὰ παιδιά τῶν ἐνοριτῶν μαθαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του τὴν ἡθική του Εδαγγελίου.

Τὸ ἄγιον φῶς τῆς ἀληθείας ἐμβαίνει τότε εἰς τὸ σπίτι τοῦ φτωχοῦ, καὶ τὸ παστρεύει ἀπὸ τέξ πρόληψες καὶ δεισιδαιμονίες, ὃπου ἀτιμάζουν τὴν ἀνθρωπότητα.

Στέκει προσεκτικὸς εἰς τὸν πλησίον του· καὶ, ἀν ἰδῇ μίκην ἡθικὴν ἀδυναμίαν, τρέχει εὐθὺς νὰ δογματίσῃ τὴν ἀδύνατην ἀνθρώπινη φύση, μὲ ἡθικές του νουθεσίες, μὲ πατρικές του συμβουλές, καὶ κάποτε καὶ μὲ ἀγαπημένες φιλικές ἐπίπληξες.

Οἱ ἵερεὺς τοῦτος ἐμβαίνει λυπημένος εἰς τὸ σπίτι τοῦ χαρτοπαλιγτηρίου, τοῦ μέθυσου, τοῦ ἀσωτου, τοῦ φιλάργυρου, καὶ ἀλλων δημοίων, ὡς νὰ ἥθελε νὰ συλλυπηθῇ τὴν πάσχουσαν οἰκογένειαν. Καὶ ὅμιλει ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ἔνοχον μὲ ἀγαθότητα καὶ μὲ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ μὲ φιλικὴν ἐπιμονήν ἔτοιμος πάντα νὰ δεχθῇ ἀγοργύστως καὶ τὴν κακή του μεταχείρισην, ἀν καὶ τοῦτο συμβῇ.

Μαθαίνει δὲι σὲ μίαν οἰκογένειαν εἶναι λίγη σύμπνοια στὸ ἀντρόγυνο; Ἐκεῖ τυχαίως τάχα γίνεται συχναστής, καὶ ζητεῖ πάντοτε τὴν περίσταση νὰ παρασταίνῃ τὴν εὐτυχία ποὺ ἡ δημόνια φέρνει στέξ οἰκογένειες.

Ἐτσι, ἀπὸ μία σὲ μία λατρεύει πάντα τές ἡθικές ἀδυναμίες τῶν ἐνοριτῶν του, ἢ τούλαχιστον χύνει βάλσαμο στέξ πληγές τῶν πασχόντων. Καὶ, κάθε ποὺ πιτύχῃ νὰ μετριάσῃ ἔνα ἐλάττωμα, ἢ νὰ ἐμπνεύσῃ ἔνα καλό, αἰσθάνεται τὸν ἔχυτό του εὐτυχέστερον.

Ἐτσι, κανένα ἐπάγγελμα ἐντιμότερο, σεβασμιώτερο, ὑψηλότερο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἱερέως.

Ἡ διαγωγή του τότε εἶναι δι γνώμονας τῶν ἐνοριτῶν του· οἱ δόποιοι θέλει τὸν δάνονυν ἐμπρός τους ὡς τύπον μιμήσεως.

Οἱ κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ ἐνάρετος καὶ εὐεργετικὸς τοῦτος ἱερεὺς ἡμπορεῖ νὰ σταθῇ καὶ ἐνώπιον τοῦ δασιλέως τοῦ ἰδίου, δράχος ἀρριχτος καὶ ἀτάραχος· ἐπειδὴ δι κοινωνικὸς χαρακτῆρας τοῦ τοιούτου ἱερέως εἶναι ἀνώτερος κάθε χαρακτῆρος.

1886.

•Ο εύγενεικός.

·Ανδρέου Λασκαράτου.

Εύγενεικός είναι δ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως, η ἔξ ἀναθροφῆς.

“Ο φύσει εύγενεικός, η ἑτελειοποίησε τὴ φυσική του εὐγένεια διὰ τῆς ἀναθροφῆς, η ἔμεινε καὶώς τὸν ἔκαμε η φύση, θέλ” είναι πάντα εύγενεικός μὲ δλους. “Ἐπειδὴ, καὶ δὲν ἦθελε μπορεῖ, καὶ δὲν ἦτελε ξέρει νὰ κάμη ἀλλέως.

“Ο ἔξ ἀναθροφῆς ἀποχτήτας εὐγενεικὴ συμπεριφορὰ καὶ εὐγενικοὺς τρόπους, ἐκεῖνος ἤμπορεῖ, κατὰ τές περίστασες, νὰ είναι εύγενεικός η δχι.

Εἰς τὸν πρῶτον η φύση ἐξύμιωσε κι ἐνσάρκωσε τὴν εὐγένειαν δταν τὸν ἔπλαθε. Εἰς τὸν δεύτερον η ἀναθροφὴ ἐδίδαξε τὴν εὐγένεια, καὶ τὴν ἄφησε στὴ διάθεσή του.

Τοῦ φύσει εύγενεικος ἀξίζει ἐνδιομύχως η ψυχὴ του. Τοῦ ἐν ἀναθροφῇ εὐγενεικοῦ ἀξίζει η εὐγενεικὴ ἀποχτημένη συμπεριφορά του.

“Ἐτσι, στὲς εὐγένειες τοῦ πρώτου, χρεωστοῦμε σεβασμὸ καὶ ἀγάπη. Στὲς εὐγένειες τοῦ δευτέρου — χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διὰ τὴν καλή του πρὸς ἡμᾶς προαίρεσιν ἐπειδὴ κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, διὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ.

“Ο φύσει εύγενεικός, ηθελ” εἶπετ κανείς, δὲν ἔχει ἀξιομεισθία διὰ τὸ εὐγενεικό του πρὸς ἡμᾶς φέρσιμο” ἐπειδὴ δὲν κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ χωρὶς οὕτε ν’ ἀνανογιέται δτι τὸ κάμνει.

“Ἐξεναντίας. “Ο ἔξ ἀναθροφῆς διδαγμένος τὴν εὐγένεια, δικαιοιοῦται τὴν εὐγνωμοσύνη μας, κάθε φορὰ ποὺ φέρνεται εὐγενικὰ μ’ ἐμᾶς” ἐπειδὴ τὸ κάνει γιὰ πινομή μας.

Μὲ τὸν πρῶτον ἡμποροῦμε νὰ συναναττρεψώμεθι ἀπροσφυλάκτως καὶ ἀκινδύνως” ἐπειδὴ κίνδυνος κανένας δὲν ὑπάρχει στὴ συναναστροφὴ του. Μὲ τὸν δεύτερον δμως νὰ ἔχωμε γνώση” ἐπειδὴ, ἀν ἀπερισκέφτως τοῦ ἔσχισωμε τὸ εὐγενεικό του ἀποχτημένο πέτσωμικ, θὰ φανῇ ἀποκάτουθε η φυσικὴ του ἀγένεια, η ὁποία θὰ μᾶς δυσαρεστήσῃ.

“Ο φύσει εύγενεικός ἄνθρωπος φέρνετ’ εὐγενειά, ώς καὶ δτανοὶ ἄλλοι φέργωνται πρὸς αὐτὸν ἀγενῶς” ἵκανοποιούμενος εἰς τὸ δτι, «καθένας φέρνεται ἀναλόγως τοῦ ἥθους του».

“Η φυσικὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς είναι χάρη θεία, εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς ὁποίας διέπουμε τὴν φιλανθρωπία καὶ μεγαλοδω-

ρία τοῦ ὑψίστου. Ἡ δὲ καλὴ ἀναθροφὴ χρεωστεῖ νὰ τὴν μιμῆται, εἰς ἐκείνους δόπον ἐκ φύσεως δὲν τὴν ἔχουν. 1886.

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

‘**Η ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις.**

Νικολάου Δραγούμη.

Εἰσαγωγή. “Οτε ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον, ἡ Γ’ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἥτις συνεδρίαζεν ἐν Ἑπιδαύρῳ, διέκοψε τὰς ἐργασίας τῆς, καὶ ἐψήφισε νὰ συνέλθωσιν ἐκ νέου οἱ πληρεξούσιοι βραδύτερον, εἰς ὅντινα τόπον θὰ ἔκαλοῦντο ὑπὸ τῆς Ἑπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως. Ἡ Ἑπιτροπὴ ἐκάλεσεν αἱ τοὺς μετά τινας μῆνας νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν Αἴγιναν, ὅπου ἥδενε καὶ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις. Καὶ πράγματι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πληρεξούσιους μετέβησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης δικυροίας, οἱ ἀντιπολετευόμενοι τὴν Κυβέρνησιν συνῆλθον καὶ ἥρχισαν νὰ συνεδριάζουν εἰς τὴν Ἐρμιόνην. Ἰνα συμφιλιωθῶσι τότε αἱ δύο ἀντιμαχόμεναι μερίδες, συνεφωνήθη νὰ συνέλθωσιν ὅλοι εἰς τρίτον τόπον, καὶ οὕτω «καταστρατοπεδεύσαντες», ὡς λέγει ὁ συγγραφεύς, (ὅστις εἶχε προσληφθῆ τότε ὡς ὑπόλληλος ἐν τῇ γραμματείᾳ τῆς συνελεύσεως), «πάντες ἐν Τροιζῆνι, ἥρξαντο τῶν ἐργασιῶν τὴν 19ην Μαρτίου (1827), ἀναγνωρισθεισῶν τῶν ἐν Ἐρμιόνῃ πράξεων».

Ἡ περιοχὴ, ἐν ἥι συνεκροτοῦντο αἱ συνεδριάσεις, δι τρόπος, καθ’ ὃν ἐγίνοντο αἱ συσκέψεις καὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἥ διεξαγωγὴ τῶν γραφικῶν ἐργασιῶν, ἥ διαιτα τῶν περὶ τὴν Συνέλευσιν, πάντα ταῦτα φαίνονται μοι ἀξία περιγραφῆς· διότι οἱ μὴ εὐτυχήσαντες νὰ ἴδωσιν ἀθλοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι δύνανται τὰς θλιψίεις, τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας, πρὸς ὃς ἐπάλαιον οἱ ἀγωνιζόμενοι. Καὶ βέβαιων δτι, εἰ μὴ διεστήριζεν ἡ πίστις τὰς δυνάμεις, εἰ μὴ ἐχρησίμευεν ἡ ἐλπὶς ἀντὶ ἀρτου καὶ στέγης, εἰ μὴ ὁ ἔρως τῆς πατρίδος ἐθέρμανεν αὐτοὺς γυμνητεύοντας ἐν ὕρᾳ κειμώνος, εἰ μὴ περιεκάλυπτε περιπλανωμένους ἀσκεπεῖς ἐν ὕρᾳ καύσωνος, πολλάκις θὰ ἐφθόνουν τὸν θάνατον τῶν πρὸ αὐτῶν μαρτυρησάντων.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν διετρίβομεν ἐν Ἐρμιόνῃ, αἱ συνεδριάσεις συνεκροτοῦντο ἐντὸς προμήκους κιθούσης, ὅπου ἐκαθήμεθα σεσω-

ρευμένοι ἀναμίξη, διεσταυρωμένους ἔχοντες τοὺς πόδας, Οἱ δὲ ρήτορες, δισάκις ἥθελον ν^ο ἀγορεύσωσι, στηρίζοντες ὀλόκληρον τὴν προτομὴν ἢ πλαγίως ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν, ἢ κατέμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν δύο, γῆγωνίζοντο πνευστιῶντες, ἀν μάλιστα ἡσαν γέροντες ἢ πολύσαρκοι, ν^ο ἀνεγερθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν, οἵτινες ναρκούμενοι συνήθωσε ἐκ τῆς χαμαιζήλου ἐκείνης κατακλίσεως, ἀνέπτυσσον περιέργως καὶ ζωηρότατα καθίστων τὰ ρήτορικὰ σχήματα τοῦ προσώπου αὐτῶν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ τὸν τοῖχον καθήμενοι, ἢ ὅσοι, προνοητικώτεροι τῶν ἀλλων, ἔφερον «μαγκούρας», ὡς τις Βασίλειος Μπαρλᾶς, οὐ μόνον ἐπὶ προνοΐᾳ μαγκούρικῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολυχεύμονι νελῷ εὐγλωττίας διακρινόμενος. Ὁ Βασίλειος αὐτός, Ἡρακλῆς τὸ ἀνάστημα καὶ Στέντωρ τὴν φωνήν, ἥρχετο πάντοτε ἐφόδιον ἔχων ῥάθδον ποιμενικὴν εὐπαγὴ ἀναδιάνουσαν μέχρι πώγωνος, ἐφ^τ ἢ; στηρίζων ἀμφοτέρους τοὺς δραχείοντας, διέχεεν ὡς ἀπὸ διήματος διψηλοῦ ἄφθονα νάματα χρυσορύτου ρήτορείας.

Ἄλλος ἐν Τροιεζήνι, δπου τὸ στῖφος τῶν διπλασίων καὶ τριπλασίων πληρεξουσίων ἀπετέλει ὀλόκληρον φάλαγγα, περιέχουσαν καὶ στρατηγοὺς καὶ συνταγματάρχας καὶ χιλιάρχους καὶ λοχαγούς, μαχομένους, οὐχὶ πρὸς τὸν μαχαίραν καὶ πυρὶ ἐρημοῦντα τὴν Πελοπόννησον Ἰεραίμ, ἢ πρὸς τὸν ἀπειλοῦντα τὴν κλεινὴν Ἀκρόπολιν Κιουταχῆν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους, ποῦ αἴθουσα χωρητικὴ τοσούτου ἀρειμανίου πλήθους; Διότι ἐν τῇ εὑρυχωροτάτῃ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωριδίου κατέλυεν ὁ πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως, καὶ αὐτήν, ὀλόκληρον Ισως, ἥρκει νὰ περιλάβῃ τὸ ἐλάχιστον τῶν δωματίων τοῦ ἐν Ἀθήναις βουλευτηρίου. Ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ μετασκευασθῇ εἰς χώρον συνεδριάσεων κήπος τις παρακείμενος.

Ἄλλος Ισως νομίσῃ δ ἀναγνώστης, ὅτι διὰ τὴν μετασκευὴν ταύτην ἐδέησε νὰ συνεννοηθῶσι τὰ διπουργεῖα τῶν στρατιωτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ν^ο ἀνταλλαγῶσιν ἔγγραφα, νὰ ὀνομασθῶσιν ἐπιτροπαὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, νὰ συνταχθῶσι σχέδια καὶ προϋπολογισμοί, καὶ νὰ ἐκδοθῶσιν ἐντάλματα· τοιαύτη δμως ἐνέργεια ἦν ἀγνωστος τὸν χρόνον ἐκεῖνον. Καὶ ἡ ἀντιβασιλεία δέ, ἢ τινες κατέκριναν ὡς θεμελιώσασαν τὴν σημερινὴν γραφειοκρατίαν, εἶχεν ἀπαγορεύσει διὰ διατάγματος τὴν κακωτικὴν ταύτην καὶ ἐπιζήμιον ἀδολεσχίαν. Ἐξ ἐναντίας δλίγαι δοκοί, μετακομισθεῖσαι ὑπὸ στρατιωτῶν, ἔχρησίμευσαν ἀντὶ ἐδρῶν εἰς τοὺς λογάδες τοῦ ἔθνους, συντελε-

σθείσης ώς έξης τής διατάξεως τής αιθούσης :

Αἱ μὲν δοκοὶ, τεθεῖσαι τετραγώνως δπως ἐφάπτεται κατὰ τὰς ἄκρας ἢ μία τῆς ἀλλης, ἐτχημάτιζον περιοχήν, ἐν τῇ πρὸς τὸ κέντρον σχεδὸν ἀνυψοῦτο εὔρυκλαδος καὶ χλοερὰ λειμωνέα· ὁ δὲ πρόεδρος, καθήμενος ἐπὶ θρανίου ἀγροίκως κατεσκευασμένου, ἐστήριξε τὴν ῥάχιν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῆς, ἵς οἱ εὐθαλεῖς κλῶνες, ἐξαπλούμενοι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ καθημένου, ἐπεῖχον τόπον πλατείας καὶ εὐώδους σκιάδος, περικαλλεστέρας καὶ τῶν οὐρανῶν τῶν δασιλικῶν θρόνων. Μεκρὰ δὲ τράπεζα, ἀγροίκως ἐπίσης ξυλουργηθεῖσα, ἔκειτο ἐνώπιον τοῦ προέδρου, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔλαμπεν δικάδων τῆς εὐταξίας, ἣν δμας σπανίως παρεισῆγεν εἰς τὸ δυσήγινον ἐκεῖνο πλῆθος. Καὶ ἐκ δεξιῶν μὲν τοῦ προέδρου ἐκάθητο κατὰ γῆς διπλοπόδης δ γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως ἀναδιφῶν καὶ μελαίνων χαρτία, ἄλλος δὲ γραμματεὺς, ἵσταμενος ὅρθιος ἐξ εὐωνύμων, ἀνεγίγνωσκε τὰ πρακτικά, τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα.

Δεξιόθεν δὲ πάλιν, βήματά τινα μακράν, ἔθαλλε καὶ ἑτέρα λειμωνέα, δισχιδῆς ἔχουσα τὸν κορμόν, ἐφ' οὐ ἀναπηδῶν καὶ καθήμενος δι γέρων Κολοκοτρώνης, τὸ μέτωπον ἔχων ἐπηρημένον καὶ σύνοφρο, τὸ ηθος ἀκακον, τὴν φωνὴν βροντώδη, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε ἀόργητον, καὶ τοὺς πόδας παλιμπλανεῖς, ἐπώπτευεν, ὡς ἄλλος Εἵρενης, οὐχὶ τὴν μάχην τῆς Σχλαμίνος, ἄλλὰ τὴν ματαιόσπουδον τῆς Τροικῆνος λογομαχίαν.

Περὶ δὲ τὰς τέσσαρας πλευράς, ἐντὸς δάσους λειμωνεῶν, διμοιάζοντος πρὸς τὸ ιερὸν ἄλσος, δπου δ νομοθέτης τῶν Ἀρματίων συνδιητάτο τῇ Ἡγερίᾳ δαίμονι, ἐπάνω τῶν ἀξέστων δοκῶν ἐκάθηντο οἱ πληρεξούσιοι, ποικίλον ἔνδυμα φέροντες, οἷον φουστανέλλας, ῥάσα, φραγκικά, κάνδυς διατικούς, δράκας καὶ ἀρνακίδας, ἢ καπότας. Οἱ μέν, κατηφεῖς καὶ σιγηλοί, ἐμέτρουν τὰ σφαιρία τῶν κομβολογίων αὐτῶν, ἀναμετροῦντες ἵσως κατὰ διάνοιαν τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος· οἱ δέ, συνδιαλεγόμενοι ἐντόνως, ἐπελαμβάνοντο καὶ νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων, ὡς εἰ ἔξω μεταξὺ πολιτείας γαληνιώσης, ὡς εἰ μὴ κατέκλυσεν δ ἐχθρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄλλοι, λίαν εὐάριθμοι, σείοντες τὴν κεφαλήν, ἐμκρτύρουν δτι πρὸ παντὸς ἄλλου γῆσθάνοντο τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ ἐσπευδον τὸ τέλος τῶν ἀκαίρων καὶ ἐθνοσθλαβῶν συζητήσεων.

Πέρα δὲ τοῦ βουλευτικοῦ περιθόλου, πρὸς τὸ στενόν καὶ

χθαμαλὸν θυρίδιον, δι' οὐ καὶ οἱ βραχύτατοι εἰσήρχοντο διχοτομοῦντες τὸ σῶμα, ἀκροστατὴ τινες ὅρθιοι ἐνέκρινον ἡ πατέκρινον ἐν σιωπῇ τὰ λεγόμενα περὶ δὲ τὸ φράγμα τοῦ κήπου οἱ στρατιῶται τοῦ φρουράρχου τῆς Συνελεύσεως Νικηταρᾶ προεστάτουν τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους· ἢ ἀποδοκιμασία δμως ἡ ἐγκρισίς αὐτῶν ἐγίνετο ἐμφαντικώτερον. Καὶ ποτε, ἀγορεύσαντος τοῦ διδασκάλου Γενναδίου κατὰ τῶν τίτλων, καὶ εἰπόντος εὐτρατέλως ὅτι οὕτε δι Μαυροκορδάτος, οὕτε δι Κουντουριώτης, οὕτε δι Κωλέττης, οὕτε ἄλλος τις τῶν προυχόντων ἦταν πυγολαμπίδες (χάριν δὲ σεμνότητος δὲν ἐπαναλαμβάνω τὰς λέξεις τοῦ ἥρτορος) ἵνα ὄνομάζωνται ἐκλαμπρότατοι, οἱ στρατιῶται ἐπευφῆμησαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς συνεδριάσεως διημιλλώντο τίς νὰ προσφέρῃ καφέν πρὸς τὸν ἀδυσώπητον ἐκεῖνον δημοκράτην.

Καὶ τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ φυσιογνωμία τοῦ αὐτοτιχεδίου δουλευτηρίου. Ἐκεῖ, ὑπὸ τοὺς ἔχειθκλεῖς καὶ ἀρωματικοὺς κλάδους, οἵτινες οὕτε τοις ἥλιοις τὰς φλογερὰς ἀκτίνας οὕτε τῶν νεφῶν τοὺς ψυχροὺς σταλαγμούς ἴσχυον ν' ἀντικρούσωσιν, ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ἀγροίκου μικρᾶς τραπέζης ὡραῖσθησαν καὶ δι Κόχραν καὶ δ Τσώρτες, οὓς ὡς σωτήρας ὑπεδέχθημεν δακρύοντες· ἐκεῖ διεγράφη τὸ φήμισμα, δι' οὐ ἀνηγορεύθη Κυδερνήτης τῆς Ἑλλάδος δ Καποδίστριας, καὶ ἐκεῖθεν καταβάντες ἀθρόοι καὶ κατηφεῖς εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου ἀκτήν, προεπέμψαμεν κοπτόμενοι τοῦ Καραϊσκάνη τὴν σκιάν, μεθ' ἧς ἐδιέπομεν συναποθνήσκουσαν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν.

Φέρε δὲ ἵδωμεν καὶ πῶς ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως εἶχεν ἐκλεχθῆ ἀπὸ τῆς Ἑρμιόνης δ Γ. Σισίνης, ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἡ μᾶλλον ὁ ἐγκριτώτατος τῶν προεστώτων τῆς Ἡλείας, ὅστις μετερχόμενος πρὸ τοῦ ἀγώνος τὴν Ιατρικήν, καὶ ἔνεκκ τοῦ ἐπαγγέλματος παρατριθεὶς μετὰ μεγάλων καὶ μικρῶν, ἀπέβαλε τὸν τύφον, δι' οὐ διεκρίνοντο οἱ διούλοι κοτζαμπασῆδες, καὶ ἐφέρετο πρὸς πάντας προσηγνῶς. Ἀγαπῶν δὲ τοὺς λογίους καὶ πολλὴν ζωηρότητα πνεύματος διασώζων, εἰ καὶ προθεοηκὼς τῇ ἡλικίᾳ, συνδιελέγετο ἀσμένως μετ' αὐτῶν καὶ ἡκροστο μετὰ προσοχῆς. Εἶχε δὲ τὸ ἀνάστημα μικρόν, τοὺς διφθαλμοὺς ἐμπύρους καὶ περιπλανεῖς, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοὺς πρόσωπον ἐσχημάτιζεν ἡμισέληνον, τὸς τὰς μὲν δύο ἄκρας ἀπετέλουν ἡ ῥίς καὶ δι πώγων, τὸ δὲ κέντρον τὸ γωδὸν στόμα. Ἐρχόμενος δὲ δρο-

μαίως εἰς τὸν τόπον τῶν συγεδριάσεων, ἐκάθητο πάραυτα ἐπὶ τῆς ἔδρας, καὶ ἀναλαμβάνων τὸν διαρρώγα κώδωνα ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως. Καὶ εὐθὺς ἀγεινώσκοντο τὰ πρακτικά, συντεταγμένα ὅντα συνοπτικώτατα.

Ἐγίνοντο δὲ ἀτάκτως αἱ συζητήσεις· διότι, μὴ ὑπάρχοντος δῆματος, οἱ μὲν ἡγόρευον συγχρόνως, οἱ δὲ ἀπετείνοντο οὐχὶ πρὸς τὸν πρόεδρον, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ κατήρτιζον διάλογον, καὶ ἄλλοι, ἀντιποιούμενοι προεδρικῶν καθηκόντων, ἐπεπληγτον καὶ ἐπέττατον σιωπὴν καὶ ἀνεκραύγαζον νὰ σημανθῇ δικώδων. Καὶ δε τὴν ἥκμαζεν ἡ συμπλοκή, δι πρόεδρος ἐξαπτόμενος ἀνήρ παῖς τὸν κώδωνα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκροτάλει ἀκατάσχετος, καὶ ώς καταρράκται ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἴσχυῶν αὐτοῦ χειλέων προστάγματα δυσδιάκριτα· ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας ἔδιδε πρὸς τὸν ἕξ ἀριστερῶν γραμματέα τὸ προστυχὸν ἔγγραφον, καὶ γρονθοκοπῶν λάθρος τὸ στῆθος αὐτοῦ, διέταττε ν' ἀναγνώσῃ δροντοφώνας, δπως διὰ τῆς φωνῆς καταδάλη τὸν θόρυβον. ^{Ω!} Τὸ στῆθός μου ἀναμιμνήσκεται μετὰ πόθου τὰ γενναῖα γρονθοκοπήματα τοῦ φιλοπάτριδος γέροντος.

Τότε δὴ τότε ἐξερρήγυτο δίκην κεραυνοῦ ἡ φωνὴ τοῦ στέντορος; Μπαρλᾶ, ἐνῷ πάντα ἡσαν ἔκτακτα, καὶ ἀνάστημα καὶ μακρόθριξ μύσταξ καὶ μυώδεις δραχίονες καὶ μακροσκελεῖς πόδες καὶ ἀδολεσχία καὶ σκαιότης καὶ ἀμάθεια.

Τὰ δὲ πρακτικά, συντασσόμενα ἀπὸ μνήμης ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Συνελεύσεως Ν. Σπηλιαδού ἐν τῷ γραφείῳ τῷ χρησιμεύοντι καὶ ἀντὶ κατεικίας αὐτῷ, ἐγράφοντο, ώς εἰπον, συνοπτικῶς. Πένης δὲ ὧν οὗτος, ώς καὶ οἱ λοιποί, κλίνην εἰχε τάπητα πολύθυρον καὶ πενιχρόν· καὶ δε πρωίας ἐξηγείρετο, καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ, ώς ἐπὶ σκίμποδος μεγαλοπρεποῦς, ἐκάλυπτε τοὺς ὕμους διὰ τοῦ αἰγότριγος ἐπενδύτου, διστις ἔως πρὸ μικροῦ ἐχρησίμευεν ἀντὶ νυκτεριγοῦ σκεπάσματος, καὶ ἀνάπτων σπιθαμιαίαν καπνοσύρριγγα, δροφῶν δὲ ἀντὶ καφὲ κυαθίσκον δρακίου, μετεσκεύαζε τὸ ἔν τῶν γονάτων εἰς τράπεζαν, ἐφ' οὐ στηρίζων τὸν χάρτην συνέττατε τὰ πρακτικά . . .

Διήρκεσε δὲ ἡ ἐν Ἑρμιόνῃ γεννηθεῖσα καὶ ἐν Τροιζῆνι τελευτῆσα τα Συνέλευσις μῆνας τρεῖς καὶ ἡμισυν, ἥτοι ἀπὸ τῆς 18 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 5 Μαΐου. ^{Αλλ'} εἰ καὶ τόσον χρόνον διήρκεσε, πράξεις διμως ἀξίας λόγοι δύο μόνον ἐψήφισε: τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Κυδερνήτου, καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ στολάρχου καὶ τοῦ στρα-

τάρχου. Δὲν συμπεριλαμβάνω δὲ καὶ τὸ σύνταγμα, οὐχὶ ὡς συνταχθὲν ὑπὸ ἀνδρῶν ἀδοκίμων καὶ ἐπικυρωθὲν κατεσπευσμένως ὑπὸ ἔλλων ἀδοκίμωντέρων, ἀλλὰ καὶ ὡς λακτισθὲν ὑπὸ τοῦ Κυδερνήτου ὡς ἀπροσφύές, ἢ μᾶλλον ὡς «περιέχον ἀπάσας τὰς δημαγωγικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1793 καὶ τοῦ 1820 ἔτους», καθ' ἣν ἔγραφεν ἐκ Πόρου καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ ὁ πρέσβυτος τῆς Ῥώμης τὴν 2 Δεκεμβρίου 1828, καὶ συντελέσαν τότε μὲν εἰς τὴν ἔξασκησιν τῆς γλώσσης τῶν ῥήτορων τῆς Συνελεύσεως καὶ τῶν παρεισάκτων εἰσηγητῶν, μετὰ τρία δὲ ἔτη εἰς τὴν ἀπαισίαν σύνταξιν τῶν κεραυνοδόλων ἀρθρων τοῦ ὄδρακος «Ἀπόλλωνος».

Καὶ ὡνόμασα μὲν παρεισάκτους τοὺς εἰσηγητὰς τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ἡ λέξις μόνη δὲν ἔξηγετ τὸ πρᾶγμα. Ἡ μὲν ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ Συνελεύσει ἐπιφροὴ ἦθελεν ἀφεύκτως σύνταγμα· τὸ σύνταγμα δῆμως εἶχεν ἀνάγκην συντακτῶν. Ναὶ μὲν ὑπῆρχε τις ἐκ Λεβαδείας πληρεζούσιος, δὲ Ἐμμανουὴλ Σπυρίδωνος, ἀδαής καὶ τῆς ἀλβανικῆς, δστις, ἔξωγκωμένα ἔχων τὰ θυλάκια δι' ἔκτεταμένων σχεδίων πολιτευμάτων, στρατιωτικῶν τε κανονισμῶν καὶ διοικητικῶν διατάξεων, ἐπεδείκνυε δεκάκις καθ' ἕκάστην συνεδρίασιν τὰ πλουσιοπάροχα ταῦτα χρυσωρυχεῖα. Ἀλλὰ ἡ Συνέλευσις ἡξίου ἐπιτροπὴν περιέχουσαν πάσας τὰς ἵκανότητας· ὡς γνωστὸν δὲ αἱ ἵκανότητες πρὸ πέντε δεκαετηοῦδων δὲν ἐπλημμύριζον τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ συγκατένευον αἱ ὑπάρχουσαι νὰ γλωσσοκοπῶσι περὶ θεωριῶν ὑπὸ τὴν ἀνηλεῇ σπάθην τοῦ Αἰγυπτίου. Ὁθεν, διορίσασα ἐκ τῶν σπλαγχνῶν αὐτῆς τοὺς πεπαιδευμένους, προσέλαθε καὶ τοὺς λογιωτέρους τῶν παρεπιδημούντων ἀκροατῶν, τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαίους, δσῳ οἱ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἐμπειρότεροι, οἵοις Τρικούπης, Ζωγράφος καὶ Πολυζωῆδης, βλέποντες ἀδύνατον νῦν ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τὸ ἔξαγριούμενον τῶν παθῶν κομια, παρητήθησαν, «πεισθέντες», ὡς ἔγραφον, «μετὰ ἵκανήν ἔξέτασιν διέ εἰναι ἀδύνατον εἰς κάθε φρόνιμον καὶ εἰλικρινῆ πολίτην νὰ συντάξῃ ἐντὸς δλίγων ἡμερῶν σύνταγμα πολυυχρονίου διαρκείας». Καὶ οὖ μόνον τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος ἡρνήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν συζητήσεων μετέσχον, ἀν δυνατὸν νὰ δονομασθῶσι συζητήσεις οἱ μᾶλλον ἡγιττον ζωηροὶ διάλογοι· διότι ἐπιστήμης, ὡς ἐρρέθη, ὑπῆρχεν ἐνδεια· εἰ δέ τις ἐκέντητο τινα ἐμπειρίαν περὶ τὸ συζητεῖν, οὔτε πρὸς τίνα, οὔτε περὶ τίνος εἴχε νὰ συζητήσῃ... Ἀλλ' οὐδὲ ἀφορμαὶ σπουδαίων συζητήσεων ἐδίδοντο· διότι, δσάκις ἀνεφύοντο

προτάσεις διαιρούσαι δεινώς τὰς γνώμας, αἱ συγεδριάσεις διεκόπησαν, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκάστου τῶν τριῶν τμημάτων, συναστιζόμενοι περὶ τὸν ἔγκριτώτερον αὐτῶν, συνίστων ἐπιτροπήν· αἱ τρεῖς δὲ ἐπιτροπαὶ, συσκεπτόμεναι καὶ ἐπὶ τέλους ὅμογνωμονοῦσαι, ὑπέδαλλον ἐπὶ γενικῆς συνεδριάσεως τὴν λύσιν, ἥτις, ὡς προαποφασισθεῖσα, ἐνεκρίνετο ἀνεύ ἀντιλογίας.

Ἐγὼ δὲ καὶ σήμερον ἀνακαλῶ μετὰ πόθου εἰς τὴν μνήμην μου τοὺς τρεῖς ἐκείνους εἰσηγητάς, ὃν τὴν κόνιν καλύπτει ἀπὸ πολλοῦ φυχρὸν μάρμαρον. Ἐναυλὸν ἔχω εἰσέτι καὶ τὴν φιλοσοφίαν ρήτορείαν τοῦ Χ. Κλονάρη καὶ τὴν εὑμελή τοῦ Ν. Σκούφου φωνὴν καὶ τὸν ἐπιστήμονα λόγον τοῦ Γρηγορίου Σούτσου. Πειστικὴ μὲν ἦτο καὶ τῶν τριῶν ἡ εὐγλωττία, ἀλλὰ δὲν ἔπειθε πάντοτε καὶ τοὺς πληρεξουσίους· διότι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δ νομομαθῆς ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σωκράτους, δπως καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν κατηγόρων αὐτοῦ, ἵκανὸς δηλαδὴ «τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν».

Συνέστη δέ τινα τῶν ἡμερῶν ῥαγδαιοτάτη μάχη, ἀν ἔπειτεν ὁ Κυθερονήτης νὰ κηρυχθῇ ἀνεύθυνος ἦ, ὡς τότε ἐλέγετο, ἀπαραδίαστος, ἦ ὑπεύθυνος. Καὶ οἱ μὲν εἰσηγηταὶ καὶ τινες τῶν πληρεξουσίων ὑπεστήριξον τὴν πρώτην δόξαν οἱ πολλοὶ ὅμως, φοβούμενοι μή, κηρυττόμενος ἀνεύθυνος, ἐκτραπῇ εἰς θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα, ἔκλινον πρὸς τὴν δευτέραν.

Εἰς μάτην δὲ οἱ τρεῖς νομομαθεῖς ἐκένωσαν δλόκηρον τὴν φρέτραν τῶν συνταγματικῶν αὐτῶν θεωριῶν, διότι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους δὲν ἀντεπάλαιον μὲν διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐνέδιδον. «Οθεν ἡ ἔρις, πεισοῦσα θεριθυΐα, ὡς πάλαι μεταξὺ τῶν θεῶν τοῦ Ομῆρου, κατέστη ἀτελεύτητος, καὶ οἱ εἰσηγηταὶ ἀπαυδήσαντες ἡτοιμάσθησαν νὰ ῥίψωσι τὰς ἀσπίδας. Ἀλλ᾽ εἰς αὐτῶν, παλαιστικώτερος τῶν ἄλλων, ὁ Σκούφος, ὡς στρατιώτης, ὅστις καὶ ἀποθνήσκων καταφέρει τελευταῖαν πληγὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, «Εἰς τὴν ζωὴν τῶν γονέων μας», διεσάλπισε, «δὲν θέλομεν νὰ σᾶς ἀπατήσωμεν». Καὶ ἐν ἀκαρεῖ τὸ καινοφανὲς τοῦτο βουλευτικὸν ἐπιχείρημα κατετρόπωσε τοὺς ἐναντίους, καὶ, πλὴν δύο ἦ τριῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ μέχρι θανάτου δημοκρατικὸς Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, πάντες παρέδωκαν τὰ ὅπλα.

1879.

«Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε».

Νικολάου Δραγούμη.

Τὴν ἔθνικὴν συμφορὰν τοῦ θυγάτου τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη ἐμάθομεν ἐν Τροιζῆνι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, μεταξὺ εὐθυμίας, ὅτε συνελθόντες συνεωρτάζομεν πανηγυρικῶς καὶ μετά τινας μεγαλοπρεπείας τὸν προστάτην ἐκείνου, οὗτινος ἀπὸ τῆς εὐοδώσεως τῶν ἀγώνων ἐκρέματο ἡ Ἑλλάς. Ως οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι προσφιλοῦς Φυχορραγοῦντος, ἴσταμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλοῦσι τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν Ιατρόν, ἀπὸ αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες βοήθειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς, περικυλοῦντες τὸν κράδονταν τὴν ἀποκαμνούσης πατρίδος, ἡτενίζομεν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ώς πρὸς τὴν ιερὰν αὐτῆς ἀγκυραν. Πᾶσα ἄρα ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ταύτης, καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐνομίζοντο παρὰ πάντων ὡς τις ἐνίσχυσις τῶν πόνων τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατιώτου. Τοιούτον σκοπὸν εἶχε καὶ τῆς διμάδος ἡμῶν ἡ συνευθυμία.

Τηεκρύπτετο δὲ καὶ ἔτερός τις, ἡττον μὲν τοῦ πρώτου εὐγενῆς, ἐξ ἀνάγκης δμως ἐγγύτερος τὴν ὥραν ἐκείνην πρὸς τὴν ἡμετέραν ὅπαρξιν, ὁ ἔξης: ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Λαμπρᾶς, πάντες σχεδὸν ἐτρεφόμεθα τρώγοντες ἄρτον ἔηρόν, καὶ τοῦτον ὁσάκις ηὐποροῦμεν, καὶ κυάμους ὀμούς ἐκ τῆς παρακειμένης πεδιάδος τοῦ Δαμασλᾶ, ἃν ἡ μεγαλοδωρία τῆς Συνελεύσεως, ὑποσχεθεῖσα ἀποζημίωσιν πρὸς τοὺς ἰδιοκτήτας, ἀφῆκεν ἐλευθέραν. Ἡ τεσσαρακονθήμερος δὲ αὕτη κυαμοφαγία εἶχεν ἀπεξιλωμένους τοὺς καὶ πρότερον ἐξυλωμένους στομάχους τῶν φιλοσοφούντων περὶ συντάγματος.

Εἰς τὸ δὲ συνίστατο ἡ λαμπρότης τῆς εὐωχίας; Πρῶτον μὲν ἔξεγερθέντες ὅρθροις παρέστημεν εἰς τὴν ιερὰν μυσταγωγὴν ἐν τῷ ἀγροτικῷ ναῷ τοῦ χωριδίου συμπαρίσταντο δὲ καὶ πάντες οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ ἐγχώριοι. Καὶ δτε ὁ λευχείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἀγία, ἔστη ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνυψώσας πρὸς οὐρανὸν τοὺς διφταλμούς ηὐχήθη ὑπὲρ τῶν κατὰ ἔηράν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκμηκυτα δρασίς μου εἴδε καταρρέοντα τὰ δάκρυα τοῦ περιεστώτος λαοῦ καὶ τὰς ἀκοάς μου προσέβαλεν δὲκ τοῦ γυναικωνίτου κοπετός διότι, τὴν ὥραν ἐκείνην, πατρίδα, γονεῖς, ἀδελφούς, συ-

ζύγους, τέκνα, πάντα, πάντα τὰ φίλτατα τῆς καρδίας ἥμων ἐθλέπομεν κρεμάμενα εἰς χειλος ἀδύτου, καὶ μόνον Ἐκεῖνον, οὗτονος τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἔβάταζεν ὁ γέρων ἕρεύς, ἵσχυοντα νὰ σώσῃ αὐτά.

”Οτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἐξελθόντες προσηγορεύομεν ἀλλήλους, εὐχόμενοι νὰ εἰσακουσθῇ δσον τάχιον ἡ τελευταία δέησις τοῦ μυσταγωγοῦ: «Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς», φαιδρότης ἀφατος περιεχύθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παρεστώτων ἐνόμιζες ὅτι τῷ δντι τὴν ἡλέησε τὴν Ἑλλάδα ὁ Θεός. Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἣν ὡς βάλσαμον ἐπιχέει εἰς τὰς συντετριψμένας καρδίας ἡ ἐκκλησία. Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, τὰ θεῖα λόγια, τὸ ὑπερφυὲς τῆς τελετῆς, ἡ πέριξ σιωπή, ὡς καὶ ἡ εὔωδία τοῦ ναοῦ, ἀποστάτιν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν καὶ ἀνάγουσι μετάρσιον εἰς κόσμον ἐπλίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ φόρος ἐκλείπει τότε, διότι ἡ ἀγήτητος χειρ τοῦ Παντοκράτορος ἀντιλαμβάνεται τῶν φοβουμένων, καὶ ἡ πυρίνη δρομφαία τοῦ Ἀρχαγγέλου φαίνεται διώκουσα μακρὰν τὸν ἐχθρόν.

Οὕτω καὶ δταν, μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τοῦ ζωογόνου θάλπους τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, περιφερόμενος μεταξὺ ξένων, εἰσέρχεσαι εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεκλάλητος παραμυθία κατακηλεῖ τὴν καρδίαν σου· διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν είσαι πλέον ξένος.

Μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν, συνελθόντες ἀνέδημεν εἰς θέσιν, ἢν εἴχομεν ἐκλέξει τὴν προτεραίαν, ἵνα συνευφρανθῶμεν, ὑπεράνω τοῦ χωριδίου, παρὰ τὴν ὑιώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὅρους, σκιαζομένην οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ βράχου ἀποτόμου, καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος. Καὶ ἐνταῦθα συναθροίσθεντες, δέκα ἡ δώδεκα, συνεσκευάζομεν τὴν τράπεζαν ὑποσυρίζοντες καὶ χάριεντιζόμενοι, ἐν ᾧ ἡ κνίσσα τοῦ δπτωμένου ὀδειλίου ἀμνοῦ

«οὐρανὸν ἴκεν ἐλισσομένη περὶ καπνῷ»,
καὶ διωκομένη ὑπὸ αὔρχες ζεψυχίτιδος, ἔκνιζε τοὺς λαιμαργοῦντας ἥμων ὀσφραντῆρας, οὐχὶ τεσσαρακονθήμερον, ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους τὸ τῆς νηστείας πέλαγος.

“Οποία δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατεθέντα;

Τράπεζα μὲν δ θαλερὸς τάπης τῆς Δήμητρος, ἐφ' οὗ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν τοὺς πόδας, τρυπολία δέ, φύλλα χλοερὰ ἀπὸ τῶν παραφυομένων δενδρίων καὶ θάμνων, μάχαιραι καὶ περόναι τὰ δέκα δάκτυλα ἐκάστου, καὶ σιτία δ μοσχοσόλος ὀδε-

λίας καὶ εὐρὺς κάδος δέξυγάλακτος. Συμπαρέκειτο δὲ καὶ ῥητεντήης, «ἡδύς, ἀκηράσιος, θεῖον ποτόν», πρὸ πάντων ἄφθονος, διέστι ὁ δωρῆσας αὐτὸν συμπότης, χωλὸς μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους ὅμως φιλῶν τοὺς δικηγείους καὶ ὑποδικηγείους πόδας τῶν στίχων, δι' ὧν κατεπόντιζε τὰς ταλαιπώρους ἀκοὰς τῶν ἀκρωτῶν, ἀνεφώνει συχνὰ πυκνά, ἀνὰ πῦν νέον ἀναγαργάρισμα «οἴνου μὴ παρεόντος, ἀτερπέα δεῖπνα τριπέντης». Ὡνομάσαμεν δὲ καὶ συμποσίαρχον πρὸν ἡ καθίσματεν. Καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε νῦν ἀγαπῶμεν πάντες οἱ συνεστιώμενοι τὴν πειθαρχίαν, ἐπεισεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ἀνδρα, «ἀβασκάντως δῆνα τριπήχυν ἔχοντα», κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιόν, ἡς ὁ κωδωνόκροτος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀτακτοῦντας εἰς εὐταξίαν.

Μόλις δ' ἐσφραγίσθημεν, ώς ἔθος, διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, καὶ ἵδου σπεύδων ὁ φουστανελλοφόρος ὀπτανεὺς παρέθηκε τὸν ὅβελόν. Γονυπετήσας δὲ καὶ κυρτωθεὶς, ώς ἀρχαῖος ἱεροθύτης τέμνων ὅρκια, διεσπάραττε τὸ ἄρνιον διὰ τῶν δακτύλων ἀντὶ κοπίδος, καὶ ἔλειχεν αὐτοῦς ἡσάκις ἐκαίοντο ἢ συνέθλισε τὸν λοβὸν τοῦ ἑτέρου τῶν ὥτιων. Ἀλλὰ καὶ τὰς χειρας ἀπέματτε πολλάκις ἐπὶ τῆς φουστανέλλας, ἡς αἱ παρυφαὶ Κύριος οἴδε πόσα ἔκρυπτον στίφη ἀνκιμάκτων ζωῦρίων, τῶν ἀναποσπάστων τούτων συτρόφων τῶν Ἐλλήνων ἐφ' ὅλου τοῦ ἀγῶνος.

Ἡμετές δέ, τανύσαντες τὰ ὅμματα, ἐτηλεσκοποῦμεν βουλίμιῶντες τὰ κοπτόμενα, ἔως οὐ, ὑποσημήναντος τοῦ συμποσιάρχου τὸ εἰς ἔφοδον, ὠμήνσαμεν ώς ἐπὶ κρατερὰν μάχην ἐπ' αὐτά. Καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δὲν ἤκουες, ἀντὶ δούπου ἀσπίδων καὶ παιάνων καὶ ἀλαλαγμῶν, εἰμὴ ὅδόντων πάταγον καὶ ῥωθώνων μυχθισμὸν καὶ χειλέων κελάδημα, οὐδὲ ἔδιεπες εἰμὴ χειρας δι' ἡλεκτρικῆς δυνάμεως κινουμένας καὶ μεταφερούτας εἰς τὰ στόματα χαρᾶς εὐαγγέλικης πλουσιοπάροχα, λέγω, τειμάχια ἄρτου καὶ κρέατος.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην ταύτην ἀκατάσχετον ἔφοδον, δι συμποσίαρχος, ἀνακύψας, προσέταξεν ἀνοκωχὴν καὶ σπονδὸς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Οἱ δὲ παῖς, ὑπακούων εἰς τὸ πρόσταγμα, περιέφερε κύκλῳ μεσόμφαλον ἕοιμβυλίον, τσίτσαν ἢ τσότραν, δην λαδόν τες ἔκαστος κατὰ σειρὰν καὶ εὐχηθέντες «Καλὴν ἐλευθερίαν!» ἀνεγαργάρισταν βλέποντες πρὸς οὐρανόν τινὲς δὲ καὶ ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς φιλοτηγίας εὐχηθέντες ὄμονοιαν, ἡς ἀνευ ἀδύνατον, ἔλεγον, νὰ εύοδωθῇ ὁ ἀγών. Καὶ τραπέντες ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμνὸν ἔθοιηνησάμεθα, ώς ἔθοινήσατο τὰ τέκνα τῆς ἀλώπεκος δι' ἀετὸς τοῦ μύθου, πάσσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις γεμίσαντες ἐκένωσαν

οι φίλοις τὸν θομβούλιόν. Μεταβαλόντες δὲ εἰς μιστύλην, διέλλειψιν κοχλιαρίων, τὸν ἄρτον ἡμῶν, ἐμιστυλησάμεθα ἀμφοῖν^γ χεροῖν, οὐδὲ τῶν δημοσίων, ὡς ἔλεγεν δὲ Ἀριστοφάνης περὶ τινῶν πολιτευομένων, ἀλλὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ κάδου. Καὶ οὕτω κορεσθέντες ἐπεδόθημεν εἰς ψαλμούς,

«καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν»,
καὶ μελῳδήσαντες ὁ μὲν τὸ Λαμπρὰ Ἑλλάς, δὲ τὸ Τί καρτερεῖτε, ὁ τρίτος τὸ Ἑλληνες συμπατριῶται καὶ ἄλλος ἄλλο ἐκ τῶν πολλῶν ἀστικάτων, ἀτιναὶ οὐδεὶς μὲν σήμερον ἐνθυμεῖται, συνέταπτε δὲ τότε δὲνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀνακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα, ἔως οὖ, καθεσθέντος τοῦ ὑπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἡμῶν, αἱ φωναὶ κατέστησαν μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀσθεγέστερας, καὶ τέλος ἐξέπνευσαν.

Οποτα ἄρα ὅνειρα κατεπέμψθησαν εἰς ἡμᾶς ἀγνοῶ. Ἐνθυμοῦματι μόνον δτι μόλις ἀφυπνισθέντες εἰδομεν ἀγγελον μελανοπτέρυγα ἐρχόμενον δρομαῖον καὶ κομίζοντα τὴν τρομερὰν εἰδησιν δτι ἐφονεύθη δ Καραϊσκάκης. Ήμετες δμως τοσαύτην πεποιησιν εἰχομεν δτι ὁ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατάρχης ἦν τὸ τελευταῖον ὅργανον τῆς θείας προνοίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐδιστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν τὸ ἀπαίσιον μήνυμα. Ἀλλ᾽ δτε καταβαλίνοντες ἀπνευστὶ εἰς τὸ χωρίον εἰδομεν σεσωρευμένους καὶ δακρύοντας πληρεξουσίους καὶ λαόν, ἐξέλιπε πᾶς δισταγμός. Καὶ δτε ἐξεγερθέντες τὴν ἐπιούσαν συνερρεύσαμεν οἱ μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως, οἱ δὲ εἰς τοῦ Στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου ζητοῦντες παρηγορίαν, ἡ ἀλλοιώσις τῶν προσώπων ἐμαρτύρει δτι πάντες διηγήθον τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες καὶ δδυνώμενοι. Οὐδεὶς ἦνοιγε τὰ χεῖλη, οὐδεὶς εὔρισκε λόγους ἵνα ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀλγος τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐδεὶς εἰχεν ιδέαν τι ἐπρεπε νὰ γίνῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ. Ήτο δὲ ἡ σιωπὴ διαθετα καὶ πένθιμος, δτε δ Κολοκοτρώνης, λύσας πρώτος αὐτήν, εἰπεν: «Ο χαμός, ἀδέλφια, είναι μεγάλος· δ Θεός δμως είναι μεγαλύτερος».

Καὶ μετ' ὀλίγον κατεβαίνομεν ἀθρόοις εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου παραλίαν, ἵνα παρασταθμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρασκευασθείσαν κατ' ἐντολὴν τῆς Συνελεύσεως ὑπὸ τῆς Ἀντικυθερηγητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ κατεβαίνοντες ἐποιούμεθα λόγον, ὡς οἱ περὶ τὴν κλίνην τοῦ Περικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάς· Αλεξ. Γ' Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα σ' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938 5

μεως του πεσόντος καὶ ἀνεμετροῦμεν τὸ πλῆθος τῶν τροπαίων.
«Ἐνθυμήθητι», ἔλεγεν οὗτος, «ὅτι μόλις διακοσίους στρατιώτας
ἔχων δταν ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεᾶς, κατήρτισεν ἐν διλ-
γῷ χρόνῳ πολυάριθμον στρατεάν». «Ἡμην παρών», ἔλεγεν ἔτε-
ρος, «ἐν Ἐλευσῖν, δτε, μαθόντες οἱ στρατιώται τὴν ἔλευσιν τοῦ
Κιούταχῆ, ἥρχισαν γὰ λιποτακτῶσι καὶ προέτρεπον καὶ αὐτὸν
ἴνα φύγῃ οὗτος δμως ἀγανακτήσας «Ὕπάγετε δπου θέλετε», ἀνέ-
κραξεν, «ό Καραϊσκάκης δὲν ἀφήνει τὴν θέσιν του. Καὶ δταν σᾶς
έρωτήσουν τί ἐκάματε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε ν' ἀπο-
κριθῆτε: τὸν παρεδώσαμεν εἰς τὸν ἔχθρόν, διότι δὲν συγκατένευσε
νὰ λιποτακτήσῃ». «Ἔτερος δὲ πάλιν ἔξυπνει τὴν τάξιν καὶ τὴν
πειθαρχίαν, ἦν ἡγωνίζετο γὰ διατηρή εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν
στρατόπεδον, λέγων συνεχῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν: «Ἐὰν φερώ-
μεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χερότερα καὶ τοῦ ἔχθρος,
πῶς θέλετε νὰ λάθουν τὰ δπλα;» Αλλοι ἔξιστόρουν τὴν περὶ Αρά-
χωδαν ἔνδοξον μάχην καὶ τὸ ἀνεγερθέν τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων,
ἄλλοι τὴν τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Διστόμου, καὶ τινες τὸ ἐπίμονον
καὶ στρατηγικὸν τοῦ ἀνδρός, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν ἐπιείκειαν
καὶ τὴν πραότητα, δις ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἀπε-
χθείσις, ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν ἴδιως, ἐτήρησε.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐπαναλαμβάνοντες ἐψυχαγωγούμενα,
ἔως οὕ τὴν παραλίαν, δπου οερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς
ἔψαλλον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Καὶ δτε δρήτωρ τοῦ ἀγώ-
νος, ἀναβὰς χλοερὸν γήλοφον, παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπω-
λείας, δτε ἀνέμνησεν ἡμᾶς δτι, «Ἄπο τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυ-
νόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἔως εἰς τὰ πέριξ τῆς
Ἀττικῆς, φῶς ἔλευθερίας καὶ δόξης ἔχύθη εἰς τὴν χώραν ταύ-
την, δούλην καὶ σκοτεινὴν οὔσαν, διὰ μόνης τῆς ἴσχυρᾶς τοῦ
Καραϊσκάκη δεξιᾶς», φωνὴ γοερά, φωνὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν
ἀντηγήσασα κατὰ τὴν τροιζηγίαν ἀκτήν, συνανεμείγη μετὰ τῶν
δευρμῶν τῶν ἀπέναντι κατοίκων τοῦ Πόρου, καὶ οὐδεὶς συγκα-
τένευε νὰ παρηγορήθῃ, προαισθανόμενος ἵσως τὴν προσεχῆ κατὰ
τὸ Φάληρον μεγάλην συμφοράν.

1879.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειρείου.

Αλεξάνδρου Ραγκαβῆ.

Εἰσαγωγή. Ἡ γεμών (αὐθέντης) τῆς Βλαχίας κατὰ τὸ 1821 ἦτο δὲ θεῖος τοῦ πατρὸς τοῦ συγγραφέως Ἀλέξανδρος Σούτσος, ὃστις ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἥγεμόνος, καθὼς καὶ ἡ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀ. (ὅστις εἶχε τὸ ἀξιωματοῦ ποστελνίκου, δηλ. ὑπουργοῦ τῆς συγκοινωνίας παρὰ τῷ ἥγεμόνι) ἥναγκάσθησαν εὐθὺς μετ' ὀλίγον, κατόπιν τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑγκλαντικοῦ καὶ τῶν ταραχῶν, αἱ δοποῖαι ἐπηκολούθησαν, ἐγκαταλείφαντες τὰ πάντα, νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Στεφανούπολιν (Κρόνστατ) τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου διῆγον βίον λίαν περιωρισμένον, λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν των δυσχερειῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ Ῥαγκαβῆς μετέφερε τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Ὁδησσόν, ὅπου ἔζησε διὰ τῆς συντάξεως κυρίως, τὴν δοποῖαν ἔχορηγησεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους τῶν ἐκεῖ φυγάδων Ἐλλήνων δὲ αὐτοκράτωρ. Ὁ νεαρὸς Ῥαγκαβῆς ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐκεῖ Λύκειον κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Ἐλληνεμπορικὴν Σχολήν. Τὸ 1825 μία θεία του, διερχομένη ἐκ Μονάχου, ἥρωτήθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Θείρσιον, τὸν δοποῖον ἐγνώρισεν, ἀν εἰχεν υἱὸν ἡ ἀνεψιόν, τοῦ δοποῖου νῦν ἀναλαβῆ αὐτὸς ἐκεῖ τὴν ἀνατροφήν. Ἡ θεία τοῦ Ἀ., ἐγραψε τότε πρὸς τοὺς γνεῖς τοῦ Ἀ., οἵτινες ἀσμένως ἐδέχθησαν νὰ στείλουν τὸν υἱόν των πρὸς σπουδὰς εἰς τὸ Μόναχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, μαθὼν ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ Θειρσίου ὅτι Ἐλλην ἥρχετο νὰ σπουδάσῃ εἰς τὸ Μόναχον, ἥθέλησε νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτὸν βασιλικῇ χορηγίᾳ, ἀν μόνον οὗτος συγκατείθετο νὰ σπουδάσῃ τὰ στρατιωτικά. Ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος προδύνωμος καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀπελθὼν ἔξι Ὁδησσοῦ, ἐφθασεν ἐπειτα ἀπὸ περιπετειῶδες ταξίδιον εἰς τὸ Μόναχον.

Ἡ οἰκία τοῦ Θειρείου ἐκείτο εἰς τὴν Ἀρτσις Στράσσε, Ἐξωθεν ἐρυθρὰ ὡς κεραμόκτιστος, ἣν ἐντὸς εὐπρεπής καὶ εὐρύχωρος διὰ καθηγητὴν οὐχὶ ἐκ τῶν λίαν εὐπόρων καὶ εἶχε καὶ κῆπον ὠραίον. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν μεταξὺ ἀλλων κοσμημάτων ἐνθυμοῦμαι μεγίστην καὶ ὠραιοτάτην εἰκόνα, παριστᾶσαν τὸν Ἅγιον Ἰωάννην εἰς τὴν ἐρημον, καὶ ἄλλην μετρίου μεγέθους,

ἥν εἶχεν ἀγοράσει δὲ Θείρσιος ἀντὶ μετρίας τιμῆς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ δὲ τὴν ἐκαθάρισεν, ἀνεκάλυψεν ἀνελπίστως ὅτι ἡτον πρωτότυπον τοῦ Ῥαφαήλ.

“ Ήν δέ δὲ Θείρσιος υἱὸς ἀρτοπώλου ἐκ Σαξωνίας, δστις καὶ ἔζη παρ’ αὐτῷ. Ἐπιμελοῦς δὲ τυχών ἀγώγης, ἀνεδείχθη διά τε τῆς παιδείας καὶ τῆς εὑφύΐας του εἰς τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας. Ἀλλά, φρονοῦντα καὶ πρεσβεύοντα τὰ τῶν ἄκρων φιλελευθέρων, οἱ ἀντιδραστικοί, τὴν ἐπιρροήν του φοδούμενοι, ἥθελησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσι, καὶ εἰσερχόμενόν ποτε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τῷ πατέρερον ὅπισθεν ἐπὶ τὸ μετάφρενον βαρεῖαν πληγήν. Οἱ βασιλεὺς δημωτὸς τῆς Βαυαρίας, εὐγενῆ φρονῶν, τὸν ἐνεκολπώθη ἔκτοτε, καὶ τὸν εἶχεν ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Οὗτος ἦν τὸ πρώτιστον ἐγκόσμημα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, ἔχων, πλὴν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ εἰδικότητος, καὶ πολλὴν ἄλλων γνώσεων ποικιλίαν, μεγάλην δέξιητα πνεύματος καὶ διαφόρους γλώσσας καλῶς διμιλῶν καὶ γράφων. Εἰς τῶν ἑξοχωτέρων ἐλληνιστῶν καὶ ἀρχαιοιστῶν, ὥστε καὶ τῆς Γλυπτοθήκης ἡ ἰδρυσίς καὶ τὸ σημαντικὸν πρωτοδουλίαν αὐτοῦ ὥφειλετο, ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων μετέφερε τὴν ἀγάπην του εἰς τοὺς παρχαγγόντας αὐτά, καὶ ἀπὸ τῶν προπατόρων εἰς τοὺς ἀπογόνους, καὶ ἦν ὁ ἐνθερμότερος τῶν φιλελλήνων ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν Ἰσως αὖτοι τοῦ βασιλέως, δην πηγέτει, δστις διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον τὸν ἥγάπα καὶ ἑξετίμα. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως ἐταιρία φιλελληνική ἐν Μονάχῳ περὶ τὸν Θείρσιον ὥγράνιζε φάλαγγα στρατιωτικήν, ἵνα πέμψῃ αὐτὴν εἰς δούρηθειαν τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Θείρσιου εἰδον αὐτῆς τὰ διπλώματα· ἀλλήλῃ Αὐστρίᾳ ἐματαίωσε τὴν ἐπιχειρησιν, ἀπαγορεύσασα τὴν διοδον τῶν ἐπικούρων διὰ τῆς ἐπικρατείας της. Οἱ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἔπειμπε ἔκτοτε ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας του περιουσίας, δην τὸ σημαντότατό τοῦ Βιτελσδάχου, τακτικὸν ἐτήσιον δούρηθημα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

“ Η δὲ σύζυγος τοῦ Θείρσιου ἦν θυγάτηρ τοῦ καθηγητοῦ Γιάκομπι, γυνὴ πεπιεδευμένη καὶ αὐτὴ καὶ δεύνους, ἀλλὰ μοι ἐφαίνετο ἐλαττουμένη κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός της, οὐδὲ ἔχουσα τὴν ἀκαλίαν ἐκείνου, ὥστε ἐσκεπτόμην ἐνίστε κατ’ ἐμαυτόν, Ἰσως ἀδικῶν αὐτήν, ὅτι, ἀν δὲν ἦν εὐπρεπῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀνατεθραμμένη, θεοὶ ἀγεπόλει τὴν Ξενθίππων παρὰ τῷ Σωκράτει.

Τέκνα δὲ εἶχον τὸν δεκαετή τότε Ἐρρίκον, δστις ἔκτοτε ἔγινε

ξεπίσημος θεολόγος, τὸν ἐνναετὴν ξανθὸν καὶ οὐλότριχα Κάρολον, διαπρέψαντα εἰτα ώς καθηγητὴν ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ τῆς Λειψίας, τὸν ἑξαετὴν Δουδούσκον, εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπιδιοθέντα, καὶ οὐ ἔργα κοσμοῦσι τὴν ἐν Ἀθήναις δωσικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Νικοδήμου, καὶ πρεσέτει δύο θυγάτρια δρέφη, ὅποι νέαν Γερμανίδα παιδαγωγόν.

Οὐ Θείρσιος μὲν ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, καὶ δδηγήσας με εἰς τὸν κῆπόν του, μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν ἑκεῖ καθημένην σύζυγόν του, ἵνε ἐφίλησα τὴν χεῖρα, ἀγνοῶν ὅτι τὸ δωσικὸν τοῦτο ἔθιμον δὲν ἐπεκράτει καὶ ἐν Γερμανίᾳ. "Οτε δὲ μακρυνθεὶς δ Θείρσιος μὲ ἀφῆκε μόνον πλησίον τῆς, ἵν μεγάλη ἡ στενοχωρία μου γαλλιστὶ συνδιαλεγομένου, διότι μ' ἐδασάνιζεν ὑπερβολικὴ δειλία καὶ αἰδημοσύνη, ἀσθένεια, ἵν ἐπὶ μακρὸν τοῦ δίου μου δὲν ἥδυνάμην νὰ διπερικήσω, καὶ ἥτις μεγάλως μ' ἔβλαπτε. Πολλὴν δὲ ἥσθάνθην ἀνακούφισιν δταν μετά τινα καιρόν, ἐπανελθών ὁ σύζυγός της, τὴν ἥρωτήσε γερμανιστὶ πῶς τῇ ἐφάνην, καὶ, καθ' δσον ἐνόησα, ἵν ἀπάντησις ἥτον ἐπιδοκιμαστεική.

Καίτοι προωρισμένον νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον, δ Θείρσιος, μέχρις οὐ τοῦτο κανονιεθῇ, μὲ παρέλαθεν ἐν τούτοις παρ' ἔαυτῷ καὶ μὲ κατώκισεν εἰς τὸν ἄνω δόμον τῆς οἰκίας του παρὰ τῇ πλουσιωτάτῃ διεβλιοθήκη του. Κατ' ἀρχὰς δὲ μοὶ ἔδωκε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Κάντε κατὰ Κούμαν, ἐλληνιστί, παραγγείλας μοι νὰ συντάττω γαλλιστὶ καὶ τῷ ὑποθάλλῳ περίληψιν αὐτῆς, καὶ ὑπὲρ πᾶσάν μου ἐλπίδα ἐκηρύχθη εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐργασίας μου. "Οτε δὲ μετ' δλίγον ἥλθεν ἡ συγκατάθεσις τῶν γονέων μου ἵνα ἐπιδοθῶ εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἥρχισα μελετῶν μαθηματικὰ κατ' ἐμαυτόν, ἀλλὰ λίσαν ἀτάκτως, καὶ μικρὸν ὀφελούμενος. Ἐκεινόνευστα δὲ νὰ κατατρίψω πολύτιμον χρόνον καὶ εἰς μετάφρασιν δὲν ἥξεύρω πλέον τίνος τραγῳδίας τοῦ Βολταίρου, ἀλλ' εύτυχως ἀπέσχον ἀμέσως τῆς ματαιοπονίας.

Μετ' δλίγον δ Θείρσιος ἀνεγώρησεν ἐπὶ τινας ἥμέρας, καὶ μοὶ ἀφῆκε τὴν κλεῖδα τῆς διεβλιοθήκης του. Ἀμέσως δ' ἐγκατέστην εἰς αὐτὴν μετ' ἀπεριγράπτου ἀγαλλιάσεως, καὶ ἐνετρύφων εἰς τοὺς θησαυρούς, οὓς είχον ἥδη δλους εἰς τὴν διάθεσίν μου. Κατ' ἀρχὰς ἀνεγίνωσκον συγκεχυμένως καὶ ἀνευ τάξεως, διότι ἥθελον δλα νὰ τ' ἀναγγνώσω. Ἀλλὰ τέλος ἔλαθον τὸν Πίνδαρον, καὶ ἀνέγνων αὐτὸν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Βοκαχίου, δογθούμενος καὶ ὑπὸ ἔνδεκα ἀλλων ἐκδόσεων, ἃς εύρον παρ' αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἔπαιζον εἰς τὸν κῆπον μετὰ τῶν παιδίων, ὅφ' ὧν πολὺ ἡγαπώμην, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ γεῦμα εἶχον συνήθιας μακράς συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐπανελθόντος Θειροίσου, διστις προτεπάθεις γὰρ πραύνη τὸν μέγαν ἐνθουσιασμὸν μου πρὸς τοὺς ἀλασσικοὺς ποιητὰς τῆς Γαλλίας, τοὺς μόνους, οὓς ἔγνωριζον, λέγων μοι διτὶ τὰ ἀριστα τεμάχια τῆς Φαλίδρας τοῦ "Ρακίνα ἡσαν ἀσθενεῖς μόνον ἀπηγήσεις τῆς Μούσης τοῦ Εὐριπίδου. Μεγάλη δὲ καὶ ἀτοπωτάτη ἦν ἡ τόλμη, μεθ' ἣς ἡξίουν ν' ἀντεττώ τὰς παιδαριώδεις ἰδέας μου πρὸς τὰς τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, δις ἔπρεπεν ὡς μαθήματα μᾶλλον νὰ δέχωμαι μετὰ σεβασμοῦ. Ἀλλ' δ. Θείρσιος ἦν τόσον ἀφελῆς καὶ τόσον ἀγαθός, ὥστε, ἀντὶ νὰ μοι ἐπιβάλλῃ σιωπήν, παρέτεινε τὰς ἀμφισθητήσεις, ἵνα μοι διδάσκῃ νὰ σκέπτωμαι, μέχρις ἐπέκεινα τῆς δεκάτης ὥρας. Τὰς δ' ἔορτὰς μὲ συμπαρελάμβανεν ἡ κυρία Θειρσίου μετὰ τῶν παιδίων εἰς ἀπεράντους περιπάτους, εἰς οὓς μόνον Γερμανίδων πόδες ἐδύναντο ν' ἀντέχωσιν, οἵτινες διμιώς ἡσαν οὐχ ἡτον ἀρίστη ἀσκησίς δι' ἐμέ.

Οὕτω διέτριβον παρὰ τῷ διασήμῳ καθηγητῇ μέχρις οὐδὲθη δικαιρὸς τῆς κατατάξεώς μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ἐπιμελῶς ἀλλ' ἀτάκτως σπουδάζων, διποτὲ δήποτε δ' ὀφελούμενος ἐκτῆς περιεχούσης με ἀτμοσφαίρας, καὶ συνηθίζων ἀν δχι: νὰ ὄμιλω, τούλαχιστον νὰ ἐνοιῶ ὁπωσδιστὸν τὴν γερμανικήν. Τότε, ἐν μιᾷ τῶν ἥμερῶν, ἐν ᾧ ἐκαθήμεθα εἰς τὸν κῆπον μετὰ τὸ πρόγευμα, μοι ἐνεχειρίσθη γραμμάτιον ἐλληνιστὶ γεγραμμένον, ἀλλ' ἀνυπόγραφον, προσκαλοῦν με εἰς ἐν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων τῆς πόλεως. "Οτε δὲ καὶ ἐκεῖ μετέβην, εὔροι πέντε ξένους, οἵτινες μὲ γηρώτων ἐλληνιστὶ ἀν δὲν γνωρίζω τινά των. Ἐπὶ πολὺ τοὺς ἐθεώρησα, χωρὶς οὐδενὸς τὴν φυσιογνωμίαν νὰ ἐνθυμηθῶ. ἀλλὰ τέλος ἀνέκραξα: «δ δεηζαδὲ Σκαρλάτος!» καὶ ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐνός, δστις ἦν τῷ ὅντι εἰς τῶν νεωτέρων υἱῶν τοῦ αὐθέντου Σούτσου, δποτὲ ισάδελφος καὶ συμμαθητής μου. Οἱ δ' ἀλλετ ἡσαν δ Δινίσκος Γολέσκος, προύχων τῆς Βλαχίας καὶ πρώην συνεργάτης καὶ φίλος τοῦ πατρός μου. "Εμαθα δὲ πρὸ τοῦ Σκαρλάτου ὅτι ὁ κύριος Γολέσκος, προτιθέμενος νὰ φέρῃ τοὺς υἱούς του εἰς "Ελβετίαν ἵνα σπουδάσωσιν, ἐπρόσφερεν εἰς τὴν τότε πενομένην οἰκογένειάν του νὰ συμπαραλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδοιπορίαν, ἵνα καλὸν ἰδῃ μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπιστρέψων νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

"Αλλ' ἐγὼ ἐξανέστην κατὰ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ

τῷ εἶπον δτι πρέπει νὰ μείνῃ εἰς Μόναχον. Τῷ ὅντι δέ, ἀμα ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν, διηγήθην εἰς τὸν Θείρσιον δτι εἰς τῶν καλεσάντων με ἦν δυῖος τοῦ τελευταίου αὐθέντου τῆς Δακίας, καὶ τῷ ώμολόγησα δτι εἰς αὐτὸν πολὺ μᾶλλον παρὰ εἰς ἐμὲ ἦν εὑλογον γὰ δαιψιλευθῆ ἡ βασιλικὴ εὐεργεσία τῆς ὑποτροφίας, καθ' ὅσον δ πατήρ αὐτοῦ κατεῖχε θέσιν πολὺ ἐπιφανεστέραν τοῦ ἀδεικοῦ μου, τότε δ' ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ διετέλει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν, ἐνῷ δὲ ἀδεική μου, καίτοι ἐπίσης πρὸς στενοχωρίας παλαίουσα, ἀδύνατο ὅμως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐκπατέσεύσεώς μου, ἀφ' οὗ μὲ ἔπειψε δι' αὐτήν. Τῷ προσέθηκα δὲ δτι ἔκεινος ἦτο πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ προκεχωρημένος εἰς τὰς σπουδάς του, καὶ τὸν παρεκάλεσα, φέρων ταῦτα εἰς γνῶσιν τοῦ βασιλέως, νὰ προτείνῃ τὴν ἀντ' ἐμοῦ ἀντικατάστασιν τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου εἰς τὴν ὑποτροφίαν. «Ο Θείρσιος μοὶ ἐφάνη ἀκούσας τοὺς λόγους μου μετ' ἐκπλήξεως. Ἀλλὰ μετὰ πολὺ μεγαλυτέρας τὸν εἰδον ἔγὼ νὰ μ' ἐναγκαλισθῇ αἰφνιδίως, καὶ δάκρυ νὰ δρέξῃ τὰ θλέφαρά του. «Θὰ δοκιμάσω», μοὶ εἶπε, καὶ αὐθωρεὶ ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, νὰ ζητήσῃ ἀκρόασιν, γῆτις καὶ τῷ ἔχορηγηθή ἀμέσως διὰ τὴν ἐπαύριον, διότι ὁ Θείρσιος ίδιαιτέρως γῆνοεῖτο ὑπὸ τοῦ μεγαλόφρονος βασιλέως.» Εγὼ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν δτι οἱ γονεῖς μου θὰ δυσαρεστηθῶσιν ἵσσως διότι ἀπέκρουσα τὴν γενομένην ἥμιν χάριν, γῆτις καὶ τοσοῦτο τοὺς διηγκόλυνεν εἰς τὴν δυσχερῆ αὐτῶν θέσιν· ἀφ' ἑτέρου ὅμως μοὶ ἐφαίνετο δτι ἔξετέλεσα καθῆκον, καὶ ἥμην ἀνυπόμονος νὰ ίδω τὴν ἔκβασιν.

Τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας μετέδην πάλιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, χωρὶς οὐδὲν νὰ εἰπὼ περὶ τῶν ἐνεργειῶν μου. «Οτε δ' ἐπέστρεψα οἴκαδε, ὁ Θείρσιος εἰχεν ἐπανέλθει ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἀμα μὲ εἰδε, μ' ἐνέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, μὲ ἡσπάσθη, καὶ μοὶ εἶπε· «Χατρε, ἡ ἐπιθυμία σου ἔξετελέσθη.» — «Ο βασιλεὺς λοιπὸν δέχεται τὸν Σούτσον ἀντ' ἐμοῦ;» εἶπον ἀνασκιρτήσας. — «Οχι», ἀπεκρίθη. «Ο βασιλεὺς δέχεται καὶ τὸν Σούτσον καὶ σέ». Περισσότερον δὲν ἥθλησα ν' ἀκούσω, καὶ ζητήσας τὴν ἀδειαν ἐπέστρεψα τρέχων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ἀνήγγειλα εἰς τὸν ποτὲ συμμαθητήν μου, μηδ δυνάμενον νὰ μὲ πιστεύσῃ, δτι δὲν θ' ἀπέλθῃ εἰς Ἐλδετίαν, δτι θὰ μείνῃ εἰς Μόναχον, δτι εἶναι τοῦ βασιλέως ὑπότροφος!

1894.

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

“*Άδαμαντειου Κοραη.*”

Εἰσαγωγή. Καθώς είναι γνωστόν, δέ Κ. κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο εἰς Παρισίους. Τὰ γεγονότα τῶν ταραχωδῶν ἔκεινων χρόνων, τῶν διοίων ἐγίνετο μάρτυς, περιέγραφεν εἰς μακρὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν φίλον του πρωτοψάλτην Σμύρνης Δημήτριον Λάτον, αἵτινες περιεσώθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1838 κατὰ πρῶτον ἐν Σμύρνῃ, θεωροῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ίστορικῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὡς πρώτης τάξεως πηγὴ ἔνεκα τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς ἀμεροληψίας τοῦ ἐπιστολογράφου. Πόσον δὲ συγχρόνως καὶ ὡραῖα ἔγνωριζε νὰ γράφῃ δέ Κοραης, φαίνεται ἀπὸ τὸ παρατιθέμενον ἐνταῦθα ἀπόσπασμα, τὸ διποῖν τὴν ἐλήφθη ἀπὸ ἐπιστολῆν του τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1791.

“Ο Θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραβιπώ.

Εἰς τὴν παρελθοῦσάν μου ἐπίστολὴν σὲ ἔγραψα περὶ τοῦ Μιραδώ. Αὐτόν, φίλε μου, τὸν γαλλικὸν Δημοσθένη μᾶς τὸν ἥρπασεν δέ ἀδυσώπητος θάνατος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα πέντε σχεδόν ἑτῶν. Ἀπέθανε γενναῖως καὶ φιλοσοφικῶς, μὲ τὰς φρένας του μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, λαλῶν καὶ γράφων περὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων, καὶ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ τὸν θάνατον· τὰ τελευταῖα του λόγια ἦσαν: «δ θάνατος δὲν διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὸν βπνον», καὶ ἔξεψύχησε. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάλισαν ὅλα τὰ θέατρα, καὶ ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν διποίαν ἔκαστον ἔχει πρὸ τῆς θύρας, τῆς κωμῳδίας ἢ τραγῳδίας ἐκάστης ἡμέρας, ἐπέγραψαν: «Ἀπέθανεν δὲλευθερωτὴς τῆς Γαλλίας». Τὴν πρὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν λαλῶν περὶ τοῦ Ηιτ, πρώτου μινίστρου τῆς Βρεττανίας, τὸν ὀνόμασε «μινίστρον παρασκευαστικόν», γελῶν δηλοντί καὶ χλευάζων αὐτόν, ὅτι πάντοτε ἐτοιμάζεται, πάντοτε φοβερίζει, χωρὶς ποτὲ νὰ τολμᾷ νὰ γυμνώσῃ τὴν μάχαιραν. «Ἄν δὲν ἀποθάνω», ἔλεγεν, «ἐλπίζω ὅτι θέλω μίαν ἡμέραν τὸν λυπήσειν καὶ τὸν ἐνοχλήσειν πολύ»· ἐπειδὴ πιθανώτατον ἦτον, ὅτι δὲ Μιραδὼς μὲ τὸν καιρὸν ἥθελε γενῆγι πρῶτος μινίστρος τῆς Γαλλίας. Μόλις ἔξεψύχησε, καὶ δὲ γραμματικός του, πεσὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν λύπην,

ἀνεγχώρησεν εἰς τὴν κάμαράν του, καὶ ἐκεῖ, λαβὼν μάχαιραν, ἐπληγώθη εἰς τρία μέρη τοῦ σώματος μὲ σκοπὸν νὰ θανατωθῇ, ἀλλά, φθόσαντές τινες ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ εὑρέθέντας, τὸν ἐμπόδισαν ἀπὸ τὸ νὰ τελειώσῃ τὸν φόνον.

Διὸς νὰ σὲ περιγράψω τὴν παράδοξον πομπὴν τοῦ ἐνταριασμοῦ του εἰναι ἀνάγκη νὰ πληρώσω δύνεκα σελίδας χαρτίου. Πρῶτον, ἀνέτεμαν τὸ σῶμά του, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ὅτι, καθὼς ὑπωπτεύοντο, φαρμακευμένος· δὲν εὑρέθη δμως ἵχνος οὔτε σημεῖον φαρμάκου. Τὸ λείψανόν του ἐξεκομίσθη εἰς τὰς Ἡξ ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσονύκτιον. Δύνεκα χιλιάδες στρατιωτῶν ὡπλισμένων ἐπροπρεύοντο· κατόπιν αὐτῶν ἐφέρετο δὲ νεκρὸς εἰς μίαν ἄμαξαν καταμαυρισμένην· μετὰ τὴν ἄμαξαν ἦσαν δλοιοι οἱ μινίστροι τοῦ δασιλέως καὶ οἱ συγκλητικοὶ τῆς Γενικῆς τοῦ ἔθνους Συνόδου· ἔπειτα τέσσαρες χιλιάδες στρατιωτῶν ὡσαύτως ὡπλισμένων, καὶ κατόπιν αὐτῶν ἀναρίθμητοι μυριάδες λαοῦ. Αἱ πλατεῖαι καὶ ῥύμαι τῆς πόλεως, αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὰ δώματα, αἱ στέγαι, τὰ δένδρα, δλοιοι οἱ τόποι, δθεν ἐπέρασεν δὲ νεκρός, γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους. Εὑρέθην καὶ ἐγὼ θεατὴς αὐτῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς κηδείας, τῆς δποίας παράδειγμα Ἰωας δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἴστορίαν. Εἰς αὐτὸν τὸν πολὺν ὅχλον μέσα μὲ ἔκλεψαν καὶ τὸ μανδήλιον μου· εὐχαριστηγμένος δμως ἥθελες εἰσθαι· ἡ λογιότης σου νὰ ἔχανες καὶ τὸ καλουπάκιόν σου, ἀν ἔδλεπες τοιούτον ἀξιοθέατον πρᾶγμα. Εἰς ὀλίγα λόγια, τοιαύτης κηδείας δὲν ἥξει· ποτὲ οὕτε αὐτοκράτωρ, οὕτε βασιλεύς, οὕτε πάπας, οὕτε πατριάρχης, οὕτε πρωτοφάλτης. Τὸν ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ γαλλικοῦ Δημοσθένους, καὶ κατεσκεύασαν τὸ ἄγαλμά του, εἰς τὸ δποῖον ἔχάραξαν δι’ ἐπιγραφὴν τὰ ἰδια του λόγια, τὰ δποῖα ἐξεφύγησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Ἐνθυμεῖσαι δτι εἰς τὴν ἀρχὴν, μὴ δυνάμενοι νὰ δμονοήσωσι τὰ τρία τάγματα, ἢγουν οἱ καλόγηροι, οἱ εὐγενεῖς, καὶ τὸ δνομαζόμενον τρίτον τάγμα, ὁ βασιλεύς, συμβουλευθεὶς ἀπὸ τοὺς μινίστρους, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ νὰ φθόσωσιν δπου τὴν σήμερον εὑρίσκονται, ἔπειμψεν εἰς τὴν Σύνοδον συνηθροισμένην ἔνα ὑπηρέτην τῆς αὐλῆς μὲ προσταγὴν τοῦ νὰ διαλυθῇ ἡ Σύνοδος. Αὐτὴ ἡ ἀπροσδόκητος ἀγγελία κατέπληξεν δλην τὴν Σύνοδον, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ διασκορπισθῶσι, καὶ, ὅτι ἐσκορπίζοντο, φοβούμενοι τὴν βασιλικὴν προσταγὴν, δὲν ἦτο πλέον ἐλπὶς νὰ

συναθροισθώσι· καὶ οὕτως ἔμεναν τὰ νικητήρια εἰς τὴν αὐλήν,
καὶ τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Εἰς αὐτὴν τὴν κα-
τάπληξιν καὶ ἀφωνίαν ὅλης τῆς Συνόδου, μόνος ὁ Μιραβώς ἐση-
κώθη καὶ ἐλάλησεν οὕτως πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς αὐλῆς: «὾παγε
νὰ εἰπηγε πρὸς τοὺς χποστείλαντάς σε, δτι ήμεῖς ἐδῶ ἀπεστάλη-
μεν μὲ κοινὴν ψῆφον ὅλης τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπ' ἐδῶ καμμία ἄλλη
δύναμις δὲν θέλει μᾶς ἐξωθήσειν, παρὰ τὴν δύναμιν τῆς μαχαίρας». Αὐτὰ τὰ λόγια ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ τοσαύ-
την κατάπληξιν καὶ φόδον εἰς τὴν αὐλήν, δτε τὰ ἥκουσεν, ὥστε
τοὺς ἀφῆκε πλέον νὰ κάμωσιν δ, τι μέχρι τῆς σήμερον ἔκαμαν.
Αὐτὰ λοιπὸν τὰ λόγια ἐπέγραψαν εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μιραβώ.

Τὸ περίεργον εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον είναι δτι τὸν ἐλυπήθη-
σαν κοινῶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιάλλακτοί του ἔχθροί, οἱ καλόγηροι
λέγω καὶ οἱ εὐγενεῖς· ἐπειδὴ γῆπιζαν πάντας νὰ τὸν δωροδοκή-
σωσι μὲ χρήματα διὰ νὰ τὸν σύρωσιν εἰς τὸ μέρος, ἥθελε τοὺς ὡφε-
λήσειν μεγάλως. Εἰς τὸ στόμα τοῦ Μιραβώ τὸ λευκὸν ἐγίνετο
μαῦρον, καὶ τὸ μαῦρον λευκόν. Αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν
εὐγενῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας οἱ εὐγενεῖς
δὲν ἤδύναντο νὰ πραγματευθῶσι κανένα εἰδῶς πραγματείας, μὲ
ποιητὴν νὰ ἐκπίπτωσι τῆς εὐγενείας τῶν, ἀν τὸ ἔκαμαν. «Οταν ὁ
βισιλεὺς ἔζητησε Γενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐπειμψε κατὰ πόλεις καὶ
χώρας προσταγὴν νὰ ἐκλέξῃ πᾶσα κοινότης ὅποιους εὑρισκεν
εῦλογον νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σύνοδον, ὁ πανοῦργος Μιραβώς, εὑρι-
σκόμενος εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν λαόν, καὶ
νὰ ἐκλεχθῇ ἀπ' αὐτοὺς διὰ τὴν Σύνοδον, τι κάμνει; Καταφρονή-
σας τὴν εὐγένειάν του, ἀνοίγει ἐργαστήριον τζοχατζίδικον, λαμ-
βάνει τὸν πῆχυν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ πωλεῖ τζόχας. Αὐτὸ τὸ
στρατήγημα ἔκαμε νὰ τὸν ἐκλέξωσι καὶ νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς Πα-
ρίσιον, δπου ἐφάνη ποτὸς ἦτο τῇ ἀληθείᾳ, ἀποδεῖξας δλα τοῦ
πνεύματός του τὰ προτερήματα μὲ ἐκπληξιν ὅλης τῆς Εδρώπης.
Ἐξεύρεις, νομίζω, ἐξ ἡκοῆς τὸν Φόξ, δστις είναι ὁ Μιραβώς τῆς
Ἀγγλίας αὐτόν, λέγουσι, τὸν Φόξ τὸν γρώτησέ τις, «έποιον
ἄνθρωπον στοχάζεσαι τὸν Μιραβών»; «Ἄν ὁ Μιραβώ», ἀπεκρί-
θη, «δὲν ἦτον εἰς τὸν κόσμον, ἥθελα εἰσθαι πρῶτος ἐγώ».

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

Τὸ ἔθνος.

Σπύρου Μελᾶ.

Τί ἐστὶ ἔθνος; Εἰναι ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων ώρισμένων πληθυσμῶν, εἰναι μηχανικὴ ἑνότης, ἔργον ἐπιβολῆς δεσποτικῆς καὶ πειθαρχίας ἐπὶ μακρὸν ἀσκηθείσης, εἰναι γλωσσικὴ ἑνότης, θρησκευτικὴ διμοδοξία, φυλετικὴ ἑνότης, γεωγραφικὴ ἑνότης; Δύνανται νὰ σκέπτωνται διπλά ἐπιθυμοῦν δσοι ἔξετάζουν αὐτὸ τὸ γεγονός, δπως καὶ τὰ λοιπά, μὲ τὸν σκοῦφον καὶ τὸν φακὸν τοῦ σοφοῦ βοτανικοῦ. Διὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους τὸ ἔθνος εἰναι δλα αὐτὰ καὶ κάτι ἄλλο, πρὸ πάντων δὲ κάτι ἄλλο. Καὶ αὐτὸ τὸ κάτι ἄλλο δις τὸ ἀφήσωμεν τελευταῖον.

Ἡ ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων εἰναι ἀσφαλῶς ὁ ἔσχατος παράγων τοῦ ἔθνους, ἀν καὶ μερικαὶ ἀντιλήψεις πολὺ τὴν μόδας, εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ, κατὰ μίμησιν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν θέλουν ως κυριώτερον. Ἀλλ᾽ ἐφ' δσοι οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἀποψίαν αὐτὴν δὲν κατορθώνουν ν ἀποδεῖξουν πολὰ εἰναι ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων μεταξὺ τοῦ οἰνοπαραγωγοῦ τῆς Σαντορίνης καὶ τοῦ ἐργάτου σιδηροδιομηχανίας τοῦ Πειραιῶς, γῆμποροῦν, νομίζω, νὰ πάρουν τὴν θεωρίαν των καὶ νὰ πᾶνε περίπατον.

Ἄλλοι μᾶς διμιλοῦν περὶ τῆς δεσποτικῆς ἀρχῆς ως μεγίστου παράγοντος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας τοῦ ἔθνους. Καὶ παραδείγματα δὲν λείπουν, δεδαίως, εἰς τὴν ἴστορίαν: Ἡ μοναρχία τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἀποκατέστησαν τὴν ἔθνικὴν ἑνότητα τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Γαλλία ὅφειλει τὴν ἰδεῖκήν της εἰς τοὺς δασιλεῖς της. Ἡ δεσποτεία τῶν Νορμανδῶν ἐγέννησε τὴν ἀγγλικὴν ἑνότητα. Ὅσοι δμως ὑποστηρίζουν τὴν μηχανικὴν αὐτὴν δύναμιν, ως κυριώτατον παράγοντα, παρακαλοῦνται νὰ ἐξηγήσουν τὶ συνέβη μὲ τὴν Αὐστρίαν, μὲ ἄλλους λόγους διατί καὶ πῶς δὲν κατώρθωσαν οἱ ἀπόλυτοι μονάρχαι της νὰ χύσουν εἰς τὴν κάμινον καὶ νὰ παρασκευάσουν μῆγμα ἐνιαῖον ἀπὸ τοὺς διαφόρους λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ λόγοι δὲν θὰ λείψουν, ἀλλὰ τὸ γεγονός εἰναι γεγονός.

Μήπως δμως ἀρκεῖ δ γλωσσικὸς παράγων; Οἱ Ἀμερικανοὶ διμιλοῦν καὶ γράφουν ἀγγλικά. Καὶ δμως! Ὁ χαρακτήρ των ως ἔθνους εἰναι τόσον ἰδιότυπος, καὶ πρὸ πάντων τόσον διαφο-

ρετικὸς ἀπὸ τὸν ἄγγλικόν! Οἱ Ἐλβετοὶ ὁμιλοῦν γαλλικά, γερμανικὰ καὶ ἵταλικά. Καὶ μολαταῦτα εἰναι μία ἔθνοτης μὲ δίδιαν συνεῖδησιν. Ἡ Νότιος Ἀμερικὴ διμιλεῖ Ἰσπανικά. Ποῦ εἰναι δμως οἱ δεσμοὶ τῆς μὲ τὴν Ἰσπανίαν; Τὸ Βέλγιον ἐπολέμησεν ώς εἰς ἀνθρωπος διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἔθνοτητός του. Ἄλλοι οἱ Βέλγοι διμιλοῦν γερμανικά, γαλλικά καὶ φλαμανδικά. Οἱ φλογεροὶ καὶ φανατικώτατοι ἀπόστολοι τῆς ἔθνικῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰνδιῶν γράφουν, συνήθως, τὰς προκηρύξεις των εἰς τὴν ἄγγλικήν, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη γλώσσα, τὴν ὅποιαν νὰ ἡμιποροῦν νὰ διαβάζουν δλοι, δσοι γνωρίζουν ἀνάγνωσιν. Ποτος θὰ συνεπέραινεν ἐξ αὐτοῦ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔθνοτης Ἰνδική;

Ίσχυρότερος δὲν εἰναι οὕτε αὐτὸς ὁ παράγων τῆς φυλετικῆς ἔνότητος. Βεβαίως, ἔνας βαθμὸς συνοχῆς, ἀπὸ ἀπόψεως φυλῆς, εἰναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ὑπαρξίαν ἔθνους. Ἄλλα μήπως τὸ ἀνακάτωμα τῶν φυλῶν ἀντίκειται εἰς τὴν ἰδέαν του; Ἡ καθαρὰ φυλὴ εἰναι μία φαντασιοπληξία. Μόνον δταν μία φυλὴ μεταχειρίζεται τὰς ἄλλας, μὲ τὰς ὅποιας συζῆ, ως κατωτέρας, καὶ δὲν ἔρχεται εἰς καμμίαν μὲ αὐτὰς ἐπιμιξίαν, ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τὸ ν' ἀποτελέση μαζὶ τῶν ἔθνος.

Σοδαρώτερος εἰναι ὁ παράγων τῆς θρησκευτικῆς ὁμοδοξίας. Εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἔριδας δφείλεται, κατὰ μέγα μέρος, ἡ ἐσωτερικὴ ἀποσύνθεσις τῆς Πολωνίας, ἡ δποία ἔφερε τὴν πτῶσιν της. Οἱ Βέλγοι φυλετικῶς καὶ γλωσσικῶς διαφέρουν μεταξύ των πολὺ περισσότερον παρ' δσον μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Ὀλλανδοὺς ἀλλ' αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ ἡμιπόδισαν αὐτοὺς τοὺς δύο λαοὺς νὰ ζήσουν εἰς κοινὸν Κράτος. Μολαταῦτα δ πάραγων τῆς θρησκευτικῆς ὁμοδοξίας δὲν εἰναι πάντοτε ἀποφασιστικός. Ἡ διαιρεσις τῶν Γερμανῶν εἰς καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους δὲν ἡμιπόδισε διόλου τὴν ἴδρυσιν τῆς ἔθνικῆς ἐνότητός των.

Μένει ἀκόμη δ παράγων τῆς γεωγραφικῆς ἐνότητος. Καὶ μέγα παράδειγμα δτι αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἔθνος, εἰμεθα ἡμεῖς ἀκριδῶς, ἡ Ἐλλάς. Εἴμεθα διασκορπισμένοι εἰς ἀκτὰς καὶ νήσους καὶ εἰς τὰ πέρατα τῶν θαλασσῶν καὶ ἡ ἐδαφικὴ συνοχὴ μας εἰναι ἡ ἀσθενεστέρα δλων. Ὅσον δμως ὁ παράγων αὐτὸς εἰναι μικρότερος, τόσον ἐντονώτερον ὑπολανθάνει τὸ αἰσθημα τῆς ἔθνικῆς μας ἐνότητος. Ἀπεναντίας ἡ μοναδικὴ διδρογραφικὴ λεκάνη, τὴν ὅποιαν σχηματίζει ἡ οὐγγρικὴ κοιλάς, περιτριγυ-

ρισμένη ἀπὸ ἀλυσιν συνεχοῦς ὁροσειρᾶς, δὲν ἵσχυσεν, ἂν καὶ ἔδεωδες γεωγραφικὸν χωνευτήριον, νὰ δώσῃ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι εἶναι κλεισμένοι μέσα.

Ἄλλος διὰ τοὺς διοιλόγους καὶ τοὺς ἀνατόμους καὶ τοὺς φυσιολόγους καὶ τοὺς ἰστολόγους καὶ δλους τοὺς εἰς... «λόγος», μετὰ τὸν καθορισμὸν δλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ δργανισμοῦ καὶ δλων τῶν λειτουργιῶν του, ἀπομένει πάντοτε ἀκέραιον καὶ ἄνευ ἀπαντήσεως τὸ τελικὸν «διατί» τῆς ὑπάρξεως, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους μένει ἔξω τοῦ δικτύου, τὸ δποτον ἀποκαθιστᾶ ὁ προσδιορισμὸς δλων τῶν ὑπολογησίμων παραγόντων, ποὺ ὠνομάσαμεν. Τὸ ἔθνος εἶναι αὐτὰ δλα καὶ κάτι ἄλλο. Εἶναι μία ψυχὴ, ἔνα ζωντανὸν πνεῦμα, τὸ δποτον συνδέει περισσότερον—αὐτὸ τὸ ἀδρατον, ἀπροσδιόριστον, ἀσύληηπτον, ἀλλο ἀκατάλυτον πρᾶγμα! —ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ ποτάμια, ἀπὸ τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς φόρους, ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου καὶ τοὺς ἄλλους φυλετικοὺς χαρακτῆρας. Φυλὴ δὲν ὑπάρχει ἄνευ θρύλων, οἱ δποιοι νὰ διηγοῦνται τὴν θείαν της καταγωγὴν καὶ τὰς θαυμαστὰς καὶ ὑπερανθρώπους πράξεις τῶν θεμελιωτῶν της. Γεωγραφικὴ ἐνότητα καὶ ἔδαφος ἔθνικὸν δὲν ὑπάρχει, ἔὰν τὰ βουνὰ καὶ τὰ ποτάμια καὶ οἱ κάμποι του δὲν εἰδαν ἥρωας νὰ φέρουν εἰς πέρας ἀγῶνας ὑπὲρ ἐλευθερίας, καὶ ἀν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀπογόνων δὲν ὑπάρχῃ ζωντανὸς ὁ θαυμασμὸς διὰ τὰ ἔργα των, παρούσα διαρκῶς ἡ ἀνάμνησις, ἀκοίμητος δ πόθος τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς εἰς τὸ ὑψος τῶν ἥρωικῶν κατορθωμάτων των. Ἐθνικὴ γλῶσσα δὲν ὑφίσταται, ἀν εἰς αὐτὴν δὲν ὑμνοῦνται, μὲ ἀξιον τρόπον, οἱ δράσαντες μεγάλα, καὶ ἀν παράλληλα δὲν πυργώνωνται τὰ ιδιαί της μνημεῖα, ἔργα ἥρωων πνευματικῶν, ἐκφράσεις εὐγενέσταταις δψηλῶν αἰσθημάτων καὶ ἔδεων. Θρησκευτικὴ ἐνότητα δὲν ὑφίσταται διὰ τῆς κοινῆς ὄμολογίας πίστεως εἰς ἔνα δόγμα, εἰς ἔνα γράμμα νεκρόν, ἀλλὰ διὰ τῆς ζωντανῆς ὑπάρξεως κοινῶν ἥθικῶν δεσμῶν, κοινῶν ἀντιλήψεων περὶ τῆς θέσεώς μας διὰ τὸν ἥλιον καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς ἄλλους. Τέλος οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ σχέσεις δικαιαὶ καὶ πλούτη δὲν ὑφίστανται, ἄνευ ἀνωτέρου σκοποῦ, τὸν δποτον νὰ ὑπηρετοῦν.

Διὰ τοῦτο ἔθνος δὲν ἥμποροῦμεν νὰ ὄνομάσωμεν ἀνθρώπινον ἀθροισμα, ἔστω καὶ ἀν ἔχῃ ἔδαφοικὴν ἐνότητα, κρατικὴν ἐνότητα, φυλετικὴν ἐνότητα, θρησκευτικὴν δμοδοξίαν καὶ κοινὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Οἱ ἀποτελοῦντες ἔνα ἔθνος ἥμπορουν κάλλιστα νὰ

είναι καὶ δογματικῶς ἀλλόδοξοι καὶ κρατικῶς ἀναποκατάστατοι καὶ γεωγραφικῶς σκόρπιοι καὶ φυλετικῶς μιγάδες. Φθάνει, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ ζοῦν μὲ ἀναμνήσεις κοινῶν περιπετειῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐλευθερίας—οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ καὶ αἱ δυστυχίαι, οἱ θρίαμβοι καὶ οἱ ἡρωϊσμοί, εἰναι γὴ ὑψηλὴ τροφὴ τῶν ἔθνων—νὰ θαυμάζουν τοὺς ἰδίους ἄνδρας, οἱ δποῖοι ἐνεσάρκωσαν τὸν κοινόν των χαρακτῆρα καὶ τὰ κοινά των ἰδαικά, νὰ τοὺς ὑμνοῦν μὲ τὰ ἴδια τραγούδια, νὰ τοὺς ἔχουν ὡς ζωντανὰ πρότυπα ἐμπρός των, νὰ σέδωνται τὸ ἔργον των, νὰ πονοῦν καὶ νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς αὐτῆς κληρονομίας καὶ νὰ ἐτοιμάζουν τὴν νεότητα νὰ τὴν παραλάβῃ ἀμόλυντον καὶ νὰ εἰναι ἀξία νὰ τὴν προαγάγῃ. Ἡ παράδοσις—ἡ παράδοσις τοῦ ἡρωισμοῦ, εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ αἰσθημα—αὐτὸς εἰναι ὁ μόνος συνεκτικὸς δεσμός, ἡ ἀκατάλυτος ἐσωτερικὴ δύναμις τοῦ ἔθνους. Ὁταν δημιώς λέγῃ κανεὶς παράδοσιν, δὲν ἔνγοει ἄθροισμα ἴστορικῶν γὴ φιλολογικῶν δοκουμένων, κοιμωμένων εἰς διβλειοθήκας· οὔτε θαυμασμὸν τῶν προγόνων, συμβατικόν, ὑπάρχοντα μόνον εἰς τὰ χείλη· οὔτε δικανικὰς ἀποστροφὰς καὶ διστερικὰς λογοκοπίας, διποὺ γὴ λέξις ἐλευθερίᾳ παρεντίθεται ὡς ἀπλοῦν μπαχαρικὸν καὶ διὰ νὰ φανῇ ἀκριβῶς πόσον ἀδειανὴ ἐνίστε εἰναι, κούφια, κενὴ σημασίας. Ἀλλ᾽ ἔνγοει κανεὶς ζωντανὴ ἀντίληψιν τοῦ ἔργου τῶν προγόνων, ἀνδρικὴν προσπάθειαν πρὸς παραμονὴν εἰς τὸ ὕψος του, καὶ συνεχῆ, ἐπίμονον, ἀγρυπνον φρούρησιν τῆς ἐλευθερίας.

1920.

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρέτη.

Κωστή Παλαμᾶ.

Κάθε φορά ποὺ ξεφυλλίζω τοὺς τόμους τοῦ Βαλαωρίτη, σταματῶ μὲ ξεχωριστὴ προσοχὴ στὸ ποίημα ποὺ ἐπιγράφεται: «Τὸ Ξερριζωμένο δέντρο». Εἶναι συνθετικὸ ποίημα: μέσα του δείχνονται σχεδὸν δῆλοι οἱ τόποι ποὺ διατρίβει καὶ δῆλοι οἱ τρόποι ποὺ μεταχειρίζεται δὲ ποιητής στὰ τραγούδια του. Δὲν ξέρουμε τὸ ποίημα μόνο: ξέρουμε καὶ τὴν ίστορία του. Καθὼς τὰ συνταιριάζει μέσα στὴν πατριδολάτρισσα ψυχή του ποιητική καὶ πολιτική, ἔτσι δὲ ίστοριοδίφης καὶ λεξιθήρας ποιητής ἔνηγει σὲ σημειώματα καὶ σὲ λεξιλόγια, συμπληρώνει, καὶ ὑπορνηματίζει τὸ στίχο μὲ τὸν πεζὸ λόγο. Καὶ ἔτσι μᾶς ἐμπιστεύεται, μαζὶ μὲ τὸ ἔργο, καὶ τὸ δργανο ποὺ τὸ μαστόρεψε καὶ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἔργου, μᾶς παραδίνει καὶ τὸ μηχανισμὸ τῆς ἔργασίας του. Τὸ σύστημα τοῦτο μπορεῖ νὰ σδήνῃ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ὀνειρεμένη μυστικὴ γοητεία ἐνὸς τραγουδισοῦ. Ἀλλὰ δὲ Βαλαωρίτης δὲν φροντίζει πῶς νὰ μᾶς ταξιδέψῃ στὴ χώρα τοῦ ὀνείρου, πῶς νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ στὸν οὐρανὸ τοῦ ἐκστατικοῦ κοιτάζει περισσότερο πῶς νὰ ξυπνήσῃ τὴν ἐνέργεια, πῶς νὰ μᾶς σπρώξῃ μπροστὰ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ πατριδολάτρη. Καὶ σὰς νὰ πιστεύῃ πῶς αἰσθάνεσαι ζωγρότερα, διτε καὶ καλύτερα καταλαβαίνεις. Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο» σφιχτανταμώνει τὸ ὑποκείμενο τοῦ ποιητὴ καὶ τ' ἀντικείμενα ποὺ τόνε συγκινοῦν, ἀράδ' ἀράδα. Εἶναι μαζὶ ζωγραφιά, παράδοση, δεμβασμός, αὐτεσιογραφία, θρύλος καὶ θρήνος.

Ἀπὸ τὸ ἔζοχοικό του ἔρημητήριο τῆς Μαδουρῆς ξαγναντεύει τὸ κατέβασμα ἐνὸς χειμάρρου ποὺ ἔσερνε στὰ τρικυμισμένα του νερὸ ἔνα θεόρατο δέντρο. Κατὰ τὸν τρόπο του, τὸ θέαμα τοῦ γίνεται ἔμπνευση, ποίημα ἡ ἔμπνευση, τὸ ποίημα διήγηση· καὶ ἡ διήγηση ξετυλίγεται δραματικά. Ὁ διάλογος κι ἐδῶ. Πάντα ἐπικός.

«Δέντρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸ στὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου;
Ποιοῦ χέρι σὲ ξερρίζωσε, ποιαὶ δύναμη σὲ πῆρε
ἀπὸ τὴ δάχη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρριξε στὸ κῦμα;
Ἐσένα τὰ γεράματα δὲ σ' εἶχαν σαρακώσει,
στ' ἀτάραγα κλωνάρια σου ἔκατοστάδες χρόνοι,
χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε ἐστέκαν σωριασμένοι·

στή σιδερένια φλούδα σου, χωρὶς νὰ τήνε γδάοη,
τοῦ λόγγου τᾶγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐτροχοῦσε.

Πές μου, πῶς κοίτεσαι νεκρό, δουπάκι, στὸ γιαλό μου;

— Κατέβαινε δλοφούσκωτο, ἀποκρίγεται τὸ δέντρο, καὶ τῆς
ρεματαριᾶς τὸ πλημμύρισμα ζωγραφίζεται μὲ τὴ στρογγυλή
καὶ μὲ τὴν πλούσια παραστατικότητα τῆς γλώσσας τοῦ ποιητῆ.

Κατέβαινε δλοφούσκωτο προχτὲς τὸ Δημοσάρι,
μουγκρίζοντας στὸ διάβα του, σὰν νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.

Δὲν τὸ βαστοῦσαν δῖζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράγκες.

Στὸ πέρασμά του ἔγρανανε σὲ νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἱ σχῖνοι, τ' ἀγριοπρίναρα. Τὸ κῦμα στὸ θυμό του
ἔρροβολοῦσε πάντα ἐμπρός...

καὶ πέφτει κατακέφαλα μῷ δλη τὴν ἀντρειά του,
γιὰ νὰ δουφήξῃ ἔνα κοντρὶ ποὺ τόφραζε τὸ δρόμο.

Μὰ ἡ πέτρα, τὸ κοντρὶ—καθὼς τὴ λέει—σχετίζεται μὲ το-
πικὴ παράδοση ἀρκετὴ γιὰ νὰ βάλῃ σὲ κίνηση τὴν ἀρματωλική,
τὴν ἑλληνική,—θὰ ἔλεγα ξεχωριστὰ στὴν περίσταση τούτη—φαν-
τασία τοῦ ποιητῆ. Ἀπάνω στὴν πέτρα ἔκεινη μὲ προδοσία σκο-
τώθηκε ὁ Ἀργύρης. Ποιός εἰν' αὐτὸς ὁ Ἀργύρης; «Ἀπλούστατα,
καθὼς θὰ λέγαμε σήμερα μὲ τὴν πεζὴ γλώσσα καὶ μὲ τὴν πεζό-
τερη σκέψη μας, ἔνας φυγόδικος, ἔνας λγυστής, πληγὴ καὶ τρομάρα
τοῦ τόπου του» ἔνας ἀπὸ κείνους ποὺ ζοῦνε μὲ τὸ δόλι καὶ μὲ τὸ μα-
χαίρι, κι' ἀπὸ δόλι πεθαίνουν ὅταν δὲν προφτάσῃ ἡ δικαιοσύνη νὰ
κάμη τὴν κρίση τῆς μὲ τὴ λαιμητόμο. «Ομως ὁ Ἀργύρης θάμπωνε
καὶ βάσκαινε τὴ λαϊκὴ φυντασία, μὲ τὸν τρόμο ποὺ ἔσπερεν, καὶ
μὲ δλη τὴ λάμψη τῆς παλικαριᾶς καὶ τῆς ἀντρειοσύνης μέσῳ» ἀπὸ
τὸ σκότος τῆς κακίας του. Κακούργος αἵμοδόρος, ἀδιάφορο. «Ηταν
ἀντρειωμένος» αὐτὸ ἔφτανε. Εἰδωλο. «Ἡ λατρεία τῆς δύναμης.
Στὴν περίπτωση τούτη ἡ ποιητικὴ ίδέα τῆς ζωῆς ἀντίμαχη μὲ
τὴν ἡθικολογικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς. «Ἐνας ἀλγθιεὺς ζωγρά-
φος», λέγει κάπου δι μεγάλος κριτικός, δι Ταΐν, «θὰ ίδῃ μῷ εὐχα-
ρίστηση ἔνα καλὰ συναρμοσμένο, ἔνα στιβαρὸ χέρι ἀπλωμένο, κι'
δις ἀπλώνεται τὸ χέρι ἔκεινο γιὰ νὰ σκοτώσῃ κάποιον». Κι' ἔνας
ποιητής σὰν τὸ Βαλαωρίτη, δηλαδὴ δι ἑλληνικὸς λαὸς μέσα σὲ δι, τι
κρύθει καθαρώτερο καὶ διχθύτερο, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα, ἔνας ζω-
γραφικὸς καλλιτέχνης, ποὺ διέπει καὶ ποὺ τιμᾷ τὴ ζωὴ πρῶτ' ἀπ'
ὅλα ἀπὸ τὴν δψη τῆς τὴν πλαστικὴ καὶ τὴν αἰσθητική, παράξενο
δὲν εἶναι πώς παρασταίνει τὸν Ἀργύρη μὲ δραματικὰ χρώματα, ποὺ

φαντάζουν, πώς δὲν μπορεῖ καλὰ νὰ κρύψῃ τὸ θαυμασμό του πρὸς τὴ δύναμη, δσο κι' ἀν εἶναι ἀντικοινωνική καὶ ἀποτρέπαια ἡ ἐκδήλωσή της, κι' ἂς μήν τὴν ἐξαγνίζη τὸ μαρτύριο τῶν τουρκομάχων ἡρώων ἀλεφτῶν, τῶν Κατσαντωναίων καὶ τῶν Βλαχάρηδων. Φταῖνε οἱ καιροὶ γιὰ τοῦτο. Μήτε μπορεῖ νὰ κρύψῃ τὴν καταφρόνεσή του πρὸς τοὺς ἄθλιους ποὺ μὲ προδοσιὰ τόνε χτυπήσανε, δσο κι' ἀν ἡταν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εὐεργέτες τοῦ τόπου μὲ τὸ θύνατο τοῦ ληστῆ.

«Ἐστεκα ἔγῳ καὶ κοίταζα, (μιλεῖ τὸ δέντρο),

κι' ἀπ' τὴ βουβὴ τὴν πέτρα
ἄκουσα τότε μιὰ φωνὴ σὰ νάργαινε ἀπ' τὸν "Ἄδη :
«Πέρνα, ποτάμι, μέριασε, σῦρε νὰ σκιάζῃς ἄλλους.
Ἐμὲ μὲ πάτησε βαρὺ ποδάρι ἀντρειώμενου,
μὲ στοίχειωσε τὸ αἷμά του, κι' εἴμαι θεμελιωμένο
γιὰ νὰ φωνάζω ἀνάθεμα σὲ κείνους ποὺ προδίνουν.
Είμαι τ' Ἀργύρη τὸ κοντρό, είμαι τ' Ἀργύρη δ τάφος».
Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφρομανάει, θεριεύει.

Τότε μὲ μιᾶς ἔψηλωσε κι' ἡ πέτρα τὸ κεφάλι,
καὶ στὸν πλατὺ τὸν ὅμο τῆς τ' ἀγιόκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰ νάτανε τοῦ σκοτωμένου ἡ χήτη.

‘Ολόγυρά της οἱ μυρτιὲς γοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν καὶ φάνηκε δ Ἀργύρης
δλόρθος... .

Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νερά. Τοῦ πεθαμένου δ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ χνότο του τὰ σκίζει.

‘Αρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νεκρολίβανά του
τάχει φτερούγια στὰ πλευρὰ κι' ἀνεμοδέρονει Χάρος... .

‘Ο σεισμὸς αὐτὸς κι' δ χαλασμὸς ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ δρικόλακα ἐκείνου, δμως πάντα στοιχείου δύναμης καὶ καταστροφῆς, πῆρε σβάρνα καὶ τὸ χιλιόχρονο δέντρο, τὸ σύντριψε, τὸ ξερρίζωσε.

‘Εδῶ ἀλλάζει ὁ τόνος. Τὸ δέντρο θυμᾶται πώς εἶχε γνωριμιὰν
ἀπὸ καιρὸ μὲ τὸν ποιητή. Μίαν φορὰ δ κυνηγὸς ποιητὴς ἡρθε μὲ
τὰ λαγωνικά του καὶ πλάγιασε στὸν ἥσκιο του. Χάραξε στὴ φλούδα
τ' ὅνομά του. ‘Ετσι ἀδερφώθηκε μὲ τὸ δέντρο. «Σ' ἀγάπησα» τοῦ
λέει τὸ δέντρο, καθὼς θὰ ἔλεγε κανένας φαῦνος τοῦ δρυμοῦ πρὸς
κανένα δοσκὸ τοῦ Θεοκρίτου. «Σ' ἀγάπησα, μὲ θέλεις; » Νά! κά-
ποια θέρμη ὑποκειμενισμοῦ μᾶς ἔρεθιζε. Πίσω ἀπὸ κάποιο παρα-
πέτασμα κάτι σαλεύει, κάποια ψυχὴ συγκινημένη δειλὰ ζητᾷ νὰ
‘Αγεξ. Σαρᾶ Νεοσλλ. Ἀναγνώσματα σ' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938 6
ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προσφερθῇ στὰ μάτια μας. Ὁ λυρισμός. Ὁ ποιητὴς ἔτοιμάζεται νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὰ ἰδιαίτερα τῆς ζωῆς του. Ἡ ήρωικὴ φαντασία παραμερίζει. Σωπαίνει ἡ ἐπική παράδοση. Κάτι ακούμε σὰ χτυπό-καρδο. Καὶ τῆς ἐνέργειας δ ἀνθρωπος καὶ τῆς ἀντρειᾶς δ διαλαλη-τῆς, στὴν ἐσώψυχη ἐκείνη κατανυχτικὴ στιγμὴ τὸ πρωτοθυμάται; Τὸ θάνατο πρωτοθυμάται τὴν ὥρα ἐκείνη γιατὸ εἰναι δ θάνατος μὲ τὴν ἀγάπην καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη δυσκολοχώριστα ἰδανικά. Θέλει νὰ τοῦ γίνῃ τὸ νεκροκράδοντο ἀπὸ τὰ σανίδια τοῦ δέντρου.

Καὶ χίλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὰ μὲ μαρτυρεῦαν.

Θυμήθηκα τὴν νιότη μου, δταν μέσος στὴν καρδιά μου ἐφύτρωνε ἄδολος ἡ χαρά...

‘Ο Βαλαωρίτης, λυρικός. Γυρνᾷ πρὸς τὸν κόσμο τὸν καθεαυτὸ δικό του, τὸν ξεχωριστό. Ἀκούει τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς του. Λέει ἔγω. Τὸ «σόλο» τῆς ἐνθύμησης ἔτοιμο, ποιός ξέρει γιὰ ποιὰν ἔξομολόγηση, μέσα σὲ ποιὸ κελάγδισμα! Ἡ ὑποκειμενικὴ διάθεση φαίνεται κι ἀπὸ τὴ φροντίδα τοῦ γυρισμοῦ πρὸς τὸν ὅμοιοκατάληχτο στίχο, πρὸς τὴ ρίμα, τὸ κατ’ ἔξοχὴν γνώρισμα τῆς νεώτερης ὑποκειμενικῆς τέχνης. ἡ ρίμα μὲ τὸ γύρισμα τοῦ ἰδιου ηχοῦ συμβολίζει τὴν ψυχὴ πρὸς τὸν ἔχατό της ὅλο σὰ ν ἀγωνίζεται νὰ ξαναγυρίσῃ.

Ξέγνοιαστη τότε ἀνέμιζε σὰ νάτανε ξεφτέρι
ἀκαταδάμαστη ἡ ψυχὴ κι ἔπαιρνε γιὰ λημέρι
ποτὲ τὰ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρίσσια,
καὶ πότε φώλιαζε κρυφὰ μέσα στὰ ορμοκκλήσια,
καὶ γύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποστεμέλη
εῦρισκε ἔκει παρηγοριά. Τὴ νύχτα οἱ πεθαμένοι
τὴν ἔπαιρναν πνευματικό, κι ἐκείνη γιὰ λοιλούδια
τοὺς ἔρριχνε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

‘Αλλὰ καὶ στοὺς στίχους τούτους καὶ σ’ ὅλο τὸ ποίημα, τίποτε δὲ μᾶς φωτίζει τὴ ζωὴ τοῦ ποιητὴ μὲ κάποιο κρυφό, ἰδιαίτερο, πρωτέφαντο φῶς. Ὁ ἴδιος πάντα, ἀπόγονος τῶν ἀρματολῶν, μόνο στενοχωρημένος κάπως, σὰ μιὰ γυναῖκα μὲ ἀδρὸ κορμί, ἀπὸ τὸν κορσὲ τῆς ὅμοιοκαταληξίας. Μὲ τὴν κυρία ποὺ λέγεται ‘Ρίμα δὲν τὰ πηγαίνει πολὺ καλὰ ὁ Βαλαωρίτης, κι ὅσες φορές, ἀν καὶ ὅχι πολὺ συχνά, τὴ μεταχειρίζεται, εἰναι σὰν ἀνθρωπος ποὺ πο-νοκεφαλῷ. Ἡ τέχνη τοῦ «Αστραπόγιαννου» μὲ τοὺς γοργοὺς καὶ σφιχτοδεμένους στίχους ποὺ ριμάρουν εἰναι γέννημα ἐξαιρετικῆς στιγμῆς ἐπικῆς μέθης. Καὶ στὸ «Φωτεινὸ» ὁ ποιητὴς πρὸς τὸ τέλος

τῆς ζωῆς του, ὥριμος πιὰ καὶ πλουτισμένος ἀπὸ τὰ «μεγαλό-πρεπα γεράμιατα», συμφιλιώνεται καὶ μὲ τὴν ὁμοιοκαταληξία, καθὼς συμφιλιώνεται μὲ πολλὰ τῆς ζωῆς γύρω του. Ὁ ποιητής τοῦ «Ξερριζωμένου δέντρου», εἰναι δὲ ἀκούραστος πεζοδρόμος, δὲ νυχτοπαρωρίτης τριγυριστής μέσα στὰ δάση κι' ἀπάνου στὰ δουνά: διπλὸς κυνηγητής: τῶν φαντασμάτων, ἀπὸ τὴν μιὰ μερὶὰ — «μέγα μέρος τῆς ζωῆς μου τὸ ἔζησα μὲ τὴν συναναστροφήν τῶν φαντασμάτων», εἰπε σὲ κάποια του δημηγορία: «πνευματικὸς τῶν πεθυμένων» δονομάζεται ἀλλοῦ δὲ ψάλτης τῶν «Μνημοσύνων» — κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν μεριά, ἀπλούστατα, κυνηγός, χωρὶς κανένα προσδιορισμό:

Τὰ δέντρα ἐτρίζαν κατὰ γῆς γυρτά, ξερριζωμένα,
τὰ νυχτοπούλια ἐσκούζανε τριγύρω μου ἀγριεμένα,
κι' ἔγῳ μὲνα τουφέκι
ἐνόμιζα πώς ήμουνα βροντὴ κι' ἀστροπελέκι.

Στὸ τελευταῖο τοῦτο δίστιχο ἡ παράσταση τῆς ἀρρενωπῆς χαρᾶς τοῦ κυνηγοῦ εἰναι σὰ νὰ συμβοιλίζῃ μαζὶ — χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεται δὲ ποιητής — καὶ τὴ δύναμη τῆς ἰδέας ποὺ ὑψώνεται ἔδω κάτου σὲ νόμο τῆς ζωῆς καὶ ποὺ κάνει τὸν ἀνθρωπὸν νὰ πιστεύῃ παρασυρμένος ἀπὸ μόνης τῆς φαντασίας του τὸ δπλο, σὰν τὸν κυνηγὸ μὲ τὸ τουφέκι του, πὼς εἰναι κύριος τῶν ὅλων, ἐκεὶ ποὺ εἰναι μέσα στὰ σύμπαντα μιὰ περαστικὴ στιγμή. Μιὰ ἰδεαλιστὴ φιλοσοφία τὸ δαθαίνει ἀπροσδόκητα τὸ ἀνθαθο τοῦτο δίστιχο.

«Πικρὲς ποῦν» οἱ ἐνθύμησες!. Ὁ ποιητής ἀφήνει πάλε τὸ παιγνίδι τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καὶ σὰ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπο μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ σὰ ν' ἀφήνεται μὲ τὰ μάτια του κλεισμένα ὁ ἀκάματος πεζολάτης, ἀκινητεῖ, δειμένος ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση καὶ μελαγχολεῖ:

Πικρὲς ποῦν» οἱ ἐνθύμησες! Τόιε τὸ μέγωπό μου πλατὺς καθάριος οὐρανός, δὲν τὸ εἶχαν αὐλακώσει τοῦ χρόνου τὰ σκεκίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια.

Σὰν πύργος ἔστεκε ψηλὸ κι' ἀπάνω του ἐφωλιάζαν χιλιάδες ὅνειρα χρυσᾶ, λές κι' ἡταν χελιδόνια

κι' ἐφύγαν μὲ τὴν ἀνοιξη, τὰ σκόρπισε δὲ χειμῶνας.

Τώρα τὰ σκέπασαν μὲ μιὰς οἱ καταχνίες τοῦ κόσμου, συγγέφιασε, σκοτίδιασε, καὶ ὁγισμένη πλάκα ἀνάμεσα στοῦ κεφαλοῦ τὸ ἄψυχο μοιαστήριο

στενῷ ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος.

Τί κοῦμα τόσο γλήγορα νὰ φεύγουνε τὰ νιότα!

Μὲ τὸν τελευταῖο τοῦτο στίχῳ τόσο ἀπλὰ καὶ τόσα κοινά, μὲ τόσο σπαραχτικὰ δὲ ποιητῆς πονεῖ ἀπὸ τὸ παράπονο τὸ πιὸ ἀνθρώπινο ποὺ θὰ σαλεύῃ πάντα σπασμωδικὰ τὰ χείλη καὶ τοῦ ποιητὴ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δέσο θὰ ὑπάρχῃ ποίηση καὶ ἀνθρωπότη. Ἀλλὰ δέσο ν' ἀράξῃ στὸν τελειωτικὸ τοῦτο στίχο, τὶ φαξίματα, σχεδὸν ἀνώφελα, μὲ τυφλοῦ χέρια, στὰ κελλιὰ μέσα τοῦ ἄψυχου μοναστηρίου του ποὺ εἶναι τὸ κεφάλι, καθὼς εἰκονικὰ τὸ λέει. Ο ποιητὴς τὰ κλεῖ τὰ μάτια του στὸν ἔξωτερικὸ τὸν κόσμο ποὺ εἶναι δὲ κόσμος του καὶ ἡ χαρά του. Πώς ἀγωνίζεται στὸ μακροβιότι ποὺ κάνει στὴ μαύρη θάλασσα τὴν ἐνθύμησης νὰ πιάσῃ κάτι στὰ χέρια του! Τοῦ κάκου! Τοῦ φεύγουν δλα, καθὼς τὸ φάντασμα τῆς Κυρὰ Φροσύνης ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Τεπελενλῆ. Γιατὶ δὲ ποιητὴς μᾶς θυμίζει μὲ τοὺς στίχους τούτους τὴν γεανικὴ τεχνοτροπία τῆς Κυρὰ Φροσύνης μὲ τὴν ἀσιατικὴ σπατάλη τῶν μεταφορῶν ποὺ ἀσύμμετρα καὶ φανταχτερὰ συνεργάζονται κι' ἀνακατώνονται, χωρὶς νὰ προφταίνουμε κάν νὰ δοκιμάσουμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸ γοργοπέρασμά τους. Τὸ μέτωπο εἶναι σύρανός, κι' εὐθὺς ἔπειτα πύργος, κι' ἔπειτα πλάκα ράγισμένη τοῦ μοναστηρίου κι' ἔπειτα τάφος. Ἀλλὰ Βαλαωρίτης καὶ κλεισμένα μάτια δὲν ταιριάζουνε. Βαλαωρίτης καὶ μάτια γυρισμένα ἀποκλειστικὰ πρὸς τὸν κόσμο τὸν ἔσωτερικὸ εἶναι κάτι ἀφύσικο. Σὲ νὰ μὴ στέκεται στὸ χαρακτῆρα καὶ στὸν προορισμὸ τῆς τέχνης του νὰ παραστρατίζῃ σὲ ρεμβασμοὺς καὶ ν' ἀργοπορῇ στὰ παράπονα τῆς ἀτομικῆς ζωῆς. "Οσο κι' ἂν ἔπαθε, κι' ὅ, τι κι' ἂν ἔπαθε στὴ ζωὴ του, σὰ νὰ μὴν ἔχῃ, σὰν νὰ μὴ θέλῃ τίποτε σημαντικὸ γιὰ τὴ ζωὴ του νὰ μᾶς ξεμυστηρευτῇ. Γιὰ τοῦτο πόσο διαφέρουν οἱ ἀμέσως παρακάτω στίχοι, δηποτὲ τὸ ἀνοίγει τὰ μάτια του δὲ ποιητής, τὸ ξαναβλέπει μπροστά του τὸ ξερριζωμένο δέντρο, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τὶς ώραίς λεπτομέρειες τῆς πραγματικῆς ζωῆς ποὺ εἶναι ὁ ἄξιος, μὲ μαστοριὰν ἀραδιαστής καὶ εἰκονογράφος της—

"Οταν κι' ἔσù τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο,
ἔσήκωνες μεσουρανῆς τ' ἀλύγιστα κλωνάρια,
στὸν ἥσκιο σου βελάζοντας ἔτρεχε τὸ κοπάδι,
δὲ πιστικὸς χαρούμενος σ' ἀγάπας σὰν πατέρα,
χῆρες γριές πανόρφανες καὶ ξετραχηλισμένες
σοῦ παῖδαν τάντιρρήματα ωσὰν ἐλεημοσύνη,

κι' ὅταν τὰ δίχγανα στὴ φωτιὰ κι' ὀλόγυρα στὰ θοάκια
μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴν νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,
τότε σ' εὐχολογούσανε κι' ἐλέγιαν στὴν Παρθένο
νὰ σοῦ στοιχειώνῃ τὰ κλαριά, νὰ σοῦ χαρίζῃ χρόνια...

Ο ποιητής δὲ σταματᾷ ἔδω τὸ συνθετικὸ τοῦτο ποίημα. Ξαναγυρίζει στὴ μελαγχολία του. "Ομως τώρα ή μελαγχολία του ἀπὸ τὸ δραμα τῆς δλόστερηνης, τῆς ὑπέρτατης στιγμῆς ποὺ μᾶς κλεῖ τὰ μάτια μιὰ γιὰ πάντα γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι, ή μελαγχολία του ἀρρενωπή ἀρμονίζεται ἀπροσδόκητα μὲ τὴν πατριθελάτρισσα λεῖεντιά τῆς βαλαωρίτικης τέχνης :

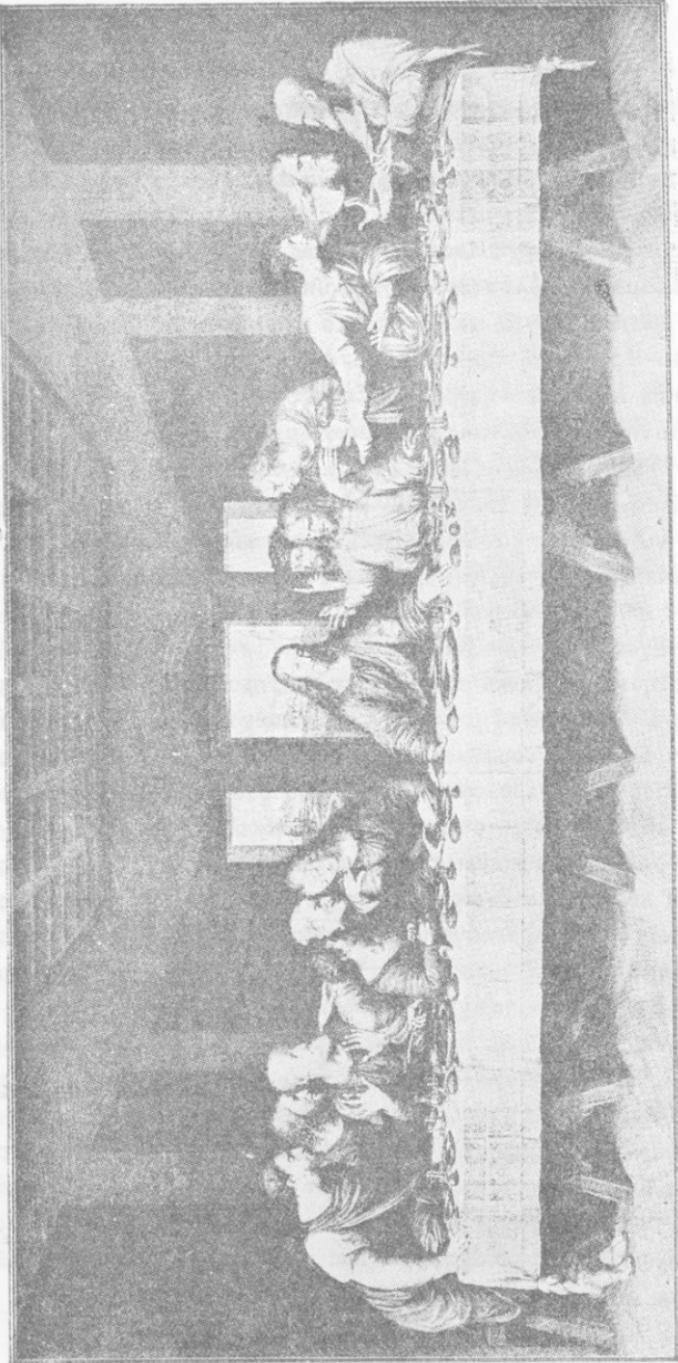
Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Σπλαγχνίσου με τὴν ὥρα
ποὺ θάρρη δ Χάρος νὰ μὲ βοῆ, καί, ποὶν σβηστῇ τὸ φῶς μου,
στείλε μου πάλι νὰ τὰ ἵδη μ' ὅλη τὴν ὁμορφιά τους
τῆς νιότης μου τὰ ὀνείρατα ! "Αφες τα νὰ φιρέσουν
τὰ διδοκάλλια τῆς αὐγῆς, καὶ στὸ προσκέφαλό μου
νάρθασυν νὰ μὲ δαντίσουνε χτυπώντας τὰ φτερούγια
μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο...

Ο ποιητής, ἀνήλικο παιδάκι, πόσες φορὲς— δ ἵδιος μᾶς τὸ
εἰπε—ξανοίγοντας ἀπὸ μακριὰ τὴν καταχνιὰ τοῦ Πίνδου, τὴν
Ξπαίρνε γιὰ καπνὸ τουφεκιοῦ «καὶ πρόσμενε ν' ἀκούσῃ τὴ βοή
του». Αὐτὸς δ δουνόθρεψτος καὶ μὲ τοῦ δουνοῦ τὸν ὅγκο ξεχωρίζοντας ἀπὸ τὶς ζωὲς τοῦ μαραζάρη κάμπου γύρω του πολεμόχαρος ράψιψδες προσμένει τὰ δνείρατα τῆς νιότης του—φανερὸ
πὼς εἶναι τὰ μεγάλα δνείρατα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἵδεας, ποὺ
εἶναι τὰ κατ' ἔξοχὴν δικά του δνείρατα—αὐτὰ προσμένει νὰ τοῦ
δαντίσουν τὰ μαλλιά, μπορεῖ ἔως τότε τ' ἀσπρα του μαλλιά, μὲ
τὸ ἀγίασμα ποὺ εἶναι πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο.

Ο γέρος θὰ πεθάνῃ, καγώς διειρευόταν τὸ ἀνήλικο παιδί.
Καὶ μήπως τὸ γιγαντόκορμο δέντρο ποὺ τὸ ξερρίζωσε ή φοβερὴ
τρικυμία καὶ τὸ πάτησε δ στοιχειωμένος ήσκιος ἐνὸς ἀντρειω-
μένου, μήπως δὲν εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ζωῆς τῆς ἵδιας τοῦ ποιητή
ποὺ ἔζησε μὲ τὰ φαντάσματα τῶν ἀρματολῶν καὶ τῶν τουρκομά-
χων, δισ ποὺ τὸ φέραν μιὰ ὥρα ἀρχύτερα τὸ τέλος του οἱ ήσκιοι
τῶν ἀντρειωμένων, τὸ πάθος του καὶ ἡ μανία του : "Ο ἵδιος μᾶς
τὸ προεῖπε σ' ἔνα στίχο του :

"Ἐχω γιὰ σέ, πατρίδα μου, στὰ σπλάχνα χαλασμό !

1914.

Ο Μνημονικός Δεῖπνος.
(Τοῦ Αεονάρδου Ντα Βίγλοι).

· Η Ψυχὴ τοῦ χεριοῦ.
(ἐπάνω διόν «Μυστικὸ Δεῖπνο» τοῦ Ντὰ Βίντοι).

· Αριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

Τις ήμέρες τῆς Μεγάλης Ἐδδομάδος, ἀκούοντας τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, θλέπομε νὰ προβάλλῃ ἐμπρός μας μιὰ τοιχογραφία : τὸ ἔξαιρετικὸ ἀριστούργημα ἐνδεῖ ἔξαιρετικοῦ καλλιτέχνη, τοῦ Ντὰ Βίντοι· ποὺ καμωμένο γιὰ τοὺς καλόγερους ἐνδεῖ μοναστηριοῦ Δομινικάνων, ἀψηφώντας δόγματα κι' ἐθνικότητες, ἔγινε νὴ παγκόσμια ζωγραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ προλόγου τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, αἰώνιο ὅσο καὶ τοῦτο.

· Ο Λεονάρδος Ντὰ Βίντοι !

· Η ἀπίστευτη αὐτὴ μεγαλοφυΐα, ποὺ τὰ ἥξερε δλα, τὰ ἐμάγτευε δλα, ποὺ προεῖδε τὴν ἀεροπορία,—ἀπὸ τὰ 1490,—ποὺ ἐφαγτάσθη τὰ σημερινὰ τάγκες (τὸ ὄπόμνημά του τὰ χαρακτηρίζει : ἀρματα τόσο θωρακισμένα μὲ κανόνια, ποὺ συντρίβουν τὸν ἐχθρὸν καὶ πίσω τους προχωρεῖ ἀκίνδυνα τὸ πεζικό), ποὺ ἀνοιγε διωρυγεῖς καὶ πρότεινε νὰ ξεινεμελιώσῃ καὶ νὰ μεταφέρῃ μιὰ δλόκληρη ἐκκλησία τῆς Φλωρεντίας χωρὶς νὰ τὴν χαλάσῃ, ποὺ συγκράτησε καὶ διαφύλαξε γιὰ τὴν αἰωνιότητα τὸ αἰνιγματικὸ χαμόγελο τῆς Τζοκόντας, μόνο αὐτὴ νὶ μεγαλορυΐα ἡταν ἴκανη νὰ ἐμπνευσθῇ καὶ δῶ κάτι ξεχωριστὸ καὶ θαυμαστό· καὶ ζωγράφισε τὸ Cenacelo degli Apostoli.

Γιὰ νὰ μποῦμε μέσα στὸ νόημα τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τεχνικὴ καὶ ἀπὸ ἐκφραστικὴ ἀποψή, πρέπει νὰ ξέρωμε τὸ μέρος, διοὺ τὸ ζωγράφισε. Μέσα σὲ μιὰ τραπεζαρία μοναστηριοῦ (τῆς Santa Maria delle Grazie), τί πιὸ ταιριαχτὸ μποροῦσε νὰ ζωγραφιστῇ ἀπὸ τὸ κρυφὸ ἀποχαιρετιστήριο δεῖπνο τοῦ Θεανθρώπου, μὲ τὴ μυστικὴ ιερότητά του ; · Ο Γκαΐτε ἐπρόφτασε νὰ τὸ ἰδῃ σχεδὸν ἀπείραχτο στὸ καινοθιακὸ αὐτὸν ἑστιατόριο.

· Αντίκρυ στὴν εἶσοδο, στὴ στενὴ πλευρά, στὸ βάθος τῆς στενόμακρης σάλας, ἡταν τὸ τραπέζια τοῦ ἡγούμενου, στὶς δυο μεγάλες πλευρὲς τὰ τραπέζια τῶν μοναχῶν, δλα ἔνα σκαλὶ ψηλότερα ἀπὸ τὸ πάτωμα· κι' ὅποιος ἔμπαινε, στρέφοντας πίσω τὸ κεφάλι, ἔθλεπε στὸν ἄλλο στενὸ τοῖχο, ἔνα τέταρτο τραπέζι, ὅπου δεῖπνοισε δο Χριστὸς μὲ τοὺς Ἀποστόλους, σὰν νὰ ἡταν κι' αὐτοὶ τῆς συντροφιᾶς τοῦ μοναστηριοῦ. · Ωραῖο κι' ἐπιβλητικὸ θάταν τὸ θέαμα, δταν τὴν φρά τοῦ δείπνου, δο Χριστὸς καὶ δ ἥγούμενος ἀντίκρυζαν δ ἔνας τὸν

ἄλλο, κι' οἱ καλόγεροι ἔνοιωθαν τὸν ἑαυτό τους ἀνάμεσα στὴ θείᾳ καὶ στὴν καλογερικὴν ἱεραρχία. Γι' αὐτὸ δὲ μεγάλος τεχνίτης γιὰ πρότυπο πήρε τὰ καλογερικὰ τραπέζια. Εἶναι δέδαιο πώς τὸ τραπέζιομάντηλο μὲ τὶς δίπλες του, τὶς κεντημένες λωρίδες καὶ τοὺς κρεμασμένους κόμπους ἐδύηκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τοῦ μοναστηριοῦ· πιατέλες, πιάτα, ποτήρια, δλατιέρες, ἥταν τὰ ἵδια τῶν καλογέρων.

Σὲ τέτοιο περιβάλλον ὁ καλλιτέχνης, ποὺ ζητοῦσε τὴν ὄμορφιὰ στὴν ἀλήθεια, δὲν μποροῦσε νὰ ντύσῃ τὰ πρόσωπά του μὲ ἔστιν καὶ παλαιικὰ ρούχα. "Επρεπε ὅλα νὰ πλησιάσουν στὸ κοντινό, στὸ πραγματικό. Οἱ Ἀπόστολοι ἔπρεπε νὰ γίνουν σύγχρονοι μὲ τοὺς μοναχούς. Οἱ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ καθίσῃ στὸ δεῖπνο σὰν γάταν καλεσμένος ἀπὸ τοὺς Δομινικάνους. Αὐτὸ ἀπαιτοῦσε δὲ συντονισμός· κάθε ἄλλο θὰ ἔσχιζε σὰν παραφωνία τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωση.

"Ο ζωγράφος εἶχε κι' ἄλλη δυσκολία νὰ νικήσῃ. "Εμοιαζε μὲ τὸν ποιητὴ ποὺ πρέπει νὰ σφίξῃ τὴν ἔμπνευσή του στὴ στενὴ φόρμα ἐνὸς σονέτου ἢ νὰ δημιουργήσῃ πάνω σὲ παραγγελμένες ρίμες. Ο στενὸς τοῖχος τῆς τραπέζαρίας εἶχε ὕψος δέκα ποδιῶν καὶ μάκρος εἴκοσι δικτὼ ποδιῶν. Σ' αὐτὸ τὸ στενόμακρο τοίχωμα ἔπρεπε νὰ τοποθετήσῃ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο. Αὐτὸ τὸ ἔμπόδιο ὁ Ντὰ Βίντσι τὸ ἔκαμε θρίαμβο, τὴν ἀνάγκη, ἀριστοτεχνία πρωτοτυπίας. "Ολοὶ ξέρομε πώς ἡ ψυχικὴ ἔκφραση ἀνήκει στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ· τὰ πόδια εἰναι περιττά. "Επλασε λοιπὸν ἔνδεκα μισὰ κορμιά, ποὺ τὶς κνήμες τους τὶς σκεπάζει τὸ τραπέζιο καὶ τὸ τραπέζιομάντηλο.

"Αλλὰ γῆ ἔκφραση τῶν δεκατριῶν αὐτῶν προσώπων δὲν εἰναι οὕτε στὰ μάτια, οὕτε στὸ στόμα, οὕτε στὶς πτυχές τοῦ μετώπου, οὕτε καὶ στὶς ρίνοχειλικές μεταβολές, δπως στὰ ἄλλα ἔργα· εἶναι στὰ χέρια. Τὰ χέρια μιλοῦν. Τὸ τόλμημα αὐτὸ μόνο ἔνας μεσημβρινὸς μποροῦσε νὰ τολμήσῃ. Στοὺς μεσημβρινοὺς λαοὺς δῆλο τὸ κορμὶ παίρνει μέρος στὴν ἔκφραση. Τὸ καταλαβαίνει ἀμέσως δποιος ἀπὸ δορεινὲς χώρες ἐπέρασε στὴν Ἰταλία. Αὐτὸ ἥταν ἀνέκαθεν. "Ο Λέσιγγ άπορεῖ μὲ τὸ πλήθος καὶ τὴν ποικιλία τῶν χειρονομιῶν τῶν παλαιῶν ἐλλήνων ρήτορων. "Ἐνας ἄλλος μεσημβρινός, ὁ Montaigne, δύγδαντα χρόνια βιτερα ἀπὸ τὸ Ντὰ Βίντσι ἀπαριθμοῦσε πόσο πλήθος πράγματα μποροῦμε νὰ πούμε μὲ τὸ χέρι. «Μὲ τὸ χέρι» ἔγραψε, «ζητοῦμε, παρακαλοῦμε, προσκαλοῦμε, διώχνομε, φοβερίζομε, ρωτοῦμε, θαυμάζομε, ἐνθαρρύνομε, ἀποτρέπομε, ἀποδοκιμάζομε, ἐμποδίζομε, παραδεχόμαστε, ἀρνιούμαστε, προ-

καλοῦμε, δρίζομε, θεβαιώνομε, ζυμφιθάλλομε, ἀποροῦμε, διστά-
ζομε, δυσπιστοῦμε, φοδούμαστε, τρομάζομε, πληρώνομε, καὶ τί^ς
δχι ἀκόμη; «et quou non;» προσθέτει δὲ ἔξυπνος δοκιμιογρά-
φος. Ὁ Taine, στὴν «Φιλοσοφία τῆς τέχνης στὶς Κάτω Χῶρες»,
διηγεῖται γιὰ ἕνα συμπατριώτη του, ἐμπορο διμήρελλων στὸ Ἀμ-
στερδαμ: «ἄμα μὲ ἀκουσε νὰ μιλῶ γαλλικά, ἔπεσε στὴν ἀγκα-
λιά μου. Δὲν ἡμποροῦσε νὰ διποφέρῃ τεὺς ντόπιους γιὰ τὴν ψυ-
χρότητά τους καὶ τὴ δυσκινησία τους: «Δὲν ἔχουν αἰσθημα,
ζωή· σωστὰ γογγύλια, κύριε, σωστὰ γογγύλια!»

Τὴν ἐκφραστικὴν αὐτὴν ἰδιότητα τῶν Ἰταλῶν τὴν εἶχε παρα-
τηρήσει καὶ ὁ Γκαῖτε: «Ολο τὸ σῦμα τους ἔχει πνεῦμα, ὅλα
τὰ μέλη λαβαίνουν μέρος σὲ κάθε ἐκφραση τοῦ συναισθήματος,
τοῦ πάθους, ὡς καὶ τῆς σκέψης ἀκόμη. Μὲ διάφορο σχηματι-
σμὸν καὶ κίνηση τοῦ χεριοῦ, δ ἀνθρωπος τοῦ λαοῦ λέγει: «Δὲ μὲ
νοιάζει!». «Αὐτὸς εἶναι τσαρλατᾶνος, ἔχε τὸ νοῦ σου!». «Λίγο
εἶναι τὸ ψωμὶ του, τοῦ κακόμοιρου!»

Ἡ πολύμορφη, εὐγλωττη, ἐκφραστικώτατη αὐτὴν μιμικὴν δὲν
μποροῦσε νὰ ξεφύγῃ τὸ βαθύ, παρατηρητικό, διθοσκοπικὸν μάτι
τοῦ Ντὰ Βίντσι. Τὴν ἐπήρειαν ἀπὸ τὸν δρόμο καὶ τὴν ἀνέβαση στὴν
τέχνην τὸ πετράδι τὸ θαυμπὸ τὸ σήκωσε ἀπὸ τὴν λάσπη καὶ τοῦδωκε
τὴν λάρμψη τῆς μεγαλοφυΐας. Καὶ ζωγράφισε τὸ Μυστικὸν Δεῖπνο.

Στὴν μέση τοῦ τραπέζαιοῦ κάθεται δὲ Χριστός· δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ
κάθουνται ἀπὸ ἔξ. Ἀπόστολοι, κι' αὐτοὶ πάλι σχηματίζουν τέσ-
σερα συμπλέγματα τρεῖς—τρεῖς. Ἀλλὰ δλα τὰ πρόσωπα, νεανικὰ
ἢ γεροντικά, δλες οἱ κινήσεις, εἶναι συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἑνότητα,
σὰν δργανα δργήστρας ποὺ ἐνώνονται σὲ μιὰ ἀρμονικὴ συγχορδία.

Τὸ μυστικὸν αὐτὸν τραπέζιον εἶναι δεῖπνος ἀποχαιρετισμοῦ. Θλι-
βερὰ προαισθήματα πλημμυροῦν τὴν ψυχὴν δλων. Τὰ στόματα εἶναι
κλειστά. «Ἐξαφνα δ Διδάσκαλος, μέσα στὴν ἐπίσημη σιωπὴ, λέγει:

«Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι εἰ; ἔξ ὑμῶν παραδώσει με».

Ἡ φράση αὐτὴ, σὰν ξαφνικὸν φύσημα καταιγίδος, ἀναταρά-
ζει τὶς ψυχὲς τῶν Ἀποστόλων.

Ἐκεῖνος δμως γέρνει ἀριστερὰ τὸ κεφάλι, ἀπαλά, καὶ κοιτά-
ζει ἐμπρός του μὲ κατεδασμένα μάτια. Ὁλη ἡ κορμοστασιά του,
ἢ κίνηση τῶν χεριῶν ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὰ δάχτυλα, ξαναλέγει
μὲ θεία ἐγκαρπτέρηση τὰ πικρὰ λόγια· καὶ ἡ σιωπὴ του τὰ δυνα-
μώνει περισσότερο: «Ναί, ἔτσι εἶναι. Κάποιος ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ
παραδώσῃ!»

Κοντά στὸ Χριστό, δεξιά, κάθεται ὁ Ἰωάννης, «ὁ μαθητὴς ὁνός Κύριος ἡγάπτα». Μὲ τὰ ὅμορφα νεανικὰ χαρακτηριστικά του καὶ τὰ ώραῖα μακριὰ ξανθὰ μαλλιὰ ποὺ πέφτουν στοὺς ὄμους, μοιάζει μὲ κορίτσι. Βριθὲν ταράχθηκε ἀπὸ τὸν ἔχαφνικὸ λόγο τοῦ Κυρίου· γέρνει δεξιὰ τὸ κεφάλι· ἐνώνει, κλειδώνει τὰ χέρια, σὰ σὲ προσευχή. «Ο πόνος του φανερώνεται σὲ μιὰ ἀνάταση τῆς καρδιᾶς πρὸς τὸν οὐρανό. Αὐτὴ ἡ κίνηση μᾶς ἀνοίγει τὴν ψυχὴ του νὰ ἴδούμε μέσα. Δὲν εἰναι ὁ ἀνθρωπὸς τῆς ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας· εἰναι ἀπὸ κείνους ποὺ ὑποκύπτουν σιωπηλὰ στὸ ἀνώτερο θέλγημα· τὸ πολὺ—πολὺ παρακαλοῦν ἀν μποδισθῇ τὸ κακό.

Στὸ πλάγι του κάθεται δὲ Ἰούδας· μαῦρα σγουρὰ τὰ μαλλιά του, μαῦρα σὰν τοὺς σκοπούς του· αὐτὸς κρατεῖ τὸ ταμεῖον, τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τώρα σ' αὐτὸς εἰναι δὲ νοῦς του. «Ο λόγος τοῦ Χριστοῦ φθάνει ὡς μέσα στὴ συνείδησή του· τρομαγμένος, ἀρπάζει μὲ τὸ δεξιὸν χέρι· ὀρμητικὰ τὸ πουγγὶ καὶ ἀναποδογυρίζει τὴν ἀλατιέρα· τὸ σφίγγει δυνατά· ἐνῷ, ἀθελα, τὸ δεξιὸν κάνει μιὰ σπασμωδικὴ κίνηση σὰ νὰ λέγῃ: «Τί λόγια εἰναι αὐτά; Πῶς θὰ γίνη αὐτό;»

«Ο Πέτρος, στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, τινάχτηκε ἐπάνω, ἀρπάζει μὲ τὸ δεξιὸν τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ στηρίζεται στὸν ὄμο τοῦ Ἰωάννη, δείχνοντας τὸν Χριστὸ μὲ ἔκφραση παρακινητική: «Ρώτησε, ἀδελφέ, τὸ διδάσκαλο, ποιός εἰναι δὲ κακοῦργος ποὺ θὰ δάλη τὸ χέρι ἀπάνω του! Καὶ θὰ τοῦ δειξω ἐγώ!» Εδῶ ἔχομε τὸ ἀψὲ αἷμα· τὸν ἀνθρωπὸ τῆς πρώτης ὀρμῆς· τὸ μαχαίρι, ἀς εἰναι κι ἀνάποδα, μὲ ἔνα ἀόριστο προαίσθημα, ἀκουμπᾶ κι ὅλα στὰ πλευρὰ τοῦ Ἰούδα. Εἰναι δὲ μαθητὴς ποὺ στὶς στιγμὲς τοῦ κινδύνου ἀρπάζει τὸ δπλο.

Τοῦτο τὸ σύμπλεγμα, τὸ πιὸ σημαντικό, εἰναι τὸ πιὸ τέλειο.

Τὸ δεύτερο σύμπλεγμα ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀνδρέα. «Ψύχνει ἀνοιγμένες τὶς παλάμες σὰ νὰ θέλῃ νὰ διώξῃ μακριὰ κάτι τρομερό, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρῃ. Εἰναι ἡ ἔκφραση τῆς φρίκης.

Κοντά του, δὲ Ἰάκωβος ὁ νεώτερος ἀπλώνει πίσω ἀπὸ τὴν ῥάχη τοῦ Ἀνδρέα τὸ ἀριστερό του χέρι στὸν ὄμο τοῦ Πέτρου σὲ μιὰ παράλληλη κίνηση. «Η παλάμη καὶ δείκτης εἰναι ἀνοικτά· θέλει νὰ εἰπῇ»: «Πέτρε, ρώτησε περισσότερα· πέξ μας ποιός εἰναι δὲ κακοῦργος». «Η κορμοστασιά του εἰναι γῆμερη· δὲν εἰναι σὰν τοῦ Πέτρου· αὐτὸς ζητεῖ πληροφορίες, ὅχι ἐκδίκηση· ζητεῖ νὰ μάθῃ, ὅχι νὰ τιμωρήσῃ.

Τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ τοιμηρώγει ὁ Βαρθολομαῖος, στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ. Εἰναι δέ μόνος Ἀπόστολος ποὺ τὸν ὅλεπομε δλόκληρο. Σηκώθηκε, ἀκούμπηγε τὰ δυό του χέρια στὸ τραπέζι καὶ προσήλωσε τὸ ὅλεμμα στὸν Ἰωάννη, προσέχοντας τί θὰ τοῦ πῆδό Διδάσκαλος.⁶ Η στάση του εἶναι ἐρωτηματική, στάση ἀνθρώπου ποὺ ἀνυπομονεῖ νὰ μάθῃ κάτι σοδαρό, ἵσως πολὺ δυσάρεστο.

Ἄριστερὰ τοῦ Κυρίου, ἡ ταραχὴ γιὰ τὴν προδοσία εἶναι μεγαλύτερη. Ἰάκωβος δὲ πρεσβύτερος δέχεται πίσω τὸ κορμὶ του ἀπὸ φρίκη, ἀνοίγει τοὺς δραχίονές του κι ἔχει τὸ ὅλεμμα ἀπλανὲς σὰν ἔναν ποὺ θαρρεῖ πώς ὅλεπει μὲ τὰ μάτια του ὅτι φρικτὸ ἀκουσαγ τὸ αὐτιά του. Γι' αὐτὸν εἶναι ἀφάνταστα ἀποτρόπαιο, ὅτι ἔνας ἀπὸ τὴ συντροφιά τους πρόκειται νὰ προδώσῃ τὸ Διδάσκαλο.

Πιστὸ ἀπὸ τοὺς ὅμιους του σκύδει ὁ Θωμᾶς. Φαίνεται μόνο τὸ κεφάλι του καὶ τὸ δεξὶ του χέρι. Κοιτάζοντας τὸν Κύριο, μὲ τὸ δείκτη ὑψωμένο, ἔχει τὴν ἐκφραση ἀνθρώπου ποὺ κάτι ξέρει καὶ ζητᾷ νὰ τὸ πῆ. Εἶναι σὰ νὰ λέγῃ: «Βλέπεις, 'Ραబδί! ; ἐγὼ τοξερά: ἐγώ πάντα ἔλεγα πώς θάναι καὶ κάποιος παλιάνθρωπος ἀνάμεσά μας!»

Τρίτος στὸ σύμπλεγμα εἶναι δὲ Φίλιππος⁷ μιὰ νεανική, καλοκάγαθη μορφή. Σηκώθηκε, σκύδει πρὸς τὸν Κύριο, ἀκούμπατε τὰ δυό του χέρια πάνω στὸ στήθος του, σὰ νὰ λέγῃ: «Νά, Διδάσκαλε, κοίτα μέσα στὴν καρδιά μου. Τὸ ξέρεις πώς εἶναι καθαρή. Λὲν εἴμαι ἐγὼ δὲ προδότης. "Ω! δὲν εἴμαι ἐγώ!"

Στὸ τελευταῖο σύμπλεγμα, οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι μὲ ταραχὴ γιὰ τὸ φοβερὸ ποὺ ἀκουσαν. Ὁ Ματθαῖος, συζητῶντας ζωηρὰ μὲ τοὺς δυὸ συντρόφους του, δείχνει μὲ τὰ δυό του χέρια, μὲ ἔντονη κίνηση, τὸν Κύριο: αὐτὸ τὸ ἀπλωμα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ εἶναι ἀριστοτεχνικό, γιατὶ ἔνώνει τὸ σύμπλεγμα τοῦτο μὲ τὸ ἄλλο καὶ τὸ κάνει δργανικὸ μέλος τοῦ ὅλου. Στὸ πλάγι του, ὁ Θαδδαῖος ἐκφράζει κατάπληξη, ἀμφιδολία, ὑποψία: ἀκούμπηγε ἀνοίκτο τὸ ἀριστερὸ χέρι πάνω στὸ τραπέζι καὶ ὑψώσε τὸ ἄλλο ἔτσι σὰ γὰ γῆθελε μὲ τὸ ἔξω τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ νὰ κτυπήσῃ τὴν ἀριστερὴ παλάμη. Αὐτὴ τὴν κίνηση τὴν ὅλεπομε στὸ λαό, ὅταν σὲ μιὰ συζήτηση, πάνω σ' ἕνα ἀπροσδόκητο ἐπιχείρημα, ἔνας φανερώνει τὴ δυσπιστία του λέγοντας: «Αὐτὸ δὲν γίνεται, ἀδερφέ, δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνη. Τελείωσε!»

Ο Σίμων, δὲ πιὸ γέρος ἀπὸ ὅλους, κάθεται τελευταῖος στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ καὶ τὸν ὅλεπομε δλόκληρο. Πρόσωπο καὶ κίνηση τῶν χεριῶν δείχνουν πώς εἶναι δαθιὰ λυπημένος: ἀλλὰ δὲν

τὸν συγκλονίζει ἡ φρίκη· εἰν' ἀπ' ἐκείνους ποὺ δέχονται παθητικὰ τὰ κτυπήματα, ποὺ διποτάσσονται στὸ μοιραῖο, ἀνίκανοι νὰ σφαιρώσουν σφικτὰ τὸ γρόθο γι' ἀντίσταση.

Ο Μυστικὸς Δεῖπνος είχε τὴν τραγικὴ τύχη τῶν ἑξαιρετικὰ ψραίων πραγμάτων. Λὲς κάποια χαιρέκακη δύναμη τὸν παραμόνευε. Ἡ Φύση, ὁ Καιρὸς δ «ἔργων ἔχθρός», τὸ χῶμα, τὸ νερό, στρατιωτικὰ πέρασματα, ἐπιδιορθώματα, οἱ καλόγεροι, καὶ, τὸ πιὸ ἀνέλπιστο ἀπ' δλα, αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ καλλιτέχνης συνώμοσαν νὰ τὸ καταστρέψουν. Ο τοῦχος συνόρευε μὲ τὴν κουζίνα καὶ ἤταν ἄσχημα θεμελιωμένος· ἡ τραπεζαρία χαμηλή, γέμιζε σὲ κάθε πλημμύρα, καὶ τὸ νερὸ πότιζε τοὺς τοίχους· ἀργότερα ἡ κτηνωδία τῶν καλογέρων ἀνοίξε καὶ μιὰ πόρτα κατάκαρδα στὴν τοιχογραφία, κι' ἡ βεβήλωση ἄγγιξε τὸν Ἰδιο τὸ Χριστό.

Ο Ντὲ Βίντσι ἐννιὰ χρόνια σωστὰ παιδεύτηκε γιὰ τὸ Μυστικό του Δεῖπνο. Αὐτὸς ποὺ σὰν τὸν παλιὸ δόρδιο Πρωτογένη δούλευε καὶ ξαναδούλευε τὸ ἔργο του, πάντα δυσαρεστημένος, συχνὰ πετῶντας τὸ πινέλο καὶ πάλι ἀδράχνοντάς το σὰν ὅπλο γιὰ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν Καιρό, σὰν τὸ Διγενῆ μὲ τὸ Χάρο, αὐτὸς καταδίκασε τὸ ἔργο του σὲ θάνατο. Τεχνικὲς ἔρευνες ἀπέδειξαν πώς τὸ χρωματικὸ όλικὸ τοῦ ζωγράφου ἤταν ἔνα μῆγμα ἀπὸ μαστίχα, κερί, λίσας καὶ πίσσα, πού, δμοια μὲ τοὺς παλιοὺς «Ελληνας ζωγράφους τῆς ἐγκαυστικῆς, τὰ ἔλειψες, τὰ ἀπλώσε, τὰ ἔνωσε, τὰ διαβάθμισε μὲ ἔνα ζεστὸ σίδερο, σὰν τὸ ἀρχαῖο καυτήριο, τὸ κέστρο. Υστερα ἔσυρε ἐπάνω στὴν εἰκόνα, σὰ βερνίκι, ἔνα λεπτὸ στρώμα λαδιοῦ. Τούτο ζωήρεψε τὰ χρώματα καὶ τὰ προφύλαξε κάμποσα χρόνια. Άμα δμως, μὲ τὸν καιρό, ξεράθηκε τὸ λάδι, τότε ἀρχισαν τὰ χρώματα νὰ ράγκιζουν, καὶ, μὲ τὴν ἐπιδρομὴ τῆς ὑγρασίας ποὺ ἔφερνε τὴν μούχλα, σιγὰ σιγὰ ἀδυνάτισαν καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἔξαφανίστηκαν.

Καὶ ὕστερα ἄλλες, πολλές, ἀπίστευτες περιπέτειες κατάτρεξαν χρόνια καὶ χρόνια τὸ ἔξοχο ἀριστούργημα. «Ἐγινε κι' αὐτὸς συντρίμμι κι' ἀπόκτησε τὴν θλιβερὴ δμορφιὰ τῶν ἐρειπίων. Άλλὰ τὰ ἐρείπια τῶν μεγάλων πραγμάτων δισκοῦν μιὰ μαγικὴ διποδολή στὴν ψυχή μας· στὰ μάτια μας δείχνουν τὰ τραύματά τους, ἀλλά, προχωρώντας πέρα ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, ξυπνοῦν τὸν καλλιτέχνη ποὺ ζῇ μέσα μας, μᾶς κάνουν δημιουργούς καὶ συμπληρώγομε τὸ ἔργο στὴν πρώτη, στὴν ἀφάνταστη δμορφιά του.

"Ετσι καὶ στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο τοῦ Ντὰ Βίντσι. "Ας ξεθώριασαν τὰ χρώματά του. Τὸν διέπομε ἀκατάλυτο, αἰώνιο ἐμπρός μας. Τὴ δραματικὴ πνοὴ ποὺ τὸν ζωντάνεψε, ἀκόμη τὴ νοιώθομε στὸ πρόσωπό μας. Δὲν ἔχει τίποτε μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴ δουτίνα, μὲ τὴν γῆσυχη συναναστροφὴ τῶν ἀγίων τῶν ἄλλων ζωγράφων. "Εδῶ μέσα είναι συμπυκνωμένη μιὰ θύελλα ψυχική. "Η ἀμφιβολία, ἡ ἀδειδαιότης, ἡ ντροπή, ἡ ἐγκαρτέρηση, ἡ δυσπιστία, ἡ ἀγανάκτηση, ἡ φρίκη, ἡ δριμὴ γιὰ ἑκδίκηση γεμίζουν μὲ τὸν ἡλεκτρισμό τους τὴν ἀτμοσφαίρα. Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ κατώρθωσε ὁ καλλιτέχνης μὲ τί; μὲ ἔνα ἐκφραστικὸ μέσο σχεδὸν ληζμονημένο, περιφρονημένο: τὸ χέρι. Λένε γιὰ τοὺς τυφλοὺς πώς ἔχουν τὰ μάτια τους στὰ δάκτυλά τους· ἕδω οἱ Ἀπόστολοι ἔχουν στὰ χέρια τους τὴ φωνὴ τους. "Ο σοφὸς Γερμανὸς ἀνθρωπολόγος Κάρολος Κάρους στὴν περίεργη «Συμβολικὴ τοῦ ἀνθρωπίνου κορμοῦ», ξεχωρίζει τέσσερες κατηγορίες χέρια: χέρια στοιχειώδη—ζωώδη, χέρια κινητήρια, χέρια λεπτοκαπικά, ἡ εὐαισθητικὴ σὰν τὰ γυναικεῖα, καὶ χέρια ψυχικά. Ψυχικὰ χέρια εἰν' αὐτὰ ἕδω, ποὺ ἀνοίγουν τὴν ψυχὴν καὶ δείχνουν τὸ δυθό της. Λέν τὴ συγκίνησή τους σ' ὅλη τὴν ψυχικὴ σκάλα, ἀπὸ τὸ ψιθύρισμα τοῦ πάνου ὥς τὸ ἔσπασμα τοῦ σπαραγμοῦ. Κι' ὅπως ἐ καλλιτέχνης βρῆκε στοὺς δρόμους, στὰ χέρια τοῦ λαοῦ, τὸ ἐκφραστικὸ ὅλικό του, φαντάζομαι τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο σὰ μιὰ μεγάλη Συμφωνία ἐμπνευσμένη ἀπὸ λαϊκὰ μοτίβα, μὲ τόνους μελῳδικοὺς γεμάτους δάκρυα καὶ πίστη, μιὰ πολύφθογγη κατανυκτικὴ ἀρμονία ποὺ νὰ κλαίῃ συγκρατημένα ἢ φωναχτά, ποὺ νᾶχη μέσα της καὶ στεναγμὸ καὶ θογγητὸ καὶ πνιγμένο λυγμὸ καὶ σιωπηλὸ θρήνο καὶ δλοφυρμὸ καὶ κραυγὴ φρίκης, κι' ὅλα αὐτὰ ν' ἀνεδαίνουν εὐλαβητικὰ ψηλά, ὅλο πιὸ ψηλά, ὥς τὴν αἰθέρια γαλήνη τοῦ Θεανθρώπου!

1927.

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Γνῶμα.

Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Τὸ περισσότερον μέρος τῶν καταδικαζομένων ἀπὸ τοὺς νόμους κολάζονται, διότι δὲν ἔφρόντισαν νὰ χαλινώσωσι τὰ πάθη εἰς τὴν

νεαράν αὐτῶν ἡλικίαν. Κακὸς ἄνθρωπος δὲν γίνεται κανένας εἰς μίαν στιγμὴν χρόνου, καὶ τὰ πάθη δὲν εἶναι κατ' ἀρχάς, πλὴν μικροὶ σπινθῆρες. "Οταν δὲ λόγος τὰ κυδερνᾶ, γίνονται φῶς, τὸ δρποῖον λάμπει εἰς δλας τὰς πράξεις τοῦ νέου καὶ διαδίδεται εἰς δληγή του τὴν πατρίδα. "Οταν ἀφεθῶσι νὰ φέρωνται χωρὶς χαλινόν, ἀνάπτουσι πυρκαϊκὸν δλεθρίαν, τὴν δποίαν νὰ σδέσῃ ἄλλο τι πλέον δὲν δύναται παρὸ τὰς ποινὰς τῶν νόμων.

"Ο πλούτος τῶν ἐπιστημῶν δμοιάζει τὸν πλούτον τοῦ χρυσοῦ. "Ως ἔθνος πλούσιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἕχει ἐκεῖνο, τὸ δρποῖον ἔχει διακοσίους, τριακοσίους, ἢ καὶ τετρακοσίους μὲ θησαυροὺς μεγάλους, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποθηγόσκουσι τῆς πείνης, ἀλλ' ἐκεῖνο, εἰς τὸ δρποῖον τὸ χρυσίον εἶναι μοιρασμένον εἰς χειρας πολλάς, ἀναλόγως μὲ τὸ ἐπάγγελμα καὶ μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ καθενὸς πολίτου, εὔτω καὶ ἔθνος φωτισμένον δὲν ἥμπορει νὰ δνοματιθῇ τὸ ἔθνος, εἰς τὸ δρποῖον εὑρίσκονται διακόσιοι ἢ τριακόσιοι σοφώτεροι ἄνδρες, ἀπὸ δὲ τοὺς λοιποὺς οἱ περισσότεροι δὲν ἥξεύρουν μήτε νὰ γράψωσι μήτε νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἐκεῖνο, εἰς τὸ δρποῖον τὰ φῶτα εἶναι σκορπισμένα εἰς δλους τοὺς πολίτας κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν δρποίαν δὲ καθεὶς εὑρίσκεται. "Ολοὶ ἐπιστήμονες νὰ γενῶσι δὲν εἶναι δυνατόν, καί, ἀν ἦτο δυνατόν, δὲν ἦτο φρόνιμον πρᾶγμα. "Οστις Ήλεις νὰ μείνῃ γυμνὸς καὶ ἔξυπόλυτος, ἀς διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ εἰς δλους τοὺς ῥάπτας καὶ διδοθηματοποιούς. "Αλλ' ὅμως δλοι χρεωστοῦν νὰ γράψωσι καὶ νὰ ἀναγινώσκωσι τὴν γλώσσαν, τὴν δρποίαν ἔδύζασσαν μὲ τὸ μητρικόν των γάλκ.

"Η φροντὶς τῆς ὑγείας εἶναι τὸ πρῶτον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ δάσις δλων τῶν καθηκόντων. "Η ἀρετὴ δὲν στέκει εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλ' εἰς τὴν πρᾶξιν· καὶ δταν ἢ ψυχὴ κατοικῇ εἰς ἀσθενὲς σῶμα, δμοιάζει τὸν τεχνίτην, ὅστις μὲ δληγή του τὴν ἐμπειρίαν ἔμποδίζεται εἰς τὸ ἔρχόχειρόν του, ἢ διότι τοῦ λείπουσι τὰ χρειαζόμενα ἔργαλεῖα, ἢ διότι εἶναι κατιωμένα καὶ παλαιά.

"Ολη πάντων ἡμῶν ἀπὸ πρώτης γενέσεως μέχρι τελευτῆς ἡ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι, πλὴν ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὸν καὶ χαρμόσυνα· καὶ ἡ σύγκρασις αδτη εἶναι ἔργον τῆς Προνοίας, διὰ νὰ μὴν ἀγδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμοσύνων, μηδὲ νὰ

ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ νὰ κρατῶμεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ὅποῖον διακρίνει τοὺς ἀληθεῖς ἄνδρας ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους.

1800—1832.

•III. ΑΘήνα.

I. Ψυχάρη.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ ἔνα κεφάλαιον τοῦ Ταξιδιοῦ τοῦ συγγραφέως, τὸ διποῖον ἐπιγράφεται «Οἱ ἀρχαῖοι». Τὸ βιβλίον του αὐτὸ δ Ψ. ἔγραψε τὸ 1886, ἐδημοσίευσε δὲ τὸ 1888. Εἰς αὐτὸ περιγράφει ἔνα ταξίδι του ἀπὸ τὸ Παρίσιο εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἰδιαίτεραν πατρίδα του τὴν Χίον, καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὸ ἔργον του αὐτό, τὸ διποῖον εἶναι κατὰ μέγα μέρος πολεμικὴ ἐναντίον τῆς καθαρευούσης γλώσσης, προσεπάθησε δ Ψ. ν^ο ἀποδεῖξῃ ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, τὴν δοπίαν πρῶτος αὐτός, (ὃς λέγει εἰς ἐν κεφαλαιον τοῦ βιβλίου), ἔγραψε ώραια καὶ σωστά, εἶναι γλῶσσα πλουσία, μὲ λέξεις παλαιόθμους καὶ ώραιοτάτας, ωρισμένην γραμματικὴν καὶ σύνταξιν, δυναμένη νὰ ἐκφράσῃ τὰς λεπτοτέρας ἰδέας καὶ τὰ δυσκολώτερα νοήματα, καὶ ἐπομένως ἀξία νὰ γίνη ἡ μοναδικὴ ἐθνικὴ γλῶσσα, καὶ εἰς τὸν πεζὸν ἀκόμη λόγον.

Δὲ μὲ μέλει τώρα νὰ πεθίνω! Μοῦ φτάνει ἡ ζωή, ἀφοῦ εἰδα τὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ γεννήθηκε ὁ κόσμος. Ἐδῶ καὶ στὴν Ῥώμη μιρφώθηκε ἡ Ἐδρώπη. Μικρὸς τόπος καὶ γέμισε τὴ γῆς. Ἀπὸ δῶ μᾶς ἥρθωνε καὶ νοῦς καὶ σκέψη κι ἵδεες. Αὐτὴ μᾶς ἔκαμε ἀθρώπους. Ἀθήνα τὴ λένε, καὶ ποτὲς ὅνομα στὸν κόσμο, μὲ τόσο λίγες συλλαβές, δὲ σήμανε τόσα. Φτάνει τὸνομά της νὰ πῆς καὶ τὰ λές δλα. Μὲ σέδας τὸ χώμα της νὰ πατήσῃς, ἐσὺ ποὺ ἐρχεσαι σὲ τέτοια χώρα. Τὸν οὐρανὸ ποὺ διέπεις τονὲ διέπανε καὶ τότες οἱ μεγάλοι τὸν δρίζοντα ποὺ κοιτάζεις μὲ τόση χαρά, τὸν κοιτάζανε τὰ μάτια τους κάθε μέρα. Μέσα σ^ο αὐτὴ τὴν ἀτμοσφαίρα γεννιάντανε οἱ φωτερὲς ἵδεες, βγαίνανε ποίηση καὶ φιλοσοφία. “Οταν ἀνεῖλανανε οἱ γεννατοι στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω, τὴν ἴδια θάλασσα θωρούσανε ποὺ θωρεῖς τώρα καὶ σύ.

Μὲ πόση χάρη, μὲ πόση νοστιμάδα δράδιασε ἡ φύση τίς κορφούσλες καὶ τὰ βουναράκια ποὺ θλέπεις γῦρο γῦρο στὴν Ἀθήνα! Τί ώραια, τί χαδεφτικὰ μορφὴ κατώρθωσε νὰ τοὺς δώσῃ! Μὲ τί γλύκα, μὲ πόση ἀγάπη ζουγράφισε κάθε γραμμή! Μὲ πόσορυθμὸς καὶ μέτρο, μὲ πόση ἀριμονία σκάλισε τὴ γία, ἔστρωσε τὰ περιγιάλια καὶ στρογγύλωσε τοὺς γιαλούς! Στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ τίς πιὸ χαριτωμένες, μὲ τίς πιὸ ἀπαλές της διμορφίες. Τὴν ἔκαμε μὲ πόθο καὶ χαρά, τὴ συγύρισε σὰν παιδί της. "Ολα τάχει ταιριασμένα" ἐδῶ τάχριστουργήματα τῆς τέχνης φαίνουνται σὰ νὰ δηγήκανε ἀπὸ τὸ χῶμα, σὰ νὰ εἰναι τοῦ τόπου γεννήματα, ἀφοῦ καὶ τὰ πλάσματα τῆς φύσης ἔχουνε τόση φαιδρότητα καὶ τέχνη.

Αἴώνια χώρα θὰ μείνῃς — καὶ μὴ σὲ μέλη! Μπορεῖ νὰ σὲ καταπατήσουνε οἱ βαρδάροι, μπορεῖ τὰ σκυλιά στὸν Παρθενώνα σου νὰ χυθοῦνε. "Ησυχη νὰ εἰσαι! Θὰ καταστραφοῦνε τὰ σκυλιά καὶ θὰ χαθοῦνε οἱ βαρδάροι" μιὰ μέρα θὰ δέρνουνται καὶ θὰ κλαίνε γιὰ τὴν τόση τους τόλμη. "Εσὺ πάντα θὰ βασιλένγχος" ἐσύ θὰ στέκεσαι παντοτεινά, γιατὶ ἔσένα πάντα σὲ κοιτάζεις ἡ γλαφούματα μεγάλη Θεά, γιατὶ ἔσένα πάντα σὲ προσέχει τὸ πελώριο μάτι τοῦ Δία!

"Εδῶ ζοῦσε λαδὸς μοναδικὸς στὴν ἴστορία. "Αλλος δὲ θὰ δρεθῇ ποὺ νὰ τοῦ μοιάξῃ" μποροῦμε νὰ τρέχουμε κάφκημα καὶ δόξα, μόλον δτὶ καὶ μεῖς δὲ θὰ τοῦ μοιάξουμε ποτές. "Ο πιὸ πρόστυχος ἀθρωπὸς ἔνοιωθε μέσα του τί θὰ πη τέχνη καὶ ποίηση, ἥξερε, χωρὶς νὰ τοῦ τὸ μάθη κανεῖς, ποιό εἶναι τὸ καλὸ καὶ τώρατο. "Αλλο δὲν εἶχε δάσκαλο παρὰ τὴ φύση. Γιὰ νὰ γίνουν ἔργα μεγάλα, δὲ φτάνει ἔνχις μόνο νὰ τὰ κάμηγχειταις ἡ συνέργεια δλωνῶνε πρέπει νὰ τὰ καταλάδουνε δλοι, κι' δλοι νὰ τάρέσουνε. Καλλιτέχνης είτανε ὁ λαδὸς δλος. Σὲ κάθε πέτρα χάραξε τὴν ἰδέα του· δνοῦς του μπῆκε βούλλα μέσα σὲ κάθε μάρμαρο, σὲ κάθε στίχο. Στοὺς ναοὺς καὶ στὰ βιβλία, στοῦ Παρθενώνα τὸ μέτωπο καὶ τὶς κολόνες, μᾶς ἀφησε τὴν καλήτερή του διδαχή. Μᾶς ἔμαθε τί θὰ πη εἰλικρίνεια καὶ τέχνη. Ψευτιὲς ἐδῶ δὲν ἔχεις δὲν ἔχεις πολύπλοκες τεχνουργίες· δάλε μιὰ πέτρα πάνω στὴν ἀληγ καὶ βγῆκες δὲ Παρθενός. Πιὸ ἀπλᾶ μέσα, πιὸ ἀπονήρευτοι τρόποι δὲ γίνουνται. "Ο Ἀθηναῖος δὲ γύρεθε νὰ θαμπώσῃ τὸν κόσμο, νὰ μᾶς γελάσῃ μὲ τέχνες, μὲ σοφίες, μὲ γύρους κι' ἀλλογύρους. Δὲν είτανε ὁ σκοπός τους νὰ φαντάξουνε. "Ενα μόνο κυνηγούσανε, πῶς νὰ ποῦνε τὴν ἰδέα τους, πῶς νὰ τὴν παραστήσουνε ἀπλᾶ καὶ φυσικά, γιὰ νὰ τὴν

καταλάβη ό καθένας· δὲν τούς ἔμελε γιὰ τίποτες ἄλλο, κι' ἵσια
ἵσια γιατὶ δὲν εἶχανε ἄλλο σκοπό, κατωρθώσανε κι' εἶχανε
τόση τέχνη.

1888.

Μιχαήλ Χρυγένης.

Αριστοτέλους Κουρτίδου.

Ο ἀληθινὸς δάσκαλος μικάζει μὲ τὴ λαμπάδα τοῦ παπᾶ
στὴν Ἀνάσταση: λειώνει δίνοντας φῶς.

Οταν φθάνω στὸ τέλος ἐνδὲ σοφοῦ θεολόγου, καὶ κάνω τὸ λο-
γαριασμὸ τί ἔμαθα σχετικὰ πρὸς ὃσα δὲν γνωρίζω, θυμοῦμαι τὰ
λόγια τοῦ Νεύτωνος, ποὺ διοιον ἀναζητᾷ τὴν ἀλήθεια, τὸν πα-
ρομοιάζει μὲ παιδὶ ποὺ μαζεύει σ' ἕνα κοχύλι λίγες σταλαγμα-
τὶες ἀπὸ τὴν ἀκροθαλασσιὰ τοῦ ἀπέραντου Ὡκεανοῦ.

Καὶ τὶ δὲν ἔφράζει τὸ δημοτικό μας τραγούδι; Ποιός ζω-
γράφισε καλύτερα τὴν ἀξιοπρέπεια νὰ δγάλη κανεὶς πέρα μιὰ
δουλὶὰ μόνο καὶ μόνο γιατὶ τὴν ἀρχισε, τὴν ντροπὴν τῆς διπισθο-
χώρησης καὶ τῆς παλινωδίας, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ στίχο:

«Νεράιδα, τώρα κίνησα· ντρέπομαι νὰ γυρίσω!»

Η λαϊκὴ ἀντίληψη καθηλώνει κάθε ἐργάτη σὲ μιὰ εἰδικό-
τητα: ἡ παπᾶς παπᾶς ἡ ζευγάδες ζευγάδες· διοιος δουλεύει καὶ
στὴν ἔκκλησια καὶ στὸ χωράφι, κάνει ἀπιστία ἡ στὴν ἄγια τρά-
πεζα ἡ στὸ ἀλέτρι ἡ καὶ στὰ δυό. Μὰ αὐτὸ τὸ φυλάκισμα τοῦ
νοῦ σὲ μιὰ γνώση, τὸ σφέξιμο τῆς σκέψης σὲ μιὰ μέγκενη ποὺ
μᾶς κάνει νὰ δλέπωμε μόνο μιὰ πλευρὰ τῆς ἀλήθειας, δημιουρ-
γεῖ τοὺς μονόπλευρους σοφούς, ποὺ εἴναι οἱ πιὰ ἐπικινδυνοὶ ἀμα-
θεῖς. Ο Ρεγάν, παρακινώντας τοὺς φοιτητὰς στὸ Παρίσι νάχουν
τὴν περιέργειά τους ἀνοιγμένη σὲ κάθε ἀλήθεια, τοὺς θύμισε τὰ
λόγια ἐνδὲ σοφοῦ βαθδίου: «Μέσα σ' ἕνα πιθάρι γεμάτο καρύδια
χωροῦν ἀκόμα ἀρκετὲς δικάδες σουσαμιόλαδο».

1927.

11. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

**Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Τέχνην Ρητορικῆς».
Φραγκίσκου Σκούφου.**

Α' Περὶ βεβαιώσεως (σελὶς 192—194 τοῦ διδότου).

Ἡ θεοῖς οὐκέτι εἰναι τὸ τρίτον⁽¹⁾ μέρος τοῦ λόγου καὶ ἔχει σκοπὸν μὲν ἀπόδειξες νὰ ἀποδείξῃ, καὶ μὲν ἐπιχειρήματα νὰ θεοῖς οὐκέτι εἰναι τὸ δέκατον ἀπόδειξες νὰ ἀποδείξῃ, καὶ μὲν ἐπιχειρήματα νὰ θεοῖς οὐκέτι εἰναι τὸ ποιητικόν, ἀμμή, λύσιτας ἀκόμη κάθε ἀντιλογίαν καὶ δυσκολίαν τῶν ἀντιδίκων. Ἡξευρε μόνον πώς δὲν φέρνονται οἱ ἀπόδειξες ἀπλῶς καὶ ως λάχη, ἀμμή, διὰ νὰ ἔχουν περισσότερη δύναμιν, μὲ τέχνην, καὶ εἰς τρόπον ἐπιχειρήματος, διατὸν τότε ως σαιτέες πληγώνουσι, καὶ ως θελιές, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτι, πνίγουσι τὸν ἀντίπαλον.

Ἡ τάξις πάλιν, ὅπού ἔχει νὰ φυλάξῃ δρήτορας εἰς τὸ νὰ δάλη τές ἀπόδειξες, εἰναι τούτη ως καίως ἑρμηνεύουσιν οἱ διδάσκαλοι ὅλοι τῆς ρητορικῆς τέχνης· ἥγουν ἔχει νὰ μιμηθῇ τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸν πόλεμον, οἱ δποτοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ φουσσάτου δάγκουσι τοὺς πλέα ἀνδρειωμένους διὰ νὰ ἀντισταθοῦσι εὔκολωτερα τῶν ἐχθρῶν, εἰς τὸ μέσον δάγκουν τοὺς πλέα ἀσθενεῖς, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ἡ ἀνδρεία τῶν πρώτων εἰς δμοιαν μεγαλοψυχίαν, καὶ διστερὸν πάλιν δάγκουν ἄλλους γενναῖους, καὶ μεγαλόψυχους, διὰ νὰ εἰναι ἡ ἐπίδαι καὶ τὸ στήριγμα δλου τοῦ στρατεύματος. Ὁ Νέστορας, ὅχι μόνον γλυκύγλωσσος εἰς τὸ λέγειν, ἀμμή καὶ εἰς τὴν στρατηγικὴν τέχνην πρακτικὸς πολλὰ καὶ ἔξαίσιος, ἔτι εὑρέσκομεν εἰς τὸ τέταρτον τῆς Ἰλιάδος νὰ ἔκαμεν :

Ἴππηας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν,
πεζοὺς δὲ ἔξόπισθε στῆσεν ποιέας τε καὶ ἐσθλούς,
ἔρκος ἔμεν πολέμοιο² κακοὺς δὲ ἐς μέσσον ἔλασσεν,
ὅρδα καὶ οὐκ ἔθέλων τις ἀναγκαίη πολεμίζοι.

Εἰς δμοιον τρόπον καὶ δρήτορας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς θεοῖς οὐκέτι εἰναι νὰ δάλη τές πλέα στερεές καὶ δυνατές ἀπόδειξες, διατὸν οἱ πρῶτες εὔκολα τυπώνουνται εἰς τὴν διάνοιαν ἐκεινῶν δποὺ ἀκούουσι, καὶ, ἀνέχουσι δύναμιν, εὐθὺς ἀκόμη τοὺς κυριεύουσι καὶ τοὺς νικοῦσι. Ἀπέκει ἀς ἀκολουθήσουν οἱ πλέα ἀσθενεῖς, διατὸν οἱ ἀκούοντες, νικημένοι ἀπὸ τές πρῶτες, δὲν τοὺς μέλεις νὰ δώσουν

(1) Τὰ ἄλλα, ως ἀναφέρει προηγουμένως ὁ συγγραφεὺς, εἰναι 1) τὸ προσίμιον, 2) ἡ θιήγησις, καὶ 4^η ὁ ἐπίλογος.

τόσην ἀκρόασιν εἰς τὰ ἐπίλοιπα. Καὶ τέλος ὡς σμίξῃ ἄλλες, ὅπου νὰ ἔχουν καὶ ἐκεῖνες δύναμιν καὶ σφοδρότητα, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν πρώτην τως γνώμην, καὶ διὰ νὰ θειῇ πώς δὲν τοῦ λείπουν ἀπόδειξες καὶ ἐπιχειρήματα στερεά καὶ ἀδαμάντινα ἔως τὸ τέλος τοῦ λόγου.

B') Περὶ ἀντιβολῆσεως (σελ. 351—5).

Ἡ ἀντιβολῆσις, ὅπου εἰς ἄλλον τρόπον καὶ δέησις λέγεται, εἶναι ὅταν παρακαλοῦμεν Θεὸν ἢ ἀνθρώπους καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν, γῆγεύροντας πώς ἡ παρακάλεσις ὅχι μόνον παρακινᾷ, ἀμμῆ καταπραῦνει καὶ κάθε θυμωμένην καρδίαν, καὶ ἔχει τόσην δύναμιν, ὅπου ἀρπάζει ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ ἰδίου Θεοῦ τὰ ἀστροπελέκια καὶ φέρνει εἰς σημεῖον τῆς γίκης τὴν χάριν ἐκείνην καὶ εὑεργεσίαν, ὅπου ἔξήτα. Μὲ τὸ σχῆμα τῆς δεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ Ὁταμανικοῦ Βριάρεως.

Φθάνει, κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ τρισάθλιοι" Ἑλληνες ἔχουσι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ υπερήφανον πόδα νὰ τοῖς πατῷ τὸν λαιμὸν δ ὀρφαρος Θράκης; "Μως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾶ ἐπάνω εἰς δασιλικὸν θρόνον ἔνα ἀθεον τουλουπάνι, καὶ οἱ χῶρες ἐκεῖνες, εἰς τές δροιες ἀνατέλλει ὁ δρατὸς τοῦτος ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀνέτειλας καὶ Εσὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἥμισο φεγγάρι πὰ δασιλεύωνται;" Α! ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πώς εἰσαι ὅχι μόνον κριτής, ἀμμῆ καὶ πατήρ, καὶ πώς παιδεύεις, ἀμμῆ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου. "Οὐεν ανίσως καὶ οἱ ἀμαρτίες τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν σου ὀργήν, ανίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἴδιας των ἀνομίας σοῦ ἐχάκευσαν τ' ἀστεροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, Ἐσύ, διοῦ εἰσαι δόλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησε καὶ σθήσε ἐκεῖνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλειγμοσύνης. Ἐνθυμήσου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πώς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐστόθη τὸ πρῶτον, διοῦ ἀνοιξε τές ἀγκάλες διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον, τὸ πρῶτον διοῦ ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδωλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἔνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν. Τὸ πρῶτον διοῦ ἀντιστάθη τῶν τυράννων,

δπού μὲ τόσα καὶ τόσα δύστανχ ἐγύρευαν νὰ ξερριζώσουν ἀπὸ τὸν
κόσμον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ τές καρδιὲς τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν-
σου ὄνομα. Μὲ τοὺς ἔδρωτας τῶν Ἐλλήνων ηὔξανε, Χριστέ μου, εἰς
δλην τὴν οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία σου. Οἱ Ἐλληνες τὴν ἐπλούτισαν
μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλώσσαν, καὶ μὲ
τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν ἑδιαφέντευσαν, τρέγοντες
μὲ ἅπειρον μεγαλόψυχίαν καὶ εἰς τές φυλακές, καὶ εἰς τές μάστι-
γες, καὶ εἰς τοὺς τροχούς, καὶ εἰς τές ἔξορίες, καὶ εἰς τές φλόγες,
καὶ εἰς τές πίσσες, μόνον διὰ νὰ σδήσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξα-
πλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ
λάμψῃ, διότου λάμπει δ ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἡ δόξα καὶ τὸ μυστήρι-
ον. Ὅθεν ὡς εὕσπλαγχνος μὲ τὴν θεῖκήν σου παντοδύναμίαν κάμε
νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρδαρικῆς αὐχμαλωσίας· ὡς φιλόδω-
ρος καὶ πλουσιοτάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς
τῶν θείων σου γαρίτων ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ
Γένος, καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὄποιαν κάθεται, δός του τὸ
σκῆπτρον καὶ τὸ βασιλεῖον. Ναί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἔκεινο,
διότου ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην
ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὄποιαν ὅντας Θεὸς ἐγίνηκες ἀνθρώπος, διὰ νὰ
φανῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους φιλάγθρωπος· μὰ τὸ δάπτισμα δπού μᾶς
ἔπλυνεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν· μὰ τὸν σταυρόν, διότου μᾶς ἔνσιξε τὸν
παράδεισον· μὰ τὸν θάνατον, ὅπού μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν· καὶ μὰ τὴν
ἔνδοξον ἔκεινην Ἔγερσιν, διότου μᾶς ἀνέδασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ
ἀνίσως καὶ οἱ φωνές μου τοῦτες δὲν σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλάγχνος,
ὅς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, διότου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὅμιματα,
καὶ δὴ δὲν φθάνουν καὶ τοῦτα, οἱ φωνές, οἱ παρακάλεσες τῶν
Ἀγίων σου, διότου ἀπὸ δλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἐλλάδος φω-
νιάζουσι. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ἔνας Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρα-
καλεῖ, νὰ ἔξιολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἔκεινο τὸ βασι-
λεῖον, εἰς τὸ ὄποιον ἐποίμανε τῆς Χριστωνύμου σου ποίμνης τὰ
πρόβατα. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἔνας Χρυσόστομος καὶ σὲ παρα-
καλεῖ, νὰ μὴ κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς τοῦ Κιοσ έκεινη ἡ χώ-
ρα, δπού μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου. Φωνιάζει
ἡ Αἰκατερīνα καὶ, δείχνοντάς σου τὸν τροχόν, εἰς τὸν δποῖον ἐμαρ-
τύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πάλιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν
Ἀλεξάνδρειαν. Φωνιάζουσιν οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ
Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τές Ἀθῆνες, οἱ
Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ, δείχνοντάς σου τοὺς λέοντες,

· ὅποιού τοὺς ἔξέσχισαν, τὲς φλόγες, ὅποιού τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα,
· ὅποιού τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐτσιλαχνίαν
· τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν.

Γ') Περὶ ἀποσιωπήσεως (σελὶς 387—390).

· Ἡ ἀποσιώπησις, ὅποιού καὶ ἀποκοπὴ λέγεται, εἰναις ὅταν, τρέ-
χοντας ὡς ταχύδρομος ποταμὸς εἰς τὸ λέγειν ἡ γλῶσσα, ἔξαι-
φνης ἀποσιωπᾷ, καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ λόγου κόπτει τὴν φω-
νήν καὶ τὸν λόγον φέρνοντας εὐθὺς καὶ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἀρμό-
διον τὴν αἰτίαν· ὥσαν:

· Ω δάρδαρος σκληροκαρδία τῶν μισοχρίστων τυράννων! Πόσα
· έξανα εὕρηκε, διὰ νὰ ξερριζώσῃ ἀπὸ τές καρδίες τῶν Χριστια-
· νῶν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν πίστιν. Τροχούς, δποὺ οὐφώνοντας τὰ
· κορμιά, εὐθὺς τὰ ἐβρύθιζαν καὶ εἰς τὸν τάφον· ταύρους, δποὺ τοὺς
· λογικοὺς ἀνθρώπους ἔκαναν νὰ μουγκρίζουν ὡς ἀλογα ζῷα· φλό-
· γες, δποὺ ἔσδηναν τὴν ζωήν· λάδια, δολιμια, δποὺ θράζοντας ἔφερ-
· υναν τὸ κρύος τοῦ θανάτου. · Ο ἔνας ἐψήγετο εἰς τές σχάρες, ὁ ἀλ-
· λος ἐδύθιζετο εἰς τές πίσσες· τοῦτος ἐπάγωνε μέσα εἰς τὰ χιόνια,
· ἐκεῖνος ἐφλέγετο ἐπάνω εἰς τὰ κάρδουνα. · Ιδές, πόσους ρίπτουσι
· εἰς τὴν θάλασσαν, πόσους κρεμούσι εἰς τὸν ἀέρα, πόσους πληγώ-
· νουσι μὲ τές μάστιγες, πόσους θερίζουσι μὲ τὴν μάχαιραν. · Εδῶ δέ-
· νονται εἰς τές δρές τῶν ἀλόγων, δποὺ τρέχοντας τοὺς ξεσχίζουν
· εἰς τὸ μέσον, ἐκεὶ εἰς τὰ σακκιὰ μὲ τοὺς ὄφεις, δποὺ μὲ τὸ φαρμά-
· κι τοὺς κάνουν νὰ δοκιμάσουν καὶ τὴν πικρότητα τοῦ θανάτου.
· Αλλοῦ τοὺς γδέρνουσι μὲ τὰ ξυράφια, τοὺς ἐδγάνουν τὰ δόντια μὲ
· τὰ σίδηρα, ζωντανοὺς τοὺς θάπτουν μὲ τές πέτρες, γυμνοὺς τοὺς
· καίουν μὲ τές λαμπτίδες, τοὺς ρίπτουν ἀπὸ τὰ δρη, τοὺς καρφώνου-
· σιν εἰς τὰ δένδρα. Εἰς τὰ θέατρα τροφὴ τῶν λεόντων, εἰς τές στρά-
· τες παίγνιον τῶν παιδίων, εἰς τές φυλακές... · Αμμὶ δὲν ἔχω τόσα
· λόγια νὰ διηγηθῶ ὅλους τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὄποιους οἱ Μαξέν-
· τιοι, οἱ Νέρωνες, οἱ Διοκλητιανοί, καὶ οἱ ἄλλοι διώκται τῆς ἐκ-
· κληγσίας καὶ ὑπηρέται τοῦ διαδόλου ἐλόγιασαν νὰ σβήσουν τὴν
· πίστιν καὶ νὰ ξορίσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Νὰ καὶ ἄλλο παράδειγμα, εἰς ὑπόθεσιν πλέα χαρμόσυνον,
· γίουν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος:

Στραφῆτε, Χριστιανοί, νὰ ιδῆτε τὸν Δεσπότην Χριστόν, δπού,
· ψικώντας τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ θανάτου, ἀναστήθη τροπαιοφό-

ρος. Καὶ ἐν ἐπικράνθητε εἰς τὸ πάθος, χαρῆτε τώρα εἰς τὸν θρί-
αμδον. Ἐδέτε, δχι πλέα ἀκάνθεις, ἀμμὴ ἀστέρες τοῦ στεφανώνου
τὴν κορυφήν· δὲν τρέχει πλέα αἷμα, ἀμμὴ δόξα ἀπὸ τῆς πληγές·
δὲν φαίνεται ώς τὸ πρότερον γυμνὸς εἰς ἕνα ξύλον, ἀμμὴ στολι-
σμένος μὲ τὰ κάλλη τοῦ οὐρανοῦ ἀκτινοβόλος ἀστράπτει· τὰ αὐ-
τιά, διού ηκουσαν τές βλασφημίες τῶν Ἰουδαίων, τώρα εὔφρατ-
νονται μὲ τὰ τρισάγια τῶν ἀγγέλων· ἡ γλῶσσα, διοὺ ἔσταζε
χολήν, τώρα στάζει ἀμδροσίαν καὶ νέκταρ· καὶ διού σκληρὰ
καρφιὰ ἐκάταξέσχισαν τὴν θεῖκήν σάρκα, ἐκεῖ ἀνθοῦσι πορφυ-
ροστόλιστα ρόδα. Ὡ, πόσες, καὶ πόσες Χάριτες τοῦ πετοῦσι
τριγύρω εἰς τὸ πρόσωπον. Ὡ, πόσοι καὶ πόσοι Γαλαξίες τοῦ
λευκαίνουσι τὸ εὑμορφὸν μέτωπον. Ὡ, πόσα... Ἀμμὴ ἀφῆτε με
νὰ δλέπω θέαμα τόσης εὐμορφίας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἥμπορετ νὰ τὸ
ἔηγγήσῃ ἡ γλῶσσα, θὲ τὸ χαροῦσι κἀν τῆς διεγνώσας τὸ δημιατα-

1681.

Διδαχὴ

τῇ Ἀγέᾳ καὶ Μεγάλῃ Ιαρασκευῇ, εἰς τὸ Σωτήριον-
Ιάθος.

Ἡλια Μηνιάτου.

«Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτου». (Ματθ. κτ').

Δύο μεγάλα καὶ παράδοξα θαύματα εἰδεν δ ἀνθρωπος εἰς τὸν
κόσμον· ἔνα Θεὸν νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν νὰ γένη
ἀνθρωπὸς, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ ἀνθρωπὸν νὰ ἀνέβῃ νὰ ἀποθάνῃ
ἐπάνω εἰς ἔνα σταυρόν. Τὸ ἔνα ἐστάθη ἔργον μιᾶς ἄκρας σοφίας
καὶ δυνάμεως, τὸ ἄλλο ἔργον μιᾶς ἄκρας φιλανθρώπου ἀγάπης·
πλὴν καὶ τὰ δύο ἔλασθν περιστατικὰ πολλὰ διάφορα. Εἰς τὸ
πρώτον θαῦμα, δταν δ Θεὸς ἔγινεν ἀνθρωπὸς, ἔκαιμε κοινὴν πανή-
γυριν δλη ἡ κτίσις: ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ἔψαλλον χαρμόσυ-
νον διξιολογίαν· ποιμένες εἰς τὴν γῆν ἔχόρευον διὰ τὰ εὐαγγέλια
τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς χαρᾶς· καὶ βασιλεῖς ἥλθον ἐξ ἀνατολῶν,
καὶ ἐπροσκύνησαν μὲ δῶρα τὸν νεοτεχθέντα Δεσπότην. Εἰς τὸ δεύ-
τερον θαῦμα, δταν δ Θεάνθρωπος ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος, ὡσὰν
κατάδικος, ἐν μέσῳ δύο ληγστῶν, ὁ ἀνω καὶ κάτω κόσμος ἔθρηγνη-

σεν· δούρανδς ἐσκέπασε μὲν διθύτατον σκότος τὸ πρόσωπον· ἥγη
ἐσείσθη ἐκ θεμελίων ἀπὸ τὸν τρόμον, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν.
Ἐκείνη ἐστάθη μία λαμπρὰ νύκτα, πρόξενος παγκοσμίου χαρᾶς,
καὶ ἀγαλλιάσεως· ἐτούτη μία σκοτεινὴ ἡμέρα, ἀφοριὴ λύπης,
καὶ ἀδημονίας· εἰς ἐκείνην ἔκαμψεν δῆσην εὐεργεσίαν ἐδύνατο νὰ
κάμη δ Θεός πρὸς τὸν ἀνθρώπον· εἰς ἐτούτην ἔκκαμψεν δῆσην
παρανομίαν δύναται νὰ κάμη δ ἀνθρώπος πρὸς τὸν Θεόν.

Δίκαιον ἔχεις νὰ λέγῃς, ὅτι Θεάνθρωπε καὶ τεθλιμμένε Ιησοῦς:
«περὶ λυπός ἐστιν ἡ φύχή μου ἐως θανάτου»· πολλὰ εἰναι τὰ πάτη σου, μεγάλη εἰναι ἡ λύπη σου· πάθη τόσον
πολλά, δὲν ἐδάσταξεν ἀκόμη ἀνθρώπους ὑπομονής λύπη τόσον με-
γάλη, δῆσην δὲν ἐδοκίμασεν ἀνθρώπους καρδία. Καὶ ἀληθινά, Χρι-
στιανοί, οσον ἐγὼ ἐξετάζω νὰ εὕρω ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους
κανένα ἄλλο παράδειγμα, τόσον εὑρίσκω καὶ τὸν πόνον του εἰς
τὸ πάθος, καὶ τὴν λύπην του εἰς τὸν πόνον, ἀσύγκριτον. Μέγας
ἡτο δ φθόνος τοῦ Καίν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ πολλὰ μεγα-
λύτερος δ φθόνος τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων ἐναντίον τοῦ
Κυρίου· καὶ δ ἀδικος φόνος τοῦ Ἀδελ· δὲν εἰναι νὰ συγκριθῇ μὲ
τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Ιησοῦ. Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τοῦ Ισαάκ.
ὅταν ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ἀπὸ τὸν Ἀδραὰμ τὸν πατέρα του· πολ-
λὰ μεγαλύτερη τοῦ Ιησοῦ, δηποὺ ἀληθινὰ ἐθυσιάσθη ἀπὸ τὸν οὐ-
ράνιον Πατέρα του εἰς τὸ μίσος τῶν ἐχθρῶν του. Μεγάλη ἡ δυ-
στυχία τοῦ Ιωσήφ, νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, νὰ συ-
κοφαντηθῇ ἀπὸ μίαν γυναῖκα, καὶ νὰ σφαλισθῇ ὡσὰν πταίστης
εἰς μίαν φυλακήν· μεγαλύτερη τοῦ Ιησοῦ, νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς
μαθητάς του, νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ τὴν συναγωγήν, νὰ συρθῇ ἀπὸ
κριτήριον εἰς κριτήριον ὥσταν κατάδικος. Μεγάλη ἡ καταφρόνησις
του Δαβὶδ· δ ἴδιος υἱὸς νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον,
οἱ ὑπήκοοι του νὰ τὸν ἀπαρατήσωσιν, οἱ δοῦλοι του νὰ τὸν κυνη-
γοῦσι μὲν πέτρες, καὶ νὰ τὸν συντροφεύουσι μὲν ὅδρεις, δταν αὐτός,
φεύγοντας, μὲν γυμνὰ πόδια ἀνέβαινεν εἰς τὸ Ὁρος τῶν Ἐλαῖων·
μὰ δ Ιησοῦς, παραιτημένος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δεμένος ἀπὸ
τοὺς στρατιώτας, στεφανωμένος μὲν ἀκάνθας, φορτωμένος μὲν τὸν
Σταυρόν, συντροφευμένος ἀπὸ τὰς βλασφημίας καὶ δινεισμούς
ὅλης μιᾶς πόλεως, νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶν διὰ νὰ λάβῃ
ἀτιμον θάνατον, ἀνάμεσα εἰς δύο ληστάς, τοῦτο δὲν εἰναι ἔνα
ἔλειεινότερον θέαμα; Ὁμολογῶ πώς πολὺς ἦτον δ πόνος του
Ιώβ, ὑστερημένου ἀπὸ τὰ παιδία, καὶ ἀπὸ τὰ διάρχοντα, πε-

σμένου εἰς μίαν κοπρίαν, πληγωμένου ἀπὸ κεφαλῆς ἔως ποδῶν· μὰ αὐτὸς ἡτον ἔνας τύπος, μία σκιὰ τῶν πόνων καὶ πληγῶν τοῦ πολυπαθοῦς Μίου Παρθένου. Πολλὰ ἡτον καὶ τὰ πάθη, ὅποιαν ἔλαδον, ἔκεινων μετέπειτα, ὅσοι ἐμιμήθησαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἁγίων Μαρτύρων ἀλλ᾽ ἔκεινα ἡτον πάθη τοῦ σώματος, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὄποια ἔχαιρεν ἡ ψυχὴ ἔκεινα ἡτον καὶ θάνατος καὶ τιμῇ ἔκεινα ἡτον καὶ μαρτύριον, καὶ στέφανος· τὸ δὲ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι πάθος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς· δλον πάθος χωρὶς καμμίαν παρηγορίαν, θάνατος δλος ἀτιμία, μαρτύριον δλον λύπη, καὶ λύπη θανάσιμος· «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μού ἔως θανάτου».

Ἐγὼ ἡξένρω, διὰ τὸ τέλος οἱ διδάσκαλοι κηρύττουσι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ παρακινήσωσι δηλαδὴ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς συμπάθειαν καὶ εἰς δάκρυα. Ἐγὼ δὲν ἔχω τοιούτον σκοπόν, διατί τοιούτον σκοπὸν δὲν εἰχε καὶ ὁ Χριστός, διαν ἐπήγαινε νὰ ἀποθάνῃ· «θυγατέρες Ἱερουσαλήμ», ἔλεγε, (Λουκ. κγ') «μὴ κλαίετε ἐπ' ἔμε, πλὴν ἐφ' ἔαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν»· ἀμαρτωλοί, ὅσοι ἔως τώρα εἰσθε ἀμετανόητοι, κλαίετε, σᾶς λέγω καὶ ἔγώ, τὴν ἀμαρτίαν σας, κλαίετε τὴν κακίαν σας, κλαίετε τὴν κόλασίν σας, καὶ κλαίετε ὅμοι τὴν δυστυχίαν τῶν τέκνων σας, εἰς τὰ ὄποια ἀφήνετε εἰς κληρονομίαν τὸ κακὸν παράδειγμα μιᾶς διεστραμμένης ζωῆς· δὲν θέλω νὰ κλαύσετε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ· θέλω μόνον νὰ ἀκούσετε, ἀνάμεσα εἰς δλα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, ποιὸν ἐστάθη τὸ μεγαλύτερον, διάποτο δποιὸν λέγει παραπονεμένος: «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μού ἔως θανάτου».

“Οταν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκατέδη εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρκώθη, ἐφόρεσε (διὰ νὰ εἰπὼ έτζι) ὡσὰν δύο ἐνδύματα τὴς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἔνα, τὴν ἀνθρώπινον σάρκα, τὴν ὄποιαν προσέλαβε καθ' ὑπόστασιν· «Ο Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ιωάν. α'). ἄλλο, τὴν ἀνθρωπίνην ἀμαρτίαν, τὴν ὄποιαν ἐδάσταξε διὰ συγκατάθασιν· ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος (6' πρὸς Κορ. ε') «τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν (ἥγουν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν) ἀμαρτίαν ἐποίησε»· καὶ πάλιν (πρὸς Γαλ. γ')· «Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα». Μὲ τὸ ἐνδύματα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἐφάνη ἔνας ἀναμάρτητος ἀνθρωπός, εἰς δλην του τὴν ζωὴν· «ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλως ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Μὲ τὸ ἐνδύματα τῆς ἀνθρωπίνης ἀμαρτίας, ἐφάνη τώρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ

πάθους, ώσαν ἀνθρωπος ἀμαρτωλός, καὶ οὗτον ἐκεῖνος δὲ ἄκακος καὶ καθαρὸς ἀμνός, φορτωμένος τὴν παγκόσμιον ἀμαρτίαν, δποὺ ἐπροεῖδεν ἀνωθεύ δὲ Ἡσαΐας (κεφ. ιγ') καὶ ἔδειξε κατόπιν δὲ Ἰωάννης δὲ Βαπτιστής· «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, δι αἰρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου». (Ἰωάν. α'). Μὲ τέτοιον ἔνδυμα, μέσα εἰς τὸν κῆπον Γεθσημανῆ, παρηρησιάζεται εἰς τὸν ἀναρχόν του Πατέρα, τὸν δποῖον τρεῖς φορὲς παρακαλεῖ νὰ τὸν παραιτήσῃ ἀπὸ τὸ πικρὸν καὶ θανατηφόρον ποτήριον: «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Ἀλλ' ὁ Πατήρ δὲν τοῦ εἰσακούει πρώτος γράφει εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου του, δποὺ ἔγραψε εἰς τὴν γῆν δὲν τοῦ κάνει ἀλλην χάριν, παρὰ νὰ πέμψῃ ἔναν ἄγγελον γὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν πολλὴν ἀγωνίαν του· «Ὥφθη αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτὸν» (Λουκ. κβ'). Μὰ πῶς δὲ Θεός καὶ Πατήρ δὲν εἰσακούει τοῦ μονογενοῦς του υἱοῦ, πρὸς τὸν δποῖον ἔδειβαίωσεν, «έγὼ πάντοτε σοῦ ἀκούω;» δὲ Θεός, δποὺ ἀλλην φοράν ἐλυπήθη τὸν υἱὸν ἐνδὲς ἀνθρώπου, τὸν Ἰσαάκ, καὶ δὲν τὸν ἀφησε νὰ θυσιασθῇ, τώρα δὲν λυπεῖται τὸν ἰδιόν του υἱόν, ἀλλ' αὐτὸς μάλιστα τὸν θέλει ἀποθαμένον; Ναὶ, λέγει δὲ Ἀπόστολος· εἰς τέτοιον σχῆμα, γῆγουν ώσαν ἀμνόν, δποὺ σηκώνει τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, δὲν τὸν στοχάζεται ώσαν υἱόν του, καθὼς τὸν εἰδεν εἰς τὸ Θαδώρ, εἰς τὸν Ἰορδάνην, διὰ νὰ τοῦ εἰπῇ πάλιν: «οὗτός ἐστιν δὲν υἱός μου δὲν ἀγαπητός», τὸν στοχάζεται ώσαν ἔνα ἀμαρτωλόν, ἐνδεδυμένον μὲ δλην τὴν πογκόσμιον ἀμαρτίαν δθεν δὲν τὸν λυπεῖται δλότελα, καὶ τὸν παραδίδει εἰς τὸν θανατον· «τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἔφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ήμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν» (πρὸς Ρωμ. η'). Καὶ διὰ τὶ τέλος; Διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ προσηλώσῃ εἰς τὸν σταυρὸν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἔνδυμα τῆς ἀμαρτίας· διὰ νὰ πληρώσῃ μὲ τὸ αἰμά του τὴν θείαν δυκαιοισύνην· διὰ νὰ ἔξιλεώσῃ τὸν Θεόν· διὰ γὰ δικαιώσῃ τὸν ἀνθρωπον· ἵνα ήμεις γενώμεθα δικαιοισύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' πρὸς Κορ. ε').

Τέτοιας λογῆς δὲ Ἰησοῦς, ἔγκαταλελειμμένος καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τὸν θεῖόν του Πατέρα, δποὺ μίαν φορὰν παρέδωκεν αὐτόν· καὶ εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, τῶν δποίων μερικοὶ ἀπεκοιμήθησαν, οἱ δὲ ἐπίλοιποι τὸν ἀφησαν καὶ ἔψυγον· μοναχὸς χωρὶς καμμίαν ξοήθειαν, ἀρχιενῆς νὰ λυπηται, καὶ νὰ ἀδημονῇ, καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν ἀγῶνα τῆς τεθλιμμένης ψυχῆς, νὰ ἴδρων τὸ αἷμα (Λουκ. 22). Ἐγὼ ηθελα εἰπεῖ, πῶς ἐπειδὴ καὶ μέσα εἰς ἔνα κῆπον, εἰς τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς, ἔγραψαν ἐκεῖγαι αἱ δύο φοβεραὶ ἀπο-

φάσεις· ή μία, δπού καταδικάζει τὸν Ἀδάμι εἰς ἰδρωτα· «ἐν ἴδρῳ τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου»· ή ἀλλη, δπού καταδικάζει τὴν Εὕχην εἰς λύπην· «ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα», πάλιν εἰς ἔνα κηπον τοῦ χωρίου Γεθσημανῆ ἰδρώνει δ Ἰησοῦς, διὰ νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν λύπην τῆς Εὕχης· καὶ ἔτεις νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀρὰν τοὺς Προπάτοράς. Μὰ ἐγὼ ἀπορῶ καὶ ἔξιταμαι, δταν τὸν θλέπω τόσον περισσά νὰ ἀγωνίζεται, καὶ νὰ λέγῃ μὲ ἔνα θαθύτατον ἀναστεναγμόν· περίλυπάς ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐως θανάτου. Ἐκεῖνος πρωτύτερα είπε, πώς τὸ πάθος καὶ δ σταυρὸς είναι· ή δόξα του: «νῦν ἐδοξάσθη δ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπουν»· ἐκεῖνος δέχεται μὲ δλην τὴν ὑπομονὴν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός: «Πάτερ, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ ὡς σύ, γενηθήτω τὸ θέλημά σου»· ἐκεῖνος δείχει δλην τὴν προθυμίαν πρὸς τοὺς μαθητάς του· «ἔγειρεσθε, ἀγωμεν». Καὶ τώρα ἀδημονεῖ, ἀγωνίζεται, ἰδρώνει αἴμα; Λυπεῖται, καὶ ή λύπη σχεδὸν τὸν φέρνει εἰς θάνατον; «Περίλυπάς ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐως θανάτου». Ἀνάμεσα εἰς δσα ἔχει νὰ πάθῃ, τί είναι ἐκεῖνο δπού τόσον τὸν λυπεῖ;

Τάχα ή προδοσία τοῦ Ἰούδα; Βέδαια εἰς αὐτὴν δύο πράγματα ήμποροῦσι περισσά νὰ λυπήσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνα, μία μεγάλη καταφρόνησις. Θέλω νὰ εἰπω, πώς δ Ἰούδας δὲν τὸν ἐγνώρισε διὰ υἱὸν Θεοῦ, τὸν ἐγνώριζεν δμως διὰ ἔνα ἀνθρωπον, δπού είχε μίαν δύναμιν θείαν νὰ κάμη ἀπειρα θαύματα. Ἐνας Ιατρός, δπού μὲ ἔνα λόγον τοῦ στόματος, ή μὲ ἔνα ἐγγίξιμον τῆς χειρὸς φωτίζει τυφλούς, καθαρίζει λεπρούς, Ιατρεύει δσθενεῖς, δνασταίνει νέκρούς, ἔνας θαυματοποιὸς Προφήτης, δπού προλέγει τὰ μέλλοντα, δπού γνωρίζει τὰ κρύψια, δπού περιπατεῖ ἀδρόχως ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, δπού ἔχουσιάζει τοὺς ἀνέμους, δπού διώκει τοὺς δαίμονας, δυστυχισμένες Ἰούδα, τί ἀξίζει: Καὶ τέτοιον ἀνθρωπον πωλεῖς διὰ τριάκοντα ἀργύρια; Μὲ ἀλλα τόσα ἐνοιμοθέτησεν δ Μωϋσῆς νὰ πληρώνεται δ φόνος ἐνὸς διούλου· τόσον καταφρονεῖται δ Ἰησοῦς! Ἀλλο· δυομονὴ νὰ πωλεῖται, μὰ νὰ πωλεῖται ἀπὸ στολον; τί κακὸν παράδειγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν! οἱ ἀπόστολοι νὰ πωλοῦσι τὸν Χριστόν; ηγουν οἱ ἕρεις τὴν θείαν Χάριν; Μεγάλον πράγμα! Ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἐκεῖνος μόνος ἔκολασθη, δπού ἡγάπα τὰ ἀργύρια κατηραμένη φιλαργυρία, πρώτη καὶ κυρία ἀφορμή, διὰ τὴν δποίαν καὶ τὴν πίστιν μας προδίδομεν, καὶ τὴν ψυχὴν μας κολάζομεν!... Ἀλλὰ μὲ δλα ταῦτα ἐγὼ βλέπω

δτι δ ἀνέξικακος Ἰησοῦς καὶ ὑποδέχεται τὸν Ἰούδαν, δὲν συγχαί-
νεται τὸ δόλιόν του φίλημα, μάλιστα διὰ πολλὴν συμπάθειαν τὸν
δηνομάζει φίλον: «φίλε, ἐμῷ ὅπλῳ πάρει:» Διὰ ποτὸν λέγει λοιπόν:
«Περιήλυπτός ἐστιν οὐ ψυχή μου ἔως θανάτου;»
Ἴσως διὰ τὸ ράπισμα, ὅπου τοῦ ἔδωσεν ἔνας ὑπηρέτης
ἀχρεῖος καὶ τολμηρός.

Συρόμενος ἀπὸ δληγη τὴν σπεῖραν, ἀπὸ τὸν χιλιαρχὸν, καὶ ἀπὸ πληθος ὑπηρετῶν, δειμένος δπίσω τὰς χειρας ὥσαν κατάδικος ὁ Ἰησοῦς, φέρεται πρώτον εἰς τὸ παλάτιον τοῦ ἀρχιερέως Ἀννα, καὶ ἐδώθεν πρὸς Καϊάφαν, δπου Γραμματεῖς, δπου Φαρισαῖοι, δπου Πρεσβύτεροι, δπου δλον τὸ Συνέδριον τῆς Συναγωγῆς· δλοι μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν εἰς κατηγορίαν, δλοι μὲ καρδίαν φαρμακεμένην ἀπὸ τὸ μισος, δλοι μὲ μίαν σύμφωνον γνώμην, πώς ἔνας τέτοιος ἄνθρωπος εἰναι ἀξιος θανάτου, ἀξιος νὰ ἀποθάνῃ· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν». Ἐδῶ σᾶς παρακαλῶ νὰ στοχασθῆτε, Χριστιανοί· οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐμίσουν πολλὰ τὸν Χριστὸν διὰ τὸν φθόνον τους· αὐτοὶ ἡτον τυφλοί, τυφλῶν δῆηγοι, καὶ δὲν ἡμπορεύσαν νὰ θλέπωσι τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, οὕτε νὰ ἀκούωσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, δποὺ ἡτον ἔνα οὐράνιον φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· μὰ δ κοινὸς λαὸς τὸν ἡγάπα· ἔθλεπε μὲ πολλὴν ἔκστασιν τὰ θαύματά του· ἤκουε μετὰ χαρᾶς τὴν διδασκαλίαν του· μάλιστα τόσες φορές, δποὺ οἱ Ἱερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἐμελέτησαν νὰ τὸν θανατώσωσιν, ἐφοβούντο τὸν κοινὸν λαόν. Μὰ τώρα, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, δλοι συμφώνως, Ἱερεῖς, καὶ Φαρισαῖοι, καὶ δλοι δ κοινὸς λαός, ἀνδρες, γυναικες, παιδία, νέοι καὶ γέροντες, δλοι τὸν θέλουσι ἀποθαμένον· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν». Τί παρεκίνησε τὸν κοινὸν λαόν; τί τὸν ἐπλάνεσεν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ; Τίποτις ἄλλο, παρὰ ἡ ὑπόκρισις τῶν Ἱερέων, καὶ Φαρισαίων. Οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι καὶ ὑπερήφανοι, δὲν εἶχαν διὰ κρῆμα νὰ καταφάγωσιν δλάκερα τὰ σπίτια τῶν χηρῶν καὶ ὅρφανῶν· δὲν ἐλογίαζαν ἀμαρτίαν νὰ θέλουσιν δλούθεν τὰς πρωτοκαθεδρίας, καὶ τὰ προσκυνήματα τῶν ἀνθρώπων· αὐτὴ ἡ φιλαργυρία, αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνεια ἡτον κρυφή, καὶ δ κοινὸς λαός δὲν τὴν ἔθλεπε· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος αὐτοὶ ἔκαναν τὴν προσευχήν τους εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως, αὐτοὶ ἐφόρουν κάποια μακρὰ κράσπεδα, καὶ πλατεῖα φυλακτήρια· τούτα ἡτον φανερά, καὶ τὰ ἔθλεπεν δ κοινὸς λαός· οἱ Φαρισαῖοι, τὰς μεγάλας ἔντολας τοῦ νόμου, δὲν τὰς ἐψήφοισαν δλότελα· ἥθελες ἔνα ψευδομάρτυρα· τούτος ἡτον ἔνας.

Φαρισαῖος· ἥθελες ἔνα πλεονέκτην; τοῦτος ἡτον ἔνας Φαρισαῖος· ἀποδεκατοῦσαν δύμας τὸ ἄγηθον καὶ τὸ κύμινον· ἔκειναι αἱ μεγάλαι καὶ ἀληθιναὶ παρανομίαι ἡτον κρυφαῖ· ἐτοῦται αἱ μικραὶ καὶ ψεύτικαι ἀρεταὶ ἡτον φανεραῖ· δύθεν δὲ κοινὸς λαὸς τοὺς ἐπροσκύνα διὰ ἀγίους. Οἱ Ἱερεῖς πάλιν, τυφλοὶ εἰς τὴν ἀμάθειαν, φαρμακεμένοις ἀπὸ τὸν φθόνον· μὰ τοῦτα ἡτον κρυφὰ καὶ δὲν τὰ ἔθλεπεν δὲ κοινὸς λαός· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφαίνοντο μεγάλοι ζηλωταὶ τοῦ νόμου δὲ Ἰουδαῖς τοὺς ἔρριψε τὰ ἀργύρια, δὲν τὰ ἔγγιξαν, διατί ἡτον τιμὴ αἴματος· «οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κοιθανῶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν» δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ Πραιτώριον, μήπως καὶ μιανθῶσι, διατί ἡτον ἑορτή· «αὐτοὶ δὲ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσι»· τοῦτα ἡτον φανερά, καὶ ὁ κοινὸς λαὸς ὅποι τὰ ἔθλεπεν, τοὺς ἐπροσκύνα διὰ ἀγίους διὰ ἀγίους ἐπροσκύνα ἀνθρώπους φιλαργύρους, ὑπερηφάνους. ἀμαθεῖς, φθονεροὺς ἀνθρώπους, ὅποι ἐμελετοῦσαν τὸν πλέα ἀδικον φόνον, τὸν πλέα παράνομον φόνον ὅποι γὰρ ἔγινεν ἀκόμη εἰς τὴν γῆν, ὅποι ἤθελον γὰρ σταυρώσωσι τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· δὲν εἶναι ἄλλο, τοὺς ἐπλάνα ἢ υπόκρισις. «Αὐτοὶ οἱ Φαρισαῖοι μας εἶναι ἀγιοι», ἔλεγεν δὲ κοινὸς λαός· «αὐτοὶ οἱ Ἱερεῖς μας εἶναι ἀγιοι· αὐτοὶ λέγουσι πώς ἐτοῦτος δὲ Χριστὸς εἶναι ἔνας πλάνος καὶ κακοποιός, λοιπὸν καλὰ λέγουσιν· αὐτοὶ οἱ ἀγιοι τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, λοιπὸν ἔκεινος εἶναι ἀξιος θανάτου· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν». Ω υπόκρισις, υπόκρισις τῶν Φαρισαίων, καὶ Ἱερέων τοῦ καιροῦ ἐτούτου! καὶ πόσον γῆμπορεῖς γὰρ πλανέσῃς τὸν λαόν, ὅποι διέπει τὰ μακρὰ κράσπεδα τοῦ Ἱεροῦ σχήματος, καὶ δὲν διέπει τὴν κρυψὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλαργυρίαν· ὅποι διέπει κάποιας μικρὰς ψευματινὰς ἀρετάς, καὶ δὲν διέπει μεγάλας ἀληθινὰς κακίας! «Ἄσ εἶναι ἀπταιστος· ἀς εἶναι προφήτης· ἀς εἶναι θαυματουργὸς ἔνας ἀνθρωπος· δταν οἱ υποκριταὶ τὸν παρρησιάζουσι διὰ ἔνα πλάνον καὶ κακοποιόν, δταν οἱ υποκριταὶ τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, τὸ ίδιον λέγει καὶ ὁ κοινὸς λαός: «ἔνοχος θανάτου ἐστίν»...»

Καὶ τί εἶναι ἡ ἀφορμὴ τοῦ φθόνου τους; Ἀφορμὴ πώς δὲ Χριστὸς εἶχε μαθητάς, καὶ πώς ἔκανε διδαχήν, διὰ τὰ ὅποια τὸν ἐρωτοῦσιν· «ὅδε οὖν ἀρχιερεὺς ἡρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ». (Ἴωάν. 1η)· καὶ τοῦτο εἶναι πταισμόν, γὰρ φωτίζει καὶ γὰρ νουθετεῖ τοὺς ἀνθρώπους; «Ἄχ, φθονεροί Ἰουδαῖοι· ἀληθινὰ ἐσεῖς θέλετε γὰρ εἰσθε τυφλοί, τυφλῶν δῆγμοί, καὶ διὰ τοῦτο μισεῖτε ἔκεινο τὸ οὐράνιον φῶς, «τὸ φωτίζον

πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Αὐτὸς παρρησίᾳ ἐλάλησε τῷ κόσμῳ, αὐτὸς φανερῷ ἐδίδυξεν εἰς τὴν Συναγωγήν, καὶ εἰς τὸ Ἱερόν, ὅπου συνήρχοντο ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, κρυφὰ δὲν ἐλάλησε τίποτε· κράξετε ἐκείνους δπου ἥκουσαν, ἔξετάσετε μάρτυρας, καὶ θέλετε ἀκούσεις, «πῶς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ», (Ἡσαΐας, γ'). «Ομως ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλούς, ὅπου δὲν ἥξευραν τί κακὸν νὰ εἰπούσιν, εὑρέθησαν δύο ψευδομάρτυρες, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν, πὼς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «ἥμιπορῶ νὰ χαλάσω τοῦτον τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶν, καὶ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας νὰ τὸν σηκώσω». «ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες εἶπον· οὗτος ἔφη: «δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοιῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι σύντον». (Ματθ. Σ'). Καὶ τοῦτο εἰναι ἀληθινόν, διατὶ ὁ Χριστὸς τὸ εἶπε: «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τοισὶν ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν». Καὶ ἀν ἐτούτοις λοιπὸν λέγουσι τὴν ἀλήθειαν, διατὶ δὲν εὐχαγγελιστής τοὺς δόνομάς εις ψευδομάρτυρας; Ἀκούσατε καὶ ἐντραπῆτε, ἱεροκατῆγοροι, κατάλαλοι, συκοφάνται, περίεργοι, ώτακουσταί, ὅποιοι ἀκούετε τὴν διδαχήν, σχιδιὰ δὲν νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὸν λόγον, μὰ διὰ νὰ παγιδεύσετε τὸν λέγοντα· «οὐ λαβεῖν τι πιορ» ἡμῶν ὀφέλιμον ἐπιζητοῦντες, ἀλλὰ λαβέσθαι τινὸς τῶν λεγομένων ἐπιζητοῦντες» (Βασιλείου, λόγος κατὰ Σαδελ.). Ἀληθινὰ εἰς τὴν διδαχήν, ὅποιού ἔκανεν, αὐτὸς ἡτον ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ. «Οταν δημιούργος ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, «λύσατε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοιῶν ἡμερῶν ἔγερῶ αὐτόν», δὲν ἔννοει διὰ τὸν ναόν, ἔννοει διὰ τὸ σώμα του· ώσταν γὰρ ἔλεγεν «ὦ Ἰουδαῖοι, ἀν ἐσεῖς θανατώσετε τὸ σώμα μου, ἐγὼ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας τὸ ἀναστατώνω». «ἔκεινος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ». Ψευδομάρτυρες λοιπὸν εἰναι ἔκεινοι οἱ ὅποιοι, ἀγκαλὰ καὶ νὰ λέγωσι τὴν ἀλήθειαν δυσον δι' αὐτὰ τὰ λόγια, δποὺ εἶπεν ὁ Χριστός, ψεύδονται δημιούργος, διατὶ δὲν τὰ λέγουσι μὲν ἔκεινον τὸν σκοπὸν μὲν τὸν ὅποιον τὰ εἶπεν ὁ Χριστός· ψευδομάρτυρες εἰσθε ἐσεῖς, οἱ ὅποιοι, ἀγκαλὰ καὶ λέγετε τὰ ἴδια λόγια ὅπου ἡκούσατε, δημιούργος δὲν τὰ λέγετε μὲν τὴν ἔννοιαν δποὺ ἔκεινα ἐλέγηθησαν· ἔκεινος τὰ εἶπε μέν ἄλλον σκοπόν, ἐσεῖς τὰ παρεξηγεῖτε κατὰ τὸν σκοπόν σας, ωσπερ οἱ δνειροκρίνται, δποὺ ἔξηγοστε κατὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν τὰ δνειράτα: «τῶν φανέντων ἐν ταῖς καθ' ὑπνον φαντασίαις, πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τὰς ἔξηγήσεις ποιούμενοι». (Βασ. λόγ. θ' ἔξαγήμ.).

Μὰ θέλοντας ὁ Ἰησοῦς νὰ δώσῃ μίαν πρέπουσαν, καὶ μετρίαν-

ἀπόκρισιν πρὸς Ἀνναν τὸν ἀρχιερέα, λαμβάνει ἀπὸ ἔνα ὑπηρέτην
ἔνα ῥάπισμα εἰς τὸ πρόσωπον· «εἴς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκώς
ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ». Ποῦ ἡτον τότε αἱ ἀστραπαὶ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, καὶ δὲν ἐκατακύσασιν εὐθέως τὴν παράνομον δεξιάν; πῶς
δὲν ἤνοιχθη ἡ γῆ νὰ καταπίῃ ζωντανὸν τὸν ἵερόσυλον ὑπηρέτην;
Καὶ μὲν δλον τοῦτο ὁ μακρόθυμος Ἰησοῦς εὐχαριστήθη μὲν ἔνα μό-
νον παραπονετικὸν λόγον νὰ τὸν ἐλέγῃ· «Εἰ κακῶς ἐλάλησα,
μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ εἰ δὲ καλῶς, τί μὲ δέοεις»; Καλά μὰ
ὅτι Χριστὸς εἰς τόσα ἄλλα ῥαπίσματα, καὶ ἐμπτυσμούς, ὅπου τοῦ
ἀμόρφωσαν τὸ πρόσωπον, ὑπέμενε καὶ ἐσιώπα· εἰς τόσας μάστιγας,
ὅπου μέσα εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου τοῦ ἐκατεξέσχισαν τὰς
σάρκας, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· εἰς τὴν σταύρωσιν, ὅπου ἐπαθεν ἔξω
ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν Γολγοθᾶ, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· καὶ
διὰ ἔνα μόνον ῥάπισμα, ὅπου δέχεται μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἀρχιε-
ρέως Ἀννα, δὲν ὑπομένει, καὶ δὲν σιωπᾷ; Ναὶ, διὰ τοῦτο μάλι-
στα· διὰ τέος καταφρόνεσες δποὺ λαμβάνει ὁ Χριστὸς εἰς τὸ Πραι-
τώριον τοῦ Πιλάτου, ἦγουν εἰς τὰ σπίτια ἀνθρώπων λαϊκῶν, ὑπο-
μένει· διὰ τὸ σνειδος, δποὺ λαμβάνει ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ,
ἀπὸ τὴν ἀγίαν πόλιν, ἦγουν ἔξω ἀπὸ τὴν Χριστιανωσύνην του, εἰς
χώρας ἀπίστων καὶ ἀσεῖῶν, ὑπομένει· μὰ νὰ ῥαπίζεται, νὰ κατα-
φροντάται, νὰ ὀνειδίζεται καὶ μέσα εἰς τὸ σπίτι ἐνὸς ἀρχιερέως,
ὅπου ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἔξαλρετον σένας, καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἐνὸς
ἀρχιερέως· καὶ ὁ ἀρχιερεύς, ὅποὺ ἔπρεπε νὰ χύνῃ τὸ αἷμά του διὰ
τὴν τιμὴν τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴν ὄμιλη ἔνα λόγον ἢ διατὶ δὲν ἡζεύ-
ρει, ἢ διατὶ δὲν ἐγνοιάζεται; Ὁ Χριστός, δποὺ δλα ὑπομένει μὲ
σιωπήν, τοῦτο μόνον δὲν ὑπομένει, ὄμιλετ, καὶ ίσως εἰναι ἐκεῖ-
νο, διὰ τὸ δποτον θέλει νὰ εἰπῃ· «Π ερὶ ίλυπός ἐστιν ἡ
ψυχή μου ἐως θάνατον». Δύο ἀρχιερεῖς εἰναι κριταὶ
τοῦ Ἰησοῦ, Ἀννας καὶ Καϊάφας. Ἀν ὁ Ἰησοῦς ὄμιλη καὶ ἀπο-
κρίνεται, κακοφαίνεται τοῦ Ἀννα, καὶ βάλλει νὰ τὸν ῥαπίσωσιν·
ἄν δὲν ὄμιλη καὶ σιωπᾷ, κακοφαίνεται τοῦ Καϊάφα, καὶ τὸν
ἔξορκίζει νὰ ὄμιλήσῃ· «Ἐξօρκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος, ἵνα ἥμιν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Τώρα πῶς ἔχει
νὰ κάμη μὲ τοιούτους ἀρχιερεῖς ὁ Χριστός; Ἀν δμιλήσῃ, κατκ-
ρίνεται ὡσὰν πταίστης· καὶ ἀν σιωπήσῃ, νομίζεται ὡσὰν μωρός.

Ἄλλο ὡ ἀντερε ἀρχιερεῦ, τί ἔξορκίζεις· τί ζητεῖς φευδομάρ-
τυρας; τί συγχύζεσαι νὰ μαθης, τίς τάχα νὰ εἰναι αὐτὸς δ Ἰη-
σοῦς; Ἐδῶ κάτω εἰς τὴν αὐλήν σου εἰναι ἔνας του μαθητής, ἐκεῖνον

κράξε, ἐκεῖνον ἐρώτησε νὰ σοῦ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν. Ήσυ εἶσαι, Πέτρε; Ἐλθὲ ἐσὺ νὰ μαρτυρήσῃς τί λογῆς εἶναι ἐτούτος ὁ ἄνθρωπος. «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Πῶς; δὲν γνωρίζεις, ὦ Πέτρε, ἐκεῖνον τὸν Θεῖον Διδάσκαλον, τοῦ δποίου τώρα τρεῖς χρόνους εἶσαι ἀπόστολος καὶ μαθητής; δὲν γνωρίζεις ἐκεῖνον, δποὺ ἀπὸ ἀλιέα τῶν ἵχθυών σὲ ἔκαμεν ἀλιέα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν; ἐκεῖνον δποὺ σοῦ ἔδωκε τὰς κλεῖς τῆς θασιλείας τῶν οὐρανῶν; ἐκεῖνον, δποὺ ἔχθες σοῦ ἔνιψε τοὺς πόδας, καὶ σὲ ἐκοινώνησε τὸ θεῖον σῶμα καὶ αἱμά του: «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Δὲν εἶναι ἐκεῖνος διδίος, δποὺ ἐσὺ ώμοιλόγησες «σὺ εἶ δ Χριστός, δ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»; δὲν εἶναι ἐκεῖνος, διὰ τὸν δποῖον ἔλεγες ὅλιγον πρωτύτερα, πῶς, παρὰ νὰ τὸν ἀρνηθῆς, θέλεις κάλλιον νὰ ἀποθάνης; «τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω;» «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» Ο Πέτρος, ὁ θερμὸς φίλος, δταν εἶδε τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ μεταμορφωμένου εἰς τὸ Θαβώρ, γῆθελε νὰ εἶναι μαζὶ του αἰωνίως: «κιλόν ἔστιν ήμᾶς ὅδε εἶναι»· εἰς τὸ πάθος του δὲν τὸν γνωρίζει καὶ τὸν ἀρνεῖται τρεῖς φορές. «Ω, φιλίαι ἀκατάσταται· ὡς ταξίματα φευδῆ· ὡς, καρδίαι ἀπισταὶ τῶν ἀνθρώπων· ὡς πάθος, ὡς πόνος, ὡς λύπη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τὴν δποίαν γῆμπορετ ἀληθίνᾳ νὰ εἰπῇ: «περίλυπός ἔστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου». Αχ, Πέτρε, Πέτρε· ἐσὺ κάνεις δρκον πὼς δὲν τὸν γνωρίζεις, καὶ βεβαιώνεις σταθερά, «οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον»· μὰ ὁ Πιλάτος σὲ ἐλέγχει, καὶ δείχνοντάς του εἰς τὰ μάτια παντὸς τοῦ λαοῦ, λέγει: «Ἴδε δ ἄνθρωπος».

Ίησοῦ μου, καὶ τί εἶναι ἐτούτο δποὺ θωρῷ; Ἄλιμονον, ζως ἔχει δικαιονό δ Πέτρος νὰ λέγῃ πὼς δὲν σὲ γνωρίζει· διατί, καθὼς σὲ ἐκατάστησε τὸ μισος τῶν Ἰευδαΐων, ἐσὺ εἶσαι ἀγνώριστος. Πῶς ἔχασε τὸ εἶδος καὶ κάλλος αὐτὸ τὸ πρόσωπον, δποὺ εἶναι ἡ τρυφὴ καὶ χαρὰ τῶν ἀγγέλων! τέτοιας λογῆς τὸ ἀμόρφωσαν οἱ ἐμπτυσμοί, καὶ τὰ ραπίσματα; πόθεν τόσον αἴμα, δποὺ τρέχει ἀπὸ δλα σου τὰ καθαρώτατα μέλη; πόθεν τόσαι πληγαί, ἀπὸ ποδῶν ἔως κεφαλῆς, εἰς τρόπον ὅπου φαίνεσαι δλος μία πληγή; καὶ πόθεν τόσον σκληρὸν μαρτύριον τῆς ἀχράντου σαρκός σου; Αὐτὰ δλα ἔκαμαν τοῦ Πιλάτου αἱ μάστιγες. Καὶ ποιῶν ἐστάθη τὸ πταίσιμόν σου; Τοῦτο μάλιστα, πὼς δὲν είχες κανένα πταίσιμον· «οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ εὔρισκω αἰτίαν». Μὰ τί εἶναι αὐτὸς ὁ στέφανος ὅπου φορεῖς; στέφανος ἀκάνθινος, δποὺ δαλμένος μὲ δίαν εἰς τὴν κεφαλήν, κεντῷ μὲ δξεῖται καὶ ἀνυπόφερτον δάσανεγ. Καὶ τὸ κόκκινον φόρεμα;

μία χλαμύδα πενιχρά, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ στρατιῶται τὸν ἔνδυσαν διὸ παίγνιον ὡς Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτο ναὶ καὶ εἰναι παραπολύ· καὶ δὲν φθάνει ἡ δάσανος, ἀν δὲν εἰναι ὅμοιος καὶ ἡ ἀτιμία; ἀκρον πάθος, καὶ ἀκρον ὄνειδος; Καὶ ποῖος ἔπαθε τόσα; ποῖος ὥνειδεσθη τόσον, ὡσάν ἐσέ, ἀθωάτατε Ἰησοῦ; Τοῦτο εἰναι δποὺ σὲ ἔκαμε γὰ εἰπῆς: «Περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτον»· «Ἴδε δὲνθρωπος». Ποσ εἰσαι, Πέτρε; Γνωρίζεις τώρα τὸν ἀνθρωπὸν; «Ο Πέτρος ἥδη μετανοημένος, ἀπὸ τὴν κατάνυξιν καὶ ἐντροπήν, δὲν σηκώνει τὰ μάτια νὰ ἰδῃ, τὰ δποῖα ἔκαμε δύο βρύσες πικροτάτων δακρύων»· καὶ ἔξελθόν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς». «Ἴδε δὲνθρωπος». Μαρία, πικραμμένη Μήτηρ, γνωρίζεις τὸν γλυκύτατόν σου Ιάνον; Καὶ ποῦ νὰ τὸν ἰδῃ εἰς τόσον ἀλαλαγμόν; εἰς τόσην σύγχυσιν τῶν Ἰουδαίων: «Ἴδε δὲνθρωπος». «Ἴδε τὸν ἀπότοὺς οὐρανοὺς ἐσύ, ὃ Προκιώνει Πάτερ· ἵδε ἔκεινον τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν, ἐνῷ εὐδόκησας». Αλλὰ διὰ τώρα καὶ ὁ Οὐράνιος Πατήρ ἐσκέπασε μὲ τὰς πτέρυγας τῶν Σεραφείμ τὰ μακάρια δημιατα, διὰ νὰ μὴ διέπη τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ, ὅπού ἥδη παρέδωκεν εἰς θυσίαν. «Ἴδε δὲνθρωπος». Ποσ εἰσθε, ἀπόστολοι καὶ μαθηταί; Αὗτοι δλοις τὸν ἀφῆκαν καὶ ἔψυγον. Καὶ λοιπὸν ἐτοῦτος εἰναι ὁ δυστυχῆς ἀνθρωπὸς, ὅποὺ δὲν ἔχει τινὰ φίλον νὰ τὸν ἰδῃ, καὶ νὰ τὸν λυπηθῇ; «Ἄρχιερεις, Πρεσβύτεροι, Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἵδε ὁ ἀνθρωπὸς! Τὸν θέλετε πλέα δισκηνισμένον; τὸν θέλετε πλέα καταφρονεμένον ἀπὸ δι τὸν διέπετε; Τόσον δὲν φθάνει διὰ νὰ χορτάσῃ τὸν θυμόν σας; Τέτοιον θέαμα ἐλεεινὸν δὲν εἰναι ἀξιον νὰ ἔχῃ πλέα τὴν λύπην σας, παρὰ τὸ μισός σας; Φρίξον, γλιτε, στενάξατε, οὐρανοί· ἀνάμεσα εἰς τόσον ἀγαρίθμητον πλῆθος λαοῦ, τινὰς δὲν εἰναι, ὅπού νὰ τὸν διέπη καὶ νὰ τὸν λυπᾶται· τινὰς δὲν εἰναι, ὅπού νὰ μὴ θωρῇ τὰς πληγάς του, καὶ νὰ μὴ διψῇ περισσότερον τὸ αἰμά του· τινὰς δὲν εἰναι, ὅπού νὰ μὴ λέγῃ «σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν». Καὶ πῶς νὰ μὴν εἰπῇ διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς: «περὶ λυπής ἐστὶν ἡ ψυχή μον ἐώς θανάτον»· «Ἔπαγε καὶ φυλάξου διὰ διλγῆν ὥραν ἀπὸ τὸν θυμὸν τούτων τῶν αἰμοδόρων λύκων, ἀκακε Ἀμνὲ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὡς τόσον δηγειμών θέλει νὰ κάμῃ ἄλλην μίαν δοκιμήν, ἵσως καὶ σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον.

Συνήθεια γῆτον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δποὺ γῆτον Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, γὰ ἀτολύεται ἔνας δέσμιος, ἔνας ἀξιος θανάτου, δποιειον ἥθελε ζητήσει εἰς γάριν δ λαός· καὶ γῆτον τότε ἔνας δέσμιος,

Βαραβόλας δύνομαζόμενος, ληστής περίφημος τῆς Ἰουδαίας· μὲ τούτην τὴν ἀφορμὴν δὲ Πιλάτος, δποὺ δὲν εὕρισκε κανένα πταῖσιμον εἰς τὸν Ἰησοῦν, προσδάλλει εἰς τοὺς Ἰουδαίους ποτὸν ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσῃ, τὸν Ἰησοῦν, ἢ τὸν Βαραβόλαν· «τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω υμῖν;;» Ἀκούσατε, Ἰουδαῖοι: Ἐδῶ εἶναι δὲ Βαραβόλας, ἔνας ληστής, δποὺ ἔχει ἀκόμη μολυσμένα τὰ χέρια ἀπὸ τὸ αἴμα τῶν ἀνθρώπων, δποὺ ἔσφαξεν· ἔνας κλέπτης, δποὺ ἐτρόμαξε μὲ τές σφραγίδες τὴν Ἰουδαίαν· ἔνας ἀποστάτης τῆς διασιλείας· ἔνας ἔχθρος τῆς κοινῆς εἰρήνης· ἔνας κακοποιός, μυρίων θανάτων ἀξιος. Ἐδῶ εἶναι καὶ δὲ Ἰησοῦς δὲ Ναζωραῖος, ἀνθρωπὸς τῆς εἰρήνης, ἀγαθὸς εἰς δλους, εὐεργέτης κοινός, θαυματουργός, δποὺ ἀρρώστους λάτρευσε, λεπροὺς ἔκαθαρισε, τυφλοὺς ἐφώτισε, γεκροὺς ἀνέστησε. Ποτὸν θέλετε ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσω; Τί λέγετε ἐσεῖς, νεκροί, δποὺ ἀνεστήθητε; ἐσεῖς, τυφλοί, δποὺ ἐφωτίσθητε; ἐσεῖς, λεπροί, δποὺ ἔκαθαρισθητε; ἐσεῖς, ἀρρωστοί, δποὺ λατρεύθητε; ἐσεῖς, τοὺς δποίους πεινασμένους εἰς τὴν ἑρημον, σᾶς ἔθρεψε παραδόξως μὲ δλίγους ἀρτους; ἐσεῖς, παῖδες Ἐβραίων, δχλοι τῆς Ἱερουσαλήμ, δποὺ τὴν προχθές τὸν ἐδεχθήκατε ώς διασιλέα του Ἰσραὴλ μὲ τὸ Ὡσταννά, καὶ μετὰ διατῶν καὶ κλάδων; Ποτὸν ἀπὸ τοὺς δύο θέλετε ἐλεύθερον εἰς ζωήν; τὸν ληστήν, ἢ τὸν εὐεργέτην; τὸν φονέα, ἢ τὸν λατρόν; τὸν Βαραβόλαν, ἢ τὸν Ἰησοῦν; Ω ἀπανθρωπία του ἀχαρίστου λαοῦ δλοι θέλουν ζωντανὸν τὸν Βαραβόλαν. Καὶ τὸν Ἰησοῦν; «Σταυρωθήτω». «Μὰ ποτὸν εἶναι τὸ πταῖσιμόν του;;» τοῖς λέγει δὲ ήγεμών. «Τί γὰρ κακὸν ἐποίησε;;» — «Σταυρωθήτω». — «Ἄς εἶναι· ἐγὼ νίπτω τὰ χέρια μου, καὶ εἰμαι ἀθώος ἀπὸ τὸ αἴμα του δικαίου τουτοῦ· τὸ αἴμα του δὲ εἶναι εἰς ἐσᾶς. «Σταυρωθήτω, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν».

Ἐχει δλίγην δπομονήν, σὲ παρακαλῶ, δὲ Πιλάτε, καὶ πρὶν νὰ κάμης τὴν ἀπόφασιν, ἀκουσε δύο λόγια, δποὺ θέλω νὰ σὲ εἰπῶ· διὰ νὰ ἀπολύσῃς τὸν Χριστόν, ἢ τὸν Βαραβόλαν, τί ἐρωτᾶς τὸν λαὸν τῶν Ἐβραίων; «Εσὺ γνωρίζεις πώς τοῦτοι εἶναι ἔχθροι του Χριστοῦ; ἦξεύρεις, πώς τὸν ἐπαράδοσαν, καὶ τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, δχι διὰ κανένα του πταῖσιμον, ἀλλὰ μόνον διὰ φθόνον τους»· «ῆδει γὰρ δτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». Εσὺ εἶσαι καὶ ἔξουσιαστής, καὶ κριτής· ἡ ἔξουσία καὶ ἡ κρίσις εἶναι εἰς τὰ χέρια σου. «Ο Χριστὸς εἶναι ἀπταιστος, ἔσυ δὲ διός τὸ δμολογεῖς· δὲ Βαραβόλας πταῖστης, ἔσυ δὲ διός τὸ δλέπεις. Οἱ Ἐβραῖοι, δποὺ κατακρίνουσι τὸν Χριστόν, εἶναι φανεροί του ἔχθροι, καὶ τὸν κατα· «Αλεξ. Σαρπή Νεοελλ. 'Αναγνώσιματα σ' Γυμνασίου Ἑκδ. Ζ' 1938 8

κρίνουσι μόνον διὰ τὸν φθόνον τους, ἐσὺ δὲ ίδιος τὸ γνωρίζεις. Δὲν εἶναι ἔτις ή ἀλήθεια; — «Αἱ, τί ἐστὶν ἀλήθεια;» ἐκεῖνος μοῦ ἀποκρίνεται, καὶ μοῦ γυρίζει τές πλάτες, καὶ μισσεύει. — Στάσου, ώ Πιλᾶτε, σὲ ἔξορκίζω εἰς τὸν Θεόν. Λοιπὸν ἐσεῖς οἱ ἔξουσιασταὶ καὶ κριταὶ τῆς γῆς, δταν κρίνετε, δὲν ἀποδέπετε τὴν ἀλήθειαν; Τὸ ζυγόν, ὃποὺ κρατεῖτε, δὲν εἶναι τὸ ζυγὸν τῆς δικαιοσύνης, ὃποὺ ζυγίας εἰσι σωστὰ τὴν ἀλήθειαν; Αἱ ἀποφάσεις, δποὺ κάνετε, ἔχουσι καὶ ἄλλο τέλος ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν; — «Τί ἐστιν ἀλήθεια;» Τί μὲ πειράζεις; — Σὲ λέγω ἄλλην μίαν φοράν: Τί ἀκούω; Ή ἀλήθεια εἶναι ἔξωρισμένη ἀπὸ τὰ κριτήρια; Πιλᾶτε, λόγιασε καλὰ τί κάνεις ἐσὺ ἐλευθερώνεις τὸν Βαραβᾶν. Μὰ αὐτὸς εἶναι ἔνας ληστής, μαθημένος εἰς τές λησταρχίες καὶ εἰς τὰ αἴματα· εἰς τὴν φυλακὴν καὶ εἰς τὰ σίδερα, δποὺ ἐστάθη τόσον καιρόν, αὐτὸς δὲν ἥλλαξε γνώμην πάλιν θέλεις οὐ πιάσῃ τές στράτες, πάλιν θέλει φονεύει, πάλιν θέλει φέρει φόδον καὶ τρόμον εἰς δληγη τὴν Ἱουδαίαν πάλιν θέλει κάμει ἀπὸ τὰ πρώτα χειρότερα κακά, καὶ ἐσὺ εἶσαι ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν ὅμιλεις; Εσὺ ἀποφασίζεις εἰς τὸν σταυρὸν τὸν Χριστόν, μὰ δ Θεὸς δὲν θέλεις οὐποφέρει τόσην παρανομίαν ἡ πόλις Τερουσαλήμ θέλεις ἔρημωθῆ, νὰ μὴ μείνῃ πέτρα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν· δ λαὸς τῶν Ἐβραίων θέλεις χάσει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἴερωσύνην καὶ τὸ θασίλειον καὶ ἐσὺ εἶσαι ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν ἀποκρίνεται δ Πιλᾶτος, δὲν ἀκούει, διατί ἔνας λόγος τοῦ ἔφραξε τὰ ωτά· «Ἄν ἐλευθερώσῃς τὸν Ἰησοῦν» τοῦ εἰπον, «δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος· ἐάν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος». Διὰ τὰ τέλη του δ ἀδικος κριτῆς δὲν θλέπει τὴν ἀλήθειαν, δὲν κάνει δικαιοσύνην. Μὰ τόσα κακὰ ὅποὺ ἔχουν οὐ πυνέονται; «Ἄς χαλάσῃ δ κόσμος δλος, δὲν μὲ μέλεις ἔχω τὰ τέλη μου, δποὺ ἔτσι μὲ ἐρμηγεύονται οὐ κάμω· δὲν θέλω ἐγὼ οὐ χάσω τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος. »Ενας ληστής, ἀξιος διὰ τὸν Σταυρόν, ἐλευθερώνεται· καὶ ἔνας οὐδὲς τοῦ Θεοῦ, ἀξιος οὐ προσκυνήται, ἀποθαλνει εἰς τὸν Σταυρόν» αὐτὰ συμβαίνουσιν, δταν οἱ ἀνθρώποι κρίνουσι μόνον διὰ τὰ τέλη τους. Χριστιανοί, ἐγὼ δὲν ἥξεύρω, ἀν ἄλλο, ὡσὰν ἐτοῦτο, ἐστάθη μεγαλύτερον πάθος· ὁ θειότατος Ἰησοῦς, χωρὶς κανένα ἔγκλημα, κατακρίνεται εἰς θάνατον· ἐδῶ εἶναι καὶ ἄκρα ἀτιμία, καὶ ἄκρα ἀχαριστία, καὶ ἄκρα συμφορά· τρία κοντάρια εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, δποὺ τὴν κάγουσιν ἀληθινὰ περί λυπήν· ἔως θανάτου.

Καὶ ὅμως ἔως ἐδῶ εἶναι μεναχά τῶν παθῶν τὰ προσίμια.

τὸ τέλος τῆς φρικτῆς τραγῳδίας, ἐξίσταται ὁ νοῦς μου μόνον νὰ τὸ στοχασθῇ, καὶ δὲν τολμᾷ ἡ γλῶσσα μου νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Ἐδῶ ἐχρειάζοντο περισσότερα δάκρυα, παρὰ λόγια (ἀνίσως ὅμιλος καὶ ητον κανένα μέτρον δακρύων ἀρκετὸν) διὰ νὰ κλαύσῃ τινάς ἔνας θέαμπα ἐλεεινόν, τοῦ διποίου ὅμιλον δὲν εἰδεν ἀκόμη δὲ γῆλος.

Τέλος πάντων ὁ Πιλάτος, ὃποὺ ὄμοιογετ ἐνώπιον πάντων, πὼς δὲν εύρισκει εἰς τὸν Ἰησοῦν καμμιᾶς λογῆς πταίσιμον: «οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ εὑρίσκω αἰτίαν», διὰ τέλη ὅμιλος κοσμικά, διὰ μάταιον φόδον, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος, σφαλίζει τὰ μάταια, καὶ πλέα δὲν διέπει οὔτε δικαιοσύνην, οὔτε ἀλήθειαν· γῆεύρει, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν, καὶ συντρέχει νὰ εὐχαριστήσῃ τοῦτον τὸν φθόνον. «Οθεν τὸν παραδίδει εἰς τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων ἀποφασισμένον εἰς θάνατον» «παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῆ». Τί χαρά, τί θρίαμβος τῶν Ἀρχιερέων, τῶν Πρεσβυτέρων καὶ τῶν Φαρισαίων! τί συνδρομὴ τοῦ λαοῦ! τί φωνές, τί ἀλαλαγμοί, τί ὕδρεις, ἀνδρῶν, γυναικῶν, γερόντων καὶ νέων, δούλων καὶ στρατιώτων, δταν τὸν διέπουσι φορτωμένον μὲ ἔναν μέγαν καὶ βαρὺν σταυρόν, συρόμενον ἀπὸ θλες τές στράτες τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅλον ἰδρωτα εἰς τὸ πρόσωπον, ὅλον αἷμα εἰς τὸ κορμόν, νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶν τόπον τῆς καταδίκης! Ἐδῶ δὲν ἔχει ἄλλην παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην του, παρὰ τοὺς ἐμπαιγμούς, ἄλλην θεράπαυσιν εἰς τὸν ἀγῶνά του, παρὰ ὅξος ἑδῶ ἔτοιμοι οἱ στρατιώται, ἔνας τὸν ἐκδύει, ἄλλος τὸν δίπτει ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, τοῦτος καρφώνει τὰ χέρια, ἄλλος τὰ πόδια, δλοι δρμοὶ σηκώνουν τὸν σταυρόν, καὶ τὸν Ἑσταυρωμένον καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρόν, σταυρώνουσιν ἄλλους δύο λγυστάς, ἔνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἔνα ἐξ αιστερῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔστησαν τὸ δασαγιστικὸν ἔύλον εἰς τὴν γῆν, τότε διπλώνουσι τές φωνές καὶ τές δλασφημίες: «ἄλλους ἔσωσεν, ἔτυτὸν οὐδύναται οῶσαι» εἰ σὺ εἶ δὲ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, σῶσον σεαυτόν».

Χριστιανοί, δποὺ ἀκούετε μὲ στυγνὰ μάταια, ἀν ἐγὼ διηγοῦμεα τόσον σύντομα μίαν τέτοιαν ἀξιοθρήγητον ἱστορίαν, συμπαθήσατέ μου· διατὶ τοὺς πόνους, δποὺ ἐδοκίμασε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἔκεινην τὴν σκληρὰν σταύρωσιν, τὴν λύπην, δποὺ ἐδοκίμασεν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς ἔκεινην τὴν ἀκραν ἀτιμίαν, καταλεπτῶς νὰ διηγηθῇ γλώσσα ἀνθρώπου εἰναι ἀδύνατον· ἡμεῖς ἀκούομεν ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν, (Κριτ. Κεφ. ις') πὼς δὲ Σκημψών, ὅταν ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Φιλισταίων, δποὺ τὸν ἐτύφλωσαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο

μάτια, καὶ ἔστειλαν καὶ τὸν ἐκράξασιν ἀπὸ τὴν φυλακήν, διὰ νῦν τὸν περιπατῶσιν, ωσάν περίγελον, δὲν ἐδυνήθη νὰ διατάξῃ τόσην ἐντροπήν· δθεν πιάνωντας τοὺς δύο στύλους τοὺς ἐτίναχες μὲ δλην του τὴν ἀνδρεῖαν, καὶ ἔπεσεν ἡ κατοικία, καὶ ἐπλάκωσε καὶ τοὺς Φιλισταίους, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰδιον, λέγοντας· «ἄποθανήτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων»· τόσον εἶναι ἀνυπόφερτον εἰς ἔνα ἄνθρωπον, νὰ κατασταθῇ παίγνιον τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ἔνας Θεάνθρωπος Ἱησοῦς, καρφωμένος εἰς ἔνα σταυρόν, δποὺ ἐδοκίμαζε τόσους πόνους, δσους (λέγουσιν οἱ θεολόγοι) δὲν ἐδοκίμασαν δμοῦ δλοι οἱ ἄγιοι μάρτυρες, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἐνὸς ἀναριθμήτου λαοῦ, δποὺ εἰς τοὺς πόνους ἀποκρίνεται μὲ ἐμπαιγμούς, καὶ καταφρόνεσες, δποὺ εἰς τὴν διψαν του τὸν ποτῆσε μὲ δξος καὶ χολῆν, πρέπει νὰ λογιάσωμεν πὼς εἰχε μίαν λύπην πικράν, ωσάν τὸν Ἰδιον θάνατον· καὶ τοῦτο χωρὶς ἄλλο προβλέποντας ἔλεγε· «περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου». Πλὴν ὑπομένει, καὶ δὲν κάνει νὰ σεισθῇ ἐκ θεμελίων ἡ οἰκουμένη, νὰ πέσῃ καὶ νὰ θάψῃ ζωντανὸν τὸν παράνομον λαὸν ἐκεῖνον, τὸν δποτὸν μάλιστα παρακαλεῖ· «πάτερ, ἄφες αὐτοῖς» οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσι·. Καὶ ἡμπορεῖ δ νοῦς μας νὰ μετρήσῃ πόσον μεγάλη νὰ εἶναι μία τοιαύτη ὑπομονή· ἡ δποια ἐδάσταξεν ἀπὸ ἕκτης ὥρας, ἔως ἐνάτης. Τότε, ἀφ' οὐ ἔπιεν δλον τὸ πικρότατον ποτήριον τῶν παθῶν, εἶπε· «τετέλεσται»· καὶ κλίνοντας τὴν κεφαλήν, ἵσως διὰ νὰ προσκαλέσῃ τὸν θάνατον, δποὺ δὲν ἐτόλμα νὰ σιμώσῃ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ κράζοντας μὲ μίαν μεγάλην φωνήν, ἵσως διὰ νὰ δώσῃ τὸ χαροποιὸν μήνυμα ἐκεῖ κάτω εἰς τὸν «Ἄδην πρὸς τοὺς προπάτορας, τέλος πάντων παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Εἰς τὸν Ἰδιον κατέρον, ἀνωθεν δ οὐρανὸς διὰ τρεῖς ὥρες ἐσκεπάσθη μὲ ἔνα διαθύτατον σκότος, εἰς τρόπον δτι ἔχασε δλον τὸ φῶς του δ ἥλιος· κάτωθεν δ γῆ ἐσείσθη ἐκ θεμελίων, ὥστε δποὺ ἐρράγη ἀπὸ ἀνωθεν ἔως κάτω τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· ἐσχίσθησαν αἱ πέτραι, ἀγεώχθησαν τὰ μνημεῖα, ἐσηκώθησαν ἀπὸ τοὺς τάφους πολλοὶ γενροί. Ο ἐκατόνταρχος, δλέποντας τόσα παράδοξα, ἐφώνησε δοξάζοντας τὸν Θεόν· «Ὄντως δ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν· ἀληθῶς Θεοῦ οὗτος ἦν οὗτος». Όμοίως καὶ οἱ περιεστῶτες, ἐκστατικοὶ καὶ συντετριμμένοι, «τύπτοντας ἔστι τὰ στήθη, ὑπέστρεψαν».

Αὐτὸν εἶναι τὸ πάθος, αὐτὸς εἶναι δ θάνατος ἐκείνου τοῦ Ἱησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοῦ δποτοῦ τὸ δγομα ἐδαπτίσθημεν, τοῦ δποτοῦ τὸ εὐαγγέλιον πιστεύομεν, τοῦ δποτοῦ τὸν νόμον κρατοῦμεν· πάθος·

καὶ θάνατος, εἰς τὸν δποῖον ἐξίσταται κάθε νοῦς. Καὶ ἐν ὁ σεσαρ-
κωμένος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἡθέλησε νὰ ἀποθάνῃ, διατὶ ἀλλέως δὲν
ἡτο ὅμιλον νὰ πληρωθῇ ἡ θεῖα δικαιοσύνη, ἃς εἶναι· καὶ ἐν
ἡθέλησε νὰ ἀποθάνῃ μὲ ἔνα πάθος, εἰς τὸ δποῖον ἐδοκίμασε ἔνα
πόνον ἄπειρον, καταλαμβάνω, διατὶ καὶ τὸ χρέος μας, δποὺ αὐ-
τὸς ἔμελλε νὰ πληρώσῃ, ἡτο ἄπειρον μὰ νὰ θελήσῃ νὰ ἀποθάνῃ
μὲ ἔνα θάνατον ἔτσι ἀσχημον, ἔτσι ἀτιμον, δποὺ ἐδύνετο καὶ μὲ
ἄλλης λογῆς θάνατον ἐνδοξότερον νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα ἔργον τῆς
παγκοσμίου σωτηρίας; τοῦτο εἶναι δποὺ μὲ κάνει καὶ ἀπορῶ. Ὁ
σταυρὸς ἥτον, ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ εἰδη τῶν θανάτων, τὸ πλέον
ἐπονείδιστον· εἰς τὸν σταυρὸν ἐκρεμάζοντο οἱ λησταί, οἱ κλέπται,
οἱ φονεῖς, οἱ κακοποιότατοι ἀνθρωποι, οἱ δποτοι διὰ τοῦτο εἰς τὸ
Δευτερογόμιον (Κεφ. κ') ἐλέγοντο κατηραμένοι· «ἐπικατάρατος
πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου». Ἀπέθανε καὶ ὁ Ἰωάννης, μὴ δχε
εἰς τὸν σταυρὸν ἀπεκεφαλίσθη, ὃπον εἶναι τιμημένος καὶ ἐνδοξὸς
θάνατος. Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, εἰς
ἔνα σταυρὸν ὠσὰν ληστής, ἐν μέσῳ δύο κακούργων; Αὐτὸς ἔμελλε
νὰ εἶναι ἀρχηγὸς μιᾶς νέας πίστεως, τὴν δποίαν ἡθελε νὰ κάμῃ
νὰ κηρύξωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ λοιπόν, ποίαν ὑπόληψιν
ἔμελλον νὰ ἔχωσιν οἱ ἀνθρωποι διὰ ἔνα τοιοῦτον διδάσκαλον, τέ-
τοιας λογῆς ἀπεθαμένον, ὡσὰν ἔνα ληστήν; πῶς νὰ δεχθοῦσι μίαν
πίστιν, ὃπον ἐδίδαξεν ἀπὸ τὴν καθέδραν ἐνὸς σταυροῦ, δποὺ ἐστά-
θη ὅργανον τοῦ ἀτιμοτάτου θανάτου; ... Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ θαῦμα,
Χριστιανοί. «Ολος δ κόσμος ἤξευρε, πώς ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ
ἥτον διδασκαλίᾳ ἐνὸς ἐσταυρωμένου»· δ Παύλος δὲν ἐντρέπεται νὰ
τὸ κηρύτιη φανερά· «ἵμεῖς πιστεύομεν εἰς Χριστόν, καὶ τοῦτον
ἐσταυρωμένον»· καὶ μὲ ὅλον τοῦτο δλος δ κόσμος ἐδέχθη τοιαύτην
πίστιν· δλος δ κόσμος ἐκαταπείσθη, πώς τοῦτος δποὺ ἀπέθανεν,
ὡσὰν ληστής, ὡσὰν ἐπικατάρατος, εἰς ἔνα σταυρόν, εἶναι διὰ τοῦ
Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τοῦτο δὲν ἐδύνετο νὰ γένη μὲ ἀνθρωπίνην δύ-
ναμιν. «Ἐγινε· Λοιπὸν ἔγινε μὲ δύναμιν θεῖαν· καὶ θεῖα εἶναι λοι-
πὸν ἡ πίστις τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ». Ὅτεν ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ
μὲ τέτοιον ἀτιμον θάνατον, διὰ νὰ δεσκιώσῃ μάλιστα τὴν ἀλή-
θειαν τῆς πίστεώς του· ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ ὡσὰν ἐπικατάρατος,
προσθέτει ὁ Ἀπόστολος, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατά-
φαν. «Χοιστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου, γε-
νόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Πρὸς Γαλ. κεφ. γ'). Ἐσταυρωμέ-
νε μου Ἰησοῦ, ἐγώ, δταν στοχάζομαι τὰ πάθη σου, τοὺς πόνους

σου, τὴν ὑπομονὴν σου, ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος κλαίω πικρὰ ὥστα
δ Πέτρος· ἐγὼ ἀγροικῶ, καὶ σχίζεται ἀπὸ τὴν συντριβὴν ἡ καρδία
μου, καθὼς ἐσχίζεται οἱ πέτρες εἰς τὸν θάνατόν σου· μὰ πάλιν
ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐγὼ δλος χαίρομαι, δλος εὐφραίνομαι, δλος
παρηγοροῦμαι, καὶ δοξάζω τὴν ἀκρανίαν σου συγκατάθασιν, διατί τότε
μάλιστα ἐγὼ πιείθομαι, πὼς ἐκεῖνος δποὺ πιεστεύω εἰναι ἀληθινὰ
Θεός. «Ἀληθῶς (ὅμολογῷ μὲ τὸν ἑκατόνταρχον) ἀληθῶς νίος
Θεοῦ ἦν οὗτος». Νὰ σὲ θλέπω καρφωμένον εἰς ἔνα σταυρόν, καὶ
νὰ σὲ πιεστεύω υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, αὐτὴν εἰναι ἡ μεγαλύτερη
ἀπόδειξις, πὼς εἰναι δλη ἀληθινή, δλη θεία ἡ πίστις μου. Ήληγω-
μένος, αἴματωμένος, καταφρονημένος, ἐσύ εἰσαι ὁ Θεός μου. «Η
καταφρόνησίς σου μὲ ἐδόξασε, τὸ αἷμά σου μὲ ἐξαγόρασεν, οἱ πλη-
γές σου μὲ λάτρευσαν, δ ἀκάνθινος στέφανος, δποὺ φορεῖς, εἰναι δι·
ἐμὲ στέφανος δόξης εἰς τὸν παράδεισον· δ σταυρὸς δποὺ σὲ βαστᾷ,
εἰναι ἔύλον τιμωρίας καὶ ἀτιμίας διὰ ἐκείνους, δποὺ δὲν τὸν προσκυ-
νοῦσι· δι· ἐμὲ εἰναι καθεδρα τῆς ἀληθείας, εἰναι τρόπαιον κατὰ τῷν
ἐχθρῷν μου, εἰναι κλῖμαξ διὰ νὰ ἀνέρω εἰς τὸν οὐρανόν· ἀληθινὰ
ἀπὸ τόσα δποὺ ἔπαθες, δὲν ἔχεις εἶδος, οὐδὲ κάλλος, καὶ εἰσαι
ἀγνώριστος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐγὼ σὲ γνωρίζω διὰ Θεόν μου.
«Οχι, ἐγὼ δὲν κλαίω, προσκυνῶ τὰ πάθη σου· δὲν ἔντρέπομαι,
διπάζομαι τὸν σταυρόν σου· καὶ ὅντως, ὅταν σὲ θλέπω καρφωμένον
εἰς τὸν σταυρὸν ὥσταν ἔνα κατάδικον, σὲ στοχάζομαι ὥσταν εἰς θρό-
νον μεγαλειότητος καθεζόμενον Βασιλέα τῆς δόξης· καὶ ἐγὼ παρα-
καλῶ τὸν Πιλᾶτον, νὰ ἐγγάλη ἐκείνην τὴν ἐπιγραφήν, δποὺ ἔθαλεν·
«Ἴησοῦς ὁ Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»· καὶ ἀς βάλῃ ἐτού-
την τὴν ἀλληγ. «Ἴησοῦς ὁ Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν».

«Απὸ δλα τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δποὺ εἰς τὴν σημερινὴν
θλιβεράν ιστορίαν ἤκουσατε, Χριστιανοί, τάχα καταλαμβάνετε
ποτὸν νὰ ἐστάθη ἐκεῖνο τὸ πάθος τὸ πικρότατον, τὸ δποῖον προ-
θλέποντας, ἔλεγεν ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν κῆπον Γεθσημανῆ· «π ε-
ρίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου»;

«Ἐγὼ λέγω πὼς δὲν ἐστάθη κανένα, οὕτε ἀπὸ ἐκεῖνα, δποὺ
ἐδοκίμασεν εἰς τὴν ψυχήν, ὥσταν ἡ λύπη διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ
Ἰουδᾶ, καὶ τὴν ἀρνησιν τῶν ἰδίων του μαθητῶν, καὶ ἡ ἔντροπή διὰ
τὴν τόσην καταφρόνησιν καὶ ἀτιμίαν, δποὺ ἔλαθε ἀπὸ τὸν φθόνον
καὶ μίσος τῶν Ἰουδαίων· οὕτε ἀπὸ ἐκεῖνα, δποὺ ἐδοκίμασεν εἰς τὸ
κορμό, ὥσταν τὰ ραπίσματα, αἱ ἀκανθίαι, αἱ μάστιγες, δ σταυρός, καὶ δ.

Ιδιος θάνατος. Πρώτον μέν, διατί αὐτὸς ἐδίδαξε πώς τὸ σνειδος καὶ αἱ κατηγορίαι, δποὺ μᾶς κάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἶναι μακαριότης: «μακάριοι ἐστὲ ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς»* αὐτὸς ἐδίδαξε πώς δὲν πρέπει εἰς κανένα τρόπον νὰ φοβούμεσθε τὸν θάνατον· «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα». αὐτὸς μᾶς ἐπροσκάλεσε γὰρ τὸν ἀκολουθήσωμεν, καθ' ἔνας μὲ τὸν σταυρόν· ὅθεν αὐτὸς εἶχε νὰ μᾶς παρακινήσῃ μὲ τὸ Ιδιον παράδειγμα. Μὰ ἂν αὐτὸς δειλιὰ τόσον τὸ πάθος του, τὶ θάρρος δίδει εἰς ήμας;..
*Αλλο: «Ἡμεῖς εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγίων μαρτύρων βλέπομεν μικρὰ παιδία, παρθένους ἀπαλάς, δποὺ τρέχουσι μέσα εἰς τὰς φλόγες, δποὺ ψάλλουσι χαρμοσύνως μέσα εἰς τὰς βάσανα, δποὺ ἀσπάζονται καὶ φιλοῦσι τὰς ξιφὰς καὶ τοὺς σταυρούς, δποὺ καταφρονοῦσιν ἀνδρειωμένα τὸν θάνατον· καὶ ἔνας Θεάνθρωπος, ἡ πλέα μεγάλη καὶ εὐγενικὴ ψυχή, δποὺ νὰ ἐπλαστεν ὁ Θεός, ἡ δύναμις τῶν ἀσθενῶν, τὸ θάρρος τῶν ἀνδρείων, ὁ δρασιλεὺς τῶν μαρτύρων, τρέμει καὶ φοβεῖται, καὶ γάνεται ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ λέγει: «περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτον», διατὶ τάχα προβλέπει τὸν θάνατον; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· καὶ ἡμεῖς ὑδρίζομεν πολλὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀν λογιάσωμεν πώς εἶχε τόσην μικροψυχίαν.

Τὶ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο, δποὺ προβλέπει, καὶ τὸν κάνει νὰ λυπεῖται τέτοιας λογῆς; Ακούσατέ το· «Ο Ἰησοῦς Χριστός, δ ἀναμάρτητος υἱὸς τῆς Παρθένου, δ μονογενῆς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, παρακινημένος ἀπὸ μίαν ἀκραν ἀγάπην, ὑπάγει νὰ πάθῃ, δσα δὲν ἐπαθεν ἄλλος ἀνθρωπος· ὑπάγει νὰ χύσῃ ἔως τὴν ὕστερην σταλαγματιὰν τὸ ἀχραντον αἷμα· ὑπάγει νὰ ἀποθάνῃ ὥσταν ἔνας κατάδικος ἐπάνω εἰς ἔνα σταυρόν, διὰ νὰ σώσῃ δλους, δλους τοὺς ἀνθρώπους»* «Εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε». Καὶ προβλέπει μ' ὅλον τοῦτο, πὼς οἱ περισσότεροι ἀνθρωποι χάνονται· προβλέπει πώς, μ' ὅλον τοῦτο, τὸ σνομάτου ἔχει νὰ δλασφημῇται, τὸ αἷμά του νὰ καταπατῆται, δ σταυρός του νὰ δριζεται ἀπὸ τόσους ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς. Τόσον ἐπώδυνον πάθος (φαινεται μου νὰ λέγῃ), τέτοιος ἐπονείδιστος θάνατος, διὰ νὰ κερδίσω τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸν Παράδεισον, καὶ μ' ὅλον τοῦτο, νὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ψυχὰς ἀνθρώπων δ "Ἄδης; Νὰ πάθω μετὰ χαρᾶς, νὰ ἀποθάνω μετὰ χαρᾶς: «Πάτερ, οὐχ ὅς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὃς σύ». Μὰ νὰ πάθω, καὶ νὰ ἀποθάνω χωρὶς ὄφελος τῶν πολλῶν; »Ω, τοῦτο μοῦ προξενεῖ πρὶν τοῦ θανάτου τὸν θάνατον. «Περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἐώς θανάτον».

Μὰ ἂν δ Ἰησοῦς Χριστὸς λυπεῖται τόσον, διατὶ προβλέπει τὴν

κόλασιν τῶν ἀσεδῶν καὶ ἀπίστων, τάχα παρηγορεῖται διατὸν προ-
βλέπει τὴν σωτηρίαν τῶν Χριστιανῶν; "Αλίμονον" τοῦτο ἀκόμη τὸν
λυπεῖ περισσότερον, καὶ διὰ τοῦτο λέγει μάλιστα: «περὶ ίλυπος
ἔστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου». Χριστιανός, θέλει νὰ
εἰπῇ ἄνθρωπος ἐξαγορασμένος μὲ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν
τυρχνήδα τοῦ διαβόλου· θέλει νὰ εἰπῇ ἄνθρωπος, διόποὺ εἰς τὸ
αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἔχει τὴν τιμὴν τῆς σωτηρίας του· θέλει νὰ
εἰπῇ ψυχὴ σεσημειωμένη, καὶ σφραγισμένη διὰ τὸν Παράδεισον.
Μά, ἀπὸ τοιούτους Χριστιανούς, πόσους κερδαίνει καθ' ἑκάστην
διάδολος; πόσους δέχεται καθ' ἑκάστην ἡ κόλασις; πόσους ἀθλια
χάνονται ψυχαὶ κερδεμέναι μὲ τόσον κόπον; Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ
μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ὄποιον ἔλεγε: «πε-
ρὶ ίλυπος ἔστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου». "Οταν
ἐκεῖ εἰς τὸν κῆπον ἄρχισε νὰ λυπηται καὶ νὰ ἀδημονῇ, τοῦτο
δὲν ἔκανε διατὸν ἐπρόβλεπε τὸν θάνατόν του, μὰ διατὸν ἐπρόβλεψε
τὴν ἀχαριστίαν μας· ὅχι τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, διόποὺ ἐφαντά-
ζετο, ἀλλὰ τὸ βάρος τῶν ἀμαρτιῶν μας, διόποὺ ὡς Θεὸς ἐπρο-
γνώριζε, τὸν ἔκαμε νὰ ἰδρώσῃ τὸ αἷμα. » Εγὼ ὑπάγω νὰ ἐξαγο-
ράσω (φαίνεται μου νὰ ἔλεγεν) ἀνθρώπους, διόποὺ ἐπρεπε αἰωνίως
νὰ κολάζωνται εἰς τὸν "Ἄδην" καὶ ὥσταν τοὺς ἐξαγοράσω μὲ τό-
σους πόνους, μὲ τόσα πάθη, μὲ τόσον αἷμα, μὲ τόσην ἀγωνίαν, ἐπά-
νω εἰς ἔνα σταυρόν, θέλω διέπει ἀπὸ τούτους τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους,
ἔνα νὰ μὲ πωλῇ ὡσὰν ὁ Ἰούδας, διὰ φιλαργυρίαν ἀλλον νὰ μὲ ἀρ-
νηται ὡσὰν δ. Πέτρος, εἰς ἐπιορκίας καὶ ψεύματα· ἔκεινον νὰ μοι
προτιμῇ τὸν Βαραβᾶδαν, διὰ νὰ κάμη τὴν ἰδίαν ὅρεξιν· καὶ δλοι
νὰ μὲ σταυρώνουσι μὲ κάθε λογῆς ἀμαρτίαν. "Ω! «τίς ὠφέλεια ἐν
τῷ αἴματί μου;» Καὶ λοιπόν, ἀπὸ ἔκεινους τοὺς ἰδίους ἀνθρώ-
πους, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν διοίων ἐγὼ ἐσταυρώθηκα, θέλω διαλθῇ
πάλιν εἰς τὸν σταυρόν; "Ω; «τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἴματί μου;»
Καὶ λοιπόν, ἔκεινο τὸ αἷμά μου, διόποὺ ἔχυσα δλον, ἐγὼ θέλω διέ-
πει νὰ τὸ καταπατοῦσι μέσα εἰς τὰ θυσιαστήρια ἵερεις ἀνευλαβεῖς,
νὰ τὸ καταφρονοῦσι λαϊκοὶ ἀκοινώνητοι; ἢ θέλω ἀκούει νὰ τὸ
βλασφημοῦσι καὶ εἰς τές στράτες, καὶ εἰς τὰ καπηλεῖα, μικροὶ
καὶ μεγάλοι; "Ω! «τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἴματί μου;» Καὶ λοι-
πόν, κάθε χρόνον εἰς τές ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν θέλει γίνεται
ἡ ἀνάμνησις τῶν παθῶν μου, ὡσὰν μία ἀπλῆ ἴστορία; καὶ θέλει
παρρησιάζεται δ σταυρός μου, ὡσὰν μία σκηνὴ ἀπὸ ἔκεινες, διόποὺ
φαίγονται εἰς τὰ θέατρα; Καὶ διὰ ποίους ἐπαθα: καὶ διὰ ποίους

ἀπέθανα ; Διὸς ἀνθρώπους ἀχαρίστους· ὅποιοῦ η̄ δὲν γνωρίζουσιν, η̄ δὲν θέλουσι τὴν εὐεργεσίαν μου. "Αχ ! «τὶς ὁφέλεια ἐν τῷ αἴματί μου ;» "Αχ, διὸς τοῦτο «περίλυπός ἐστιν η̄ ψυχή μου ἐώς θανάτου».

Καὶ βέβαια αὐτὸς εἶναι μία ἀχαρίστια, Χριστιανοί, ὅποιοι εἰναι ἀσύγκριτος. Ἀπέθανεν δὲ βασιλεὺς τῆς Σκυθίας, Περισαΐδης τὸ σὸνομα, ἀφήνοντας τρεῖς υἱούς κληρονόμους τῆς βασιλείας· μὰ θέλοντας καθ' ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ βασιλεύσῃ μοναχός, ηλθοντες μάχην θανάτιμον· βάνουσι κριτὴν ἄλλον βασιλέα, τῆς Θράκης, φίλον τοῦ ἀπεθαμένου πατρός των· δὲ ποτοῖς τεχνεύεται νὰ τοὺς συμβάσῃ, μὰ μὲ ἔνα τρόπον, ἐπιτήδειον ἀληθινά, μὰ δλον παράξενον. Κάνει νὰ ξεχώσωσι τὸ λείψανον τοῦ πατρός των, καὶ νὰ τὸ κρεμάσωσιν εἰς ἔνα δένδρον· ἔπειτα κράζει τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, καὶ τοὺς λέγει : «καθ' ἔνας ἀπὸ σᾶς ἡς ῥίψῃ τὴν σαΐταν του εἰς τοῦτο τὸ νεκρὸν σῶμα, καὶ, ὅποιος βαρέσει καλύτερα, ἔκεινος νὰ εἶναι βασιλεὺς». Πιάνει τὸ δοξάρι δὲ πρῶτος υἱός, τὸ ἐκτείνει, βάνει τὴν σαΐταν, σημαδεύει, ὁπίτει, τὸ δόποιον κάνει καὶ δεύτερος· τί σᾶς φαίνεται ἡ ἀχαρίστια, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ σκληροκαρδία τοιούτων υἱῶν ; "Ερχεται καὶ δ τρίτος, πιάνει, ἔτοιμαζει καὶ αὐτὸς τὴν σαΐταν του· μά, θωρώντας ποῦ ἔχει νὰ τὴν ῥίψῃ, τρομάζει, ἀφήνει καὶ πέφτει τὸ δοξάρι ἀπὸ τὰ χέρια του· «ἐγώ», λέγει, «δὲν στέργω νὰ γενῶ μὲ τοιούτον τρόπον βασιλεύς· παραιτώ τὴν βασιλείαν κάλλιον, παρὰ νὰ ῥίψω νὰ σαΐττεύσω τὸ λείψανον τοῦ ἀπεθαμένου μου πατρός». Τί ἔκαμεν ὁ κριτής ; Τοῦτον τὸν τρίτον υἱὸν ἀπεφάσισε διὰ βασιλέα.

Τοῦτο τὸ Ἱδιον θέλω νὰ κάμω καὶ ἐγὼ σήμερον μὲ ἑτούτους τοὺς ἀχαρίστους, τοὺς ἀπανθρώπους, τοὺς σκληροκαρδίους υἱούς. Τοῦτο δοῦνοι θωρεῖτε, εἶναι τὸ νεκρὸν λείψανον τοῦ Πατρός σας, ὃποιοῦ ἀπέθανε κρεμάμενος εἰς τὸ ξύλον τοῦ στυχοῦ· πιάσετε τὰς σαΐτας, ῥίψατε, λαδώσατε, πληγώσατε, ἀν εἶναι τόπος διὰ ἄλλες πληγές. "Αλίμονον· δὲν εἶναι δύο, εἶναι πολλοί, ὅποιοι ῥίπτουσι. Τίνος εἶναι ἑτούτη ἡ πρώτη σαΐτα, ὅποιο τοῦ πληγώνει τὴν κεφαλήν ; εἶναι τῆς ἑωσφορικῆς ὑπερηφανείας, τῆς ἀνυποτάκτου καὶ ἀπαιδεύτου κενοδοξίας, ὃποιο ἔχουσιν οἱ ιερωμένοι· τίνος εἶναι τούτη ἡ ἄλλη, ὃποιο τοῦ ἀνοίγει τὴν πλευράν ; εἶναι τῆς μυησικακίας, δοῦνοι φυλάττουσιν οἱ μισαδέλφοι· καὶ ἔκεινη, ὃποιο τοῦ πλήγτει τὰς χειρας ; εἶναι τῆς ἀδικίας καὶ ἀρπαγῆς, δοῦνο κάνουσιν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πλούσιοι... "Αλλὰ ποτοῖς γῆμπορει νὰ μετρήσῃ

ἄλλες ἀναρίθμητες, δόπον πέφτουσιν ὡσάν χαλάζι, τὰς δόποιας ῥίπτουσιν οἱ κατάκρισες, τὰ ψεύματα, αἱ ἐπιορκαὶ καὶ βλασφημίαι τῶν Χριστιανῶν; Ἐλάτε, ἐλάτε, σαΐττεύετε, χορτάσετε τὴν ὄρεξιν σας εἰς τὸ νεκρὸν κυριό τοῦ ἀπεθαμένου Πατρός σας, ἐλάτε, παιδία, ἀπὸ τὰ θηρία πλέον ἀνήμερα. Μὰ εἰναι τάχα καὶ τινάς, δόπον νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀνθρώπου; νὰ ἔχῃ ἀγάπην υἱοῦ; Ποτος εἰναι τοῦτος: ποτος εἰναι τοῦτος: Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι καὶ οὐκ ἔστιν ἔως ἐνός. Καὶ ποῦ ἡκούσθη τοιαύτη ἀχαριστία; υἱὸς νὰ λαβώνη τὸν Πατέρα, καὶ Πατέρα νεκρόν; δόπον εἰναι τὸ αὐτό, οἱ Χριστιανοὶ νὰ ξανασταυρώνουσι τὸν Ἐσταυρωμένον.

Ψυχὴ τοῦ καλοῦ μας πατρός, τοῦ θείου ἐσταυρωμένου μας. Ἰησοῦ, τί λέγεις; — «Ἄφες αὐτοῖς οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσι». — Ήῶς; ! «Ἄφες αὐτοῖς; ... Ναι, γλυκύτατέ μου Ἰησοῦ, ἄφες αὐτοῖς διὰ ἐτούτην τὴν ὕραν» ἀς δοθῇ εἰς δλοὺς συγχώρησις, ἵσως θέλουσιν ἰδεῖ μίαν φορὰν τὸ σφάλμα τους νὰ διορθωθῶσιν... «Ἄφες αὐτοῖς.» Ας εἰναι συγχώρησις λοιπόν, συγχώρησις... Μὰ ώς τόσον, ἀς παύσωσιν οἱ σαΐττες, ἀς τελειώσουσιν αἱ ἀμαρτίαι, ἀς φανῇ ἔνα σημάδι τῆς μετανοίας, ἔνας ἀναστεναγμός, ἔνα δάκρυον... Καρδία του Ἰησοῦ μου, τί λέγεις; — «Ἄφες αὐτῷς, Πάτερ». — Καρδία του ὀμαρτωλοῦ, τί ἀποκρίνεσαι; ... — «Μηνήσθητί μου, Κύριε, μνήσθητί μου, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». — Ἀμήν.

1715.

Περὶ παθῶν δεσποτεέκς.

(Ομιλία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀγίας Πεντηκοστῆς).

Νικηφόρου Θεοτόκη.

Τῶν Φαρισαίων τὰ κινήματα κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ νπόθεσιν προβάλλουσιν ἀξίαν πολυπραγμοσύνης καὶ ἔξετάσεως. Αὐτοί, καὶν ὑποκριταὶ ἡσαν καὶ ψευσταὶ, ἡσαν δμως δπωσδήποτε σοφώτεροι τῶν ἄλλων ἐμελέτων τὰς θείας Γραφάς, καὶ ἐκράτουν εἰς τὰς χειρας αὐτῶν τοὺς θεῖκους νόμους. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶχον τελειοτάτην εἶδησιν διει καὶ δ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται πάντες προκατήγειλαν καὶ εἰπον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου· αὐτοὶ λοιπὸν μετὰ περισσοτέρας ἀσφαλείας καὶ θεᾶαιότητος, ἢ δ κοινὸς λαός, περιέμενον τὸν Μεσσίαν. Πῶς λοιπόν, ἀκούοντες τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύ-

τοντα ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλεποντες τὴν μὲν ζωὴν αὐτοῦ ὑπεραγίαν καὶ οὐράνιον, τὰ δὲ θαύματα αὐτοῦ μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ παντοῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προφητῶν προρρηθέντα ἐνεργούμενα εἰς αὐτόν, οὐκ ἐπίστευον ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ προσδοκώμενος; Ὁ φθόνος κατεσκότιζεν αὐτούς. Φθόνος ἐναντίον εἰς ἔκεινον, δὲ περιέμενον ἵνα λυτρώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ χαρίσηται αὐτοῖς τὴν αἰώνιον ἐλευθερίαν; Ὁ φθόνος εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε γῆρακές τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ κατέφθειρε τοῦ νοὸς τὴν δύναμιν, δθεν οὐδόλως γῆδύναντο νὰ γνωρίσωσιν ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ Μεσσίας; . . . Ἐστι, ὁ φθόνος ἐσκότιζε τῆς ψυχῆς τὰ ὅμματα· ἀλλὰ τίς ἐνέκρωνε τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος; τίς ἐποίει αὐτοὺς τυφλοὺς καὶ κωφούς; Ὁ νοῦς, ἐσκοτισμένος ἐκ τοῦ φθόνου, οὐκ ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὰ ὅμματα πῶς οὐκ ἐθλεπον τὰ ἔξαίσια θυμάτα; γὴ ἀκοὴ αὐτῶν πῶς οὐκ ἤκουε τὴν οὐράνιον αὐτοῦ διδασκαλίαν; οὐκ ἐπίστευον ὅτι ὁ Χριστός ἔστιν ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας, ἀλλὰ διὰ τί ἐγήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνθρωπὸν ἄγιον, θαυματουργὸν καὶ εὑρεγέτην αὐτῶν; Τὰ πάθη, ἀδελφοὶ μου, ἔχουσι τόσον Ισχυρὸν δύναμιν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, μάλιστα διατακυριεύσωσιν αὐτόν, ὥστε οὐ μόνον τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς διαφθείρουσι, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοὸς ἐκνευρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἡμῶν κατανεκροῦσι.

Πᾶν πάθος σφοδρά τις καὶ ἀσυνήθης κίνησις τοῦ αἴματός ἔστι. Βλέπομεν τοῦτο φανερὸν εἰς ἔκεινους, οἵτινες κυριεύονται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ γὴ ὑπὸ τοῦ φόρου γὴ ὑπὸ τῆς λύπης γὴ ὑπὸ τῆς χαρᾶς· κόκκινον γίνεται τοῦ θυμωμένου τὸ πρόσωπον, λευκὸν τοῦ φοδουμένου, ὠχρὸν τοῦ λυπουμένου, ἐρυθρόλευκον τοῦ χαίροντος. Αὐτὴ γὴ κίνησις οὐ γίνεται μόνον εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλ’ εἰς πάντα τὰ μέλη καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος, καὶ εἰς αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ἐνδότατα· ἐκ ταύτης τῆς κινήσεως καταταράσσονται πάντα τὰ ὅργανα τῶν αἰσθήσεων. Ὅθεν ὁ ὑπὸ τινος σφοδροῦ πάθους κατακυριευθείς, γῆτοι οὐ διέπει δλως, γὴ διέπει, ἀλλ’ ἀτελῶς· γὴ οὐκ ἀκούει δλως, γὴ ἀκούει, ἀλλὰ συγκεχυμένως· τρώγει, ἀλλ’ οὐκ αἰσθάνεται τῆς τροφῆς τὴν ποιότητα. Αὐτὴ γὴ ἀτακτος κίνησις, φθάνουσα καὶ ἔως τοῦ ἐγκεφάλου τὰ μέρη, κλονεῖ καὶ συγχέει ἔκεινα τὰ ὅργανα, δσα γὴ ψυχὴ γῆμῶν μετέρχεται ἵνα συστήσῃ τοὺς συλλογισμούς αὐτῆς· ἐκ τούτου· συμβαίνει γὴ σκότωσις τοῦ νοὸς καὶ γὴ ἀδιακρισία καὶ τὰ παραλη-

φήματα· διότι ή ψυχή ήμων, ητίς εστὶ πνεῦμα ἀνθρώπου, αὐτὴ διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ὡφέλιμον ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ· καὶ ἔχει μὲν αὐτὴ ἀφ' ἔκυτης κατὰς φύσιν τὴν διανοητικὴν καὶ διακριτικὴν δύναμιν· ἀλλ' ἐνόςφι συνηγορώμενη εστὶ μετὰ τοῦ σώματος, φυτέρχεται τὰ μέρη τοῦ ἑγκεφάλου, ἵνα κατασκευάσῃ τοὺς συλλογισμούς αὐτῆς, καθὼς ὁ τέκτων τὸν πρίονα, καὶ ὁ οἰκοδόμος τὴν σφῦραν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας. Πείθει δὲ τοῦτο ή συνεχῆς δοκιμή· δύρος ηδύδύνην αἱσθανόμεθα εἰς τὴν κεφαλήν, δταν πολλὰς ὥρας προσηλώσωμεν τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρητικὴν τῶν πραγμάτων μελέτην· δταν δὲ πυρετὸς ηδύλη ἀσθένεια κατακυριεύσῃ τὴν κεφαλήν, τότε οὐχὶ μάνον οὐ δυνάμεθα νὰ προσηλώσωμεν τὸν νοῦν εἰς μελέτην καὶ κρίσιν πραγμάτων, ἀλλὰ πολλάκις παραφρονοῦμεν καὶ παραλογοῦμεν προφανέστατα. Διὰ τοῦτο, δταν πάθος σφοδρὸν κατακυριεύσῃ τὸν ἄνθρωπον, θέλει μὲν ή ψυχή καὶ τότε νὰ συλλογισθῇ ὅρθως, ἀλλ' οὐ δύναται, ἐπειδὴ τεταραγμένα καὶ γῆλοιωμένα εἰσὶ τὰ ὅργανα, τὰ πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν ἐπιτήδεια. Οὐθεν, καθὼς δ τεχνίτης, δταν ἀτελὴ εἰσὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ τὰ ὅργανα, ἀτελέες κατασκευάζει καὶ τὰ τεχνικὸν αὐτοῦ ἔργον, οὕτω καὶ η ψυχή, δταν τεταραγμένα εἰσὶ τῆς κεφαλῆς τὰ μέρη, ἀτελεῖς ποιεῖ τοὺς ἔκυτης συλλογισμούς, καὶ παραφρονεῖ, καὶ παραλογίζεται.

Τὰ πάθη τὰ πολεμοῦντα τὸν ἄνθρωπον εἰσὶ πολλά, μᾶλλον δὲ ὕσταρθμητα· ὑπερηφάνεια, φιλοδοξία, φθόνος, φιλαργυρία, μίσος, ἀσπλαγχνία, κοιλοδουλία, θυμός, μέθη, δκνηρία καὶ ἀλλα πάμπολλα. Πᾶς ἄνθρωπος εἰς πάντα τὰ πάθη ὑπόκειται· καὶ πότε μὲν τοῦτο γικῷ αὐτόν, πότε δὲ ἐκεῖνο, καὶ ἀλλοτε ἄλλο. Ἄλλα τοῦτον μὲν τὸν ἄνθρωπον κατ' ἔξοχήν κατακυριεύει η ὑπερηφάνεια, καθὼς τὸν Ναδουχαδονόσορο ἄλλον η σκληρότης, καθὼς τὸν Φαραώ· ἄλλον η φιλαργυρία, καθὼς τὸν Ἰούδαν· καὶ ἄλλον ἄλλο πάθος κατεξουσιάζει. Κλίνει δὲ ὁ ἄνθρωπος εἰς τοῦτο τὸ πάθος μᾶλλον η εἰς ἐκεῖνο η διὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἰδεοσυγκρασίαν, η διὰ τὴν παιδιόθεν συνήθειαν, η διὰ τὰς κακὰς συμβούλας καὶ τὰ παραδείγματα, ὅσα ἐκ γεαρᾶς αὐτοῦ γῆικίας ἤκουε, καὶ ἔβλεπε, καὶ ἐμαθεν ἐν ταῖς συναναστροφαῖς τῶν ἐφθαρμένων ἄνθρωπων. Πολλάκις δὲ ταῦτα πάντα συντρέχοντα δεσμεύονται τον ἄνθρωπον εἰς ἐν τῶν παθῶν δεσμῷ δυσδιαλύτῳ· δταν δὲ ὑποδουλωθῇ δ ἄνθρωπος εἰς ἐν πάθος, τότε αὐτὸ δ τόσην δύναμιν καὶ ἔξουσίαν λαμβάνει ἐπάνω εἰς αὐτόν, καὶ τοσοῦτον φθείρει καὶ τὸ συλλογιστικόν, καὶ τὸ διακριτικόν καὶ αὐτάς τὰς σωματικὰς αὐτοῦ αἰσθήσεις, ὥστε οὐδὲ συμβούλην

ἀκούει, οὐδὲ θλάδην θλέπει, οὐδὲ τὸ ἵδιον συμφέρον γνωρίζει, ἀλλ' ὡς τυφλὸς καὶ κωφός καὶ ἀλογος πράττει πολλάκις ἐναντίον αὐτοῦ, διὰ οὐδὲ ὁ ἀσπονδος αὐτοῦ ἔχθρος δύναται νὰ πράξῃ.

«Πνεῦμα πονηρὸν (Α' Βασιλ. ις' 14) ἔπνιγε τὸν Σαούλ. Παρεφέρετο, καὶ ἐστενοχωρεῖτο, καὶ ἔπασχε μέχρι λιποψυχίας καὶ θανάτου· οὐδὲ ἱατροὶ ἐδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσιν αὐτόν, οὐδὲ βότανον εὑρέθη παρηγορητικὸν τῆς τοιαύτης ἀσθενείας· μία μόνη παρηγορία αὐτοῦ, ὁ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἡ κινύρα. Ὅτε τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐπάραττε καὶ κατέπνιγε τὸν Σαούλ, τότε ὁ μὲν Δαβὶδ ἔκρουε τὴν κινύραν καὶ ἔψαλλε, τὸ δὲ πονηρὸν πνεῦμα ἔφευγεν, ὁ δὲ Σαούλ ἤσύχαζε (Αὐτ. 23). Ὁ Δαβὶδ λοιπόν ἐστιν δ. μόνος ἱατρὸς τοῦ Σαούλ, ὁ διώκτης καὶ φυγαδευτῆς τοῦ δικιαστοῦ ἐκείνου πάθους, ὁ δοτὴρ τῆς ὑγείας καὶ εὐεργέτης καὶ λυτρωτῆς αὐτοῦ. Ὁ Σαούλ λοιπὸν ὑπερδαλλόντως ἥγαπα τὸν Δαβὶδ, καὶ ἐπρόσεχεν αὐτὸν ὡς κόρην ὅφθαλμον; Οὐχὶ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον ὁ Σαούλ τόσον ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὥστε παντοιοτέροπως ἐπεδούλευε τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ὁ Δαβὶδ φάλλων ἔπκυε τὸ πάθος τοῦ Σαούλ, ὁ δὲ Σαούλ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ διὰ τοῦ δόρατος τὸν Δαβὶδ· (Α' Βασιλ. ιθ' 10). Σαούλ τρισάλιε! Ἐὰν θνατώσῃς τὸν Δαβὶδ, τίς καταπραύνει τὸ πάθος σου; τίς διώκει τὸ πνεῦμα τὸ καταπνίγον καὶ σπαράττον σε; Ἐπληροφορήθης διὰ μόνος ὁ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἥσυχάζει τὴν φοβερὰν ζάλην σου καὶ τοὺς θανατηφόρους σπαραγμοὺς τῶν μελῶν σου, πῶς λοιπὸν εὐθύνεις τὸ δόρυ, ἵνα φονεύσῃς τὸν μόνον ἱατρὸν καὶ σωτῆρά σου; πόθεν σοι ἡ τόση ἀνατιθησία καὶ τυφλότης; Τὸ πόθεν ἐστὶ φανερόν· ὁ φθόνος ἐσκότιζε τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἔξήλειψε τὴς εὐεργεσίας τὴν μνήμην· ὁ φθόνος, ἰσχυρότερος τοῦ πονηροῦ πνεύματος, διότι τὸ μὲν πνεῦμα ἐνικᾶτο ὑπὸ τῆς φαλμῷας τοῦ Δαβὶδ, τὸ δὲ φθόνον οὐδὲ ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη τοῦ Σαούλ κατεδάμαζε. Τοιοῦτον κατεσκότιζε τὸν Σαούλ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ὥστε οὐδὲ ωφέλειαν ἔβλεπεν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ ἀνάγκην. Πόσοι δὲ ἔως τῆς σήμερον, ὑπὸ τοῦ φθόνου κυριεύμενοι, ἀμνημονοῦντες τῶν εὐεργειῶν, καὶ παραθλέποντες τὸ ἵδιον συμφέρον, καὶ μηδόλως στοχαζόμενοι τὴν ἴδιαν ἀνάγκην, οὐ μόνον κατατρέχουσι τοὺς ἴδιους εὐεργέτας, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλπίζουσι προστασίαν καὶ βοήθειαν!

Καὶ μὴ νομίσῃς διὰ τὸ πάθος ἔργάζεται ἐλεεινὰ καὶ παράλογα κακά, διὰν κυριεύσῃ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ διεστραμμένους ἀνθρώπους· διότι ἡ δύναμις αὐτοῦ, τόσον ἰσχύει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς

σοφούς καὶ κεχαριτωμένους, ὅπερ εκτελεῖται καὶ αὐτοὺς εἰς ἀμαρτήματα ἔξαίσια...

Τοῦ καιροῦ δὲ ἡ πρόοδος αὖτάνει παντὸς πάθους τὴν γδύναμιν. "Οσον ὁ καιρὸς τῆς ἀμαρτίας παρατείνεται, τόσον τὰ εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται· πληθύνεται δὲ τούτων ὁ ἀριθμὸς κατὰ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον λόγον τῆς τοῦ καιροῦ παρατάσεως. Διότι κατὰ ἀρχὰς μὲν ἡ πτῶσις εἰς τὴν ἀμαρτίαν φέρει μεγάλην λύπην, φέρει ἔλεγχον τῆς ουγείδησεως θαρύν καὶ ἀφρότον, φέρει πικνούς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀποχῆς." Οσον δὲ ὁ καιρὸς προάγεται καὶ τὰ ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται, τόσον ἡ λύπη μακρύνεται, καὶ ἡ συνείδησις ψυχραίνεται, καὶ φεύγει μὲν ὁ λογισμὸς τῆς μετανοίας, ἔρχεται δὲ ὁ απελπισμὸς τῆς διορθώσεως· καὶ τὸ μὲν σώμα γηράζει καὶ μακραίνεται, τὸ δὲ πάθος νεάζει καὶ ἀνθεῖ. "Ο εὔκολος τῶν ἐπανακυλίσμάτων πολυπλασιασμὸς προξενεῖ τῆς ἀμαρτίας τὴν συγήθειαν· ἡ συνήθεια γίνεται ἔξις, ἡ δὲ ἔξις γίνεται δευτέρα φύσις." Εκ τούτου διέπομεν πόσην δύσκολίαν ἔχει τοῦ κατακυριεύσαντος ἡμᾶς πάθους ἡ ἀποχὴ καὶ διορθώσις. "Απὸ τῆς ἀμαρτίας, τὴν δποταν ἐπραξας ἄπαξ ἡ δις καὶ τρίς, εὔκολα φεύγεις, καὶ πολλὰ εὑρίσκεις τὰ αὐτῆς ἀντιφάρμακα· τὴν κατακυριεύσασάν σε ἀμαρτίαν δύσκολα διώκεις, δύσκολα εὑρίσκεις τὸ θεραπευτικὸν αὐτῆς βότανον.

Πολλὰ πιθανὰν φαίνεται ὅτι δ' Ἰσκαριώτης "Ιούδας ἤλθε πρὸς τὸν Ἰησοὸν Χριστόν, καὶ ἐγένετο μαθητὴς αὐτοῦ, σκοπὸν ἔχων ἵνα διορθώσῃ τὸ ἥθος αὐτοῦ καὶ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν λύσσαν τῆς φιλαργυρίας, ἢτις καταδεδουλευμένην εἰχε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· διότι τί ἄλλο ἐπέδλεπεν, ἢ τί ἄλλο εἶλκυσε καὶ ἐπεισεν αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ καὶ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν πτωχῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ; τί ἄλλο ἔζητε ἐκεῖ, εἰμὴ τὴν διορθώσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔλθων, ἀκούει καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῆς ἀφιλαργυρίας καὶ τῆς ἀκτημοσύνης τὰ μαθήματα, καὶ τὰς ἑκατονταπλασίους ἀμοιβάζεις, καὶ τὴν δασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν δποταν κληρονομοσίαν οἱ καταφρονηταὶ τῶν χρημάτων καὶ τοῦ πλούτου, διέπει εἰς αὐτὸν τὸ σχολεῖον τῆς ἀκτημοσύνης τὰ παραδείγματα, ἔγγουν τοὺς συμμαθητὰς αὐτοῦ, οἵτινες ἀφῆκαν πάντα, δσα εἰχον, καὶ ἡκολούθουν προθύμως τῷ Διδασκάλῳ αὐτῶν· διέπει καθ' ἑκάστην ἡμέραν θαύματα ἔξαίσια, ἀρετὴν ὑπερτελείαν, ἥθη ἄγια, ἄγια-ωσύνην οὐράνιον." Ο Διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ προγνωρίζῃ ὡς καρδιογνώστης τὴν προδοσίαν, θέλων διμως τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, οὐδενὸς

χαρίσματος αὐτὸν ἐστέρησε προεβίδασεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡξίωσε αὐτὸν τὴς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γλωσσόκομον ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς παρηγορίαν τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας ἱάτρευσαν, οὐδὲ τὴν φλόγα αὐτῆς κατεδάμασαν παρέδωκε τὸν Διδάσκαλον, τὸν εὐεργέτην, τὸν σωτῆρα αὐτοῦ, καὶ ἐπώλησεν αὐτὸν διὰ τριάκοντα ἀργύρια, ἥγουν δι' ἑξ σχεδὸν χρυσᾶ νομίσματα τοῦ παρόντος καιροῦ. Μεγάλη ἀληθῶς τῶν παθῶν ἡ δύναμις! Ἐάν οὐδὲ τὰ ζῶντα καὶ βλεπόμενα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος παραδείγματα, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα καὶ ἀξιώματα, οὐδὲ τὰ θαύματα, οὐδὲ ἡ συναναστροφὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ ἡ καθ' ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἰδίου στόματος αὐτοῦ συμβουλὴ καὶ διδασκαλία καὶ ἡ παραίνεσις οὐκ ἐδυνήθησαν ἱάτρευσαι τῆς φιλαργυρίας τὸ πάθος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀναψεν ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὅστε ἀμαρτίαν ἐγέννησε, τῆς ὁποίας ἀλλη μεῖζων οὐδέποτε ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον, ποίᾳ ἀρά γε ἐλπίς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐμπαθεῖς, εἰς ἡμᾶς τοὺς κατακυριευομένους ὅπο τῶν παθῶν; Ποιόν ἐστι τὸ ὅπλον, διὰ τοῦ δποίου δυνάμεθα νὰ ἀντιπολεμήσωμεν τὰ ἄγρια θηρία τοῦ καλάμου, τὰ ζητοῦντα καθ' ἑκάστην κατασπαράξαι τὴν ψυχὴν ἡμῶν;

Ἐτοιμόν ἐστι, Χριστιανοί, τὸ ὅπλον, ἴσχυρὸν δὲ καὶ ἀνίκητον· τοῦτο δὲ στὶν ἡ προσοχή. Ἐάν προσέχωμεν, ἡ ἀμαρτία οὐ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὸν ζυγὸν αὐτῆς ἐπάνω εἰς τὸν τράχηλον ἡμῶν. Ἡ πρώτη ἀρχὴ πάσης ἀμαρτίας, καὶ τὰ νεόβλαστα ἄγρια φυτὰ ἔχουσι μεγάλην ὄμοιότητα· ἡ ἀμαρτία εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν οὐδὲν ἄλλο ἐστιν εἰμὴ εἰς ψιλὸς λογισμός, μία ἀνίσχυρος προσβολὴ εἰς τὸν νοῦν· τὸ ἄγριον φυτόν, δταν κατ' ἀρχὰς προκύπτῃ, οὐδὲν ἔτερόν ἐστιν εἰμὴ χόρτος τρυφερώτατος, βλαστὸς ἀσθενῆς καὶ εἰς τὴν γῆν οὐδόλως ἐστερεωμένος. Καθὼς οὖν δ γεωργός, δταν προσέχῃ καὶ ἐκδάλλῃ τὰ ἄγρια φυτὰ πρὶν ἡ αὐξηθῶσι καὶ ἀπλώσωσι τὰς ρίζας αὐτῶν καὶ σκεπάσωσι τὴν γῆν, αὐτὰ μὲν ἐκβάλλει μετὰ μεγάλης εὔκολίας, ἡ δὲ γῆ αὐτοῦ μένει τότε καθαρὰ τῆς ὄλαβης τῶν ἄγριων φυτῶν, οὕτω καὶ ὁ χριστιανός, δταν προσέχῃ καὶ διώκῃ τοὺς πονηροὺς λογισμούς, πρὶν ἡ μεγαλυνθῶσι καὶ προχωρήσωσιν εἰς τὸ βάθος τοῦ νοὸς καὶ κατακυριεύσωσι τῆς καρδίας αὐτοῦ, τούτους μὲν πολλὰ εὔκολα ἐκδιώκει, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ τότε μένει ἄμωμος καὶ ἀμόλυντος καὶ καθαρὰ ἀπὸ ἀμαρ-

τίας μεγάλης.⁷ Έν τούτῳ λοιπὸν ἵσταται ὅλος ὁ κόπος μου, κάποις ἐλαφρὸς καὶ εὔκολος, εἰς τὸ νὰ προσέχω ἵνα μή μου κατακυριεύσωσιν οἱ λογισμοὶ τῆς ἀμαρτίας. «Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι», λέγει ὁ Προφήτης, «τότε ἄμωμος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἀμαρτίας μεγάλης (Ψαλ. ιη', 14). «Πρόσεχε λοιπὸν σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου» (Δευτερ. δ', 9).

Ἄλλο⁸ ἔάν διὰ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῶν ἐπανακυλισμάτων ῥίζωθῆ τὸ πάθος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ καταστῇ ὁ ἀνθρωπὸς δοῦλος τῆς ἀμαρτίας, τότε πολλὰ δύσκολος φαίνεται ἡ ἴατρεία. Δύσκολος ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ διανομὴ τοῦ πλούτου εἰς τοὺς πένητας εἰς τὸν γηράσαντα ἐν τῇ δουλείᾳ τῆς φιλαργυρίας δύσκολος ἡ νηστεία εἰς τὸν συνηθίσαντα παιδιόθεν τὴν πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν· δυσκολοθεράπευτον πᾶν παλαιὸν ἀμάρτημα. Ἐὰν δὲ νουθετήσῃς τοὺς ἐμπαθεῖς, καὶ συμδουλεύσῃς αὐτοὺς τὴν ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας, ἀποκρίνονται σοι : «Θέλω, ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι». Τοῦτο δμως πρόφασίς ἔστι γυμνή.⁹ Αλλο ἀδυναμία, καὶ ἀλλο δυσκολία. Δύσκολος ἡ ἐκρίζωσις τοῦ δένδρου, δταν ἀπλώσῃ εἰς τὸ δάθος τῆς γῆς τὰς ῥίζας, καὶ τῇ προόδῳ τοῦ καιροῦ στερεωθῆ, οὐκ ἔστιν δμως ἀδύνα. τος· ἡ ἀξίηνη, ἡ σκαπάνη, ὁ κόπος ἐκβάλλουσιν αὐτὸ δίζοθεν, ὥστε οὐδὲ ἵχνος αὐτοῦ ἔτι φαίνεται. Ἐὰν συνηθίσῃς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔτη πολλὰ δουλεύσῃς αὐτῇ, ἀληθῶς δύσκολος ἡ ἴατρεία· πλὴν οὐκ ἔστιν ἀδύνατος· ἡ στερεά ἀπόφασις, τῆς ψυχῆς ἡ ἀνδρεία, τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις καταργεῖ παντελῶς τὴν ἔξουσίαν αὐτῆς.

Ο ἀνθρωπὸς ἐπλάσθη παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερος καὶ αὐτεξούσιος. «Οθεν, καν ἡ ἀμαρτία ἐδούλωσεν αὐτόν, ἔχει δμως πάντοτε ἡ θέλησις αὐτοῦ τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτεξουσιότητος· ἔχει δὲ καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πλουσιοπαρόχως καὶ διπερπερισσῶς συνεργοῦσαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν· «οῦ γάρ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία», λέγει ὁ θεηγόρος ἀπόστολος, «ὑπερεπερισσευσεν ἡ χάρις» (πρὸς Ρωμ. ε' 20). Δοῦλος ἦν ὁ Ζακχαῖος τῆς πλεονεξίας καὶ συκοφαντίας, ἀλλὰ μετ' διλγῆνη ὥραν, μεταβαλὼν τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἔδωκε τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἰ τινός τι ἐσυκοφάντησε, τετραπλοῦν. (Λουκ. ιθ', 8). «Ἔποδεδουλωμένος δ Ματθαῖος εἰς τὴν ἀδικίαν καὶ φιλοχρηματίαν τοῦ τελωνίου, ἀλλ᾽ εἰς μίαν στιγμὴν ἀπέρριψε τοῦ τελωνίου τὸν ζυγόν, ἀφῆκε πάντα καὶ ἡκαλούθησε τὸν Κύρων. (Ματθ. θ' 7). Ἐὰν δὲ ἔξετάσωμεν τὰ παραδείγματα, ὅσα αἱ θεῖαι Γραφαὶ καθιστοροῦσι καὶ τὰ ἱστορικὰ βιβλία περιέχουσιν,

ενρίσκομεν τοιαύτας μεταβολάς πολλάς καὶ ἀναριθμήτους· ὥστε δύσκολος ἡ λατρεία τοῦ πάθους, δταν δ ἄνθρωπος οὐθέλη, εὔκολος δέ, δτανός ἄνθρωπος τῇ ἀληθείᾳ θελήσῃ. 'Ο Θεὸς τὴν θέλησιν ξητεῖ. «Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;» ('Ιωάν. ε'. 6). οὗτως ἔλεγεν δ Θεάνθρωπος εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν τὸν παράλυτον. 'Εὰν θέλῃς, δ Θεὸς οὐ μόνον θέλει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖ καὶ συμδοθεῖ, διδούς σοι δύναμιν ἵνα τελειώσῃς τοῦ δρθοῦ σου σκοποῦ τὸ ἔργον· μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν θέλησίν σου δ Θεός, δταν ἵδη αὐτὴν κλίνουσαν εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐνδυναμοῖ καὶ συμδοθεῖ. «Ο Θεὸς γάρ ἔστιν δ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν». (Πρὸς Φιλιπ. δ', 13).

1796.

Αόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐρην.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

«Η παλαιὰ καὶ νέα ἴστορία τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει εἰς τὸν ἔκθαμβον κόσμον δύο γενεὰς πολὺ ἀνωτέρας δλων τῷν ἀλλων γενεῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὰ παράδοξα ἔργα, τὰ ὅποια αἱ δύο αὐται γενεαὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔπραξαν.

«Η πρώτη τῷν δύο τούτων παραδόξων γενεῶν, αἱ ὅποιαι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ μακρὸν ἀριθμὸν ἔκατοντα επηγρίδων, χαρακτηρίζεται ὡς συντηρητική τῆς πατρίδος, κινδυνευούσης νὰ πέσῃ ὑπὸ ξένον ζυγόν· ἡ δὲ δευτέρα γνωρίζεται ὡς ἀπελευθερωτική τῆς πατρίδος, δλοτελῶς δουλωθείσης· ἡ πρώτη ἀνήκει εἰς τὴν παλαιάν, ἡ δευτέρα εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Αἱ δύο αὐται γενεαί, αἱ δοποῖαι ὡς δύο ἑξαίσια φαινόμενα διακρίνονται εἰς τὸν πολιτικὸν δρᾶζοντα ὅχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ διοικητικοῦ συγκριτικοῦ, ἐπροικισθησαν ἀναντιρρήτως καὶ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τῆς φύσεως μὲ δῶρα τοιαῦτα, δποῖα φειδωλεύεται ἡ ἴδια φύσις νὰ χαρίσῃ εἰς γενεάς, εἰς τὰς ὄποιας δὲν ἐδόθη ἀναθεν τοιούτος ὑψηλὸς προσρισμός· διότι, πῶς ἀλλως θὰ ἐδύναντο νὰ κατορθώσουν αἱ γενεαὶ αὐται δσα ἔργα κατώρθωσαν, ἀγώτερα τῆς συνήθους ἄνθρωπινης φύσεως; «Η πρώτη γενεά, λέγω ἡ συντηρητική, ἀνεφάνη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷν περσικῷ πολέμῳ· ἡ δὲ δευτέρα, λέγω ἡ ἀπελευθερωτική, εἰσθε, ὡς Ἑλληνες, σεῖς οἱ ζῶντες, ναὶ, σεῖς οἱ ἴδιοι.

Ειναι παρατηρήσεως ἀξιον ὅτι, καθ' ὃς ἐποχὰς οἰκονομοδυνται τοιαύτα εἰς τὴν ἄνθρωπινην φύσιν πολιτικὰ φαινόμενα, ἀναθλα-^{'Αλεξ.} Σαρᾶ Νεοελλ. 'Αναγνώσματα σ' Γυμνασίου ἔκδ. Z' 1938 9

στάνουν καὶ προνοητικῶς πως εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τῶν γενεῶν καὶ τοιούτοις ἀνδρες, χωρὶς τὴν χειραγωγίαν τῶν ὄποιων δὲν θὰ ἥδυναντο ποτὲ ἵσως αἱ γενεαὶ αὐταις νὰ φθάσουν εὐτυχῶς εἰς τὸν πρὸς ὃν ἀπετείνοντο δρον. Γῷ δητε, τίς ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι τοις χωρὶς Μιλτιάδας καὶ Θεμιστοκλεῖς γῆ Ἑλλὰς ἐπὶ τῶν περσικῶν πολέμων θὰ ἀπηθανατίζετο ὅσον ἀπηθανατίσθη; Τοιοῦτοι ἀνδρες ἔφάνησαν καὶ εἰς τὴν σημερινήν μας πολυπαθῆ, ἀλλὰ πολυένδοξον γενεάν, χωρὶς τοὺς ὄποιους τίς δύναται νὰ εἴπῃ δις θὰ εὔδοκίμεις ὅσον εὐδοκίμησεν ὁ μέγας τῆς πατρίδος ἀγών;

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν τούτων εἰναι καὶ δι προκείμενος νεκρός. Ἀρχηγός, ὅχι διπαδὸς τῆς ἐπαναστάσεώς μας, αὐτὸς μετὰ τῶν ἐνδόξων Γερμανοῦ καὶ Λόντου ἐφώναξε πρῶτος τὴν 25ην Μαρτίου ἀπὸ τὴν ξερὰν μονήν τῆς Λαύρας : « Ἑλληνες, λάβετε πνεῦμα ἐλευθερίας! » Ἐφώναξε, καὶ ἡ φωνή του ἔγινε πνεῦμα ἐλευθερίας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἔξηπλώθη εἰς δλην τὴν γῆν καὶ εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Ἑλλάς ἔγινεν ἐλευθέρα.

Τέ τὸν ἐκίνησεν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον; Δίψα τάχα ἐξουσίας, πλούτου, ἡ ἐπισημότητος;

Οχι δέδαια· διότι ἡτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων, πλουσιωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων τῆς Πελοποννήσου. Τὸν ἐκίνησεν ἄρα ἀλλο τι, τὸ ὄποιον αἰσθάνονται μόνον αἱ μεγάλαι ψυχαί· καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ζαΐμη ητον τοιαύτης φύσεως ψυχή, διότι ἡτον ψυχὴ οἰκογενείας, ἡ δοπία καὶ ἀλλοτε, ἀν καὶ ἀτυχῶς, ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἐμεγαλοπραγμόνησεν. Ἡ ἀδοξίᾳ ἄρα τῆς πατρίδος, ἡ δοπία ταράττει πάντοτε τὰς μεγάλας ψυχάς, χωρὶς νὰ δύναται οὕτε ἡ ἀπόλαυσις ὅλων τῶν καλῶν τοῦ κόσμου τούτου νὰ τὰς ἀναπαύσῃ, αὐτὴ ἐκίνησε τὸν ἀνδρα τοῦτον εἰςτὸ μέγα τῆς ἐπαναστάσεως ἔργον.

Τὰ στενὰ δρια τοῦ ἐπιταφίου λόγου, καὶ τὸ δλιγόνωρον τῆς προμελέτης μου δὲν μὲ δίδουν καιρὸν νὰ δείξω διὰ τῶν ὑπὲρ πατρίδος πράξεών του τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός, διότι εἰς δεῖξιν τούτου ἔπρεπε νὰ διέλθω μαζὶ σας τὴν πολιτικὴν ζωὴν του, καὶ ἡ πολιτικὴ ζωὴ του εἰναι δλη συνδεδεμένη μὲ τὴν ἴστορίαν τῆς ἐπαναστάσεώς μας. Διὸ τοῦτο περιορίζομαι νὰ ἐλκύσω τὴν προσοχήν σας εἰς ἓν καὶ μόνον περιστατικόν, τὸ ἔξης:

Εὖφημετ, καὶ δικτίως, ἡ παλαιὰ ἴστορία τὴν ἀναφιλίωσιν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης τότε πατρίδος. Λαμπρότερον παράδειγμα πατριωτι-

κής ἀρετῆς καὶ ἐπίσης εὐτυχεῖς καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματά του μᾶς παρουσιάζει ἡ νέα μας ἴστορία μεταξὺ δύο ἐνδόξων πρωταγωνιστῶν μας, τοῦ Ζαΐμη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἔχθρευομένων πρὸς ἄλλήλους, καθὼς ὅλοι γνωρίζομεν.

"Ἐπνεε τὰ λοίσθια ἡ πατρὶς μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἡρωικῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου, καθ' ὃν ὥραν καταπληγθεῖσα ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἔπαισε τὰς ἑργασίας της, καὶ ἐνεπιστεύθη δλας τὰς δυνάμεις εἰς δικτατωρικὴν κυβέρνησιν, δνομάσασα πρόεδρον αὐτῆς τὸν Ζαΐμην. "Αμα ἐγκαθιδρύθη ἡ δικτατωρικὴ αὕτη κυβέρνησις, σκέψις ἔγινε περὶ ἐκλογῆς γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων· καὶ ἵδού, πρῶτος δ πρόεδρος Ζαΐμης προσάλλει... ποιον; τὸν ἔχθρόν του Καραϊσκάκην. Ἐκλέγεται πάραυτα δ προσβληθεὶς παμψηφεῖ· μεταπέμπεται αὐθημερὸν εἰς τὸ κυβερνητικὸν συμβούλιον· τὸν προϋπαντῷ δ Ζαΐμης ἐρχόμενον: « Ἡ πατρίς », τῷ λέγει, « ἀπαιτεῖ σήμερον τὴν ἔνωσίν μας.—Τὴν ἀπαιτεῖ », ἀποκρίνεται καὶ δ πατριώτης Καραϊσκάκης, καὶ πίπτει ἀμέσως ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἀνοικτὰς ἀγκάλας τοῦ προέδρου, δ ὄποιος τὸν ἐνδύει πάραυτα, ἐν δνόματι τῆς Κυβερνήσεως, δλην τὴν κατὰ τὴν Στερεάν Ἐλλάδα στρατιωτικὴν παντοδυναμίαν, καὶ μὲ τὴν λαμπρὰν εὐγλωττίαν, μὲ τὴν ὄποιαν τὸν ἐπροίκισεν ἡ φύσις, ἀποδίδει τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὴν στρατηγικὴν του ἐμπειρίαν. Οἱ δύο Ἐλληνες, ἐπίσης καὶ οἱ δύο μεγαλόψυχοι, δὲν εἶδαν τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὴν πατρίδα, μόνην τὴν πατρίδα.

"Η πρᾶξις αὕτη, ἀκροαταί, δὲν είναι μόνη ἵκανη νὰ κινήσῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ σένας πάτης εὑρενοῦς καὶ φιλοπάτριδος καρδίας πρὸς ἀμφοτέρους; Ἀλλὰ πόσαις ἄλλαι πράξεις δψηλῆς φύσεως εύρισκονται διεσπαρμέναι εἰς τὸ μακρὸν καὶ πατριωτικὸν στάδιον τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ ἴστορικοῦ τούτου ἀνδρός!

"Αν καὶ ὡς Ἐλλην καὶ ὡς ἀνθρωπος τοῦ ἀγῶνος καὶ ὡς στενὸς τοῦ ἐνδόξου Ζαΐμη φίλος θρηνῶ τὴν ὥραν ταύτην, νικώμενος ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, δὲν ἀνέδηκα δμως εἰς τὸ βῆμα τοῦτο ἐπὶ σκοπῷ οὔτε ἐγὼ νὰ θρηνήσω, οὔτε τὸ ἀκροατήριόν μου νὰ κινήσω εἰς θρήνους δχι· τὰ δάκρυα είναι διὰ τοὺς θηντούς, δὲν είναι διὰ τοὺς ἀθηνάτους· καὶ ἀθάνατοι είναι δσοι παρέλαθον ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους των τὴν πατρίδα δούλην, καὶ τὴν παραδίδουν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους των ἐλευθέρων

Οταν χιλιάδες καὶ μυριάδες Σικελιώτῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, συνώδευαν εἰς τὸν τάφον τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος των Τιμολέοντα, ἐφαίνοντο, λέγει ἡ ἴστορία, τελοῦντες ἑορτὴν μᾶλλον ἡ κηδείαν· ὅλοι ηγανταν λαμπροφορεμένοι, ὅλοι εἶχαν τὰς κεφαλάς των στολισμένας μὲ τῆς χαρᾶς τοὺς στεφίνους. Τοιαύτην φανταζομένη καὶ ἔγώ τὴν σημερινὴν κηδείαν, ἀν καὶ δικαίως τὴν θλέπω ὅλην κατήφειαν, ὅλην θρήνους· διότι θλέπω διτεῖ ἔνας ἀπὸ τοὺς προωρισμένους εἰς τὸ νὰ μεταβιβάσουν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος· ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' οὐ ἐτελείωσε τὸ ἄνωθεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθὲν τῆς παλιγγενεσίας ἔργον, μεταδικίνει σήμερον ἀπὸ τὴν θυητότητα, τὴν ὅποιαν ἐλάμπρυνεν, εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἡ ὅποια τὸν περιμένει. Ναί, ἡ προπομπὴ τοῦ Ζαΐμην δὲν γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀν καὶ φαίνεται γήινος· γίνεται εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν ὑπάρχει εὔτε λύπη, εὔτε θρῆνος, ἀλλὰ χαρὰ ἀμείωτος καὶ ἀτελεύτητος.

5 Μαΐου 1840.

III σημασέντε τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγέου.

('Απόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἔξοδου ἐκφωνηθέντος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ λόγου).

Σωκράτους Κουγέα.

Τὸ Μεσολόγγι καλεται τώρα πέρα ώς πέρα. 'Αλλ' ἡ πυρά αὐτὴ δὲν είναι πυρὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ὀλέτρου διὰ τὸ ἀνίκητον καὶ ἀθίνατον Μεσολόγγι· είναι πυρὰ ἀποθεώσεως, ὅπως ἡτοκαὶ διὰ τὸν ἀνίκητον καὶ ἀθίνατον Ἡρακλέα ἡ πυρὰ τῆς Οἰτης. Τὸ Μεσολόγγι, παῦσον ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ δρίσταται ώς πόλις, γίνεται σύμβολον καὶ ἰδέα: ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ σύμβολον τῆς καρτεροψυχίας. Καὶ ώς ἰδέαν πλέον διαλαλεῖ ἡ φήμη καὶ τραγουδεῖ ἡ Μοῦσα τὸ Μεσολόγγι εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τοῦ Χένσελ μέχρι τῆς Μάρθας Οὐτλλιαμ, ἀπὸ τοῦ Φουκέ μέχρι τοῦ Βερανζέρου καὶ τοῦ Ούγκω, ἀπὸ τοῦ Μύλλερ μέχρι τοῦ Γκατέ, ἀπὸ τοῦ ἀγνώστου λαϊκοῦ θρηγψδοῦ μέχρι τοῦ Σολωμοῦ.

Ορθῶς ἔκρινεν δ Μεσολογγίτης ἴστορικὸς ὅτι ἡ πόλις, ἡ δοξάσα τὴν Ἐλλάδα ζῶσα, ἔμελλε νὰ τὴν ἀγχοτήσῃ καὶ πεσοῦσα. Ἐπεισε τὸ Μεσολόγγι, 'Αλλ' ἡ βροντὴ τῆς πτώσεως του ἔσεισε τὴν

σοίκουμένην. Ὡς τελευταία κανονιά ποὺ ἐρρίφθη ἀπὸ τὰ ἔτοιμόρροπα προχώματα τοῦ Μεσολογγίου δὲν ἐσκότωσεν ἔχθρον. Ἀλλὰ τόσον ἔδροντησεν, εἰχε τόσην ἰσχυράν καὶ μακρυνὴν ἀπήχησιν, ὥστε ἔστρεψε τὴν προσοχὴν δλου τοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δαυλοὶ τοῦ Καψάλη καὶ τοῦ Ῥωγῶν δὲν ἤσαν αἱ ἐπικήδειοι λαμπάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ὡς ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν. Ἀλλὰ φωτίσαντες μὲ τὴν λάμψιν τῶν καὶ θερμάντες μὲ τὴν φλόγα τῶν τὰς συνειδήσεις τοῦ φιλελευθέρου κόσμου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἥναγκασαν καὶ τὴν ψυχρὰν διπλωματίαν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ θερμῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον δηγορεύθη δχι ἀπὸ χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, οὐδὲ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Μεσολογγίου. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ μικροπολιτικὴ καὶ ἡ διχόνοια τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν εἰχεν ἐπιφέρει τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰχε ψυχράνει τὸν φιλελληνισμὸν τῆς Δύσεως, ἔρχεται τὸ Μεσολόγγι, τὸ ὄποιον γίνεται σπινθήρ νέων καὶ δρμητικῶν φιλελληνικῶν ἐκρήξεων, τονίζει τὴν λύραν τῶν ποιητῶν καὶ ἐμψυχώνει τὴν φωνὴν τῶν ρήτόρων, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του πείθει τὸν κόσμον ὅτι οἱ Ἑλληνες εἰναι ἀξιοί τῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ γνωρίζουν πῶς ν' ἀποθνήσκουν χάριν αὐτῆς. Τὸ Μεσολόγγι εἴγινεν ἀφορμὴν ἀκουσθῆτη ἥρηταν δικαίων ἡ φωνὴ τοῦ Πάλμερστον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τοῦ Σκτωρίαν εἰς τὴν γαλλικὴν βουλήν, ἐνεψύχωσε τὰ φιλελληνικὰ κηρύγματα τοῦ Νίμπουρ καὶ τοῦ Θειρίσου εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔκαμε τοὺς φοιτητὰς τῶν Παρισίων νὰ καλοῦν διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ἔξωστην τῶν ἀνακτόρων τὸν Κάρολον τὸν 100ν. Ὅμοιοι συνετέθησαν, δράματα καὶ μελοδράματα παρεστάθησαν, χειροκροτηθέντα ἀπὸ χειρας ἥγειμονικάς, πίνακες ἐμπνευσμένοις ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι εἴωχραφήθησαν, ἔργα γλυπτικὰ ἐσμιλεύθησαν, τόσα πολλὰ καὶ τόσον ποικίλα καλλιτεχνήματα ἐποιήθησαν, ὥστε, ἀξίζει, μὰ τὴν ἀλήθειαν, σήμερον, μετὰ ἑκατὸν ἔτη, νὰ γραφῇ ἡ διδοῖος περὶ τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὰ Γράμματα καὶ εἰς τὴν Τέχνην. Ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ δτὶ δχι κανένας μικρός, ἀλλ' αὐτὸς δὲ Γκατέ, εἰς τὸ ἀριστον καὶ μέγιστον τῶν δημιουργημάτων του, εἰς τὸν Φάουστ, ἔχει ἐμπνευσθῆ δλόκληρον σκηνὴν ἀπό τὸ Μεσολόγγι. Ὁ ἥρως τῆς σκηνῆς, δὲ Εύφορίων, φυσιογνωμία ἰδεώδης, ἐκπροσωποῦσα τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, εὑρεθεὶς εἰς τὸ Μεσολόγγι αἰσθάνεται ἀλλόκοτον ἔξαρσιν, καὶ

νψούμενος ύπεράνω τῆς καιομένης πόλεως προφέρει τὸ περίφημον : «Immer höher muss ich steigen ! Immer weiter muss ich schauen !» «Πάντα ψηλότερα ν' ἀνεβαίνω ! Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζω !»

‘Αλλ’ δ δυσλός τοῦ Καψέλη δὲν ἐθέρμανε μόνον τὰς ψυχὰς τῶν ξένων· ἐφώτισε καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν Ἑλλήνων. ‘Η συγκίνησις ποὺ ἡσθάνθησαν οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου τοὺς ἔκαμε νὰ παραμερίσουν τὰ πάθη, νὰ λησμονήσουν τὴν κατηραμένην διχόνιαν, καὶ ἀφήνοντες τὰς μικρολογίας νὰ ὄρμήσουν εἰς ἔργα γενναιότερα. ‘Αλλ’ ἡς ἀκούσωμεν καλύτερα τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν σχετικὴν διήγησιν : «Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων», γράφει ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, «ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μεσολόγγι οἱ ἡρωες τοῦ Μεσολογγιοῦ, σὲ τόσες ζιλιάδες ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε θῦμα. Μᾶς ἤλθε εἰδησις, Μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ δειλινό, ποὺ εἶχε παύσει ἡ Συνέλευσις καὶ ἥμεθα εἰς κάτι ἥικιους. Μᾶς ἤλθε εἰδησις ὅτι τὸ Μεσολόγγι ἔχαθη. ‘Ετοι ἐβάλαμε τὰ μαῦρα ὅλοι, μισὴ ὕδρα ἐστάθη σιωπὴ ποὺ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ’ ἐμέτρας καθένας μὲ τὸ νοῦ του τὸν ἀφανισμόν μας. Βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι καὶ τοὺς ώμους λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μεσολόγγι ἔχαθη ἐνδόξως, καὶ θάμεινη αἰώνιας αἰώνων ἡ ἀνδρεία ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ δικνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα δλων. Μὲ ἀπεκρίθηκαν : «Τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη ; – Τί νὰ κάμωμεν ; τοὺς λέγω. Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε ἔξη, δικτὼ ἀτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἀτομα νὰ ἀνταποκρίνωνται μὲ τὰ ἔξωτερικά... καὶ ἥμετες οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς τες ἐπαρχίες καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν... Καὶ ἀν γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν Συνέλευσιν».

Δὲν ἦτο δὲ μόνον ὁ Κολοκοτρώνης ὁ ἐμψυχώσας τοὺς ἀποθαρρυθέντας. Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως ὅπως ζητηθῇ ἡ μεσολάδησις τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Τουρκίᾳ περὶ εἰρήνης διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Κάνιγγ ἐγείρεται σθεναρὰ ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ ‘Υψηλάντη, δστις εἰς τὴν περίφημον πρὸς τὴν Συνέλευσιν διαμαρτυρίαν του ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων : «Τὰ μεγάλα

ἔθνη καὶ οἱ καλοὶ πατριῶται φαίνονται εἰς τὰς κοισίμους περιστάσεις τῆς πατρίδος των δούλων εἶναι εὔκολον νὰ γίνῃ τις ὅταν θέλῃ, αὐθέντης εἶναι δύσκολον. Σᾶς φοβίζει ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου; Ἀφιερωθῆτε, ως καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὴν χρακτηριστικὴν ἐνέργειαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ στήθος κάθε «Ἑλληνος ἀς γίνη δεύτερον Μεσολόγγι».

Αἱ γνῶμαι αὗται εἰσηκούσθησαν. Αἱ ἐργασίαι τῆς Συγελεύσεως διεκόπησαν καὶ ίσχυρὰ συνεκροτήθη ἡ νέα Κυδέρησις. Ἐλλὰ τὰ ταμεῖα ἥσχαν κενά. «Οταν τὸν Μάιον τοῦ 1826 εἰσῆλθον εἰς τὸ Ναύπλιον τὰ τιμημένα λείψανα τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὸ κυδερνητικὸν θησαυροφυλάκιον διπήρχον μόνον 60 γρόσια. Τότε δὲ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεννάδιος, συγκινηθεὶς ἀπὸ τὸ θέαμα τῶν μπαρούτοκαπνισμένων ἔκείνων ἥρωών, ἀνέβη αὐθορμήτως εἰς τὴν δίζαν τοῦ ἵστορικοῦ πλατάνου καὶ ἔξεφώνησε τὸν φλογερὸν ἐκείνον λόγον, διστις τόσον συνήρπασε τὰ πλήθη, ὥστε, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ ῥήτορος, πρώτου ἀδειάσαντος τὸ ἔξι δικτύλιο λιρῶν διδασκαλικὸν πουγγί του, δχι μόνον εἰσέφεραν δὲ τις ἔκαστος εἰχεν εἰς χρήματα καὶ εἰς πράγματα, ἀλλὰ καὶ ώρκισθησαν μὲ μίαν φωνὴν νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν ὡς οἱ ἥρωες τοῦ Μεσολογγίου. Διὰ τῆς παρορμήσεως ταύτης ἀπετελέσθη ὁ πρῶτος πυρῷ τῶν διὰ τὰς νέκες ἐπιχειρήσεις ἀπαραιτήτων ἔφοδίων καὶ ἡ «Ἑλλὰς ἐσώθη».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ χαλασμὸς τοῦ Μεσολογγίου γίνεται δὲ οἰκοδόμος τῆς «Ἑλλάδος. Εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως ταύτης χρεωστεῖ ἡ «Ἑλλὰς τὴν σωτηρίαν της. Πλὴν δὲ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀγαθῶν, τῶν δοπίων ἐγένετο πρόξενος ἡ ἱστορικὴ πολιορκία καὶ ἡ ἥρωικὴ ἔξιδος, ἔδωκεν εἰς τὴν «Ἑλλάδα καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἀνεκτίμητον, τὴν ἔθνικὴν ποίησιν, ἥτις ἀπὸ μακροτάτων χρόνων σιγήσασα καὶ εἰς τοὺς ἔρρυθμους μόνον ἔως τότε λαϊκοὺς στεναγμοὺς τοῦ δουλεύοντος Γένους ἀκουομένη, ἀνέτειλεν ὄψηλή καὶ μεγαλοπρεπής εἰς τοὺς στίχους τοῦ «Ἐπτανησίου ψάλτου. Διότι ἀν ἡ Ζάκυνθος ἐγέννησε τὸν Σελωμόν, δμως τὸ Μεσολόγγι ἐξέθρεψε καὶ ἐθέρμανε τὴν Μούσαν τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Ἐθνικοῦ» Γύμνου καὶ τῶν «Ἑλεύθερων Πολιορκημένων. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς σημερινῆς ἡμέρας νὰ ἔξαιρεθῇ ἐκεῖνος, τοῦ δοπίου οἱ ψυχικοὶ συγκλονισμοὶ εἰς τὸ ἀκουσμα τῶν κανονιῶν ἐξέσπων εἰς τὴν ἀγωνιώδη κραυγὴν : «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!».

Αλλὰ τὸ Μεσολόγγι δὲν ἀποτελεῖ τὸ καύχημα καὶ τὸ ἀγλά-
ισμα μόνον τοῦ παρελθόντος μας. Εἶναι ή πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποί-
αν ἀντλοῦμεν θάρρος καὶ φρόνημα διὰ τὸ μέλλον μας. Προσερ-
χόμενοι σήμερον ὅπως τελέσωμεν τὸ ἔκατονταέτηρον μνημόσυνον
τοῦ μεγίστου καὶ ἐνδοξοτάτου τῆς νεωτέρας μας ἴστορίας γεγο-
νότος, ἔχομεν εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναβαπτι-
σθῶμεν εἰς τῆς πηγῆς ταύτης τὰ νάματα. Τὸ μέλλον τῶν ἔθνων
ἐνορᾶται εἰς τὴν ψυχικὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν ἡθικὴν ἀξίαν τοῦ
παρόντος. Τὴν ψυχικὴν ταύτην δύναμιν καὶ τὴν ἡθικὴν ταύτην
ἀξίαν ἐφανέρωσε περιτράνως ἡ "Ελλὰς εἰς τὸ Μεσολόγγι". Εἶχον
διαθυτάτην συνείδησιν τῶν δυνάμεων τούτων οἱ "Ελληνες ποὺ ἐμε-
γαλούργησαν ἐκεῖ πρὸ ἔκατον ἑτῶν. Βαθεῖαν πρέπει νὰ ἔχωμεν
καὶ ἡμεῖς τὴν συνείδησιν ταύτην, ἵνα θέλωμεν νὰ μὴ φανῶμεν
ἀνάξιοι ἐκείνων. Ἄτενίζοντες τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς ἴστο-
ρίας μας, ἐκτιμῶντες προσηκόντως τὸ ὑψηλὸν τοῦτο παράδειγμα
τῶν προγόνων μας, κλείοντες μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας τὸ Μεσο-
λόγγι, θὰ αἰσθανώμεθα νὰ λαχταρῷ μέσα μας ἡ ἰδέα τῆς Πατρί-
δος, θὰ ἐμπνεώμεθα ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν εἰς τὸ μέλλον τῆς
"Ελλάδος, θὰ ἔννοοῦμεν ώς ἰδικόν μας χρησιμὸν τὸδέ στίχους ποὺ
ἔνέπνευσεν εἰς τὸν διλύμπτιον ποιητὴν τὸ Μεσολόγγι :

Πάντα ψηλότερα ν' ἀνεβαίνωμε !
Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζωμε !

23 Απριλίου 1926.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκρετον.

Βιτζέντζου Κορνάρου.

Εἰσαγωγή· (κατὰ τὸν Στέφανον Ξανθουδίδην). Τὸ περίφημον τοῦτο ἐκ 10010 στίχων ποίημα, ἔγραφη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐνετοκρατίας. Ο ποιητὴς δίδει πληροφορίας διὰ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματός του: εἴναι δὲ Βιτζέντζος Κορνάρος, ἐκ τῆς πόλεως Σητείας τῆς Κρήτης, ἐκεὶ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς καὶ συνθέσας τὸ ποίημα, μετοικήσας δὲ κατόπιν εἰς τὸ Κάστρον (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον) καὶ νυμφευθεὶς αὐτόθι. Καμμίαν ἀλλην εἰδῆσιν δὲν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ. Τὸ ποίημα ἐκυκλοφόρει εἰς χειρόγραφα ἐν Κρήτῃ, μετὰ δὲ τὴν ὅλωσιν τοῦ Κάστρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1669), Κρήτες πρόσφυγες μετέφεραν αὐτὸν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀλλην Ἑλλάδα. Πρώτην φορὰν ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1713, κατόπιν δὲ εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις, καὶ κατέστη προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Υπόδεισις τοῦ ἔργου. Ο ποιητὴς ὑποθέτει ὅτι ὅσα διηγεῖται γίνονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ διασιλέως Ἡράκλη, ἀλλ' ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ποιήματος εἰσάγει πρόσωπα καὶ περιγράφει πράγματα καὶ χώρας

μεσαιωνικῶν χρόνων καὶ σύγχρονά του. Κεντρικὸς πυρήνη τοῦ ποιήματος εἰναι ἡ ἀγάπη τοῦ Ἡ. καὶ τῆς κόρης τοῦ βασιλέως Ἡράκλη Ἀρετούσας· γύρω δὲ ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτήν, τὴν ἀγνήν καὶ σταθεράν, δραίνονται τὰ διάφορα ἐπεισόδια καὶ ἔξυμνοινται ἡ πιστή καὶ ἀδολος φιλία καὶ ἡ ἱπποτικὴ ἀνδρεία. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλικοῦ συμβούλου Πεζοστράτου, κατωτέρας δηλαδὴ τάξεως ἀπὸ τὴν βασιλόπαιδα, καὶ ἀπὸ αὐτὸς προηγέλθον αἱ περιπέτειαι τῶν δύο ἀγαπωμένων γένων καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ ποιήματος.

Εἰς τὸ Α' Μέρος δὲ Ἡ. ἔξυμοιογεῖται τὴν ἀγάπην του εἰς τὸν ἔμπιστον φίλον του Πολύδωρον, διτις προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ αὐτήν. Ὁ Ἡ. πείθεται εἰς τὴν ἀρθρότητα τῶν συμβουλῶν τοῦ φίλου του καὶ ἀραιώνει τὰς εἰς τὸ Παλάτιον ἐπισκέψεις του. Θέλων ὅμως ν' ἀνακουφίσῃ τὸ πάθος, ἔρχεται μαζὶ μὲ τὸν Πολύδωρον ἀγνώριστος κατὰ τὴν νύκταν κάτω ἀπὸ τὰ Παλάτιαν καὶ κρούων τὸ λαγοῦτον ψάλλει εἰς στίχους ὃν⁷ αὐτοῦ συντεθειμένους τὴν ἀγάπην του. Ἡ βασιλοπούλα ἀρέσκεται εἰς τὸ ἄσμα τοῦ ἀγνώριστου τραγουδιστοῦ, μένει ἀγρυπνος, ἀπομνημονεύει καὶ γράφει τὰ ἄσματα, καὶ κατὰ μικρὸν ἐγείρεται ἡ συμπάθεια της πρὸς αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ μάθῃ ποῖος εἰναι δ τραγουδιστής. Ὁρίζει δέκα σωματοφύλακάς του νὰ φυλάξουν τὴν νύκταν, ἀλλ᾽ δὲ Ἡ. μὲ τὸν Πολύδωρον φονεύουσι τοὺς δύο καὶ τραυματίζουσι τοὺς ἀλλούς. Μετὰ τὸ συμβάν τοῦτο δὲ Ἡ. μὲ τὸν φίλον του φεύγει εἰς Ἡγριπόν, διπου μάτην ἐζήτησε νὰ διασκεδάσῃ τὸ πάθος του. Ἡ Ἀρετοῦσα ἐν τῷ μεταξύ, μὴ ἀκούουσα πλέον τὸν τραγουδιστήν, λυπεῖται καὶ ὑποφέρει, μολονότι ἡ νέα της Φροσύνη σφοδρῶς τὴν ἀποτρέπει ἀπὸ τὸ ἀνόρμοστον καὶ δλέθριον αὐτὸς αἴσθημά της πρὸς ἀγνωστον καὶ κατωτέρας τάξεως πρόσωπον. Ἀλλὰ μετ' δλίγον ἐκ συμπτώσεως ἡ Ἀρετοῦσα μανθάνει ποῖος ἦτο δ τραγουδιστής, καὶ εἰς τὸν ἐπανελθόντα ἐν τῷ μεταξύ Ἡ. δίδει νὰ ἐννοήσῃ διτις συμμερίζεται τὴν ἀγάπην του.

Μέρος Β'. Ὁ Ἡράκλης, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν τῆς Ἀρετούσας, εἰχε προκηρύξει ἀγῶνα κονταροκτυπήματος (γιόστρας), διὰ τὸν δποῖον προσεκάλεσε ἀγωνιστὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Προσῆλθον οἱ διακριτέροι τῶν ἱπποτῶν, Ἄρηγάδων

⁷. Τὴν διαιρεσιν εἰς μέρη ἔκαμε, φαίνεται, δ ἐπιμεληθεὶς τὴν πρώτην ἔντυπον ἔκδοσιν.

καὶ Ἀργοπούλων. Λαμβάνει μέρος καὶ ὁ Ἐ. δστις, ὑπερτερή-
σας εἰς τὸ τελικὸν ἀγώνισμα, ἀνακηρύσσεται νικητὴς καὶ στεφα-
νώνεται διὰ τῶν χειρῶν τῆς Ἀρετούσας μὲ τὸν ὥπ' αὐτῆς κατα-
σκευασθέντα πολύτιμον στέφανον.

Μέρος Γ'. Κατ' εἰσήγησιν τῆς Ἀρετούσας, ὁ Ἐ. στέλλεται
τὸν πατέρα του νὰ τὴν ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ῥήγαν. Ὁ Ἡράκλης
ὅμως ἔξαγριοῦται, καὶ τὸν μὲν Ηεζόστρατον ἀποπέμπει, τὸν δὲ
Ἐ. ἔξορίζει ἐκ τῆς χώρας.

Μέρος Δ'. Ὁ Ἡράκλης, ὑποπτευθεὶς δτι ἡ κόρη του ἀγαπᾶ
τὸν Ἐ., ζητεῖ ἀπὸ αὐτῆν νὰ ὑπανδρευθῇ τὸ Ῥηγόπουλον τοῦ
Βυζαντίου. Ἡ Ἀρετούσα ἀρνεῖται, τότε δὲ ὁ Ῥήγας, ἔξοργι-
σθεὶς, τὴν ἐγκλείει εἰς σκοτεινὴν καὶ ὅγραν φυλακὴν μαζὶ μὲ τὴν
Φροσύνην. Μετὰ τρία ἔτη ὁ βασιλεὺς τῆς Βλαχιᾶς Βλαντίστρα-
τος εἰσάλλει εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ προξε-
νεῖ μεγάλην φθορὴν εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἡράκλη. Τότε δὲ
Ἐ., μεταβαλὼν τὴν ὄψιν του διὰ μαγικοῦ ὄγροῦ, ἔρχεται ἀγνώ-
ριστος εἰς δοϊθειαν τοῦ Ἡράκλη, εἰς μίαν δὲ συμπλοκὴν σώζει
αὐτὸν ἀπὸ δέσμων θάνατον ἢ αἰχμαλωσίαν. Μετά τινας ἡμέρας
ἀνοκωχῆς, ἀπεφασίσθη νὰ κριθῇ ὁ πόλεμος διὰ τῆς μονομαχίας
δύο ἥρωών τοῦ ἔξι ἑκατέρου τῶν στρατοπέδων. Ἄπὸ τὸ μέρος τῶν
Βλάχων πολεμεῖ ὁ ἀνεψιός τοῦ βασιλέως Ἀριστος. ἀπὸ δὲ τοὺς
Ἀθηναίους ἀναδέχεται τὸν ἀγῶνα δὲ Ἐ., δστις μετὰ δεινὴν πά-
λην φονεύει τὸν ἀντίπαλόν του. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βλαχιᾶς ἀνα-
γνωρίζει τὴν ἡττάν του καὶ φεύγει.

Μέρος Ε'. Ὁ δικέας πληγωθεὶς κατὰ τὴν μονομαχίαν Ἐ.
διακομίζεται εἰς τὸ παλάτιον, δπου μετὰ μακροχρόνιον θεραπείαν
ἰατρεύεται. Ὁ Ῥήγας ἀναγνωρίζει αὐτὸν ὡς σωτῆρα τῆς χώρας
καὶ ἔκατον, θέλει νὰ τὸν υἱοθετήσῃ καὶ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὸ
ἡμισυ τοῦ βασιλείου. Ὁ Ἐ. δμως ζητεῖ μόνον τὴν Ἀρετούσαν.
Αὐτὴ ἀρνεῖται νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν ἀγνωστὸν σωτῆρα, ἔως δτου,
μεταβάξεος ἵδιος εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δοκιμάσας ἀκόμη μίαν φο-
ρὰν τὴν πίστιν της, πλύνεται διὸ ἄλλου μαγικοῦ ὄγροῦ, καὶ, ἀνα-
λαβόν τὴν ἀρχικήν του ὄψιν, ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὴν ποιος
ἀληθῶς εἴναι. Τότε, ἀποφυλακίσθείσης τῆς Ἀρετῆς, τελοῦνται
ἐν μέσῳ γενικῆς καρᾶς οἱ γάμοι τοῦ ζεύγους.

Τὰ ἀποσπάσματα παρατίθενται κατὰ τὴν λαμπρὰν κριτικὴν
ἔκδοσιν τοῦ ποιήματος, τὴν γενομένην ὥπὸ τοῦ Στεφάνου Ξαν-
θουδίδου τὸ 1915.

**Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ Β' μέρος.*

Εἰσαγωγή. Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν διὰ τὸ κονταροκτύπημα ἡμέραν πλήθος λαοῦ ἔχει συρρεύσει εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ δασιλικὴ οἰκογένεια μὲ τὴν Ἀρετοῦσαν ἔχουν καταλάβει τὴν ἔκει κατασκευασθεῖσαν ἐξέδραν. Ὁλοι διέπουν θαυμάζοντες τοὺς προσερχομένους ἀγωνιστάς. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ

**Ο Καραμανίτης.*

Ἐπορόβαλεν ὁσὰ θεριὸς ἔνας Καραμανίτης,
320 διπού χεν ὅχθοιτα πολλὴ μὲ τὸ νησὶ τῆς Κορήτης.

Ἡτον ἀφέντης δυνατὸς καὶ πλούσος καὶ μεγάλος·
“ς κεῖνα τὰ μέρη σὰν αὐτὸν δὲν ἔγεννήθη ἄλλος·
δὲν ἐπροσκύναν” Οὐρανό, “Ἄστρα, μηδὲ Σελήνη,
τὸν κόσμον ἐφοβέριζε μὲ τὴ θωριὰν ἔκεινη·
325 εἰς τὸ σπαθίν του πίστευγε, κι’ ἔκεινον ἐπροσκύνα,
πάντα πολέμους κι’ ὅχθοιτες, πάντα μαλιές ἔκίνα.
“Ἡτονε κακούσυβαστος καὶ δύσκολος περίσσα,
εἰς τὴ μαλιὰν ἔχαιρετο, καὶ τὴν ἀγάπην ἔμίσα.
Σπιδόλιοντας ἐκράζετο, κι’ ὡς ἥρθεν εἰς τὸ Ρήγα,
330 μὲ γρίνιες ἔχαιρετισε, καὶ μίλησε καὶ λίγα.
Ποτέ ντου δὲν ἔγέλασε, μὰ πάντα ντου λογιάζει,
κι’ εἰν’ ἡ λαλιά ντου ἦ σιγανὴ σὰν ἄλλου δντὲ φωνιάζει·
μιλῶντας ἐφοβέριζε, μὲ τὴν θωριάν του βλάφτει,
καὶ μιὰ πλεξούδα κρέμουντον εἰς τὸ να ντου διζαύτι.

335 ‘Εκαβαλλίκευγε ἔνα ζῶ ἀγριώτατο περίσσα,
διποὺ τὸ φοβηθήκασι ‘ς τὸ φόρο δσοι κι’ ἀν ἥσα·
δοά ‘χε σὰν κατόπαρδος καὶ πόδια σὰν βουβάλι,
καὶ μάτια σὰν ἀγριόκατος, κι’ ἡ γλῶσσα ντου μεγάλη·
ἥτον ἡ τρίχα ντου ψαρή, μπαλώματα γεμάτη
340 κόκκινα, μαῦρα, μούρτζινα ‘ς δλον του τὸ δερμάτι.
“Ἡτο λυγνὸ κι’ ἐλεύτερο, στὸ γλάκι δὲν τὸ σώνει
νά ‘ν κι’ ἀπὸ χέρα δυνατὴ σαΐττα οὐδὲ βερτόνι.
Συχνιὰ συχνιά ‘συρνε φωνές, μὰ δὲ χιλιμιντρίζει,
ἀμ’ εἴχεν ἄγρια τὴ φωνή, καὶ σὰ θεριὸ μουγκρίζει.

“Ωσὰν ἐγράφτη στοῦ Ῥηγός, καὶ τὸ ὄνομά ντου λέγει, 345
γιὰ νὰ σταθῇ τόπο πολύ, μεγάλη ἀδειὰ γυρεύγει·
οἱ κάμποι δὲν τὸ ἀρέσουσι, κι’ δὲ τόπος δὲν τὸν παίρνει,
κι’ ἐπὰ κι’ ἔκει μὲ τὸ φαρὶ συχνοπηταινογιαγέρνει.

Εἶχεν κι’ ἀπάνω τὸ ἄρματα βαλμένο νὰ δερμάτι
τὸνοὺς λεονταριοῦ, ποὺ σκότωσε στὰ δάση ποὺ πορπάτει, 350
κι’ ἐκρέμουνταν τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ὅμπρὸς τὰ στήθη·
πολλὰ ἔχει δυνατὴ καρδιά, ποὺ δὲν τὸν ἐφοβήθη.
Συχνιὰ συχνιὰ τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ἔτσι σαλεῦγα,
ποὺ φαίνετο, πῶς ἀθρωπὸ ν’ ἀρπάξουν ἐγυρεῦγα.

Καὶ δίχως νὰ στραφῆ νὰ δῆ, τοῦ ἄλλους νὰ χαιρετίσῃ, 355
καὶ δίχως νὰ συγκατεβῇ ἀθρώπου νὰ μιλήσῃ,
ἐγρίνια πρὸς τὸν θύραν, ἐγρίνια στὸν ἀέρα,
ἡ ὅψη ντου φανέρωνε, τά κανε μὲ τὴ χέρα.
“Ἡ φορεσιά ντου κι’ ἡ θωριὰ καὶ τὸ φαρὶν ὅμαδι
ἐδεῖχναν πῶς εἰν’ δαίμονας, κι’ ἐβγῆκ’ ἀπὸ τὸν ἄδη. 360
“Σ τὴν κεφαλὴν ἔχει διλόμαυρο τὸ Χίρο μὲ δραπάνι,
καὶ μὲ τὸ αἷμα γράμματα κι’ ὅχι μὲ τὸ μελάνι,
κι’ ἐλέγαν: «Οποιος μὲ θωρεῖ, ἀς τρέμῃ κι’ ἀς φοβᾶται,
καὶ τὸ σπαθί, δποὺ βαστῶ, κιανένα δὲ λυπᾶται».

Εἰσαγωγὴ. Ὁ Σπιδόλιοντας, συναντήσας εἰς τὴν ἀγορὰν ἄλλον ἀγωνιστὴν, τὸν Κρητικὸν Χαρίζημον, τὸν ὅποιον θανατίμως
μισεῖ, θέριζει αὐτὸν σκαιῶς, καὶ, μολονότι ὁ θασιλεὺς προσεπάθησε
νὲ τοὺς συμφιλιώσῃ, ἀποφασίζουν νὰ λύσουν τὴν διαφοράν
των μονομαχούντες πεζοὶ, μὲ σπάθην μόνον καὶ ἀσπίδα.

Ξιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη.

“Ετότες λέ’ δὲ Κρητικὸς δὲν νιὸς δὲ παινεμένος,
«ὅποὺ ἀποθάνῃ, ἀπ’ ὅλους σας ἀς εἰν’ συχωρεμένος».
Καὶ μ’ ἔνα σάλτο ωσὰν ἀιτὸς ἐστάθηκε τὸ ζάλο,
καὶ βάνει χέρα τὸ σπαθί, κι’ ἀνίμενε τὸν ἄλλο. 1050
Κι’ ἐκεῖνος πάλι ἀνάδια ντου δγλήγορος σιμώνει,
καὶ διχωστὰς παραθεσιμὰ σὰ Δράκος ξεσπαθώνει,
καὶ σμίγουν τὰ γδυμινὰ σπαθιά, σηκώνουν τὰ σκουτάρια,
κι’ ἀρχίζουσίνε τὴ μαλιὰ τοῦτα τὰ παλικάρια.

1055 Μὲ μάνιτα καὶ μ' ἀντριὰ ἀγριεύγουν καὶ φουσκώνευ,
ποὺ ὅσοι κι' ἄν τούσε θωροῦ, πονοῦν κι' ἀναδακρύνον.
Σὰν δυὸ λιοντάρια, ὅντε βρεθοῦ μὲ πεῖνα μέσ' ὃς τὰ δάση,
καὶ βροῦ φαητό, κι' ἀπάνω ντου τό ὑνα καὶ τ' ἄλλο ἀφάσσει,
μουγκρίζουν κι' ἀγριεύγουσι, πεινοῦν καὶ μὲ τὸ στόμα
1060 καὶ μὲ τὰ νύχια ὁάσσουσι, καὶ τρέχουν εἰς τὸ βρῶμα·
τό ὑνα καὶ τ' ἄλλο πολεμᾶ τὸ βρῶμα νὰ κερδαίσῃ·
ἔτσ' ἥκαμαν καὶ τοῦτοι οἱ δυὸ εἰς τοῦ λαοῦ τὴ μέση.
Τριγυρισμένους τες ἔζουσι, καὶ στέκουν καὶ θωροῦσι,
τὸν πλιὰ ἀντρειωμένο ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν ἔρουσι νὰ ποῦστε,
1065 καὶ μόνο κεῖνα τὰ σπαθιά, π' ἀνεβοκατεβαίνου,
κι' ὥρες ζερβὰ τὰ ζάλα ντως κι' ὥρες δεξὰ τὰ πηαίνουσι.

Πολλὰ μεγάλη δύναμιν ἔχ' ὁ Καραμανίτης·
πλιὰ τέχνης καὶ πλιὰ μαστοριᾶς εἰν' τὸ παιδὶ τῆς Κρήτης,
καὶ μὲ τὴν τέχνη συντηρῷ, τὴν ὡρα ποὺ μαλώνει,
1070 τὴ χέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, σὲ ποιὰ μερὰ ξαμώνει·
κι' ἐξώφευγε ταὶ κοπανιές, κι' ἥβλεπεν τὸ σπαθίν του,
κι' ὥστὲν ἀιτὸς ἐπάντα κι' ἔκει ἐπέταν τὸ κορμίν του·
ούγνετ' ὅπισω, πάει ὅμπρος, ζερβὰ δεξὰ γιαγέρνει,
καὶ πρίχου σώση ἥ κοπανιά, εἰς τὸ σπαθὶ τὴν παίρνει·
1075 κι' ὅποιο σπαθὶ εἶχ' ἔτοια βαφή, σίδερο δὲν τὸ πιάνει,
οὐδὲ ποτὲ τσακίζεται, οὐδὲ ἀδονιαὶ δὲν κάνει.
Πότε καὶ λίγο τοῦ διδε ἀπάνω ὃς τὸ σκουτάρι,
ὅς τὴ γῆς κομμάτια τό ὄρχην τὸ φοβερὸ λιοντάρι.
Ἡστεκεν δὲ Χαρίδημος σὰν ἀντρας κι' ἀνιμένει,
1080 καὶ γύρευγε νὰ βρῇ καιρὸ ἥ χέρα ἥ τιμημένη.
Δὲν θέλει δίχως διάφορο οἱ κοπανιές νὰ πηαίνουν,
ῶσὰν ἐπηαῖνα τοῦ θεριοῦ τ' ἀγριού τοῦ θυμωμένου,
ποὺ πότε δίδει ὃς τὸ σπαθί, καὶ πότε ὃς τὸ σκουτάρι,
μ' αὐτεῖνες οī λαβωματιές δὲν ἔχουνε τὴ χάρη.
1085 Μὰ τοῦτος ἔχ' ἀπομονή, καὶ πολεμᾶ μὲ γνώση,
καὶ γύρευγέν τον ἀνοικτὸ γιὰ νὰ τόνε λαβώσῃ.
Καὶ πάντα ὅμπρος ὃς τὰ μάτια ντου μὲ τὸ σπαθὶ ξαμώνει,
γιὰ νὰ τόνε κρατῆ μακρά, νὰ μὴν πολυσιμώνῃ.

Μὲ τὸν καιρὸ δὲ Χαρίδημος τὴ χέρα ξαμηλώνει,
1090 κι' ηὔρεν του τὸ μερὶ ἀνοικτό, δαμάκι τὸ λαβώνει.

Σ κείνον τὸν τόπον βγαλε τότες τὸ πρῶτον αἷμα,
κι' ἀρχίσασι κι' ἔχαιρουντα κεῖν' οἱ πολλοί, ποὺ τρέμα.
Λιγάκι τὸν ἐλάβωσε, ποῦρι τὸ αἷμα βγῆκε,
καὶ τὸ σπαθίν του 'ς τὸ μερὶ λαβωματιὰ τοῦ φῆκε'
κι' ώσαν τεχνίτης στ' ἀρματα πάντα καιρὸν γυρεύγει, 1095
μὲ γνώση καὶ μὲ μαστοριὰ νὰ κρούγῃ καὶ νὰ φεύγῃ.

Τὴ δεύτερη λαβωματιὰ στὸ στῆθος τοῦ τὴν κάνει·
κι' ἥτον ἐτούτη ἀκρόκαλη, αἷμα ποὺ τὸν βγάνει.
Ως εἰχε δίξει κοπανιά, πάντα του τὸ σκουτάρι
μὲ τὸ σπαθὶ συντρόφιαζε τ' ἄγεντο παλικάρι, 1100
ὅγιὰ νὰ βλέπῃ τὸ κορμὶ νὰ μὴν τοῦ τὸ λαβώσῃ τὸν
τ' ἄγριο θεριό, ποὺ χτάσσουντο θάνατο νὰ τεῦ δώσῃ.
Γι' αὐτος δὲν εἰχε δύναμη πολλὴν ἡ κοπανιά ντου,
ἐβλέπευντο, κι' ἐλάβωνε, κι' ἐσίμωνε κοντά ντου.
Γυρεύγει τόπον καὶ καιρὸν ἔκεινην τὴν ἡμέρα, 1105
νὰ κάμη μιὰ μαλιὰ καλὴ ἡ τιμημένη χέρα.

* * *

Ως εἶδεν ὁ Σπιδόλιοντας τὰ αἷματα καὶ τρέχουν
'ς τὸ στῆθός του κι' εἰς τὸ μερὶ, καὶ τὸ κορμίν του βρέχουν,
ἔμουγκρισ', ἐταράχτηκε, καὶ σὰ λιοντάρ' ἀγριεύγει,
καὶ νὰ βαρῇ τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βρῇ γυρεύγει. 1110
Μηδὲ ποτὲ τὸ πέλαγος ἔτοιας λογῆς μανίζει,
'ς τς ἀνεμικὲς τοῦ Γεναριοῦ, ὅντε βροντῆς κι' ἀφρίζει,
'ς καιρὸ π' ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη,
κι' διντὲ σκορπᾶ τὰ κύματα δῖστο περιγιάλι,
(κι' ἔτοιας λογῆς τὶς ἀστραπὲς καὶ τεῖ βροντὲς γροικοῦνε, 1115
ποὺ δὲ τὸ σκιασμὸ δλος δ λαδὸς τὰ μάτια ντως κινοῦνε),
σὰν ἥκαμ' ὁ Σπιδόλιοντας στὰ αἷματα, ποὺ θώρει
καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικιωθῇ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει.
Ἐδάγκανε τὰ χείλη ντου, μέσ' ἡ καρδιά ντου βράζει,
Δράκοντας, κι' δχι ἀθρωπινὸ τὸ πρόσωπόν του μοιάζει, 1120
κι' ἥσυρε μουγκαλισματιὰ ἔτσι πολλὰ μεγάλη,
ποὺ τὸ πατάρι σείστηκε πὸ μιὰ μερὰν ὥς ἄλλη,
κι' ἐφάνη κι' ἥτονε βροντή, ποὺν ἀπ' τὰ ὑψη ἀρχίζει,
καὶ κάνει ταρσοχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ἔεσκίζει,
καὶ μὲ ποὺ συχαλασμὸ 'ς τὰ βάθη κατεβαίνει· 1125
ἔδέτσι κι' ἀπ' τὸ στόμα ντου δ μουγκρισμὸς ἐβγαίνει.

Μανίζει μὲ τὰ χέρια ντου, καὶ τὸ σπαθίν του ψέγει,
θωρῶντας τς λαβωματιὲς νὰ γδικιωθῇ γυρεύγει.

Λέει: «Θωρῶ δὲν ἔχω μπλὶ οὐδὲ σπαθὶ οὐδὲ χέρα,
1130 μὰ δλα μ' ἀπαρνηθήκασιν ἐτούτην τὴν ἡμέρα,
ἀπείτις κι' ἔνας Κρητικὸς τόσ' ὥρα μὲ μαλώνει,
κι' ἡ χέρα μου πιβούλεψε, καὶ δὲν τόνε σκοτώνει».

Ἐμάζωξε σάν τὸ θεριὸ ὅλη τὴ δύναμιν του,
κι' δσο μπορεῖ ψηλὰ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθίν του,
1135 κι' ἀπόκει τρέχει ἀπάνω ντου μὲ τ' ἀγριωμένο χέρι,
καὶ ξάμωσε νὰ τοῦ βαρῇ 'ς τς κεφαλῆς τὰ μέρη.
Κι' δο Κρητικὸς ὁγλήγορος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
βάνει το πρὸς τὴν κεφαλή, τὴν κοπανιὰ νὰ πάρῃ,
κι' ἐβλέπησε τὴν κεφαλῆ, γιατὶ ἀπομπρὸς τὸ βάνει,
1140 καὶ δίδει ντου μιὰν κοπανιά, ποὺ μέσα 'ς δυὸ τὸ κάνει
καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τ' ἄλλο μισὸ πομένει,
κι' εὑρέθηκεν κι' ἡ χέρα ντου λιγάκι λαβωμένη.
Τὴν κοπανιὰ τρομάξασι δλοι οἱ ἀπομονάροι,
νὰ δοῦν νὰ κόψῃ μέσα 'ς δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.

1145 Τότες σὰν εἰδὸ δο Κρητικὸς καὶ τὸ σκουτάρι χάσει,
εἰς ἄλλο μόδο πολεμᾶ, κι' ἄλλην βουλὴν ἐπιάσε.
Πλιὰ δυνατὸς ἐγίνηκε, καὶ πλιὰ ἄφοβα μαλώνει.
ζάλο δὲν κάνει δπίσω μπλιό, μ' ὅλο κι' δμπρὸς σιμώνει,
καὶ δὲν τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκῃ ν' ἀνιμένῃ.
1150 πόδας τὸν πόδαν ἥμπωθε, καὶ πάντα μέσα μπαίνει.

Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ, καὶ τὸ κοριμὶ μουλλώνει,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ 'ς τὰ πόδια τοῦ ξαμώνει.
Ἐθάρρεψ' δο Σπιδόλιοντας, κι' ἔκει θὲ νὰ τοῦ δώσῃ,
καὶ χαμηλώνει τ' ἄρματα νὰ μὴν τόνε λαβώσῃ.
1155 Ἐτότες τοῦ Χαρίδημου τοῦ φάνη νά 'ν' ἡ ὥρα,
νὰ δώσῃ τέλος τς μαλιᾶς, νὰ κατατάξῃ ἡ Χώρα.
Κι' ἐστήκωσεν ὃς ἀστραπὴ τὸ γλήγορόν του χέρι,
ώσὰν τὸν εἰδεν ἀνοικτὸ 'ς τς κεφαλῆς τὰ μέρη,
καὶ μπήχνει τ' ὅλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
1160 ὑπὸ τὸν ἀποκοίμισε, παντοτινὰ κοιμᾶτο.
Ἡπεσε κάτω τὸ θεριό, τὰ μάτια ντου γρυλλώνει,

φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάημ' ἀναδακρυώνει,
κι' ἐμουγκαλίστη τρεῖς φορὲς τὸ φοβερόν του στόμα,
κι' ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κι' ἐσκίστηκεν τὸ χῶμα,
καὶ μὲ μεγάλῃ ταραχῇ καὶ μουγκρισμὸν ὅμαδι 1165
ἐλῆσε ἡ ἄγρια ντου ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἄδη
κι' ἔκεινος πού το φοβερός, κι' δπ' ὅλοι τὸν ἐτρέμα,
σήμερον ἐκυλίστηκε 'σ τοὶ σάρκας σου τὸ αἷμα·
καὶ σήμερος ἔκεινη ἡ ψυχή, π' ἄθρωπο δὲν ἐδείλια,
πάει νὰ δῆ τοῦ Χάροντα τὰ μαυρισμένα σπήλια, 1170

Κι' ἔνα μεγάλο θάμασμα κείνην τὴν ὥρα ὑφάνη:
τ' ἀλιγο τοῦ Σπιδόλιοντα τοὶ σάρκες του δαγκάνει·
ὅσ' ὥρα ἐπολέμαντε ἀντρειεύγετο νὰ λύσῃ,
νὰ πάῃ 'σ τὸν ἀφέντην του ὅγιὰ νὰ τοῦ βουηθήσῃ·
ῶσαν ἐμίσσεψεν ἡ ψυχή, κι' ἐπῆεν εἰς τὸν ἄδη, 1175
πέφτει κι' αὐτὸ κάμαι, ψωφᾶ, τελειώνουσιν ὅμαδι.

'Ενίκησεν ὁ Κρητικός, λαβωματιὰ δὲν ἔχει,
μόνον μικρὴ μικρὴ πληγή, καὶ λίγον αἷμα τρέχει,
κι' οὐδὲ γιατὶδὲ δὲν ἔχει χρειὰ νὰ πέψῃ νὰ γυρέψῃ,
μὰ πῆγε γιὰ ν' ἀρματωθῆ καὶ νὰ καβαλλικέψῃ... 1180

Ἐγράφη περὶ τὸ 1650.

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

A'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

Τοῦ Μαλάμου.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. (κατὰ τὸν Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον). "Ο Μαλάμος ήτο ὁ πλαρχηγὸς ἐν Ἡπείρῳ. Ὁτε τὸ 1585 ὁ ἀρματωλὸς Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου Θεόδωρος Μπούας Γρίβας, προτιμῶν τῆς ὁσμανικῆς τὴν χριστιανικὴν τῆς Ἐνετίας κυριαρχίαν, ἐπανεστάτησεν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ κατὰ τῶν Τούρκων, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του καὶ οἱ ἐν Ἡπείρῳ ἀρματωλοὶ Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος, καὶ, καταλαβόντες τὴν Ἀρταν, ὕδευσαν κατὰ τῶν Ἀλεξ. Γ. Σαρᾶ.—Νεοελλ. Ἀναγν. 5' Γυμν. "Εκδ. Z' 1938 10

Ίωαννίνων, δεινάς κατὰ τῶν πολεμίων καθ' ὁδὸν ἐπαγόμενοι συμφοράς. Ἀλλ' ίσχυραι τουρκικαὶ δυνάμεις ἐπῆλθον ἐκ Ναυπάκτου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, καὶ κατετρόπωσαν τοὺς ἐπαναστάτας. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος Γρίβας διέψυγε πληγωμένος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὃπου ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων. Οἱ δὲ ἄλλοι φαίνεται ὅτι, πεισθέντες πρὸς στιγμὴν ὑπό τινων δημογερόντων νὰ προσκυνήσωσιν, μετέβαλον ἐπειτα γνώμην καὶ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὰ βουνά.

Μαλάμος ἐρροβόλαγε νὰ πὰ νὰ προσκυνήσῃ.

Οἱ γέροντες πάγουν μπροστά, κατόπιν ὁ Μαλάμος.

Στὸν δρόμον ὅπου πήγαιναν, στὸν δρόμο ποὺ πηγαίνουν,
Μαλάμος κοντοστάθηκε, τοὺς γέροντας φωνάζει:

5 «Γιὰ σταματᾶτε, γέροντες, κάτι θὰ σᾶς ὅωτήσω·
ἀπόψε εἶδα 'ς τὸν ὕπνο μου, 'ς τὸν ὕπνο ποὺ κοιμούμουν,
τὸ δαμασκὶ μου τὸ σπαθὶ ἐρράγισε 'ς τὴν μέση,
καὶ τὸ μακρὸν τουφέκι μου δὲν ἔτρωγε μπαροῦτι.
Τὸ ὄνειρό μου, γέροντες, εἶναι κακὸ σημάδι.

10 Γιὰ τοῦτο σᾶς σταμάτησα νὰ πᾶτε 'ς τὸ καλό σας,
κι' ἔγῳ πηγαίνω 'ς τὰ βουνά, εἰς τὰ παλιὰ λημέρια,
νὰ ζῶ μὲ τὰ κρυὰ νερά, 'ς τὰ δέντρα τεντωμένος.

Οἱ Τούρκοι εἶναι ἀπιστοί, τὸ λόγο δὲν φυλάγουν,
κι' ὅσοι κλέφτες προσκύνησαν, τοὺς πῆραν τὰ κεφάλια.

1585.

•Η ἄλωσις τῆς Κάσου.

Δημοτικὸν (τῆς Κάσου).

Μαῦρο πουλάκι κάεται στῆς Κάσος τ' ἀγριούνι,
βγάλλει φωνίτσα θλιερὴ καὶ μαῦρο μοιρολόι.

Μάννα, κλαμὸς καὶ βουγκητὸς εἰς τὸ νησὶ τῆς Κάσος!

Ἡ μάννα κλαίει τὸ παιί, καὶ τὸ παιί τὴν μάννα,

5 κι' ὁ ἀερφός τὴν ἀερφὴ κι' ἀουρος τὴν καλή του.

Ἴνονται στίες τὰ κορμιά, τὰ αἴματα ποτάμια.

Πὰς καὶ πανοῦγλα πλάκωσε, πὰς καὶ σεισμὸς ἔίνη;

Μηὲ πανοῦγλα πλάκωσε, μηὲ σεισμὸς ἔίνη.

Χουσεῖν πασᾶς ἐπλάκωσε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρα.

10 Στὸ Φρούριον ἔπηρε κι' ἥραξεν ἡ φυερὴ ἀρμάα.

Βγάλλ' Ἀρβανίτες περισσούς, βγάλλει στρααραπάες
— γιὰ νὰ πατήσουν τὸ Σταυρό, γιὰ νὰ πατήσουν τὸ Ἀγια,
νὰ μαρίσουν ἐκκλησιές κι' οῦλα τὰ μοναστήρια.
Σφάζουν τοὺς γέρους καὶ τὶς γοιὲς κι' οῦλα τὰ παλικάρια,
τὶς κοπελλιές καὶ τὰ μωρὰ στὴ φλότιτα τοὺς μπαρκάρουν, 15
σκλάους νὰ τοὺς πουλήσουστι στῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη.
Καὶ μιὰ π τὶς σκλάες, ἥλεε μὲ θλιερὴ φωνήτσα :
«Χίλια κι' ἄν κάμης, Χουσεῖν, χίλια κι' ἄν μᾶς πουλήσῃς,
ἔμεις τοῦ Τούρκου τὸ σπαθὶ ἐ θὰ τὸ φοηθῶμε·
γιὰ θὰ μᾶς κόψῃς οῦλους μας, γιὰ λευτεριὰ θὰ οῦμε». 20

1824.

>>><<<

Β'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, Κ.Τ.Λ.).

Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας.

Δημονικόν.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Παρὰ πλείστοις λαοῖς
ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία, δτι πρὸς στερέωσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ
οἶουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαιτεῖται νὰ προσηλωθῇ
εἰς αὐτὸ ζῷον, κατορυττόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἡ ἐντειχιζόμενον·
ὅτον δὲν γενέστερον είναι τὸ ζῷον, τόσον μεγαλυτέραν θεωρεῖται:
δτι ἔχει δύναμιν πρὸς προστασίαν τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν δοξα-
σίαν ταύτην ἀναφέρονται καὶ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ μύθοι καὶ δυζαν-
τιναὶ παραδόσεις περὶ θυσίας ἀνθρώπων κατὰ τὴν θεμελίωσιν με-
γάλων οἰκοδομημάτων. Ἡ ψυχὴ τοῦ θύματος δπετίθετο δτι, διὰ
τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰς δοιάς ἔχουν αἱ ἐπὶ γῆς ἀπολε-
λυμέναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ψυχαῖ, ἥδύνατο νὰ προσλαμ-
βάνη κατὰ βιούλησιν παντοίχις μορφάς, καὶ εἰχε ρώμην ὑπεράνθρω-
πον, πρωριτισμένη δὲ γὰρ φυλάττη καὶ περιέπη τὸ οἰκοδόμημα, εἰς
τὸ δόποιον προσηλώθη, ἥτο φοβερὸν εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸ
παραβλάψωσι καὶ ἵκανην ἀποτρέπη τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸ κινδύ-
νους. Τὸ θύμα ἐγίνετο τὸ «στοιχεῖο» τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ «στοι-
χειώσις» ἐλέγετο ὑπὸ τῶν δυζαντινῶν ἡ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις.

Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ πανελλήνιον τρα-
γούδι τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας, τοῦ ὁποίου παραλλαγαὶ ἀναφέρον

ταὶ καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας, ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα (οἷον τῆς γε-
ρας τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Πηγειοῦ, τῶν Ἀδάνων, τῆς βρύσης τῆς
Ἀράχοβας, τοῦ ὑδραγωγείου τῶν Δέρκων, κλπ.). Παρέλαθον δὲ
τὴν ἐλληνικὴν ταύτην παράδοσιν, προσαρμόσαντες εἰς ἐπιχώρια-
οἰκοδομήματα, καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου
(‘Ρωμούνοι, ‘Αλδανοί, Σέρδοι, Βούλγαροι).

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἔξηντα μαθητάδες
γιοφύριν ἐθεμέλιωναν στῆς Ἀρτας τὸ ποτάμι.

“Ολημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες:

- 5 «Ἄλιμονο στοὺς κόπους μας, κρῖμα στὶς δούλεψές μας,
όλημερὶς νὰ κτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γυρεμιέται!».

Πουλάκι ἐδιάβη κι' ἔκατσε ἀντίκου στὸ ποτάμι·
δὲν ἐκελάιδε σὰν πουλί, μήτε σὰ χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάιδε κι' ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :

- 10 «Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρωπό, γιοφύρι δὲν στεοιώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὁρφανό, μὴ ἔνο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅμορφη γυναικαί,
πᾶρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».

Τ' ἀκουσ” ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

- 15 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγεοῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι :
«Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἄλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε, κι' ἀλλιῶς ἐπῆγε κι' εἶπε :
Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
20 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».

Νά τηνε κι' ἔξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἀσποῃ στράτα.

Τὴν εἰδ” ὁ πρωτομάστορας, ὁαγίζεται ἥ καρδιά του.

“Απὸ μακρὰ τοὺς χαιρετᾶ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :

- 25 «Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος ;
—Τὸ δαχτυλίδι τόπεσε στὴν ποώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ, καὶ ποιός νὰ βγῇ, τὸ δαχτυλίδι ναῦρη ;
—Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι' ἐγὼ νὰ πά σ’ τὸ φέδω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι ναῦρω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέσ' ἐπῆγε.

30

«Τραύα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τραύα τὴν ἀλυσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὔρα».

“Ενας πιχάει μὲ τὸ μυστρόν, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ δίχνει μέγα λίθο.

«Ἀλίμονο στὴ μοῖρα μας, κρῖμα στὸ διζικό μας !

35

Τρεῖς ἀδερφάδες ἡμαστε, κι' οἱ τρεῖς κακογραμμένες*

ἡ μιά χτισε τὸ Δούναβη, κι' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
κι' ἔγῳ ἡ πλιὸ σιερνότερη τῆς "Αρτας τὸ γιοφύρι...

“Ως τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' δῶς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.

40

— Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρα δῶσε,
πόχεις μονάχοιβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση».

Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρα δίνει :

“Αν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' ἀν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες,

45

τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτιά, μὴ λάχη καὶ περάση».

Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Τὸ ἄσμα περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, διτις ἀποθανὼν ἐγείρεται τοῦ τάφου πρὸς ἐκτέλεσιν Ἱερᾶς ὑποσχέσεως καὶ φέρει εἰς τὴν ἀπορφανισθεῖσαν μητέρα τὸ μόνον ἐπιζῆσαν τέκνον της, τὴν εἰς τὰ ξένα ὑπανδρευμένην ἀδελφήν του, κοινότατον εἰς τὰς ἐλληνικὰς χώρας, εἰναι ἐπίσης διαδεδομένον εἰς πάντας τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἐκ τῆς ταυτότητος ὅχι μόνον τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων καὶ λεπτομερειῶν τῶν ἄσμάτων τούτων γίνεται κατάδηλον, ὅτι ἔν το δρότυπον πάντων, καὶ ἐξ ἔνδος λαοῦ μετεδόθη τὸ ἄσμα εἰς ταὺς λοιπούς. Καὶ ὑπεστήριξαν μέν τινες ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἰναι ὁ σερβικὸς ἢ ὁ βουλγαρικός, ἀλλ' ὅτι τὸ πρότυπον ἔτοιμον ἐλληνικὸν καὶ ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ παρέλαθον οἱ ἄλλοι λαοὶ τοῦ Αἴμου προσεπάθησαν ὃ ἀποδείξω ἐν πραγματείᾳ ἐκδοθείσῃ κατὰ τὸ 1885. Τὴν δὲ γνώμην ταύτην παρεδέχθησαν

πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Βούλγαρος καθηγητὴς Ἰεζν Σισμάνσβ, δημοσιεύτας ἐκτενῆ μνογραφίαν περὶ τοῦ θέματος τούτου.

Μάννα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιοὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου κόρη,
τὴν κόρη τὴν μονάχριβη τὴν πολυαγαπημένη,
τὴν εἰχες δώδεκα χρονῶ κι' ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε!
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουςές, στ' ἄφεγγα τὴ γενεῖς,
5 στ' ἄστροι καὶ στὸν αὐγερινὸν ἔπλεκες τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἥρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα,
νὰ πάρουντε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ ὅχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουντε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
«Μάννα μου, κι' ἀς τὴ δώδωμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα»
10 στὰ ξένα κεῖ ποὺ περπατῶ, στὰ ξένα ποὺ πηγαίνω,
νᾶχω κι' ἐγὼ παρηγοριά, νᾶχω κι' ἐγὼ κονάκι.
—Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντῆ, μ' ἀσκημα ἀπιλογήθης.
Κι' ἂ μόρθη, γιέμου, Θάνατος, κι' ἂ μόρθη, γιέμου, ἀρρώστεια,
κι' ἀν τύχῃ πίκρα γὴ χαρά, ποιός πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ;
15 —Τὸ Θεὸ σοῦ βάλλω ἐγγυητὴ καὶ τὸν Ἀγιοὺς μαρτύρους,
ἀν τύχῃ κι' ἔρθη θάνατος, ἀν τύχῃ κι' ἔρθη ἀρρώστεια,
ἀν τύχῃ πίκρα γὴ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψαντε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
κι' ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὠργισμένοι
20 κι' ἔπεσε τὸ θανατικό, κι' οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
Σ' ὅλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε, σ' ὅλα μοιρολογῶταν,
στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.
«Ἀνάθεμά σε, Κωσταντῆ, καὶ μυριανάθεμά σε,
25 δποὺ μοῦ τὴν ἐξώριζες τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα!
Τὸ τάξιμο ποὺ μοῦ ταξεῖ πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης;
Τὸ Θεὸ μούββαλες ἐγγυητὴ καὶ τὸν Ἀγιοὺς μαρτύρους,
ἀν τύχῃ πίκρα γὴ χαρὰ νὰ πᾶ; νὰ μοῦ τὴ φέρῃ;!».

‘Απὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρειὰ κατάρα,
30 ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι' ὁ Κωσταντῆς ἐβγῆκε.
Κάνει τὸ σύγνεφο ἀλογο καὶ τᾶστρο χαλινάρι,
καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιὰ καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρῃ.
Παίρνει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.

*

Βοίσκει την κι' ἔχτενίζουνταν ὅξου στὸ φεγγαράκι.
"Απὸ μακριὰ τὴν χαιρετῷ κι' ἀπὸ μακριὰ τῆς λέγει : 35
«Ἄγιτε, ἀδεωφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάννα μας νὰ πάμε»
— "Αλίμονο, ἀδεωφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα;
"Αν ἴσως κι' εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω,
κι' ἀν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νᾶρθω.
— "Ελα, Αρετή, στὸ σπίτι μας, κι' ἀς εἶσαι ὅπως κι' ἀν εἶσαι». 40
Κοντολυγίζει τᾶλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στή στράτα ποὺ διαβαίνανε πουλάκια κελαϊδοῦσαν·
δὲν κελαϊδοῦσαν σὲν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
μόν' κελαϊδοῦσαν κι' ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὄμιλά : 45
«Ποιός εἶδε κόρη νόμορφη νὰ σέρνῃ ἀποθαμένος !

— "Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Πουλάκια εἰναι κι' ἦς κελαϊδοῦν, πουλάκια εἰναι κι' ἦς λένε».

Καὶ παρεκεῖ ποὺ πήγαιναν κι' ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

«Δὲν εἶναι κρῆμα κι' ἀδικο, παράξενο μεγάλο,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους ! 50

— "Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !

— "Απρίλης εῖναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.
— Φθιώμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιὲς μυρίζεις.

— "Εχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν 'Αι Γιάννη,
κι' ἔθνυμιασέ μας δ' παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι». 55

Καὶ παρεμπρὸς ποὺ πήγαιναν, κι' ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

«Γιὰ ἵδες θᾶμα κι' ἀντίθαμα ποὺ γίνεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνῃ ἀπεθαμένος !»

Τάκουσε πάλι ἡ 'Αρετὴ κι' ἐρράγισε ἡ καρδιά της.

«"Ακουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ; 60

— "Αφησ", "Αρέτω, τὰ πουλιὰ κι' ὅτι κι' ἦ θέλ" ἦς λέγουν.
— Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἰν' ἡ λεβεντιά

[σου,

καὶ τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά καὶ τόμορφο μουστάκι ;

— "Εγώ καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου». 65

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ καντά στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
Βαριὰ γυναικῶν τάλόγου του κι' ἀπ' ἐμπροστά της χάθη.

Κι' ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντῆ, τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.

- Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ στὸ σπίτι μοναχῇ της.
- 70 Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα·
βλέπει τὸ μπάλσαμο ἔερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο·
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα του χορτάρια φυτρωμένα,
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιγχτὰ μανταλωμένα.
Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρέζουν.
- 75 «Ἀν εἶσαι φίλος, διάβαινε, κι' ἂν εἶσαι ἐχτόρος μου, φύγε,
κι' ἂν εἶσαι ὁ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω,
κι' ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.
—Σήκω, μαννούλα μου, ἀνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα!
—Ποιός εἶν' αὐτὸς ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα;
80 —"Ανοιξε, μάννα μου, ἀνοιξε, κι' ἔγώ είμαι, ἡ Ἀρετὴ σου».
- Κατέβηκε, ἀγκαλιάσθηκαν κι' ἀπέθαναν κι' οἱ δύο.

Τοῦ καλυπτητή.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγὴ. (κατὰ τὸν N. Πολίτην). Ἐκ τῆς συντόμου ἀφηγῆσεως "Ρωμαίου μυθογράφου καὶ ἐκ τῆς δραχυτάτης περιγραφῆς ὃ πό τοῦ Παυσανίου ἑνὸς πίνακος τοῦ ζωγράφου Μίκωνος ἐν τῷ Θησείῳ τῶν Ἀθηνῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἀγγειογραφίας τοῦ Εὑφρονίου καὶ δύο ἡ τριῶν ἀλλων ἀγγειογραφιῶν ἐγινώσκομεν τὴν ὅπαρξιν μύθου περὶ ἀθλου τινὸς τοῦ Θησέως ἐν Κρήτῃ, πρὸ τοῦ φόνου τοῦ Μινωταύρου καὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων παῖδων ἐκ τοῦ Λαδυρίνθου. Τοῦ μύθου δὲ τούτου τὰς λεπτομερείας ἐδιδάχθημεν ἐκ τῆς ποιητικῆς διασκευῆς αὐτοῦ ἐν διθυράμβῳ τοῦ Βακχυλίδου, τοῦ ὅποιου ποιήματα ἀνευρέθησαν ἐν παπύροις αἰγυπτιακοῖς πρὸ εἰκοσαετίας περίπου. Ο δασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίνως, δργισθεὶς διὰ τὴν τόλμην, μεθ' ἧς ὁ Θησεὺς ἥλεγξεν αὐθαίρετον καὶ ἀδικον δουλὴν αὐτοῦ, ἐκφράσας πως καὶ ἀμφισβίλιαν διὰ τὴν ἐκ τοῦ Διὸς γέννησιν του, δπως τὸν τιμωρήση ἔξωθιν εἰς δλεθρον, ηὐχήθη μὲν εἰς τὸν Δία διὰ σημείου νὰ δείξῃ, δτι εἰναι υδὲς αὐτοῦ γνήσιως, διέταξε δὲ τὸν Θησέα, πεσὼν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ τῆς δογθείας τοῦ Ποσειδῶνος, ἀν ἦτο ἀληθῶς πατήρ του, ν' ἀνεύρῃ καὶ νὰ κομίσῃ τὸν

δακτύλιον, ὃν ἔξαγαγών τῆς χειρὸς ἔρριψεν εἰς τὰ κύματα. Καὶ ἥστραψε μὲν δὲ Ζεύς, τιμῶν διὰ σημείου τὸν φίλον υἱόν, δὲ Θησεὺς δὲν ἔδιστασε νὰ πέσῃ ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν. Δελφῖνες τὸν ἔφερον εἰς τὸ νησίδιον μέγαρον τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου δεξιωθεῖσα αὐτὸν ἡ Ἀμφιτρίτη τῷ ἔδωκε καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἀδλαβῆ ἀνήγαγε πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸν δὲ στέφανον ἔδωκεν δὲ Θησεὺς εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Μήνωος Ἀριάδνην, τὴν δποίαν κατ' ἄλλον μῆθον ἀπήγαγεν ἐκ Κρήτης. Παρόμοιος ἐλληνικὸς μυθὸς φαίνεται ὅτι ἔφερετο καὶ περὶ τοῦ Τάραντος, τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος τῆς ἴταλικῆς πόλεως.¹ Άλλοι τύποι τοῦ μύθου εἰναι διμιλησιακὸς περὶ τοῦ Φοδίου, δστις, κατελθὼν εἰς θαῦμα φρέαρ, δπως ἀνασύρῃ σκευος χρυσοῦν τῆς Κλεοδοίας, ἐφογεύθη ὑπ' αὐτῆς, καὶ δ περὶ τοῦ δρόμου (περιδεραίου) τῆς Ἀρμονίας· οὗτος ἔρριψθη εἰς πηγήν, καὶ ἀν τις ἐπειρᾶτο ν ἀνελκύσῃ αὐτόν, ἥγειρετο κατατγίζει.

Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ἐπίτηδες εἰς τὴν θάλασσαν ῥιψθέντος δακτυλίδιου ὑπὸ τολμηροῦ κολυμβητοῦ, λαμβάνοντος συνήθως ὡς γέρας τὴν θυγατέρα τοῦ ῥίψαντος ἡ αὐτὴν τὴν ῥίψασαν τὸ δακτυλίδιον, εἰναι κοινότατον εἰς ἄσματα, παραδόσεις ἡ παραμύθια εὑρωπαϊκῶν λαῶν, τῶν δποίων πρώτη πηγὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ εὐλόγως ὁ ἐλληνικὸς μυθὸς. Τῶν τοιούτων παραδόσεων δνομαστὴ εἰναι ἡ σικελικὴ περὶ τοῦ Cola Pesce (=Ψαρονικόλα), διὰ τὴν ποιητικὴν διασκευὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Schiller¹. Ἐκ τῶν δεκασκοτῶν ἐν ὅλῳ γνωστῶν παραλλαγῶν τῆς σικελικῆς παραδόσεως μία μόνον ἀναφέρει ὡς ἐπαθλὸν τὸν γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ῥίψαντος τὸ ποτήριον· ἀδηλον δόμως ἂν παρέλαβεν δ ποιητὴς ἐκ τῆς πραφορικῆς παραδόσεως, ἡ αὐτὸς ἔπλασε τὴν δραματικωτάτην κατακλείδα τοῦ ποιήματός του· πιθανώτατον εἰναι τὸ δεύτερον.

Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἔχει καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἄσμα (παράδοσις παραπλησία, καθ' δσον γινώσκομεν, οὐδεμία ὑπάρχει): τούτου φέρονται δύο τύποι, διαφέροντες μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τοσαύτας ἔχοντες δμοιότητας εἰς τὰς λεπτομερεῖας τῶν διαφόρων παραλλαγῶν, ὥστε νὰ μὴ μένη καμμία ἀμφισολία, δτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἄσματος. Κατὰ τὸν πρῶτον τύπον διατίλευς ἐπαγγέλλεται νὰ δώσῃ σύζυγον τὴν θυγατέρα του εἰς δειγὸν κολυμβητὴν, κατὰ τὸν δεύτερον ὡραία κόρη ὑπόσχεται νὰ

¹ Μετάφρασιν αὐτῆς βλέπε εἰς τὴν σελίδα 156 κ.ἔ.

νυμφευθῆ ἐκεῖνον, δστις θὰ δυνηθῆ νὰ τῆς ἀποδώσῃ τὸ δακτυλίδιόν της, τὸ δόποιον ἔπεσεν εἰς τὴν λίμνην ἢ εἰς πηγάδι. Ἀλλ ἡ κόρη εἰναι ἡ Λάμια τοῦ γιαλοῦ, ποὺ τρώει τὰ παλικάρια, ἢ στοιχειὸν ἢ θεριὸν εἰς γυναῖκα μεταμορφωθέν, ἐπως στήσῃ παγίδα εἰς ἀνύποτον ἥρωα. Συμφύρονται δ' αἱ παραλλαγαὶ τῶν δύο τύπων πολλαχῶς πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς ἄσματα ἀκριτικά. Συνήθως ἀποδίδεται εἰς τὸ ἄσμα ἀλληγορικὴν ἔννοιαν, ἢτοι δὲ ἡ ἀρος διὰ πνιγμοῦ θάνατος ἀκμαίων νέων, δι' δὲ πολλῶν παραλλαγῶν γίνεται χρῆσις ἐν μοιρολογίοις.

(1914).

A'.

- Ο Κωσταντῆς, οἱ ἄρχοντες κι' δὲ βασιλιᾶς ἀντάμα,
κάθουνται τρῶν καὶ πίνουν καὶ γλυκοχαιρετιοῦνται.
Κι' ἐκεῖ ποὺ τρώγαν κι' ἔπιναν καὶ γλυκοχαιρετιοῦνταν,
δὲ Κωσταντῆς καυχήστηκε μπροστὰ στοὺς ἀφεντάδες :
- 5 «Ἐσεῖς μικρὸν μὲ βλέπετε, μικρὸν καὶ μὲ θαρρεῖτε,
κι' ἐγὼ τὴν μαύρην θάλασσαν νὰ πλέξω, νὰ περάσω».
Κι' δὲ βασιλιᾶς σὰν τὸ ἄκουσε, στὸν Κωσταντῖνο λέγει :
«Ἄν τὴν περάσης, Κωσταντῆ, γαμπρὸ θενὰ σὲ κάμω,
θέλεις στὴν πρώτη μὲ ἀδερφή, θέλεις στὴ δεύτερη της,
10 θέλεις στὴ θυγατέρα μου τὴν λαμπρογεννημένη,
ὅπου γεννήθη τὴν Λαμπρὸν κι' ἔλαμψ' δὲ κόσμος δλος».
Κι' δὲ Κωσταντῆς σὰν τὸ ἄκουσε πολὺ καλὸ τοῦ φάνη,
ξεντύθη, ξαρματώθηκε, στὴ θάλασσα πηδάει.

- Δόδεκα μίλλια πέρασε μὲ γέλια, μὲ τραγούδια,
15 κι' ἄλλα δώδεκα πήγαινε μὲ μαῆρα μοιρολόγια.
«Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πολυκυματοῦσα,
τόσες φορὲς σὲ πέρασα μὲ γέλια, μὲ τραγούδια,
καὶ τώρα γιὰ τὸ στοίχημα βουλήθης νὰ μὲ πνίξῃ!». καὶ
Τῆς θάλασσας τὰ κύματα αὐτὰ μόν' τὸν δωτοῦσαν :
20 «Βρὲ νέε μου, σὺ πλέχτηκες, βρὲ νέε μου, τρελλάθης.
— Γιὰ μιὰ κόρη λιμπίστηκα, τὸ ἀφέντη θυγατέρα».

- Κι' ἐκεῖ ποὺ πνίγη δὲ Κωσταντῆς, παλάτι ἐθεμελιώθη
μὲ τὸ γυαλί, μὲ τὸ ψηφί, μὲ τὸ μαργαριτάρι.
Καὶ πάνου κόρη κάθονταν ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
25 τὴ θάλασσαν ἐμάλωνε καὶ τήνε καταροῦσε.

B'.

«Τί θέλεις, μαύρη, στὸ χορό, κι' ἀσκημη, στὸ τραγούδι ;
 —Μὰ ἔγώ ἡ μαύρη κι' ἀσκημη πολλοὺς ἀνθοὺς μαραίνω,
 πολλοὺς ἀνθούς, πολλοὺς σγουρούς, πολλοὺς μαλαματένιους.
 Κι' αὐτὸν τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ δὲν μπορῶ νὰ μαράνω·
 γιατὶ ἔχει βότανα πολλὰ καὶ μάγια δὲν τὸν πιάνουν,
 παρὰ τῆς λίμνης τὸ θεριὸ νὰ τόνε καταλύσῃ!» 5.

Ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κι' ἀνοίξαν τὰ ἐπουράνια,
 καὶ τὸ θεριὸ τ' ἀγροίκησε πού ἥτανε μέσ' στὴ λίμνη.
 Γυναίκεια φόρεια φόρεσε, γυναίκεια πασουμάκια,
 γυναίκεια ἐβγῆκε κι' ἔκατσεν ὅξω στὸ πεζοδόρομι. 10
 Διαβαίνου οἱ νιὲς τὸ χαιρετᾶν, διαβαίνου οἱ νιοὶ τοῦ λένε,
 μὰ διάβηκε κι' ὁ νιούτσικος πού ἥτανε μαγεμένος.
 «Γειὰ καὶ χαρά σου, λύγερη, γειὰ καὶ χαρά σου, κόρη.
 —Καλῶς τὸν τὸν πραματευτή, καλῶς τὸν τὸ λεβέντη.
 —Πές μου νὰ ζήσῃς, λύγερη, ποῦθε γονοκρατιέσαι ;» 15
 Ἀπὸ τὸ χέρι τὸν κρατεῖ καὶ τὸ βουνὸ τοῦ δείχνει :
 «Θωρεῖς ἔκεινο τὸ βουνὸ κι' ἔκεινον τὸν λιμνιῶνα ;
 Τὸ δαχτυλίδι μούπεσε στὰ βάθη τοῦ λιμνιῶνα,
 καὶ ποιός νὰ μπῇ, καὶ ποιός νὰ βγῆ, καὶ ποιός νὰ μοῦ τὸ βγάλῃ ;
 —Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἔγὼ νὰ βγῶ, κι' ἔγὼ νὰ σοῦ τὸ βγάλω». 20.

Ἐπιάσαν τὸ στρατὶ στρατί, τ' ὕδριὸ τὸ μονοπάτι,
 καὶ τὸ στρατὶ τὸν ἔβγαλε σ' ἔκεινον τὸ λιμνιῶνα.
 Πρώτη βουτιὰν δπ' ἔδωσε ἔβγαλε ἀντρὸς κεφάλι,
 δεύτερη ποὺ ἔδευτερωσε τότες ὁ νιὸς ἔχαθη.

Γ'.

Ἐκεῖ πέρα κι' ἀντίπερα, στὰ γυάλινα πηγάδια,
 στοιχεὶὸ ἔφανερώθηκε, ποὺ τρώει τοὺς ἀντρειωμένους.
 Τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κανεὶς δὲν εἶχε μείνει,
 ὁ γυιὸς τῆς χήρας ἔμεινεν ὁ μόνος ἀντρειωμένος.

Παίρνει κοντάρι καὶ σπαθὶ καὶ πάει νὰ κυνηγήσῃ. 5.
 Πέρασε δάκης καὶ βουνά, δάκης καὶ κορφοβούνια,
 κυνήγι δὲν ἔπετυχε, κυνήγι δὲν εὑρῆκε.

Κι' αὐτοῦ στὸ γέρμα τοῦ γῆλιοῦ, κοντὰ νὰ βασιλέψῃ,
βρίσκει μιὰ κόρη ὁϊδινή, ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
10 μὲ τὰ μαλλιά της ξέπλεγα, στὸ δάκρυ φορτωμένη.
Στέκει καὶ τὴ θιαμαίνεται, στέκει καὶ τὴ ύωτάει :
«Κόρη μου, ποιός σ' ἔγέννησε, τί μάννα σ' ἔχει κάμει ;
—Κι' ἔμένα μάννα μ' ἔκαμε, μάννα σὰν τὴ δική σου.
—Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι, τί ἔχεις κι' ἀναστενάζεις ;
15 —Βλέπεις ἔκείνη τὴν ίτιά, τὴν ἀστραποκαμένη,
δπδχει ἀντάρα σιὴν κορφὴ καὶ κατακνιὰ στὴ μέση ;
—Ἐκεῖ πηγα νὰ πιῶ νερό, νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομώσω.
Τὸ βουλωτήριο μόριεσε, τ' ὥριο μου δαχτυλίδι,
κι' ὅποιος βρεθῇ καὶ κατεβῇ, νὰ τὸ βράχιον,
20 αὐτὸν θὰ τὸν στεφανωθῶ, ἀντρα θενὰ τὸν πάρω.
—Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, κόρη μ', νὰ σοῦ τὸ
[βγάλω].

Ξεντύθη ὁ νιός, ξεζώθηκε, καὶ στὸ πηγάδι ἔμπηκε.
Χαλεύει ἐδῶ, χαλεύει ἔκει, καὶ τίποτες δὲ βρίσκει.
Βλέπει τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὄχιες πλεγμένα.
25 «Ρίξε μου κόρη, τὰ μαλλιά, νὰ πιάσω, νάρτω ἀπάνω.
—Ἐδῶ εἰν' τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὄχιες πλεγμένα.
—Αὐτοῦ ποὺ μπῆκες, νιούτσικε, πίσω δὲ μεταβγάνεις».

•Ο διουτηγτής.

Φρειδερίκου Σίλλερ.

1

«Ἴππότης ἄφα, ἡ σκουτάριος τολμᾶ
σ' αὐτὸν νὰ ὁικθῇ τὸ βυθό ;
Χρυσὸ ποτήριο στὰ βάθη πετῶ,
νά, τό πιεν ἡ μαύρη δουφίστρα γοργά.
—Ἐκεῖθε ἄν κανεὶς τὸ σηκώση ἀπὸ κάτου,
σ' αὐτὸν τ' ἀπαφήνω καὶ ἄς εἶν' χάρισμά του».

2

Καὶ μέσ' στῆς Χάρουβδης τὸ ἄγρια νερὰ
ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ σκληροῦ,
τοῦ ὀλόρθου βράχου κι' ἐμπρός κρεμαστοῦ,
ὅ δῆγας τὴν κοῦπα στὸ κῦμα πετᾷ.
«Καὶ πάλι ἐρωτῶ σας, καρδιὰ ποιός θὰ δεῖξῃ,
σὲ τοῦτο τὸ χάος βαθιὰ νὰ βουτήξῃ;»

3

Ἄλλὰ σκουτάριοι κι' ἵπποτες τὸ ἄκοῦν
καὶ λόγο δὲν λέγουν, σκυφτὰ
μέσ' στὸ ἄγριο κῦμα κοιτάζουν ποῦ σκῆ,
τὸ κέρδος κρυστοῦ ποτηριοῦ δὲν ποθοῦν.
Καὶ ὁ δῆγας καὶ τρίτη φορὰν ἐρωτάει :
«Κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ δικτῇ δὲν τολμάει ;

4

Κι' ὅλοι, ὅπως πρίν, ἀπομένουν βουβοί.
Σκουτάριος γλυκός, θαρρετός,
στοὺς φοβισμένους συντρόφους του ἐμπρός
προβαίνει, καὶ ζώνη πετᾷ καὶ μαντύ·
Γυναικες τριγύρουθε κι' ἄνδρες τηράζουν
τὸ ἄγόρι τὸ ἔξαίσιον, δποὺ ὅλοι θαυμάζουν.

5

Κι' ὅπως τοῦ βράχου στὸ γέρμα πατεῖ
νὰ ἴδῃ στὸ βυθό, τὰ νερά,
ποῦχε δουφήσει, στὸ ἀπάνου ἔερνα
βογγῶντας ἡ Χάρουβδη, καὶ μὲ βοὴ
ῳς νά ἥταν βροντῆς μακρυνῆς ἄγροικιῶνται,
μὲ ἀφριὰν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της ὅπως πετιῶνται.

6

Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βρονταῖ,
σὰν στιά, ποὺ σμικθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀγνιστὸ
κι' ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾷ·
τὸ ἀκένωτο βάθος ποτὲ δὲν ἀδειάζει,
λὲς κι' ἄλλη μιὰ θάλασσα ἡ θάλασσα βγάζει..

7

Λουφάζει τέλος τὸ ἄγριο στοιχειὸ
καὶ χάσκει ἀπὸ τὴν ἀσπρην ἀφριὰ

σχισμάδα ἀπατη, μαύρη, πλατειά,
σὰν δρόμος ποὺ βγαίνει στὸν "Ἄδη" μ' ἀχό^τ
τὰ κύματα δλάγρια, στριφτὰ δουφημένα,
βυθιῶνται μὲ δρμή στὸ σιφούνι ἀρπαγμένα.

8

Ποὶν τὸ κυριάτωμα δρίσω νὰ ἐλθῇ,
δέ νέος θεομὰ τὸ θεὸ
βοηθεια κράζει—καὶ ἵδου βουητὸ
οηκώνεται τρόμου κι' εὐθὺς ἡ στροφὴ
μέσ' στ' ἄγνωστο σέονει καὶ κλεῖ τὸν γενναῖον
νεαρὸ βουτητή, ποὺ δὲν φαίνεται πλέον.

9

Καὶ γαληνίς ἡ κορφὴ τοῦ νεροῦ,
ἀλλὰ κονφοβράζει βαθιά·
εὔχεται δλότρεμη κάθε λαλιά
«νὰ εἰν' ὕδα καλὴ» τ' ἀνδρειωμένου παιδιοῦ.
Πλὴν πάντα πλιὸ κούφια τὰ κύματα^τ ἀκοῦνε
καὶ μὲ καρδιοχτύπι φριχτὸ καρτεροῦνε.

10

«Καὶ ἂν ἥθε δέξῃς τὸ στέμμα, κι' εἰπῆς,
μ' αὐτὸ θὰ γενῇ βασιλιᾶς,
θὰ τὸ φορέοη, ἂν κανεὶς ἀπὸ σᾶς
τὸ σώσῃ! μιᾶς τόσο ἀκριβῆς ἀμοιβῆς
δὲν μ' ἔπιανε πόθος. Τί κλειοῦν τέτοια βάθη
ψυχὴ ζωντανοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μάθῃ.

11

Καράβι^τ ἀρπάζει ἡ δουφίστρα συχνὰ
καὶ πᾶν στὸ βυθὸ μὲ δοπή·
σπασμένο μόνον κατάρτ^τ ἡ σκαρὶ^τ
ξεβγαίνει ἀπ' τὸ βάραθρο π^ο ὅλα δουφᾶ^τ.
Πλὴν σφύριγμ^ο ἀντάρας ψηλότατο βγάζει
καὶ πάντα σιμὰ καὶ σιμώτερα βράζει.

12

Βράζει, χογλάζει, σφυρίζει, βροντᾶ,
οὰν στιά, ποὺ σμικρῆ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀχνιστό,
καὶ ἀδιάκοπα κῆμα τὸ κῦμα χτυπᾶ,

καὶ ὡς κρότος βροντῆς μακρινῆς ἀγροικιέται,
μὲ βόγγο ἀπ' τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιέται.

13

Καὶ ἀπ' τῶν κυμάτων τὰ μαῦρα νερά,
σὰν κύκνους ἀσπρολόγημα, ἰδές,
καὶ χέρ' ὑψώνεται καὶ γυαλιστές
φανίζονται πλάτες, καὶ λάμνει γοργά,
ἰδές τον, ψηλὰ στὸ ζερβί του τινάζει
τὴν κοῦπα, καρά μὲ νοήματα ἐκφράζει.

14

Πῆρε βαθιὰ καὶ πολὺ τὴν πνοὴν
καὶ τὸ ἄγιο καιρέτισε φῶς.
Κινδύνος τοῦ ἄλλου πολὺ χαροπὸς
φωνάζει : «εἴν' ἐδῶ, δὲν ἐπιάσθηκε! ζῆ!
καὶ ἀπ' τῆς καταβόθρας τὸν τάφο γενναῖος
ψυχὴ ζωντανὴν ἐπανάφερ' ὁ νέος!»

15

Ἐρχεται· κινδύνος τὸν ζώνει μὲ μιὰ
τὸ σύκαρο πλῆθος, κινδύνος τὸν ζώνει
στὸν δήγα κλίνει τὰ γόνιατ' αὐτός,
τὴν κοῦπα προσφέρει· κινδύνος ματιὰ
τῆς κόρης του δίχνει, ποὺ πλήθιο κερνάει
κρασὶ λαμπυρό, κινδύνος καιρετάει :

16

«Νὰ ζήσῃ ὁ δήγας!... Χαρά στὴν ψυχή,
ποὺ πνέει στὸ δόδινο φῶς!
Κεῖ κάτου εἴν' ὅμως τρομάρα ὁ βυθός·
θητὸς τοὺς θεοὺς ὁ! νὰ μὴν προκαλῇ,
κινδύνεινα ποτέ του νὰ ἰδῇ μὴν ποθήσῃ,
ποὺ τοῦ ζουν στὴ φρίκη τοῦ σκότους βυθίσει.

17

Σὰν ἀστραπὴ ἐβουλούσα γοργά,
νά, μὲ ἀγρια μοῦ χύθηκε δρυμὴ
μέσ' ἀπὸ βράχου σπηλιὰ μιὰ πηγή·
τῶν δυὸς φρεματῶν ἡ μανία μὲ ἀρπᾶ,
σὰν σβοῦδο μὲ στρίφει τριγύρω μὲ ζάλη·
ἀνώφελ ἡ ἀντίσταση ἐστάθη κινδύνη.

18

Τότε δ Θεός, δποὺ κράτω βιηθὸ
εἰς ἄκρου κινδύνου στιγμή,
μοῦ δείχνει ξέρα βαθιὰ πεταχτή·
εῦθὺς τὴν ἀδράχνω, ἀπ' τὸ θάνατο γλυῶ·
καὶ στὰ μυτερὰ κεῖ κοράλλια κρεμιότευν
καὶ ἡ κοῦπα, ποὺ στ' ἄπατ' ἀλλιῶς θὰ βυθιότουν.

19

“Οτ’ εἶχα κάτουσθε βάθος βουνοῦ
καὶ ὁμοῦ πορφυρὴ σκοτεινιά,
κι’ ἐνῷ χαν ἀκοπή νέκρα τ’ αὐτιά,
τὰ μάτια κοιτοῦσαν τὴ φρίκη βυθοῦ,
ποὺ μέσ’ στὲς ταρτάριες του σειόνταν σχισμάδες
δρακώνια καὶ ἀσκάλαβοι κι’ ἄλλες μαυράδες.

20

Μαῦρα βρυάζαν καὶ ἀνάκατα ἔκει
σὰν δύσμορφοι σβῶλοι στριφτὰ
οἱ δίνεις. πᾶχουν ἀγκίδια φριχτά,
τὸ τέρας ἡ σφύραινα, ἡ τόσο δεινή,
καὶ ὡς θάλασσας ὕαινα δείχνει σ’ ἐμένα
φοβέρισμα δ πόρφυρας δόντι’ ἀγριεμένα.

21

“Ἐμεὶ κρεμάμιενος τρόμο ἀγροικῶ,
ἐγὼ νά μαι ἡ μόνη καρδιά,
ποὺ ζῆ μὲ ἥσκιαστρα μέσ’ τὴν ἑρμιά,
σ’ ἀνέλπιδο βάθος, μακρὰ π’ τὸν ἥχὸ
τῆς παρηγορήτρας τοῦ ἀνθρώπου διμιλίας,
μὲ τέρατα ὁμοῦ τῆς πικρῆς μοναξίας.

22

Μοῦ ἔφριξε δ νοῦς· πλοκαμοὺς ἵνοὺ σειεῖ
συρτὰ πρὸς ἐμένα ἐκατὸ
θεριό, ποὺ θὲ νὰ μ’ ἀδράξῃ· ἀπολνῶ
στοὺ τρόμου τὴν τρέλλα κοράλλου κλαοί,
ὅποὺ ἔσφιγγα· ἀμέσως μὲ λύσσα μ’ ἀρπάζει
τὸ ὁεῦμα—εὐτυχία ποὺ ἐπάνου μὲ βγάζει».

23

Σχεδόν ξιππάσθη στὸ διήγημ' αὐτὸ^ν
δ ὁργας καὶ λέγει τοῦ νιοῦ :
«Δική σου ἡ κοῦπα· κι' ἵδοὺ τοῦ χεριοῦ
τὸ πλιό μου σοῦ τάξω πετράδι ἀκριβό,
ἄν ἥθελες πάλι τολμῶντας μοῦ μάθει
τί στέκει μέσος στ' ἄκρα τῆς θάλασσας βάθη». παύσις

24

Τὸ ἄκοντ' ἡ κόρη κι' εὐθὺς λαχταρεῖ
καὶ λέγει μὲν χείλη γλυκά : παύσις
«Πατέρα, φθάνουν παιγνίδια σκληρά ! παύσις
Σοῦ βάσταξε ἀγῶνα, ποὺ δὲν ἡμπορεῖ παύσις
κανείς, καὶ ἀν τὸν πόθο δὲν ἥθες δαμάσει,
προσκάλεσε ἵπποτη νὰ τὸν ξεπεράσῃ».

25

Τὴν κοῦπ' ἀδράχνει τον δ ὁργας εὐθὺς
καὶ μέσος στὸ βυθὸ τὴν πετᾶ : παύσις
«Ἄν πάλι μιὰ μοῦ τὴ φέρῃς φορά,
δ πρῶτος ἵπποτης μου θάσι, καὶ αὐτῆς
τὰ χείλη, ποὺ σπλάχνος γιὰ σὲ δείχνουν τώρα,
φιλεῖς ὡς νυμφίος στὴν ἴδια τὴν ὕδα».

26

Οὐράνια παίρνει τὸν τότες ἀνδρειά,
τοῦ ἀστροάφτ' ἡ βλεψιὰ τολμηρή,
θωρεῖ ποὺ κόκκινη ἔγίνη καὶ ἀχνὴ
ἡ εὔμορφος εἰδή της σὲ λιγοθυμιά,
καὶ δ πόθος γιὰ τέτοι βραβεῖο στὰ κάτου
τὸν σπρώχνει, καὶ δρυᾶ, ἡ ζωῆς, ἡ θανάτου.

27

Καὶ ἀκοῦν τὸ κῦμα, ποὺ ἀπάνου γυρνᾶ,
καὶ ἀχός προμηνᾶ τὸ βροντῆς,
καὶ σκύφτουν κάτου μὲ βλέμμα στοργῆς
ἔρχόνταν, ἐρχόνταν τὰ πλήθια νερά,
βογγοῦσαν ἀπάνου, βογγοῦσαν στὰ βάθη,
πλὴν δὲν ξαναφέραν τὸν νέο ποὺ ἐχάθη.
Τὸ ποίημα ἐγράφη τὸ 1797.

«Ἡ μετάφρασις δηδού τοῦ N. Κογεδίνα ἐδημοσιεύθη
τὸ 1894.

Τὸ ξωτικό.

τοῦ Γκαΐτε.

1

«Ποιός τὰ μεσάνυχτα καβαλλικεύει ;....

—Εἰν' ὁ πατέρας μὲ τὸ παιδί· τοξεῖ στὰ στήθια του καὶ τὸ χαϊδεύει· καὶ κάπου σκύβει καὶ τὸ φιλεῖ.

2

—Παιδί μου, τί ἔκρυψες τὸ πρόσωπό σου ;

—Δὲ βλέπεις τάγχιο τὸ ξωτικό,

πατέρα ; πέρασεν ἀπ' τὸ πλευρό σου....

—Τὰ νέφη ἀπλώνουνται μέσ' στὸ νερό.

3

—Παιδί μου, ἔλα στὴ συντροφιά μου,

μ' ἀρέσει ἡ ὅψη σου ἢ δροσερή,

περίσσια λούλουδα ἔχει ἡ ὄχτιά μου,

κι' ἔχει ἡ μητέρα μου στολὴ χρυσῆ....

4

—Ἀκοῦς, πατέρα μου, ἀκοῦς τί λέει ;

μὲ θέλει σύντροφο τὸ ξωτικό....

—Παιδί μου, ἡσύχασε· τάγέρι αλαίει

σ' ἄγριο χαμόδεντρο, θάμνο ξερό.

5

—Παιδί μου, ἔλα, τί σὲ τρομάζει ;

θᾶχης τις κόρες μου γιὰ συντροφιά,

ποὺ ὅταν τὴ λίμνη μας νύχτα σκεπάζῃ,

χορεύοντας εὔθυμα στὴν ἀμμουδιά....

6

—Πατέρα, κοίταξε... δὲ βλέπεις πέρα,

σὰ νὰ χορεύουνε ὦι κορασιές ;

—Παιδί μου, βλέπω, ἀπ' τὸν ἀγέρα

χορεύοντας πένθιμα γριές ίτιές.

7

—Μ' ἀρέσ' ἡ ὅψη σου, χρυσό μου ἀστέρι,

μὰ σὺ δὲν ἔρχεσαι... σὲ παίρνω ἐγώ !...

—Πατέρα ! τάπλωσε τάγροι του χέρι !
Πατέρα, μ' ἔπνιξε τὸ ξωτικό !»

8

Τρέμει ὁ πατέρας του, καὶ τ' ἀλογό του
κεντᾷ καὶ χάνεται σὰν ἀστραπή.

Φτάνει στὴν θύρα του ὠῷμε ! τὸ γυιό του
κρύο στὸν κόρφο του, νεκρὸς κρατεῖ...

Μετάφρασις τοῦ Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου.
(Ζὰν Μορεάς).

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

ΙΙχνεκός.

Ίωάννου Γρυπάρη.

“Ο Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός ! μέσ’ στὴν καρδιὰ τὴν ἄδεια
ᾶς ἔμπῃ ὁ φόβος του ἀγνωμοι, παιδιὰ καὶ νέοι καὶ γέροι—.
Στὰ πλούσια Τέμπη ἀνάμεσα στοῦ Ἀδμήτου τὰ κοπάδια
κοιμᾶται ὁ νέος ὥραῖος βοσκὸς στὴν χλόη τὸ μεσημέρι.

Πλάι μας κάπου οἱ ἀγνώριστοι περνοῦν θεοί, ποιός ξέρει ;
—οἱ Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός, χαράημερα καὶ βράδια—.
Στὸν ὑπνο πνέει τοῦ ὥραίου βοσκοῦ ξεπνοϊσμένο ἀγέροι
κι ἄγνοιαστα βόσκουν λάγια ἀρνιὰ στὰ τροφαντὰ λιβάδια.

Βοσκὸς τοῦ Ὀλύμπου ὁ ἐξόριστος, μὰ ὅνειρα θεῖα κάνει :
τῶν Οὐρανίων πὼς δῆγάει τὴν θεῖα πομπὴ τοῦ ἐφάνη
καὶ τὸν ἀρχαῖο στὸν ὑπνο του, σιγανακρούει παιᾶνα.

Τρόμο βαθὺ σκορποῦν τοῦ θείου σκοποῦ τὰ θεῖα τὰ μάγια
τὸ λάλο ἀνάβρυσμα κρατεῖ τοῦ βράχου ἡ νερομάννα
καὶ διθιολοῦν κατάραχα τ' ἀρνιὰ γκρεμνοὺς καὶ πλάγια!

1895.

Ο θάνατος του θεατρένου.

Στεφάνου Δάφνη.

1

Στὴ φτωχικιά του κάμαρα, ποὺ μένει
λησμανημένος κι' ἔρημος, πεθαίνει
ὅ θεατρῖνος—ἀρρωστη καρδιά.

Στ' ἀληθινό του δρᾶμα κατεβαίνει
αὐλαία ἡ χειμωνιάτικη βραδιά.

2

Σβησμένη ἡ μπαταρία τῶν θριάμβων,
μιὰ λάμπα φέγγει ἐτούτη τὴ σκηνή.

Στὴ θύμησή του φτάνει ἀλαογινὴ^{της πρόξας τῆς λαμπρῆς καὶ τῶν ίάμβων,}
ἡ μουσικόλαλη φωνή.

3

Τοιγύρω του τὰ πράματα ὅλα κλαῖνε
σὰν πλάσματα ποὺ νοιώθουνε βαθιά :
στολὲς ἑβδωλιασμένες καὶ σπαθιὰ
ποὺ ὅλα, θυρρεῖς, ζωντάνεψαν, καὶ λένε:
«Στὸν ὑπνο σου γαλήνη, ὁ πονεμένε !»

4

Στὸν τοῖχο ἀπάνου, φόντο δίχνει τώρα
τοὺς ἥσπιους του ἓνα δέντρο στοιχικά.
πού, σὰν τὸ δέρνει ἀλύπητα ἔξω ἡ μπόρα,
χειρονομοῦν στὸν τοῖχο, ὥραν τὴν ὥρα, σὲ μοῦτες κάποιου δόλου τραγικά.

5

Κι' ἔκεινος λέει μὲ πόνο : «Θὰ τὸν παιξώ
τὸν τελευταῖο μου δόλο, τὸν πικρό.
Χρειάζεται καὶ τέχνη, γιατὶ ἀπέξω
εἰν' ἔνας δεζισέρ μὲ κοφτερό
δρεπάνι καὶ χαμόγελο σκληρό».

6

Σὲ κάποια φύλλα δάφνης ξεχασμένα
κάποιο σαράκι τρίζει καὶ τρυπᾷ...

‘Οράματα, καὶ δείχνοντ’ ἔνα-ἔνα,
φωνές, ποὺ τίς ἀκούει ὁ νοῦς θαμπά,
πρόσωπα μύρια, τόσο ἀγαπημένα.

7

‘Ο Οἰδίποδας φωνάζει :— «?Ιώ μοι, δαῖμον,
ποὶ γᾶς φέρομαι τλάμων ;... Πᾶ φθογγά...»
Τεῦ Ὁρέστη νά ἡ μανία ! Στῶν ἀνέμων
σκορπίζεται τὸ κλάμα, καὶ βογγᾶ
μὲ τὶς κραξίες τῶν Ἐφινύων στριγγά !

8

‘Ο Χάμλετ, ποὺ περνάει συλλογισμένος,
«Νὰ ζῇ κανείς», διωτάει, «ἢ νὰ μὴ ζῇ ;»
Στὴν πολυυθόνα του ὁ Ὀσβαλτ καρφωμένος
τὸν ἥλιο, ὅλο τὸν ἥλιο ἀποξητεῖ,
κι’ ὁ Φάουστ τὴ Μαργαρίτα, ἐρωτεμένος.

9

Σηκώνει τὸ πιστόλι ὁ Σβάρτς καὶ πάσι...
Πικρόχολος χλευάζει ὁ Συρανό.
Περνᾶ ὁ Τριστάνος, φάσμα ἀερινό,
κι’ ἔνας ποὺ κλαίει καὶ σύγκαιρα γελάει,
κι’ ἔνας ποὺ κλαίει : «Μὴ φύγῃς, Μπρισαντώ !»

10

Κι’ ὁ Μπρισαντώ πεθαίνει. Αὔριο βράδυ
θὰ γοάψουν τὴν ἀλήθεια οἱ κριτικοί :
«Απέθανε ὁ παλαίμαχος...» Κοπάδι
θὰ μαζευτοῦνε ξένοι καὶ δικοὶ
στὴν κάμαρά του ἐδῶ τὴ φτωχική.

11

‘Ο Σύλλογος θὰ κάνῃ τὴν κηδεία,
θὰ βγάλῃ λόγο ὁ Πρόεδρος λαμπρό·
θὰ γίνουν ὅλα «ἐν τάξει κι’ ἡσυχίᾳ»·
καὶ θὰ τὸν βάλουνε στὸν τάφο τὸν ὑγρὸ
στὴν τελευταία, σὰν καμαρίνι, κατοικία.

12

Ἐκείνη τὴ στιγμή, συλλογισμένοι
θὰ στέκουν ὅλοι γύρω, καὶ βουβοί.
Πιὸ πέρα δὲ θεατρώνης θὰ προσμένῃ
μὲ πόζα καὶ μονόκλ.—κινή ή κρύα γῆ
στὴν κάσσα θὰ βροντάῃ τὴ σφαλισμένη.

13

Στοὺς καψενέδες αὔριο τὸ ὄνομά του
ἀπ’ τὸνα στὸ ἄλλο στόμα θὰ πετᾶ.
Στὶς πρόβεις θὰ γυροῦν τὸ ἀνέκδοτά του,
κάπτοις θὰ λέῃ γινεῖτονε χωρατά,
καὶ θὰ γελοῦν οἱ ἄλλοι δυνατά.

14

Τοὺς δόλους του ἔνας γέρος θὲ ἀραδιάζῃ :
«Σὲ μὰ τουργὲ ποὺ παίζαμε μαζί...»,
πονετικὰ ἔνας ἄλλος θὰ στενάζῃ,
καπνοῦ δαχτυλιδάκια ἄλλος θὰ βγάζῃ
καὶ σιωπηλὸς στὸν κόσμο του θὰ ξῆ...

15

Λοιπὸν δὲ θεατρῖνος μας πεθαίνει,
τοῦ σταματάει ή πολύπαθη καρδιά.
Χειρονομοῦν τοῦ δέντρου τὰ κλαδιὰ
καὶ σὰν αὐλαία μαύρη κατεβαίνει,
κατέβηκε στὰ μάτια του ή βραδιά.

16

Τὸ δρᾶμα ἐπῆρε τέλος... Σβήνει τώρα
στὴν κάμαρά του ή λάμπα μοναχή.
Κινή δὲ σπάντας ἔξω ή ἄγρια μπόρα
σὰ θρίαμβος σὲ φινάλε, ὥραν τὴν ὡραίαν
χειροκροτεῖ στὶς πλάκες ή βροχή !...

1926.

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

■■■■■ ■■■■■ **Πατρέθες.**

('Απὸ τὴν συλλογὴν «Ἡ ἀσάλευτη ζωή»).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

1

“Οπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι
ἀπ’ ἄγριο κῦμ’ ἀπλώνεται δαρμέν’ ἢ χώρα,
καὶ δὲ θυμᾶται μῆτε σὰν ὄνείρου πλάνη
τὰ πρωτινὰ μετάξια της τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τὸ ἀμπέλια τὴν πλουτίζουν τώρα·
τὸ κάστρο της φορεῖ, παλαιικὸ στεφάνι,
δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου, ἀπὸ τὴν ὥρα
ποὺ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

“Ἐνα βουνὸ ἀποπάνω της ἀγρυπνοστέκει,
κι’ ὁ Παρνασσὸς λευκοχαράζει στὸν ἀέρα
βαθιά, κι’ ὁ ὁυμελιώτης ὁ Ζυγὸς παρέκει.

Αὗτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια μου στὴ μέρα·
κι’ ἢ μνήμη μου σὰν ὄνειρο τοῦ ὄνείρου πλέκει
γλυκειὰ μισοσβησμέν’ εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

Στὴν νησόσπαρτη λίμνη ποὺ τὸ μαῖστράλι
ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀρμύρα
ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιάλι,
μ' ἔρριξ' ἐκεὶ πεντάρφανο παιδάκι ή Μοῖρα,

Ἐκεῖ δὲ Βοριᾶς μὲ τὴν Νοτιά, ἐκεῖ ή πλημμύρα
σὲ μάχη μὲ τὴν ὁρίζη βρίσκεται μεγάλη·
μακριά, μέσος στοῦ πελάγου τὸν καταποτῆρα
τοῦ ἥλιου γάνεται τὸν ὑπέρλαμπρο κοράλλι.

Ἐκεῖ, ἀπὸ τῆς τρίκορφης Βαράσσοβας τὰ ὑψη,
σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ή Σελήνη
στὰ δλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη τῆς θὰ σκύψῃ.

Μὰ τὴν ἀθῆνα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνη
καὶ πουθενὰ δὲ γνώρισα· μόνο τὴν θλίψη·
καὶ τὴν σπίθα τοῦ νοῦ ποὺ μιὰ φωτιὰ ἔχει γίνει.

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κινδυνεύει τὸν ἥλιον ἀχτῖνα,
καὶ κάτι δλόγυρα σὰν τοῦ Ύμηττοῦ τὸ μέλι.
Βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα·
λάμπει γεννήτρα ἐνὸς Ὀλύμπου ή θεία Πεντέλη.

Στὴν Ὁμορφιὰ σκοντάρει σκάφτοντας ή ἀξίνα·
στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ή Κυβέλη.
Μενεξεδένιο αἷμα γοργοστάζει· ή Ἀθήνα
κάθε ποὺ τὴν χτυπᾶν τοῦ Δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς ιερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ ναοὶ καὶ οἱ κάμποι.
Ἀνάμεσα στὸν ὁγκὸν ἐδῶ ποὺ ἀργοσαλεύει
καθὼς ἀπάνου σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

ὅ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆ καὶ βασιλεύει
χιλιόψυχος· τὸ πνέμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
τὸ νοιῶθω· μὲ σκοτάδια μέσα μου παλαίβει.

Ἐκεῖ ποὺ ἀκόμα ζοῦν οἱ Φαιάκες τοῦ Ὄμηρου
καὶ σμέν' ἡ Ἀνατολὴ μὲν ἔνα φιλὶ τὴ Δύση,
κι' ἀνθεῖ παντοῦ μὲ τὴν ἐλιὰ τὸ κυπαρίσσι,
βαθύχρωμη στολὴ στὸ γαλανὸ τοῦ Ἀπείρου,

ἔκει ἡ ψυχὴ μου ὠρέχτηκε νὰ γλυκοζήσῃ
στὸ μεγαλόπετρο δραμα τῆς γῆς τοῦ Πύρρου,
ἔκει ποὺ κύνονται σὰν ὁμορφιές ὀνείρου
ἡ μάννα τῆς αὐγῆς, τῆς ἀρμονίας ἡ βρύση.

Τάθανατού Τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ ἑλληνίδα
σοφὰ ἔκει πέρ' ἀντιλαλοῦν οἱ ὁμορφίες.
Ἐκεὶ ἀναπνέει ἀπὸ τὰ ὄόδα εὐωδίες

τοῦ Σολωμοῦ ἡ σκιὰ σὲ Ἡλύσια, καὶ τεχνίτης
ἔκει τῆς λύρας ξαναζῇ καὶ τὴν πατρίδα
καὶ τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ὑμεῖ τῆς Κορήτης.

Ἄμαρτωλὸς καλογερεύω στ' Ἀγιονόρος.
Μὲ καίει ὁ Σατανᾶς κι' ἡ κόλαση μὲ τρώει
σὲ βαθὺ πλάνο ὁέμα πνύγομαι ὁδοπόρος.
εἰν' ἡ ψυχὴ μου χαλασμὸς καὶ μοιρολόι.

Τὰ Αίγαιο γαλάζιος θησαυρὸς σμαραγδοφόρος.
Ο οὔρανὸς καὶ ἡ γῆ σὰ Δάφνης καὶ σὰ Χλόη.
Φυτρώνει τῆς ζωῆς λαχταριστὸς ὁ σπόρος,
βυζαίνεται ἀπ' τῶν ὄντων τὸ μελισσολόι

τῶν ὅλων ὁ χυμός. Ολυμπος, Πήλιον, Οσσα,
πελάγου κάθε κόρφος, κάθε στεριας γλῶσσα,
ἡ λιμνοφάνταστη Κασσάντα, ἡ Θοάκη, γάμου

φοροῦνε φόρεμα, κι' ἐγώ : «Κύριε, γίνου
σωτήρ μου !». Καὶ θολώνω μὲ τὰ δάκρυα μου
τὸ θεῖο Βρέφος, ζωγραφιὰ τοῦ Πανσελήνου.

“Η Ἱρούμελ’ εἶναι μιὰ κορών’ ἀπὸ ρουμπίνι
κι’ εἰν’ ὁ Μοριᾶς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
κι’ ἔφταδιπλο τὰ Ἐφτάνησα εἶναι μπουνγαρίνι,
νεράιδα εἰν’ ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι’ ἡ Ἡπειρο γελάει καὶ κείνη,
κι’ ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθὴ όμορφάδα.
Κρυμμένη στὴν πολύπαθη τὴν Ῥωμιοσύνη
σὰ νὰ ξανοίγω τὴν βασίλισσα Ἑλλάδα.

”Ακόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιᾶς φουντώνει,
κι’ ἀπ’ τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι’ ἀπὸ τὰ πάθη
τοῦ Διγενῆ ἡ πνοή παντοῦ χυμένη πλάθει

Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη.
Καὶ μέσ’ στῆς χρυσοποράσινης νυχτιᾶς τὰ βάθη
ἄκομ’ ἀργολακεῖ τοῦ Κολωνοῦ τ’ ἀηδόνι.

”Απὸ τὸ Δούναβη ώς τὴν ἄκρη τοῦ Ταινάρου
κι’ ἀπὸ τ’ Ἀκροκεραύνια στὴ Χαλκηδόνα
διαβαίνεις, πότε σὰν τῆς θάλασσας Γοργόνα,
πότε σὰν ἄγαλμ’ ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου.

Πότε κρατᾶς τὴ δάφνη ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα
καὶ πότε δρμᾶς μὲ τὴ ρομφαία τοῦ βαρβάρου.
Καὶ μέσ’ στὸ πλάτος τοῦ μεγάλου σου λαβάρου
βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν’ εἰκόνα :

”Εδῶ ἴερὸς ὁ Βράχος φέγγει σὰν τοπάζι
κι’ ὁ λευκοπάρθενος χορὸς τῶν Κανηφόρων
προβαίνει καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς ταράζει.

Καὶ πέρος ἀστράφτουν τὰ ζαφείρια τῶν Βοσπόρων,
κι’ ἀπ’ τὴ Χρυσόπορτα περνώντας ἀλαλάζει
ὅ θρίαμβος τῶν νικητῶν Αὐτοκρατόρων !

Σὰν τῶν Φαιάκων τὸ καράβ' ἡ Φαντασία,
χωρὶς νὰ τὴ βοηθᾶν πανιὰ καὶ λαμνοκόποι,
κυλάει· κι' εἶναι στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τόποι
πανάρχαιοι κι' ἀσάλευτοι σὰν τὴν Ἀσία,

πεντάγνωμοι καὶ ἀπόκοτοι σὰν τὴν Εὐρώπη,
σὰν μαύρη γῆ Ἀφρική μὲ σφίγγ' ἡ ἀπελπισία,
κρατῶ μιὰν ἄγρια μέσα μου Πολυνησία,
καὶ πάντα ἔνα Κολόμπο παίρνω τὸ κατόπι.

Καὶ τὰ τεράστια τῆς ζωῆς καὶ τὰ λιοπύρια
τῶν τροπικῶν τὰ γνώρισα, καὶ μὲ τῶν πόλων
τυλίχτηκα τὰ σάβανα, καὶ χίλια μύρια

ταξίδια ἐμπρός μου ξάνοιξαν τὸν κόσμον ὅλον·
καὶ τ' εἶμαι; Χόρτο ὁιζωμένο σ' ἔνα σβῶλο
ἀπάνου, ποὺ ξεφεύγει κι' ἀπ' τὰ κλαδευτήρια.

Ταξιδευτής, ηὗρα σ' ἀλύμαντα πελάγη
τὴν Καλυψώ καὶ τὴν πεντάμορφην Ἐλένη,
καὶ πῆγα καὶ μὲ πότισαν οἱ Λωτοφάγοι
τὴ λησμονιὰ τῶν ὅλων τὴ μακαρισμένη.

Μέσα στὴ χώρα τὴν ἥλιοπλημμυρισμένη
στοῦ Ὑπερβόρειου στάθηκα θεοῦ τὸ πλάγι.
Μιὰ νύχτα—ἀπάντεχη φεγγοβολιὰ καὶ ξένη—
τὸ μυστικὸ τ' Ἀστέρι μδειξαν οἱ Μάγοι.

Καὶ τοῦ Σαβᾶ τὴ δήγισσα στὸ θρόνο εἶδα,
ψυχή, στὰ δάχτυλα ν' ἀφήνῃ φῶς γιὰ χνούδι.
Κι' ἀντίκρυσαν τὰ μάτια μου τὴν Ἀτλαντίδα

σὰν ἔν' ἀπίστευτο τοῦ ὠκεανοῦ λουλούδι.
Κι' ὅλων αὐτῶν ἡ μνήμη τώρα κι' ἡ φροντίδα
μοῦ γίνεται ὁμοίως καὶ στίχος καὶ τραγούδι.

Τύρω στὸ ἑφτάστερο τ' Ἀμάξι οὐρανοδρόμοι
ἀμέτρητοι, γιγάντων κόσμοι καὶ θηρίων,
ὅ Γαλαξίας, ἡλιων ὥκεανός, ὅ Ωρίων,
τὰ Ζώδια τοῦ Ἀπείρου τέρατα καὶ τρόμοι..

Μουγκρίζει ὁ Λέων στὴν ἔρημιὰ τῶν αἰθερίων,
κι' ἡ Λύρα παίζει, καὶ σὰν τρόπαιο κι' ἡ Κόμη
τῆς Βερενίκης δείχνεται, ὁυθμοὶ καὶ νόμοι
μέσα στὸ χάος γάνονται τῶν μυστηρίων.

Καὶ μὲ τὸν Ἡλιο, Κρόνος, Ἄρης, Γῆ, Ἀφροδίτη,
σέργονται, φεύγουν, τρέχουνε κυνηγημένοι
πρὸς τοῦ Ἡρακλῆ τὸ μεγαλόκοσμο μαγνήτη.

Μόνο ἡ ψυχή μου, σὰν τὸ πολικὸ τάστερι
ἀσάλευτη, ὅμως λαχταρίζοντας προσμένει.
Δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, ποῦ πάει δὲν ξέρει.

Πατρίδες ! ἀέρας, γῆ, νερό, φωτιά ! Στοιχεῖα
ἀκάλαστα, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πλασμάτων,
σὰ θὰ περάσω στὴ γαλήνη τῶν μνημάτων,
θὰ σᾶς ξανάβρω, πρώτη καὶ στερνὴ εὐτυχία !

Ἄέρας μέσα μου ὁ λαὸς τῶν ὄνειράτων
στὸν ἀέρα θὰ πάγῃ θὰ πάῃ στὴν αἰωνία
φωτιά, φωτιὰ κι' ὁ λογισμός μους' τὴ μανία
τῶν παθῶν μου θὰ πάρῃ λύσσα τῶν κυμάτων.

τὸ χωματόπλαστο κορμὸν χῶμα καὶ κεῖνο.

Ἄέρας, γῆ, νερό, φωτιὰ θὰ ξαναγίνω.

Κι' ἀπ' τῶν ὄνειρων τὸν ἀέρα, κι' ἀπ' τὴν πύρα

τοῦ λογισμοῦ, κι' ἀπὸ τὴ σάρκα τὴ λειωμένη,
κι' ἀπ' τῶν παθῶν τὴ θάλασσα, πάντα θὰ βγαίνη
ἴχου πνοή, παράπονο, σὰν ἀπὸ λύρα.

1895.

III. ΜΟΥΣΙΚΗ.

Γερασίμου Μαρκορᾶ.

1 καρδιῶν ἀνοίκησεν εἰς τὸν οὐρανόν **5** ὅτι πόνησεν διε-

Χαῖρε, ὃ θεία, πὸν μάγια τόσα Τοῦ λιγόχρονου ἐδῶ κάτου
δίκως μύλημα σκορπᾶς· μυστικὰ γλυκομιλεῖς·
πὸν τοῦ κόσμου κάθε γλῶσσα εἰσαι ἀθώα συντούστας τοὺς

2

Σὰν τὸ στῆθος πλημμυρίση
ἀπὸ αἰσθήματα πολλά,
μέσα ἔκειθε νὰ τὰ χύσῃ
δυσκολεύεται ἡ λαλιά.

ἀπὸ τόσες ὅποὺ ἡ μάννα
νανουρίζει τὸ παιδί,
ὅς τὴν ὄστεον καμπάνα.
ποὺ στὸν τάφο μᾶς καλεῖ.

3

Στῆθος τέτοιο ἔαλαφοώνει
μία μονάχη σου πνοή,
κάνοντάς του, σὰν ἀηδόνι,
καὶ τ' ἀξήγητα νὰ πῆ.

Δῶσε, ὥ, δῶσε, ἀγαπημένη,
τοὺς ὁνθμούς σου κι' ἔκεινοῦ
ποὺ σὲ στίχους παιραστάίνει
ὅσα βλέπει μὲ τὸ νοῦ.

4

Δῶρο ἀτίμητο τοῦ Ὑψίστου,
σὰν τὸ ἀέρι, σὰν τὸ φῶς,
εἰσαι τάχα τῆς φωνῆς του
ἔνας ἥγος μακρυνός;

Φέρετε ἀντάμα ἐσεῖς οἱ δύο
τὸ φευγᾶτο Ἰδανικό·
μὴ τῆς ὕλης τὸ στοιχεῖο
βασιλέψῃ μοναχό.

9 μεγάλη νίκη
τεις μαζί¹
Εύσυδίκη²
η γῆ.

1901.

Βράδυ σ' ἔνα χωριό.

Λάμπρου Πορφύρα.

Γαληνεμένη, ξάστερη, γαλάζια πέρα ώς πέρα
χρουστάλλινη ἀπ' τὸν δρυθρὸν τῆς ώς τὸν ἐσπερινό της,
κι' εἶχε πλανέψει καὶ τ' ἀκνό, χρυσὸν φεγγάρι ή μέρα
κι' ἀργοταξίδευε ἄγρυπνο κι' αὐτὸν στὸν οὐρανό της.

Τώρα ἀποκάτου ἀπ' τὰ βουνὰ τὰ θεϊκά, ποὺ ἡσκιῶσαν,
μαζῶξαν τὰ κοπάδια τους ἀπ' τὰ λιβάδια οἵ στάνες·
τοῦ κάμπου τὰ μικρόπουλα σωπάσανε· θολῶσαν
τὰ στενοφρύμια τοῦ χωριοῦ κι' οἵ αὐλές τους μὲ τὶς δράνες.

Πλῆθος οἱ διλόχαρες φωνές· κι' ἐσβῆσαν λίγο—λίγο·
κάποια τζιτζίκια μοναχὰ λαλοῦν· καὶ πρὸς τὸ ἀμπέλια
κάποιες κοπέλλες ξέννοιαστες, γυρνώντας ἀπ' τὸν τρύγο,
σκορπᾶνε ἀκόμα στὴν ἐρμιὰ τὰ δροσερά τους γέλια.

Ώ! Σὰν ἀρχήσῃ γύρω μου γιὰ πάντα νὰ νυχτώνῃ,
δὲ θέλω τὰ ξερόφυλλα νὰ τρεμοφτερούγιζουν
στὸ δούρο μου, κι' ἐπάνω μου οἵ δρφανεμένοι κλῶνοι
μ' ἔνα βραχὺ παράπενο νὰ μὲ καλονυχτίζουν.

Θέλω τὸ βράδυ ποὺ θάρθη νὰ μ' ἀγκαλιάσῃ, νᾶναι
εἰδηνικό, σὰν τὸ ἀγαθό, σὰν τὸ ἄγιο ἐτοῦτο βράδυ·
πὼς πέφτει ἡ νύχτα τὰ τρελλὰ τζιτζίκια νὰ ἔχηναι
καὶ νὰ μοῦ λένε γιὰ τὸ φῶς καὶ μέσα στὸ σκοτάδι.

Θέλω οἱ θαμπές μου οἵ θύμησες στὸ βάθος νὰ περνοῦνε,
σὰν τὶς κοπέλλες τοῦ χωριοῦ κι' ἔκεινες· νᾶχω γείρει
στὴν γριὰν ἐλιά μας, νὰ γροικῶ σκυφτὸς ν' ἀχολογοῦνε
τὰ γέλια τους ἀπ' τῆς ζωῆς μακριὰ τὸ πανηγύρι...

1907.

•Η Ζωή.

**Αριστομένους Προβελεγγίου.*

°Ανέβηκα τὸ βράδυ στὸ βουνό.

Μέσα σ' ἀρώματα κι' ἀγία γαλήνη
δὲ ἥλιος κλίνει
σὲ πορφυρένιας λάμψεως ωκεανό.

5 Σωπαίνει γύρω ἡ πλάσις ὅλη :
λόγγοι καὶ λαγκαδιές κι' οὐράνιοι θόλοι.

Ἄλλὰ σὰν ταραγμένης θάλασσας βοή
ὑπόκωφη ἀνεβαίνει κάτω ἀπὸ τὴν πόλην.

Εἶν' ἡ ζωή !

Εἶν' ἡ ζωή ! τὸ μέγα μυστικὸ στὴν πλάση.

10

Ἄνθρωπου νοῦς δὲν ἔφθασεν, οὔτε θὰ φθάσῃ
ν' ἀνακαλύψῃ τὴν πρωτόγονη πηγή,
ποὺ τρέχει ἀστείοευτη, θαυματουργή,
ἀπὸ τῆς αἰώνιότητος τὰ σκότιη,
ἀπὸ τῆς δημιουργίας τὴν δρμὴ τὴν πρώτη.

15

Τὸν πρῶτο σπόρο τῆς ζωῆς ποιά χέρια
τὸν ἔχουνε σκορπίσει μέσος στὸ ἀστέρια ;

Μέσος στοῦ Παντὸς τὴν ἔκταση τὴν τόση,
μέσος στὸν ἀφάνταστο τῶν κόσμων πληθυσμό,
ποιά γῆ τὸν ἔχει πρωτονοιώσει
τὸν ἄγιο τῆς ζωῆς παλμό ;

20

Φθείρετεν ἡ σφαιρά μας, ἀστροὶ ἀφανίζονται,
ἥλιοι παγώνουν καὶ σκορπίζονται.

Μὰ τῆς ζωῆς ἡ δύναμις ἡ θαυμαστή,
μέσα στὸ χάος μαγικὰ χυμένη,
μέσος στὸν ἀστάθμητον αἰθέρα διζωμένη,
ποτὲ δὲν χάνεται, ποτὲ δὲν θὰ σβηστῇ.

25

Δυνάμεις δυὸ μέσος στοὺς αἰῶνας κυριεύουν,
κι' ἀνίκητες κι' οἱ δυὸ παλεύουν :

δὸς ἀγριος γίγαντας δὸς Χρόνος, ποὺ κρημνίζει
τὰ πάντα στὴν δρμητική του τὴ δοή,
κι' ἡ μάγισσα ἡ πεντάμορφη, ἡ Ζωή,
ποὺ μέσος στοῦ χρόνου τὰ δημάδια ἀνθίζει,
κι' δλόδροση καὶ χαροπή
μὲ τὰ λουλούδια τῆς τ' ἀμάραντα στολίζει
τοῦ Χρόνου τὴ μορφὴ τὴ σκυθρωπή. . .

30

Ἄσύλληπτη, μυριόστομη Ἱαχή,
σὰν θάλασσας μεγάλης ταραχή,
σὰν θάλασσας ποὺ τρικυμίζεται,
ἀπὸ τὴν πόλιν ἀνεβαίνει καὶ σκορπίζεται. . .

35

Καὶ μέσον ἀπὸ τὸ βόγγον ἔκεινον
θαρρῶ πώς διακρίνω γέλια, τραγούδια, κλάματα καὶ στεναγμούς,
φωνὲς χαρᾶς καὶ πόνου γογγυσμούς,
βλαστήμιες καὶ κατάρες καὶ κραυγὴς δογῆς,
ἀνάμικτα δλα κι^τ δλ^τ ἀδελφωμένα,
σὲ μιὰ παράξενη ἀρμονία ταιριασμένα,
στὴν πολυσύνθετη ἀρμονία τῆς Ζωῆς.

1920.

Κεί ἥρθα πάλι σ' ἐσέ.

Κωσταντίνου Χατζοπούλου.

1

Κεί ἥρθα πάλι σ' ἐσέ, δέντρο τρανό,
μὲ δλη ἥρθα τὴν ἀγάπη τὴν παλιά μου
στὸν ἥσκιο σου ν' ἀπλώσω τὰ δῖνειρά μου
στὸ μαγεμένο γύρω δειλινό.

2

Ολόλαμπρος δὲ ἥλιος πάει νὰ γείρῃ
χρυσώνοντας τὰς πράσινες πλαγιές,
γελώντας στὰς δλάνθιστες φραγὲς
καὶ κάνοντας τὸν κάμπο πανηγύρι.

3

Ἡρθα, μὰ δὲ σὲ βρίσκω τώρα ἔκει
ποὺ στεκόσουν μεγάλο, θεριωμένο. . .
Δὲν σ' ἔχει κάτω ἡ μπόρα σωριασμένο
καὶ τὸ οὐρανοῦ δὲ σ' ἔκαψε ἡ δογή.

4

Μόνο ἡ πεζὴ ζωὴ σ' ἔχει γκρεμίσει,
σ' ἔρωτες ἀπληστος χάμω χωρικός,
ἔκει ποὺ δὲ θόλος σου ἀπλωνε ἥσκιερός,
πιὸ περίσσιο σιτάρι νὰ θερίσῃ.

5

Καὶ νοιώθω ἔδῶ στὴν ἄδεια σου μεριὰ
τόσο τὸν τόπο γύρῳ ἔημαγμένο,
κάτι μέσα μου ὡς νὰ εἶδα γκρεμισμένο,
κάτι ἀκριβὸ σὰ νὰ ἔχασα μὲ μιά.

6

Καὶ στὸν κοιμένο τὸν κορμὸ καθίζω
καὶ σκύβω τὸ κεφάλι θλιβερό·
στὸν ἄδοξό σου θάνατο νὰ βρῶ
τραγούδι, ὡς ψηλὸ δέντρο, δὲν πασχίζω.

7

Ἄλλος ποὺ σ' ἔχει σὰν ἐμὲ ἀγαπήσει,
ᾶς σὲ κλάψῃ σὰ γίγαντα νεκρό·
βουβὸς ἐγὼ ἀποπάνω μου θωρῶ
τὸν ἥλιο ὡς γέρωντες ἀτάραχος νὰ δύσῃ.

8

Βλέπω πῶς γύρῳ οἱ ὁάκες, τὰ σπαρτά,
τὰ δέντρα, δ κάμπος, ἥσυχα ἀπλωμένα,
στοῦ δειλινοῦ τὸ ἀεράκι δροσισμένα
τὴν ὅμορφη ὥρα χαίρονται τερπνά.

9

Πῶς τὸ ποτάμι σιγαλὰ κυλώντας
μὲ τὶς ἀκτῖνες παίζει τὶς στερνές,
πῶς τὰ πουλιὰ πετοῦν, οἱ θεριστὲς
τὸ χλωρὸ χόρτο κόρουν τραγουδώντας.

10

Ἡ εἰκόνα ἡ ἵδια ποὺ εἶχα ἔδω χαρῆ
τόσες φορὲς στὴ γέζα σου γερμένος.
Μονάχα ἐσὺ κι' ὁ ἥσκιος σου χαμένος,
ἄλλο δὲν ἔχει διλόγυρα ἀλλαχτῆ.

11

Κι' ἐμπρὸς σὲ τόσην ὅμορφιά, βαθιά μου
σαλεύει κάτι τόσο θλιβερό:
ἔτσι μιὰ μέρα, σὰ χαθῶ κι' ἐγώ,
τίποτε δὲ θ' ἀλλάξῃ διλόγυρά μου.

1910.

"Ας τὴ βάρκα.

Κωνσταντίνου Χατζοπούλου.

1

"Ας τὴ βάρκα στὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ τρέχῃ,
ἄς δοξῆς τὸ ἀέρι τιμόνι, πανί,
τὰ φτερὰ ἀπλωσε πλέοντα, ἄκρη ὁ κόσμος δὲν ἔχει,
εἶναι πιὸ ὅμορφοι οἱ ἄγνωτοι πάντα γιαλοί·
ἡ ζωὴ μιὰ δροσιά εἶναι, ἕνα κῦμα· ἄς τὸ φέρῃ
ὅπου θέλει τὸ ἀέρι, ὅπου ξέρει τὸ ἀέρι.

2

"Ας ἀλλάξουν λιβάδια μὲ βράχους καὶ δάση,
γύρω ἄς φεύγοντα ποὺ πύργοι, ποὺ καλύβιας καπνός.
Εἴτε εἰδύλλιο γελούμενο ἀπλώνεται ἡ πλάση,
εἴτε ἀντάρες καὶ μπόρες κρεμᾶ ὁ οὐρανός,
μὴ θαρρεῖς τὸ πανί σου μπορεῖς νὰ βαστάξῃς·
ὅπου θέλει τὸ κῦμα μαζί του θ' ἀράξῃς.

3

Τί γυρεύεις, τί θέλεις μὴ καὶ σὺ τὸ γνωρίζεις;
κι' ἔχεις πιάσει ποτέ σου τὸ τί κυνηγᾶς;
Μὴ ὅπου σπέρνεις καλό, τὸ κακὸ δὲ θερίζεις,
δὲ σκοντάβεις σὲ δώτημα σ' ὅ, τι δωτᾶς;
Κι' ὅ, τι σ' ἔχει μαγέψει κι' ὅ, τι σοῦ ἔχει γελάσει
τὸ ἔχεις μόνος κερδίσει, μοναχὸς ἐτοιμάσει;

4

"Ασε τότε τὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ σπάζῃ,
ἄσ τὶς ζάλες νὰ σέρνουν τυφλὰ τὴν καρδιά·
κι' ἀν τριγύρω βογκᾶ κι' ἀν ψηλὰ συννεφιάζῃ,
κάπου ὁ ἥλιος σὲ κάποιο γιαλὸ θὰ γελᾶ,
κι' ἀν πικρὸ τὴν ψυχή σου τὸ δάκρυ τὴ δαίνη,
πάντα κάπου κρυφτὴ μιὰ χαρὰ τὴν προσμένει.

1910.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Κανάκεια ἡ νανούρεσματα.

Δημώδη (τῆς Καρπάθου).

1

Τίπνε μου κι ἔπαρέ μου το καὶ πάλι φέρε μού το.
Κι ἀμ μοῦ τὸ πάρογς τὸ παιὶ τρεῖς χῶρες σοῦ χαρίτεω,
τὴβ Βενετιὰ μὲ τὸ φλουρί, τὴχ Χιὸ μὲ τὸ μαστίχι,
καὶ τὴκ Κωσταντινόπολι μὲ τὸ πολλὺ λουάρι,
μὲ τὰ μεάλα κάτεργα, μὲ τὰ πολλὰ σεράγια. 5
Πάρε καὶ ύρισέ μου το σ' οὖλα τὰ περιόλια,
ἀποὺ μυρίτεονν οἱ ἀθθοί, μοσκολοοῦν οἱ σκρίνοι,
τὰ δόα, τὰ τριαντάφυλλα, τ' ἀθθη τὰ μυρισμένα
καὶ τ' ἀηδονάκια κηλαοῦ στὰ σσωκουματορούδια,
ν' ἀποκοιμίσου τὸ παιὶ σὰτ τοῦ οσκοῦ τ' ἀρνάκι, 10
μής νὰ κακονειρευτῇ, μὴν ἀουροξυπνήσῃ.

2

Κοιμήσου, γυιέ μου, καλογυιέ, καὶ γυιέ μου διωματάρι,
γιὰ νὰ γληροκοιμηθῆσ καὶ γιὰ ν' ἀργοξυπνήσῃς,
νὰ μεαλήνῃς, νὰ ἐνῆς μεάλο παλικάρι,
νὰ χτενιστῆς, νὰ διαρμιστῆς, νὰ στολιστῆς, ν' ἀλλάξης,
ν' ἀρματωθῆς μὲ τὸ σπαθί, μὲ τ' ἀργυρὸ κοντάρι, 5
νὰ καλλικέψῃς τ' ἄλοο, ποὺ πορπατεῖ καὶ δρέμει
μὲ τὰ σελλοχαλίναρα, τὰ χρουσοκεντημένα,
μὲ τ' ἀσημένια πέταλα καὶ μὲ τὰ φταρμιστήρια,
ποὺ στέκει καὶ χιλιμιντρῷ στὸ πέργερο γεμένο.
Νὰ πάγε εἰς τὸπ πόλεμο νὰ λεοντοπολεμήσῃς 10
μ' οὖλους σου τὶς ἀκράνιες, μ' οὖλους τὶς στρατολάτες.
Καὶ σ' ὅποιωπ πόλεμο βρεθῆσ, νὰ βγῆς κεφαλαζωμένος,
νὰ πάρογς χῶρες καὶ χαρές, χῶρες, χωριὰ καὶ κάστρα,
νὰ πάρογς κόρην ὅμοοφη τοῦ Ρήξ θυατέρα,
νά τινας ἀπ' ἀκροὴ γενεὰ κι ἀπὸ μεάλο σπίτι, 15
νά τῇ πύργους μὲ μάλαμα καὶ πύργους μὲ λουάρι
καὶ βάγιες μὲ τὰ ζεπαντιὰ νὰ σὲ παρακραοῦσι,
νὰ φτεροφιπιτζουσι τὴν νύχτα σὰκ κοιμᾶσαι...

3

- Κόρη μου τζαχαρόπλαστη καὶ καντιοτζυμωμένη,
ἀπὸν νυχτεννήθηκες κι' ἥλαιψε τὸ Παλάτι,
καὶ ξέφεξ' ἡ Ἀνατολὴ καὶ θάμπωσεν ἡ Δύση,
κι' ἀνοῖξαν οἵ ἔρτα οὐρανοὶ καὶ τὰ στοιχεὰ τοῦ κόσμου—
5 Λούννω σε καὶ σφογγίτζω σε 'ς τοῦ φεγγαριοῦ τὴλ λάψη
καὶ μοσκοπιτερίτζω σε τὸν μόσκο τὸν ἀκνᾶτο,
καὶ συντυλεῖω σε 'ς τὸ βλαντί, 'ς τὸ ξομπλιαστὸν ψεσβέρι,
καὶ ἄλλω σε 'ς τὴτ τέντασ σου τὴ γιαμαντοστεμένη.
Κοιμήσου, καλορρίτζικη καὶ χρουσομοιρασμένη,
10 νὰ παραστέκ' ἡ βάγια σου γιὰ νὰ σὲ διπιτζη,
νὰ κοιμηθῆς γλυκὰ γλυκὰ 'ς τοῦ ὑπνου τὶς ἀγκάλες
μὲ τὰ ὑπνοψικέματα, μὲ τὰ ὑπνοκανάκια.
Νὰ 'νειρευτῆς κρύα νερὰ καὶ δροσερὰ περβόλια,
ἀπὸν περιμοσκοολῦ τὸ δροσερὸν ἀέρα
15 κι' ἔχουν ἀδόνια 'ς τὰ κλωνιὰ καὶ πέρδικες 'ς τὴ ρίτζα
καὶ κηλαοῦν ψραιόγλυκα 'ς τὴν ἐντολὴτ τ' ἀέρα.

4

- Κόρη τζαχαροζύμωτη καὶ μελιτοξυπνοῦσα,
τάσσω τῆς Παναγιᾶς κερὶ καὶ τοῦ Χριστοῦ λιάνι,
τ' Ἀγιοῦ Στασιοῦ λειτρήμα, τ' Ἄϊ αννιοῦ λαμπάα,
βαριὰ βαριὰ νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ λαφροξυπνήσῃς,
5 μὴ ξωρριχτῇ τὸ χέρισ σου τὸ κοντυλοσυρμένο,
νὰ κρυάνῃ, ν' ἀπομαργωθῇ καὶ αχτυλοπονέσῃ,
τζαχαροφιλημένη μου καὶ μερτζανόχειλή μου,
ἀπὸν 'χεις δυόεκ' ἀερφοὺς καστροπολεμητάες,
μαχοπεραματάρηδες καὶ ἀργοποϊστάες,
10 νά 'ρτουσι νὰ σοῦ φέρουσι τῆς Μπόλης τὸ λουάρι,
τῆς Βενετιᾶς τὸ μάλαμα καὶ τὸ μαργαριτάρι.

Μοιρολόγια.

Ο Ξάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

1

Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺ 'ς τ' ἄλλου κόσμου τὸ φ Φόρο
δ Ξάρος χτίζει φυλακὴ καὶ κάμνει περιόλι.

· ἄλλει ἀούρους ὃς τὰ τοιχιὰ καὶ νεοὺς εἰς τὰ καντούνια,
· ἄλλει τὶς νεὲς σὰλ λεμονεές, τοὺς νεοὺς σὰκ κυπαρίσσια,
· ἄλλει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ σὰ ὅδα, σὰλ λουλούδια.

5

· Μμὲ λείβγεται κι' ἄλλα φυτὰ γιὰ νὰ τ' ἀποφυτέψῃ,
καὶ πιάννει τὸ δραπάνι του καὶ ἄλλει τὸ σπαθίτ του
κι' ἀνηολιάτει κι' ἔρκεται ἄνω ὃς τὸν ἄνω κόσμο,
νὰ βρῇ φυτάνια δροσερὰ ἀθθοκαρποστεμένα,
νὰ ξεγιαλέξει ἀξαργητοῦ καὶ νὰ τὰ ξεροιτζώσῃ,
· ὃς τό θημό περιόλιτ του νὰ τὰ μεταφυτέψῃ.

10

Μπαίννει ὃς τὸφ φόρο, πορπατεῖ καὶ κρουφοκαμαρώνει
καὶ κάμνει ἀποδιαυστικές καὶ κάμνει ἀπούριδια.

· Κι' ἀπείτις ἐποκώλωσε μιὰ κόρη ἐσκιαναρίστη,
πού στεκει σὰτ τὸν ἥλιο ὃς τὸ χρουσοπαραθύρι
καὶ ξέλαμπε ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ θάμπωνε τὸν ἥλιο.

15

Κι' δὲ Χάρος τὴν ἔρέχτηκε καὶ πολυμπίστηκέτ τη.
«Κόρη ξαθύθη κι' ὁραιόμορφη, ἀρκονταναθρεμμένη,
τὴμ μάννα καὶ τὸκ κύρησ σου ἀποχαιρέτισέ τους,
καὶ θὰ σὲ πάρω λυερὴ κάτω ὃς τὸκ κάτω κόσμο,
· ἀπού χει κόρες σὰκ κι' ἐσὲ καὶ κάλλιες ἀπὸ σένα,
· ἔχει κι' ἀούρους γιαλεχτοὺς ἀξιους καὶ παινεμένους».

20

· Κι' ἡ κόρη ἀποὺ τὸφ φόρο της ἤπεσε λιωμένη.

Χύννου της δυὸ σταμνιὰ νερὸ καὶ τὸὰ καννιὰ τὸμ μόσκο
νὰ συνεφέρῃ δὲ λοϊσμός, νὰ ξελιοθυμήσῃ.

25

· «Ἄης με, Χάρε, νὰ χαρῶ τέσσαρους—πέντε χρόνους,
γιατ' εἴμαι νεὰ κι' ἀμιάθητη ὃς τ' ἀπισσο τὸ σκοτού».

· Μμ' ἀποὺ τὸμ μαῦρο Χάροντα χαρὰ μὴν ἀλιμένης
ἀνυραρπῆ τὴλ λυερὴ καὶ παίρει τη καὶ φεύγει.

· Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺν ὑπάει κι' ἀποσώννει,
ἄλλει τὴκ κόρη ὃς τὸν ὅχο, ὃς τοῦ περβολοιοῦ τὴμ μέση.

30

· Κι' οὐλες οἱ νεὲς τὴκ χαίρουνται κι' οὐλες τὴκ καμαρώννου,
· μμ' ἡ κακομοῖρα ἡ μάννα της κλαίει κι' ἀνεστενάτει.

Μοιερολόγια τῆς Σταυρώσεως.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

‘Η Παναγία κάετο ἀνέγνοια ’ς τὸ θρονίτ της,
τὶς προσευκὲς ἐδιάλεξε τσαὶ τὸ χαρτὶν ἐκράτει.

“Ἄγριαλ λαλιὰν ἔγροιτοησε, στριντζιὰ φωνὴ τῆς ἥρτε :

«Σῶσε, Τσυρά μου Παναγιά, τσαὶ τὸν υἱόσ σου ὡμοσάσα».—
Τότ’ ἡ Τσυρά ἡ Δέσποινα ἥπεσε λιωμέιη.

5 Χύνου της τριὰ σταμνιὰ νερὸ τσ’ ἐννεὰ καννιὰ τὸμ μόσκο.

«Οσ’ ἀαπᾶτε τὸχ Χριστό, οῦλ’ ἀκλουθήξετέ μου».

“Ετσίνησεν ἡ Παναγιὰ τσ’ οἵ στράτες ἐκλουθοῦσα,
τσαὶ τὰ χρουσά της τὰ μαλτσὰ οἵ ἀστοιές τὰ πῆρνα.

10 Κανεὶς ἐτ τῆς ἐκλούθηξε, μόνο τοῦ Πέτρου ἡ μάννα,
τσαὶ τοῦ Λαζάρο’ οἵ ἀερφές, πού ’το πολλὰ καμένες.

Τσ’ ἐπῆα τσ’ ἐποσώσασι, δπού ’το σταυρωμένος.

Βρίσκουν τὶς πόρτες σφαλιγκὲς τσαὶ σιεροζωσμένες.

«Ἀννοιξε, πόρτα τοῦ ληστῆ τσαὶ πόρτα τοῦ Πιλάτου!».

15 Το’ ἡ πόρτα ’ποὺ τὸφ φόρο της ἀννοίει μοναχῇ της.

«Γιὰ πέ μου, Πέτρο ἀρνητὴ τσαὶ Παῦλο καταότη,
’εῖξε μου τὸν ἔεννησα τσαὶ ἐτ τὸν ἐγνωμόζω.

—Θωρεῖς ἐτσεῖνο τὸχ χλομό, τὸν ἀποτσερωμένο,
ἀποὺ φορεῖ ποκάμισο, ’ς τὸ αἷμα ουτιημένο,

20 ἀποὺ φορεῖ ’ς τὴ τσεφαλὴ ἀκάθιτο στεφάνι,

ἀποὺ κρατεῖ ’ς τὰ χέρια του καρφιὰ νὰ τὸκ καρφώσου ;

“Ετσεῖνος εἰτ’ τὸ τέκνοσ σου τσ’ ἐμᾶς ὁ δάσκαλός μας.

—Τσαὶ ποῦ ’κρεμμδὸς νὰ κρεμμιστῶ τσαὶ ποῦ γιαλὸς νὰ πέσω,
τσαὶ ποῦ ’ν’ ἀργυροφάλιο, νὰ κόψω τὰ μαλτσά μου ;

25 —”Αμε, μάννα, ’ς τὸ σπίτισ σου τσαὶ κάτσε ’ς τὸ θρονίσ σου,
τσαὶ ὁἶξε τὴπ παρησοιά, ’ς τὸκ κόσμο νὰ τὴν ἔχῃ,
νὰ βροῦν οἵ μάννες γιὰ παιδιὰ τσ’ οἵ ἄνδρες γιὰ ’υναίτσες.

Δάχθη.

A. Μαβίλη.

Καλότυχοι οἱ νεκροὶ ποὺ λησμονᾶνε
τὴν πίκρια τῆς ζωῆς. "Οντας βυθήσῃ
ὅ ἥλιος καὶ τὸ σούρουπο ἀκλουθήσῃ,
μὴν τοὺς κλαῖς, δὲ καημός σου ὅσος καὶ νᾶναι.

Τέτοιαν ὡρα οἵ ψυχὲς διψοῦν καὶ πᾶνε
στῆς λησμονιᾶς τὴν κρουσταλλένια βρύση·
μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,
ἄ στάξῃ γι' αὐτὲς δάκρυ ὅθε ἀγαπᾶνε.

Κι' ἀν πιοῦν θολὸ νερὸ ξαναθυμοῦνται,
διαβαίνοντας λειβάδια ἀπὸ ἀσφοδείλι,
πόνους παλιθύς, ποὺ μέσα τους κοιμοῦνται.

"Α δὲ μπορῆς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δείλι,
τοὺς ζωντανοὺς τὰ μάτια σου ἃς θρηνήσουν :
Θέλουν—μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

1896.

Ναυσικά.

Ιωάννου Πολέμη.

1

‘Ωραῖες ἦ δυνατές, δὲ τι κι' ἀν εἶστε,
γυναῖκες, ποὺ σᾶς τοῦραφεν ἡ Μοῖρα
νὰ σᾶς δοξάσῃ ἐνὸς Ὁμήρου ἡ λύρα,
ἡ Ναυσικά περνάει. Παραμερίστε.

2

Περνάει, χαμωθωρεῖ κι' ἀναθαρρεύει,
γιατ' εἰν' αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ μόνη
γυναῖκα, ποὺ τὸ φθόνο ἀποστομῶνει
κι' ἐπαίνους δὲν ψηφᾷ μήτε γυρεύει.

3

Μόνο τὸ λύχνο τῆς ἔστιας φροντίζει
νὰ τὸν κρατῇ ἀναμμένο νύχτα· μέρα·
ὑπομονετικὴ καὶ χρυσοχέρα
μὲ προκοπῆς ἴδρωτα τὸν ποτίζει.

4

Τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ θέμελα ὡς τὴ στέγη
τὴν καθορεφτίζει, κι' ὅταν λείπῃ ἀκόμη.
Δὲν ἔχει γνώμη, μὰ ἥ δικῇ της γνώμη
τὸ διαφεντεύει. "Οπου τὸ χέρι δρέγει,

5

μοσχοβιλάει ἀπ' τὸ γλυκὸ ἄρωμά της.
Ἄντιλαλεῖ ἥ φωνή της κι' ἀν σωπαίνῃ.
Ἐξω ἀπ' τὸ σπίτι ἀδιάφορη διαβαίνει,
τόσο, ποὺ λησμονεῖ καὶ τ' ὅνομά της.

6

Στὸ σπίτι ὁ νοῦς της, πάντοτε στὸ σπίτι,
καὶ σ' αὐτοὺς καὶ σ' αὐτὰ που ἥ θύρα κλείνει.
Κι' ἀν κάποτε ἥ καρδιά της κάπου κλίνῃ,
ἥ Ἀθηνᾶ ὁδηγεῖ τὴν Ἀφροδίτη.

7

Κόρη—γλυκειὰ τῆς μάννας της ἐλπίδα,
καὶ τοῦ πατέρα της κρυφὸ καμάρι·
γυναικα—εὐτυχισμένος ποὺ τὴν πάρῃ·
μητέρα—τὴν εὐγνωμονεῖ ἥ πατρίδα.

1919.

Πατρικοὶ καηματιὲ.

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

"Ω, νὰ μ' ἀξίωνε ὁ Θεὸς κι' ἐμένα
νὰ βγάλω ἀπ' τὸ σπίτι μου μιὰ μέρα
σὰν καλὸς νοικοκύρης, τιμημένα,
τὴν ἀκριβὴ μοναχοθυγατέρα !

2

Νὰ τὴν ταιριάσω μ' ἔνα παλικάρι
καλὸ στὸ θώρι, στὴν καρδιά, στὸ ἔχει...
Ἄρμονικὸ νὰ πλέξουνε ζευγάρι
κι' ἄγρυπνα ἡ Παναγιὰ νὰ τὸ προσέχῃ.

3

Νὰ ζοῦν μὲ ἀγάπη πάντα καὶ μὲ ὅμονοια
δ' ἔνας γιὰ τὸν ἄλλονε, κι' οἱ δυό τους
γιὰ τὰ μικρά μου—ὦ, νὰ χαρῶ!—τ' ἀγγόνια.
ποὺ θὰ παιζογελοῦν στὸ σπιτικό τους.

4

Τί περηφάνεια θᾶχω στὴν καρδιά μου
στοῦ κόσμου τὸ κατώφλι ὅταν θὰ φτάσῃ
τ' ἀγγόνι, ποὺ θὰ πάρῃ τ' ὄνομά μου,
καὶ σ' ὅλα του, ἐκ Θεοῦ, θὰ μοδῆ μοιάσει!

5

Ὦ, νὰ μ' ἀξίωνε δ' Θεός, ποὺ βλέπει,
νὰ πλερωθῶ γιὰ τοὺς καλούς μους κόπους,
νὰ δώσω τὸ κορίτσι μου ὅπως πρέπει,
καὶ στὴ ζωὴν ν' ἀφήσω νέους ἀνθρώπους!

1929.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Περὶ τῆς ζενετείκης.

Ἀγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή. Τὸ μακρὸν τεῦτο (ἐκ 548 στίχων) ποίημα διεσώθη εἰς χειρόγραφον τοῦ 16ου αἰώνος, εὑρισκόμενον νῦν ἐν Βιέννη. Παραλλαγὴ αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς ἀθηναϊκὸν κώδικα, ὅχι τόσον καλή, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ 1567 μ. Χ. ὑπό τεινος Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Τὸ ποίημα δὲν εἶναι ἐνιαῖον, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα στιχουργήματα, τὰ δποτικά ἔχουν δλα τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν, (δηλαδὴ τὰ δάσανα τῶν ξειτευμένων), καὶ τὰ ὅποια παραλλάσσων φαίνεται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ διεσκεύασε καὶ συνεκόλλησεν ὅχι μὲ πολλὴν τέχνην δ συνθέσας τὸ ποίημα, παρεμβαλὼν εἰς

αὐτὸν καὶ πολλὰς παραινέσεις περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ φέρεται τις πρὸς τοὺς ξένους. Ὁ ποιγτής, ὅπως φαίνεται ἐκ τινῶν γλωσσικῶν ἔνδειξεων, ἔζη ἐν Κρήτῃ, ὅτο δὲ πιθανώτατα μοναχός. Τὸ ποιημα, παρ' ὅλα τὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς δημώδους λυρικῆς ποιήσεως.

Τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα εἶναι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Βάγνερ γενομένης τὸ 1874 ἐκδόσεως τοῦ διενναίου χειρογράφου· διεωρθώθησαν ὅμως ἐνιαυτοῦ λέξεις τινὲς συμφώνως πρὸς καλυτέρας γραφὰς τοῦ ἀθηγαϊκοῦ κώδικος, τὸν ὅποιον ἔξεδωκεν ἐσχάτως ὁ καθηγητής κ. Ἰω. Καλιτσουνάκης.

Θέλω νὰ κάτσω ταπεινῶς ὁ παραπονεμένος
διὰ ν' ἀρχίσω τίποτες ἐκ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου,
νὰ γράψω διαβάζουν τὴν ζωὴν μυριοτυραννισμένα·
5 νὰ βάλω λόγια θλιβερά, πικρά, φαρμακωμένα,
περὶ τῶν ξένων τές πικριές πῶς περπατοῦν στὰ ξένα,
καὶ πῶς διαβάζουν τὴν ζωὴν μυριοτυραννισμένα·
νὰ γράψω τὰ παθάνουσιν μυριοτυραννισμένοι,
τές θλίψεις καὶ τὰ βάσανα καὶ τές ἀναισχυντίες,
10 τὰ δάκρυα καὶ τές χολές, ὅπού οὐδὲν τοὺς λείπουν·
αὐτὰ νὰ γράψω ταπεινῶς ὅποδχουν κάθε ήμέραν.

"Ακουσον δὲ καὶ τῆς νυκτὸς τὸν ὕπνον πῶς διαβάζουν
οἱ ξένοι οἱ κακόμοιδοι καὶ οἱ κακογραμμένοι.
"Οταν γὰρ ἔλθῃ ἡ νυκτὶ ν' ἀναπαυθῇ ὁ κόσμος,
ὑπᾶ νὰ πέσῃ ὁ λεεινός, νὰ κοιμηθῇ ὁ ξένος,
15 ἀναθυμᾶται καὶ θρηνεῖ καὶ βαριαναστενάζει,
τὸ πῦς τὸν ἐκατήφερεν ἡ τύχη του 'σ τὰ ξένα
καὶ μυριοτυραννίζει τον νύκταν καὶ τὴν ήμέραν.
Κι ἀπὸ τὴν κάψην τὴν πολλήν, τὴν ἔχει ἡ καρδιά του,
νὰ πιῇ ὀλιγούτσικον νερὸν δαμὸν νὰ τὸν δροσίσῃ,
20 τὸ φᾶ του γίνεται πικρὸν σὰν ἄδολον φαρμάκι,
καὶ τὸ νερόν, ποὺ καταπιῇ δαμὸν νὰ τὸν δροσίσῃ,
χολὴ καὶ ἄλας γίνεται, κεντῷ τον εἰς τὰ σπλάγχνα.
"Αν ἥτον καὶ νὰ μπόρει τὸν ὕπνον νὰ κοιμᾶτον,
ἀλησμονήσειν ἥθελεν ὀλίγον ἐκ τὴν λύπην.
25 Τάχατε κλεῖ τὰ μάτια του, μήνα τὸν ἔλθη ὕπνος,
καὶ κόπτουν καὶ πλαντοῦσιν τον, δὲν ἡμπορεῖ τὰ κλείση

ἀπὸ τὸ δάκρυνον τὸ πολύ, τὸ χύνει καθ' ἡμέραν.

Στρέφει ποτὲ ^{”ς} τὴν μιὰν μεριὰν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην,
κι’ ὅλην τὴν νύκτα ὁ λεεινὸς γυρίζει δωσὺν ἀνέμη.

Κι’ ὅταν πρὸς τὴν βαθειὰν αὐγῆν, κοντὰ νὰ ἔημερώσῃ, 30
ἐκ τὸν πολύν του τὸν δαρμὸν κι’ ἀπὸ τὸν λογισμὸν του
δλίγον ἀγαλιάζεται, καὶ παίρνει τὸν ὁ ὑπνος,

καὶ ὀνειρεύετ’ ὁ λεεινός, ἄκουσον τί ἐβλέπει :

Φαίνεται τὸν, ^{”ς} τὸ σπίτιν του εὑρίσκεται ἀπέσω,
τάχατες ἡ μαννίτσα του λόγια τὸν συντυχαίνει : 35

«Ἐγείρου, υἱὲ Ἀλέξιε, ἐντύσου καὶ ποδέσου·
οἱ φίλοι σου σὲ κράζουσιν, οἱ ἀδελφοποιοί σου,
νὰ πᾶς νὰ εὐθυμήσετε εἰς ὕψιν περιβόλι,
καὶ νὰ χαρῆς, αὐθέντη μου, σὰν ἥσουν μαθημένος.»

Ξαφνίζεται ὁ λεεινός, σηκώνεται, καθίζει, 40
καὶ γίνεται χαιράμενος... Θεωρεῖ δλόγυρα του,
καὶ βρίσκεται ὁ λεεινὸς μόνος, μεμονωμένος.

Καὶ παρευθὺς ὁ δυστυχὴς ὁραγίζεται ἡ καρδιά του,
ἀναστενάζει, θλίβεται, πάλιν γογγύζει, πέρτει.

“Ω συμφορά, τὴν ἔχουσιν οἱ λεεινοὶ οἵξενοι ! 45

Ο ποιητὴς περιγράφει κατόπιν τὴν θέσιν τοῦ ξένου, ἐὰν
ἐπέλθῃ ὁ θάνατος· πῶς μόνος καὶ ἔρημος ψυχομαχεῖ καὶ τέλος
ρίπτεται εἰς «τράφον» ἀντὶ τάφου. Διὰ τοῦτο συμβούλευει νὰ μὴ
δνειδίζῃ κανεὶς τοὺς ξένους, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸὺς ἐπλασεν ὁ Θεός,
ὅτις ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἐπὶ τῇσι γῆσι ξένος καὶ ὑπέφερε τόσα.
— Ἀπὸ τὸν στίχον 155 ἀρχίζει νέα διήγησις διὰ τοὺς δυστυχεῖς
ξένους, τοὺς ὁποίους «δέρνει ἡ ξενιτειά καὶ μυριοτυραννεῖ τους»,
περιγράφονται δὲ πάλιν διὰ μακρῶν αἱ ταλαιπωρίαι αὐτῶν εἰς
τὰ ξένα.— Ἀπὸ τὸν στίχον 250 ἀρχίζει ἄλλο στιχοπλόκημα, εἰς
τὸ δόποιον ὁ στιχουργὸς ἐξιστορεῖ τὰ δεινὰ τοῦ ἰδικοῦ του ἐκπα-
τρισμοῦ. Ἀπηλπισμένος φοβεῖται δτι θ’ ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς στὴν
ξενιτειά, χωρὶς νὰ είναι πλησίον του κανένας ἀπὸ τοὺς ἰδικούς
του, καὶ ἀποφασίζει νὰ γράψῃ στὸ σπίτι του «ἔνα πιττάκι φι-
βερὸν καὶ παραπονεμένον». Ἄλλα, προσθέτει,

“Επὴν πρὸ πάντων ἔφθασεν ὁ θάνατος ^{”ς} ἐμέναν,
τὰ μέλη μου ἐτρόμαξαν, ὁ νοῦς μου ἐσκοτίσθη,
ἡ γλῶσσά μου ἐκόντηνεν, ὁ νοῦς μου ἐβυθίσθη, 355

τὰ χέρια μου ἐτρόμαξαν, δὲν ἦμπορῶ τοῦ γράφειν.
Κι' ὁσὰν τὸν νοῦν μου ἔφερα, ἐκάθισα τοῦ γράφειν.
Κι' ἀφότου τὸ ἀπέγραψα καὶ ἐτελείωσά το,
θέλω νὰ βρῶ ἔνα πουλίν, πονετικὸν πουλάκιν,
360 νὰ πάγη τὸ πιτάκιν μου ἢ τῆς μάννας μου τὰ χέρια.
Θεέ μου, τὸ γρηγορώτερον πονετικὸν πουλάκιν
νὰ δώσῃ τὸ πιττάκιν μου ἢ τῆς μάννας μου τὰ χέρια!
Κι' ἀφοῦ τὸ πιάση νὰ χαρῇ καὶ νὰ καλθαρδίσῃ,
πολλὰ φιλοθωρήματα νὰ δώσῃ στὸ πουλάκιν.
365 Κι' ἀφοῦ τὸ ἀναγνώσθευσιν καὶ μάθῃ τὸ τί γράφω,
νὰ ποίσῃ μάννες νὰ θλιβοῦν καὶ χῆρες νὰ θρηνήσουν,
οἱ ξένοι ὅσοι εὑρεθοῦν ὅλοι ν' ἄναστενάξουν,
νὰ κλάψουσιν καὶ θλιβερὰ διὰ τοὺς ἐδικούς των,
οἱ ἀδελφοὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ κύρης τὸν υἱόν του,
370 καλὴ γυνὴ τὸν ἄνδραν τῆς διὰ τὸ καλόν της ταίρι.

Καὶ τὸ χαρτὶ γάρ ἔγραψαι καὶ ἐτελείωσά το,
πουλία περιέσκυψιν καὶ τὸ χαρτὶ μου ἐπαίρουν,
κι' ἀπὸ μακρόθεν τὸ θεωρῶ τί θέλουν νὰ τὸ ποίσουν.
Βλέπω τα καὶ συνάχθησαν ἐντάμα τὰ πουλία,
375 κάθουνται, συμβουλεύονται καὶ συχνοψιθυρίζουν·
φαίνεται μ' ἀπ' τὸ σχῆμαν τους, τοῦτον τὸν λόγον λέγουν:
«Ποιόν μας ἐν γληγορώτερον, πονετικὸν ἀπ' ὅλα,
νὰ πάρῃ τοῦ ξενούτσικου ἐτοῦτον τὸ πιτάκιν,
νὰ τὸ ὑπᾶξ τῆς μάννας του, νὰ τῆς τὸ παραδώσῃ,
380 νὰ ἔχῃ φιλοδώρημαν, διποῖον τὸ ὑπάγει;»
Καὶ τὸ τρυγόνιν τὸ πουλίν λέγουσιν νὰ τὸ πάρῃ,
γιατ' εἶναι γληγορώτερον πονετικὸν πουλάκιν,
καὶ πάλιν ἀλλα εἴπασιν νὰ πᾶ τὸ χελιδόνι.
Καὶ δώκασίν του τὸ χαρτὶ καὶ παίρνει το καὶ πάγει.

385 Ἐσπούδασεν καὶ ἔφθασεν στοῦ ξένου τὴν μαννίτσα,
τῆς μάννας του τῆς ταπεινῆς, τῆς πολυπικραμμένης,
κι' ἐκάθισεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ κηλαδεῖ θλιμμένα.
Κι' ὡς τὸ εἰδ' ἡ μαννίτσα του ἡ πολυπικραμμένη,
390 κι' ὡς εἰχεν πάντα προθυμιὰ νὰ μάθῃ γιὰ τὸν ξένον,
πρὸς τὸ πουλάκιν ἔδραμεν μὲ τὴν καρδιὰν θλιμμένην,
καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ στέκει κι' ἄναρωτῷ το :

«Πουλάκιν, πόθεν ἔρχεσαι, τίνος χαρτὶ βαστάζεις ;
μὴ νάναι τοῦ ξενούτσικου υἱοῦ μου τὸ πιττάκιν ;
Πολλὰ φιλοδωρήματα, πουλάκιν, νὰ σὲ δώσω,
νὰ κτίσω τὴν φωλίτσα σου ^{τοῦ} τοῦ υἱοῦ μου τὸ κλινάριν, 395
νὰ σὲ θωρῶ, καλὸν πουλίν, καὶ νὰ παρηγοροῦμαί τοι .
Καὶ τὸ πουλίν ώς ἥκουσεν τὴν παραπόνεσίν της,
“ς τὰ στήθη της ἐκάθισεν καὶ τὸ χαρτὶ τῆς δίδει.
Καὶ παρευθὺς τὸ ἄρπαξεν, γλυκὰ καταφιλεῖ το,
κι” ἀπὸ τὴν παραπόνεσιν κι” ἐκ τὴν ἀδημονίαν 400
δλιγοψύχησεν πολλὰ κι” ἔπεσεν τοῦ θανάτου,
καὶ μὲ τὰ ὁδοστάματα μὲ ὅλις ἐσυνῆλθεν.
Τὰ μάτια της ἐτρέχασιν καὶ στάσιμον οὐκ εἶχαν,
τὸ στῆθος δέρνει δυνατά, βρυχᾶται ἀπὸ καρδίας,
καὶ μὲ τὰ χείλη τὰ πικρὰ τοῦτον τὸν λόγον λέγει : 405
«φέρετέ μου γραμματικὸν νὰ ἴδῃ τὸ πιττάκιν».

Γραμματικὸν ἐφέρασιν, καὶ τὸ χαρτὶ τοῦ δίδει.
“Ανοίγει, ἀναγνώθει το, ἀκούει τί τῆς γράφει,
μὲ πόνους πῶς τὸ ἔγραψεν, πιροφαρμακωμένους.
«Μαννίτσα μου πονετική, μὴ μὲ παντέχης πλέον. 410
Καὶ σεῖς, ἀδέλφια μου γλυκιά, ἀλησμονήσετέ με,
ὅτι ὅφις μ” ἐτριγύρισεν, βούλεται νὰ μὲ φάγῃ.
“ς τὰ γόνατά μου γεύεται, “ς τὰ στήθη μου δειπνάει,
κι” εἰς τὰ ξαθά μου τὰ μαλλιά ἐποῦκε τὴν φωλιάν του.
Καὶ πλέον μὴ παντέχετε μηδὲ μὲ καρτερεῖτε. 415
Σήμερον ἀποχαιρετῶ πατέρα καὶ μητέρα,
σήμερον ἀποχαιρετῶ ἀδέλφια κι” ἔξαδέλφια.
Σήμερον ἀποχαιρετῶ τοὺς ἐδικούς μου ὅλους,
τοὺς φίλους καὶ γειτόνους μους καὶ ἀδελφοποιτούς μου.
Σήμερον μαῦρος οὐρανός, σήμερον μαύρη μέρα, 420
σήμερον μαῦρον μήνυμαν ποὺ σ” ἔφεραν, μαννίτσα.
Σήμερον ἡ καρδίτσα σου ὁαγίζεται δι” ἐμένα,
καὶ ἡ δική μου ὅμοιώς τε ὁαγίζεται δι” ἐσένα.
Σήμερον μαῦρα φόρεσε, σήμερον μαῦρα βάλε,
ὅτι, μαννίτσα σπλαγχνική, ἀποχωρίζομαι σε. 425
Νῦν, ἀδελφάκια μους γλυκά, ὑπάγω εἰς ἄλλον κόσμον,
ὑπάγω ναῦρω θάνατον, νὰ λυτρωθῶ τὰ ξένα,
ὅτι ἐκατακάηκα ἐδῶ ^{τοῦ} τὴν ξενιτείαν.”

δ κόσμος γάρ δ δολερός, δ δόλιος μετὰ δόλου
430 πολλὰ μὲ κατεμάρανεν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν.
Θωρῶ τὸν τὸν παμψεύτικον, τροχὸς ἐν καὶ γυρίζει·
τοὺς μὲν ἀνάγει σήμερον, τοὺς δ' ἄλλους καταιβάζει,
καὶ τοὺς ἀνάγει σήμερον, πάλιν κλωθογυρίζει.
Θωρεῖτε, φίλοι κι' ἀδελφοί, τὸν δημεγέρτην κόσμον,
435 τὸ πῶς πλανᾶ τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν,
καὶ στέκει καὶ κομπώνει τὸν, ἡμέραν τὴν ἡμέραν,
ὡστε νὰ κάσῃ τὴν ψυχὴν δροῦ μὲ τὸ κοριμίν του.
Φυλάγεσθε, δ' ἀδελφοί, μήπως καὶ σᾶς πλανῆσῃ,
καὶ δίξῃ σας εἰς ἔεντειάν κακὰ κυβερνημένους,
440 καὶ μυριοτυραννίσῃ σας εἰς ὅλην τὴν ζωὴν σας.
Ἄλλὰ πάντα τοὺς ταπεινοὺς τοὺς ἔενους εἰς τὰ ἔνα
πάντοτε συνοδεύετε, παραμυθίζετε τευς,
μήπως καὶ σεῖς, ἢν πέσετε, ναῦρετε συνοδίαν,
νὰ ἔχετε καὶ τὸν Θεὸν βοήθειαν στὸν κόσμον».

Tὸ πωίημα ἔξακολουθεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μέχρι τέλους.
Συντέθη περὶ τὸ 1500.

Φούρεος.

Pήγα Βελεστινλῆ.

Ως πότε, παλικάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια, στὲς ὁάχες, στὰ βουνά;
Σπηλιές νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμεν ἀπ' τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
5 Νὰ κάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας, κι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς;
Κάλλιο ναι μᾶς ὥρας ἔλευθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

Τί σ' ὧφελεῖ κι' ἀν ζήσης, καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά;
10 Στοχάσου πῶς σὲ ψαίνουν καθ' ὅρα στὴ φωτιά.
Βεζύρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι' ἀν σταθῆς,
δ τύρρανος ἀδίκως σὲ κάνει νὰ γαθῆς.
Δουλεύεις ὅλη μέρα, εἰς δ', τι κι' ἀν σοῦ πῆ,
κι' αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμα σου νὰ πιῇ.

- “Ο Σοῦτσος κι’ δ’ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτης εἰν’ νὰ ίδῃς. 15
‘Ανδρεῖοι καπετάνιοι, παπάδες, λαϊκοὶ
σκοτώθηκαν, κι’ ἀγάδες, μὲ ἄδικο σπαθί.
Κι’ ἀμέτρητ’ ἄλλοι τόσοι, καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμιοί,
ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμμιὰ ἀφορμή. 20
- “Ελᾶτε μ’ ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν
νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
Σᾶς κράζει ἡ Πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
ζητᾷ τὴν συνδομήν σας μὲ μητρικὴ φωνή.
Συμβούλους προσκομιμένους μὲ πατριωτισμὸν 25
νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν δρισμόν.
“Ο νόμος νάναι δ’ πρῶτος καὶ μόνος ὁδηγὸς
καὶ τῆς πατρίδος ἔνας νὰ γίνη ἀρχηγός.
Γιατὶ κι’ ἡ ἀναρχία δμοιάζει τὴν σκλαβιὰ
νὰ ζῶμεν σὰν θηρία εἰν’ πιὸ σκληρὴ φωτιά. 30
Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ψηλὰ στὸν οὐρανὸν
ἄς πούμε ἀπ’ τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα στὸν Θεόν :
«Ω βασιλεῦ τοῦ κόσμου, ὁρκίζομαι σὲ Σὲ
στὴν γγώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ.
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ,
εἰς τὰ ταξίματά τους νὰ μὴ παραδοθῶ. 35
“Ἐν ὅσφι ζῶ στὸν κόσμον, δ’ μόνος μου σκοπὸς
γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω θὲ νάναι σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα συντρίβω τὸν ζυγόν,
ἀχώριστος νὰ εἴμαι ἀπὸ τὸν στρατηγόν. 40
Κι’ ἀν παραβῶ τὸν ὄρκον, ν’ ἀστράψῃ δ’ οὐρανὸς
καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ, νὰ γένω σὰν καπνός».
- Σ’ ἀνατολὴ καὶ δύση καὶ νότον καὶ βοριᾶ
γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι νάζωμεν μιὰ καρδιά.
Στὴν πίστιν του καθένας ἐλεύθερος νὰ ζῇ,
στὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζί. 45
“Οσ’ ἀπ’ τὴν τυραννίαν πῆγαν στὴν ξενιτειὰ
στὸν τόπον του καθένας ἄς ἐλθῃ τώρα πιά.
“Η ‘Ρούμελη τοὺς κράζει μ’ ἀγκάλας ἀνοικτάς,
τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπους, ἀξίας καὶ τιμάς. 50

*Ως πότε δόφφικιάλος σὲ ξένους βασιλεῖς ;
*Έλα νὰ γίνης στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ,
ἢ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
55 Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν, δὲν εἶναι πλιὸ ἔχθροι
ἀδέλφια μας θὰ γένουν, ἃς εἶναι κι ἔθνικοι.
Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν ἀντίκρου νὰ σταθοῦν,
ἔκεινοι, καὶ δικοί μας ἄν εἶναι, ἃς χαθοῦν.

Τί στέκεις, Πασβαντζόγλου, τόσον ἐκστατικός ;
60 Τινάξου στὸ Μπαλκάνι, φώλιασε σὰν ἀετός.
Τοὺς μπούφους καὶ κοράκους καθόλου μὴν ψηφᾶς,
μὲ τὸν ὁγιαῖ ἑνώσουν, ἀν θέλης νὰ νικᾶς.
Σιλίστρα καὶ Βραΐλα, Σμαήλι καὶ Κιλί,
Βεντέρι καὶ Χοτήνι ἔσενα προσκαλεῖ.
65 Στρατεύματά σου στεῖλε, κι ἔκεινοι προσκυνοῦν,
γιατὶ στὴν τυραννίαν νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.

Βουλγάροι κι Ἀρβανίτες, Αρμένοι καὶ Ρωμιοί,
Αράπηδες καὶ Ασπροί, μὲ μιὰ κοινὴν ὁρμή,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί,
70 πὼ; εἴμεθ' ἀνδρειωμένοι παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.
Σουλιῶται καὶ Μανιάται, λιοντάρια ξακουστά,
ῶς πότε στὲς σπηλιές σας κοιμᾶστε σφαλιστά ;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, Ολύμπου σταυραετοί,
κι Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια, γενῆτε μιὰ ψυχή.
75 Σπετσῶν, Ψαρρῶν καὶ Υδρας θαλασσινὰ πουλιά,
ὅ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιά,
νὰ κάψτε τὴν ἀρμάδα τοῦ καπετάν Πασιᾶ,
νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν, κι ἐις τὴν Αγιά Σοφιά.
Καὶ ὅσοι τοῦ πελάγου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
80 ἐδῶ ἃς τρέξουν ὅλοι τυραννους νὰ νικοῦν.
Μὲ ἐμᾶς κι ἔσεις, Μαλτέζοι, γενῆτε μὲ δρμή,
κατὰ τῆς τυραννίας διχθῆτε μὲ δρμή.
Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια, γιὰ πρώτη σας δουλειὰ
δικόν σας ἔναν βέην κάμετε βασιλιᾶ.
85 Χαράτζι τῆς Αίγυπτου στὴν Πόλ' ἃς μὴ φανῇ,
γιὰ νὰ ψιφήσῃ ὁ λύκος, δποὺ σᾶς τυραννεῖ.

Καὶ σὺ ποὺ στὸ Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς,
Πασᾶ, καιρὸν μὴ γάνης στὸν κάμπον νὰ φανῆς.
Μὲ τὰ στρατεύματά σου εὐθὺς νὰ σηκωθῆς,
στῆς Πόλης τὰ φερμάνια ποτὲ νὰ μὴ δοθῆς. 90
Ποτὲ μὴ στοχασθῆτε πῶς εἶναι δυνατός·
καρδιογέτυπᾶ καὶ τρέμει σὰν τὸν λαγὸ κι' αὐτός.
Τρακόσοι Γκιρτζιαλῆδες τὸν ἔκαμαν νὰ διῇ,
πῶς δὲν μπορεῖ μὲ τόπια μπροστά τους νὰ ἔβγῃ.
Λοιπόν, γιατί ἀργεῖτε, τί στέκεσθε νεκροί;
Ξυπνήσατε, μὴν εἰσθε ἐνάντιοι κι' ἔχθροι. 95
Πῶς οἱ προπάτορές μας ὁμοῦσαν σὰν θηριά,
γιὰ τὴν Ἐλευθερία πηδοῦσαν στὴ φωτιά;
Ἐτσι κι' ἐμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
τ' ἀρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά. 100
Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους, ποὺ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
καὶ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
Στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου νὰ λάμψῃ ὁ Σταυρὸς
κι' εἰς τὴν δικαιοσύνην νὰ σκύψῃ ὁ ἔχθρος.
Οὐ κόσμος νὰ γλυτώσῃ ἀπ' αὔτην τὴν πληγή, 105
κι' ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τὴν γῆ.

Ἐτυπώθη τὸ πρῶτον τὸ 1797.

Τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος.

('Απόσπασμα ἀπὸ τὸν Δὸν Ζουάν).

τοῦ Δρόδου Βύρωνος.

Ἐλσαγωγή. Τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὄποιου ἐταξίδευεν ὁ Ἰσπανὸς νεανίας Δὸν Ζουάν, ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἀνατολήν, καταληφθὲν ὅπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας, ἐναυάγησε, καὶ μόνος ἐξ ὅλου τοῦ πληρώματος ἐσώθη ὁ νεανίας ἐπὶ μικρᾶς νήσου τῶν Κυκλαδῶν. Ταύτην κατεῖχε, κατὰ τὸν ποιητήν, διπλούσιος Ἐλλην ἀρχηγὸς πειρατῶν Λάμπρος, δοτιεὶχε κόρην τὴν Χαηδήν. Ἡ νεᾶντις ἡγάπησε περιπαθῶς τὸν Δὸν Ζουάν, ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἐτέλεσε μετ' αὐτοῦ τοὺς γάμους της, "Ἐλλην ποιητής <ἔψαλλεν, ἦ τούλάχιστον ἥθελεν, ἦ ἐπρεπε νὰ ψάλλῃ>, ως λέγει ὁ Βύρων, τοὺς ἐπομένους στίχους:
Ἄλεξ. Σαρᾶ Νεοελλ. 'Αναγνώσια σ' Γυμνασίου Σειδ. Ζ', 1938 13

1

Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδας ! ὡς νησιὰ βλογημένα,
ποὺ μὲ ἀγάπη καὶ φλόγα μιὰ Σαπφὸς τραγουδοῦσε,
ποὺ πολέμων κι' εἰρήνης δῶρα λάμπαν στρωμένα,
ποὺ τὸ φέγγος του ὁ Φοῖβος ἀπ' τὴ Δῆλο σκορποῦσε !
"Ἄχ, ἀτέλειωτος ἥκιος σᾶς χρυσώνει ὡς τὰ τώρα,
μὰ βασίλεψαν ὅλα, ὅλα τ' ἄλλα σας δῶρα !

2

Καὶ τῆς Χίος τὴ Μοῦσα, καὶ τῆς Τέως τὴ λύρα,
ἀντρειωσύνης κι' ἀγάπης δοξαρίσματα πρῶτα,
σ' ἄλλους τόπους γιὰ φήμη τὰ μετάφερε ἡ Μοῖρα,
γιατ' ἡ μαύρη τους μάννα μήτ' ἀν ζοῦνε δὲ ὁρτά !
Κι' ἀντιλάλησαν ξάφνω παραπέρα στὴ Δύση
ἀπ' ἐκεῖ ποὺ ἀνθίζαν τῶν «Μακάρων αἱ νῆσοι».

3

Τὰ βουνὰ τὸ μεγάλο Μαραθῶνα θωρᾶνε,
κι' ἡ ἀθάνατη βλέπει τὰ πελάγη κοιλάδα.
"Ἐκεῖ πέρα μονάχος συλλογιούμονυ πὼς νῦναι
θὰ μποροῦσε καὶ πάλε μιὰ ἔλευθερη Ἑλλάδα !
Γιατί, πὼς νὰ κοιτάξω τὸ Περσάνικο μνῆμα,
καὶ νὰ λέγω πὼς εἶμαι τῆς σκλαβιᾶς κι' ἔγῳ θῦμα !

4

Στὸν γκρεμὸν ποὺ ἀντικρύζει τὴ μικρὴ Σαλαμῖνα
βασιλέας θρονιάστη μιὰν ἡμέρα, καὶ κάτου
δίχως τέλος καράβια μὲ τάμετρητα ἐκεῖνα
μαζευτήκανε πλήθη.—"Ηταν ὅλα δικά του.
Τὴν αὐγὴ μὲ καμάρι τὰ μετροῦσ' ἐκεῖ πέρα,
μὰ τί γένηκαν ὅλα, σὰν ἐβράδιαστ' ἡ μέρα ;

5

Ποῦναι ἐκεῖνα ! Ποῦ εἶσαι, ὡς πατρίδα καημένη !
Κάθε λόγγος σου τώρα κι' ἀκρογιάλι ἐβωβάθη !
Τῶν παλιῶν τῶν ἥρωών ενας μῆθος δὲ μένει,
τῆς μεγάλης καρδιᾶς τους κάθε χτύπος ἔχαθη.
Καὶ τὴ λύρα σου ἀκόμα τὴν ἀφῆκες, ωμένα !
ἀπ' τοὺς θείους σου ψάλτες, νὰ ξεπέσῃ σ' ἐμένα !

6

Μέσος στὸν ἄδοξο δρόμο ποὺ μιὰ τύχη μὲ σέρνει
· μὲ φυλή ποὺ σηκώνει τῆς σκλαβιᾶς ἀλυσίδα,
κάποιο βάλσαμο κρύφιο στὸ τραγούδι μου φέρνει
· ή ντροπὴ ποὺ μὲ πιάνει γιὰ μιὰ τέτοια πατρίδα !
Καὶ τὶ νᾶβρη ἐδῶ ἄλλο ποιητὴς παρὰ μόνο
· γιὰ τοὺς "Ελληνες αἰσχος, γιὰ τὴ χώρα τους πόνο !

7

Πρέπει τάχα νὰ κλαῖμε μεγαλεῖα χαμένα,
καὶ ντροπὴ νὰ μᾶς βάφῃ ἀντὶς αἷμα, σὰν πρῶτα ;
Βγάλε, ὃ γῆ δοξασμένη, ἀπ' τὰ σπλάχνα σου, ἔνα
· ἰερὸ ἀπομεινάρι τῶν παιδιῶν τοῦ Εὑρώτα !
· "Απ' ἐκειὸν τοὺς Τρακόσοντας τρεῖς ἀν ἔρθουνε, φτάνουν,
· ἄλλη μιὰ Θερμοπύλα στὰ βουνά σου νὰ κάνουν.

8

Πῶς ! Ἀκόμα σωπαίνουν ; Πῶς ! Ἀκόμα ἡσυχάζουν ;
"Οχι, ὅχι ! Ἀκούγω τὶς ψυχὲς ἀπ' τὸν "Άδη
· σὰν ποτάμι ποὺ τρέχει μακρυνά, νὰ φωνάζουν :
«Ἐνας μόνο ἀς σαλέψη ζωτανός, καὶ κοπάδι
ἀπ' τὴ γῆς ἀποκάτου λεβεντιὰ ξεκινοῦμε.
· Εἰν' αὐτοὶ ποὺ κοιμοῦνται· ἐμεῖς ὅλοι σ' ἀκοῦμε !»

9

"Ἄχ, τοῦ κάκου, τοῦ κάκου ! "Άλλες λύρες στὰ χέρια !
Μὲ σαμιώτικο τώρα τὸ ποτῆρι ἀς γεμίσῃ.
"Αφησε αἷμα καὶ μάχες γιὰ τὰ τούρκικ' ἀσκέρια,
καὶ καθένας τὸ αἷμα τοῦ ἀμπελιοῦ του ἀς μᾶς χύσῃ !
Δέξ τους ! "Ολοι ξυπνᾶνε καὶ πετοῦν ὡς ἀπάνω,
τοῦ μικρόψυχου Βάκχου τὸ ἐγκώμιο σὰν κάνω !

10

Τὸ χορὸ τὸν πυρρίχιον ὡς τὰ τώρα βαστᾶτε,
· ή «πυρρίχιος φάλαγξ» ποῦ νὰ πῆγε, καημένοι ;
· "Απὸ δυὸ τέτοια δῶρα πῶς ἐκεῖνο ἔχεντε
ποὺ ψυχὲς ἀντρειώνει καὶ καρδιὲς ἀνασταίνει ;
Καὶ τὰ γράμματα ἀκόμα ἐνὸς Κάδμου κρατεῖτε.
Τάχα νάταν γιὰ σκλάβους τὰ ψηφιά του, ςαμεῖτε ;

11

Τὸ σαμιώτικο χύνε στὸ ποτήρι ὡς τὰ χείλη !
 "Οξω οἱ λύπες ! Ἐλᾶτε μὲ τὴν πλώσκα γεμάτη !
 "Ετσι ἔψελνε ὁ θεῖος Ἀνακρέοντας, φίλοι !
 Σκλάβος ἦταν κι' ἐκεῖνος, μὰ ἐνδὸς Πολυκράτη.
 "Απὸ ξένους τυράννους δὲν ἔγνωριζαν τότες
 ἦταν αἷμα δικό τους, σὰν κι' αὐτοὺς πατριῶτες..

12

Τὴ Χερσόνησο ἔνας μιὰ φορὰ τυφαννοῦσε,
 μὰ διαφέντευε πρῶτος τὰ καλά, τὴν τιμὴ της.
 Μιλτιάδη τὸν λέγαν. "Ἄχ, καὶ πάλε νὰ ζοῦσε,
 ἵνα ἂς εἶχε ἡ πατρίδα τέτοιο πάλε παιδί της !
 Βασιλιᾶς σὰν κι' ἐκεῖνον ποιό λαὸ δὲ μαζεύει !
 Βασιλιᾶς ποὺ μ' ἄγαρη μοναχὴ σὲ δεσμεύει.

13

Στὸ ποτήρι μου πάλε τὸ σαμιώτικο χύνε !
 Στὸ Σουλιώτικο βράχο, πρὸς τῆς Πάργας τὸ χῶμα,
 γενεὰ σιδερένια ὡς τὰ σήμερα εἶναι,
 ποὺ ἀπὸ μάννες Δωρίδες λέσ καὶ βγαίνει ἀκόμα.
 "Ισως μένει ἐκεῖ πέρα κάποιος σπόρος κρυμμένος,
 ποὺ θὰ δείξῃ ἂν δὲν εἴναι Ἡρακλείδικο γένος.

14

"Απ' τοὺς Ἀπιστούς Φράγκους λευτεριὰ μὴ ζητᾶτε !
 "Ἐκεῖ ζοῦν ἥγεμόνες ποὺ πουλοῦν κι' ἀγοράζουν.
 Μὲ δικό σας τουφέκι καὶ σπαθὶ πολεμᾶτε !
 Αὐτοῦ θάβοετ' ἐλπίδα, κι' ὅ,τι θέλουν ἂς τάζουν.
 Ζυγὸς Τούρκου, μὲ Φράγκου πονηριὰ σὰν ταιριάσουν,
 τὴν ἀσπίδα, ὅσο νᾶναι δυνατή, θὰ τὴ σπάσουν.

15

Μὲ σαμιώτικο πάλε τὸ ποτήρι ἂς γεμίσῃ !
 Μέσο' στὸν ἥσκιο χορεύοντας οἱ κοπέλλες μας πάλι.
 Σὰν τὰ μαῦρα τους μάτια δὲν εἰδε ἄλλα ἢ φύση.
 Μὰ σὰ βλέπω τὴ νιότη καὶ τάφρατα τους κάλλη,
 τὸ δικό μου τὸ μάτι τὸ θολώνει μιὰ στάλα,
 ποὺ γιὰ σκλάβους φυλάγουν τῶν βυζιῶν τους τὸ γάλα !

Στοῦ Σουνίου θὰ καθίσω τὸ μαρμάρινο βράχο,
σύντροφό μου τὸ κῦμα τοῦ Αἶγαίου θὰ κάνω,
αἱ τὸ ἐμένα νάκούγῃ, κι' ἔγὼ ἐκεῖνο μονάχο,
κι' ἐκεῖ ἀπάνω σὰν κύκνος μὲ τραγούδι ἃς πεθάνω.
Δὲ σηκώνει ἡ ψυχή μου σκλάβα γῆ! Χτύπα κάτω
τῆς σκλαβιᾶς τὸ ποτήρι, κι' ἃς πάῃ νᾶναι γεμάτο!

Τὸ ποίημα ἐγράφη τὸ 1818. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Ἀργύρη
Ἐφταλιώτη ἐδημοσιεύθη τὸ 1903.

Τὸ Κύδρατόποιολο.

(Απὸ τὰ «Τραγούδια τῶν Ἑλλήνων»).

Τουλιέλμου Μύλλερ.

Ἡμουνα μικρὸ παιδάκι καὶ μαζί του μιὰν ἡμέρα
ὅ πατέρας μου μὲ πῆρε στὰ μακριὰ πελάγη πέρα.
Μοῦμαθε εὔκολα κολύμπι μ' ἔνα χέρι δυνατὸ
μέσ' στὰ κύματα νὰ πέφτω κι' ὡς τὴν ἄμμο νὰ βουτῶ.
Ἄσημόφραγκο πετοῦσε τρεῖς φορὲς μέσ' στὸ νερὸ
καὶ γιὰ δῶρο μοῦ τ' ἀφήνει, μόνο ἀν τρεῖς φορὲς τὸ βρῶ. 5
Ὑστερα κουπὶ μοῦ δίνει καὶ στὴ βάρκα του μὲ βάζει,
ἔνῳ ἀκούραστος κοντά μου στέκεται καὶ μὲ γυμνάζει.
Μοῦμαθε νὰ σπῶ τὸ κῦμα μ' ἔνα χτύπο κοφτερό,
τὰ μπουρίνια ν' ἀποφεύγω, τὰ κοτρώνια ν' ἀψηφῶ. 10
Κι' ἀπὸ τὴ μικρὴ βαρκούλα στὸ καράβι του μὲ παίρνει
ποὺ στοὺς βράχους καὶ στὶς ξέρες ἄγρια τρικυμιὰ μᾶς σέρνει.
Πάνω στὸ ψηλὸ κατάρτι κοίταζα στὸ περιγιάλι,
νὰ περνοῦν βουνὰ καὶ κάστρα πίσω μας μὲ βιὰ μεγάλη.
Κάθε πέταμα μοῦ δείχνει τῶν πουλιῶν νὰ μελετῶ, 15
κάθε φύσημα τοῦ ἀγέρα, κάθε νέφος νὰ κοιτῶ.
Κι' ἀν λυγοῦσε τὸ κατάρτι μέσα στὴν ἀνεμοζάλη,
κι' ἀν μ' ἐρδάντιζε τὸ κῦμα λούζοντάς με ὡς τὸ κεφάλι,
ὅ πατέρας μου στὰ μάτια μ' ἔβλεπε μὲ προσοχή:
στὸ καλάθι ἔγὼ καθόμουν δίχως φόβου ταραχῆ. 20
Τότε μ' ὅψη φλογισμένη, λέει, καὶ μάτι ἀστραφτερό:
«Βλογημένο τὸ σπαθί σου, *Υδραιόπουλο μικρό!»

Σήμερα σπαθί στὸ χέρι μοῦζαλε καὶ μ' ἄγια ἐλπίδα
μ' ὥρκισε νὰ πολεμήσω γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴν Πατρίδα.
25 Μὲ τὸ βλέμμα του ἀπ' τὰ πόδια μ' ἔμετροῦσε ὡς τὴν κορφὴν
καὶ τὸ βύθιζε, θαρροῦσες, στὴν καρδιά μουν σὰν καρφί.
Ἄπ' τὸ χέρι τὸ σπαθί μουν ξάφνουν μιὰ στιγμὴ τ' ἀρπάζει
καὶ κρατῶντας τὸ σὰν ἄνδρας, πρὸς τὸν οὐρανὸν κοιτάζει,
Κι' εἶπε μ' ὅψη φλογισμένη καὶ μὲ μάτι ἀστραφτερό :
30 «Βλογχμένῳ τὸ σπαθί σου, 'Υδραιόπουλο μικρό !»-

Τὸ ποίημα ἐδημοσιεύθη τὸ 1821. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ
Γεωργίου Στρατήγη τὸ 1921.

Τὸ Ἑλληνόπουλο.

Bίκτωρος; Οὐγκώ..

1

Τοῦρκοι διαβῆκαν χαλασμός, θάνατος πέρα-πέρα...
Ἡ Χίος, τὸ καλὸ νησί, ἔμεινε μαύρη ξέρα,
μὲ τὰ κρασιά, μὲ τὰ δεντρά της.
Ἡ Χίος, ποὺ ἀρχοντόσπιτα, βουνάκια καὶ λαγκάδια
καὶ νιές πιασμένες στὸ χορὸ καμμιὰ φορὰ τὰ βράδια
καθρέφτιζε μέσ' στὰ νερά της.

2

Ἐρμιὰ παντοῦ... Μὰ κοίταξε, ἀπάνουν ἔκει στὸ βράχο,
στοῦ κάστρου τὰ χαλάσματα, ἔνα παιδὶ μονάχο,
κρατεῖ σκυμμένο τὸ κεφάλι...

Κάθεται, μόνο στήριγμα καὶ σκέπη τοῦ ἀπομένει
μιὰ κάτασπρη ἀγράμπελη, σὰν κεῖνο ξεχασμένη
μέσ' στὴ φθιορὰ τὴν πιὸ μεγάλη.

3

«Φτωχὸ παιδί, ποὺ κάθεσαι ξυπόλυτο στὲς ὁάκες,
γιὰ νὰ μὴν κλαῖς λυπητερά, τί ὕθελες τάχα νᾶχες ;

Γιὰ νὰ ἰδῶ τὰ θαλασσένια
ματάκια σου ν' ἀστράψουνε, νὰ ξαστερώσουν πάλι,
καὶ νὰ σηκώσῃς χαροπὰ σὰν πρῶτα τὸ κεφάλι
μὲ τὰ μαλλιὰ τὰ χρυσαφένια ;

4

Τέ θέλεις, ἀτυχὸ παιδί, τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω,
γιὰ νὰ τὰ πλέξῃς ξέγνοιαστα, καὶ γιὰ νὰ καμαρώσω
στὴν πλάτη σου ἀπιθωμένα
μαλλάκια, ποὺ δὲν τ' ἄγγιξε τοῦ ψαλιδιοῦ ἥ κόψη,
καὶ κλαῖνε σκόρπια ὀλόγυρα στὴν ὅμορφή σου δύψη,
σὰν τῆς ἵτιᾶς τὰ φύλλα, ὠιμένα;

5

Σὰν τί μποροῦσε ἀπὸ σὲ νὰ διώξῃ τὸ μαράζι;
Μήπως τὸ κρίνο τοῦ Ἱράν, ποὺ τῶν ματιῶν σου μοιάζει;
"Η μή τως ὁ καρπὸς ποὺ κάνει
τὸ δένδρο, ποὺ ὁ παράδεισος τῶν Μουσουλμάνων ἔχει,
κι' ἔνα καθάριο ἀλογό, χρόνια ἐκατὸ κι' ἄν τρέχῃ,
νᾶβγῃ ἀπ' τὸν ἥσκιο του δὲν φτάνει;

6

"Η τὸ πουλί, ποὺ ψέλνοντας στὰ δάση νύχτα ὡμέρα,
περονᾶ στὴ γλύκα, στὸν ἥχο, καὶ ντέφι καὶ φλογέρα;
Τί θές ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ πλούτη;
Τάνθος, τὸν ὅμορφο καρπό, ἥ τὸ λαμπρὸ πουλάκι;»
Καὶ μοῦ εἶπε τὸ Ἑλληνόπουλο, τὸ γαλανὸ παιδάκι:
«Βόλια ἔγώ θέλω καὶ μπαροῦτι!»

Ἐγράφη τὸ 1828. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Κωστῆ Πα-
λαμᾶ ἐδημοσιεύθη τὸ 1900.

·III· Ἐλληνέδα μητέρα.

(ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν)

Διουνσίου Σολωμοῦ.

Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴν κούνια σου, καλό μου,
ἄλλὰ τὸ χέρι δέν είναι ποὺ τέσφιγγε στὴ νίκη.
Μακρὺς ὁ λάκκος π' ἄνοιξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου.
Κάμπους, βουνά, χωρὶς αὐτὸν μάχης καπνοὶ σκεπάζουν·
ἄλλ' αὐτὸ τώρα ποὺ κοινῶ τ' ἀμέριμνο κορμάκι 5
αὔριο θὰ γίνῃ δύναμη ποὺ ὁ λογισμὸς κινάει,
καὶ στῆθι ἀντρίκιο θὰ στηθῇ στὲς σαΐττιες τῆς Μοίρας.
Βρέχει τὰ βέλη τῆς αὐτὴ στὰ ὕψη τῶν ἀνδρείων,
ποὺ ἔκει στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι.

- 10 Χαρες και πλούτη νὰ χαθοῦν, και τὰ βασίλεια, κι' ὅλα,
τίποτε δὲν εἶναι, ἀν στητὴ μέν' ἡ ψυχὴ κι' ὀλόρθη.
"Ολα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾶς χαμογελῶντας,
κι' ἀνθοὶ σ' αὐτά, παντοῦ κι' ἀργά, βλασταίνουν ὡς τὸν τάφο"
φυτρώνει και στὸ σκότος του τοῦ Παραδείσου τ' ἄνθι.
- 15 Τοῦ κόρφου σύ, τῆς ἀγκαλιᾶς ἀγαπημένο βάρος,
σπουδαῖς, μὴν ἀργεπορῆς βάρος νὰ γίνησ τρόμου
ἐκεῖ ποὺ οἱ χείμαρροι τοῦ ἔχθροῦ τρομαχτικὰ βρυχίζουν.
"Ἄλλα τὸ κέρι σου ζωστὸ πλιὰ στὸ λαιμό μου γύρω
δὲ θάναι τότε, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τ' ὀλεθροφόρο ξίφος.
- 20 Τῆς Μοίρας ἔτσ' οἱ δύναμες ὅσο τρανές κι' ἀν εἶναι,
κι' ἀν πέσης σὺ στὸν πόλεμο, μένουν ἐκεῖνες, ὅπως
τῆς κούνιας τὰ κινήματα ποὺ τώρα σὲ κοιμίζουν.
Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μὴ δίκως μάννα μείνῃς.
Θὰ ζώῃ ἐκείνη τὸ σπαθὶ μέσ' στὸ βυζὶ ἀποκάτου,
- 25 κι' ἐμπρός! σημαία και σπαθί, ψυχή, ψυχὴ και τίκη!
Τὴν ψυχὴ μέσα μου γροικῶ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου,
και χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν Ἀμαζόνες.
"Αντρες, γυναικες εἰν", κανεὶς δὲ θὰ δωτᾶς στὴ μάχη.
Κοίτα τοὺς λάκκους!—ἀλλὰ τί μπορεῖς σὺ νὰ κοιτάξῃς;
- 30 "Απειρους λάκκους, ἀπειρους γεμίζουν οἱ νεκροὶ μας·
πέφτειν" ἐμεῖς, τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει,
και σ' ὅλα ζῆ τὰ στήθη μας τούτ' ἡ πνοὴ και μόνη,
ποὺ φλόγα γίνεται φρικτὴ καθολικοῦ πολέμου,
ποὺ κάθε γῆ και θάλασσα παντοῦ περιλαβαίνει,
- 35 ποὺ ζώνει ἐσὲ και σκίρτημα και τῆς κουνιᾶς σου δίνει.
Σκίρτα, κουνιά, μ' εὐχὴ χαρᾶς γιὰ τὸ καλὸ ποὺ θάρθῃ!
Γλυκὰ κι' ἡ τύχη μου γελᾶ, γιατὶ ἡ στιγμὴ ναι τούτη
ποὺ τ' ἀκριβά σου βλέφαρα σηκώνονται κι' ἀφήνουν
τὸ χαμογέλιο τῆς ματιᾶς νὰ λάμψῃ, σ' ὅλα τ' ἀλλα
- 40 ἀβέβαιο και τρεμάρενο, ἀλλ' ὅχι και σ' ἐμένα.
"Ελα σ' ἐμέ, τῶν σπλάχνων μου γλυκὸ βλαστάρι· θέλω
γιὰ μιὰ στιγμὴ γοργὰ π' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω·
θέλω τὸ μέτωπο δ καπνὸς τῆς μάχης νὰ σοῦ γγίξῃ,
πλατιὰ τὸ στῆθός σου, βαθιά, νὰ πνέῃς ὀλέθρου φλόγα.
- "Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Γεωργίου
Καλοσγούρου τὸ 1902.

Τὸ τραγούδει τῶν προσφύγων.

Κωστή Παλαμᾶ.

« . . . Γιὰ τὴν καινούρια γέννα
 π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι' ὅλο κινάει γιὰ νᾶρθη,
 κι' ὅλο συντρίμμια χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων». .
 (Παλαμᾶ, Βωμοὶ (1915), δελτίς 20).

1

Οὔτε τὸ ἀνάθεμα σκληρό, μῆτε ὁ πνιγμένος θρῆνος.
 "Α! καὶ στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔθνικῶν παθῶν,
 θειε "Ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ ὁ κοίνος
 τῶν Εὐαγγελισμῶν!

2

Κι' ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ σπαθιοῦ κι' ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου
 τοὺς ἥρωες κι' ἀπὸ τὰ στεφάνια ποὺ εἶναι ἀγκαθωτά,
 κι' ἀπὸ τὰ δαφνοστέφανα κι' ἀπὸ τοῦ Πολέμου ἀγρίου
 τοῦ μακελλάρη ὅσα σφαγτά,

3

κι' ἀπὸ τῶν ἀγώνων τὰ λιοντάρια κι' ἀπὸ τὰ κουφάρια
 κι' ἀπὸ τὴ μαύρη ἀπόκρυφη βουλὴ—ποιοῦ τάχα θεοῦ; —
 μέσ' στὰ ξεθεμελιώματα, στοῦ χαλασμοῦ τ' ἀχνάρια
 γίνεται ἡ δόξα ἐνὸς λαοῦ.

4

Πόσο ἀκοιβὰ πληρώνεται τ' ἀνθίσμα τῶν πατρίδων,
 τοῦ μάρτιου κι' ἀπόλλη τῶν ἔθνῶν ὁ ξαναγεννημός!
 Προφήτηνυμά τους κάποτε δὲν εἶναι τάχα ἀκρίδων
 ὄχμασμα καὶ δρινῶν ταραμός;

5

"Ελλάδα, ἐσὺ ποὺ ὅλα τὰ λέει τ' ἀθάνατο ὄνομά σου,
 πηγή, ἀπὸ σὲ πάντα ἀναβρύζει κι' ὁ ἥρωας κι' ὁ σοφός,
 ἀκόμα καὶ στὸ γέρμα σου, στὸ κατρακύλισμά σου,
 τῆς ἴστορίας εἶσαι τὸ φῶς!"

6

Σ' ἐσὲ πῶς μὲ τὸ γέλιο της ξάφνου νεράιδα μοῖρα
 τὴν ἀτ' τὰ δόντια τοῦ Καιροῦ σκισμένη σου ποδιὰ
 στὴ γέμισε τριαντάφυλλα, στὴν ἔκαμε πορφύρα,
 σ' ἐσὲ πῶς μήνυσε: «Καρδιά!»

7

Καὶ ἦρθα ξανὰ στὴ χώρα σου νὰ σὲ στυλώσω ποὺ ἥτον
δ ὑφόνος σου, καὶ νὰ σὲ πάω στὴν πλούτισμένη γῆ,
στὸ πάτημα τοῦ Ἀλέξαντρου, στὸ νοῦ τῶν Ἡρακλείτων
καὶ στῶν Ὁμήρων τὴν κλαγγή.

8

Γῆ, τὰ κρατάει, νοῦ, πάτημα, κλαγγή, θαφτά, στοχάσου
γιὰ σὲ μ' ὅλο τὸ μόλυσμα τοῦ ἀκάθαρτου Ὅσμανοῦ,
νέα γιὰ νὰ βροῦν πάλι ζωὴ μέσ' στὴ ζεστὴ ἀγκαλιά σου,
στ' ὅνειρο μέσα τ' οὐρανοῦ.

9

Μὰ πῶς τὰ μάγια λύθηκαν! . Πῶς ἔκαμε ἡ κατάρα
τὴν ὅψη σου ὅψη κλαίουσας γυρτῆς πρὸς μνῆμα ἵτιᾶς!
Καμιὰ κοδῆ σου ἄς μὴ σοῦ μείνῃ ἀσύντριψτη, κιθάρα
τῆς δάφνης καὶ τῆς λεβεντιᾶς!

10

“Οχι! Μακρὰ κι' ἡ ἀπελπισιά, μακρὰ καὶ ὀργὴ καὶ θρῆνος! Στὸ μαῦρο ἀπάνου Γολγοθᾶ τῶν ἐθνικῶν καημῶν,
θεῖε Ἀγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

11

—Νεκροί, σπαρμένοι στὶς πεδιάδες καὶ στὰ περιβόλια
καὶ στὰ ἐρημοτόπια καὶ στὰ βράχια τῆς Ἀνατολῆς,
τὰ ποὺ σᾶς ὁίξανε σπαθιά, ποὺ σᾶς φάγανε βόλια,
βαθιὰ στὰ σπλάχνα τῆς Φυλῆς

12

ἄς ὁιζωθοῦν ἄ! νὰ στοιχειώσουν ὕστερα, μυστήρια,
καὶ βούκεντρα πάντα γιὰ νέα ὀργώματα ἄς γενοῦν,
αἴματα, νεῦρα καὶ θυμοὶ καὶ κέρια ἐκδικητήρια.
Πάντα οἱ νεκροὶ ἄς μᾶς κυβερνοῦν!

13

—Κι' ἔσεις, χαρὰ καὶ ἡ φτώχεια σας, τοῦ ὅλβου κι' ἔσεις καμάρια,
ἰκέτες τώρα ἀπλώνοντας τὸ δίσκο τοῦ χεριοῦ,
τῆς ἀργατιᾶς, τῆς ἀρχοντιᾶς δαρμένοι, ἀπομεινάρια
τῆς φλόγας καὶ τοῦ μαχαιριοῦ,

14

τὰ κλαῖτε ἐσεῖς τὰ πάντα σις, σπίτια, ἀγαθά, θεῖα δῶρα,
παρατημένα, ἀφανισμένα, πλάσματα, πουλιά,
ὅπου ὕδρωνεν δὲ Ἔρωτας, θεοίζει δὲ Χάρος τώρα,
πάει κι' ἡ πατρίδα κι' ἡ φωλιά.

15

Σεάχια ὅπου χρύσωναν τὴ γῆ, μαυρολογῆν κοράκοι.
Τὰ δάκρυα καταπίνοντας, ζητᾶτε, (ῳῷμὲ ἡ στιγμὴ
ποὺ σᾶς τρυπάει τὰ σωθικὰ σαράκι καὶ φαρμάκι),
γωνιά ζητᾶτε καὶ ψωμί.

16

Κι' ὅ,τι θὰ αἰσθάνεστε πὼς εἶναι ἀπάνου ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα
καὶ πώς ἀξίζει θησαυρούς, τῆς ξεκληριᾶς παιδιά,
κι' ὅ,τι ζητᾶτε ἀνείπωτο, τὸ ξέρω· εἶναι μιὰ στάλα
ἄγαπη καὶ καλὴ καρδιά.

17

Καὶ οἱ λυτρωμένοι, ἀλύτρωτοι. Κι' οἱ ἀλύτρωτοι ἔδω πέροι
δόστε νὰ ἴδοιν τοῦ λυτρωμοῦ μιὰ χάρη, ὅσο φτωχή.

“Η Ἑλλάδα μιά, ἀκομμάτιαστη καὶ ἀμέτρητη Μητέρα,
μιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ψυχή !

18

Τύραννος ὅταν ἥ ὄλεθρος καίγε στοῦ πιστοῦ τὸ σπίτι
τ' ἄγια κονίσματα, τοῦ καίει τὸν ἵερὸν ναό,
τοῦ μένει ἡ πίστη σὰν εἰκόνα ἐντός του ἀχειροποίητη
στὸν ἔνα ἀόρατο Θεό.

19

Τέτεια ἡ Πατρίδα. Θεὸς κι' αὐτῆ. Ἀπάνου ἀπὸ τὰ σπίτια,
σὲ λογῆς τόπους καὶ δεσμοὺς καὶ πάντα καὶ προτοῦ,
ἀπάνου ἀπὸ τὰ χώματα κι' ἀπὸ τ' ἀμπελοφύτια,
μιὰ εἰν' ἡ Πατρίδα, καὶ παντοῦ.

20

Μιὰ εἰν' ἡ Πατρίδα τῶν αἰμάτων καὶ δραμάτων, τὸ ἄστρο
τῆς Ἰστορίας τὸ πολικό, τοῦ τραγουδιοῦ τροφή,
χῶρες, καρδιὲς ἀπὸ παντοῦ, μιὰ ψυχὴ σ' ἔνα κάστρο,
κι' ἡ προσταγή της : « Ἄ δ ε ρ φ ο ἵ ! »

Καὶ τὸ ποὺ δέρνει ἀνάθεμα καὶ ὁ ποὺ δέρνεται θρῆνος μακριά! Στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔσθεμελιωμῶν, βόηθα, ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, ν' ἀνθίσῃ ὁ ἀσπρος κρίνος τῶν Εὐαγγελισμῶν!

3 Νοεμβρίου 1922.

• **Η Πατρέσσα στοὺς νεκρούς της.**

Κωστή Παλαμᾶ.

(Απηγγέλθη κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ήρώου τοῦ Κιλκίς τὴν 22αν Ιουλίου 1928).

Εἶμαι ή Πατρίδα. Μουσικὴ στὸ διάβα μου τὸν ἀέρα δένει. Ριζώνω ὅπου σταθῶ. Φῶς ὅπου πατῶ σπέρνω, καὶ μιᾶς ἀλήθειας καὶ μιᾶς χάρης εἰμ' ἐγὼ ή μητέρα, καὶ ἥρθα. Τὸν "Υμνον φέρων.

- 5 Τὸν "Υμνον, φωτοστέφανο, σὲ μυστικὰ Θεοφάνεια
χυτὸ διπὸ μένα, ἀμάραντο, πιὸ ἀπάνου ἀπ' τὰ στεφάνια
ποὺ φέρνουν γιὰ νὰ στεφανώσουν τὸ μνημόσυνό σας
ἄρχοντες καὶ στρατὸς καὶ λαὸς γονατισμένοι ἐμπρός σας"
τὸν ὑμνο στὴν εἰκόνα σας τεχνίτης ποὺ τὴ λέει
- 10 γραφτὴ μὲ τὸ σμιλάρι του στὰ μαρμαρένια φύλλα,
τὸν ὑμνο ποὺ τ' ἀρμονικό του βούησμα τ' ἀνταμώνει,
σημαία, μὲ τὴ βουβή σου ἀνατριχίλα"
τὸν ὑμνο τὸν πολύφωνο καὶ σάλπισμα κι' ἀηδόνι,
φέρων, νὰ πάῃ στὴ δόξα σας βαθιὰ κρυφὰ ὅπου καίει
15 τοῦ Γένους ή καρδιά.

Καρδιές μου, ἥρωες, μάρτυρες, νεκροί, γενναῖοι, ὁραῖοι.
Μιὰ θεία βουλὴ καὶ ὁ σταυρωμὸς καὶ ὁ λυτρωμός, παιδιά!

- Κόδροι, Δεωνίδες, Καραΐσκοι στοὺς καιρούς, ἀκόμα,
ὅσοι μὲ τ' ὄνομα καὶ ζῆτε καὶ φεγγοβολᾶτε,
20 κι' ἐσεῖς ποὺ σὰ νὰ κρύβεστε καὶ σιωπηλοὶ περνᾶτε,
στρατιῶτες ἄγνωστοι, ἀθλητὲς ἀνώνυμοι, τὸ στόμα ποὺ δὲ σᾶς ἀχολόγησε τὸ βροντερὸ τῆς Φήμης
καὶ μένετε ἀλειτούργητοι στὴν ἐκκλησιὰ τῆς Μνήμης,

πεσμένοι μου δμολογητές ἀπὸ λογχιά, ἀπὸ βόλι,
κι' οἵ γνωρισμένοι κι' οἵ ἄγνωροι, δόξες μου, καὶ ὅμοια, καὶ ὅλοι! 25.

Τέτοια ζωντάνια είχαν καὶ τότε δρίζοντες, γῆ, τόποι,
καὶ ὁ λάκκος καὶ ἡ κορφή.

Πίσω ἀπ' τὸ μεγαλόκορμο τὸν Ὁρβηλο ἢ Ῥοδόπη
ξεμύτιζε κρυφή.

Ἄστρα φτερά, μαυρειδερά, θεριεύανε στὰ μάτια
βισκές, χωριά, νερά. 30

Ρουμάνια, ἡ λεύκα, ἡ καστανιά, τὰ πεῦκα σὰν τὰ ἐλάτια
στυλώνονταν γερά.

Ρόδα. Τὰ πάντα πύρωνε τὸ κᾶμα τοῦ Ἀλωνάρη,
ζῆτα, λίμνες, λαγκαδιές,
καὶ τὸ ποτάμι τὸ πλατύ, καὶ τὸ παχὺ χορτάρι.
μαζὶ καὶ τὶς καρδιές. 35.

Γαυρίαζε πολεμόχαρα σὲ ἀπάτητα ταμπούρια
μὲ τὸ ἄρματα κι' δὲ ἔχθρός.

Ομως ἀπάνου ἀπὸ τὰ πολυβόλα, ἀπὸ τὰ θούρια,
Φούρια ἡ φωνή μου: «Εμπρός!» 40

Δὲ σᾶς κρατοῦν πλαγιά, κορφή, στενό, πλάτωμα, πόδος.
Ἐγινα μέσ' στὰ σπλάχνα σας δὲ θεός δὲ νικηφόρος,
ἔγινα δὲ δρόμος πιὸ λαμπρὸ πρὸς τὴν ἀθανασία
ποὺ πάει μὲ τὴν θυσία. 45.

Μὲ μιᾶς καὶ σὰ νὰ γύριζαν οἱ μισεμένοι χρόνοι
τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Μπότσαρη καὶ τοῦ Κελοκοτρώνη,
ποὺ καὶ λαλοῦσε κι' ἀνθιζε κι' ἀηδόνι καὶ λουλούδι
μονάκριβα μέσ' στὴ σκλαβιὰ τὸ κλέφτικο τραγούδι,—
μὲ τὴ δροσιὰ τοῦ τραγουδιοῦ στὸ φλοισμένο στόμα,
μὲ τὸ τραγούδι ἐπέφτατε ματώνοντας τὸ χῶμα,
κάτου ἀπὸ τὸ ἄξιο τὸ ἀλογό, στὸ ἀσώπαστο κανόνι,
πεζοὶ καὶ καβαλλάρηδες, τοῦ Μάη κομμένοι οἱ κλῶνοι.
Βάγια, τρισάγια, Λαχανᾶ, Κιλκίς! Προσκυνητάρια.
Τὸ αἷμα, δὲ θάνατος, ἡ νίκη, οἱ πέτρες, τὰ χορτάρια,
σκάλες πρὸς ὑψηλὴν ἐπαγγελτὰ μὲ πᾶτε, ἡ περηφάνεια. 55.

ἡ ἀρχαία μὲ παίρνει, μπάζετε στῆς ἴστορίας μας πάλι
τὴ δόξα, τὰ Βαλκάνια,
σὰ νά διναν τὰ χέρια λαοὶ μέσ' στὴν ἀνεμοζάλη,
·60 Ροδόπη, σὰ νὰ γύρευες—ποιός ξέρει ;—στοῦ πολέμου
τὴ λύσσα, νύφη, τὸ φιλὶ τοῦ ἑλληνοδόξαστου Αἴμου...
Στοῦ Χάρου τὴν δλονυχτιὰ σᾶς φωτιζα ἀγιοκέρι,
θυσιαστήρια, Λαχανᾶ, Κιλκίς,
στὴ νύχτα τοῦ δαρμοῦ σᾶς ημουν τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.
·65 Γιὰ σᾶς εἰν' ὁ ὄμνος μου πλατύς.

Πλατὺς εἰν' ὁ ὄμνος μου ἀπὸ σᾶς, γιατὶ καὶ τὴν Πατρίδα
τὴν ἵδια ἐμὲ πλατιὰ σ' ἔσσες νὰ καθρεφτίζεται εἶδα
σὲ Θεοφάνεια μυστικὰ μ' ὅλα τῆς φεγγοβόλα
τὰ ιστορικά, τὰ ἰδανικά, τὰ ὁιζικά της, ὅλα.

·70 Δὲν πάει σ' ἐμένα τῆς φλογέρας ἡ φωνή, μιὰ στάλα·
τὰ μεγαλόφωνα ὅργανα δοξάζουν τὰ μεγάλα·
“Η Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, ‘Ρουύμελη, Μωριᾶ ! Τετραπλὸ φτάνει
καὶ τὸ ὄνομά σας μοναχὰ γιὰ τοῦ ὄμνου τὸ λιβάνι.
Γῆ ἀντρειωμένη, ἀνταριασμένη γῆ, Μακεδονία,
·75 στοῦ Γένους τὰ χρυσόνειδα καὶ τόνος καὶ ἀγωνία !
Γύρω σου, “Ελλάδα ἰδεατή, πόσες μὲ σάρκα “Ελλάδες !
Χαιρε, καὶ τῶν ἀρματωλῶν “Ηπειρος καὶ τοῦ Πύρρου,
τῶν ‘Αλεξάντρων καὶ ἡ ὁρμὴ κι’ ὁ ἔξαμετρος τοῦ ‘Ομήρου !
Βογγοῦν τὰ Δωδεκάνησα, ζῇ ἡ Κύπρος, οἱ Κυκλαδες
·80 χορεύουν πάντα διλόγυρα στὴν ἀπολλώνια Δῆλο.
Καὶ ἡ πούλια τῶν ‘Εφτὰ νησιῶν. Καὶ τὰ σμαράγδια, τρία,
Χίο, Λέσβο, Σάμο. “Η θάλασσα, θησαυροστής μας, λάμπει,
καὶ ἡ Κρήτη, ἡρώισσα, πάντα εμπρόσ! Τῆς Θεσσαλίας κι’ οἰκάμ-
πάντα βαστᾶν καὶ τοῦ ‘Αχιλλέα καὶ τοῦ Φεραίου τὸ θρύλο. [ποι
·85 Τοῦ ‘Υδραίου τὸ κέρι θριαμβικὰ σὲ κυβερνάει, τιμόνι,
τὸ ξέρουν τοῦ ἀλησμόνητου Βοσπόρου τὰ νερά,
γυπάετος τὸ ἀερόπλανο, δίζωμα τὸ κανόνι,
κάποιος Κανάρης πλάθεται—ποιός ξέρει—στὰ Ψαρά.
Κι’ ἐσύ, ζωὴ τῆς Ιωνίας ! Καὶ μέσ’ στὰ βάσανά σου,
·90 σφίγγοντας εὐλαβητικὰ τὸ ἄγια τὰ λείψαγά σου,
στὸν κόρφο μου τὸ μητρικὸ ποὺ γύρευες τὸ μνῆμα,
γροικῆς μιᾶς νεκρανάστασης νὰ σὲ ξυπνήῃ τὸ κῦμα.

Σκέπη μας ἀπ' τὸ Ταίναρο κι' ὡς τὴ Θεοσαλονίκη,
Σοφία, Ἐργάνη, Πρόμαχος, ἡ ἀσπίδα σου, Ἀθηνᾶ !
Πνέε, εἰρηνόφορη χαρά, τοῦ ματωμοῦ καὶ οἱ λύκοι
οὐρλιάστε, ὅμοια σᾶς πρέπουνε δοξαστικὰ Ὡσαννά !

95

Εἶμαι ἡ Ἑλλάδα, τῶν πατρίδων εἶμ' ἐγὼ ἡ κορώνα
καὶ τῶν ἀνθρώπων δὲ βωμὸς καὶ τῶν Ἐθνῶν ἡ Ἐλένη,
καὶ τὸ ἀνταμώνω στῶν καιρῶν τὰ δέματα ζωογόνα
τὰ τρόπαια τῆς Ἀράχωβας, τὰ δελφικὰ τεμένη.

100

Εἰρήνη, ἐσύ, ὡς πασίχαρη καὶ ὡς πλουτοδότρα Εἰρήνη,
ὅς αστερος ἐσὺ οὐρανὸς καὶ ἡ ἔδιψάστρα ἡ κρήνη,
τὸν ὄλβο τὸν καλεῖς ἐσύ, τὴν τύχην ἐσὺ τὴν κάνεις,
καλότυχος θνητὸς ἡ λαὸς ποὺ θὰ τὸν ἔνασάνης.
Στὰ πόδια σου ἄνεργη σπαράζει ἀπὸ τὰ καταχθόνια
καὶ ἡ καταλύτρα τῶν ἔθνῶν ἡ φάγοσσα ἡ Δικόνοια !

105

Ἐνλογημένοι ὅσοι γιὰ σὲ δουλεύουν καὶ «σαρκώσουν !»
κράζουν μὲ κέρια ἴκετικὰ πρὸς τὸ ἄπιαστο ὄνειρό σου.

Μὰ ἔρχεται μέρα, βοὴ ἔεσπε : «Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι !»
Ποιός τὴν ἀξία της ἡ ζωὴ, ποιός δὲν αἰσθάνεται δτὶ
τὴν ἔχει ἀπὸ τὸ θάνατο ; Κι' ἂν ἡ Πατρίδα ὑπάρχῃ,
τὴ ζῆς ἐσύ, Στρατιώτη !

110

Γιὰ νὰ τὴ ζῆσῃς πολεμῆς, καίεσαι, νικᾶς, πεθαίνεις,
γιὰ νὰ καρπίσῃς ἡ χωραφιὰ τὴ σκίζει κι' δὲργοτόμος,
τέτοιος καὶ πάντα κι' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τῆς Οἰκουμένης
γύρω ἀπὸ τὸν Κυρὶο της δὲ ἄγριος καὶ δὲ ἄγιος νόμος !

115

Τοῦ νόμου αὐτοῦ μαυρίζει δὲ ἥσκιος τὸ ἄστρο τῆς ήμέρας,
δράκοντας αἷμα δηγικὸ μυρίζεται τὸ τέρας.
Ομως ἀπὸ τὰ ὑψη μου κι' ὅποιος τὸν ἀντικρύση,
προσκυνητής του θὰ γενη, θὰ εἰπῇ : «Πλάστρα ἡ φωτιά του !»

120

Γύφτος, καὶ τὰ σφυροκοπῷ στὴ φλόγα του ἐδῶ κάτου
φύλλα νέου κόσμου καὶ παλιοῦ σὲ Ἀνατολή, σὲ Δύση.

Ιδέεις ἀρνῆτρες, τῆς ψυχῆς καλάστρες, φωτιές, πάγοι,
τυφλοῦ ἐνὸς τρόμου ἡ τὸ κρεμᾶν ἀνάερα τὸ σπαθί,
ἡ πολεμᾶν τὴν ψυχὴν ἡ ἀράξθυν δπου ἀνθεῖ
τὸ λησμοβότανο, λσα ἔκει ποὺ ζοῦνε οἱ λωτοφάγοι.
Κι' ὅσα ἀπὸ μὲ παραδοτά, θρεμμένα, εὐλογημένα,

125

θρησκεία, γῆ, πίστη, ίδαινικά, θυσίες, ἀγάπες, χρέη,
σὰ βαρετά, σὰν ἔεγραφτά, προσβάλλοντ' ἔνα ἔνα.

130 Σὲ βάθρα, ξόανα βάρβαρα, Μεσσίες ωχροί, Θεοί νέοι.

Είμαι ή Πατρίδα. Ἀδάκρυτη καὶ ἀγέλαστη μητέρα,
συγχνὰ ἀπ' τὸ χρέος ποὺ κυβερνᾷ ἵερὸ τὰ σωθικά μου,
μοῦ βάζει ἀτσάλι στὴν καρδιὰ καὶ στὴ ματιὰ φοβέρα,
τὸ χρέος μὲ δεύχνει καὶ μητριὰ καὶ σκιάχτρο στὰ παιδιά μου.

135 Καὶ μὴν ἔαφνίζεστε ἀν κρατῶ τὴν ἀγριλιὰ στὸ χέρι
πλεγμένη σὲ μαχαίρι.

Στὴν ἀγκαλιά μου ταιριαστὲς καὶ Χάρες καὶ Γοργόνες.
Οἱ Μαραθῶνες—μάθετε—γεννοῦν τοὺς Παρθενῶνες.

—Παιδιά μου, ὅσοι, προφῆτες μου, στρατιῶτες, ἀρχηγοί,
140 σὰν τὰ λιοντάρια στήσατε κορυμὰ καὶ σὰν τὰ κάστρα
καὶ μέσ' στὴν μακεδονικὴ ἡματοθρεμμένη γῆ
βάλατε τὴν εἰκόνα μου φερτὴ σὰν ἀπὸ τὸ ἄστρα,
στοῦ Λαζανᾶ καὶ στοῦ Κιλκίς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν πλάστρα,
πνοὲς κι ἀν πλανᾶστε σ' ἄλλῃ ζωῇ, λείφανα κι^τ ἀν κοιμᾶστε,
145 σᾶς λειτουργῷ στὴ δόξα μου. Μακαρισμένοι νά στε!

Οἱ τάφοι.

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

Εἶναι κι^τ αὐτὸ κατόρθωμα· Ν^ο ἀνοίξεις,
μεγάλους τάφους στοὺς ἱερούς σου τόπους
καὶ στὰ σπλάχνα τῆς μάννας γῆς νὰ ὁῖξης,
πολλοὺς νὰ ὁῖξης, προσφιλεῖς σου ἀνθρώπους.

2

Καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς καστροπολεμίτες
νὰ τοὺς καλοδεχτοῦν ἀναστημένοι
Δομέστιχοι καὶ Μάγιστροι κι^τ Ἀκρίτες
στὸν ἔδιο τὸ βωμὸ θυσιασμένοι.

3

Στῶν τάφων τοῦ Ἐνβανλάρ τὴ μέση ἔχτίσιη
μιὰ γαλανόλευκη ἐκκλησούλα, τόση.
Στὸ νοῦ τὴ φέρνω πάντα μ^ο ἄγια πίστη.
Τὶ κι^τ ἀν τὴν ἔχη ὁ Τοῦρκος βεβηλώσει;

4

Ἄν φύγαμε ἀπ' ὁλοῦθε ντροπιασμένα,
κινεῖς δὲ θὰ μᾶς διώξῃ κι' ἀπ' τὰ ἔδαφη,
ποὺ τὰ κρατοῦν γερὰ καὶ τιμημένα,
χωρὶς κανόνια καὶ τουφέκια, οἱ τάφοι.

5

Δὲ δειλιάζουν, δὲ φεύγουν, δὲν πεθαίνουν.
Τὴ βία πολεμοῦν μὲ τὴ γαλήνη·
αἰῶνες πολεμοῦν, νικοῦν καὶ μένουν
οἱ τάφοι—καὶ μᾶς κυβερνοῦν ἔκεινοι !

1929.

•Ρεμβόσμοι· προσφύγων·

Γεωργίου Αθάνα.

1

Τὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας πρὸς τοῦ βουνοῦ τὴ ὅραχη, ἔκει
ποὺ κάθε βράδυ ὁ "Εσπερος τὸ πρῶτο φῶς ὃ ἀνάψῃ,
πάντα ἡ ψυχὴ μου κι' ἀπὸ δῶ ποὺ βρίσκομαι τὸ κατοικεῖ·
δὲ θέλω νὰ τὸ γκρέμισαν, μηδὲ νὰ τῷχουν κάψει !

Καλύτερα μιὰ τούρκικη νὰ μπῆκε μέσα φαμελιὰ
κι' ὅλα νὰ χάιρεται ὅσα ἐμεῖς δὲ θὰ ξαναχαροῦμε.
Κι' ἀκόμα πειὸ καλύτερα, τὸ σπίτι, ὁ κῆπος, ἡ μηλιὰ
νὰ ξεγελιῶνται καὶ νὰ λὲν ποὺ ἐμεῖς τὰ κατοικοῦμε...

2

Ποτὲ ἂς μὴν ξανακοιμηθῶ κάτω ἀπ' τὴν στέγη τὴν παλιά,
ποὺ μὲ πρωτόειδε ὅς ὅνειρο κι' ὅς πόθο τοῦ πατέρα
κι' ἂς μὴν ξανακαθίσω πειὰ μὲ τὴ φτωχὴ μου φαμελιὰ
στὴν ἀναμμένη μας φωτιὰ μιὰ εὐτυχισμένη ἔσπερα.

Ποτὲ ἂς μὴ ζήσω τώρα πειὰ στὸν τόπο ἔκεινο ποὺ ἀγαπῶ,
στὸ χῶμα ἔκεινο πόζχυσα δάκρυα κι' ἰδρῶτ' ἀπάνω.

Μὰ ὡ καὶ νά ἥταν τρόπος κάποτε,—τὸ νοιώθετε κι' ἀν δὲν τὸ πῶ,
στὸν τάφο τοῦ πατέρα μου νὰ πάω καὶ νὰ πεθάνω !

•Ἀλεξ. Γ. Σαρκί—Νεοελλ. Αναγ. 5' Γυμν. "Εκδ. Ζ' 1928

14

Κρύψε μου τὸ παλιὸ χωρὶ σὲ μαῦρα σύννεφα, οὐδανέ,
μὴ φύγῃς ἀπὸ πάνω του ποτέ, βαρὺ χειμῶνα.

Τοῦ πατρικοῦ μου τοῦ σπιτιοῦ τῇ στέγῃ χτύπα, κεραυνέ,
καὶ μέσ' στὸ εἰκονοστάσι του κάψε τὴν ἄγια εἰκόνα !

"Ομως ἀν κάποτε, ἀνοιξη, θελήσῃς γιὰ νὰ ξαναπῆς
στ' ἄγαπημένα χώματα, σὰν πρῶτα ὀλανθισμένη,
φύλαξε τὰ λουλούδια σου καὶ πουθενὰ μὴν τὰ σκορπῆς
ἄλλοι ἀπ' τὸν τάφο τῆς μικρῆς, ποῦχ' ἀρρεβωνιασμένη !

"Οσο κι' ἀν ἀνοιξα σ' αὐτὴ τὴν γῆ χωράφι κιρπερὸ
καὶ δέντρα φύτεψα κι' ἀνθοὺς ἔσπειρα στὸ ἕδιο χῶμα,
ἄκομα ὅσο κι' ἀν ἔχτισα καινούργιο σπίτι τυχεού,
ξένος ἀπὸ μακρὺν ἥθια ἔδω καὶ ξένος μένω ἄκομά !

Μὰ ὁ Χάρος ἥθιε σύγκαιρα γιὰ νὰ μοῦ ἀνοίξῃ ἄλλη πληγή.

"Εκλεισα τὰ ματάκια σου, σὲ φίλησα ὁ θλιψμένος,
εἶδα ποὺ σ' ἔθαβαν βαθιὰ σ' αὐτή, σ' αὐτὴν ἔδω τὴν γῆ,
καὶ τώρα πειά, Μαννούλα μου, τώρα δὲν εἴμαι ξένος !

1929.

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

Οἱ δύο κόσμοι.

Ἄριστομένους Προβελεγγίου.

Αὐτοὶ εἶναι τῆς ζωῆς οἱ δύο φάροι :
ὁ ἑλληνικός, ὁ κόσμος τοῦ ὡραίου,
κι' ὁ κόσμος ποὺ γεννήθηκεν ἀπὸ τὴν χάρη
τοῦ θείου Ναζωραίου.

5 "Απ' τὴ διπλή των τὴν πηγή,
ποὺ στὸν αἰῶνα ἀστείρευτη καὶ πλούσια
κυλᾶ τὰ νάματά της τὰ ὑπερούσια,
ποτίζεται, δροσολογᾶται ἢ γῆ.

10 "Ο πρῶτος εἶναι τὸ ἄφθαρτο τῆς τέχνης κάλλος,
κόσμος χαρᾶς, ζωῆς καὶ γαληνῆς σοφίας.

“Αλλ’ είναι κόσμος τῆς καρδιᾶς ὁ ἄλλος,
κόσμος ἀγάπης, πάθους καὶ θυσίας.

Ἐκεῖνος σὲ φωτὸς πλημμύρα κολυμπᾷ.
Αὐτὸς στοῦ μυστηρίου τὴν μαγεία.

Γλυκοχαράματα θαμπά,
ποὺ ἀγγέλλουνε νέας ζωῆς δημιουργία.
Μὲ τὴν ἀγία τοῦ Χριστοῦ πνοὴ
ἀναβαπτίζετ’ ἡ ζωή.

15

“Ω λόγια, ποὺ σταλάζουνε σὰν ἀρμονία
ἀπὸ μιὰν ἄρπαν οὐρανία.

20

“Ω ποίησις τοῦ Ναζωραίου γλυκυτάτη,
ἀπὸ μιὰ θεία περιπάθεια γεμάτη,
ποὺ συγκινεῖ, μὰ καὶ ἀνυψώνει,
καὶ κατανύγει, ἔξαυλώνει.

“Ω ποίησις, ποὺ γύρω στὴν ζωὴ του ὑφαίνει
ἄφατην ἀγιότητα καὶ γοητεία,

25

κι’ αὐτῇ του ἀκόμη τὴν θυσία
ἀπάνω στὸ Σταυρὸν τὴν δύορφαίνει.

Μὲ τὴν ἀγγελική του τὴν πραότητα
ἐδάμασε κι’ ἐμάλαξε

30

τυράννων ἀγερῶχων βαρβαρότητα
καὶ δύσπιστων πνευμάτων γνώμην ἄλλαξε.
Καὶ μὲ τὴν νοσταλγία τούργανοῦ,
ποὺ ἡ διδαχὴ του μᾶς ἐμπνέει,
ὅρίζοντες ἀνοίχθηκαν ἐμπρός μας νέοι,
νέες ἵδεες μᾶς ἐπλούτισαν τὸ νοῦ.

35

“Ἄπ’ τὴν ζωὴν του, ἀπὸ τὰ πάθη του στὴν γῆ
κι’ ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ δοῦλον,
ἥ τέχνη νέα θαύματα δημιουργεῖ
κοντὰ στῆς τέχνης τῆς Ἑλληνικῆς τὸ θάμα.

40

Κι’ εἶν’ οἱ δυὸς κόσμοι αὐτοὶ σὰν φάροι ποὺ ἀκοντίζουν
τὰ θειά των φωτοβολήματα.

Αὐτοὶ τῆς ἀνθρωπότητος φωτίζουν
τ’ ἀβέβαια μέσ’ στοὺς αἰῶνας βῆματα.

1920.

Μὲ τῆς Ψυχῆς τὸ φεγγαρέσιο φῶς.

Γεωργίου Ἀθάνα.

I

Τοῦ κάκου ἐδῶ πυκνώνεται τὸ βράδυ !

Γλυκύτατα ἀποδιώχνει τὸ σκοτάδι

κάποιοι χλωμὸι φεγγάρι, μυστικό.—

Τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ τὸ εἰκονοστάσι

στὴν ἄγια κώχη δπόζει καθαγιάσει

τὸ λογισμό μου ὑψώνει εὐλαβικό.

"Ἄγιες μορφές, θαμπὲς ἀπ' τὰ λιβάνια,

καὶ κάτω οἱ θῆκες μὲ παλιὰ στεφάνια

πατέρων καὶ προγόνων, τὰ Ἱερά.—

Τὶς θρῆσκες βλέπω τάχα ἐμπρός μου νόνες

νὰ στένουν τὶς παλιές, χρυσὲς εἰκόνες

στὸ εἰκονοστάσι αὐτὸ κάθε φορά.

Μὲ συνταράζει ἀσύχαστη λαχτάρα·
νὰ διώξω θέλω τὴν παλιὰ κατάρα,
νὰ πάρω θέλω μιὰ καινούργια εὐχή.
Τὴν πίστη λαχταρῶ καὶ τὴν ἀγνότη,
κληρονομιὰ πούειχε ἥ μικρή μου νιότη
χαρῆ στὴν τρυφερή της τὴν ψυχή !

II

Ἄνιστορῶ τὴν πενθαμένη Νόνα
στῆς σάλας καθιστὴ τὴν πολυθρόνα
τὴν Κυριακή, μετὰ τὴν ἐκκλησιά.
Μπροστά της τ' ἀνοιχτὸ Κυριακοδρόμι
καὶ δυὸ ψυχούλες ἀπλαστες ἀκόμη,
λουσμένες στοῦ Βαγγέλιου τὴ δροσιά.

Κι' ἀνιστορῶ τὶς γιορτινὲς λαμπράδες
τοῦ Πάσχα τὶς χαρὲς καὶ τὶς λαμπάδες,
τὴν κοινωνία στὴν "Ἄγια Πύλη ἐμπρός...."
Τῶν προσευχῶν τὰ λόγια θέλω πάλι
νὰ θυμηθῶ, κι' ἀπόψε ἀγάλι·ἀγάλι
νὰ τὰ ψευδίσω ἀγνά, καθὼς μικρός.

Στὸ σκοταδάκι ἐκεῖνο ἃς ἐπιστρέψω !
Νὰ μάθω δὲ διψῶ, μὰ νὰ πιστέψω.
”Απιστος ψαχουλιάρης δ σοφός.—
”Ηλιος τῆς γνώσης ἄλλοτε ἃς μὴ φέξῃ
ἀπάνω ἀπ’ τὴ ζωὴ μου, κι’ ὅλη ἃς τοέξῃ
μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρίσιο φῶς !

III

Τοῦ πατρινοῦ σπιτιοῦ μου ὠραῖο βράδυ,
πνίγομαι !... Δὲν μὲ πνίγει τὸ σκοτάδι·
τοῦ νοῦ μὲ πνίγουν φίδια, οἱ ἀστραπές.
Ποιά χάρη θὰ βρεθῇ νὰ μὲ λυτρώσῃ,
τὰ φλογισμένα φίδια νὰ σκοτώσῃ,
στὶς ὠρες νὰ μ’ ἀφήσῃ τὶς θαμπές ;...

Τίνος Θεοῦ εὐδοκία σ’ ἔχει στείλει,
μαννούλα μου, ν’ ἀνάψῃς τὸ καντήλι
τὴν ὥρα ἑτούτη τοῦ ψυχοδαρμοῦ ;
Μόνο στὸ θυμιατήρι, ποὺ γυρίζεις,
κι’ ὅλο τὸ σπίτι ἀπόψε λιβανίζεις,
λάμπει μιὰ σπίθα ἐλπίδας λυτρωμοῦ !

1929.

Ξ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Νόχτα.

Δ. Μαβέλη.

1

Τρεμάμεν’ ἀστρα εἰς τὰ νερὰ τὰ φέγγη τους πλαγιάζουν,
ποὺ ὁνείρατα τῆς θάλασσας τῆς κοιμισμένης μοιάζουν.

Οὔτ’ ἔνα φύλλο τρέμει
στὸ δάσο, καὶ μὲ τὰ πουλιὰ
στῶν δέιδρων τὴ μοσχοβθολιὰ
μὲ τὲς φτερούγες μαζωχτὲς γλυκοκοιμῶντ’ οἱ ἀνέμοι.

2

Ἐκεῖ ποὺ ἡ πλάση φαίνεται πώς σὰν νεκρὴ σιγάσι,
ἐκεῖ ἡ φιλέρημη ψυχὴ τοῦ ποιητὴ γρουκάει
αἰθέριαν ἀρμονία.

Ἄκοντει τὸ ἀστέρια νὰ λαλοῦν,
τὰ Χερουβήμ ν' ἀντιλαλοῦν
στὴ γαληνὴ τοῦ Σύμπαντος ἀπέραντη ἐκκλησία.

3

Ἐκεῖνα τὰ λαλήματα δὲ ποιητὴς ἀκούει,
κι' ἐκεῖ μαθαίνει ἔτσι γλυκὰ τὴ λύρα του νὰ κρούῃ,
καὶ οὐρανικὰ νὰ ψάλλῃ
δνείρατα μαγευτικά,
ἔλπιδ', ἀγάπη, Ἰδανικά,
τῆς ὅμορφάδας τὰ καλά, τῆς ἀρετῆς τὰ κάλλη.

1885.

Καρδάκι.

A. Μαβίλη.

Εἰσαγωγή. Τὸ Καρδάκι εἶναι παραλιακὴ τοποθεσία πλησίον εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ μία βρύση, διὰ τὴν ὥποιαν δὲ λαδὸς πιστεύει ὅτι λέγει τὸ ποίημα ἐν τέλει..

Τὸ ἄγνωρα ὁροθέμελα τοῦ ἀρχαίου
ναοῦ στὸ ἔρμο ἀκροθαλάσσιο πλάι
χορταριασμένα κοίτονται. Γελάει
γύρου ὅμορφάδα κόσμου πάντα νέου.

Καὶ λέω ποὺ ἀκόμα ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ ὠραίου
βουνοῦ στὸ ἀσπρα ντυμένη διοβολάει
ἡ ἀρχαία ζωή, κι' αὐτοῦ φεγγοβολάει
λαμπρὸς ναὸς τεχνίτη Κερκυραίου.

Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω γιατὶ μὲν ἔχει
μαγέψει τὸ νερὸ στὴν κούνα βρύση,
ποὺ μέσαθε ἀπὸ τὸ ἄγιο χῶμα τρέχει.

Ἐτσι κάποιος Θεὸς θὰ τό χει δρίσει :
Κι' ὅποιος ἔνενος ἐκεῖ τὸ χεῖλι βρέχει,
στὰ γονικά του πλιὰ δὲ θὰ γυρίσῃ.

1898.

Στογασμοί.

('Απὸ τὴν συλλογὴν «Φωτερὰ σκοτάδια»)

Γεωργίου Δροσίνη.

1

Τὸ δέντρο ὑψώνεται πανέμορφο
καὶ πρασινίζει κι' εὐωδιάζει·
τὸ ἄνθη, τὰ φύλλα καμαρώνομε,
τὴ δίζα—ποιός τὴ λογαριάζει;

Μὰ ἔκείνη, ταπεινὴ κι' ἀθώοητη,
—Μάννα γεμάτη καλωσύνη—
ἀπὸ τὴ σάρκα, ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς
τὴν ὅμορφιὰ τοῦ δέντρου δίνει.

2

Δὲ θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα
σὲ ξένα ἀναστυλώματα δεμένο.
Ἄσ είμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο.
Μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.

Δὲ θέλω τοῦ γυαλιοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἥλιου τὴ χάρη.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου,
κι' ἄς είμαι κι' ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

3

Στὴν ἀπιστίᾳ, πεὺ θέλησε ψηλαφητὰ ν' ἀγγίξῃ
στὸ ἀναστημένῳ σου κορμὶ σημάδι ἀπὸ τὸ Σταυρό,
Χριστέ μου, ἡ θεία σου δύναμη σημάδια εῖχε νὰ δείξῃ:
τὰ δυὸ καρφιὰ στὰ χέρια, τὴ λόγκη στὸ πλευρό.

Μὰ πόσοι, στὸ μαρτυρικὸ σταυρό τους σταυρωμένοι,
κρύβουν τὸν πόνο μιᾶς πληγῆς βαθειᾶς, παντοτινῆς,
χωρὶς σημάδι φανερὸ τοῦ πόνου ν' ἀπομένῃ!
Πονοῦν—καὶ δὲν πιστεύει τὸν πόνο τους κανείς!

1904.

K.K.Z/0.

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Απὸ ἔνα φύλλον τοῦ «Ρωμηοῦ».

Γεωργίου Σουρῆ.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΟΥΡΗΣ

▲έκατον κι' ἔβδομον μετροῦντες χρόνον στὴν γῆν ἐδρεύομεν τῶν Παρθενώνων.

•Ετος χίλια κι' ἐννιακόσια κι' ἡ φυλή μας πάντα δρῶσα.

Τῶν ὅρων μας μεταβολὴ¹
ἐνδιαφέρουσα πολύ :

Γράμματα καὶ συνδρομαὶ
ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμέ.
Συνδρομὴ γιὰ κάθε χρόνο
ὸντὸν φράγκα εἰναι μόνο.
Γιὰ τὰ ξένα δῆμας μέρη
δέκα φράγκα καὶ στὸ χέρι.

Εἰς γνῶσιν φέρομεν παντὸς εὐμούσου τσελεπῆ
ὅτι πωλοῦμεν σώματα «Ρωμηοῦ» ἀνελλιπῆ
πρὸς δύο εἰκοσόφραγκα, κι' ὅποιος ἀπ' ἔξωθελει
δὲν θὰ πληρώνῃ δι' αὐτὰ ταχυδρομείων τέλη.

Τοῦ Μάη πέμπτη κι' εἰκοστή²
θέρος κι' ἀτμόσφαιρα ζεστή.

•Εξήντα τέσσαρα σὺν ἑπτακόσια
κι' εἰς ίπποδρόμια σκόνη λυσσῶσα.

•Ἀγῶνες ίππικοὶ
ὄντως ἐλληνικοί.

Περικλέτος. Εἰς τοὺς μεγάλους ίππικούς, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω,
θὰ πῆγες, δίχως ἄλλῳ.

Φασουλῆς. Τὴν Κοινωνίαν, Περικλῆ, συντρέχοντες τὴν Φίλιππον,
ἐσπεύσαμεν μὲ τοὺς τρανοὺς;
πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς κλεινούς,
σὲ σπόρτσμαν νὰ τρυφήσωμεν καὶ θέαμα παυσάλυπον.

“Ω, χαῖρε κράτος ἵππικὸν καὶ πλῆρες εὐνομίας,
φιλίππων στίβος σὲ καλεῖ.

Κι’ εἶπα κι’ ἔγῳ στὴν Φασουλῆ :

—Δεῦτε κι’ ἐμεῖς ἀς σπεύσωμεν εἰς τὰς ἵπποδρομίας !

Ἐσὺ νὰ γίνῃς Ἀμαζών, ὅλη δροσιὰ καὶ χάρις,
κι’ ἔγῳ νὰ γίνω τεῖσκεϋ καὶ σπόρτσμαν καβαλλάρης.

Ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν μεταλλευμάτων ὁύπον,
καὶ μὲ φροντίδας ἀλιθεῖς καὶ προσοχὴν καὶ κόπον
δεῦτε καλλιεργήσωμεν τὴν γενεάν τῶν ἵππων
καθὼς καλλιεργήσαμεν κι’ ἔκείνην τῶν ἀνθρώπων.

Πρὸς τούτους τώρα στρέψωμεν,
κι’ ἵππους ἀγώνων θρέψωμεν,
κι’ εἰς μάχας ἐξομήσωμεν σφριγῶντες ἐξ ἀνδρείας,
μὲ τ’ ἄλογα τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς καβαλλαρίας.

Ἴππος, ζῷον ὁμαλέον
καὶ πρὸς λόλους ἀρεστόν,
δόξα τόσων βασιλέων,
χαρμονὴ πολεμιστῶν.

Ἴππος, ζῷον εὐγενές,
ποὺ καὶ κάθε κουνενὲς
ὅταν τὸ καβαλλικεύῃ
τοὺς πεζοὺς τοὺς κοροϊδεύει.

Ἴππος, ὠραῖον ζῷον ποὺ θέλει χαλινάρια,
ἔχον οὐρὰν καὶ χαίτην καὶ τέσσαρα ποδάρια,
Ἴππος ποὺ θέλει σταῦλο, σταυλίτη, πάστρα, πλύσιμο,
σανό, κριθάρι, χόρτο, πετάλωμα καὶ ξύσιμο.

Ἄλλ’ ὅμως τὴν τροφήν του τὴν κλέβουν πότε πότε
δίποδες πατριῶται,
καὶ μήτε τῶν πόδι δὲν ἴμπορεῖ νὰ σύρῃ,
καὶ τότε τὸν τετράπον δίπους τὸν οἰκτίρει.

Ἴππος, ὠραῖον ἄλογον, λαμπρᾶς καταγωγῆς,
φίλος παντὸς ἑλάτου,

μὰ βρίσκει τὸν μπελᾶ του
μὲ τόσους καρροτσέρηδες καὶ μὲ καρραγωγεῖς.

“Ιππος, ὁραῖον ἀλθογον, ποὺ καὶ μὲ τὰ τραμβάν
μαρτύρια τραυάει,
κι” ἀπὸ τὸ πρῶτον μένος του δὲν μένει τὸ μισό του,
κι” ως Ἀχαμνών γίνεται τοῦ πάλαι Δὸν Κισώτου.

“Ιππος, μετέχων ἀληθῶς τιμῶν καὶ μεγαλείων,
Ξάνθος, Βουκέφαλος σκιρτῶν, καὶ Δόρκων Ἡρακλείου,
ἀκαμαντόπους, λυγερός, ἀντάξιος Πινδάρου,
ἴππος καρρότσας, ἀραμπᾶ καὶ βιζαβὶ καὶ κάρρου.

“Ιππος, ποὺ μὲ τὸ κάλλος του σὲ κάνει νὰ χαῖεύῃς,
ἴππος πολέμων ἔξαλλος μὲ πόδι σὰν φτερό,
ἴππος τῶν ζώων καύχημα, ποὺ κάποτε τὸν ζέβεις
καὶ στὸ μαγκανοπήγαδο γιὰ νὰ τραυῷ νερό.

“Ιππος εἰρήνης ἡρεμος ποὺ κάποτε κλωτσᾶ,
καὶ τὰ λαμπρά σου μούτσουνα τὰ κάνει σὰν πατσᾶ,
ἴππος ὅποὺ κι” οἵ σήμερον τὸν ψάλλουν τρουβαδοῦροι:
ἐκ τούτου γίνεται θαρρῶ καὶ τὸ μισὸ γαϊδούρι,
ποὺ λέγεται κι” ήμίονος, καὶ στὴν ἀπλῆ μουλάρι,
λακτίζει δὲ ἀκράτητος δταν θυμός τὸν πάρη.

“Αμέσως φέρτε τὸ γάϊδαρό μου
γιὰ νὰ τὸν μάθω σ’ ἀγῶνας δρόμου,
καὶ νὰ πηδήσῃ κι” ἐκεῖνος φράκτας,
τάφρους, χειμάρρους καὶ καταρράκτας.

Τέτοια φωνάζω στὴν Φασουλῆ μου,
κι” ἀμέσως βλέπω μέσ” στὴν αὐλῆ μου
λαμπρό, περήφανο, καὶ δίχως σέλλα,
γαϊδούρι ἔστρωτο, τὸ λένε Τρέλλα.

Κτυπᾷ τὸ πόδι του, σκάβει τὸ χῶμα,
μασοῦ τὸ σίδερο, πόξει στὸ στόμα,
κι” ἀχνίζουν κόκκινα σὰν ματωμένα
καπούλια διάφανα καὶ φαγωμένα.

Τρῶν ἀλογόμυιγες τὰ πισινά του,
γιὰ νὰ πληθύνωνται τὰ βάσανά του,
δόλορθ' ἥ χαίτη του, τὰ δυό τ' αὐτιά,
καὶ τὰ δουσθούνια του φλόγα, φωτιά.

Ἄγῶνας ἀκουσε, γέρας θὰ πάρῃ,
καὶ τὴν οὐράρα του παίζει μὲ χάρη,
πότε στὰ σκέλια του τὴν μισοχρύφτει...
κρῆμα ποὺ πήγαινε στὸν Ποδονίφτη.

Κάτι φερμάρισε κι' ἐμπρὸς πετιέται,
παίρνει κατήφορο ποὺ δὲν κρατιέται,
λάμπουν τὰ πέταλα κι' ἀρχίζει γκάρισμα...
Τὸ καβαλλίσαμε νὰ πᾶμε χάρισμα.

Κι' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λονσάν, ἥγουν στὸν Ποδονίφτη,
κι' ἀρχισε κόσμος νὰ γελᾷ.

Κι' εἴδαμε μούτσουνα πολλά,
ποὺ νόμιζες πὼς τᾶξυσαν μὲ κάπιοιν τυροτρίφτη.

Τί θέαμα, ποὺ σ' ἔκανε νὰ θέλης νὰ δαγκώνης·
ἐνόμιζες ἡφαίστειον πὼς ἔξερράγη σκόνης·
κι' ἀνέκραξα περίτρομος μετὰ τῆς γυναικός μου:
«Τῆς Μαρτινίκας ἔκρηξις, συντέλεια τοῦ κόσμου»...

Σκόνη λευκὴ καὶ κόκκινη, χρωμάτων διαφόρων,
ἀπέκρυψε τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν Λονσάν τὸν χῶρον,
καὶ μὲ στροφὰς καὶ μὲ ἐλιγμοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους
τῶν νέων καβαλλάρηδων ἐστούμπωνε τοὺς πόρους.

Βλέπω μπρός μου καὶ τὴν Στέλλα καὶ τὸν Μπόμπη τοῦ Μελᾶ,
βλέπω κι' ἄλλα... Πῶς τὰ λένε δὲ θυμοῦμαι καὶ καλά.

Βλέπω τζόκεϋ στολές,
ἄσπρες, μαῦρες, παρδαλές,
τοὺς καράδες, τοὺς ψαρῆδες,
τὶς φοράδες, τοὺς ντορῆδες.

Τὸν Ἀπόλλων ἀντικρύζω καὶ τὸν Ζέφυρον παρέκει,
βλέπω καὶ τὸν Μπιρμπιλάκο, κι' δὲ Κισμέτ δλόρθος στέκει,

— ὅλα πρώτης ἀλογάκια κι' ἀπὸ ὁάτσα, διαλεκτά,
ξένα, ντόπια καὶ μεικτά.

Τοῦ Λονσὰν κανεὶς δὲν βλέπει
τὴν σκονίστραν τὴν ὑπάτην,
ἴππος ἵππον ἀνατρέπει
κι' ἀναβάτης ἀναβάτην.

Ποῖος κόσμος, ποία σκόνη,
ποὺ φωνάζεις ωχονούς !
καὶ θαρρεῖς πὼς ἐξισώνει
τοὺς ἀσήμιους καὶ τρανούς.

Κουκουλώνουν ἀσπρα νέφη
καὶ τοὺς πρώτους τῆς Αὐλῆς
στέμμα σκόνης περιστέφει
Διαδόχους, Βασιλεῖς.

Τὸν περὶ τῶν ὅλων κῦβον
ὅπτουν εἰς τοὺς μαχητὰς
φεύγοντα ἄλογα τὸν στίβον
κι' ἐξօρμοῦν στοὺς θεατάς.

Στὰ χωράφια πανοικεὶ¹
τρέχουν Ἀμαζόνες τόσαι !
Πανικὸς κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
καὶ πατεῖς με καὶ πατῶ σε,
Ἐφριέαν φιλίππων πλήθη
κι' ἀφθονος ἴδρῳς ἔχυθη
ἐκ σκονοστεφῶν μετώπων
ἵππων, τζόκεϋ κι' ἀνθρώπων.

Σπόρτσμαν κι' ἵπποι σφριγγοί
ἔπεσαν ἀσπαίροντες·
νέοι πήγανε πολλοὶ
κι' ἥρθαν ἀσπροι γέροντες...

Ἐτσι μᾶς τρόμαξε ποὺ λὲς ἵππων κι' ἵππεων βρόντος
καὶ κραταιὸς ἐμάχετο πρὸς Καπιτσίνην Τσόντος,

πρὸς τούτους δ' ὁ Βερύκιος, ὁ δὲ Γεννηματᾶς
τὸ τί θὰ πῇ βερύκοκκο δείχνει στοὺς μαχητάς.
Μὰ κι' ἄλλοι διεκρίθησαν τῆς ἵππικῆς χορείας.
Ἐνίκησε κι' ὁ Μπαρτουλιᾶς ὁ τῆς καβαλλαρίας.

*

Εὐθὺς τὸν Πήγασο φέρτε, κι' ἡ σκόνη.
γίνεται πέλαγος καὶ μᾶς πλακώνει.
Νοιώθω τὸ χνότο της φωτιὰ ζεστό,
ἔλα, κὺρος Μέντιε, καὶ δὲν βαστῶ.

Πώ! πώ! Θεούλη μου! σκότος, βροντή,
ἀνεμοστρόβιλος, θεοποντή!
Νάτην! ύψωνεται, μᾶς κουκουλώνει,
διουθούνια, στόματα, τὸ πᾶν βουλλώνει.

Αὐτὴ κανένα δὲν διακρίνει
καὶ στοὺς πολέμους καὶ στὴν εἰρήνην·
αὐτὴ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἀνθρώπους
λευκοὺς τοὺς βγάζει κι' ἀσπροπροσώπους.

Τέτοια φωνάζω, καὶ προτοῦ νὰ παύσουν τὸν ἀγῶνα,
πῆρα τὴν Φασουλίνα μου, τὴν πρώτην Ἀμαζόνα,
καὶ πλῆθος διετρέξαμεν λευγῶν τε καὶ σταδίων,
καὶ δρόμους ἐπηδήσαμεν πολλοὺς μετ' ἐμποδίων,
καὶ πρὶν ἀπ' ὅλους φθάσαμε, πρῶτοι τὴν νίκην φέροντες,
πρῶτοι τὸν ποδονίφτειον κονιορτὸν ἔξαιροντες.

Χάσαμε καὶ τὸ γάϊδαρο κι' ἥρθαμ' ἐδῶ πεζοί.
Κρῆμα ποὺ δὲν ἐπήραμε καὶ τὰ παιδιὰ μαζί!

Περιηλέτος. Πήγα κι' ἐγώ, βρὲ Φασουλῆ, στοὺς στίβους τῶν φι-
κι' ἐγύρισα ποδαρηδὸν μετὰ τῶν ἐπιλοίπων. [λίπτων]

Ἐτρεχαν κουτσοὶ στροβοὶ
σοῦστες, κάρρα, βιζαβί.

Πήγανε στὸν Ποδονίφτη,
καὶ γυρίσανε σὰ γύφτοι.

Φάγανε καὶ κοντακίδια μὲ φρουρῶν ὑποκοπάνους,
κι' ἥλθαν κοψομεσιασμένοι στὰς κλεινὰς ἰστεφάνους.

Ποιός δὲν ήλθε σκονοχάφτης,
φίλιππέ μου Φασουλῆ;
Πάντες ἔφαγον ἐκ ταύτης,
ποιὸς δὲλγος, ποιὸς πολύ...

Καὶ καμπόσες ποικιλίες,
μὲν ἄλλους λόγους ἀγγελίες.

“Αν ταπεινοῦ χρηματισμοῦ μᾶς διατρέχουν χρόνοι,
μὴ λυπηθῆτε χρήματα γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη.
Μέσος στὰς ίστεφάνους μας ἂς βρῆ κι' αὐτὸς κονάκι,
κι' ἄς στήσωμεν περίλαμπρον τὸν μέγαν Τουρκοφάγον...
Τὰς προσφοράς σας στέλλετε στὸν κύριον Μανιάκη,
τὸν ἀντεισαγγελεύοντα στὸν “Αρειον τὸν Πάγον.

“Ο ποιητὴς Δροσίνης, τὴν ποίησιν ἀφήνων,
ἔβγαλε τὰς «Μελίσσας» του πρὸς τέρψιν τῶν κηφήνων.
κι' ἔκειναι μετὰ βόμβου περιβομβοῦ εὐήχου
δοξάζουσαι κι' ὑμνοῦσαι τὴν μέλισσαν τοῦ στίχου.

Εἰς τοῦ Φωτίου τρέξετε τοῦ τραπεζομεσίτη
καὶ μέσος σ' αὐτὲς τὶς ὕρες
πάρτε λαχειοφόρες,
καὶ γιὰ τὸ κέρδος σίγουροι γυρίσετε στὸ σπίτι.
Μέγας αὐτὸς δ Φώτιος κι' ἡ τύχη του χρυσῆ,
ἀπὸ τοὺς δέκ' ἀγοραστὰς κερδίζουν οἱ μισοί.
Θὰ γίνη νέα κλήρωσις καὶ πάλιν προσεκῶς,
κι' ἄς σπεύσῃ κάθε πλούσιος κι' ἀπένταρος πτωχός.
καὶ φαντασθῆτε τί χαρὰ καὶ τί ζωὴ καὶ κόττα,
τὰ νούμερά σας, βρὲ παιδιά, νὰ βγοῦνε πρῶτα - πρῶτα.

Εἰς τὸ κουρεῖον τὸ γνωστὸν τοῦ Γιάννη τοῦ Μπεράτη,
ἔκει στῆς Νίκης τὴν δδόν, σταμάτησε, διαβάτη.
Μονάχα τέσσερις δραχμὲς τὸν μῆνα σὰν πληρώνης,
ἶνορίζεσαι, κουρεύεσαι, καὶ κατακαμάρώνεις.

Τὸ γραφεῖον τοῦ Ῥωμηοῦ μας, παραπίπα πατριώτου,
ἀριθμὸς τριαντατρία, εἰς τὸν δρόμον τοῦ Διδότου.

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἐλευθερία.

Δ. Μαβίλη.

Ἐλευθεριά, γιὰ σένα ζῶ, γιὰ σὲ μόνο παλεύω,
κι' ἂν εἰς τὸν κόσμο δὲ σὲ βρῶ, ἀλλοῦ θὰ σὲ γυρεύω.

1879.

Τὸ Φέγγαλο.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Σὲ βλέπω πάντα ποὺ κυλᾶς·
γιὰ πές μου, ψύχαλο, ποῦ πᾶς;
Ποῦ πᾶς, δύμπρὸς κι' ὅπισω;
—Τὸν κόσμο νὰ φωτίσω.

1859.

Εἰς τὸ Θάνατο τῆς Αἰγαίλέας Φροδόστρου.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Στὴ θύρα τὴν δλόχρουσῃ τῆς Παντοδυναμίας
πνεύματα μύρια παλαιά, πνεύματα μύρια νέα
σ' ἄκαρτεροῦν γιὰ νὰ σοῦ ποῦν πώς ἀργησες νὰ φτάσῃς.

1859.

Στὸν Ηαζόλο Μελᾶ.

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Σὲ κλαίει λαός. Πάντα χλωρὸ νὰ σειέται τὸ χορτάρι,
στὸν τόπο ποὺ σὲ πλάγιασε τὸ βόλι, ὥ παλικάρι!
Πανάλαφρος ὁ ὑπνος σου. Τοῦ Ἀπρίλη τὰ πουλιὰ
σὰν τοῦ σπιτιοῦ σου νὰ τâκοῦς λογάκια καὶ φιλιά,
καὶ νὰ σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἵ καταρράχτες
σὰν τουφεκιοῦ ἀστραπόβροντα καὶ σὰν πολέμου κράχτες.
Πλατειὰ τοῦ δυνέρου μας ἡ γῆ καὶ ἀπόμακρη. Καὶ γέρνεις
ἐκεῖ καὶ σβεῖς γοργά...
Ίερὴ στιγμή. Σὰν πιὸ πλατειὰ τὴ δείχνεις, καὶ τὴ φέρνεις
σὰν πιὸ κοντά.

1904.

<<<>>>

Γ' ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Εὔμορφη Βοσκοπούλα».
Ἀγγώστου ποιητοῦ.

Εισαγωγή. Τὸ ἐκ 498 στίχων ποίημα τοῦτο ἔξεδόθη πρώτην
φορὰν εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1627 μὲ τὸν τίτλον :

Ἡ Βοσκοπούλα ἡ Ἐμορφη οὗτως ὀνομασμένη,
εἰς τύπον κι' εἰς φανέρωσιν τώρα νεωστὶ βγαλμένη.
Μὲ ἔξοδες τοῦ εὐγενικοῦ Νικολοῦ τοῦ ἐκ Κερήτης
Δομυτινὸς τὸ πίκλην του δ' Ἀποκορωνίτης.
Κοντὰ εἰς τὸν φιλέλληνα Ἀντώνη τὸν Πινέλλη,
συνθεμένη ὅμορφα μὲ μετρημένα μέλη.

Ἄρχεται δὲ ὡς ἔξῆς :

Ἐλοὲς μεγάλην ἔξοριά, σ' ἔνα λαγκάδι,
μιὰ ταχινὴν ἐπῆγα τὸ κοπάδι,
σὲ δένδρη, σὲ λειβάδια, σὲ ποτάμια,
σὲ δροσερὰ καὶ τρυφερὰ καλάμια.

5 Μέσα στὰ δένδρη κεῖνα τ' ἀνθισμένα,
ποὺ βόσκαν τὰ λαφάκια τὰ καημένα,
στὴν γῆν τὴ δροσερή, στὰ χορταράκια,
ποὺ γλυκοκελαδοῦσαν τὰ πουλάκια,
πανύρια λυγερή, πανώρια κόρη

10 ὁσὰν καλὴ καρδιά, καὶ ὥραιά στὰ θώρη,
ἔβλεπε κάποια πρόβατα δικά της,
κι' ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο ἡ εὐμορφιά της.
Ξανθά σαν τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς της,
καμάρι καὶ στολὴ ἥτον τὸ κορμί της.

15 Κι' ἡ φορεσιὰ ποὺ φόρειεν ἥτον ἄσπρη
κι' ἔλαμπε σὰν τὸν οὐρανὸν μὲ τ' ἄστρη...

«Ο νεαρὸς διηγεῖται κατόπιν ὅτι, μόλις εἶδε τὴν ὥραίαν
κόρην, ἦγάπησεν αὐτὴν περιπαθῶς. Τὴν ἐπλησίασε, τῆς ὀμίλησης,
ἐγνωρίσθησαν, καὶ εἶδεν ὅτι καὶ ἡ κόρη ἦσθάνθη διαφέρον δι'
αὐτόν. Ἡ δοσκοπούλα εἶχε γηραιὸν πατέρα, δ' δποιος ἔλειπε καὶ
τὰ τὴν ἐποχὴν ἔκείνην, καὶ μὲ τὸν δόκιον κατοικοῦσε εἰς ἔνα ἐκεῖ
πλησίον εὗρισκόμενον σπήλαιον. Ἀπὸ τότε οἱ δύο γέοις ὠδηγοῦσαν
κάθε ἡμέραν τὰ κοπάδια των εἰς τὸ μέρος ὅπου κατὰ πρῶτον

συνηγητήθησαν, ἐπεργοῦσαν τὰς ὥρας μαζὶ, καὶ ἔτρωγεν ἐνίστε
μαζὶ εἰς τὸ σπῆλαιον. Ἡ ἀγάπη των ἐμεγάλων, καὶ μίαν ἡμέ-
ραν ἡρραβωνίσθησαν: ὁ νέος ἔκοψε ἀπὸ δάφνην μικρὸν κλάδον,
κατεσκεύασε δαχτυλίδι, τὸ δόποιον ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην, ἔλαβε
δὲ ἀπὸ αὐτῆς ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον διοσκόρης ἐπρεπε
νὰ φύγῃ, διὸ καὶ δόηγήσῃ τὸ κοπάδι του εἰς ἄλλο μέρος. Ἀπε-
χωρίσθησαν μὲ δάκρυα, ὑποσχέσεις, καὶ δρους. Ο μνηστήρ
ώρκισθη ὅτι μετὰ ἔνα ἀκριβῶς μῆνα θὰ ἐπέστρεφεν. Ἀλλὰ δυ-
στυχῶς δ μῆνης ἐπέρασε καὶ ὁ νέος δὲν ἔγύρισε. Βαρετὰ ἀσθένεια
τὸν εἶχε ῥίψει στὸ κρεβάτι. Μόλις μετὰ δύο μῆνας κατώρθωσε
νὰ σηκωθῇ, καὶ ἀμέσως, κλονούμενος ἀκόμη καὶ στηριζόμενος εἰς
τὸ ρέβδον του, διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἔμενεν ἡ ἀγαπη-
τή του. Ἀλλὰ μαῦρα προκισθήματα κατέχουν τὴν φυχήν του.
Καὶ πράγματι. Φτάνω, ἐξακολουθεῖ,

Φτάνω, θωρῶ τὸ σπήλιο ἀραχνιασμένο,
μὲ βοῦρκα, μὲ πηλὰ ναμουρδωμένο.

Ἄλλοιᾶς λογῆς μὲ δέχτη τὸ καημένο,
παρὰ ποὺ μ' εἶχε πρῶται μαθημένο.

Σ' ἐνδὲ βουνοῦ κορφή, σ' ἔνα χαράκι,
ξανοίγω καὶ θωρῶ ἔνα γεροντάκι,
κι' ἔβλεπε κάποια πρόβατα δ καημένος,
ἀδύναμος καὶ μαυροφορεμένος.

Σφυρίζω καὶ φωνάζω, χαιρετῶ τον,
καὶ γιὰ τὴν βισκοπούλαν ἔρωτῶ τον.

Μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον τοῦ ξηγούμουν,
καὶ τὰ δὲν ἥθελα ἀκούειν, ἔφουρκούμουν.

Γροθικῶ τὸν γέρον μπρός, κι' ἀναστενάζει,
τὸ διζικὸν τῆς μοίρας του ἀτιμάζει,
καὶ κλαίοντας μοῦ λέγει: «Ἡ πεθυμιά σου,
ἀπέθανε, δὲν εἴν' πλέα κοντά σου.

Δι' αὐτήνη ποὺ διωτᾶς, ήτον παιδί μου,
θάρρος μου τοῦ φτωχοῦ, καὶ ἀπαντοχή μου.

Μὰ δ Χάρος τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ μπρός μου,
καὶ θάμπωσε τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου.

Καλόκαρδη ἥτον πάντα, καὶ χαρά μου,
ἀνάπταψη πολλὴ στὰ γερατιά μου.

Μὰ δ λογισμὸς ὁπούχε πᾶσα βράδυ,
παράκαιρα τὴν ἔβαλε στὸν "Ἄδη.

*Αλεξ. Σαρᾶ Νεοελλ. 'Αναγνώσματα σ' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938 15

- ‘Ολημερνίς, κι’ ὁλονυχτίς νὰ κλαίγῃ,
χίλια κακὰ τῆς μοίρας της νὰ λέγῃ.
Σὰν τὸ κερί ἀνάλει ὅνταν ἄφτει,
ώς τε ποὺ διάβη εἰς τὴν γῆν, καὶ θάφτη.
365 Ποτὲ τὴν νύκτα δὲν ἔθωρειν ὑπνοί,
οὐδὲν ἔτρωγε τὸ γιόμα, οὐδὲ τὸ δεῖπνο
ἔδιωχνεν ἀπ’ ὅμπρός της τὸ κοπάδι,
ποὺ τόχε συντροφιὰ κι’ ἥσαν ὅμάδι.
Πολλὲς φορὲς στὸν ὑπνο τέη ἐξυπνᾶτο,
370 μοναχῇ της ἐμίλειε, καὶ διηγάτο.
Κι’ ὥρα στὴ μιὰ μερά, καὶ ἄλλη, νὰ πιάσῃ
ἔναν καλὸ βισκό, ποῦχε στὰ δάση.
‘Εξύπνουν τήνε τότε, καὶ ἔλεγά της,
εἶντα πολλὰ βαρειὰ ’ν’ τὰ ὅνειρά της,
375 κι’ εἴντανε τὰ διηγάται καὶ τὰ λέγει.
Καὶ πάραυτας ἀρχίνιζε νὰ κλαίγῃ :
«Κύρη, μεγάλον ἄδικο μοῦ κάνης,
νὰ μὲ ξυπνᾶς, καὶ νὰ μ’ ἀναθιβάνῃς,
στὴν χαρὰν ὅπου βλέπω στῶνειρόν μου,
380 τὸν πολυαγαπημένον τὸν βισκόν μου».
Τὰ νιάμερά της ἤταν ὀψές, γυιέ μου...
Τὴν ὥρα ποὺ ξεψύχα ἐμίλησέ μου.
Παραγγελὰ μ’ ἀφῆκε : «Πὰ στὰ δάση,
385 ἔνας καλὸς βισκὸς θέλει περάσει.
Μελαχρινός, λυγνὸς καὶ γελασιάρης,
νέος καὶ μαυρομάτης, διωματάρης.
Καὶ θέλει σὲ ωτήσει, ὅγιὰ νὰ μάθῃ
γιὰ κείνη ποὺ ἀπέθανε καὶ χάθη.
Καὶ νὰ τοῦ πῆς πὼς εἰν’ ἀποθαμένη,
390 μὰ δὲν τοῦ λησμονᾶ ποτὲ ἡ καημένη.
Καὶ ἀς τὴν λυπηθῆ καὶ ἀς τὴν κλάψη,
τὰ ὁσῦχα του γιὰ λόγου της νὰ βάψῃ.
Τὴν ἀφορμήν, τοῦ ’πέ, πὼς τὴν ἔχάσε,
ώσαν εἶδεν ἡμέρες καὶ περάσε.
395 Ζιμιὸ ἀλησμόνησέ την τὴν καημένη,
γιὰ κείνο ἔθανατώθη πικραμμένη».
Καὶ ἀπὸ τὰ σουσούμια ἔκεινος εἰσαι,
καὶ κλαίγει σε ἡ καρδιά μου, καὶ πονεῖ σε.

Γιατί ἥθελα παιδιά μου νὰ σᾶς κάμω,
κι' εἶχαμε μιλημένα γιὰ τὸ γάμο.

400

Καὶ κλαίγει σε ἡ καρδιά μου, καὶ θρηνᾶται...

Ακολουθοῦν ἄλλοι 74 στίχοι, εἰς τοὺς ὅποιους δὲ βοσκός θρηνεῖ τὴν μοιράν του, παρακαλεῖ νὰ μεταδοῦν εἰς τὸν τάφον τῆς ἀγαπητῆς του, καὶ ἔκει ὅρκίζεται ὅτι δὲν θὰ παρηγορηθῇ ποτὲ ἀπὸ τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν, ἀλλὰ θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ποίμνιόν του καὶ τὴν φλοιγέρχν του καὶ θὰ περιπλανᾶται αἰωνίως, νύκτα καὶ ἡμέραν, ἔχων ὡς μόνον του σύντροφον ἔνα ἀσπρό πρόβατον, ποὺ τοῦ εἶχε χαρίσει ἡ ἀγαπημένη του. Ἐν τέλει δὲ τοῦ ποιήματος ὑπέρχουν καὶ μερικοὶ ἄλλοι στίχοι, δλίγον ἀτεχνοὶ διμως καὶ ἀμετροὶ, οἱ ἔξης :

Καὶ ὡς ἔδῶ τελειώνει ἡ βοσκοπούλα,

Ἴστορία τῆς, καμώματά της οὖλα.

Καὶ ἂν εὐρεθοῦν ἄλλες πολλὲς γραμμένες,

Ἄς ξεύρῃ κάθε εἰς πῶς εἰν' σφαλμένες.

Μόνον αὐτὴ πῶς εἰναι ἡ καλλιωτέρα,

ἄπ' ὅσες κι' ἂν βρεθοῦν τὴν σῆμερον ἡμέρα,

ἔτζι ἀπὸ μὲ τὸν Ἀποκορωνίτην,

Νικόλαον Δριμυτινὸν ἀπὸ τὴν Κρήτην.

Διαλεγμένη μὲ περίσσον κόπον,

καὶ τυπωμένη εἰς Βενετιαῖς τὸν τόπον.

Εἰς τοὺς ζίλιους ἔξιακόσιους κι' εἰκοστῇ ἑβδόμῃ
τὸ τέλος ἔλαβεν ἡ ἔδική μου γνώμη.

Ἄν διαβάζοντας τινὰς δὲν ἥθελε παινέσει,

τοῦτο μόνον δέομαι τὸ νὰ μὲ συγχωρέσῃ.

Απὸ τὸν τίτλον καὶ ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς συνάγεται ὅτι τὸ ποίημα εἶχε συνταχθῆ παλαιότερον τοῦ 1627 ὑπὸ ἀγνώστου ποιητοῦ, δστις, ἐμπνευσθεὶς ἐκ πραγματικοῦ γεγονότος καὶ ἔχων ὃψιν τοῦ παρόμοια λογοτεχνήματα ἀρχαῖα ἡ καὶ ιταλικὰ (δένδεκασύλλαβος στίχος εἰναι ιταλικῆς προελεύσεως), συγέθεσε τοῦτο. Ἡ «Βοσκοπούλα» ἐκυκλοφόρει ἥδη, φαίνεται, ἐν χειρογράφοις εἰς διαφόρους παραλλαγάς, ἔξι αὐτῶν δὲ ὁ Ν. Δριμυτινὸς ἔξελεξε τὴν ικαλυτέραν, διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ὅποιας καὶ κατέβαλε τὴν ἀναγκαῖαν δαπάνην. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσιν τοῦ 1627, τὸ ποίημα ἀνετυπώθη πολλάκις, εἶχε δὲ καταστῇ δημοτικώτατον, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δαυλείας καὶ καιόπιν, εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

1627.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

•Ο Ωκεανός.

Ανδρέου Κάλβου.

1

Γῆ τῶν θεῶν φροντίδα,
Ἐλλὰς ἡρώων μητέρα,
φίλη, γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσκέπασε,
νύκτα αἰώνων.

2

Οὗτῳ εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἔσήμων
νυκτερινὸς ἔξαπλωσεν
ἔρεβος τὰ πλατέα
πένθιμα ἔμβολια.

3

Καὶ εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν,
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα,
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

4

Ἐχάθηκαν οἱ πόλεις,
ἐχάθηκαν τὰ δάση,
κινοῦνται
καὶ τὰ βουνά· καὶ δὲ θόρυβος
παύει τῶν ζώντων.

5

Εἰς τὰ φρικτὰ βασίλεια
δμοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλῃ ἐκεῖθεν
ἥχος ποτὲ δὲν ἔρχεται
ὅμγων ἢ θρήνων.

6

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
στάβλων ίδοὺ τὰ ἥψα
κάγκελλα οἵ Ὁραι ἀνοίγουσιν...
ίδοὺ τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνουν.

7

Χρυσᾶ, φλογώδη, καίουσι
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα·
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουσι
λάμπουσαι οἵ χαῖται.

8

Τώρα ἔξανοίγει τ' ἀνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἢ Αὔγη· καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

9

Τὰ μυρισμένα χείλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης· φεύγουσιν
δύνειρα, σκότος,

10

ὕπνος, σιγή· καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουσι
καὶ τὰς πόλεις μὲν κρότον,
ποίμνια καὶ λύραι.

11

Ἐλες τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἰδοὺ προβαίνει ὁ μέγας
λέων, τὸν φοβερὸν
λαιμὸν τετριχωμένον
βρέμων τινάζει.

12

Οὐ μετὸς ἀφῆνει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλούς·
κτυπάουσιν οἱ πτέρυγες
τὰ νέφη, καὶ τὸν Ὀλυμπὸν
ἡ κλαγγὴ σχίζει.

13

Ἐθλιψε τὴν Ἑλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰώνων,
νύκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνη ἀνδρῶν, ἥ τι θέλημα
τῶν ἀθανάτων.

14

Ἡ γόρδα τότε ἐφαίνετο
ναὸς ἡρειπωμένος,
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγάσουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμητα
φύλλα κοιμῶνται.

15

Ωσὰν ἐπὶ τὴν ἄπειρον
θάλασσαν τῶν ὁνείρων,
ἀλλίγαι, ἀπηλπισμέναι
ψυχαὶ νεκρῶν διαβαίνουσι
μὲ δίκως βίαν,

16

οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἀθωνος
τὰ δένδρα, ἔως τοὺς βράχους
τῆς Κυθήρας, κυλίουσα
τὴν ἄμαξαν βραδεῖαν,
οὐρανοδρόμον,

17

ἡ τρίμορφος Ἐκάτη
ἐθεώρει τὰ πλοῖα,
εἰς τοῦ Αἴγαίου τοὺς κόλπους
λάμνοντα ἀδόξως, φεύγοντα
διασκορπισμένα.

18

Σὺ τότε, δὲ λαμπροτάτῃ
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες,
δέ Ἐλευθερία.

19

Ἡλθὼν ἡ θεά κατέβη
εἰς τὰ παραθαλάσσια
κλειτὰ τῆς Χίου· τὰς χεῖρας
ἄπλωσεν ὅρθι, καὶ κλαίουσα
λέγει τοιάδε :

20

Ὦκεανέ, πατέρα
τῶν χορῶν ἀθανάτων,
ἄκουσον τὴν φωνήν μου,
καὶ τῆς ψυχῆς μου τέλεσον
τὸν μέγαν πόθον.

21

Ἐνδοξον θρόνον είχον
εἰς τὴν Ἑλλάδα τύραννοι
ποδὶ πολλοῦ τὸν κρατοῦσι·
σήμερον σὺ βοήθησον,
δός μου τὸν θρόνον.

22

Οταν τὸν ἀνοήτον
φεύγω θνητούς, μὲν δέχονται
οἵ πατρικαί σου ἀγκάλαι·
ἡ ἐλπίς μου εἰς τὴν ἀγάπην σου
στηρίζεται ὅλη».

26

Σχισμένη ὑπὸ μυρίας
πρώρας ἀφρίζει ἡ θάλασσα·
τὰ πτερωμένα ἀδράχτια
ἔλευθερα ἔξαπλώνονται
εἰς τὸν ἀέρα.

23

Εἶπε· κι' εὐθὺς ἐπάνω
εἰς τὰς ὁδὰς ἔχυθη
τοῦ Ὡκεανοῦ, φωτίζουσα
τὰ νῶτα ὑγρὰ καὶ θεῖα,
πρόφαντος λάμψις.

27

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὔτως
αὐγερινὰ πετάουσι
τὰ πλήθη τῶν μελίσσων,
ὅταν γλυκὺν τοῦ ἔαρος
φυσάῃ τὸ πνεῦμα.

24

Ἀστράπτευσι τὰ κύματα
ώς οἱ οὐρανοί, καὶ ἀνέφελος,
ἔάστερος φέγγει δὲ ἥλιος
καὶ τὰ πολλὰ νησία
δείχνει τοῦ Αἰγαίου.

28

Ἐπὶ τὴν ἄμμον οὔτε
περιπατοῦν οἱ λέοντες
ζητοῦντες τὰ κοπάδια,
τὴν θέρμην τῶν ὄνυχων·
ἔάν αἰσθανθῶσιν.

25

Πρόσεκε τώρα· ως ἄνεμος
σφρόδρος μέσα εἰς τὰ δάση,
δὲ ἀλαλαγμὸς σηκώνεται·
ἄκουε τῶν πλεόντων
τὸ ἔϊα μάλα.

30

Πεφιλημένα θρέμματα
Ὦκεανοῦ, γενναῖα
καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια·
τέκνα, καὶ πρωτοστάται
ἔλευθερίας.

31

Χαίρετε σεῖς καυχήματα
τῶν θαυμασίων (Σπετζίας,
"Υδρας, Ψαρών), σκοπέλων,
ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
φόβος κινδύνου.

32

Κατευοδοῖτε! — Ορμήσατε
τὰ συναγμένα πλοῖα,
ὅ ἀνδρεῖοι· σκορπίσατε
τὸν στόλον, κατακαύσατε
στόλον βαρβάρων.

33

Τὰ δειλὰ τῶν ἐγχθρῶν σας
πλήθη καταφρονήσατε·
τὴν κόμην πάντα δὲ θρίαμβος
στέφει τῶν ὑπὲρ πάτρης
κινδυνευόντων.

37

Οθωμανὲ ὑπερῆφανε,
ποῦ εἶσαι; νέον στόλον
φέρε, ὃ μωρέ, καὶ σύναξε·
νέαν δάφνην οἱ "Ελληνες
θέλουν ἀρπάξειν.

34

"Ω ἐπουράνιος χεῖρα!
Σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
τὰ τρομερὰ πηδάλια,
καὶ τῶν ἡρώων οἵ προφραί
ἴδοι τετάθυν.

35

"Ιδοὺ κροτοῦν, συντρίβουσι
τοὺς πύργους θαλασσίους
ἐχθρῶν ἀπείρων· σκάφη,
ναύτας, ἵστια, κατάρτια
ἡ φλόγα τῷώγει.

36

Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
τὰ λείφανα. Τὴν νίκην
ὕψωσ', ὃ λύρα· ἀν ἥρωες
δοξάζωνται, τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὕμνους.

1824.

Τὸ φάσμα.

"Ανδρέου Κάλβου.

1

Τὸ πνεῦμά μου σκοτίζεται·
ἡ γῆ ὑπὸ τὰ ποδάρια μου
γέροντες· ἀθελήτως τρέχω
ὅσαν ἀπὸ μίαν δάκην
βουνοῦ εἰς λαγκάδι.

2

Μὲ σέρνει ἡ τύχη. "Ω, πόση
νύχτα ἐμαζώχθη αὐτοῦθε
καὶ φόβος, ὅπου πέφτοντας
ἐμβαίνω· σπήλαιον εἶναι
ἡ χάσμα τοῦ ἄδου;

3

Ἐλύθησαν οἱ ἄνεμοι·
σφοδροὶ, σφοδροὶ ἐδῶ μέσα
ὅς φουσκωμένα χύνονται
ποτάμια ἀπὸ πολλὰ
χειμέρια νέφη.

4

Στὸν θόρυβον σηκώνονται
φωναὶ συχναὶ καὶ ἀσήμαντοι,
ὅς μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν
στεναγμοὶ πνιγομένων
μυρίων ἀνθρώπων.

5

Βλέπω, βαθιά, μίαν σπίθα·
πλησιάζει· μεγαλώνεται·
ὅσαν κύκλος ἀμέτοητος,
ὅς πέλιαγος φλογῶδες
ἐμπρός μου ἀπλώθη.

6

Ἐλεεινὰ ναυάγια
πλέουσιν αὐτοῦ· μεγάλον
κορμὶ νεοσπαραγμένον
περνάει, καὶ δῶς σῶμα φαίνεται
μίας βασιλίσσης.

7

“Ω ‘Ελλάς!...’ Ιδοὺ χιλιάδες
παιδιῶν ἔτι εἰς τὰ σπάργανα
περνάουν, κι’ εἰς κάθε στῆθος
ἔνα μαχαίρι στέκεται
καταχωσμένον.

8

Κοράσια, ίδού, μητέρες
περνάουν. Ἐλαμπον πρῶτα
τὰ πλήθη αὐτῶν σὰν ἄστρα·
ἐχαιρούντε, καὶ τ’ ἀρπαξε
θανάσιμη ὥρα...

9

Νά, καὶ οἱ σωροὶ περνάουσι
τῶν μαχίμων ἀνθρώπων,
ἔνδοξοι ναῦται, ἀείμνηστοι,
ἀνδρεῖοι στρατιῶται
κι’ ἥμερος ὅχλος.

10

Ματαίως τὸ ἀκονισμένον
ἐγύμνωσαν σπαθί τους·
δάφνας ματαίως ἐμάζωξαν·
πᾶσαν ἐλπίδα δ ἄνεμος
ἔξαφνα ἐπῆρε.

11

Ἐρημῇ τώρα ἡ θάλασσα
εἶναι· καὶ ίδοὺ μακρόθεν,
ὅς νέφη εἰς τὸν δρίζοντα
ἔσπερινόν, ξανοίγω
γῆν καὶ νησία.

12

Ἐγκορημνισμέναι πόλεις
φαίνονται αὐτοῦ, καὶ λείψανα
πύργων, ναῶν, χωρίων·
ἄροτρα, βάρκες καὶ ἄρματα
ἥμελημένα.

13

Ζῶντα δὲν βλέπω· οὐδ' ἄφησε τῷ Ελλάς! ώ πατρίς μου!
κάνν ἔνα ἡ σκληρὸν τύχη
ἔπάνω εἰς τέτοιον θέατρον,
τὸ ἔθνους νὰ κλαίῃ τὴν ἄωδον
τρισάθλιον μοῖραν.

14

Μεγάλη, τρομερή,
μὲ τὰ πτερὰ ἀπλωμένα,
καθὼς ἀετὸς ἀκίνητος,
κρέμεται στὸν ἀέρα
ψηλὰ ἡ Διγόνοια.

15

«Ἐγώ», φωνάζει, «ἐγὼ
ἀπὸ τὸν κόσμον ἔσβησα
ἔνα λαόν· καὶ ταύτην
τὴν γῆν ἐξοιλοθρεύσασα
τώρα ἔθρατάζω».

16

Οὔτως εἰποῦσα ἡ δύσφημος,
χύνει ἀπὸ δύο ποτήρια
αἷμα, καὶ πορφυρίζονται
πάντες οἱ οὐράνιοι κάμποι,
ἡ γῆ καὶ οἱ νῆσοι.

17

Ἐλύθη, ἐλύθη ώς ὅνειρον
τὸ φάσμα. Καθαρώτατος
δὲ ἀέρας καταβαίνει
καὶ δροσίζει τὰ χειλη μου
καὶ τὴν ψυχήν μου.

18

ἔλπίδων γλυκυτάτων
μήτηρ! σὲ βλέπω ἀκόμα
ζῶσαν καὶ μαχομένην
καὶ ἀναλαμβάνω.

19

Φύγε, φύγε τὸν κίνδυνον,
διὰ τὸν Σταυρὸν ποὺ πλύνεις
μὲ τὸ αἷμά σου· διὰ τὸ δνομα
τῆς Ἱερᾶς τῶν τέκνων σου
Ἐλευθερίας.

20

Ἐώς σήμερον σὲ ὠφέλησαν
τοῦ νοὸς ἡ θεόπνευστος
φλόγα, καὶ τὰ μεγάλα,
ἀνέλπιστα, ἀναρίθμητα
ἔργα, καὶ ἡ δύναμις.

21

Ἄλλ· ἔφθασεν ἡ ἥμέρα
κινδύνου· ἡ δοξασμένη
δάφνη τῆς κεφαλῆς σου
τρέμει· κι ὁ ἐχθρὸς προσέκει
νὰ τὴν ἀρπάξῃ.

22

Μάθε ὅτι εἰς τοὺς χοροὺς
τῶν πολέμων, ώς ἔσωσεν
ἡ ἀνδρεία τὸν στρατιώτην,
οὕτω εἰς αὐτοὺς ἡ ὁμόνοια
σώνει τὰ ἔθνη.

1826.

"Ἐμπνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.

Διουνυσίου Σολωμοῦ.

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν δύψη
ποὺ μὲ βίᾳ μετράει τὴν γῆ.

2

"Ἄπ" τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαιρε, ὅ, χαιρε, Ἐλευθεριά!

3

"Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή·
κι" ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«ἔλα πάλι», νὰ σοῦ εἴπῃ.

4

"Αργειε νᾶλθη ἔκεινη ἥ μέρα
καὶ ἡταν δλα σιωπηλά·
γιατὶ τάσκιαζε ἥ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἥ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λέσ
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι" ἔλεες «πότε, ὁ! πότε βγάνω Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές;»
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψει, ἄλυσες, φωνές!

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσος στὰ κλάιματα θολό,
καὶ εἰς τὸ δοῦχο σου ἔστας αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ δοῦχα αἵματωμένα
ξέρω δτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή·
δὲν εἰν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔὰν ἥ χρεία τὲς κουρταλῆ.

11

"Άλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια·
ἄλλος ἀνάσαση καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

12

"Άλλοι, ώιμέ! στὴ συμφορά σου
δποὺ ἔχαίροντο πολύ,
«σύρε ναῦρης τὰ παιδιά σου,
σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγεις ὀπίσω τὸ ποδάρι,
καὶ ὀλογλήγοδο πατεῖ
ἥ τὴν πέτρα, ᥩ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἔνθυμει.

14

η τρισάθλια κεφαλή·
σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέργει
κι" εἶναι βάρος του ἥ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη, ἢ τὴ θανή!

16

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε! ὡ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

17

Μόλις εἶδε τὴν δρμή σου
ὅ φυρανός, ποὺ γιὰ τς ἐκθροὺς
εἰς τὴν γῆ τὴν μητρική σου
ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς,

18

ἔγαλήνευσε· καὶ ἐκύθη
καταχθόνια μία βοή,
καὶ τὸ Ῥήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκραχτη ἥ φωνή (1).

19

Ολοὶ οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν,
χαιρετῶντας σε θεομά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἥ καρδιά.

20

Ἐφωνάξανε ὡς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21

μ' ὅλον ποῦναι ἀλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά,
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: Ψεύτρα Ἐλευθεριά. στὲς βρισιές ὅπου ἀγροικᾶς.

22

Γκαρδιακὰ χαροποιήθη
καὶ τοῦ Βάσιγκτων ἥ γῆ,
καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
ποὺ τὴν ἔδεναν κι' αὐτῆ.

23

Ἄπ' τὸν πύργο του φωνάζει
σὰ νὰ λέῃ «σὲ χαιρετῶ»,
καὶ τὴν χήτη του τινάζει
τὸ λιοντάρι τὸ Ἰσπανό.

24

Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
τὸ θηρόι, καὶ σέρνει εὐθὺς
κατὰ τ' ἄκρα τῆς Ῥουσίας
τὰ μουγκρίσματα τς δργῆς.

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει
πῶς τὰ μέλη εἰν' δυνατά·
καὶ στοῦ Αλγαίου τὸ κῦμα ὁίκνει
μία σπιθόβιλη ματιά.

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
ποὺ φτερὰ καὶ νύχια θρέψει
μὲ τὰ σπλάχνα τοῦ Ἰταλοῦ.

27

Καὶ σ' ἐσὲ καταγυρμένος,
γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ!
ἐκρωτός, ἐκρωτέ ο σκασμένος,
νὰ σὲ βλάψῃ, ἀν ἡμποοῆ.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲ συλλογιέσαι
πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπῆς·
δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνιέσαι
ἀγροικᾶς.

(1) Ιδε εἰς τὸ Β' Παράρτημα τοῦ βιβλίου τὰς σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

29

Σὰν τὸν βράχο ὅποι ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερό
εἰς τὰ πόδια του νὰ κύνη
εὐκολόσβητον ἀφρό,

30

ὅποι ἀφήνει ἀνεμοῦάλη,
καὶ χαλάζι, καὶ βροχή,
νὰ τοῦ δέρνουν τὴ μεγάλη,
τὴν αἰώνιαν κορυφή.

31

Δυστυχιά του, ὡ, δυστυχιά του,
ὅποιανοῦ θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου,
καὶ σ' ἔκεινο ἀντισταθῆ.

32

Τὸ θηρίο π' ἀνανογιέται,
πὼς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
περιορίζεται, πειτέται,
αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

33

Τρέχει, τρέχει ὄλα τὰ δάση,
τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
καὶ ὅπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
φρίκη, θάνατος, ἐρμιά.

34

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
ὅπου ἐπέρασες κι' ἐσύ
ξίφος κέω ἀπὸ τὴν θήκη,
πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ.

35

Ἔδοὺ ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ὁζέης πιθυμᾶς.

36

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
καὶ ἂς εἰν' ἄρματα γεμάτη,
καὶ πολέμια χλαλοή.

37

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν
γιὰ νὰ ἰδῆς πὼς εἰν' πολλά.
Δὲν ἀκοῦς ποὺ φοβερίζουν
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιά; (2)

38

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα,
ποὺ θὰ ναῦρη ἡ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει·
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

40

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη;
Λίγα τὰ αἷματα γιατί;
Τὸν ἐχθρὸν θωρῶ νὰ φύγῃ
καὶ στὸ κάστρο ν' ἀνεβῆ. (3)

41

Μέτρα...εἰν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι
ὅποι φεύγοντας δειλοῦν·
τὰ λαβώματα στὴν πλάτη
δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

42

Ἐκεῖ μέσα ἀκαοτερεῖτε
τὴν ἀφεύγατη φθορά.
Νά, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
στῆς νυκτὸς τὴ σκοτεινιά. (4)

43

Ἄποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
ἔτοι ἀρχίζει, δπὸν μακριὰ
ἀπὸ ὁάχη ἔκει σὲ ὁάχη
ἀντιβούις φοβερά.

44

Ἄκουώ κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούώ σμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούώ ξύλα, ἀκούώ πελέκια,
ἀκούώ τρίξιμο δοντιῶν.

45

Ἄ ! Τί νύχτα ἥταν ἔκεινη,
ποὺ τὴν τρέμει δ λογισμός ;
Ἄλλος ὑπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατου πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὢρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
δ σκληρόψυχος δ τρόπος
τοῦ πολέμου, καὶ οἱ καπνοί,

47

καὶ οἱ βροντές, καὶ τὸ σκοτάδι, ἐὰν οἱ ἄνεμοι μέσ' στ' ἀδεια
δπὸν ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν Ἀδη
ποὺ ἀκαρτέρει τὰ σκυλιά.

48

Τ' ἀκαρτέρειε. Ἐφαίνοντο ήσκιοι Μὲ τὰ μάτια τοὺς γυρεύουν
ἀναρίθμητοι, γυμνοί,
κόρες, γέροντες, νεανίσκοι,
βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

49

“Ολη μαύρη μυρμηγκιάζει
μαύρη ἡ ἐντάφια συντροφιά,
σὰν τὸ όυχο δπὸν σκεπάζει
τὰ κρεββάτια τὰ στερνά.

50

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
ἐπετιοῦντο ἀπὸ τὴ γῆ,
ὅσοι εἰν' ἄδικα σφαγμένοι
ἀπὸ τούρκικην δογή.

51

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι-
σμένα ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγούς-
σκεδὸν ὅλα ἔκειὰ τὰ μέρη
ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

52

Θιμποφέγγει κανέν' ἀστρο,
καὶ ἀναδεύοντο μαζὶ¹
ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

53

Ἐτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
μέσ' στὸ δάσος τὸ πυκνὸ
ὅταν στέλνῃ μίαν ἀγνάδα
μισθοφέγγαρο κλωμό,

54

καὶ οἱ βροντές, καὶ τὸ σκοτάδι, ἐὰν οἱ ἄνεμοι μέσ' στ' ἀδεια
τὰ κλαδιὰ μουγκοφυσθῶν,
σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια
δπὸν οἱ κλῶνοι ἀντικτυποῦν.

55

Μὲ τὰ μάτια τοὺς γυρεύουν
ὅπου εἰν' αἴματα πηγέα·
καὶ μέσ' στὰ αἴματα χορεύουν
μὲ βρυχίσματα βραχνά,

56

καὶ χορεύοντας μανίζουν
εἰς τοὺς Ἑλληνας κοντά,
καὶ στὰ στήθια τοὺς ἐγγίζουν
μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

57

Ἐκειὸ τὸ ἔγγισμα πηγαίνει
βαθιὰ μέσος στὰ σωθικά,
ὅθεν ὅλη ἡ λύπη βγαίνει
καὶ ἀκραίσθανονται ἀσπλαχνιά.

58

Τότε αὐξαίνει τοῦ πολέμου
ὁ χορὸς τρομακτικά·
σὰν τὸ σκόροπισμα τοῦ ἄνεμου
στοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

59

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου·
κάθε κτύπημα ποὺ ἐβγῆ
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῇ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ὁέει.
Λέει καὶ ἐκεῖθεν ἡ ψυχή,
ἀπ' τὸ μίσος ποὺ τὴν καίει,
πολεμάει νὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδίας κτυπιές βροντᾶνε
μέσος στὰ στήθια τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια δπὸν χουμᾶνε
περισσότερο εἰν' γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
οὐδὲ πέλαο, οὐδὲ γῆ.
Γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι καὶ οἱ μιαροὶ κατασκορπιοῦντο
μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἡ μάνιτα καὶ ἡ ζάλη,
ποὺ στοχάζεσαι μὴ πᾶς
ἀπὸ μία μεριὰ καὶ ἀπ' ἄλλη
δὲν μείνῃ ἔνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
πῶς θερμίζουνε ζωές!
Χάμου πέφτουνε κομμένα
καὶ ἀκραίσθανονται ἀσπλαχνιά.

65

καὶ παλλάσκες, καὶ σπαθία,
μὲ δλοσκόρπιστα μυαλά,
καὶ μὲ δλόσκιστα κρανία,
σωθικὰ λαχταριστά.

66

Προσοχὴ καμμιὰ δὲν κάνει,
κανείς, ὅχι, εἰς τὴ σφαγή.
Πᾶντα ἐμπρόσ! "Ω, φθάνει,
φθάνει" ἔως πότε οἱ σκοτωμοί;

67

Ποῖος ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
καὶ λέσ κι' εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

68

Πλιγόστευναν οἱ σκύλοι
καὶ «'Αλλᾶ» ἐφώναζαν, «'Αλλᾶ»
καὶ τῶν Χριστιανῶν τὰ κείλη
«φωτιά!» ἐφώναζαν, «φωτιά!».

69

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
πάντα ἐφώναζαν «φωτιά!»
πάντα σκούζοντας «'Αλλᾶ».

70

Παντοῦ φόβος καὶ τρομάρα,
καὶ φωνές, καὶ στεναγμοί·
παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀγτάρα,
καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

71

Ἔτιαν τόσοι! πλέον τὸ βόλι
εἰς τ' αὐτιὰ δὲν τοὺς λαλεῖ·
ὅλοι χάμου ἔκοιτοντ' ὅλοι,
εἰς τὴν τέταρτην αὐγήν.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
καὶ κυλάει στὴν λαγκαδιά·
καὶ τὸ ἀθῷο χόρτο πίνει,
αἷμα, ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσᾶτο ἀέρι,
δὲν φυσᾶς τώρα ἐσὺ πλιὸ
στῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι(5).
Φύσα, φύσα εἰς τὸ Σταυρό!

74

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ Ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαιρε! Ὁ χαιρε, Ἐλευθεριά!

75

Τῆς Κορίνθου ίδοὺ καὶ οἱ κάμποι. Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
Δὲν λάμπῃ ἥλιος μοναχὸς
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει, εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
εἰς τὸ ἄμπελια, εἰς τὰ νερά· ματωμένη περπατεῖς!

76

εἰς τὸν ἡσυχὸν αἰθέρα
τώρα ἀθῷα δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

77

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

Ὦ τριακόσιοι! σηκωθῆτε
καὶ ἔσανάλθετε σ' ἔμας·
τὰ παιδιά σας θέλει! Ιδῆτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

Ολοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
κι' ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὄλέθρου
Πεῖνα καὶ Θανατικό,
ποὺ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
περπατοῦν ἀντάμα σῇ δυό.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἀπεθαίναντε παντοῦ
τὰ θλιψμένα ἀπομεινάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

ποὺ ὁ, τι θέλεις ἥμπορεῖς,
τὰ θλιψμένα παρθένες,
διπού κάνουνε χορό. (6)

83

Στὴ σκιὰ χεροπιασμένες
στὴ σκιὰ βλέπω κι' ἐγὼ
κοινοθάλτυλες παρθένες,
διπού κάνουνε χορό.

84

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ώραια μάτια ἐρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, δλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχή μου ἀναγαλλιάζει,
πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἔτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μέσ' στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποτῆρι δὲν βαστῶ.
Φιλελεύθερα τραγούδια
σὰν τὸν Πίναρο ἔκφωνῶ :

87

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειώμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

88

Πήγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἥμέρα τοῦ Χριστοῦ
μέρα ποὺ ἄνθισαν οἱ λόγγοι (7)
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89

Σοῦ ἥλθ' ἐμπρὸς λαμποκεπῶντας
ἡ Θρησκεία, μὲν σταυρό,
καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

90

«σ' αὐτὸ» ἔφωναξ «τὸ χῶμα,
στάσου ὅλόρθη, Ἐλευθεριά»
καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ' στὴν ἐκκλησιά. (8)

91

Εἰς τὴν Τράπεζα σμύνει
καὶ τὸ σύννεφο τὸ ἀγνὸ^ν
γύρω γύρω της πυκνώνει
ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.

92

Ἄγροικαί τὴν ψαλμῳδία
ὅποὺ ἔδίδαξεν αὐτῇ·
βλέπει τὴν φωταγωγία
στοὺς ἀγίους ἐμπρὸς χυτῇ.

93

Ποιοί εἰν' αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή,
κι' ἄρματ' ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχθηκες Ἐσύ.

94

Ἄ ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
σὰν ἥλιου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴ γῆ.

95

Λάμψιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι' ὅλη γύρω σου εἶναι φῶς·

96

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

97

Μὲ φωνὴ ποὺ καταπείθει,
προκωπῶντας διμιλεῖς :
«Σήμερο» ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
ναί, τοῦ κόσμου δὲ λυτρωτής.

98

Αὐτὸς λέγει... «Ἀφογκασθῆτε :
«Ἐγώ εἰμ» Ἀλφα, Ὁμέγα ἐγώ.
Πέστε, ποὺ θ' ἀποκυψθῆτε
ἔσεις ὅλοι ἀν δργισθῶ; (9).

99

Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
ποὺ μ' αὐτὴν ἄν συγκριθῆ
κείνη ἡ κάτω δποὺ σᾶς ἔχω,
σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ.

100

Κατατρώγει ὁσὰν τὴ σκίζα,
τόπους ἄμετρα ὑψηλούς,
χῶρες, ὅρη ἀπὸ τὴ ὅιζα,
ζῶα, καὶ δένδρα, καὶ θνητούς.

101

καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει
καὶ δὲν σώζεται πνοή,
πάρεξ τοῦ ἄνεμου ποὺ πνέει
μέσ' στὴ στάχτη τὴ λεπτή».

102

Κάποιος ἥθελε ἐρωτήσει :
τοῦ θυμοῦ του εἰσαι ἀδελφή ;
Ποῖος εἴν' ἄξιος νὰ νικήσῃ,
ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ ;

103

“Η γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθιά,
ποὺ ὅλη θέλει θανατώσει
τὴ μισόχριστη σπορά.

104

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφρίζουν
τὰ νερά, καὶ τ' ἀγροικῶ
δυνατὰ νὰ μευρμουρίζουν
σὰν νὰ ὁνάζετο θηριό.

105

Κακορίζικοι, ποὺ πᾶτε
τοῦ Ἀχελέου μέσ' στὴ ὁσὴ (10)
καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

*Ἀλεξ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα ε' Γυμν. ἔκδ. Ζ' 1938

106

ν' ἀποφύγετε ! Τὸ κῦμα
ἔγινε ὅλο φουσκωτό.
Ἐκεῖ εὑρήκατε τὸ μνῆμα,
πρὶν νὰ εὑρῆτε ἀφανισμό.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάρυγγας ἔχθροῦ
καὶ τὸ ὕδημα γαργαρίζει
τές βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλέρὰ τετραποδίζουν
πλῆθος ἄλογα, καὶ ὁρθὰ
τρομασμένα χλιμιτρίζουν,
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποῖος στὸν σύντροφον ἀπλώνει
χέρι, ὁσὰν νὰ βοηθηθῇ
ποῖος τὴ σάρκα του δαγκώνει
ὅσο ποὺ νὰ νεκρωθῇ.

110

Κεφαλὲς ἀπελπισμένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
κατὰ τάστρα σηκωμένες
γιὰ τὴν ὕστερη φορά.

111

Σβησταὶ—αὖξαίνοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἀχελέου νεροσυρμή,—
τὸ χλιμιτρισμα, καὶ οἱ κρότοι,
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοὶ

112

“Ετσι ν' ἀκουα νὰ βουήξῃ
τὸν βαθὺν Ὁκεανό,
καὶ στὸ κῦμα του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμα ἀγαρηνό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

16

113

Καὶ ἐκεῖ ποῦναι ἡ Ἀγία Σοφία Ἀκλουθάει τὴν ἀρμονία
μέσ' στοὺς λόφους τοὺς ἐπτά, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
ὅλα τὸ ἄψυχα κερομία
βραχοσύντριψτα, γυμνά, μὲν ἔνα τύμπανο τερπνόν, (12)

114

σωριασμένα νὰ τὰ σπρωξῃ
ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
κι ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξῃ
ὅ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ. (11) μὲ τὰ τύμπανα κι ἐκείνες.

115

Κάθε πέτρα μνῆμα ἃς γένη·
καὶ ἡ Θρησκεία, κι ἡ Ἐλευθεριάτοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
μὲν ἀργοπάτημα ἃς πηγαίνῃ
μεταξύ τους, καὶ ἃς μετρᾷ.

116

Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει
τεντωτό, πιστομήτο,
κι ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει,
καὶ δὲν φαίνεται καὶ πλιό.

117

Καὶ χειρότερος ἀγριεύει
καὶ φουσκώνει ὁ ποταμός·
πάντα, πάντα περισσεύει
πολυφλοίσβισμα καὶ ἀφρός.

118

Ἄ! Γιατί δὲν ἔχω τώρα
τὴν φωνὴν τοῦ Μωϋσῆ;
Μεγαλόφωνα, τὴν ὕρα
ὅποὺ ἐσβηοῦντο οἱ μισητοί,

119

τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
στοῦν πελάου τὴν λύσσα ἐμπρός,
καὶ τὰ λόγια ἥχολογοῦσε
ἀναρίθμητος λαός.

120

ἡ προφήτισσα Μαρία,
μὲν ἔνα τύμπανο τερπνόν, (12)

121

καὶ πηδοῦν ὅλες οἱ κόρες
μὲν τις ἀγκάλες ἀνοιχτές,
τραγουδῶντας, ἀνθοφόρες,
μὲ τὰ τύμπανα κι ἐκείνες.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

123

Εἰς αὐτήν, εἰν ἔακουσμένο,
δὲν νικέσαι εἰσὺ ποτέ.
Οὐμως, ὅχι, δὲν εἰν ἔενο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸν ἔαπλώνει
κύματα ἀπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
κι εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
ποὺ τρομάζει ἡ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμιῶνα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἥλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότατου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικιέσαι, εἰν' ἔακουσμένο,
στὴν ἔχορὰν ἐσὺ ποτέ.
Οὐμως, ὅχι, δὲν εἶν' ἔνο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ διοφούσκωτα πανιά.

129

Σὺ τὲς δύναμές σου σπρώχνεις, "Εχει ὀλάνοικτο τὸ στόμα
καὶ ἄγκαλὰ δὲν εἶν' πολλές·
πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

130

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζῃς
δύο μεγάλα σὲ θωρῶ, (13)
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

131

Πιάνει, αὐξάίνει, κοκκινίζει,
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλατο χρωματίζει
μὲ αἵματόχροη βαφή.

132

Πνίγονται δλοι οἱ πολεμάρχοι,
καὶ δὲν μνέσκει ἔνα κορμό.
Χάρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σὲ πέταξαν ἔκει.

133

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φίλοι
μὲ της ἔχθρούστους τὴν Λαμπρή,
καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χείλη,
δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

134

Κειὲς τὲς δάφνες ποὺ ἐσκορπίστε
τῷρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ, (14)
καὶ τὸ χέρι, δπον ἐφιλῆστε,
πλέον, Ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

Ολοι κλαῦστε ἀποθαμένος
δ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
κλαῦστε, κλαῦστε· κρεμασμένος
ώσὰν νάτανε φονιᾶς.

136

Ολοι κλαῦστε ἀποθαμένος
π' ὕρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' Ἀγιον Αἴμα, τ' Ἀγιο Σῶμα·
λές πώς θὲ νὰ ξαναβγῆ

137

ἡ κατάρα ποὺ εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὸιν νὰ ἀδικηθῆ
εἰς δποιον δὲν πολεμήσῃ
καὶ ἡμπτορεῖ νὰ πολεμῇ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴ γῆ,
καὶ μουγκοίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰφνιαν ἀστραπή.

139

Η καρδιὰ συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω; Σοθαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἥ Θεά.

140

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὔρωπη
τρεῖς φορὲς μ' ἀνησυχιά·
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινᾶ:

141

«Παλικάρια μου! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἔχθρική·
ἄλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει
ποὺ τές δάφνες σας μαδεῖ.

143

Μία, ποὺ ὅταν ώσταν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴν νίκη,
ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

Ἡ Δικόνοια, ποὺ βαστάει
ἔνα σκῆπτρο ἥ δολερή·
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ' το, λέγοντας, καὶ σύ.

145

Κειὸ τὸ σκῆπτρο ποὺ σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ωραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατὶ δίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἄπὸ στόμα δοὺν φθονάει,
παλικάρια, ἂς μὴν πωθῆ,
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

147

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους,
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, ποὺ
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά».

148

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα·
ὅλο τὸ αἷμα δποὺ χυθῆ
γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμῇ.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε·
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκειά,
σᾶς δρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε,
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο, ἀκόμη νὰ παρθῆ·
πάντα ἥ νίκη, ἀν ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῆ.

151

Ω ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
Καταστῆστε ἔνα σταυρό,
καὶ φωνάξετε μὲ μία:
«Βασιλεῖς, κοιτάξεις» ἐδῶ.

152

Τὸ σημεῖο ποὺ προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτάτε
στὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

Ακατάπαυστα τὸ βρίζουν
τὰ σκυλιά, καὶ τὸ πατοῦν,
καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν,
καὶ τὴν πίστην ἀναγελοῦν.

154

Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἔχάθη·
αἷμα ἀδῶφο χριστιανικό,
ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
τῆς νυκτός: Νὰ κινηθῶ...

155

Δὲν ἀκούτε, ἐσεῖς εἰκόνες
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή;
τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες,
καὶ δὲν ἔπαψε στιγμή.

156

Δὲν ἀκοῦτε; εἰς κάθε μέρος
σὰν τοῦ Ἀβὲλ κατσιφῷ.
Δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος,
ποὺ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

Ἐγράφη κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1823.

157

Τί θὰ κάμετε; Θ' ἀφῆστε
νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
ἔξι αἰτίας πολιτικῆς;

158

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
ἴδού, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό.
Βασιλεῖς! Ἐλᾶτε, ἐλᾶτε,
καὶ κτυπήσετε κι' ἐδῶ.

Ἀποσπάσματα

ἀπὸ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιτορικμένους».

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Εἰσαγωγή: (Ιχκώδου Πολυλᾶ). Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος τὸ Μεσολόγγι, ἥτοι Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιτορικημένοι, ἀνήκουν εἰς τρία σχεδιάσματα. Τὸ ἀρχαιότερο γῆταν, ὃς φαίνεται, συνθεμένο εἰς εἰδος προφητικοῦ θρήνου εἰς τὸ πέσιμο τοῦ Μεσολογγίου, καὶ λυρικὸ εἰς τὸ σχῆμα. Τὸ δεύτερο, περιεκτικώτερο σύνθεμα καὶ ἐπικό, εἰς τὸ δόποῖον εἰκονιζόντο τὰ παθήματα τῶν γενναίων ἀγωνιστάδων εἰς τές δύστερινές ἡμέρες τῆς πολιορκίας, ἔως ποὺ ἔκαμπαν τὸ γιουρούσι. Τὸ τρίτο, ξανάπλασμα τοῦ δευτέρου καὶ εἰς τὸ μέτρο καὶ εἰς τὴν μορφή.

Ἀπὸ τὸ πρῶτον σχεδίασμα.

1

Τότες ἐταραχτήκανε τὰ σωθικά μου, κι' ἔλεγα πώς ἥρθε
ώρα νὰ ἔσψυχήσω· κι' ενδέθηκα σὲ σκοτεινὸ τόπο καὶ βροντεό,
ποὺ ἐσκιρτεῦσε σὰν κλωνὶ στάρι στὸ μύλο ποὺ ἀλέθει ὄγλη-
γορα, ωσὰν τὸ χόχλο στὸ νερὸ ποὺ ἀναβράζει· ἐτότες ἐκατάλαβα
πὼς ἐκεῖνο γῆτανε τὸ Μεσολόγγι· ἀλλὰ δὲν ἔβλεπα μήτε τὸ κά-
στρο, μήτε τὸ στρατόπεδο, μήτε τὴν λίμνη, μήτε τὴν θάλασσα, μή-
τε τὴ γῆ ποὺ ἐπάτουνα, μήτε τὸν οὐρανό· ἐκατασκέπαζε ὅλα τὰ

πάντα μαυρίλα καὶ πίσσα, γιομάτη λάμψη, βροντή, καὶ ἀστροπελέκι καὶ ὑψωσα τὰ χέρια μου καὶ τὰ μάτια μου νὰ κάγωδέησῃ, καὶ ίδοὺ μέσ' στὴν καπνίλα μία μεγάλη γυναικα μὲ φόρεμα μαῦρο σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἴμα, ὅπου ἡ σπίθα ἔγγιζε κι ἐσβεντόθευνε· καὶ μὲ φωνή, ποὺ μοῦ ἐφαίνονταν πώς νικάει τὴν ταραχὴ τοῦ πολέμου, ἀρχισε:

«Τὸ χάραμα ἐπῆρα
τοῦ Ἡλιού τὸ δρόμο
κρεμῶντας τὴν λύρα
τὴ δίκαιη στὸν ὄμο,
κι ἀπ' ὅπου χαράζει
ῶς ὅπου βυθᾶ,

τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν τόπον ἐνδοξότερον ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀλωνάκι».

2

Παράμερα στέκει
ὅ ἄντρας, καὶ κλαίει·
ἀργὰ τὸ τουφέκι
σηκώνει, καὶ λέει :
«Σὲ τοῦτο τὸ χέρι
τί κάνεις ἔστι;
Ο ἐχθρός μου τὸ ξέρει
πὼς μοῦ εἰσαι βαρύν·
Τῆς μάννας ὡς λάβρα !
Τὰ τέκνα τριγύρουν
φθαρμένα καὶ μαῦρα,
σὰν ἥσκιους ὄνειρουν·
λαλεῖ τὸ πουλάκι
στοῦ πόνου τὴ γῆ,
καὶ βρίσκει σπειράκι,
καὶ μάννα φθονεῖ.

‘Απὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα.

1

*Ἀκρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει·

Λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρό, κι ἡ μάννα τὸ ζηλεύει.

Τὰ μάτια ἡ πεῖνα ἐμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάννα μνέει.

Στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παράμερα, καὶ κλαίει:

«Ἐρμό τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω ἐγὼ στὸ χέρι;

Οποὺ οὐ μοῦ γινεῖς βαρύ, κι' ὁ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει».

2

Τὸ Μεσολόγγι εἶπεσε τὴν ἄνοιξην ὁ ποιητὴς παρασταίνει τὴν Φύσην, εἰς τὴν στιγμὴν ποὺ εἰναι ὠραιότερη, δις μία δύναμη, διποία, μὲ δλα τ' ἄλλα καὶ ὀλικὰ καὶ ἥθικὰ ἐνάντια, προσπαθεῖ νὰ δειλιάσῃ τοὺς πολιορκημένους· ἵδον οἱ στοχασμοὶ τοῦ ποιητῆ: (¹)

«Η ζωὴ ποὺ ἀνασταίνεται μ' ὅλες τῆς τες χαρές, ἀναβούζοντας δλοῦθε, νέα, λαχταριστή, περιχυνόμενη εἰς ὅλα τὰ ὅντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη, ἀπ' ὅλα τῆς φύσης τὰ μέρη, θέλει νὰ καταβάλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχήν· θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ δποῖα πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος της.

«Η ὠραιότης τῆς φύσης ποὺ τοὺς περιτριγυρίζει, αὐξαίνει εἰς τοὺς ἔχθροὺς τὴν ἀνυπομονησία νὰ πάρουν τὴν χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι θὰ τὴν χάσουν.

«Ο Ἀπρόσιτης μὲ τὸν Ἐρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι' ὅσ' ἄνθια βγαίνουν καὶ καρποί, τόσ' ἄρματα σὲ κλειοῦνε
Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μέσ' στὴν θάλασσα βαθιὰ ἔναντιέται πάλι,
κι' ὀλόλευκο ἐσύσμιξε μὲ τὸ οὐρανοῦ τὰ κάλλη.

Καὶ μέσ' στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ' ἔφθασε μὲ ἀσποῦδα,
ἐπαιξε μὲ τὸν ἥσκιο τῆς γαλάζια πεταλοῦδα,
ποὺ εὐώδιασε τὸν ὑπνό της μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
Τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σ' ὕρα γλυκειὰ κι' ἔκεινο.
Μάγεμα ἡ φύσις κι' ὅνειρο στὴν ὁμορφιὰ καὶ χάρη,
(ἡ μαύρη πέτρα δλόχρυση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι)
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κρένει:
«Οποιος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Τρέμενος ἡ ψυχὴ καὶ ἔαστοχὰ γλυκὰ τὸν ἔαυτό της.

(¹) Οἱ στοχασμοὶ αὐτοὶ εὑρέθησαν γραμμένοι ἀπὸ τὸν Σολωμὸν Ἰταλιστή, ἔχουν δὲ μεταφρασθῆ ἀπὸ τὸν Ἰ. Πολυλᾶν.

Ἐνῷ ἀκούεται τὸ μαγευτικὸ τραγουδί τῆς ἀνοιξης, δποὺ κινδυνεύει νὰ ἔυπνήσῃ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς τόσον, ὥστε νὰ ὀλιγοστέψῃ ἡ ἀντρεία τους, ἔνας τῶν Ἐλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κράζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιο, καὶ ἡ σβημένη κλαγγή, δποὺ βγαίνει μέσ' ἀπὸ τὸ ἀδυνατισμένο στῆθος του, φθάνωντας εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο παρακινεῖ ἔναν Ἀράπη νὰ κάμη ὅ,τι περιγράφουν οἵ στίχοι 4—12.

- «Σάλπιγγα, κόψι τοῦ τραγουδιοῦ τὰ μάγια μὲ βία,
γυναικός, γέροντος, παιδιοῦ, μὴ κόψουν τὴν ἀντρεία».
Χαμένη, ἀλίμονον! κι ὁκνὴ τὴ σάλπιγγα γροικάει.
Ἄλλα πῶς φθάνει στὸν ἐχθρὸ καὶ κάθ' ἦχὴ ἔυπναί;
5 Γέλιο στὸ σκόρπιο στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολιέται,
κι ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσιυρανίς πετιέται.
Καὶ μὲ χαρούμενη πνοὴ τὸ στῆθος τὸ χορτάτο,
τ' ἀράθυμο, τὸ δυνατό, κι ὅλο ψυχὲς γιομᾶτο,
βαρῶντας γύρου δλόγυρα, δλόγυρα καὶ πέρα,
10 τὸν ὄμορφο τρικύμισε καὶ ἔαστερον ἀέρα.
Τέλος μακριὰ σέργει λαλιά, σὰν τὸ πεσούμενό ἀστρο,
τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, ὅητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

Διάφοροι ἄλλοι μεμονωμένοι στίχοι :

- Θύρες ἀνοίξτε δλόγουσες γιὰ τὴν γλυκειὰν ἐλπίδα.
Κι ἀνθιζε μέσα σου ἡ ζωή, μὲ ὅλα τὰ πλούτια πόχει.
Συχνὰ τὰ στήθια ἐκούρασα, ποτὲ τὴν καλωσύνη.
“Ολοι σὰν ἔνας, ναί, χτυποῦν, ὅμως ἐσὺ σὰν ὅλους.
“Ολίγο φῶς καὶ μακρυνό, σὲ μέγα σκότος κι ἔόμο.
Σὲ βυθὸ πέφτει ἀ τὸ βυθὸ ὡς ποὺ δὲν ἥταν ἄλλος.
“Εκεῖθ' ἔβγηκε ἀνίκητος.
Πάντ’ ἀνοικτά, πάντ’ ἀγρυπνα, τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.
Σ” ἐλέγχ’ ἡ πέτρα ποὺ κρατεῖς, καὶ κλεῖ φωνὴ κι ἀυτήνη.
“Η δύναμή σου πέλαγο, κι ἡ θέλησή μου βράχος.

**Απὸ τὸ τρίτον σχεδίασμα.*

1

Μητέρα μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα,
κι' ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριο ζοῦν πάντα τὰ παιδιά σου
μὲ λογισμὸ καὶ μ' ὄνειρο, τί χάρῃ ἔχουν τὰ μάτια,
τὰ μάτια τοῦτα, νὰ σ' ἴδουν, μέσ' στὸ πανέρμο δάσος,
ποὺ ξάφνου σοῦ τριγύρισε τ' ἀθάνατα ποδάρια

5

(κοίτα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπρῆς, μὲ φύλλα τοῦ Βαῖωνε!
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἀκουσα, δὲν εἶδα.

*Ατάραχη σὰν θύρανὸς μ' ὅλα τὰ κάλλη πορτεῖ,
ποὺ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη *ναι κρυμμένα.

*Αλλά, Θεά, δὲν ἡμπορῶ ν' ἀκούσω τὴ φωνή σου,

10

κι' εὐθὺς ἐγὼ τ' ἐλληνικοῦ κόσμου νὰ τὴ χαρίσω;
Δόξα χ' ἡ μαύρη πέτρα του καὶ τὸ ξερὸ κορτάρι.

(*Η Θεὰ ἀπαντάει εἰς τὸν ποιητή, καὶ τὸν προστάξει νὰ
ψάλῃ τὴν πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου).

2

...*Αλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
δ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
τὰ παλικάρια τὰ καλά, μ' ἀπάνου τὴ σημαία,
ποὺ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸν Σταυρὸν ἀπλώνει
παντόγυρα στὸν ὅμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας.

5

Κι' ὁ οὐρανὸς καμάρωνε, κι' ἡ γῆ κεροκοτοῦσε.

Κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
κι' ἐσκόρπια τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης.

<”Ομορφη, πλούσια, κι' ἀπαρτη, καὶ σεβαστή, κι' ἀγία!>

3

**Ο Πειρασμός.*

*Εστησ' ὁ *Ερωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν *Απρίλη,
κι' ἡ φύσις ηὗρε τὴν καλὴν καὶ τὴ γλυκειά της ὥρα.

Καὶ μέσ' στὴ σκιά, ποὺ φουντωσε καὶ κλεῖ δροσιές καὶ μό-
ἀνάκουστος κηλαιδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.

[σχούς,

Νερὰ καθάρια καὶ γλυκά, νερὰ χαριτωμένα,
χύνονται μέσ' στὴν ἀβύσσο τὴ μοσχοβολισμένη,

καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο της, κι' ἀφήνουν τὴ δροσιά τους,

- κι' οὐλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους,
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἔκει, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.
- 10 "Εξ" ἀναβρύζει κι' ἡ ζωὴ 'ς γῆ, 'ς οὐρανό, σὲ κῦμα.
"Ἄλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό "ναι κι' ἀσπρο,
ἀκίνητος ὅπου κι' ἀν ίδης, καὶ κάτασπρος ὁς τὸν πάτο,
μὲ μικρὸν ἥσκιον ἄγνωρον ἐπιλέξ" ἡ πεταλοῦδα,
πούχος εὐθύδισει τὸς ὑπνους τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
- 15 "Αλαφροήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί "δεις.
Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
Χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανός, καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
οὐδὲ ὅσο κάν" ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
γύρού σὲ κάτι ἀτάραχο, π' ἀσπρίζει μέσ" στὴ λίμνη,
20 μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
κι' ὅμορφη βγαίνει κορασιὰ ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

1826—1844.

Τὸ ἔερετζωμένο δέντρο.

"Αριστοτέλους Βαλαωρίτου.

Προλεγόμενα (τοῦ ποιητοῦ). Κατὰ τὸν Ἱανουάριον τοῦ 1866, διαμένων ἐν Μαδουρῇ, μιᾷ ἐκ τῶν χαριεστάτων Ταφίων νήσων, παρεστάθη θεατὴς φοβερωτάτης τρικυμίας. "Ἐβλεπα τὴν ἀπέναντι πεδιάδα τοῦ Ἐλλομένου ὑποθρύχιον καὶ καταστρεφομένην, τὰ δὲ καλλιμέτωπα ὅρη τῆς Ἐλάτης καὶ τῶν Κάρων πυρπολούμενα ὑπὸ τῶν κεραυνῶν.

"Ἡ θάλασσα δρυχωμένη συνεστρέφετο ἐντὸς στενωτάτων πορθμῶν καὶ ἐφαίνετο δυσανασχετοῦσα, ὡσεὶ λέαινα ἐν κλωθῖψ, τὰ δὲ κύματά της, ἐν ῥιζέσθαλλον διὰ τοῦ στομίου τῆς Θηλειᾶς, κειμένης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριον τοῦ Μεγανησίου, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπορεύοντο πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζαδέρδας, ἀπήντων κατὰ μέτωπον τῶν Σκορπιδῶν καὶ τὴν Σπάρτην, ἐκ τῆς χορείας καὶ ταύτας τῶν Ταφίων, καὶ ἀντικρουόμενα κατέπιπτον ἀφροστεφῆ καὶ γιγαντώδη ἐπὶ τῆς Μαδουρῆς καὶ τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς τοῦ Ἐλλομένου.

"Αλλ' ἐν μέσῳ τῶν μυκηθμῶν τοῦ πελάγους διεκρίνετο ἡ ἔροντώδης φωνὴ τοῦ χειμάρρου, δστις, πηγάζων ἀπὸ τῶν ἀποτόμων ἀκρωτηριῶν τῆς Ἐγκλουσθῆς καὶ κρημνιζόμενος ἀπὸ χαρά-

δρας εἰς θάραθρον, λάδρος καὶ καταστρεπτικὸς φθάνει διὰ τῶν πλειστωρειῶν καὶ κατακλύζει τὴν πεδιάδα σύρων παμμεγέθεις λίθους καὶ προσαιώνια δένδρα. Ὁ χείμαρρος οὗτος καλεῖται Δημοσάρι.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοιαύτῃ ὑπῆρξεν ἡ δύναμις καὶ ἡ δρμὴ τῶν ὄδατων του, ὥστε ἀπὸ τῶν ἔκβολῶν αὐτοῦ τὸ ῥεῦμα, διασχίζον τὰ θαλάσσια κύματα, ἔφθανε μέχρι τῆς Μαδουρῆς καὶ ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ αἰγαλοῦ μους τὰ λάφυρα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ πολέμου του. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δένδρων πελώριον ἐκ τοῦ γένους τῶν δρυῶν, κοινῶς καλούμενον ῥούπακι, διακρινόμενον διά τε τὸ ἀγροτικόν καὶ τὴν ῥωμαλεότητα τῆς φύσεώς του. Τὸ τυχαῖον τοῦτο συμβάντα παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ «Τὸ ξερριζωμένο δέντρο».

“Αλλ” ἡ ποίησις, ἣτις ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων αὐτῆς εὐκόλως διαπορθμεύει ἀπερόντους διαστάσεις καὶ ἔχει θεόθεν τὴν δύναμιν νὰ συναρμολογῇ καὶ νὰ συζεύγῃ ἀντικείμενα ἐκ πρώτης ἀφετηρίας δλως ἀλλότρια καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον μηδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἀληγηλα σχέσιν, ἥθελησεν ἐν τῇ περιπτώσει ἐκείνῃ νὰ διεγείρῃ ἐν ἐμοὶ τὴν μνήμην τοῦ Ἀργύρη, πρὸ τεσσαράκοντα ἥδη ἐτῶν προδοτικῶς φονευθέντος, ἀλλὰ ζῶντος εἰσέτι ἐν ταῖς δημοτικαῖς παραδόσεσι καὶ ἔξυμνουμένου παρὰ τοῦ λαοῦ διά τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ἀτίθασον τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐγεννήθη οὗτος κατὰ τὸ 1799 καὶ μόλις ἐφηδος ἡσπάσθη τὸ εἶδος ἐκείνο τοῦ ήσου, τὸ ὅποιον παρὰ μὲν τοῖς εὐνοιμουμένοις, ἔτινειν ὑποδεικνύει ἀκρατον τάσιν πρὸς τὴν διαισπραγίαν, ἔθεωρεῖτο δὲ παρ’ ἡμῖν ὡς ἔξαιρέτως ἴδιαζον πρὸς μόνους τοὺς γενναίους καὶ τολμηταίς. Οὐδὲ ἔδράδυνε νὰ γίνῃ γνωστὸς δ Ἀργύρης διὰ τὸ ἀκαταδάμακον τοῦ γήθους, καὶ ἐν ταῖς νυκτεριναῖς αὐτοῦ ἐκδρομαῖς ἐνέσπειρε τρόμον παριστάμενος ὡς νυκτερόδιον φάσμα, ἐπιδάλλων τὴν θέλησίν του καὶ ἀπαιτῶν σεδασμὸν καὶ ὑπακοήν εἰς τὰς δρέξεις του.

Τότε ἡράσθη καὶ Ἐλένης τινός, θυγατρὸς Μιχαὴλ τοῦ Περδικάρη ἐκ τοῦ χωρίου Καλαμίτζι, καθ’ ἃ δὲ προκύπτει ἐκ τοῦ παρὰ πόδας δημοτικοῦ ἄσματος, δ ἔρως αὐτοῦ δὲν ἀπεκρούετο. Ἀλλ’ οἱ γεννήτορες τῆς νεάνιδος ἀπέρριψαν ἐπιμόνως τὰς περὶ τοῦ γάμου προτάσεις τοῦ Ἀργύρη, καὶ ἡ ἄρνησις αὕτη διήγειρεν ἐν τῇ ἀγρίᾳ ψυχῇ τοῦ μηνηστῆρος ἀσβεστον ζηλοτυπίαν καὶ ἀκατάσχετον πόθον ἐκδικήσεως. Ἐκήρυξεν ἐπομένως πόλεμον κατὰ τῆς

οίκογενείας τῆς Ἐλένης, κατέστρεψε πολλὰ τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἐπλήγωσε καιρίως ἔνα τῶν συγγενῶν της, καὶ τέλος ἐνεδρεύσας ἀπήγαγε τὴν κόρην καὶ τὴν ἀπέπειμψεν, ἀφοῦ διὰ τοῦ ξίφους κατέκοψεν αὐτῆς τὰς παρειάς, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οὕτω πως γηρωτηριασμένην οὐδεὶς ἥθελε ποτε τὴν θελήσῃ σύζυγον.

Μετὰ τὸ κακούργημα τοῦτο ἐκηρύχθη ἐκτὸς τῆς προστασίας τῶν νόμων καὶ ἀδρά ώρίσθη ἀμοιβὴ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Περιέζωσαν τὰ ὅρη τακτικοὶ καὶ ἐκτακτοὶ χωροφύλακες, ἀποσπάσματα τῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς ἐξῆλθον ὡς εἰς ἀγραν θηρίου τινός, καὶ ὅμως ἐπὶ δεκαπέντε ὀλοκλήρους μῆνας δὲ Ἀργύρης ἐδυνήθη νὰ παραταχθῇ μόνος, τυγχάνων πανταχοῦ προστασίας καὶ περιθάλψεως, ἵσως διότι πάντες ἔδιεπον μετὰ δυσμενείας νεανίαν διμόθρησκον καὶ γεννατον ἀσπλάγχνως ἵχνηλατούμενον ὥπο ἀλλοφύλων καὶ ἑτεροδόξων.

"Ο, τι ὅμως αἱ ἀγγλικαὶ λόγχαι δὲν ἴσχυσαν νὰ κατορθώσωσι, τὸ κατώρθωσεν γὴ διαφθορά, καὶ δύο ἐκ πνεύματος συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλοι, ὁ Πατράλας καὶ ὁ Νικόλαος Κούρτης, ἀφοῦ πρῶτον ἀδελφικῶς συνεδείπνησαν μετὰ τοῦ Ἀργύρη, δολίως τὸν ἐφόνευσαν, πυροβολήσαντες κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν νώτων, ἐν ὅ προεπορεύετο ἀμερίμνως, κατὰ τὴν 22αν Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1827.

Οἱ δολοφόνοι, γενόμενοι μισητοί, κατέλυσαν τὸν δίον ἐν κατάραις καὶ ἀναθέμασι. Πιστεύεται δὲ ὅτι γὴ πέτρα, ἐφ' ἣς ἔπεσε καὶ γὴν ἔδαψε διὰ τοῦ αἷματός του δὲ Ἀργύρης, παρασυρθεῖσα ἔθιμηδὸν ὥπερ τῶν ὄδάτων, ὑπάρχει σήμερον μακρὰν τοῦ τόπου, ἐνθα ἀπὸ ἀρχῆς ἔκειτο, καὶ διὰ αὗτη εἶναι ἔκεινη, γὴν πρὸ χρόνων χωρικός τις μολ διπέδειξεν ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου, καὶ γῆτις διεκρίνετο διὰ τῆς ἐπωνυμίας τὸ κοντρὶ τοῦ Ἀργύρη, πλησίον τοῦ μέρους, ὅπου εἰς τὸν ἀναδαίνοντα ἐκ τῆς πεδιάδος παρίσταται ἀριστερόθεν ὑψηλὸς ἀπότομος βράχος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ δποίου μεγαλοπρεπῆς πλάτανος ἐπισκιάζει μικροσκοπικὸν καὶ πενιχρὸν νερόμυλον.

Ταῦτα πρὸς διασάφησιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ στιχουργῆματος. Τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἀτομικῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες ἐπολιόρκουν τὴν φαντασίαν μου, ἐπανελθόντος ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας εἰχα ἐνδιατρίψει ὡς πληρεξούσιος τῆς Λευκάδος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων συνελεύσει.

Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη.

Τοία πουλάκια κάθονται στῆ; Ἐγκλουβῆς τὰ μέωη,
τόνα τηράει τὴ Βαφκερή, τάλλο τὸ Καλαμίτζι,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιρολογάει καὶ λέγει :
«Δὲ σ' τοῦτα ἐγώ, χρυσὸς ποντί, δὲ σ' τοῦτα ἐγώ ἡ Ἐλένη,
στὴν Ἐγκλουβῆ νὰ μὴ διαβῆ; μάδε νὰ τὴν περάσῃς,
μὲ Κούρτη φίλος μὴν πιαστῆς καὶ μπέσα μὴν τοῦ δώσῃς,
γιατ' εἰν' δ Κούρτης ἀπιστος καὶ θὲ νὰ σὲ σκοτώσῃ ;
—Νάθε τὸ ξέρω ἀπὸ βραδύς, νάθε τὸ καταλάβω,
νὰ κάμω τὴν Πατράλαινα νὰ κλαίη νύχτα μέρα».

(Τέλος τῶν προλεγομένων).

«Δέντρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸ στὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου ;
Ποιό χέρι σὲ ξεροίζωσε, ποιά δύναμη σ' ἐπῆρε
ἀπὸ τὴ δάκη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρριξε στὸ κῦμα ;...
Ἐσένα τὰ γεράματα δὲ σ' είχαν σαρακόσει.
στὰ ἀτάραγα κλωνάρια σου ἐκατοστάδες χόροντι,
χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε, ἐστέκαν σωριασμένοι.
στὴ σιδερένια φλοῦδά σου, χωρὶς νά τήνε γδάρῃ,
τοῦ λόγγου τ' ἀγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐτροχοῦσε.
Πές μου, πῶς κοίτεσαι νεκρό, δύσπάμ, στὸ γιαλό μου ;

—Κατέβαινε δόλοφούσκωτο προκύθες τὸ Δημοσάρι
μουγκρίζοντας στὸ διάβα του, σὰ νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.
Δὲν τὸ βαστοῦσαν διζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράχτες.
στὸ πέρασμά του ἐγέρνανε σὰν νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἱ σχῖνοι, τ' ἀγριοπόναρα. Τὸ κῦμα στὸ θυμό του
ἐρροβολοῦσε πάντα ἐμπρός, θεέτυφλο, ὠργισμένο,
καὶ πέφτει κατακέφαλα μ' ὅλη τὴν ἀνδρειά του,
γιὰ νὰ δουφήξῃ ἔνα κοντρὶ ποὺ τρέφαζε τὸ δρόμο.
Ἐστεκα ἐγὼ κι' ἔκοιταζα, κι' ἀπ' τὴ βουβὴ τὴν πέτρα
ἄκουσα τότε μιὰ φωνὴ σὰν νᾶβγαινε ἀπ' τὸν ἄδη :
«Πέρονα, ποτάμι, μέριασε, σύρε νὰ σκιάξῃς ἄλλους
ἔμε μ' ἐπάτησε βαρὺ ποδάρι ἀνδρειωμένου,
μ' ἐστοίχειωσε τὸ αἷμά του, κι' εἴμαι θεμελιωμένο,

- γιὰ νὰ φωνάζω ἀνάθεμα σ' ἔκεινους ποὺ προδίνουν.
Εἶμαι τ' Ἀργύρη τὸ κοντόν, εἶμαι τ' Ἀργύρη ὁ τάφος».
- 25 Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφρομανάει, θεριεύει.
Τότε μὲ μιᾶς ἐψήλωσε κι' ἡ πέτρα τὸ κεφάλι
καὶ στὸν πλατιὺν τὸν ὕμο τῆς τάγιοκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰν νᾶτανε τοῦ σκοτωμένου ἡ χήτη.
‘Ολόγυρά τῆς οἱ μυρτιὲς γοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
30 σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν, κι' ἐφάνηκε ὁ Ἀργύρης
δλόρθος, τὴ φλογάτη του σὰν τὰ φοροῦσε ἀκόμα.
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νερά. Τοῦ πεθαμένου ὁ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ γνῶτό του τὰ σχίζει.
‘Αρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νέκροιίβανά του
35 τᾶχει φτερούγια στὰ πλευρὰ κι' ἀνεμοδέρνει Χάρος.
“Ετρεμε ἡ γῆ στὴ δίζα μου, μ' ἐπλάκωσε ἡ θιλούρα,
μ' ἀγκάλιασεν ὁ χαλασμός, μ' ἐσύντροψε, μ' ἐπῆρε,
καὶ τώρα σέρνομαι νεκρό... Τήραξε, μὲ γνωρίζεις;...
Θυμᾶται ποῦλθες μιὰ φορὰ μὲ τὰ λαγωνικά σου
40 κι' ἐπλάγιασες στὸν ἥκιο μου; Ἐγὼ μὲ τὰ κλωνάρια
σ' ἐσκέπασα στὸν ὕπνο σου καὶ σὺ μὲ τὸ λεπίδι
ἐχάραξες στὴ φλοῦδα μου, πρὸν φύγης, τόνομά σου.
‘Η μοῖρα μᾶς ἀδέρφωσε, ξερριζώμενο τώρα
γυρεύω τόπο νὰ ταφῶ... Σ' ἀγάπησα... μὲ θέλεις;
- 45 — Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου... Σὰν ἔρθῃ καὶ γιὰ μένα
ἡ ὥρα ἡ ἀναπόφευκτη, δποὺ οὲ συνεπῆρε,
θὰ πῶ μέσ' τὰ σανίδια σου νὰ κλείσουν τὸ κορμί μου,
καὶ τόνομα πὸν φύλαξες στὴ φλοῦδα σου γραμμένο,
ἄν θὰ τὸ φάγ' ἡ μαύρη γῆ, θέλω μὲ σὲ νὰ λειώσῃ.
50 Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου, στὸν τάφο συντροφιά μου.
“Οποιος κι' ἄν σ' ἔστειλε σ' ἔμε, διουπάκι, καλῶς ἥρθες...»
- Εστεκα ἀκίνητος ἔκει, θωρῶντας ξαπλωμένο
τὸ δέντρο τὸ περήφανο, ποὺ μοῦχε στείλ' ἡ μοιρα,
καὶ χέλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὰ μ' ἐμαρτυρεῦαν.
55 Θυμήθηκα τὴν νιότη μου, ὅταν μέσ' στὴν κάρδια μου
ἔφυτρων' ἀδολη ἡ χαρὰ μὲ φτερωτὲς ἐλπίδες...

Ξέγνοιαστη τότε ἀνέμιζε, σὰν νάτανε ξεφτέρι,
ἀκαταδάμαστη ἡ ψυχή, κι' ἔπαιρνε γιὰ λημέρι
πότε τὰ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρίσσια,
καὶ πότε ἐφώλιαζε κυρφὰ μέσα στὰ ὅημοκκλήσια,
κι' ἔγύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποσταμένη,
εὔρισκ² ἔκει παρηγοριά. Τὴν νύχτα οἱ πεθαμένοι
τὴν ἔπαιρναν πνεματικὸ κι' ἔκεινη γιὰ λουλούδια
τοὺς ἔρριψε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

60

Πόσες φορὲς καθήμενος στὸ βράχο μοναχός μου
ἔβλεπα νάρκεται νεκρὸ τὸ μούγκρισμα τοῦ κόσμου
νὰ ξεψυχῆ στὰ πόδια μου, σὰν τὸν ἀφρὸ στ' ἄγερι,
καὶ πόσες ἀμετρες φορές, μ' ἀντάρα, μ' ἀγριοκαίρι
ἔκρυφτηκα στὴ λαγκαδιὰ καὶ μέσα στὰ πλατάνια
ἔνοιωθα ἀπόκουφη χαρά, ἔνοιωθα περηφάνεια
πιστεύοντας ὅτ' ἡμουνα θεριὸ μὲ τὰ θερία,
ἀνήμερο, ἀνυπόταχτο κι' ἔγῳ σὰν τὰ στοιχεῖα...
Τὰ δέντρα ἔτριζαν κατὰ γῆς, γυρτά, ξερριζωμένα,
τὰ νυχτοπούλια ἔσκουζανε τριγύρω μους ἀγριωμένα
κι' ἔγῳ μ' ἔνα τουφέκι
ἔπιστευα πῶς ἡμουνα βροντὴ κι' ἀστροπελέκι... 75

Πικρὲς ποῦν³ οἱ ἔνθυμησες!... Τότε τὸ μέτωπό μου,
πλατύς, καθάριος οὐρανός, δὲν τούχαν αὐλακώσει
τοῦ χρόνου τὰ ξεσχίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια.
Σὰν πύργος ἔστεκε ψηλὸ κι' ἀπάνω τον ἐφωλιάζαν
χιλιάδες ὅνειρα χουσᾶ, λὲς κι' ἥταν χιλιδόνια
κι' ἔφύγαν μὲ τὴν ἀνοιξη, τὰ σκόρπισε ὁ χειμῶνας.
Τώρα τὸ σκέπτασαν μὲ μιᾶς οἱ καταχνίες τοῦ κόσμου,
συγνέφιασε, σκοτείδιασε καὶ ὁρισμένη πλάκα
κατάμεσα στοῦ κεφαλιοῦ τ' ἀψυχο μοναστήρι,
στείρο ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος...
Τί κρῆμα τόσο γρήγορα νὰ φεύγουνε τὰ νιότα!
“Οποιος κι' ἀν σ' ἔστειλε σ' ἐμέ, δουπάκι, καλῶς ήρθες.

80

“Οταν κι' ἔσù τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο
ἔστήκωνες μεσουρανὶς τ' ἀλύγιστα κλωνάρια 90

- βελάζοντας στὸν ἥσκιο σου ἔτρεχε τὸ κοπάδι,
ὅ πιστικὸς χαρούμενος σ' ἀγάπαι σὰν πατέρα.
Χήρες γρίες, πανόρφανες καὶ ἔετραχηλισμένες,
σοῦ ἐπαίρωντας τὸ ἀντιρρίμματα, ὡσὰν ἐλεημοσύνη,
95 κι" δταν τὰ δίκναν στὴ φωτιὰ κι" δλόγυρα στὰ θράκια,
μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴ νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,
τότε ο" εὐχθολγούσανε κι" ἔλεγαν στὴν Παρθένο
νὰ σοῦ στοιχειώνῃ τὰ κλοιριά, νὰ σοῦ χαρίζῃ χρόνια. . .
Τώρα, νεκρὸ στὸν ἄμμο μου, θὰ σὲ θυμοῦνται τάχα ; . .
- 100 Ἐμαραθήκανε γιὰ μᾶς τοῦ κόσμου οἱ πρασινάδες.
Ἐσένα σ" ἐξερρίζωσε τὸ κῦμα στὴν δργή του,
ἐμὲ μοῦ τρώγουν τὴν καρδιὰ ἀχόρταγες ἐλπίδες.
Νᾶξερες πῶς τὲς ἔτρεφα! Καὶ τώρα μία μία
μαραίνονται καὶ πέφτουνε σὰ φύλλα τὸ χειμῶνα.
- 105 Πλάστη μεγαλοδύναμε! Σπλαχνίσου με τὴν ὕρα
ποὺ θᾶρθη ὁ Χάρος νὰ μ" εῦρῃ, καί, πρὶν σβηστῇ τὸ φῶς μου,
στεῖλε μου πάλε νὰ τὰ ἵδω μ" ὅλη τὴν εύμορφιά τους
τῆς νειότης μου τὰ ὄνειρα! "Αφες τα νὰ φορέσουν
τὰ διθοκάλλια τῆς αὐγῆς καὶ στὸ προσκέφαλό μου
110 νᾶρθοῦν νὰ μὲ δαντίσουνε χτυπῶντας τὰ φτερούγια
μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο. . . Πατέρα, στεῖλέ μού τα.

1866.

Ικαθέντος τὸ λεθάρι του.

Ίωάννου Πολέμη.

“Οταν θεμέλιωνε δὲ Καιρὸς τῆς Ῥήγισσας τὸν πύργο,
σὰν μανιωμένο πέλαιγο τρικύμισε δὲ ἀγέρας
ἀπὸ ἀρχαγγέλου σάλπιγγα κι ἀπὸ ἀρχαγγέλου στόμα :
«Ἀν δὲν ἀγνίσουν αἴματα, πύργος δὲ θεμελιώνει !
Καὶ νῦναι μέσ’ ἀπὸ καρδιές, μέσ’ ἀπὸ φυλλοκάρδια,
καὶ νῦν ἀπὸ λεβέντες νιοὺς κι ἀπάρθενα κοράσια
καὶ γέρους τρεμογόνατους κι ἀφροπλασμένα βρέφη !»

5

Κι ἄχνισαν αἴματ’ ἀπὸ νιοὺς κι αἴματ’ ἀπὸ παρθένες,
κι αἴματα κι ἀπὸ γέροντες κι αἴματα κι ἀπὸ βρέφη,
καὶ στέριωσαν τὰ θέμελα καὶ στοίχειωσεν δὲ πύργος.

10

Χρόνους ἑπτὰ τὸν ἔχτιζεν δὲ τρομοκαταλύτης
κι ὕστερα χρόνους ἐκατὸ τοῦχτιζε πανωπύργια.

Κι ἀνέβηκεν ἡ Ῥήγισσα στὸ ἀπάνω ἀπανωπύργι
κι ἀγνάντεψε περήφανη τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους.

Μὰ ἐκεὶ ποὺ τὴν καμάρωνεν, δρόγοντας τὰ χέρια,
συννέφιασε, σκοτείνιασε σ’ ἀνατολὴ καὶ δύση,
καὶ μούγγοισαν τὰ σύννεφα κι ἔπεστ’ ἀστροπελέκι
καὶ γκρέμισε καὶ σώριασε μὲ μιᾶς τὸ ἀπανωπύργια.

15

Μέσ’ στὸν καπνό, στὸν κορνιαχτό, στὶς πέτρες, στὰ ὅημάδια,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τραυμάτας τὰ μαλλιά της,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τὰ στήθια της χτυπῶντας,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα κι ἔκραξε: «Ἄλι σὲ μένα !...».

20

Κι ἔνας φτωχὸς τραγουδιστής, τῆς Ῥήγισσας κοπέλλι,
ποὺ μὲ τὶς ὁίμες ἔπλεκε γιορντάνια στὶς χαοές της,
σφιχτόκλεισε στὴν ἄγκαλιά τὴν συντριμένη λύρα,
(τὴν λύρα τὴν ἐρτάχορδη τοῦ Πόνου καὶ τοῦ Πόθου),
κι ἥρθε δειλὰ στὸ πλάγι της καὶ θαρρετὰ τῆς εἶπε :

25

«Ἀνασηκώσου, Ῥήγισσα, κι ἀναστηλώσου πάλι !

Μὴ σὲ τρομάζῃ ἡ συννεφιά, μ’ ὅση φοβέρα κρύβει
μέσα στὰ νέφη δὲ κεραυνός, πάνω ἀπὸ τὰ νέφη δὲ ἥλιος.
Δὲν εἰμὶ ἐγὼ διαλαλητής, μηδὲ προφήτης εἴμαι,
μ’ ἄν εἴν’ δὲ πόνος μου τυφλός, καθάρια βλέπει δὲ πόθος,
ΑΩΞ. Σαρὴ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα σ’ Γυμνασίου ἔκδ. Z’, 1938 17

- καθάρια καὶ μακρόθωρα, ψηλότερος ἀπὸ τὰ νέφη.
‘Αναθαρρέψου, ‘Ρήγισσα, κι’ ἀναστηλώσου πάλι.
- 35 Κι’ ἀν εἰνὸς πύργος χαμηλός, δίχως τὸ ἀπανωπύργια,
ἔχει γερά τὰ θέμελα καὶ διπλοστοιχειωμένα,
ἔχει γερά τὰ θέμελα, βαστοῦν ἀπανωπύργια.
‘Αναστηλώσου, ‘Ρήγισσα, καὶ στρέψε διλόγυρα σου
νὰ δῆς πῶς τὸν ἀγκάλιασεν ὁ Πόνος μας τὸν Πόθο,
- 40 ν’ ἀκούσῃς καὶ τὸν ὄρκο μας βγαλμένο ἀπὸ τὴν καρδιά μας :
«Μὰ τὸ στερνό, τὸν ἀκληροῦ καὶ τὸ μαρμαρωμένο,
«ποὺ μίτρα εἰνὸς ἡ κορῶνά του κι’ ὁ θάνατός του εἰνὸς ὑπνος
«κι’ ᔹχει γιὰ μόνον ὅνειρο τὸ ξεμαρμάρωμά του,
«ὅλοι μας, νιοὶ καὶ γέροντες, ἀπὸ παπποῦ ὧς ἐγγόνι,
45 «θὰ δίξωμε στὰ πόδια σου καθεὶς ὅ, τι κι’ ἀν ᔹχῃ,
«νοῦ καὶ καρδιὰ καὶ δύναμη καὶ βιός καὶ περηφάνεια
«καὶ λογισμοὺς κι’ ἐπιθυμιὲς κι’ ἀγάπεις καὶ λαχτάρες,
«καθένας ὅλο τὸ εἶναι του κι’ ὧς τὴ στερνή του ἀνάσα,
«σύνεργα καλοχείριστα, λιθάρια κι’ ἀγκωνάρια,
50 «καθένας τὸ λιθάρι του, εἴτε μικρὸ ἢ μεγάλο !»

Καὶ θᾶρη ὁ χτίστης ὁ Καιρός, πρῶτος μέσος στοὺς μαστόδους
(θᾶρη, τὸν βλέπει ὁ πόθος μου κι’ ἄς μὴν τὸν βλέπει ὁ πόνος)
ναί, θᾶρη ὁ χτίστης ὁ Καιρός καλόκαρδος σὰν πρῶτα,
θαῦρη ὑλικὸ καὶ σύνεργα, θὰ χτίσῃ ἀπανωπύργια,
55 καὶ στὴν ψηλότερη κορφὴ δυὸ βίγλες θὲ νὰ στήσῃ,
τὴν μιὰ πρὸς τὴν ἀνατολή, τὴν ἄλλη πρὸς τὴ δύση.
Καὶ σὺ θ’ ἀνέβῃς, ‘Ρήγισσα, στὸ ἀπάνω ἀπανωπύργι,
θὰ ξαναδῆς περήφανη τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους,
κι’ ὀρέγοντας τὰ κέρια σου θὰ τῆς ἀναφωνήσῃς :
60 «Πάλι δική μου θὰ γενῆς, πάλι δική μου θάσαι».

Δεκέμβριος τοῦ 1922.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ.

Ἐρωφέλη.

Τραγῳδία Γεωργίου Χορτάτζη.

Εἰσαγωγή. (κατὰ τὸν Στέφ. Ξανθούδην). Περὶ τοῦ ποιητοῦ
ωὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν, παρὰ δὲ κατήγετο ἀπὸ τὸ ‘Ρέθυμνον.
· Συνέγραψε δὲ τὴν Ἐρωφίλην περὶ τὸ 1600, ἀπομιμηθεὶς τὴν
· ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Ζιράλδη κατὰ τὸ 1561 δημοσιευθεῖσαν τραγῳ-
· δίαν Orbecche. Ἡ τραγῳδία ἐκυκλοφόρει ἐν χειρογράφοις καὶ
· παρεστάθη πολλάκις ἐν Κρήτῃ, ἔξοδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Ἐνε-
· τίᾳ τὸ 1637 καὶ ἔκτοτε ἐπανελημμένως. Ὑπῆρξεν ἀγαπητότα-
· τον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ τραγῳδία ἀποτελεῖται ἀπὸ πρόλογον καὶ πέντε πράξεις,
· φιεταξὸν τῶν δποίων ὑπάρχουσι τέσσαρα χορικὰ ἄσματα, καὶ πα-
· ρεμβάλλονται τέσσαρα Ἰντερμέδια. Τὰ χορικὰ ἄδονται ἀπὸ τὰς
· γυναικας τοῦ χοροῦ καὶ εἰναι σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς
· τραγῳδίας, τὰ Ἰντερμέδια δμως ἀποτελοῦσιν ἐν ἐμβόλιμον δρα-
· μάτιον, τοῦ ὅποίου ἡ ὑπόθεσις ἔχει ληφθῆ ἐκ τῆς «Ἐλευθερω-
· θείσης Ἱερουσαλήμ» τοῦ Τάσσου, (ἥτις ἐδημοσιεύθη τὸ 1581),
· καὶ οὐδεμίαν συνάχειαν ἔχουσι πρὸς τὴν τραγῳδίαν, ἀπλῶς δὲ
· κατὰ συνήθειαν τῆς Ἰταλικῆς δραματικῆς τέχνης παρεμβάλλονται
· φιεταξὸν τῶν πράξεων τοῦ κυρίου δράματος πρὸς ψυχαγωγίαν τοῦ
· θεατοῦ καὶ συγοδεύονται δπὸ μουσικῆς καὶ χορῶν.

Ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας. Ὁ Φιλόγονος εἶχε φονεύσει τὸν
· πρεσβύτερον ἀδελφόν του καὶ νόμιμον βασιλέα τῆς Αιγύπτου μαζὶ
· μὲ τὰ δύο μικρά του τέκνα καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον. Δαβὼν δὲ
· καὶ τὴν σύζυγον τοῦ φονευθέντος Ἐρωφίλην γυναῖκα, ἐγένηνησεν ἐξ
· αὐτῆς κόρην περικαλλῆ, ἥτις ὠνομάσθη ἐπίσης Ἐρωφίλη. Εἰς τὴν
· αὐλὴν τοῦ Φιλογόνου ἀνετράφη μετὰ τῆς Ἐρωφίλης παῖς δρφανὸς
· (ἐκ βασιλικοῦ γένους, ὃς ἀπεκάλυψε κατόπιν), καλούμενος Πανά-

ρετος. Φιλία καὶ συμπάθεια καὶ ὕστερον μεγάλη ἀγάπη ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν δύο δμητρίων. Ὁ Πανάρετος διακρίνεται διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ ώς στρατηγὸς τῶν ὀχισιεικῶν στρατευμάτων κατατροπώνει τοὺς εἰς τὸ κράτος τοῦ Φιλογόνου εἰσβαλόντας δύο δασιλεῖς τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐλευθερώνεις ἀπὸ τὸν μέγιστον κίνδυνον τὴν χώραν. Εἰς τὴν ἐπινίκειον γιόστραν (κονταροκτύπημα) ἀναδεικνύεται νικητής ὁ Πανάρετος· εὐθὺς δὲ κατόπιν τελεῖ μυστικὰ τοὺς γάμους του μὲ τὴν Ἐρωφίλην. Μετ' ὀλίγον θμως οἱ δασιλεῖς τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς στέλλουν προξενητὰς καὶ ζητοῦν τὴν φιλίαν τοῦ Φιλογόνου καὶ τὴν κόρην του εἰς γάμον. Ὁ Φιλόγονος εὐχαρίστως δέχεται τοῦτο, ἀλλ᾽ ή τὴν Ἐρωφίλην, πρὸς τὴν δροῖαν ἀνακοινώνει τὴν πρόθεσίν του, ἀρνεῖται, προφασιζομένη ὅτι δὲν θέλει νὰ χωρίσθῃ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς καὶ νὰ ξενιτευθῇ. Ὁ δασιλεὺς θμως ἀγκαλύπτει τὸν γάμον τῆς θυγατρός του μὲ τὸν Πανάρετον, ἔξαγροιούται, θρήνει· σκαρίτατα τὴν Ἐρωφίλην, τὸν δὲ γαμbrὸν διατάσσει ν' ἀλυσοδέσουν καὶ μελετᾶ ἐκδίκησιν φοβεράν. Εἰς μάτην ή τὴν Ἐρωφίλην μὲ δάκρυα ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅτι δὲν ἔπραξε κακὸν γενομένη σύζυγος νέου μὲ τόσας ἀρετάς, καὶ ὅτι εὐχόλως δὲ δασιλεὺς δύναται ν' ἀνυψώσῃ τὸν Πανάρετον καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἀξιον τῆς κόρης του καὶ τῆς δασιλείας. Εἰς μάτην κατόπιν καὶ ἔνας καλὸς σύμβουλος διενθύμιζει εἰς τὸν δασιλέα πόσα κακὰ ἔκαμαν εἰς τὴν χώραν του καὶ εἰς αὐτὸν οἱ δύο ύποψήριοι μνηστῆρες καὶ πόσας ἐξ ἀντιθέτου διηρεύσασι προσέφερεν δ Πανάρετος. Ὁ δασιλεὺς τοὺς ἀποτέλει μὲ ἀπειλάς, ἔπειτα δὲ διατάσσει νὰ προσαγάγωσιν ἐνώπιόν του τὸν ἀλυσοδεμένον Πανάρετον. Οὕτος ζητεῖ πρῶτον ἀπὸ αὐτὸν συγγνώμην, ἔπειτα δὲ ἀποκαλύπτει ὅτι δὲν εἶναι ἀνάξιος γαμbrός του, διότι εἶναι καὶ αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θρασυμάχου, τοῦ δασιλέως τῆς Τζέρτζας, δ ὅποιος ἦτο ἄλλοτε φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Φιλογόνου. Ἀλλ᾽ δὲ δασιλεὺς δὲν πιστεύει τοῦτο, καὶ ὅταν μετ' ὀλίγον δ Πανάρετος διπομεγήσκει εἰς αὐτὸν τὰς ἐκδουλεύσεις του, διατάσσει τοὺς φρουροὺς νὰ τὸν διηγήσωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς τιμωρίας.

Ἐνταῦθα παρατίθεται τὸ τέταρτον χορικὸν καὶ διόλοκληρος σχεδὸν ή πέμπτη πρᾶξις, κατὰ τὴν τελευταῖαν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Στέφ. Ἐκνθουδίδου (ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Νίκου Βέη ἐκδιδομένων νεοελληνικῶν κειμένων).

ΧΟΡΟΣ

Ακτῖνα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη,
άποù μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη
'σ ὅλη χαρίζεις φῶς τὴν Οἰκουμένη.

Τὸν οὐρανὸν στολίζει 'σ μιὰ κι' εἰς ἄλλη
μερὰ κι' ὅλη τὴ γῆ ἥ πορπατηξιά σου,
δίχως ποτὲ τὴν στράταν τσι νὰ σφάλῃ.

Κι' ὅντα μᾶσε μακραίνης τὴ θωοιά σου,
μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις
γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦ τὰ πλάσματά σου.

Καὶ πάλι σὰ σιμώσῃς, κι' ἀρχινίσης
τὰ χιόνια νὰ σκορπῆς καὶ νὰ ζεσταίνῃς
τὸν κόσμο, ὅλη τὴ γῆ μὲ ἀθοὺς γεμίζεις,
τὰ φύτρα ἀναγαλλιῆς, καρποὺς πληθαίνεις,
μεστώνεις πωρικά, γεννᾶς λιθάρια
πολλῷ λογιῶ, κι' εἰς δόξα πάντα μένεις.

Διαμάντια καὶ ρουμπιά, μαργαριτάρια
κι' ὅλες τσὶ πέτρες τς ἄλλες μοναχός σου
πῶς κάνεις, ὅλοι βλέπομε καθάρια.

Τὰ δὲ θωρεῖ 'σ τὴ γῆ ποτὲ τὸ φῶς σου,
μὰ βρίσκουνται 'σ τὰ βάθη φυλαμένα
κι' ὅσα κι' ἂν εἰν' ὀμπρὸς τῶν ἀμματιῶ σου,
γὴ ἐσு τὰ κάνεις ὅλα, γὴ ἀπὸ σένα
θρέφουνται, καὶ κρατιοῦνται, καὶ πληθαίνου,
καὶ νὰ χαθῇ ποτὲ μπορεῖ κιανένα;

Ηλιε μου φωτερέ, τοῦ περασμένου
καιροῦ τὰ πάθη, πού 'χαμε, θυμοῦμαι,
κι' διλόκρυγια τὰ μέλη μου ἀπομένου.

Τσὶ ποταμοὺς πῶς εἴδαμε μποροῦμε
'σ τούτους τσὶ δόλιους τόπους τς ἔδικού μας
νὰ κυματίσουν αἴματα νὰ ποῦμε.

Τοιγύρου 'σ τὰ τειχιά 'χαμε τς ὀχθρούς μας
κι' οὐδὲ κιαμιὰ ἄλλη ὀλπίδα ἀπόμεινέ μας
'σ τὴ μάχη τὴν πολλὴ τοῦ βασιλειοῦ μας.

Μὰ τῶν θεῶν ἥ χάρι ἔβού ηθησέ μας,
κι' ἑνού μας στρατηγοῦ χέρ' ἀντρωμένη
κι' ἀποὺ τὴ μάχη αὐτὴν ἐλύτρωσέ μας.

715

720

725

730

735

740

745

"Ωφου, πρικειά του μοῖρα ἀσβολωμένη,
τί τοξιζε τς δύθρου μας νὰ κερδαίσῃ,
κι' ἔκεινος τς ἐμορφιᾶς σκλάβος νὰ γένη ;
750 Στὸν πόδον τοὺς Κερᾶς μας εἶχε πέσει,
κι' ὅντα κρατειέτο πλιὰ χαριτωμένος
"ς ἀμετρητο λόγχης ἔπεσε "ς τὴ μέση.
Τώρα "ς τὴ φυλακὴ καδενωμένος
θάνατο ἐκ τὸ θυμὸ τοῦ βασιλιᾶ μας
755 σκληρότατο ἀνιμένει δ πρικαμένος.
"Ηλιε μου, τὸ λοιπὸ "ς τὰ κλάηματά μας
λυπητεὸ τὸ φῶς σου ἀς σκοτεινιάσῃ,
γὴ "ς ἄλλα μέρη στεῦλε τὸ μακρά μας.
Νέφος σκοτεινιασμένο ἀς σὲ σκεπάσῃ,
760 κι' ἀστροπελέκι ἀς πέσῃ θυμωμένο,
καὶ τοῦτο τὸ Παλάτι ἀς χαλάσῃ.
Μὲ χίλιες ἀστραπὲς τὸ μανισμένο
κάμε τὸ βασιλιό μας νὰ τρομάξῃ,
νὰ μὴ χαλάσῃ τέτοι νιὸν ἀντρειωμένο—
765 Μὲ φοβερὲς βροντὲς κάμε ν' ἄλλαξῃ
τὸ λογισμὸν του τὸν κακὸ "ς ἀγάπη,
κι' ὃς κύρις ἀγαθὸς τώρα νὰ πράξῃ
"ς αὐτήνη κι' εἰς ἔκεινο τὸν ἀζάπη.

(Τέλος τῆς τετάρτης πράξεως).

ΠΡΑΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Εἰς τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΣΚΗΝΗΝ παρουσιάζεται ἕνας «μαντατοφόρος» οὗτος ἔχφέρει φοβερὰς κατάρας ἐναντίον τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου, τὸ δόποιον εἰδε τόσα ἀνοσιουργήματα κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ τὸ δποιον ἡτο πεπρωμένον καὶ ἄλλην μίαν φοράν νὰ γίνῃ τὸ θέατρον θηριώδους ἐγκλήματος. Ὁ χορὸς ἀγωνιῶν ἐρωτᾷ τὸ συνέδη. Καὶ ὁ μαντατοφόρος ἀρχίζει : Εἰς τὸ σκοτεινότατον βάθος τοῦ ἀνακτόρου, δπου οἱ βασιλεῖς ἐσυνείθιζαν νὰ θανατώγουν μυστεῖ καὶ τοὺς ἔχθρούς των, ὠδηγήθη πρὸ δὲ λίγου καὶ δ συστυχῆς Πανάρετος ἀλυσοδεμένος. Ἐκεὶ δ τύραννος, ἀφοι τὸν ἔξυδρισεν ἀκόμη μίαν φοράν, διέταξε τοὺς διηγέρετας του νὰ τὸν βασανίσουν κατὰ

τρόπον φρικώδη: ἀφοῦ τὸν ἐκτύπησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀνηλεῶς, τοῦ ἀπέσπασαν ἔπειτα τὴν γλῶσσαν, τοῦ ἐξώρυξαν τὰ μάτια καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰ χέρια. Τέλος ὁ Ἰδιος ὁ βασιλεὺς γελῶν ἀγρίως ἔσφαξε καὶ κατεκερμάτισε τὸ σῶμά του, καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέλη ἔρριψεν εἰς τοὺς λέοντάς του, τὴν καρδίαν δὲ τοῦ δυστυχοῦς καὶ τὴν κεφαλήν καὶ τὰς χεῖρας ἔθεσε μέσα εἰς ἓνα χρυσὸν «βατσέλλι» (λεκάνην), τὰ ἐσκέπασε μὲν πολύτιμον λεπτὸν ὄφασμα καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ τὰ προσφέρῃ ὡς γαμήλιον δῶρον εἰς τὴν κόρην του. ἾΑλλ’ ἵδού, καταφθάνει ὁ αἰμοδόρος τύραννος μὲ τοὺς δημόσιας του, οἵ ὄποιοι κρατοῦν τὴν φοβερὰν λεκάνην. Ὁ μαντατοφόρος καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ χοροῦ σπεύδουν νὰ ἐξαφανισθοῦν.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Βάλε το ὃς τοῦτο τὸ θρονί, γυρίσετ’ ὅλ’ ὅπισθ, γιατὶ τςὶ θυγατέρας μου μόνιος μου θὰ μιλήσω· νᾶρθη ὅπεπά τςὶ μήνυσα, κι’ ὅπου κι’ ἀν εἴ, προβαίνει, τ’ ἄξιο νὰ δῇ τὸ χάρισμα, ἀποὺ τὴν ἀνιμένει. 230
Τώρα λογοῦμαι βασιλιός, τώρα τὴν ἐντροπή μου μπορῶ νὰ πῶ, πὼς ἔλειωσεν ἡ χέρα ἡ ἐδική μου. Τώρα εἶδεν ὁ Πανάρετος, λογιάζω, πὼς τυχαίνει τῶν βασιλιάδων ἡ τιμὴ νὰ στέκῃ βλεπημένη· κι’ ἀν ἔναι καὶ δὲν εἶν’ τυφλοί, μποροῦσι νὰ θωροῦσι 235
κι’ οἵ ἄλλοι, ποὺ στῶ βασιλιῶ τὰ σπίτια κατοικοῦσι, τὸ θάνατόν του τὸ σκληρό, νὰ τρέμουν σὰν καλάμι· δὲν παίζου μὲ τοὺς βασιλιοὺς μὲ τέτοιο τρόπον ἀντάμη.
Θέλου μερκοί, γεῖς βασιλίδος πάντα μὲ καλωσύνη 240
κι’ ὅχι ποτὲ μὲ μάνιτα πᾶσα δουλειὰ νὰ κρίνῃ, κι’ ἀπάνω σ’ ὅλα λέσινε, πὼς πρέπει νὰ ὑν’ γνοιασμένος, ἀνὲν κι’ ἀπ’ ἄλλους πεθυμῆ νὰ στέκῃ ἀγαπημένος, φόβο κιανεῖς νὰ μὴ βαστῷ μηδὲ ποσῶς ὃς αὐτεῖνο· μὰ ὧδὸ τὸ πρᾶμα ἀλλῆς λογῆς σ’ τὸ λογισμό μου κρίνω. Δὲ χρήζω νὰ μ’ ὁργίζουνται, ποῦρι νὰ μὲ φοβοῦνται 245
ὅλοι τῆς ἐπαρχίας μου· γιαμιὰ γιαμιὰ γεννοῦνται σὰ δυὸ παιδιὰ ἀπὸ μιὰν κοιλιὰ φόβος καὶ βασιλεία, κι’ ὅποιος νὰ τόνε τρέμουσι τόση δὲν ἔχει χρεία, μὴ χρήζῃ νάναι βασιλιός, καὶ δουλευτὴς ἀς γένη,

250 καὶ τότες ὅλες τις ἐντροπές τοῦ κόσμου ἀς ἀπομένῃ.
 Ο φόβος πῶς τις βασιλιοὺς φυλάσσει, λογαριάζω,
 καὶ δίχως του τὴ βασιλειὰ τίθοτας δὲν τὴν κράζω.
 Πότια περίσσια χαίρομαι, γιατὶ ἐς τὰ γερατειά μου
 ἔκαμα πρᾶμα ἄξιο μου, κι ἔφτειασα τὴν καρδιά μου,
 255 καὶ βασιλίὸς ἀληθινὸς ἐφάνηκα ἐς καθ' ἔνα,
 νὰ μὴν ἀποκοτῷ τινὰς νὰ παίζῃ μετὰ μένα
 μὰ πόσον εἰχα σται λωλός, ἀν ἥθελα γροικήσει
 τοῦ Σύμβουλού μου τὴ βουλή, νὰ θελα συμπαθήσει
 τοῦ πίβουλου Πανάρετου, κι ἀγδίκιωτη ν ἀφήσω
 260 τὴν ἐντροπή, ποὺ μοῦ καμε καὶ τέτοιο κρῆμα πλήσιο,
 σὰ νὰ μὴν ἥθελα γροικῆ καλύτερα ἀπ' αὐτόνο,
 πῶς ἡ γιατρειὰ τῆς ἐντροπῆς εἶναι ἡ γδίκια μόνο,
 καὶ πὼς οἱ αἴματοχυσεῖς κι οἱ ἀπονοὶ θανάτοι
 σημάδιν εἶναι μιᾶς καρδιᾶς πᾶσα τιμῆς γεμάτη.
 265 Μὰ ὁδὸς τὴν ντροπιασμένη μου κι ἀπονη θυγατέρα...
 τί ξίζω θέλει ἰδεῖ κι αὐτὴ τὴ σήμερον ἡμέρα.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΕΡΩΦΙΛΗ, NENA ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΑΣ

ΕΡΩΦΙΛΗ

Νένα, τὰ πρικαμένα μου μέλη γροικῶ κομμένα,
 κι ὁ νοῦς μου τις βαριόμοιρης δὲν εἶναι μετὰ μένα·
 τὰ σωθικά μου σφάζουνται, κι ἀπολιγαίν' ἡ ψή μου,
 270 κι ὁσὰν τὸ φυλλοκάλαμο τρομάσσει τὸ κορμί μου·
 λιγοθυμιὲς μοῦ δίδουνται καὶ πόνοι τοῦ θανάτου,
 καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ δειλιῶ τὸ τέλος τοῦ πραμάτου.

NENA

Μὴ δὲ πρικαίνου, Ἀφέντρα μου, καὶ γι ἄλλο δὲ σὲ κράζει
 δ βασιλίὸς σπουδακτικά, παρὰ γιατὶ λογιάζει,
 275 τὸ φταίσιμο, δποὺ κάμετε, νὰ σᾶςε συμπιεθῆσῃ,
 τὸ πρᾶμα δὲ μπορῶντας πλιὸ ξοπίσω νὰ γυρίσῃ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μᾶλλιος γιατὶ μοῦ μήνυσε μὲ τὸν Ἀρμόδι, κρίνω,
 (γιατὶ ἄθρωπο χειρότερο δὲν ἔχομ' ἀπὸ κεῖνο),

πῶς ἔκαμεν ἀπόφασι κακὴ γιὰ μᾶς περίσσια,
κι' ἀπόσταν ἥρθε κι' εἶπε μου, τὰ σωθικά μου 'λῦσα, 280
τὸ πνέμα μ' ὅλο χάθηκε, καὶ δὲ μπορὰ μιλήσω,
καὶ δυὸ ἄν πάγω ζάλα ὁμπρός, τέσσερα στρέφω 'πίσω'
Νένα καὶ μάννα μου ἀκοιβή, τάχα νὰ χωριστοῦμε ;
σήμερο μιὰ τὴν ἄλλη μας τάχατες νὰ μὴ δοῦμε ;
Γιατὶ κατέχω σήμερο, πῶς ἔχω ν' ἀποθάνω, 285
καὶ πῶς σ' ἀφήνω δίχως μου 'ς τοῦτο τὸν κόσμον ἀπάνω.
Παρακαλῶ σε, Νένα μου, περίσσια ἀγαπημένη,
καθὼς μ' ἀγάπας ζωντανή, μ' ἀγάπα ἀποθαμμένη,
καὶ τ' ὄνομά μου τὸ γλυκὺ καμιαὶ φορὰ νὰ λέγῃς,
καὶ τὸν πρικύ μου θάνατο λυπητερὰ νὰ κλαίγῃς. 290

NENA

Μὴν κλαίγῃς, θυγατέρα μου, σώπασ', Ἀμίρισσά μου,
γιατὶ μὲ δίχως ἀφορμὴ μεῦ καίγεις τὴν καρδιά μου.
Ποὶ δῆ; τὸ τέλος τεὶ δουλειᾶς, νὰ ζήσῃ τὸ κορμί σου,
τέτοια παρατηρήματα μὴν κάνγις ἀπατή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Νένα, ποθαίνω, λέγω σου, κι' ἀν εἶναι μπορετό σου 295
'ς μιὰν ἄρκλα μὲ τὸ ταίρι μου τὰ χέρια σου ἂς μὲ χώσουν
τὰ κακορρίζικα κορμιὰ τ' ἀδικοσκοτωμένα
χῶμα 'σ τὸν Ἄδην ἀς γενοῦν τὸν πρικαμένον ἔνα,
καθὼς τὰ δυὸ μὲ μιὰ ψυχὴ 'σ τὸν κόσμον ἀπάνω ζοῦσα,
κι' ἀγαπημένα πάντα τως μιὰ θέληση ἀρατοῦσα' 300
κι' ὅσο γλυκὺ μ' ἐπότισες γάλα, παρακαλῶ σε,
τόσα νεκρῆς τὴ σήμερο δάκρυα πρικιὰ μοῦ δῶσε.
Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ παρὰ νὰ σὲ φιλήσω,
Νένα μ' ἀγαπημένη μου, νὰ σ' ἀποχαιρετήσω.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τί πρᾶμα συντυχαίνουσι, κι' ἀργειοῦσι νὰ σιμώσου ; 305
κιαμιά, θαρρῶ, γυρεύγουσι στράτα νὰ μὲ κομπώσου.

NENA

*Ωφου, καὶ πῶς τὰ λόγι' αὐτὰ σφάζου τὰ σωθικά μου,
καὶ νὰ κρατήξω δὲ μπορῶ ποσῶς τὰ κλάηματά μου.
Τάσσω σου, θυγατέρα μου, νά 'μεστα πάντ' ὅμάδι,
γὴ ἐδῶ 'ς τὸν κόσμο ζωντανές, γὴ καὶ νεκρὲς 'ς τὸν Ἄδη' 310

δὲ θέλω ἀφῆσει νὸς ἀκουσθῆ, κινήτησαντος, Κερά μου,
κινήτησαντος, εἶπε τὸν ἥλιον νὰ θωροῦ τὸν ἀμμάτια τὰ δικά μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Στὸν κόσμο πάλι νά σαι σύ, παρακαλῶ σε, Νένα,
νά σ' ἔχου οί κορασίδες μου θάρρος τως σὰν κινήτησαντος.

NENA

315 Κάτεχε, θυγατέρα μου, κάτεχε πώς τὸν Ἀδη
διαβαίνω γὰρ πρωτύτερα...

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

“Ω, πῶς συγκλαίσι διμάδι !
τὸ τέλος τοῦ Πανάρετου τάχα χασι γροικήσει ;

NENA

Τοῦ βασιλιοῦ μοῦ φαίνεται κινήτησα νὰ μιλήσῃ.
Γλήγορα, θυγατέρα μου, πᾶψε τὰ κλάηματά σου,
320 τὸ πρόσωπό σου μέρωσε, σύστεψε τὰ μαλλιά σου,
γιατὶ θωρῷ τὸ βασιλὶ περίσσια μερωμένο,
κινήτησαντος σὲ καρτερεῖ, κινήτησαντος εἰς ἔγνοια πλιὸ δὲ μπαίνω.

ΕΡΩΦΙΛΗ

“Ετσι καὶ τὸ ἄγρια κύματα τὸ κάνουν τξὶ θαλάσσου,
σὰν πνίξουσι τὸν ἀθρωπό, παύτου καὶ κατατάσσου.—
325 Τὸν δρισμὸν ἔγροικησα τὴς Ὑψηλότητάς σου,
κινήτησα νὰ μάθω τὸ ζιμιό, τί ναι τὸ θέλημά σου.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλῶς τὴν θυγατέρα μου τὴν πολυαγαπημένη,
ἀποὺ ποτὲ ἐκ τὸν δρισμὸν τὸν ἀφέντη τξὶ δὲ βγαίνει.
Τόπο μᾶς δῶσ”, Χρυσόνομη, κινήτησα πάλι,
330 γιατὶ δὲ θέλω, τὸ θὰ πῶ, νὰ τὸ γροικήσουν ἄλλοι.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μισσεύγ’ ή Νένα μου ἀπὸ γάμου, καὶ πλειότερα τρομάσσω,
παρὰ νὰ σκοτεινιάζουμον μόνια μου ’ς ἄγριο δάσο.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλὰ καὶ ταραχὴ πολλὴ μόδωκε, θυγατέρα,
τὸ σφάλμα σου τὸν ἀμέτρητο τὴν σημερνὴν ἡμέρα,
335 κινήτησαντος μου νὰ σκοτείνιασε, καὶ νὸς ἀψεν ἡ καρδιά μου,
καὶ νά λεγα, τὸ πῶς ποτὲ δὲν παύτει ἡ μάνιτά μου,

μ^ο δλον ἔτοῦτο βάνοντας 'ς τὸ λογισμό μου πάλι
τὸν πόνο τὸν ἀξείκαστο, τὴν πρίκα τῇ μεγάλῃ,
ἀπού 'χα πάρει 'ς τό στερο, ἢ σ' εἶχα θανατώσει,
σὲ καλωσύνην ἔστρεψα τῇ μάνιτα τὴν τόση, 340
κι^ν ἀγδίκιωτο ἀποφάσισα ν' ἀφήσω τὸ θυμό μου,
κι^ν ἐκεῖνον, ἀποὺ μοῦ ἕταιρε, νὰ κάμω καὶ γαμπρό μου
ἔτσ^ο ἐδεκεῖ, ποὺ βρίσκετο, κι^ν ἀνίμενε νὰ σώσω,
τυραννισμένο θάνατο κι^ν ἄπονο νὰ τοῦ δώσω,
ἐπῆγα κι^ν ηὐρηκά τονε, κι^ν ἔκαμα νὰ γροικήσῃ 345
μὲ σπλάχνος μεγαλώτατο, πὼς τοῦ 'χα συμπαθήσει,
κι^ν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἤξευρα, μηδ' ἀκουσά το πλέα,
πὼς εἶναι τοῦ Θρασύμαχου παιδὶ τοῦ βασιλέα
μοῦ πε, τὸ ποιὸ πρωτύτερα ἀν ἥθελα γροικήσει,
τόσα περίσσια καὶ πολλὰ δὲν ἥθελα μανίσει. 350

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μὰ τὴν ἀλήθεια, Ἀφέντη μου, ποτέ του τέτοιο πρᾶμα
δὲ μοῦ πε, καὶ γροικῶντάς το τό 'χω μεγάλο θῆμα·
κι^ν ὅχι γιατί ναι βασιλιοῦ παιδί, γιατ^ρ ἔτσι χάρι
νά 'χη δὲν ἡμπορεῖ παρὰ βασιλικὸν κλωνάρι,
μὰ μοναχὰς γιατὶ κουρφὸ τόσον καιρὸ τὸ κράτειε, 355
καὶ δίχως περηφάνεσι 'ς τὸν κόσμον ἐπορεύτειε.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Ἐτσι^ναι, θυγατέρα μου, καὶ φκαριστῶ τῇ μοῖρα,
κι^λας ἀποὺ μέ καμε παιδὶ νοὺς βασιλιοῦ κι^ν ἐπῆρα.
Γιὰ κεῖνο ἔκραξα κι^ν ἐσέ, γιὰ νὰ σοῦ συμπαθήσω,
σὰν κι^ν ἐκεινοῦ συμπάθησα 'ς τὸ σφάλμα του τὸ πλήσιο. 360
Τὸ πρᾶμα, ἀπού καμες λοιπὸ στανιῶς μου, συχωρῶ σου,
κι^ν ἀντρας σ' ἀς εἰ δ Πανάρετος, σὰν τόνε θές, δικός σου,
κι^ν ἀς εἶναι τ' ὅχι θέλημα, κι^ν ὅρεξι τὸ στανιό μου,
προξενητῆς δ πόθος σας, βουηθὸς τὸ διζικό μου.
Κι^ν διγιὰ νὰ γνώσης πλιὰ καλλιά, πὼς ἐσυμπάθησά σου, 365
θέλω γι^ν ἀγάπη μου ἀκομὴ νὰ πάρης χάρισμά σου
τὰ πράματ^ρ ἀποὺ βρίσκουνται 'ς ἔτοῦτο τὸ βατσέλλι·
σίμωσε, δέ τα, χάρισμα πλήσιο φανῆ σοῦ θέλει.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Σημάδι μεγαλύτερο 'ς τὸ σπλάχνως τὸ περίσσιο
τῆς Ἀφεντιᾶς σ', Ἀφέντη μου, δὲ χοήζω νὰ γνωρίσω, 370

σὰν τὸ συμπάθειο, πού λαβα σήμερον ἀπὸ σένα.
 ὃς τὸ φταίσιμο τ' ἀμέτρητο, ἀπόχω καμωμένα.
 Μ' ὅλον ἐιθῦτο ταπεινὰ σκύφτω τὴν κεφαλή μου,
 καὶ τὸ μοῦ δίδεις, δέχομαι μὲν ὅλη τὴν ὄρεξί μου.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- 375 Κάνεις, καθὼς τὰ φρόνιμα παιδιά ναι κρατημένα,
 γιὰ κεῖνο πάντα τὴν εὐχὴ θὲς ἔχεις ἀπὸ μένα.
 Σύμωσε τώρα τὸ λοιπό, ἔσκεπασε καὶ ὅδε τα,
 καὶ μετὰ σένα ἔπαρ τα, κι' ἄγωμε στέρεψέ τα.
 Τί στέκεις, θυγατέρα μου, πιάσ τα, καὶ μὴ φοβᾶσαι,
 380 γιατὶ συναφορμάς των πασίχαρη θὲ νά σαι.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- Τρέμ' ἡ καρδιά μου καὶ κτυπᾷ, τ' ἀμμάτια μου δειλιοῦσι,
 καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ χάρισμα τρομάσσου νὰ στραφοῦσι,
 κι' ἡ χέρα μου μηδὲ ποσῶς δὲ θέλει νὰ σιμώσῃ,
 κι' ὡς ὄφις ἄγριος νά τονε, τρομάσσει νὰ τ' ἀπλώσῃ.
 385 ΖΩφ, ὥχ, διμένα! τί θωρῶ, τί συντηρῶ ἡ καημένη,
 καὶ τίνος εἰν' ἡ κεφαλή, ἀπού ναι ὁδῷ κομμένη;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τ' ἀγαφτικοῦ σου τοῦ καλοῦ μὲ τὴ δική μου χέρα
 κομμένη, σὰν τοῦ τύχαινεν, ἀπονη θυγατέρα.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- ΖΩφου, κανίσκι ἀλύπητο, κανίσκι πρικαμένο,
 390 καὶ πῶς ἀπὸ τὸ νοῦ μου, διμέ, θωρῶντας το δὲ βγαίνω!

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κανίσκιν εἰν' ἀξιώτατο καὶ πλεωρὴ τεὶ τόσης
 τιμῆς, ἀπ' ἀποκότησες τὸν κύρι σου ν' ἀξιώσῃς.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτο ναι τὸ κεφάλι σου λοιπὸ τ' ἀγαπημένο,
 Πανάρετέ μου ἀφέντη μου, τὸ ματοκυλισμένο;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- 395 Τοῦτο ναι, ναί, καὶ χαίρου το, γλυκιὰ κανάκισκε το,
 κι' ἀν εἶναι καὶ λυπᾶσαι το, κλάψε καὶ ξέπλυνέ το.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτα ναι τὰ χεράκια σου; Κύρι μου, τὴν καημένη,
 κι' εἶντα κανίσκιν ἀσκημό μὲν ἔχεις κανισκεμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

* Ασκημον ἔκαμες καὶ σὺ πρᾶπα πολλὰ ὃς ἐμένα,
μὰ γός χω μόνο τὰ πρεπὰ σ' ἐσένα καμωμένα.

400

ΕΡΩΦΙΛΗ

Καρδιά μου, πῶς δὲ σκίζεσαι, μάτια μου, πῶς μπορεῖτε
τέτοια μεγάλην ἀπονιὰ σήμερο νὰ θωρεῖτε;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

* Ως εἶδασι τὸ ἀμμάτια μου κι' ἐμὲ τὴν ἐντροπή μου,
καὶ τὰ δικά σου νὰ θωροῦ πρέπει τὴν γδίκιωσί μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Καὶ τοῦτο τὸ ἄλλο, τί ν' ἔδω! κρίνω ἡ ἀγαπημένη
νὰ ν' ἡ καρδιά, ποὺ πάντα τει μ' ἐβάστα φυλαμένη.

405

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τούτη ναι, κι' ἔβγαλε κι' ἐσὺ τώρα τὴν ἐδική σου,
καὶ σμένε τηνε μετ' αὐτή, ἀν τὴν πονῆ ἡ ψυχή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

* Ωφου, μὲ ποιά φωτιὰ καψες μέσα τὰ σωθικά μου,
μ' εἶντα μαχαίρι μοῦ σφαξες, κύρι μου, τὴν καρδιά μου! 410.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τὸ ἕδιο, ποὺ μ' ἐπλήγωσε, σ' ἔσφαξε, κάτεχέ το.
κι' ἀν είναι δίκιο καὶ πρεπό, σ' τὸ νοῦ σου μέτρησέ το*

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γιατί δὲ μ' ἔσφαξες ἐμὲ πρῶτας, γιατί ν' ἀφῆσῃς,
τόσο κακὸ τὸ ἀμμάτια μου νὰ δοῦσινε, νὰ ζήσῃς;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Γιατί καὶ σὺ τόσο ἐντροπὴ μ' ἔκαμες νὰ γγωρίσω
σὲ τοῦτο τὸ λιγούτσικο καιρό, ποὺ θὲ νὰ ζήσω. 415.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γλυκώτατό μου πρόσωπο, κεφάλι τιμημένο,
ποῦ ναι τὸ ἀπομονάρι σου κορμὶ τὸ σκοτωμένο;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Θροφὴ ἔγίνη τῷ σκυλλιῶ, τῷ λιονταριῶ μου βρῶσι,
γιατὶ δὲν ἥτο τὸ πρεπὸ χῶμα νὰ τὸ κουκλώσῃ.

420

ΕΡΩΦΙΛΗ

* Ωφ, ὥχ, δῆμένα, τί γροικῶ, ψυχή, πῶς δὲ χωρίζεις
ἀποὺ τὸ δόλιο σου κορμί; καρδιά, πῶς δὲ ὁαίζεις:

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κι' ἐγὼ ἐκ τὴν τόση μαυ χαρὰ τὸ πῶς δὲν ξανανιώνω,
πῶς εἰς τὰ ὑψη τ' οὐρανοῦ μὲ τὴν κορφὴ δὲ σώνω;

ΕΡΩΦΙΛΗ

425 Ἡ πρίκα μου τὸ λοιπονίς, κύρι, χαρὰ σοῦ κάνει;
κι' ἡ λύπη μου τόση δροσιὰ σ' τὰ σωθικά σου βάνει;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Οσο σὲ βλέπω, κάτεχε, περίσσια πρικαμένη,
τόσο μοῦ κάνεις τὴν καρδιὰ πασίγαρη καὶ μένει
μὰ κλαίγε, καὶ τὰ κλάγματα ποτέ σου μὴ σκολάσῃς.
430 κι' ἀπὸν τὴν πρίκα τὸ Θεὸ παρακαλῶ νὰ σκάσῃς
τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο συντήρα τοῦ καλοῦ σου,
κι' δσο μπορεῖς εὐχαριστιές δίδε τοῦ ὁιζικοῦ σου,
πῶς τέτοιον ἄντρα σοῦ ὅδοκεν ἀξιο τῆς εὐγενειᾶς σου,
καὶ γιὰ νὰ κλαίγης πλειότερα μισσεύγω ἀπὸ κοντά σου.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΡΩΦΙΛΗ ΜΟΝΑΧΗ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

435 Ὡ κύρι μου, μὰ κύρι πλιὸ γιάντα νὰ σ' ὀνομάζω,
κι' δχι θεριὸν ἀλύπητο κι' ἀπονο νὰ σὲ κράζω,
πειδὴ περοῦς; σ' τὴν ὁρεξι πᾶσα θεριὸ τοῦ δάσου,
καὶ πλιὰ ἄγρια παρὰ λιονταριοῦ μδδειξες τὴν καρδιά σου;
Θεριὸ λοιπὸν ἀλύπητο παρὰ θεριὸ κιανένα,
440 γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν ἔσφαξες τὴν ταπεινὴν ἔμένα;
Μὰ κεῖνο, πὸν δὲν ἔκαμε τὸ χέρι τὸ ἀπονό σου
θέλω τὸ κάμει μόνια μου κιὰς μὲ τὸ στανικό σου,
γιατὶ δὲν εἶναι μπορετό, μηδὲ ποτὲ τυχαίνει,
μιὰν ὥρα ἀπὸν τὸ ταῖρι μου νὰ ζιῶ ξεχωρισμένη.
445 Ταίρο ἀκριβό μου καὶ γλυκύ, φῶς καὶ παρηγοριά μου,
καὶ πῶς σὲ βλέπουν τσὶ φτωχῆς τὸ ἀμμάτια τὰ δικά μου,
καὶ μ' ὅλον τοῦτο δύνονται τὰ μέλη μου καὶ ζιοῦσι,
τὸ ἀμμάτια μου καὶ βλέπουσι, τὰ χείλη καὶ μιλοῦσι.
Πάντ' ἀκριβό μου ταίρι μου, μ' ἔθρεφεν ἡ καρδιά σου,
450 τώρα σ' τὸν Ἀδη τὴ φτωχὴ μὲ βάνει ἡ ἀσκημιά σου,

κι' ἄλλοθι τ' ἀμμάτια μου, ὡχ, δῆμέ, στανιό τους συντηροῦσι,
γιατὶ ἔτσι σὰ σ' ἔκάμασι τρέμουν νὰ σὲ θωροῦσι.

Πανάρετε μ' Ἀφέντη μου, ποῦ ν' τὰ πολλά σου κάλλη,
ποῦ κείν' ἡ νόστιμη θωριά, καὶ πᾶσα χάρι σ' ἄλλη ;

Ποῦ ν' ναι τ' ἀμμάτια τὰ γλυκιά; Ποιόν ἀπονο μαχαίρι 455
σου τά ὅβγαλε κι' ἐτύφλωσε, δῆμέ! ἀκριβό μου ταίρι;

Στόμα μου νοστιμώτατο καὶ μοσκομυδισμένο,
βρύσι δλωνῶ τῶν ἀρετῶ, ζαχαροζυμωμένο,

γιάντα τὰ πλούμισμένα σου καὶ τὰ γλυκιά σου χείλη
τὴ δούλη σου δὲν κράζουσι, δῆμέ, τὴν Ἐρωφίλη ;

Γιάντα σωπᾶς σ' τὸν πόνο μου, γιάντα σ' τὰ κλάηματά μου
δὲ συντυχαίνεις δυὸ μικρὰ λόγια σ' παρηγοριά μου;

Μὰ δίχως γλῶσσ' ἀπόμεινες, καὶ πῶς νὰ μοῦ μιλήσῃς;
πῶς τὴν πολλὰ βαριόμοιρη νὰ μὲ παρηγορήσῃς;

Πῶς νὰ μοῦ παραπονεθῆς, πῶς νὰ μοῦ πῆς, «ψυχή μου, 465
γιὰ σένα μόνο θάνατον ἐπῆρε τὸ κορμί μου»;

Κι' ἐσᾶς, χεράκια μ' ἀκριβά, ποιά χέρια ἀποκοτῆσα,
κι' ἀπονα ἀπὸν τὸ δόλιο σας κορμὶ σᾶς ἐχωρίσα;

χέρια, ποὺ σᾶς ἐτύχαινε σκῆπτρο νὰ σᾶς βαραίνῃ,
καὶ μοναχὰς νὰ δίδετε νόμο στὴν Οἰκουμένη,

γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν πιάνετε τὰ χέρια τὰ δικά μου;
γιάντα στὸ στῆθος σπλαγχνικὰ κι' ἀπάνω σ' τὴν καρδιά μου

δὲν γγίζετε ν' ἀλαφωθῆ, τσὶ πόνους τσὶ νὰ χάσῃ,
κι' ἐτούτη τὴν τρομάρια τσὶ τὴν τόση νὰ σκολάσῃ;

Καὶ σύ, καρδιὰ ἀντρωμένη μου, τοῦ πόθου φυλακτάρι, 475
ποιό τὸν ἐκεῖνο τ' ἀπονο κι' ἄγριώτατο λιοντάρι,

ποὺ σ' ἔβγαλ' ἐκ τὸν τόπο σου κι' αίματοκυλισμένη,
τ' ἀμμάτια μου νὰ συντηροῦ μ' ἔκαμε τὴν καημένη;

καρδιά μου ἀγαπημένη μου, γλυκώτατη καρδιά μου,
πόσα τοῦ πόθου βάσανα εἶχες γιὰ ὄνομά μου!

πάντα ἔζεις μ' ἀναστεναγμούς, κι' ἐθέρφουσου μὲ πρίκες,
κι' εἰς τὸ στερο ἀνασπάστηκες, κι' ἐκ τὸ κορμί σου βγῆκες,

γιὰ νὰ μπορῶ τριγύρω σου νὰ δῶ, πὼ; εἰ γραμμένο
τ' ὄνομα τς Ἐρωφίλης σου τὸ πολυαγαπημένο.

«Ωφου, πρικύ μου διζικό, κι' ἀγτίδική μου μοῖρα, 485
τόσα γοργὸ μ' ἔκάμετε νύφη γιαμιὰ καὶ χήρα!

μοῖρα κακὴ γιὰ λόγου μου, κομπώτρα κι' ὠχθρεμένη,
ς ποιό τέλος μ' ἔκατάφερες τὴν πολυπρικαμένη !

- ποιό πρᾶμα μ' ἔκαμες νὰ "δῶ, ποιάν πρέκα νὰ γνωρίσω,
490 ποιά παιδωμή, ποιό βάσανο, ποιόν πόνο νὰ γροικήσω !
ποῦ κεῖνα, πού λεγες τοῦ νοῦ, ποῦ κεῖνα ποὺ ἀπὸ σένα
τ' ἀμμάτια μ' ἀνιμένασι νὰ δοῦσι τὰ καημένα ;
Χαρὲς περίσσιες μοῦ τασσες, καὶ πρίκες μὲ γεμώνεις,
ζῆσι κι' ἀνάπαψι πολλή, καὶ θάνατο μ' ἀξιώνεις.
495 Λαμπρὸ τὸν ἥλιο μοῦ δειξες, κι' ἥλπιζα καλωσύνη,
μὰ τὸ ζιμὶ θαμπώθηκε, κι' ἄγριος καιρὸς ἐγίνη.
Χρυσὸ στεφάνιν ἔβαλες ἀπάνω σ' τὴν κοφῆ μου,
κι' ὅφις ἐγίνηκε ζιμὶ κι' ἐπῆρε τὴν ζωή μου.
Πολλὴ δροσιὰ μ' ἐπότισες, μά τὸν φαρμακεμένη,
500 κι' ὀλπίζοντας πὼς θρέφομαι, μένω θανατωμένη.
Τὴν πόρτα τζὶ Παράδεισος μ' ἀνοιξες, κι' ἀπὸ κείνη
σ' τὴν Κόλασι μ' ἐπέρασες, κι' ἀλύπητα μὲ κοίνει.
Ψευτὸ καλὸ μοῦ χάρισες, κι' ώς ὅνειρον ἐχάθη,
σὰ κόρτον ἐξεράθηκε, σὰ ἁρδον ἐμαράθη.
505 σὰν ἀστεράπη ἀψε κι' ἔσβυσε, κι' ἔλυσε σὰν τὸ χιόνι,
σὰ νέφαλον ἐσκόροπισε, στὸν ἄνεμο σὰ σκόνη.
Μὰ δὲ φυρᾶς τὰ πάθη μου, δὲν μοῦ λιγαίνεις ποίκα,
κι' οἱ πόνοι μου κι' οἱ κορίσεις μου παντοτινὰ γενῆκα,
καὶ πλειότερη τὴν παιδωμή γιὰ νά χω καὶ τὰ βάρη
510 τὰ πάθη μου δὲν ἔχουσι νὰ μὲ σκοτώσου χάρι...
Μὰ κείνο, ποὺ δὲ δύνεται τόσος καημὸς νὰ κάμῃ,
θέλει τὸ κάμει ἡ χέρα μου καὶ τὸ μαχαίρο ἀντάμη,
σ' τὸν "Άδη νὰ μὲ πέψουσι, κι' δι κύρις ἀπονός μου
τὴ βασιλειάν τ' ἄς χαίρεται καὶ τζὶ χαρὲς τοῦ κόσμου.
515 Στῆθός μου κακοορδίζεικο, καρδιά μου πρικαμένη,
πόσα τονε καλύτερο ποτέ μου γεννημένη
σ' τὸν κόσμο νὰ μὴν εἶχα σται, πόσα τονε καλλιά μου
λάψ' ἥλιου νὰ μὴ δοῦσινε τ' ἀμμάτια τὰ δικά μου !
Τὸ πνέμα σου, Πανάρετε, ταίοι γλυκύτατο μου,
520 παρακαλῶ σε νὰ δεχτῇ τὸ πνέμα τὸ δικό μου,
σ' ἔνα νὰ στέκομέστανε τόπο, καὶ μιὰν διμάδι
Κόλασι γὴ Παράδεισο νὰ γνώθωμε σ' τὸν "Άδη.
Πανάρετε, Πανάρετε, Πανάρετε ψυχή μου,
βούηθα με τζὶ βαριόμοιοης καὶ δέξου τὸ κορμί μου.
Πιάνει τὸ μαχαίρι, δποὺ ἡτονε σ' τὸ βατσέλλι, καὶ σφάζεται, καὶ
πέφτει σκοτωμένη καὶ ἔρχονται οἱ κορασίδες τηγγυρεύοντάς τηγε.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ NENA.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

"Ἄσ πάμε νὰ γροικήσωμε, τί γίνην ἡ Κερά μας. 525
 Μὰ ποιά ναι τούτη ποὺ νεκρὴ κείτετ' ἐδῶ σιμά μας ;
 "Οἵμένα, κι' εἶντα συντηρῶ, Κερά μ' ἀγαπημένη,
 τ' ἔχεις καὶ χάμαι κείτεσαι ὥσαν ἀποθαμμένη ;
 Βασίλισσά μου, μίλησε, βασίλισσα, σηκώσου,
 γύρισε λίγο πρὸς ἐμᾶς τ' ἀργυροπρόσωπό σου. 530
 "Οἵμέν, ὁὔμέ, σκοτώθηκε, βυυηθᾶτε μου τσὶ ξένης !

ΧΟΡΟΣ

Πιάσ' τηνε, πιάσ' τη γλήγορα, τί στέκεις κι' ἀνιμένεις ;

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

Δὲ βλέπεις, πῶς ἐσφάγηκε, κι' ἀκόμη τὸ μαχαίρι
 τ' ἀπονο σφίγγ' ἡ χέρα τοῦ πρὸς τοῦ καρδιᾶς τὰ μέρη ;
 "Ωφου κακὸν ἀμέτρητο, ὕψου κακὸ περίσσιο,
 βουηθήστε, γυναῖκές μου, λίγο νὰ τὴ γυρίσω.
 "Ω κακομοίφα μας Κερά, καὶ γιάντα θανατώθης,
 γιὰ ποιά μεγάλην ἀφορμὴ σήμερον ἐσκοτώθης ;

ΧΟΡΟΣ

Δὲν τὴ θωρεῖς τὴν ἀφορμή ; Τοῦτο τὸ χωρισμένο
 κεφάλι τοῦ Πανάρετου τὸ ματοκυλισμένο 540
 μόνο θὲ νά ν' ἡ ἀφορμή.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

"Ω νιὲ γαριτωμένε,
 στολὴ τοῦ κόσμου κι' ὅμορφιά, Πανάρετε καημένε !
 "Ω πλήσια ἀγαπημένη μας καὶ σπλαχνικὴ Κερά μας,
 πῶς ὀλωνῶ μας ἐσφαξες σήμερο τὴν καρδιά μας !

NENA

Γιὰ ποιά ἀφορμή, γυναῖκές μου, κλαίγετε καὶ θρηνᾶστε, 545
 γιάντα σκληρὰ σκοτώνεστε ; γιάντα μοιρολογᾶστε ;

ΧΟΡΟΣ

Δὲν συντηρᾶς, Χρυσόνομη, δὲν βλέπεις τὴν Κερά μας
 πῶς σκοτωμένη κείτεται, μὰ τί ἔχομε ὁρτᾶς μας ;
 "Αλεξ. Σαρὴ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα σ' Γυμνασίου Ἑιδ. Ζ' 1938 18

NENA

Όιμένα, Ἐρωφίλη μου, δῖμέν', δῖμέν', δῖμένα.
δῖμέ, κακόν, ἀπόπαθα !

ΧΟΡΟΣ

550

Πιάστε τσι τὰ καημένα
χέρια νὰ μὴ σκοτώνεται.

NENA

Όιμένα, θυγατέρα,
κι' εἰντα κακή ἔημέρωσε τούτη γιὰ μέν' ἡ μέρα !
Γιὰ ποιά ἀφορμὴν ἐσφάγηκες, γιὰ ποιά ἀφορμή, Κερά μου,
νεκρὴ σὲ βλέπουν τσὶ φτωχῆς τ' ἀμμάτια τὰ δικά μου ;

ΧΟΡΟΣ

555 Τὰ χέρια καὶ τὴν κεφαλὴ δὲ βλέπεις χωρισμένα
τοῦ δόλιου τοῦ Πανάρετου μέσα σ' βατσέλλιν ἔνα ;

NENA

Τούτη θὲ νά 'ν' ἡ ἀφορμὴ κι' ἐσφάγηκε καὶ τούτη,
τούτη τζι τὴν ἀπόφαση σήμερον εἶπε μού τη.

ΧΟΡΟΣ

"Ω ἀτονο κι' ἀλύπητο τοῦ Βασιλιοῦ τὸ χέρι,
560 γιάντα νὰ πέψῃ σήμερο στὸν "Ἄδη τέτοιο ταίρι !

NENA

Όιμένα, Ἐρωφίλη μου, κι' διγάντα δὲ μποροῦσι
τ' ἀμμάτια μου τὰ σκοτεινὰ δυὸ βρύσες νὰ γενοῦσι,
νὰ σοῦ ἔειπλύνου τὴν καυδιὰ τὴν καταματωμένη,
κι' ὕστερα μὲ τὴ χέρα μου κι' ἐγώ, καθὼς τυχαίνει,
565 τὴν ἔδική μ' ἀλύπητα κι' ἀτονα νὰ πληγώσω,
κι' ὁσὰν ἐσένα θάνατο κακὸ κι' ἐγὼ νὰ δώσω !
Όιμένα, Ἐρωφίλη μου, καὶ πῶς νὰ κατεβοῦσι
στὸν "Ἄδη τόσες ὅμορφιες καὶ χῶμα νὰ γενοῦσι ;
πῶς νὰ μαδήσουν τὰ μαλλιὰ τὰ παραχρούσωμένα,
570 πῶς νὰ λυθοῦν τ' ἀμμάτια σου στὴ γῆ τὰ ζαφειρένια ;
πῶς τ' ὅμορφό σου πλόσωπο κι' ἡ μαρμαρένια χέρα
θροφὴ σκουλήκω νὰ γενῇ, χρουσῆ μου θυγατέρα ;
Όιμένα, Ἐρωφίλη μου, τὸν "Ἄδη πῶς πλουταίνεις
μὲ τς ὅμορφιες σου τζὶ πολλές, κι' ὅλη τὴ γῆ φτωχαίνεις !
575 Τὸν ἥλιο ἀφήνεις δίχως σου σβήστο καὶ θαμπωμένο,
κι' ὅλο τὸν κόσμο σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο.

Τσὶ χάρες ἔθανάτωσες, καὶ μετὰ σέν' ὅμαδι
σήμερον, Ἐρωφίλη μου, τς ἐπῆρες εἰς τὸν Ἀδη.

Οὔμένα ἡ βαριόμοιρη κι' ἡ πολυπικραμένη
πῶς βρίσκομαι στὸ θάρρος σου σφαλτὴ καὶ κομπωμένη! 580

Στὴν κεφαλή σου ἐλόγιασα στεφάνι νὰ φιλήσω,
κι' ἔδà σφαμένη σὲ θωρῶ, καὶ τρέμω νὰ σοῦ γγίσω.

Παιδάκι σου ἐλογάριαζα τὰ χέρια μου νὰ πιάσου,
νὰ τ' ἀναθρέψου σπλαχνικά, νὰ δῶ κλεονομιά σου,
κι' ἔγὼ σὲ θάφτω σήμερο, κι' ὅμαδι μετὰ σένα 585
τὰ μέλη μ' ἔθανάτωσες τὰ πολυπικραμένα.

Ωφου, καὶ πῶς τὸ ἀκόβγουσσου, πῶς τό ῥανες στὸ νοῦ σου,
πῶς τ' ὄνειρό σου τὸ πρικὺ σήμερον ἐριθούσου!

Πῶς τό ἔευρες, Ἀφέντρα μου, κι' ἀποχαιρέτισές με,
καὶ σπλαχνικὰ στὸ πρόσωπο σὰ μάννα φύλησές με! 590

Μὰ νᾶρθω τάσσω σου γι' ἔγὼ στὸν Ἀδη μετὰ σένα,
δούλη σου πάλι νά μ' ἔκει κι' ἀγαπημένη Νένα,
σὰ θάψω τοῦ Πανάρετου τοῦτα τὰ λίγα μέλη
μὲ τὸ κορμί σ', Ἀφέντρα μου, καθὼ; ή τύχη θέλει.

ΧΟΡΟΣ

Χρυσόνομη, τὸν ἄτονο θωρῶ τὸ Βασιλέα, 595
καὶ σκόλασε τὰ κλάηματα, γιατὶ θὰ κάμω πλέα
τοῦτο τὸν κόσμο νὰ μὴ ζῆ· μ' ἀφῆτε νὰ σιμώσῃ,
πρικὺ νὰ τόνε κάνωμε τὸ θάνατο νὰ γνώσῃ.

NENA

Μή, μή, γυναῖκες, τοῦ Θεοῦ τὴν γδίκιωσιν ἀφῆτε
κι' εἰς τέτοιο κρῆμα σήμερο μὴ θέλετε νὰ μπῆτε. 600

ΧΟΡΟΣ

Νὰ ζῆ ναι κρῆμα ἀλύπητος στὸν κόσμο πλιὸ μιὰ ὥρα·
μὰ πάφετε τὰ κλάηματα, γιατὶ σιμά ναι τώρα.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΒΑΣΙΛΕΑΣ, NENA, ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Μεγάλα κλάηματα γροικῶ, κι' ὅλα θὲ νά γ' γιὰ κεῖνο
τὸν ἄπιστο, ἀ τὸν ἀπόθανε. Γυναῖκες, τέτοιο θρῆνο

605 καὶ τέτοια ἀναμιγὴ γιατὶ κάνετ^ο ἀνάμεσά σας,
σὰ νὰ στοχάζεστε κι^ο ἐσεῖς τὸ θάνατ^ο ὅμπροστά σας.

ΧΟΡΟΣ

Ἄφεντη, τὴν καημένη μας Κερὰ τὴν ποικαμένη,
σὰν ἥθελεν ἡ μοῖρά μας, βλέπομε σκοτωμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καὶ τίς τὴν ἔθανάτωσε;

ΧΟΡΟΣ

Τοῦτα, καὶ τὸ μαχαίρι

610 τὴν θανατῶσ^ο, Ἄφεντη μου, μὲ τὸ δικό τοι χέρι.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κι^ο ὅμπρός σας ἐσκοτώθηκε;

ΧΟΡΟΣ

Χάμαι ξεψυχημένη

τὴν ηὔραμ^ο, ὅντεν ἥρθαμε.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Δὲν πρέπει ν^ο ἀνιμένη

γεῖς, ἀπ^ο ἔργαζεται κακά, παρὰ τὸ τέλος νά^ο χη
κακὸ περίσσια κι^ο ἄτυχο^ο σ^ο ποια μερὰ κι^ο ἄ λάχη.

615 Θλίβομαι καὶ ποικαίνωμαι, πὼς χάνω τὸ παιδί μου,
μὰ πὼς τελειώνει μετ^ο αὐτὴ σήμερο ἡ ἐντροπή μου,
Χαίρομαι τόσ^ο, ἀπὸν ποσῶς τὴν πρίκ^ο αὐτὴ δὲ χαίρω,
μαλλιοστὰς πλιὰ πασίχαρος παρὰ ποτὲ γυρίζω.
γιατὶ μὲ διχωστὰς τιμὴ τὰ πλούτη δὲ φελοῦσι,
620 κι^ο δποιοι ἀπομένου μ^ο ἐντροπή, δὲν ἡμπορὰ κρακτοῦσι
΄ς τοῦτο τὸν κόσμο ζωντανοί.

ΧΟΡΟΣ

Τὸ πρᾶμα, ἀπὸν κρίνει

τῆς Ἀφεντιᾶς σ^ο ἡ φρόνεψι, μηδένας τ^ο ἀντιτείνει,
μηδὲ τυχαίνει, οὐδὲ μπορεῖ^ο μ^ο ἄλλοι παρὰ παιδί σου
τόση μεγάλη βασιλεὶα νὰ θὲ κλερονομήσου,

625 κρῆμα πολὺ μοῦ φαίνεται, κι^ο ἔχω καὶ γροικημένο,
πὼς τὸ συμπάθειο μοναχὰς στὸν κόσμο γεναμένο
βρίσκεται ἀπὸν τὸ φταίσιμο, κι^ο ἀλύπητους καλοῦσι
τς ἀνθρώπους, ἀπὸν φταίσιμο δὲ θὲ νὰ συμπαθοῦσι.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τοῦτο μπορέσειν ἥθελε νὰ λέγεται γιὰ τς ἄλλους,

630 κι^ο δχι ποτὲ γιὰ βασιλιοὺς τόσα στὴ γῆ μεγάλους.

φα' ἀνὲν καὶ κλερονόμος μου δὲ βρίσκεται παιδί μου,
τὸ δικαιονόμος μου θέλει εἰσται κι ἡ τιμή μου,
καὶ σώπασε τὰ λόγια σου, γη τάσσω σου κι ἔσένα,
(γιατὶ ἥρθες τὴ δασκάλισσα νὰ κάνῃς μετὰ μένα),
πῶς τοὶ Κερᾶς σου συντροφιὰ στὸν Ἀδηνὰ σὲ πέψω, 635
κι ἄλλα νὰ λέγῃς φρόνιμα λόγια νὰ σ' ἀρμηνέψω.

ΧΟΡΟΣ

Κλιτή, ώς μοῦ ναι μπορετό, στὰ πόδια τς Ἀφεντιᾶς σου
πέφτω ἡ φτωχή, καὶ ταπεινὰ τὴν Ὑψηλότητά σου
παρακαλῶ, στὰ μίλητα συμπάθειο νὰ μοῦ δώσῃ,
γιατὶ ἐτοῦτο μὲν ἔφερε μόνον ἡ πρίκα ἡ τόση. 640

(Εἰς τοῦτο γονατίζοντας κάμνει ἀτή τξι πὼς ἀγκαλιάζει τὰ
πόδια του νὰ τὰ φιλήσῃ, καὶ κείνη τὰ σφίγγει καὶ ῥίκτει τοὺς
χάρματι ἀπέκεις κράζει ὅλες νὰ ῥάξουν γιὰ νὰ τόνε σκοτώσου).

ΧΟΡΟΣ

Τυναῖκες μὲν ὅλες τρέξετε νὰ κάμωμεν ὁμάδι
τοῦτο τὸν ἀπονότατο νὰ κατεβῇ στὸν Ἀδην.

(Ἐδῶ φάστουν ὅλες καὶ κτυποῦσσιν τον).

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Βουηθήσετέ μου, δοῦλοι μου, τρέξετε, στρατηγοί μου,
κι ἄτονα μὲ πληγώνουσι, καὶ παίρνουν τὴ ζωή μου.

(Ἐδῶ τόνε σκοτώνουσι καὶ εἰς τοῦτο δγαίνει ἡ ἀσκιὰ τοῦ
ἀδελφοῦ του, καὶ στένεται ἀπὸ πάνω του καὶ λέγει :)

ΑΣΚΙΑ

Τοῦτο ἐστέκουμου νὰ δῶ τὸ τέλος στὸ κορμί σου, 645
τώρα ἀς κατέβῃ μετὰ μὲ στὸν Ἀδην ἡ ψυχή σου'
νά χηις κι ἔκει τοὶ παιδωμές πάντα, καθὼς τυχαίνει,
τόση μεγάλη σ' ἀτυχιὰ νὰ μείνῃ πλερωμένη.

NENA, ΚΟΡΑΣΙΛΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

NENA

Τυναῖκες μου, τὴν ἀπονιὰ σκολάσετε τὴν τόση,
θάγατο μὲ τὸ θάνατο σώνει σας νὰ πλερώσῃ. 650

ΧΟΡΟΣ

“Απονος κι’ ἀνελύπητος εἰν’ ὅποιος τὸ κατέχει,
κι’ τοῦτο, δποὺ τοῦ κάμαμε, λύπηι λίγην ἔχει.

NENA

“Ω βασιλιὲ κακότυχε, ὃ πλήσια κακομοίρη
παρὰ κιανέναν ἄθρωπο, παρὰ κιανένα κύρι.

655 σήμερο πέτας ἡς τες ὁρανούς, κι’ ἔβανες εἰς τὸ νοῦ σου·
τιμές καὶ καλορρίζικιες ἐσὲ καὶ τοῦ παιδιοῦ σου,
κι’ ἐσένα πρίκες σ’ θύρασι, θάνατοι σὲ πλακῶσα,
καὶ τ’ ὄνομά σου λειώσασι, τὴ δόξα σου τελειώσα.

ΧΟΡΟΣ

Τί στέκομέστα πλιὸ ἔδω, τί καρτεροῦμε πλιά μας;

660 στὴν κάμερά τζι ἀς πάγωμε τσὶ δόλιας τζὶ Κερᾶ μας,
τὸ ξόδι τζι νὰ κάμωμε μὲ πόνῳ καὶ μὲ θλίψι,
κι’ οὐδὲ κιαμιὰ ἀπὸ λόγου μας τιμὴ νὰ μὴ τζὶ λείψῃ·
κι’ ἐτοῦτον ἀς ἀφῆσωμε τὸν ἄπονο, νὰ βγοῦσι
σκύλλοι, σὰν εἶναι τὸ πρεπό, νὰ τονε μοιραστοῦσι.

665 Πιάστε τη, κερασίδες μου, πιδέξια, ὅσο μπορεῖτε·
μάτια μου κακορρίζικα, κι’ εἶντά ναι τὰ θωρεῖτε!

(Εἰς τοῦτο τὴ σηκώνουν οἱ κορασίδες τζι καὶ πάσι μέσα μὲ τὴν
Νέαν· καὶ ὁ Χορὸς τῶν γυναικῶν ἀπομένοντας καὶ λέγοντας τὰ
κατωγεγραμμένα δέρσα σέργου καὶ τὸ βκσιλιὸ μέσα καὶ χάνεται).

ΧΟΡΟΣ

“Ω, πόσα κακορρίζικους, πόσα λωλοὺς νὰ κράζου
τυχαίνει κείνους, ἀπὸν ὅδῷ κάτω στὴ γῆ λογιάζου
πὼ; εἶναι καλορρίζικοι, κι’ εἰς τ’ ἀστρα πὼ; πετοῦσι
670 γιὰ πλοῦτος, δόξες καὶ τιμές, ὅποὺ ἡς αὐτοὺς θωρεῦσι·
γιατὶ ὅλες οἱ καλομοιριές τοῦ κόσμου καὶ τὰ πλούτη
μιὰ μόν’ ἀσκιά ναι στὴ ζωὴ τὴν πρικαμένη τούτη,
μιὰ φουσκαλίδα τοῦ νεροῦ, μιὰ λάβρα, πὸν τελειώνει
τόσα γοργά, δσο πλιὰ ψηλὰ τζὶ λόχες τσι σηκώνει.

Τέλος τῆς τραγωδίας.

•Η θυσέα τοῦ Ἀβραάμ.

(θρησκευτικὸν δρᾶμα)

Αγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή : Παραστάσεις ἔργων ἐχόντων θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν (μυστὴρίῳ, ὅπως λέγονται), ἐγίνοντο ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ κατόπιν ἀκόμη, ἐν τῇ Δύσει ἐσυνειθίζοντο τοιαῦται «Ἴεραὶ Παραστάσεις», αἱ δποταὶ ἐγίνοντο ἔμπροσθεν τῶν γαῶν κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ αἱ δποταὶ ἡσαν συνήθως θρησκευτικοὶ διάλογοι χωρὶς δραματικὸν διαφέρον, ἀλλ' ἐν μέσῳ πολυτελοῦς σκηνικοῦ διακόσμου. (Ἀναπαράστασις τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ τελεῖται καὶ σήμερον μεγαλοπρεπεστάτῃ κατὰ δεκαετίαν εἰς τὸ Oberammergau τῆς Βαυαρίας). Τοιαύτην θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ τὸ παρατιθέμενον δράμα, τὸ δποτον συνταχθὲν ἐν Κρήτῃ παριστάνετο πιθανῶς εἰς τὰ ἐκεῖ θέατρα ἐπὶ «Ἐνετοκρατίας, τυπωθὲν δὲ εἰς ἐπανεἰλημμένας ἔκδόσεις ἐν Βενετίᾳ ἥτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐν ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ διεβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς καὶ ὅποι τίνος συνετέθη. «Ο πρῶτος ἀναδημοσιεύσας αὐτὸν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (τὸ 1880) Γάλλος Νεοελληνιστὴς Emile Legrand ἔγραψεν δτι είχεν δπὸ δψιν του ἔντυπον βενετικὴν ἔκδοσιν τοῦ 1535· ἀλλὰ τοιαύτη ἔκδοσις δὲν εὑρέθη μέχρι σήμερον. «Αντιθέτως εἰς χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς (ἐν Βενετίᾳ) Βιβλιοθήκης, τὸ δποτον περιέχει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ ποίημα τοῦτο, σημειώνεται ἐν τέλει δτι τοῦτο «ἔγινεν ἀπὸ ἔνα Κρητικὸν εἰς τὸ 1630». Συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην καὶ ἐπειδὴ παρατηροῦνται μεγάλαι δμοιότητες εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν τῆς Θυσίας μὲ τὸν Ἐρωτόκριτον, δὲκδώσας κριτικῶς αὐτὸν καὶ τὴν Ἐρωφίλην Κρήτης λόγιος καὶ ἀρχαιολόγος Στέφανος Εκνθουδίδης εἰκάζει δτι ἡ Θυσία είναι πιθανῶς καὶ αὐτὴ ἔργον τοῦ Βεντζέντζου Κορνάρου, ποιηθὲν κατὰ τὴν γεότητά του καὶ διλγον πρὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Μυστήρια μὲ θέμα τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ ἔγραψαν καὶ ἄλλοι, ὡς δ Ἰταλὸς Belcari (τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1485), δ Γάλλος De Bèze (ἐκδοθὲν ἐν Λωζάννῃ τὸ 1550), δ Ἰταλὸς Luigi

Groto (τυπωθέν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1586). Πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ Θυσία παρουσιάζει μεγάλην δόμοιότητα δισον ἀφορᾶ τὴν σκηνικήν οἰκονομίαν. Εἰς αὐτὸν παρουσιάζονται ἐπίσης καὶ τὰ περιεργα καὶ ἀνεξῆγητα ἄλλως δινόματα τῶν διούλων τοῦ Ἀδραάμ Σύμπαν καὶ Σόφερ, ἀτινα δὲν διάρχουσιν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ καὶ ἔαν δεχθῶμεν διτι πράγματι ὁ "Ελλην ποιητὴς ἐπωφελῆθη τῶν ξένων προτύπων, τὸ ἔργον του, ὃς ἀποδεικνύει ἡ σύγκρισις, ὑπερέχει καταπληκτικῶς κατὰ τὴν ποιητικὴν πνοήν καὶ τὰς δραματικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν θαυμασίαν διαγραφήν τῶν χαρακτήρων δλων τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων.

Ἡ Θυσία τοῦ Ἀδραάμ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικήν, τὴν ὄλλανδρικήν καὶ τὴν ἀγγλικήν γλῶσσαν, παρεστάθη δὲ πολλάκις τὸ 1920 ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Ἑλλάδι.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΟΠΟΥ ΜΙΛΟΥΣΙ :

ΑΓΓΕΛΟΣ	
ΑΒΡΑΑΜ	
ΣΑΡΡΑ	
ΙΣΑΑΚ	
ΣΥΜΠΑΝ	
ΣΟΦΕΡ	}
ΑΝΤΑ	
ΤΑΜΑΡ	}
	διούλοι τοῦ Ἀδραάμ
	διούλαι τῆς Σάρρας

Σημείωσις. Ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐλδόσει δὲν διδονται σκηνικαὶ ὁδηγίαι, ἐκτὸς εἰς ἐλάχιστα μέρη (μετὰ τοὺς στίχους 74, 142, 752, 766, καὶ 868). Τὸ δρᾶμα φαίνεται διτι διαιρεῖται εἰς δύο πράξεις· ἡ πρώτη (μέχρι καὶ τοῦ στίχου 562) διεξάγεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀδραάμ· ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ὅδον πρὸς τὸ δουνόν, ἐπάνω εἰς τὸ δουνόν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ σπίτι.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ξύπν' Ἀβραάμ, ξύπν' Ἀβραάμ, γείρου, κι' ἐπάνου στάσου· πρόσταγμ' ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς σοῦ φέρων κι' ἀφουκράσου.

Ξύπνησε, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ξύπνησε, μπιστεμένε,
καὶ νὰ κοιμᾶς" ἀμέριμνα τώρα καιρὸς δὲν ἔναι·

ξύπνα καὶ γροίκησ', Ἀβραάμ, ἐκεῖναν ποὺ θέλει,
Ἄφεντης ἀπὸν προσκυνοῦν καὶ τρέμουν οἱ ἄγγέλοι.
Θυσίαν ἀξιαν καὶ ἀγνή τὴν σῆμερον ἡμέρα
θέλει δὲ Θεός κι ἀποθυμῷ ἀπ' τὴν δική σου χέρα·
δὲ θέλει μπλιὸν θυσιὰν ἀρνιῶν καὶ πράματα φταρμένα,
μὰ μιὰ θυσία προθυμῷ μεγάλην ἀπὸ σένα· 10
τὸ τέκνον σου τὸ μοναχόν, τὸ κανακάρικό σου,
ς' θυσία τὸ ἀποθυμῷ καὶ θέλει τὸ δὲ Θεός σου·
ς' τόπον ἀρνιοῦ, ὃς τόπον ἑιφιοῦ, δοῖται δὲ Θεός καὶ θέλει
νὰ θυσιάσῃς, Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ τὰ μέλη.
Καὶ ξύπνησέ το γρήγορα, μὲ σέν' ἀς συνοδέψῃ 15
κι ἀνέβα σὲ ψηλὸν βουνόν, ποὺ θέλω σ' ἀρμηνέψει·
κι ἀνέβα το προθυμερά, κι εἰς τὴν κορφὴν σὰ φτάσῃς,
σφάξε τὸ τέκνον, κάψε το, καὶ βλέπε μὴ δειλιάσῃς.
Σπούδαξε, ξύπνα τὸ παιδί κι ἔπαρο το μετὰ σένα,
ξετέλειωσε προθυμερὰ τὰ σ' ἔχω μιλημένα. 20
Μὴν ἀνιμένης, Ἀβραάμ, μπλιὸν δεύτερο μαντᾶτο,
μὴ κλαίης, καὶ μηδὲ γρινᾶς, γιατὸ δὲ Θεὸς γροικῷ το.
Εἰς τρεῖς ἥμέρες νὰ γενῇ τούτη ἡ θυσιά τυχαίνει,
τέτοιας λογῆς εἰναὶ δρισμός, κι ἡ δρδινιὰ δοσμένη.
Ἡκουσες τὴν παραγγελιὰ τοῦ Ποιητῆ καὶ Πλάστη, 25
καὶ γείρουν, κίνησε νὰ πᾶς, καὶ τὴν τρομάραν ἀς τη.
Τοῦ λογισμοῦ σου ἡ συννεφιὰ κι ἡ σκότισις ἀς πάψῃ,
κι ἀς ἔρθῃ ἡ μπιστοσύνη σου εἰς οὐρανοὺς νὰ λάψῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

Ὦ ρου, τρομάζα μὲ κρατεῖ, ζάλην μεγάλην ἔχω,
κοιμάμενος ἢ ξυπνητὸς ἀν εἶμαι δὲν κατέχω. 30
Τί πρόσταγμα μοῦ ἢ ρερες, ἄγγελ', ἀπὸν τὸ θρόνο
τὸ Ἀφέντη μας, ἀπ' ὧδισες νὰ κάμω τὸ δὲν σώνω;
Ὦ Βασιλεῦ τῶν βασιλιῶν, καὶ τί γροικοῦν τὸ αὐτιά μου;
καὶ τὸ εἶναι τοῦτο ἀπ' ὧδισες τώρα στὰ γερατειά μου;
Πῶς νὰ τὸ δυῦν τὰ μάτια μου, κι ἡ χέρα νὰ τὸ κάμῃ, 35
καὶ νὰ συντρέξῃ τὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι;
Ὦ φου, μὲ ποιάν ἀποκοτιὰ νὰ μπῇ στὴν ὅρεξή μου,
μὲ ποιοῦ λεωταριοῦ καρδιὰ νὰ σφάξω τὸ παιδί μου;
Πῶς νὰ τὸ δῶ στὰ πόδια μου, σὰ δίψι νὰ ταράσσῃ,
σὰ βόδι νὰ μουγγαλιστῇ, σὰν ψάρι νὰ σπαράσσῃ; 40

Κείν' ή εῦκή διούδωκες σ' ἔμένα καὶ στὴ Σάρρα,
μηδὲν τὴν κάμης νὰ γενῆ ἀνάγκη καὶ κατάρα.
“Η Σάρρα μπλιὸ δὲν ἥτονε νὰ γαστρωθῇ κοπέλι,
γιατ' ἥτον γρὰ καὶ ἀνήμπορη, κι' ἡ φύιη δὲν τὸ θέλετ.

45 Καὶ μ' ὅλα τῆς τὰ γερατειά ὕδρισες κι' ἐγαστρώθη,
καὶ μὲ τὸν θεῖον δρισμὸ ἡ φύσις ἐκομπώθη,
κι' ἐλπίζαμ' οἵ ταλαιπωροί, ως ἔρθῃ τὸ βλαστάρι,
νὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ ζῇ μὲ τὴ δική σου χάρη.
Καὶ τώρα, τίς ἡ ἀφορμὴ κι' ἄλλαξες τὸ σκοπό σου,
50 κι' ἐπέρθασε τὸ σπλάχνος σου, κι' ἥφερες τὸ θυμό σου;
Κύρη μου, σὺ λυπήσου με, καὶ δὲς τὰ κλάηματά μου,
καὶ μὴ μὲ κάνης ἀπονο, Κύρη, στὰ γερατειά μου.
“Αν ἔν” γιὰ κρῆμα ἡ χάρη σου ἀντίμεψῃ γυρεύγει,
τιμώρησε τὸν Ἀβραάμ· τὸ τέκνο τί σοῦ φταιγει;
55 Πέψε μου, Κύριε, φτωχιάν, ἀνημπορὰ καὶ χρεία,
καὶ τὸ παιδί μου γλύτωσε ἀπ' αὔτη τὴ θυσία.
Πολλὰ μαντριὰ μοῦ χάρισες, στεκούμενα κι' ὁρίζω,
καὶ ἄλλον πλοῦσο σὰν ἐμὲ στὸν κόσμο δὲν γνωρίζω.
“Ολα τὰ πλούτη, τὰ καλά, ἃς εἶναι γυρισμένα,
60 μὰ τὴ θυσία ποὺ ζητᾶς; μοῦ χάρισε κι' ἔμένα.
“Επαρ”, Θεέ, τὸν Ἀβραάμ μ' ὅ, τι κι' ἀν ἀφεντεύγει,
καὶ ζωντανὸν τὸν Ἰσαὰκ ἀφησ’ νὰ σοῦ δουλεύῃ
μὴ μοῦ τὴ σβήσης τὴ χαρὰ τὴν εἰδες τὸ κοριμί μου,
ὄντες ἐφανερώθηκε στὸν κόσμο τὸ παιδί μου.

65 Κι' ἀν ἔχω φταιξίμον ἔγώ, κρίματα καμωμένα,
μὴν τὰ πλερώσ’ ὁ Ἰσαὰκ τὰ σφάλματα μ' ἔμένα.
Καημένο σπίτι τοῦ Ἀβραάμ, τίς σοῦδινεκε κατάρα,
καὶ ποιό σκοτάδι σ' εὔρηκεν, ἀνεμικὴ κι' ἀντάρα;
70 “Ἡ μάννα ἡ δυστυχέστατη κοιμᾶται, δὲν κατέχει
οὐδὲ γροικᾶ ἡ βαριόμοιρη τὸ τί μᾶς περιτρέχει.
“Ἄς τῆς μακρύνω ἀπὸ δῶ, τάχα μὴν τὸ γροικήσῃ
καὶ πάρῃ πέτραν καὶ δαρθῆ, καὶ κακοθανατίσῃ.
“Ἄς πάγω νὰ προσευχήθῶ τ' Ἀφέντη ποὺ μ' ὁρίζει,
ἀπὸν τὰ μέσα τὶς καρδιᾶς καὶ τὰ κρυφὰ γνωρίζει.
(Σηκώνεται δ Ἀβραάμ ἀπὸ τὸ στρῶμα του καὶ γονατιστὸς
προσεύχεται :)

75 Κύριε, πειδὴ μετάθεσῃ δὲν ἔχει τὸ μαντᾶτο
ποὺ μούφερεν δ Ἀγγελος ἔδῶ στὸν κόσμο κάτω,

καὶ ἔπειδὴ τὸ ζῆτημα ποὺ μούκαμες, Θεέ μου,
δὲν ἔχει πλιὸ μετανοιωμό, μὲ σπλάχνος γροί[«]ησέ μου :
”Ἐπαρέ μου τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὴ μοῦ τὸν ἀφῆγης,
μὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατον δ κύρης μὴ θελήσῃς.

Τῆς σάρκας εἰν' δ θάνατος, καὶ πάντα τὸν βαστοῦμε,
καὶ τοῦτο νὰ ξεφύγωμε ποσῶς δὲν ἡμποροῦμε,
μὰ νὰ τὸν σφάξῃ ἀπονα δ πικραμένος κύρης,
νὰ μὴν τ' δρίσῃς, Πλάστη μου, ἀπούσαι νοικοκύρης.
Σφάλω καὶ πταίω σου πολλά, γνωρίζω τ' ἀδικά μου,
μὰ πάλ' ἡ ἐσπλαγχνία σου νικᾷ τὰ σφάλματά μου·
εἰδὲ καὶ εἶναι ἀδύνατο τοῦτο νὰ μεταθέσῃ,
δός μου καρδιὰ καὶ ἀποκοτιά, κι' ἡ ψή μου ἄς μπορέσῃ,
γιὰ τέκνο μου τὸν Ἰσαὰκ νὰ μήν τονε γνωρίζω,
γιατ' ἔχω σάρκα καὶ πονῶ, καρδιὰ καὶ λαχταρίζω. 90
Καὶ σύ, Θεέ, ποὺ τῷρισες, δός δύναμη κι' ἐμένα,
νὰ κάμω τ' ἀνημπόρετα σήμερο μπορεμένα,
νὰ τὸν ἰδῶ νὰ καίγεται χωρὶς ν' ἀναδακρυώσω,
καὶ τὴ θυσία ποὺ ζητᾶς σωστὴ νὰ τήγε δώσω.

ΣΑΡΡΑ

”Ω ”Αβραάμ, ω ”Αβραάμ, τ' εἶναι τα ποὺ δηγᾶσαι ;
”νειρεύγεσαι, γη ἔυπνητὸς εἶσαι καὶ δὲν κοιμᾶσαι ;
σίμωσε, πέ μου το καὶ μέ, τί πρᾶμα σὲ βαραίνει ;
τίς σοῦ μιλεῖ ; μὲ ποιόν μιλεῖς ; ποῦν' ἡ λαλιὰ ποὺ βγαίνει ;

ΑΒΡΑΑΜ

Γυνή μου, δὲν νειρεύγομαι, τὸ στόμα μουρμουρίζει,
τὴν προσευγή μου στὸν Θεὸ κάνω ποὺ μᾶς δρίζει· 100
μὲ παρακάλιο προσκυνῶ, ὥσταν κριματισμένος,
τοῦ Πλάστη κάμω δέηση κλιτός, γονατισμένος.
Λοιπὸν μὴ στέκῃς ν' ἀγρυπνᾶς, μὰ γύρισε, κοιμήσου,
νύχτα ”ναι κι' ἄμ' ἀκούμπισε εἰς τὴν ἀνάπαυψή σου.

ΣΑΡΡΑ

Δὲν εἶν' καιρὸς τῆς προσευχῆς[·] εἶντα ”ναι αὐτὰ ποὺ λέγεις ; 105
ἡ ὅμιλιά σου φανερὰ τὸ μαρτυρᾶ πώς κλαίγεις[·]
τὴν γλῶσσα σου γροικῶ ἔρη, θαμπὸ τ' ἀνάβλεμμά σου,
περιγιωρισμένο σὲ θωρῶ ἀποὺ τὸ γύρισμά σου.
Δὲν εἶν' καιρὸς νὰ κείτομαι καὶ νᾶμ[·] ἀναπαμένη,
μὰ θέλω νάρθω νὰ μοῦ πῆς τ' εἶναι ποὺ σὲ βαραίνει. 110

Δὲν εἶν' καιρὸς γι' ἀνάπαψη, δὲν εἶν' καιρὸς γιὰ στρῶμα,
φαρμάκι ἔχεις, Ἀβραάμ, πολλὰ πικρὸ στὸ στόμα.

ΑΒΡΑΑΜ

Εἰς πόνος μ' ἔσφαξε δριμύς, τώρα μὲ σφάζει κι' ἄλλος,
καὶ νὰ λογιάσω δὲν μπορῶ πλιὸς εἶν' δι πὸ μεγάλος.
115 Τὸν ἔνα δὲν ἔδύνουμουν, τςὶ δυὸ πῶς νὰ γροικήσω;
καὶ τί λογῆς θὰ τςὶ φανῆ, σὰν τςὶ τ' ὅμολογήσω;
Κύριε, σὺ ποὺ τῶρισες, βόηθα τοῦ δουλευτῆ σου,
μετάστρεψε τὸ βάρος σου καὶ πάψε τὴν ὁργή σου.

ΣΑΡΠΑ

Ἀβραάμ, δὲν εἶναι πλιὸ καιρὸς νὰ κρύβῃς τὰ κρυφά σου,
120 τὰ μάτια σου μοῦ μολογοῦν τὸ βάρος τςὶ καρδιᾶς σου
βαρὺ μαντάτο καὶ πικρὸ θὰ νάχῃς γροικημένα·
πές το λοιπό, καὶ μὴ δειλιᾶς, θαρρέψου το καὶ μένα·
πές το, καὶ κἄν παρηγοριὰν ἔγὼ σοῦ θέλω δώσει,
ἄν ή βουλή μου παρεμπρὸς δὲν ἥμπορει νὰ σώσῃ.
125 Καὶ ἀπάλινε στὰ λόγια μοι, ἀφες σκληριὰν τὴν τόση,
δὸς θέλημα τῆς γλώσσας σου, νὰ μοῦ τὸ φανερώσῃ.
“Η σάρκα μου ναι σάρκα σου, καὶ ή καρδιὰ καρδιά σου,
δικά μου εἶν' τὰ πάθη σου, κι' οἱ πόνοι τῆς καρδιᾶς σου.

ΑΒΡΑΑΜ

Ἐκεῖνο ὅποὺ μοῦ ζητᾶς καὶ πιθυμᾶς νὰ μάθῃς
130 μάθεις τὸ θές καὶ δεῖς τὸ θές, καημένη, σὰν τὸ πάθης.
Μὰ πρὶν γενῆ νὰ σοῦ τὸ πῶ ἀποκοτιὰ δὲν ἔχω,
γιατὶ τὴ γνώμη σου γροικῶ, τςὶ πράξεις σου κατέχω·
γιατὶ θὰ κάμης ταραχὴν ἄν σοῦ τ' ὅμολογήσω.
“Οντες βαρθῶ νὰ σοῦ τὸ πῶ, πάντα γυρίζεις ὅπίσω.
135 Τάξε μου καὶ νὰ μὴ σφαγῆς, νὰ κακοθανατίσῃς,
οὐδὲ νὰ μὴ σκανταλιστῆς ὅτι κιανὲ γροικήσῃς·
νὰ κάμης πέτρα τὴν καρδιά, νὰ μὴ σοῦ δώσῃ πρίκα,
καὶ τότε νὰ σοῦ διηγηθῶ ἐκεῖν' ὅποὺ μ' ενῷηκα.

ΣΑΡΠΑ

Μολόησέ μου το καὶ μέ, ἄν ἀγαπᾶς τὴ Σάρρα,
140 εἰπέ μου το καὶ μὴ δειλιᾶς καὶ ἀς πάψῃ ή τρομάρα·
Καὶ νὰ μὲ δῆς πολλὰ κλιτή, πολλὰ σιγανεμένη
κι' ἄν μούπες πῶς δ Ἰσαὰκ σήμερον ἀποθαίνει.

ΑΒΡΑΑΜ (λέγει σιγαγά :)

Καημένη κι' ἐποφήτεψες ὡς ἥρθες πὰ στὸ στρῶμα,
κι' ηὔρηκες τὸ χα στὴν καρδιά, πρὶν νὰ τὸ πῆ τὸ στόμα.

ΣΑΡΠΑ

Δέ μ', Ἀβραάμ, γονατιστή, πῶς σοῦ ζητῶ τὴν χάρη 145.
νὰ μοῦ τὸ πῆς, καὶ τὴν καρδιὰ νὰ κάνω σὰν λιθάρι·
ν' ἀφουκραστῶ μ' ἀπομονή, κι' εἰς δ, τι μοῦ μιλήσεις
ποτὲ νὰ μὴν ἀντισταθῶ, μὰ νὰ γενῇ τ' ὁρίσεις.

Οσο πλιὰ λές κι' εἶναι βαρὺ ἔτοῦτο τὸ μαντᾶτο, 150.
ἔτοσο πλιὰ τὰ λογικὰ μοῦ βάνεις ἄνω κάτω,
καὶ τόσο πλιὰ αὐτ' ἡ καρδιὰ μὲ ξεκινᾷ καὶ θέλει
νὰ μάθω τ' εἶναι τὸ βαρὺ κακὸν ὅπου μᾶς μέλλει.
Μὴ στέκης, σὲ παρακαλῶ, μὲ χείλη σωπασμένα,
μὰ νὰ χαρῆς τὸν Ἰσαάκ, μολόγα το καὶ μένα.

ΑΒΡΑΑΜ

Κάτεχε πὼς Ἀφέντης μας καὶ Πλάστης καὶ Θεός μας 155.
θυσίαν ἐπεθύμησε νὰ κάνω τὸν ὑγιό μας·
τὸν Ἰσαάκ μοῦ ζήτησε κι' ὕρισε δίκως ἀλλο
νὰ τόνε σφάξω κι' εἰς φωτιὰν ἐπάνω νὰ τὸν βάλω·
καὶ θέλει μὲ τὴν ζέρα μου ὅλα νὰ τὰ τελειώσω,
καὶ πάνω σὲ ψηλὸ βουνὸ εὐχαριστιὰ νὰ δώσω. 160.

Λοιπὸν τὴν πρόκ' ὡς φρόνιμη, διώδ' ἀπὸ τὴν καρδιά σου,
διώξε καὶ πᾶσα σαρκικὴ λύπην ἀπὸ κοντά σου·
τοῦτ' εἶναι ὁρδινιὰ Θεοῦ, ὅπον τὰ πάντ' ὁρίζει,
τοὶ δούλους του τοὶ μπιστικοὺς τέτοιας λῃγῆς γνωρίζει.

Παρηγοροῦ, σὰν γνωστική, τίποτας μὴ βαραίνῃς, 165.
μόν' εὐχαρίστα τὸ Θεὸ εἰς δ, τι κι' ἄν παθαίνῃς.
Αὐτὸς ὁρίζεις ἐσὲ κι' ἐμὲ καὶ θέλει τὸν ὑγιό μας.

Τό θέλημά του ἀς γενῇ καὶ ὅχι τὸ δικό μας.
Τὸ τέκνο μας δὲν εἶν' ἐμᾶς, μόν' εἶναι πλιὰ δικό του,
τώρα τὸ θέλει ποιός μπορεῖ νᾶβγη 'κ τὸν δρισμό του ; 170.

ΣΑΡΠΑ

Ωφου μαντᾶτο, ὥφου φωνή, ὥφου καρδιᾶς λαχτάρα,
ὥφου φωτιὰ πὸν μ' ἔκαψεν, ὥρου κορμιοῦ τρομάρα·
ὥφου μαχαίρια καὶ σπαθιὰ πὸν μπῆκαν στὴν καρδιά μου,
κι' ἔκαμαν ἔκατὸ πληγὲς μέσα στὰ σωθικά μου.

Μὲ ποιάν ἀπομονή νὰ ζῶ, νὰ μὴν ἔβγ' ἡ ψυχή μου, 175.
ἔξαφνα μ' ἔτοιο θάνατο νὰ χάσω τὸ παιδί μου;

Κι' ἀς ἡθελα γενῶ κωφή, τυφλὴ στὰ γερατειά μου
νὰ μὴ θωροῦν τὰ μάτια μου, νὰ μὴ γεοικοῦν τ' αὐτιά μου·
μὰ νὰ θωρῶ καὶ νὰ γροικῶ, τέκνο μου, πῶς σὲ χάνω,
180 χίλιες πληγὲς μέσ' στὴν καρδιὰ κάθε ὥρα θὰ λαβάνω.
Πῶς νὰ τὸ πληροφορηθῶ, νὰ μὴ παραλοήσω,
καὶ τὸ μαντάτο τὸ πικρὸ τίνος νὰ τὸ γροικήσω ;
“Ω μεγαλώτατε κριτή, καὶ πάψε τὸ θυμό σου,
στὴν σημερνὴν ἀπόφαση ἀλαξε τὸ σκοπό σου.
185 Τῆς δικαιοσύνης τὸ σπαθὶ φύλαξε στὸ θηκάρι,
πιάσε τὴν ἐσπλαγχνία σου ποῦχει μεγάλη χάρη,
καὶ μὲ ἔκεινη κρῖνε τα σήμερο τ' ἀδικά μας,
μὰ ἀς τὸ τέκνο μας νὰ ζῇ τώρα στὰ γερατειά μας·
ἢ δὸς ἔμένα θάνατο, ποὺν ἀποθάνῃ ἔκεινο,
190 μὴν τὸ δρίσ’ ἡ κάρη σου, δίχως του ν' ἀπομείνω.
“Εχάθηκε μου ἡ δύναμη, ἐκόπηκ’ ἡ καρδιά μου,
ἡ ψή μου συμμαζώνεται, κι' ἡρθαν τὰ ὕστερά μου·
βιοθῆτε μου, καὶ δὲν μπορῶ, γροικῶ καὶ βγαίν’ ἡ ψή μου·
ἔτελειωσαν τὰ ἔτη μου, ἐδιάβηκ’ ἡ ζωὴ μου.

ANTA

195 Βοηθᾶτε στ' ἀνεπόλπιστο, δοῦλοι, καὶ μαζωχθῆτε,
καὶ τὴν κερά μας τὴν καλὴ πῶς εἰν’ νεκρὰ νὰ δῆτε.

TAMAR

Δὲν λέγεις χωρὶς ἀφορμὴ τί εἶχε κι' ἐλιγώθη ;
κι' ἐχλώμιανεν ἡ ὅψη τει καὶ τῶν νεκρῶν ὁμοιώθη ;
Πιᾶστε νὰ τὴν σηκώσωμε νὰ πᾶμε την στὴν κλίνη,
200 δὲν εἰνε τούτη γιὰ ζωή, γλήγορα μᾶς ἀφήνει.

ABRAAM

Οὐαὶ στὸν κακορρίζικον, οὐαὶ στὸν κακομοίρη,
τὸν πονεμένο γέροντα, τὸν πικραμένο κύρη ! [πρίκα,
“Απάνου” τει καημούς καημός, κι' ἀπάς “τει πρίκες
205 καὶ πρὸς τὰ πρῶτα βάσανα ἀλλα πάλι μ' εὔρηκα.
“Ο Ἰσαὰκ ἀπόφασις ἐδόθη ν' ἀποθάνῃ,
καὶ τώρα πάλι ὁ Ἀβραὰμ καὶ τὴ γυνή του χάνει.
“Ἐλόγιασά το κι' ἔλεγα : «σὰν τῆς τὸ φανερώσω,
χάνω την, καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ τὴ γλυτώσω».
“Ἄς εἶχα μάτια σκοτεινά, αὐτιὰ νὰ μὴ φουκροῦμαι,
210 καὶ σιδερένια τὴν καρδιὰ στὸν πόλεμον δποῦμαι,

νὰ μὴ θωρῶ τί γίνεται, νὰ μὴ γροικῶ τὸν πόνο, τὸν Κύριο νὰ φχαριστῶ, τὸ χρέος νὰ πλερώνω.
 Μάχει κι' ἡ σάρκα μεριτικὸ καὶ τὸ δικό της θέλει, νὰ σκορπιστοῦν ὥστε καπνὸς τὰ δολερά μου μέλη· τὴ σάρκα δποὺ μοῦδωκες, Πλάστη κι' Ποιητή μου, 215
 ἄ; τηνε νὰ θαραπαγῇ στὴν ἀγανάκτησή μου.
 Ἡ ὅρεξη κι' δ λογισμὸς εἶναι νὰ σου δουλεύγω τὰ σφάλματα τῆς σάρκας μου καὶ βάρη νὰ γιατρεύγω.
 Μὴ στέκω πλιὸ νὰ καρτερῶ, τὸ χρέος μου νὰ πλερώσω, καὶ δ, τι μοῦ ζήτησεν δ Θεός, προθυμερῷ ἄς του δώσω. 220
 Τὸ θέλημά σου νὰ γενῆ, Κύριε, κι' ὁρισμός σου,
 ἀπ' δ, τι τούπες νὰ μὴ βγῆ δ δοῦλος δ δικός σου.
 Ἡ χάρη σου μοῦ τόπεψε καὶ πάλι μοῦ τὸ παιίρνει,
 καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά η χάρη σου τὰ φέρνει.

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ

Βλέπε μὴ σφάλῃς, Ἀβραάμ, τώρα στὰ γερατειά σου, 225
 τὸ τέκνο ποῦδωκεν δ Θιὸς δὲν εἶνε μπλιὸ τζ' ἔξας σου·
 δχι τὸ τέκνο μοναχά, ἀμμὴ καὶ τὸ κορμί σου,
 τὸ σπίτι σου, τὸ πρᾶμα σου, τὰ πλούτη, κι' η γυνή σου.
 Ἀφέντην ἀποτάνω μου ἔχεις δποὺ σ' ὁρίζει,
 ἔκεινον δποὺ τὰ κυρφὰ καὶ τὶς καρδιὲς γνωρίζει. 230
 Λοιπὸν μὴ στέκῃς νὰ θωρῆς, κάμε, κι' η ὕα πάγει·
 κρέμασε τὸ σκληρὸ σπαθὶ στὸ δεξιό σου πλάγι,
 καὶ μίλησε τῶ δυύλω σου μ' ὅλην τὴν ὅρεξή σου,
 ἅψε φωτιὰ νὰ τὴ βασιτῆς, ἔνπνησε τὸ παιδί σου,
 καὶ πρὶν η Σάρρα σηκωθῆ καὶ δῇ τὸ μισσεμό σου, 235
 σπουδάξε σύ, δσο μπορεῖς, πήγαινε στὴν ὅδό σου.

ΑΒΡΑΑΜ

Σύμπαν, Σόφερ, δοῦλοι πιστοί, ἔυπνᾶτε, σηκωθῆτε,
 δουλειὰ σᾶς θέλω καὶ τοὺς δυό, κι' ἐλάτε, μὴν ἀργῆτε·
 σπουδάξετε μὲ προθυμιά, γιατ' δ Θεός μὲ βιάζει
 νὰ κάμ' δ νοῦς κι' η ὅρεξη ἔκεινο τὸ λογιάζει, 240

ΔΟΥΛΟΙ

Ἀφέντη, ἐπάμεσθεν κι' οἱ δυό· μὰ τ' εἶναι τὸ σπουδάζεις,
 καὶ μὲ φωνὴ λυπητερὴ παρὰ ποτὲ μᾶς κράζεις;
 καὶ ποιά δουλειὰ σὲ ἔκεινᾶ; τὲ εἰν' η βιά σου η τόση,
 κι' ἔξύπνησες, κι' ἐντύθηκες δυ' ὥρες νὰ ἔημερώσῃ;

245 Ποτ' ἔτοιαν ὥραν σηκωτὸ δὲν σ' ἔδαμε, καί, ὡς μοιάζει,
μαντᾶτο τίποτας κακὸ θὲν νᾶναι ποὺ σὲ βιάζει.

ΑΒΑΑΑΜ

Τὴ βιά μου καὶ τσὶ λογισμοὺς καὶ τάχω στὴν καρδιά μου,
δὲν εἰν' καιρὸς νὰ τὰ μιλῶ, κρατῶ τα γιὰ δικά μου.
Κάμετ' ἔσεις μὲ προθυμιὰ τὰ ὅσα θέλ' δρίσει,
250 κι' εἰς ὅτ' ἡ γλῶσσα μου σᾶ; πεῖ, κι' εἰς ὅτι σᾶ; μιλήσει.
Πιάσετε ξύλα, δέσετε, γιὰ μιὰ φωτιὰ μεγάλη,
στὸ κτῆμα τὰ φροτώσετε, νὰ πᾶμε εἰς χώραν ἄλλη.
Θυσίαν ἔβουλήθηκα νὰ κάμω τοῦ Θεοῦ μου,
καὶ θέλω μὲ τοῦ λόγου μου τὴν συντροφιὰ τοῦ γιοῦ μου.
255 Σπουδάξετε προθυμεροῦ νά τὴ σακκούλα, πιάστην,
νὰ πὰ νὰ θυσιάσωμεν στὸν Ποιητὴ καὶ Πλάστην.

ΣΟΦΕΡ

“Αφέντ”, δρίζεις τίποτας ἀπὸ τὰ πρόβατά σου
νὰ κάμης τὴ θυσία σου, σὰν εἰν’ τὸ μάθημά σου,
νὰ προσκινήσωμεν ἐμεῖς, νὰ πᾶμε στὸ κοπάδι,
260 καὶ νὰ σοῦ φέρωμεν ἀρνί, κριὸ καὶ δίφ* δμάδι;

ΑΒΡΑΑΜ

Δοῦλοι πιστοί μου, σήμερον εἰς τούτη τὴ θυσία
μῆτε ἀρνί, μῆτε κριὸς γὴ δίφι κάνει χρεία·
καὶ κάμετε νὰ πηάνωμεν· ἔγὼ τὴν ἔγνοιαν ἔχω,
τ' ἀρνὶ ποὺ θὲ νὰ σφάξωμεν, ποῦ βρίσκεται κατέχω.
265 “Ἄς πά νὰ πιάσω τὸ σπαθί, τὸ κοφτερὸ μαχαίρι,
νὰ κάμω λέθοντα καρδιὰ καὶ σιδερένιο χέρι.
“Ἄς πάρω πυροβολικά, νὰ περπατῶ, νὰ πηάνω,
θωρῷ τὴν ὥρα νὰ περνῇ, μὴ στέκω ν' ἀνιμένω·
ἄς πηάνω ποίχου σηκωθῆ ἡ λυπημένη Σάρρα,
270 μὴν κάμη πάλι ταραχὴ καὶ σκότιση κι' ἀντάρα.
“Ἐτούτ' ἡ χέρα σήμερον ἔχει νὰ θανατώσῃ
κεῖνο τὸ τέκνον δπούβλεπτα δ ἥλιος μὴν τοῦ δώσῃ.
καὶ θὲ νὰ κόψῃ τὸ σπαθὶ π' ἀκονισμένον ἔχω,
ἔνα λαιμὸ δπ' ἀκριβὸ πλιὰ παρὰ μέναν ἔχω.
275 Τοῦτα τὰ πυροβολικά, δποὺ κρατῶ δεξιά μου,
θέλουσι ν' ἄψουσι φωτιά, νὰ κάψου τὴν καρδιά μου.
Δὲν εἰν' καιρὸς νὰ καρτερῶ, ἡ ὥρα μὲ σπουδάζει.
τὸ θέλημα τ' “Αφέντη μου κι' ἡ δρδινιὰ μὲ βιάζει”

ᾶς πὰ νὰ βρῶ τὸ τέκνο μου γλήγορα νὰ σηκώσω,
νὰ τὸ ξυπνήσω νάρχεται, νά μ' ἀκλουσθῇ καμπόσο,
νὰ πηαίνωμε σπουδαχτικὰ σήμερο τὴν ὄδο μας,
νὰ κάνωμε τὸ ὕρισε μ' ἄγγελον ὁ Θεός μας.
Δίχως ἀντάρα καὶ φωνὴ τούτ' ἡ δουλειὰ ἦς γένη,
τώρα ποὺ ἡ Σάρρα κείτεται ἀκόμη λιγωμένη.

ANTA

Τάμαρ, θωρῶ τη τὴν κερὰ κι' εἶναι συνηφερμένη·
ἥνοιξε καὶ τὰ μάτια τσι, δποῦτον λιγωμένη.
Τρέξε νὰ πᾶς στ' ἀφέντη μας μὲ τὸ καλὸ μαντᾶτο
πῶς ἡ κερὰ ἀναστάθηκεν ἀπὸ τὸν ἄδη κάτω.

TAMAR

'Αφέντη, μὴν πικραίνεσαι, ἡ καρδιά σου μὴ βαραίνῃ,
κι' ἔξελιγώθηκ' ἡ κερὰ δποῦτον λιγωμένη'
καὶ πάσκει γιὰ νὰ σηκωθῇ, νάρθῃ νὰ σ' εὔρῃ θέλει,
ἀμμὴ θωρῶ την καὶ δειλιὰς καὶ κλαίγει σὰν κοπέλλι.
'Ρωτοῦμε την νὰ μᾶς τὸ πῆ τί ἔχει καὶ θρηνᾶται·
κι' ἔκεινη δὲν μᾶς ὀμιλεῖ, μόνον δπ' ἀφουκρᾶται.
Στρέφετ' ἔδω, στρέφετ' ἔκει, ώστὲν περγιωρισμένη,
καὶ φαίνεται σου κι' ἐγγοιανὸν μαντᾶτον ἀνιμένει.
Κάμε, ἀφέντη, μὴν ἀργῆς νάρθῃς νὰ τσὶ μιλήσῃς,
κι' ἔλα νὰ τὴν ἔσπλαχνιστῆς, νὰ τὴν παρηγορήσῃς.

ABRAAM

Θαρρεῖ ἡ δουλεύτρα κι' ἔφερε μανιᾶτο ποὺ μ' ἀρέσει·
ἡ Σάρρα ἔστιγώθηκε, κι' ἔχει νὰ μὲ μπερδέψῃ·
νὰ φανερώσῃ τοῦ παιδιοῦ τὸ φοβερὸ μυστήριο,
νὰ ξεκουρντίσῃ τὴ δουλειά, νὰ δώσῃ πλιὰ κριτήριο.
"Ω, καὶ νὰ εἴχε κείτεται ἀκόμη λιγωμένη!
κι' ἄθρωπος μὲ τὸ λίγωμα ποτὲ δὲν ἀποθαίνει.
Νάθελα πάρει τὸ παιδί, καὶ σὰν εἴχα μακρύνει,
ἦς ἥθελε ἔστιγώθῃ κι' αὐτὴ τὴν ὕρα 'κείνη,

TAMAR

Κερά μου, καλοκάρδισε, κερά μου, ἔζαλίσου,
διώξε τοὺς ἀναστεναγμοὺς κι' ἄλλαξε τὴ βουλή σου·
συνήφερε τὰ λογικά, μὴ δειλιὰς, μὴν κλαίγης,
τὰ λόγια τὴ λυπήτερὰ διῶξέ τα, μὴν τὰ λέγης.
"Αλεξ. Γ. Σαρή—Νεοελλ. 'Αναγ. σ' Γυμν. "Εκδ. Z' 1938. 310

ΣΑΡΡΑ

Ἄφητε μὲν διποὺ νάμουνε σήμερον ἀποθαμένη·
Ὥα τὸ Αβραάμ, δὲ Ἰσαάκ, ποῦ νάστε μακρεμένοι;
εἰς ποιάν ὄδον νὰ περπατῇ τὸ κανακάρικό μου,
καὶ τίς μοῦ τὸ ἔξενίτεψε τὸ φῶς τῶν ὅμματιῶν μου;

ΤΑΜΑΡ

315 Κερά μου, μὴν κακοκαρδῆς, ἐδῶ γναὶ τὸ παιδί σου,
γέ τὸ σπίτι εἶναι κι' ἀφέντης μας, δὲν εἶσαι μοναχή σου·
γέ τὸ στρῶμα εἶναι τὸ παιδί, κοιμᾶται ἔγγονοιασμένο,
κι' ἀφέντης μας γέ τὴ ζώνην του ἔχει σπαθὶ ζωσμένο,
καὶ μὲ τοὺς δούλους του μιλεῖ, καὶ τζὶ δουλειές του σάζει,
320 μᾶχει σὰν κάποιο λογισμὸν διποὺ τοιὲ πειράζει.

ΑΒΡΑΑΜ

Πόνος παιδιοῦ, πόνος γυνῆς μὲ πολεμοῦν ὅμάδι
τῆς Σάρρας Θλίψη, δάκρυα, μὲ βάνουν εἰς τὸν ἄδη.
Ἄσ τάγω μέσα νὰ τὴν βρῶ, νὰ τὴν παρηγορήσω,
νὰ σιγανέψῃ τζὶ φωνές, κι' ὥρα γναὶ νὰ κινήσω.

ΣΑΡΡΑ

325 Δὲν ἔχω μπλιό μου νάκαρα, ἡ δύναμή μου χάθη·
ἔτοῦτο φέρονταν οἱ καημοί, τῶν σωθικῶν τὰ πάθη·
δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ, ζαλίζομαι νὰ πέσω,
δὲν ἔχω γοῦν νὰ δέωμαι καὶ νὰ παρακαλέσω.

ΑΒΡΑΑΜ

Ἄγαπημένη μου γυνή, μὴν κάνης σὰν κοπέλλι·
330 τοῦτο ποὺ θὲ νὰ πάθωμεν, Ἀφέντης μας τὸ θέλει.
Σίμωσε, κάτσε μετὰ μέ, μὴν κλαίγης, μὴ θρηνᾶσαι,
μὲ κλάηματα καὶ μὲ δαρμούς, καημένη, δὲ φελᾶσαι·
τὸ τέκνον ἀ τοὺ ἐκάμαμε δὲν εἶν' δική μας χάρη·
δὲν εἶν' καρδιά μας τὸ χάρισε, τώρα θὲ νὰ τὸ πάρῃ.
335 Τί θέλεις, δὲ βαριόμοιρη, νὰ κλαίγης, νὰ θρηνᾶσαι,
καὶ τυραννῆς με τὸν φτωχόν, καὶ σὺ δὲν ὠφελᾶσαι;
Δὲν εἶν' καιρὸς γιὰ κλάηματα, Σάρρα μου θυγατέρα,
εἶναι καιρὸς παρηγοριᾶς, ἀ τομονῆς ἡμέρα.

ΣΑΡΡΑ

Ἄσ, τί μυστήριο φρικτό! ὦ, τί καημὸς καὶ πάθος!
340 διταν μοῦ ποῦσι, τέκνο μου, τὸ πῶς ἔγινης ἄδος.
Οφου, μὲ ποιάν ἀποκοτιὰ νὰ δυνηθῆς νὰ σφάξῃς
τέτοιο κοδὺ μὲ κοιμάτιστο καὶ νὰ μηδὲν τρομάξῃς;

Θέλεις το νὰ σκοτεινιαστοῦν τὰ μάτια σου, τὸ φῶς σου,
καὶ νὰ νεκρώσῃ τὸ παιδί, νὰ ἔσψυχήσῃ^{*} ὅμπρός σου;
Μὲ ποιᾶς καρδιᾶς ἀπομονὴ^ν ἀκούσης τὴν φωνὴν του, 345
ὅταν ταράζ^ς δῶσαν ἀρνὶ δόμπρός σου τὸ κορμίν του;
“Ωφον, παιδί τες ὑπακοῆς, ποῦ μέλλεις νὰ στρατέψῃς;
“Σ ποιόν τόπο οὲ καλέσασι νὰ πᾶς νὰ ταξιδέψῃς;
καὶ πότες νὰ οὲ καρτερῆ δοκύης κι^ν ἡ μητέρα,
ποιάν ἐβδομάδα, ποιόν καιρόν, ποιό μῆνα, ποιάν ἡμέρα; 350
“Ωφον, τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς καὶ πῶς νὰ μὴ τρομάσσουν,
ὅταν εἰς ἀλλωνοῦ παιδιοῦ γροικήσω τὸνομά σου;
Τέκνο μου, πῶς νὰ δυνηθῶ τὴν ἀποχώρισή σου,
πῶς νὰ γροικήσω ἄλλου φωνῆν, δχι τὴν ἐδική σου;
Τέκνο μου, καὶ γιατ^ρ ἥθελεις νὰ λείψῃς ἀπὸ μένα, 355
ἔγινης τόσον φρόνιμον παρὰ παιδί κανένα.
Τάσσω μου, γιέ μου, τὸν καιρόν, πὸν θέλ^ε ἀκόμη ζήσει,
νὰ μὴν ἀφήσω κοπελλιοῦ γλῶσσα νὰ μοῦ μιλήσῃ·
καὶ νὰ θωροῦν τὰ μάτια μου πάντα τῆς γῆς τὸν πάτο,
καὶ νὰ θυμοῦμαι πάντοτε τὸ σημερνὸ μανιτάτο. 360

ΛΒΡΑΑΜ

Σάρρα, μὴ δίδῃς πλιὸ καημὸ καὶ πάθη^ς τὴν καρδιά μου,
καὶ κάνης με ἀνυπόλη ρτο δοῦλο στὰ γερατειά μου·
μὴ μοῦ δειλιᾶς τὴν δρεῇ νὰ μὴ γιαγύρ^δ ὅπίσω,
καὶ πιάσω ἀρμα καὶ σφαγῶ, καὶ κακοθανατίσω.
Τὸν λογισμὸν συνήφερε, τὰ σφάλματά σου σᾶσε, 365
καὶ δὲν ἀρέσουν τοῦ Θεοῦ ἔτοῦτα πὸν διηγᾶσαι.
Καὶ τίνος ἀντιστέκεσαι, κλαίγεις καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν δρισμοὺς κάθεσαι καὶ γνωρεύγεις;
Τὸ τέκνο μας, καὶ τὸ κορμί, ψυχή, καὶ τὰ καλά μας,
ὅλα τοῦ πλάστη μας Θεοῦ, δὲν εἴναι ἐδικά μας. 370
Μόνον νὰ πέψῃ^ν ἡ χάρη του, σὰν πάγ^ν ἐνώπιόν του,
τούτῃ^ν ἡ θυσιὰ ποὺ μελετῶ νὰ παύσῃ τὸν θυμόν του.
Δὲν θέλω μπλιὸ νὰ καρτερῶ, δὲν θέλω ν^ν ἀνυμένω·
τὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, νὰ σηκωθῇ, νὰ πημίνω.

ΣΑΡΡΑ

Ἐννιὰ μῆνες σ^τ ἐβάσταξα, τέκνο μου κανακάρη,
σ^τ τοῦτο τὸ κακορρίζικο καὶ σκοτεινὸ κουφάρι· 375
τρεῖς χρόνους, γιέ μου, σοῦδιδα τὸ γάλα τῶν στηθιῶ μου,
καὶ σύ^ν σουνα τὰ μάτια μου, καὶ σύ^ν σουνα τὸ φῶς μου.

"Εθώρουν κι' ἐμεγάλωνες ώσαν δεντροῦ κλωνάρι,
380 κι' ἐπλήθυνες σ' τὴν ἀρετή, 'σ τὴ γνώμη, καὶ 'σ τὴ χάρη.
Καὶ τώρα, πέ μου, ποιά χαρὰ βούλεσαι νὰ μοῦ δώσης;
ώσαν βροντή, σὰν ἀστραπή, θὲ νὰ χαθῆς, νὰ λειώσῃς.
Κι' ἐγὼ πῶς εἶναι μπορετὸ δίχως σου μπλιὸ νὰ ζήσω,
ποιό θάρρος ἔχω, ποιά δροσιά, στὰ γέρα μου τὰ πίσω;
385 Πόση χαρὰ τ' ἀνδρόγυνον ἐπήραμεν ἀντάμη,
ὅντε μᾶς εἰπεν δ Θεὸς τὸ πῶς σὲ θέλω κάμει!
Καημένο σπίτι τ' Ἀβραάμ, πόσες χαρὲς ἀξώθης.
παιδάκι μ', δταν ἔφθασες ἐδῶ κι' ἐφανερώθης!
Πῶς ἔγυρίσαν οἱ χαρὲς σὲ θλίψες μιὰν ἡμέρα,
390 πῶς ἐσκορπίσαν τὰ καλὰ σὰν νέφη στὸν ἀέρα!

ABRAAM

Μήγι τὰ λογιάζωμεν αὐτά, μέλλει του ν' ἀποθάνῃ,
οὐδὲ δ φελος, οὐδὲ καλὸ τὸ κλάημα σου τοῦ κάνει.
Μόνο βαραίνεις τὸν Θεόν, καὶ χάριν δὲν μᾶς ἔχει
εἰς τὴν θυσιὰν τὴν κάνομεν, γιατ' δλα τὰ κατέχει.
395 Διώξε τοὺς ἀναστεναγμούς, καὶ ἀφησε τὴν πρίκα
τὸν Πλάστην εὐχαρίστησε εἰς δ, τι μᾶς ενδῆκα.

SARPA

"Υπαγε, ἀνδρα μου καλέ, πειδὴ δ Θεὸς τὸ θέλει,
ἀμε, καὶ νᾶν' ἡ στράτα σας γάλα, δροσιές καὶ μέλι.
ἀμε ποὺ νὰ σὲ λυπηθῇ δ Θεὸς νὰ σ' ὑπακούσῃ,
400 γλυκειὰν φωνὴν εἰς τὸ βουνὶ σήμερο νὰ σοῦ ποῦσι.
Κι' ἀς τάξω δὲν τὸ γέννησα μηδ' εῖδα το ποτέ μου,
μά 'να κερὶ ἀφτούμενον ἐκοάτουν κι' ἐσβῆσέ μου.

ABRAAM

Κάμε καὶ μὴν ποικαίνεσαι, σπούδαξε νὰ τὸ ντύσῃς,
καὶ φίλησε τὰ χείλια του, νὰ τ' ἀποχαιρετίσῃς"
405 ὁρδίνιασέ το γοήγορα, ντύσε το νὰ κινήσῃ,
κι' ἐκεῖνος δποὺ τ' ὥρισε νὰ σὲ παρηγορήσῃ.

SARPA

"Ἐπὰ τὸ φῶς ὅπουβλεπα, ἐπὰ ἡ γλυκειά μου ζήσῃ,
τὰ μάτια, τὰ δὲν ὥρισεν δ Πλάστης νὰ μ' ἀφήσῃ"
ἐπὰ τ' ἀφτούμενο κερὶ, ποὺ μελετᾶς νὰ σβήσῃς,
410 καὶ τὸ κορμὶ δποὺ ζητᾶς νὰ κακοθανατίσῃς'
ώσαν ἀρνάκι κείτεται, καὶ σὰν πουλὶ κοιμᾶται,
κι' εἰς τοῦ κυροῦ τὴν ἀπονιὰ πολλὰ παραπονᾶται..

“Θωρεῖς τὸ τέκνο τὸ γλυκύ, τὸ τέκνο τὸ καημένο,
ὅτι ἐδὰ παρὰ ποτὲ εἰν’ ἀποχλωμνιασμένο.
”Ιδὲ τὴν ταπεινότητα, ἵδε τὸ πρόσωπόν του, 415
πῶς φαίνεται σου καὶ γροικᾶ καὶ βλέπει τὸν σφαμόν του.
Παιδάκι μου, καὶ νὰ θωρῆ; δύνειρο πρικαμένο·
γιὰ κείνο κείτεσαι κλιτὸ καὶ παραπονεμένο·
· δόλογαρον ἔψεις ἀργὰ σ’ ἔθεκα, καλογιέ μου,
καὶ μὲ χαιράμενη καρδιὰν ἡμουν παρὰ ποτέ μου 420
· ἥστεκα κι’ ἔκαμάρωνα τοῦ ὑπνου σου τῇ ζάλη,
κι’ ὅργεγομουν νὰ σὲ θωρῶ, κι’ εἴχα χαρὰ μεγάλη.
”Εποκοιμώσουν, τέκνο μου, παίζοντας μετὰ μένα,
· “ς πολλὴν χροὰν εὐρίσκουμουν παρ’ ἀθρωπὸν κανένα·
καὶ τώρα, ποιά ν’ ἡ ἀφορμὴ καὶ θέλεις νὰ μ’ ἀφήσῃ, 425
· δόλοτυφλη καὶ σκοτεινὴ τοῦ πόνου καὶ τσὶ κρίσης ;

ABPAAM

Μὴ θέλης μὲ τὸ κλάημα σου νὰ τοῦ ξεφανερώσῃς
τέτοιο μυστήριο φοβερὸ καὶ νὰ τὸ θανατώσῃς·
μὰ σιγανά το ξύτηνησε, τὸ κλάημα σκόλασέ το,
μὲ τὰ κανάκια νιύζε το κι’ ἀποχαιρέτισέ το. 430

SARPPA

Ποιό πρόσωπο καὶ ποιά καρδιὰ νὰ δυνηθῇ νὰ χώσῃ
τέτοιο μυστήριο φοιχτό, νὰ μὴν τὸ φανερώσῃ :
· Ξύπνησε, κανακάρικο κι’ ἀκοιβαναθθεμένο,
νὰ πᾶς εἰς τὴν ξεφάντωση ποὺ σ’ ἔχουν καλεσμένο.
Ντύσου νὰ βάλης σκολινὰ δοῦχα τοῦ μισσεμοῦ σου, 435
καὶ ν’ ἀκλούθῃς τοῦ Χάρου σου, ἀμμ. ὅχι τοῦ κυροῦ σου.
Τέκνο τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάχῃς τὴν εὐκή μου,
· ὁ θάνατός σου φέροντει μου εἰς τέλος τὴ ζωὴ μου·
· ἦ εἰκὴ τις εὐκῆς μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου,
καὶ νᾶν’ ὀμπρόδες κι’ δύπισω σου κι’ εἰς τὰ ποδόζαλά σου. 440

ABPAAM

· Σώπα, μὴν κλαίγης, μὴ μιλῆς, Σάρρα, παρακαλῶ σε,
καὶ σύρε, μίσσεψ’ ἀπ’ ἐδῶ καὶ τόπο μᾶσε δῶσε.
· Μὴν τὸ ξυπνήσῃς τὸ παιδί μὲ πρικαμένα λόγια,
μὰ κάμε σιδερνὴ καρδιὰ κι’ ἄφες τὰ μοιρολόγια.

SARPPA

Σωπαίνω, κι’ ἄφες μ’, Αβραάμ, ἔγῳ νὰ τὸ ξυπνήσω, 445
· μὰ τὸ στολίσω, τὸ φτωχό, καὶ νὰ τ’ ὀμορφοντύσω.

Κάλεσμα τόχουν σήμερο και γάμον εἰς τὸν Ἀδη,
κι' ἄρες νὰ καλορδινιαστῇ, νὰ μὴ τοῦ βροῦ ψεγάδι.

ΑΒΡΑΑΜ

- Φέρε μου τὰ ὁυχάκια του, κι' ἔδω δὲ θέλω νᾶσαι,
450 οὐδὲ τὰ λέγει τὸ παιδὶ δὲ θέλω ν' ἀφουσκᾶσαι,
γιατὶ δὲν εἶναι δυνατό, Σάρρα, νὰ τὸ βαστάξῃς,
ώσαν τὸ δῆς νὰ σηκωθῇ, νὰ μὴν ἀναστενάξῃς"
νὰ τρέχουσι τὰ δάκρυά σου ἔως τῆς γῆς τὸν πάτο,
καὶ τὸ παιδ' εἶναι φρόνιμο, καὶ παρευθὺς γροικῷ το—
455 Μάθημα ἔχει, τὸ φτωχό, κι' ὡς σηκωθῇ τὸ κάνει,
νὰ κρέμεται ὡς τὸ στῆθος σου, νὰ οὲ περιλαμβάνῃ·
κι' ὅντε ξυπνήσῃ νὰ σὲ δῆ, κρεμάται ὡς τὸ λαιμό σου,
καὶ φανερώνεις τὸ εὐθύς, καὶ λέγεις τὸν καημό σου.
Πήγαινε, σὲ παρακαλῶ, καὶ δός μ' ὅλα τὰ ὁυχά,
460 καὶ δός μου καὶ τὰ σκολινὰ ἔκεινα ὅπου τοῦχα.

ΣΑΡΡΑ

Τοῦτα "ναι ὅπου ἔβανε τ' ἄτυχο, κάθε σκόλη,
ὅποὺ τὸ μυδιορέγουνταν καὶ καμαρώναν τ' ὅλοι.
Τοῦτ' ἔχουσι νὰ ματωθοῦν τὴν σήμερον ἡμέρα,
καὶ τὸ παιδὶ θὲ νὰ σφαγῇ ἀπ' τοῦ κυροῦ τὴν χέρα.

ΑΒΡΑΑΜ

- 465 "Ω Σάρρα, καὶ λυπήσου με, καὶ αὐτὰ τὰ λόγια πάψε·
χῶσε τὰ δάκρυα σου γιὰ δά, καί, σὰν μισσέψω, κλάψε..
Μὰ 'ς τοῦ Θεοῦ τὸ ζήτημα νὰ κλαίγης, τί κερδαίνεις;
Μόνον ψυχὴ ταλαιπωρεῖς καὶ τὸ κορμὶ βαραίνεις.
Πήγαινε, λέγω, καὶ ὁ καιρὸς μὲ βιάζει νὰ κινήσω,
470 νὰ τὸ ξυπνήσω σιγανὰ κι' ἀγάλια νὰ τὸ ντύσω.

ΣΑΡΡΑ

Πάγω ὡς τόπον ἀπόκρυφο, νὰ σηκωθῇ ἀπ' τὸ στρῶμα,
μιὰν ἄρα θὲ νὰ τὸ κρατῶ, νὰ τὸ φιλῶ ὡς τὸ στόμα.

ΑΒΡΑΑΜ

- Πήγαινε, Σάρρα, καὶ ὁ Θεὸς πάλι τὴν ἔγνοιαν ἔχει·
ἄν τ' ἀναστήσῃ ἀπὸ νεκρῶν, καὶ μείνῃ, τίς κατέχει;
475 καὶ ζωντανὸν ἀπὸ φωτιάν, ἄν θέλῃ, μᾶς τὸ βγάνει·
ἄγγελοι τοῦ δουλεύγουσι, καὶ ὅ, τ' ὁρδινιάσει, κάνει.

ΣΑΡΡΑ

"Αλίμονον, ἀλίμονον, εἶντα ν' ἡ βιάση ἡ τόση;
παρηγοριὰ τῶν πελελῶν δίνουν ὅπδχουν γνώση.

ΑΒΡΑΑΜ

*Ω *Ισαάκ, ὁ *Ισαάκ, ξύπνησε, τὸ παιδί μου,
ξύπνησε, γείρουν νὰ ντυθῆς, ποὺ νάγκης τὴν εὐκή μου. 480

ΙΣΑΑΚ

Τίς εἰν' ἔδω; τίς μοῦ μιλεῖ; τίς μὲ κουνεῖ; ἀς μὲ ἀφήσῃ,
νυστάζω καὶ ζαλίζομαι, κι' ἥρθε νὰ μὲ ξυπνήσῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι' ἔγώ μ' ὅποὺ σὲ κράζω,
δουλειὰ σὲ θέλω βιαστική, γιὰ κείνο σὲ σπουδάζω.

ΙΣΑΑΚ

Μὴ μὲ ξυπνήσῃς καὶ ἄρες με, ὑπνο γλυκὺ κοιμοῦμαι, 485
νύκτα ν' πολλή, κι' ἄς πέσωμεν, καλέ, ν' ἀναπαγοῦμε.

Μὴ μὲ ξυπνᾶς, νὰ μὲ χαρῆς, νὰ ζήσῃς, ἀφεντάκι,
μὴ μὲ πειράζῃς, ἄφησ' με νὰ κοιμηθῶ λιγάκι.

ΑΒΡΑΑΜ

Θωρῶ καὶ πλιὰ παρά ποτὲ ὁ ὑπνος τὸ ζαλίζει,
τάχα γροικῷ τὸ τέλος του, γι' αὔτως παραμαίζει; 490
Ξύπνησε τὸ παιδάκι μου, νὰ πᾶμ' εἰς πεοιβόλι,
θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν σήμερ' ὅπουνται σκόλη.

ΙΣΑΑΚ

*Ωφ', ἀφεντάκι μου γλυκύ, κι' ἄς ἥθελες μ' ἀφήσει,
καὶ μὲ τὴν ὕραν τοῦ σκολειοῦ ἔγώ θελα ξυπνῆσει.

ΑΒΡΑΑΜ

Σάρρο', ἄμε, κάμε προσευχή, δέησ' εἰς τὸν Θεό μας, 495
καὶ κάμε πέτρα τὴν καρδιὰ στὸν ἀπομισσεμό μας,
κι' ἀνίμενέ μας νάρθωμε, κι' ἀν τύχη νὰ γυρίσω
δμάδι μὲ τὸν *Ισαάκ, νὰ σὲ παρηγορήσω.

ΣΑΡΡΑ

Μὲ τῆς καρδιᾶς τ' ἀπόχευπο θέλω σᾶς ἀνιμένει,
μ' ὅ, τι ἐδοχὴ στὰ σίδερα ἔχουν οἱ φλακισμένοι, 500
ὅπ' ἀνιμένουν τσὶ φλακῆς τὴν πόρτα νὰ κτυπήσῃ,
νὰ ξύπη μέσ' ὁ δῆμιος νὰ τοὺς πισταγκωγίσῃ,
νὰ τῶσε δώσῃ θάνατον ἀγριο, ματωμένο·
μὲ τέτοιους ἀντεροσπασμοὺς σήμερο θ' ἀνιμένω·
μὲ τέτοιον ἀποκτυπημόν, ὅτε μοῦ κατακροῦσιν,
θέλ' ἀνιμένει τὸ πικρὸ μαντάτο νὰ μοῦ ποῦσιν. 505

ΑΒΡΑΑΜ

Ἐλα νὰ πᾶμε, τέκνο μου, μὴ στέκωμε, νὰ ζήσῃς,
νὰ ξεφαντώσῃς σήμερο καὶ νὰ καλοκαρδίσῃς.

ΙΣΑΑΚ

Ο λογισμός μου δὲν μπορεῖ κι' ὁ νοῦς, νὰ τὸ γροικήσῃ
510 γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἡ μάννα μου δὲν ἥρθε νὰ μὲ ντύσῃ·
ἔσυ ποτὲ δὲν μ' ἔντυσες, βαριέσαι τὰ κοπέλλια,
ἄμ' ἔντυνέ μ' ἡ μάννα μου μὲ χάχαρα καὶ γέλια.
Καὶ τώρα, ποιά ν' ἡ ἀφορμὴ κι' ἡ μάννα μου μ' ἀφῆκε,
κι' εἶδα την μὲ βαριάν καρδιάν 'ς τὴν κάμερα κι' ἐμπῆκε;

ΑΒΡΑΑΜ

515 Μᾶς δρδινιάζει τὸ φαγητό, ποὺ θὲ νὰ μᾶσε δῶσῃ,
νὰ πάρωμε 'ς τὴν στράτα μας, ψωμί, κρασὶ καὶ βρώση.

ΙΣΑΑΚ

Καὶ πέ μου το, πατέρα μου, ποῦ μελετᾶς νὰ πᾶμε;
'ς τὸ σπίτι δὲν γυρίζομεν ἀπὸ νωρὶς νὰ φᾶμε;

ΑΒΡΑΑΜ

Θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν, κι' εἶναι μακρὰ λιγάκι,
520 εἰς ἔνα τόπον ὅμορφον, εἰσὲ ψηλὸ βουνάκι·
γιὰ κεῖνο εἶν' ἡ μάννα σου σὰν κακοκαρδισμένη,
γιοτ' εἴπα της, ξωμένομε, καὶ μὴ μᾶς ἀνιμένη.

ΙΣΑΑΚ

Πήγαιν' ἐμπρός, πατέρα μου, καὶ ἐγ' ἀκλουθῶ σ' ὅπιστο·
μὰ θὲ νὰ 'δῶ τὴ μάννα μου, πρὶν παρὰ νὰ κινήσω.

ΣΑΡΡΑ

525 Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι' ἀπαντοχή μου,
παρηγθοὶα καὶ ζήση μου, ἄμε μὲ τὴν εὐκή μου.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα, τὰ τόσα σου φιλιὰ 'ς ἔγνοιαν πολλὴν μὲ βάνουν,
τὰ μάτια σου ποὺ τρέχουσι καὶ δυὸ ποτάμια κάνουν·
ποιά πρίκα σ' ηὔρε ξαφνική καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
530 κι' ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφὴν ὅλον μὲ πασπατεύγεις·

ΣΑΡΡΑ

Δὲν ἔχω, γιέ μου, τίποτας, μὴ γνοιάζεσαι, νὰ ζήσῃς,
καλόκαρδος εἰς τὸ βουνὶ ἄμε νὰ προσκυνήσῃς.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, ὃς τὴν ξεφάντωσιν πὰ νὰ σοῦ φέρω μῆλα
καὶ κλωναράκια τῶν δεντρῶν, μὲ μυροισμένα φύλλα.

“Αν λάχη καὶ ἄλλο τίποτας ὅμθοφο, σοῦ τὸ φέρνω” 535
κι’ ἀν μὲ γυρέψῃ” ὁ δάσκαλος, πέ του ταχιὰ γιαγέρνω.

ΣΑΡΠΑ

Τοῦτα τ’ ἀπίδια μοῦχασιν ἀπὸ τὰ ψὲς δοσμένα,
καὶ ξαργιτοῦ τὰ φύλαγα, παιδάκι μου, γιὰ σένα
καὶ βάλε τα ὃς τὸ στήθος σου, καὶ φά τα σὰν διψάσης,
ώσαν τὸ μέλ’ εἶναι γλυκά, πιάσ’ νὰ τὰ δοκιμάσῃς. 540

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, γιατί λουχτουκιᾶς καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
καὶ τί κακὸ μοῦ μελετᾶς, καὶ τί μοῦ προφητεύγεις;
Παράξενο μοῦ φαίνεται, ὃς ἔγνοια μεγάλη μπαίνω
τάχ’ ἀνεβαίνω τὸ βουνό, μὰ κάτω δὲν γιαγέρνω.

ΑΒΡΑΑΜ

“Ἄς πααίνωμε, παιδάκι μου, καὶ μὴ παραθεσμοῦμε,
καὶ τὰ καλὰ καὶ τάμιορφα σήμερον πᾶ νὰ βροῦμε. 545
“Η μάννα σου ὃν” λυπητερή, γιὰ κεῖνο δὲ σιμώνει”
θωρεῖ μας πὼς μισσεύγομε, γιὰ τοῦτο ἀναδακρυώνει.
“Άντα, Τάμαρ, σφαλίξετε, κι’ ἀμέτε ὃς τῆς κερᾶς σας
τώρ” ἔχει χρειὰ παὸς ποτὲ ἀπὸ τὴ συντροφιά σας. 550
Μὴν ἀπομένῃ μοναχή, μ’ ἀς εἰσθε μετ’ ἔκείνη,
γιατ’ ἔχει κάποιον λογισμόν, ὅπον πολλὰ τὴν κρίνει.

ΤΑΜΑΡ

Εἰς ὅ,τι σώνει ἡ γνώση μας, καὶ φτάν” ἡ ἐμιλιά μας
ὅλα νὰ κοπτάσωμεν κι’ ἐμεῖς γιὰ τὴν κερά μας.

ΙΣΑΑΚ

Τί εἶν’ ἡ σποῦδα, κύρη μαυ, πρίχου νὰ διαφωτίσῃ,
καὶ δὲν τὸν ἀνιμένομεν τὸν ἥλιο νὰ κεντήσῃ ; 555

ΑΒΡΑΑΜ

“Εμένα εἶπεν ὁ Θεός, ὑγιέ μου, νὰ κινήσω
αὐγή, κι’ εἰσὲ ψηλὸ βουνὶ νὰ πὰ νὰ προσκυνήσω,
καὶ νὰ σὲ πάρω συντροφιὰ νὰ ἰδῆς πῶς θυσιάζω,
νὰ πάρῃς ξόμπλι ἀπ’ ἐμέ, νὰ διάζῃς τὰ διάζω. 560
Καὶ κίνησα, σὰν τὸ θωρεῖς, κατὰ τὴν ὁρδινιά του
κι’ εἰς τοῦτο, κανακάρη μον, τίς ξέρει τὰ κρυφά του ;

ΙΣΑΑΚ

Γιὰ πέ μου το, πατέρα μου, καὶ μὲ τὸ λογισμό σου,
τί εἶναι καὶ παραμιλεῖς μόνος καὶ μοναχός σου ;
 565 Τὸ πρόσωπόν σου συντηρῶ, τὴν δψη σ' ἀλλαμμένη,
τὴν ἐμιλιά σου ταπεινὴ καὶ ὅλη βουρκωμένη.
Βαρὰ βαρὰ ν' τὰ ζάλα σου, θιολὸ ν' τ' ἀνάβλεμμά σου,
πέ μου, τί παραπόνεση σκλαβώνει τὴν καρδιά σου ;
Ομάδι συνοδεύγομεν, ὁμάδι πορπατοῦμε·
 570 καὶ τὰ καλὰ καὶ τάμιορφα ὁμάδι πᾶ νὰ βροῦμε·
καὶ πορπατῶ χαιράμενο καὶ καλοκαρδισμένο,
καὶ σὲ θωρῶ πολλὰ κλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο.
Πέ μου κι ἐμὲ τὴν ἀφορμή, κύρη, παρακαλῶ σε·
τὸν πόνον ἀς μοιράσωμε, καὶ μεριτικὸ μοῦ δῶσε,
 575 νὰ σ' ἀλαφρώσῃ ἐκ τὸ πολὺ βάρος δποὺ σὲ κρίνει,
καὶ λίγος οὐδὲ τίποτας πόνος νὰ σ' ἀπομείνῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

Μεγάλ' Ἀφέντου σήμερον ἔχω νὰ θυσιάσω·
τὰ θὲ νὰ πῶ, πρωτύτερα πρέπει νὰ τὰ λογιάσω.
Ἐδῶ ν' καιρὸς τξὶ προσευχῆς, δάκρυα δριμεὶα τυχαίνον
 580 νὰ συμπαθήσῃ ὁ Κύριος πᾶτα κριματισμένου.
Τούτες λοιπὸν οἵ ἀφορμὲς εἰς λογισμοὺς μ' ἐβάλα,
καὶ δι' αὐτὸ περιπατῶ μὲ κλιτὰ κλιτὰ ζάλα.

ΣΟΦΕΡ

Σύμπαν, τὸν Ἀβραάμ θωρῶ κι ἔχει μεγάλη ζάλη·
νὰ μήν τονε ρωτήσωμε φθορὰν ἄλλη μιὰ πάλι ;
 585 Δὲν εἰν' πρεπὸ γὰ βλέπωμε κλιτὸ τὸ πρόσωπό του,
καὶ νὰ μήν τὸν ρωτήσωμε νὰ πῇ τὸ λογισμό του.
Σὰ δοῦλοι ἀπὸν εἴμεσθεν καλοὶ καὶ μπιστεμένοι,
τ' ἀφέντη μας τὸν κίνδυνο νὰ μάθωμε τυχαίνει.
Κράξε τόνε παραμέρα, Σύμπαν, καὶ ρώτησέ τον,
 590 τὸ λογισμὸ τ' ἀλάφρωσε, καὶ παρηγόρησέ τον.
Κι ἔγὼ μὲ τὸ παιδάριο θέλω παραστρατήσει,
νὰ μὴ δειλιάσῃ ὁ Ἀβραάμ, ἢ θὲ νὰ σοῦ μιλήσῃ·
γιατὶ σ' ὅτι μοῦ φάνηκε κι ἥκουσα τξὶ κερδῆς μας,
ποὺ παραμίλειε κι ἔκλαιγε, τ' ἀρνὶ εἶναι κοντά μας,
 595 ἀπὸν ἔχει νὰ θυσιαστῇ εἰς τὸ βουνὸν ἐπάνω·
ἔτσι μ' ἐφάνη ν' ἄκουσα, παρακαλῶ νὰ σφάνω.

ΣΥΜΠΑΝ

Τί εἶν^τ αὐτάνα τὰ μιλεῖς, πῶς ἔχει αὐτὸν νὰ μοιάσῃ,
δ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ ἔχει νὰ θυσιάσῃ ;
Οποὺ γροικῷ τὰ λόγια σου, κι^τ ἄλλο νὰ μὴν κατέχῃ,
λογιάζει πὼς δ Ἀβραὰμ ἀρνὶ βρεμένον ἔχει
τὸν Ἰσαὰκ, κι^τ ἄλλο ἀρνὶ δὲ θέλει νὰ γυρέψῃ⁶⁰⁰
ποιός ἔχει γλῶσσα νὰ τὸ πῆ, καὶ νοῦ νὰ τὸ πιστέψῃ ;

ΣΟΦΕΡ

Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, κάμ^τ ἐλεημοσύνη,
τοῦτο ποὺ εἴται τοῦ Συμπάν ψεματινὸν νὰ γίνῃ.
Σύμπαν, περπάτει, ωτήσει, νὰ βοῆς τὰ σου δηγοῦμαι,⁶⁰⁵
καὶ νὰ γνωρίσῃς πὼς τ' αὐτιὰ τάχω γιὰ ν' ἀφουκροῦμαι.

ΣΥΜΠΑΝ

Αφέντη, μὴν τὸ βαρεθῆς, τὸ θὲ νὰ σὲ ωτήσω,
μιὰ χάριν ἀπὸ λόγου σου βούλομαι νὰ ζητήσω.
μολόγησε τὸν πόνο σου, τὰ χείλη σ' ἀς τὸ ποῦσι,
κι^τ εἰς ἔτοιες χρείες, λέγουσιν, οἱ ἀνθρωποι γροικοῦσι.⁶¹⁰
Νύκτα ν' ἀκόμη, καὶ μπορεῖ τὸ τέκνο ν' ἀκουμπίσῃ,
καὶ μᾶς τῶν δουλευτάδω σου ή γλῶσσα σ' ἀς μιλήσῃ.
Ας φανερώσῃ τὰ κρυφά, νὰ τὰ γροικήσωμ^τ δλα,
καὶ ἀν βουθᾶσαι μετὰ μᾶς, θανάτωσέ μας κιόλα.

ΑΒΡΑΑΜ

Σύμπαν, τὰ μὲ βαραίνουσιν, ἐσᾶς δὲν κάνει χρεία
σήμερο νὰ τὰ μολογῷ γιὰ ναῦρω σωτηρία.
Δὲν εἶναι μπλιὸ μετάνοια εἰς ὅ,τι καὶ ἀν κάμω,
μάρτυροι θέλετ^τ εὑρεθῆ εἰς τοῦ παιδιοῦ τὸν γάμο.

ΣΥΜΠΑΝ

Ω Θεέ μου, καὶ δὲν ἡμπορεῖ εἰς δοῦλος νὰ τὰ μάθῃ,
πιστός, καλὸς καὶ καρδιακός, τ' ἀφέντη του τὰ πάθη ;⁶²⁰
Δὲν ξέρεις κι^τ ή παρηγόρια τσὶ πρίκας εἰν^τ βοτάνι,
δποὺ τὸ βάνει ^τς τὴν πληγήν, ἐξ ἀπαντος θὰ γιάνῃ ;

ΑΒΡΑΑΜ

Ξεκινημὸν εἰς τὴν καρδιὰ καὶ προθυμιὰ ^τς τὴν γλῶσσα
γροικῶ, καὶ θέλω νὰ σᾶς πῶ ποιά νέφη μ^τ ἐπλακῶσα.
Κἄν σήμερον, κἄν τὴν ταχειά, ^τς τούτην ή ἄλλην ὥρα,⁶²⁵
τυχαίνει νὰ μαθητευθῇ λοιπὸν ἀς τὸ πῶ τώρα.

Μὰ θέλ’ ὁμπρὸς τὸν Ἰσαὰκ παράμερας νὰ θέσῃ,
νὰ κοιμηθῇ, νὰ μὴν γροικῷ τὰ χεῖλη μου τί λέσι.

—Τέκνον, ἄν ἐκουράστηκες, ἀκούμπισε λιγάκι,
630 κοιμήσου νὰ ἔκουραστῃς ἢ τοῦτο τὸ δεντρουλάκι·
καὶ βάνω σου τὸ ὁσυῖο μου, γιατὶ εἰν’ κρυδὸν τὸ χῶμα,
Ιδὲς τὸ πῶς σοῦ ἔκαμα ἔνα πιτήδειο στρῶμα.

ΙΣΑΑΚ

”Ωφου, πολλὰ κουράστηκα ἢ τοῦτα τὰ ἔλγα ζάλα·
καὶ ἂς θέσω ν’ ἀποκοιμηθῶ ἢ τὸ ὁσυῖο ποὺ μοὺ βάλα.

ΑΒΡΑΑΜ

635 Δοῦλοι καλοὶ καὶ τέκνα μου, τὸ πρᾶμα τὸ ζητᾶτε,
νὰ σᾶς τὸ πῶ, γιατὶ θωρᾶ καὶ μπιστικὰ δωτᾶτε.
”Ἀπόψι, τὸ μεσάνυχτον, ἀπὸ φωνὴν ἀγγέλου,
ῆκουσα πῶς τὸ τέκνον μου στοὺς οὐρανοὺς τὸ θέλου·
τὸ τέλος τ’ ἔχει νὰ γενῇ μ’ ἔτοιον βαρὺν κανόνα,
640 ἀπὸν δὲν ἔγροικήθηκεν εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα.
”Ωρισε κι’ εἶπεν ὁ Θεὸς ἡ χέρα μου νὰ σφάξῃ,
νὰ κατακάψῃ τὸ παιδί, νὰ τοῦ τὸ θυσιάσῃ.
Οὐδὲ εἶναι μπλιὸ μεταθεμός, γιατὶ τοῦ Ποιητῆ μου
θυσίαν δῖαι σήμερο θὰ κάμω τὸ παιδί μου.
645 ”Εμάθετέ τα τὰ κρυφά, καὶ μπλιὸ μὴ μὲ δωτᾶτε,
γιατὶ μὲ σκανταλίζετε, δηλὶ νὰ μ’ ὕφελάτε.

ΣΥΜΠΑΝ

”Ωστε δὲν εἰν’ μεταθεμός, οὐδὲν ἔλεημοσύνη;
πρᾶμα μᾶς λέσι δόπον ποτὲ ἢ τὸν κόσμο δὲν ἔγινη·
νὰ σφάξῃ δικύρης τὸ παιδί, τὸ πλιὸ ἀκριβὸ ποὺ νάχῃ,
650 καὶ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατο, δίχως κακιὰ καὶ μάχη·
μεγάλον εἶναι καὶ βαρύν, κι’ ὅσοι τὸ θέλ’ ἀκούσει
μεγάλη καταδίκαση γιὰ σένα θὲ νὰ ποῦσι.

ΑΒΡΑΑΜ

Δὲν εἰν’ ἐπά μεταθεμός κι’ Ἀφέντης μου τὸ θέλει
”ἢ τόπον ἀρνιοῦ, ἢ τόπον ριφιοῦ, νὰ σφάξω τὸ κοπέλλι.

ΣΟΦΕΡ

655 ”Αφέντη, λόγιασε καλὰ τὰ εἰν’ αὐτὰ ποὺκάνεις,
καὶ τὸ παιδάκι ἄδικα μὴ θὲς νὰ τ’ ἀποθάνῃς·
Ιδὲς κι’ ἄν παραγροίκησες, συνήφερε τὸ νοῦ σου,
καὶ τοῦτο εἶναι φάντασμα, πείρωξη τ’ ὀνειροῦ σου.

- ”Ονειρον ἥτον, Ἀβραάμ, ὅτι φωνὴ ἀγγέλου,
καὶ τὰ νειροφαντάσματα νὰ σὲ πειράξουν θέλουν. 660
Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν, δίπλαστης νὰ θελήσῃ
τέτοιο μυστήριο νὰ γενῇ, ποὺ κάνει δίκια κρίση;
ἡ ζυγαριὰ ἡ ἀσφαλτη ὅπού τὰ δίκια κρίνει,
πῶς εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ σφάλλῃ καὶ νὰ κλίνῃ; 665
Παιδιὰ κι' ἐγγόνια σοῦταξεν δίκυριος νὰ σοῦ δώσῃ,
τώρα πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ τάξιμο ν' ἀλλοιώσῃ;
”Η Σάρρα ποῦτον ἀκαρπη καὶ γρὰ κατὰ τὴν φύση
οὐδὲ ἥτον γιὰ νὰ γαστρωθῇ καὶ τέκνον νὰ γεννήσῃ,
δίκυριος τὴν βλόγησε καὶ μετὰ σένα ἄμα 670
τὸν Ἰσαὰκ ἔκάμετε, κι' ἐχαίρεστεν ἀντάμα.
”Η φύση δλη τρόμαξε νὰ δῆ τοῦτο τὸ θάμα,
κι' ἐδάπει νὰ τὸ κάψετε! δὲν εἶναι τέτοιο πρᾶμα.
Θυμᾶσαι πὼς σοῦ ἔταιξεν δίκυρος τὴν ὥρα ἀκείνη
τὸ σπέρμα του τοῦ Ἰσαὰκ σὰν ταΐστρα νὰ πληθύνῃ; 675
καὶ δλοι νὰ τὸν προσκυνοῦν, μεγάλον νὰ τὸν ἔχουν,
τὰ νέφελαι γιὰ λόγου του πάντα δροσεῖς νὰ βρέχουν;
Καὶ δὰ λογιάζεις δίκυρος τονὲ ζητᾷ θυσία,
στὰ γέρατα κι' ἀνημποριές, ὅποὺ σᾶς κάνει χρεία;
”Ἄς το αὐτὸν ποὺ μελετεῖς, ἔβγαλ τ' ἀπὸ τὸ νοῦ σου,
μὴ θὲς νὰ καταδικαστῆς, διπούσαι τοῦ καιροῦ σου. 680
Πάψε αὐτοὺς τοὺς λογισμούς, διῶξε τες ἀπὸ σιμά σου,
μὴν βγάλης τέτοιον ὄνομα ἐδὰ στὰ γερατειά σου·
μὴν τὸ φονέψης τὸ παιδί μὲ δίχως νὰ σθῦ πταίσῃ,
κύρη ἄπονο κι' ἀλύπητο μὴν κάμης νὰ σὲ λέσι.
Ξένοι, δικοὶ τὸ δέγουνται τὸ τέκνον δσοι τὸ δοῦσι, 685
γιατὶ περίσσια γνωστικὸ παρ' ἄλλο τὸ κρατεῦσι·
δημορφον, ἀξιαζόμενον, ἀπ' ἀρετὲς γεμάτο,
ἀφέντης ἔχει νὰ γενῇ εἰσὲ πολὺ φουσσάτο.
Καὶ σὺ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ματοκυλίσῃς,
καὶ τὴν κερά μας εἰς πολλὴν κακομοιριὰ ν' ἀφήσῃς; 690
καὶ πάντα μετὰ λόγου σου βαριὰ καρδιὰ θὲ νᾶξῃ·
”Αφέντη, μὴν, τὸ βουληθῆς νὰ μπῆς σὲ τέτοια μάχη.
Μὴν ἔμπης τὸς ἔτοιον πόλεμον μὲ τὴν κυρὰ τὴ Σάρρα,
μὴν κάμης, ὅταν σοῦ γροικῷ, νὰ τῆς κολλᾶ τρομάρα.
”Απονον κύρη μὴ σὲ πῆ κι' ἀγροίκητο τὸν πόνο. 695
Τὴν στρέάταν δποὺ πορπατεῖς ἄλλαξε καὶ τὸ δρόμο.

ΑΒΡΑΑΜ

Σόφερ, εἰς τοῦτα τὰ μιλεῖς ψυχήν σου κριματίζεις,
καὶ τὰ δηγᾶσαι δὲν γροικᾶς, τὰ λέγεις δὲν γνωρίζεις.

Σφάνεις νὰ λες πώς; ήτονε δύνειροφάντασμά του,
700 τὸ Ἀφέντη μὲν οἱ παραγγελίες καὶ τὰ θελήματά του.
Καὶ τίς μπορεῖ νῦν ἀντισταθῆ εἰς ὅ, τι μᾶς δρίσει;
καὶ τὰ κρυφά του ποιός μπορεῖ ποτὲ νὰ τὰ γροικήσῃ;
“ς τὸ ὑψηλότατο θυρονί ὅ, τι ἀποφασίσει,
ἀθρωπός δέν τηνε γροικᾶ τὴ φοβερή του κρίση,
705 Ἄπο κακὸ βγάνει καλό, χαρὰν ἀπὸ τὴ θλίψη,
καὶ ἀπὸ δρίσει καὶ ὅ, τι πεῖ, ἀθρωπός μὴν τοῦ λείψῃ.
Τὸ τέκνον δπου ζῆτηξε, πρᾶμα δικό του θέλει,
σκλάβος του γώ, ή μάννα του, σκλάβος καὶ τὸ κοπέλλι.
Κανένα πόνο δέν γροικῶ, μὰ ἔχω χαρὰ μεγάλη
710 πὼς μὲν ἐσπλαχνίσθη ὁ Θεὸς ὃς τὰ γερατειά μου πάλι.
Πλι “ἄξιον διάλεξεν ἐμὲ παρὰ κανέναν ἄλλο,
εἰς τὸ κανίσκι τὸ ζητᾶ, καὶ θέλεις νὰ τοῦ σφάλλω;
“Η σάρκη ἀν εἶναι καὶ πονεῖ, ἀπομονὴν ἃς ἔχει,
γροικᾶ το δ λογαριασμός, δποὺ καλλιὰ κατέχει.
715 Ἄπονο κύρη ἃς μὲ ποῦν οἱ γλῶσσες τῶν ἀθρώπω,
καὶ ἃς κάμω τό πεν δ Θεὸς μὲ μπιστεμένον τρόπο.
Τῆς μάννας ἀν κακοφανῆ, ἀν λυπηθῆ, ἀν κλάψη,
πάλι μὲ μέρες, μὲ καιρόν, ή θλίψη θέλει πάψει.
Κλάηματα, πόνους δὲν θωρῶ, δὲν βάνω τα ὃς τὸ νοῦ μου,
720 γιατ’ ἔχω πάντα πεθυμιὰ νῦν ἀρέσω τοῦ Θεοῦ μου.
Τοὺς δούλους του ἴτοὺς μπιστικοὺς ἔτσι ἀναγνοεύει,
δ εὐρισκόμενος παντοῦ, δπὸ δλους περισσεύει.
Ποιός νοῦς, ποιά γνώση δύνεται ποτὲ νὰ λογαριάσῃ
τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια, κι’ ἔτσι ψηλὰ νὰ φτάσῃ;
725 Καὶ πεθυμήσει τόθελα μόνος καὶ μοναχός μου,
τὸ ζῆτημα ποὺ μούκαμεν δ βασιλεὺς τοῦ κόσμου!
Καὶ σύ, Σόφερ, τώρα μοῦ λες δπίσω νὰ γυρίσω,
καὶ τὴ θυσιὰ τὴ μελετῶ ἀκάμωτη νῦν ἀφῆσω;
Βάλ· ἄλλο νοῦ καὶ λογισμό, κι’ ἔγω δὲν ἔχω πόνο,
730 μὰ τὸ ὕδρισεν δ ‘Αφέντης μου γλήγορα ξετελειώνω.
Τῆς σάρκας τὰ πλανέματα δπίσω μου τὸ ἀφήνω,
πίντα λογιάζω τὸν Κοιτή, πανιάμαι μετ’ ἔκεινο.

Καὶ κάθου ὅδῷ μὲ τὸν Συμπάν· κι' ἐγὼ μὲ τὸ κοπέλλι
πᾶμεν ἀπάνω ὃς τὸ βουνί, καθὼς ὁ Θεός τὸ θέλει.

Κι' ἔκει τὸ σφάζω νὰ καγῆ, εὐχαριστιὰ νὰ δώσω, 735
καλόκαρδος καὶ ὀλόχαρος τὸ χρεός μου νὰ πλεούσω·
Πὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, θωρῶ το καὶ σαλεύγει
καὶ πασπατεύγει νὲ μ' ενδῆ, καμνυσῶντας μὲ γυρεύγει.
Σηκώσου, κανακάρη μου, καὶ ὕραν πολλὴν κοιμᾶσαι,
καὶ βάστα τούτους τοὺς δαυλούς, προθυμεοὰ τοὺς πιάσε, 740
νὰ πᾶμ' ἐπάνω ὃς τὸ βουνί, σήκωστονς, καὶ περπάτει·
Τοὺς δούλους ἀς ἀφήσωμεν ἔδω στὸ μονοπάτι·
κι' ἐγὼ κι' ἐσὺ νὰ κάμωμεν θυσιὰ ὃς τὸν Κύριο μας,
γιὰ γ' ἀπομείνῃ ὁ μισθὸς μόνο ὃς ἐμᾶς τοὺς δυό μας.

ΙΣΑΑΚ

Κύρη, τὰ πυροβολικά, θωρῶ, κρατεῖς ὃς τὸ χέρι· 745
ὃς τὸν κόκκαλον ἔζωστηκες τὸ κοφτερὸ μαχαίρι·
ἐγὼ σηκώνω τοὺς δαυλούς, δποὺ μᾶς κάνουν χρεία,
μὰ ποῦν' τ' ἄρνι, ποῦν' ὁ κριός, δποὺ θέλ' ἡ θυσία;

ΑΒΡΑΑΜ

Παιδάκι μου, μὴ γνοιάζεσαι, κι' εἰς τὸ βουνὸν ἀπάνω
εἶναι τὰ φίφια καὶ τ' ἄρνια, καὶ ἀπ' ὅτι θέλω πιάνω. 750

ΙΣΑΑΚ

Τρεῖς μέρες παραδέονθυμε, τρεῖς μέρες πορπατοῦμε,
ὅδα ναι νὰ σκολάσωμε καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε.

ΑΒΡΑΑΜ

(λέγει σιγανά).

“Υγιέ μου, βιάζεσαι νὰ δῆς τῆς ψῆς σου τὴν τρομάρα,
τοῦ λογισμοῦ τὴ σκότιση, τοῦ νοῦ σου τὴν ἀντάρα.
Βιάζεσαι νὰ τελειώσωμεν τὴ στράτα τήνε πᾶμε,
δποὺ νεκρὸς πολλ' ἀσκημος θὲ νὰ ταράξῃς κάμαι.
(Ἐτούτο λέγει δυνατά :)

Νά τον ἔδω τὸν ἔγνοιανὸ τόπο τῆς προσευχῆς μας.

“Ρίξε τὰ ξύλα, Ἰσαάκ, κι' ἥρθαμε ὃς τὸ πεθύμας.

ΙΣΑΑΚ

Τ' ἥτον τὰ παραμιλητά, τὰ σιγανὰ ποὺ λέγεις;
τ' ἥτονε καὶ σφογγίζεσαι, τί εἰν' αὐτοῦ καὶ κλαίγεις; 760

ΑΒΡΑΑΜ

“Εκεῖνο δποὺ μ' ἐρωτᾷς, θὰ σοῦ τὸ ἄπω, παιδί μου,
μ' ἀφες νὰ κάμω ὃς τὸν Θεὸν ὀμπρός τὴν προσευχή μου,

καὶ νὰ στολίσω τράπεζαν, διὰ νὰ θυσιάσω,
Κάθισε σὺ παράμερα, ώστε νὰ τ' ὁρδινιάσω,

ΙΣΑΑΚ

765 Θωρῶ σε σὰν ἀνήμποδον καὶ κατηγορημένον·
ἄς τὸ παιδὶ νὰ κουραστῇ, διού 'ναι κρατημένον.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μου, τέκνο σπλαχνικό, ποὺ δὰ στὰ γερατειά μου,
ἥσουντε τ' ἀποκούμπι μου, τὸ παρηγόρημά μου,
ἀφόντης ἀνετράφηκες, ἐπῆρα σὰν ἀέρα,
770 'ς ὅλες τὶς πρίκες σ' εὔρηκα πάντα δεξιά μου χέρα.
Ἐσύντρεχές μου τοῦ φτωχοῦ, γιὰ νὰ μὲ ξεκουράζῃς,
κι' ὡς καὶ τὸν πικραμένο σου τάφο κατορδινιάζεις.
Κύριέ μου, δός μου δύναμη σήμερο νὰ κινήσω,
γιατ' εἰς μεγάλον πόλεμο μπαίνω νὰ πολεμήσω.
775 Μηδὲ μοῦ παραπονεθῆς, ἀν κλαίγω, ἀν θρηνοῦμαι,
ἡ σάρκα ἥ ἀνθρώπινη πονεῖ, καὶ τυραννοῦμαι.

ΙΣΑΑΚ

"Ελ", ἀφεντάκι μου, νὰ ἵδης τὴν τράπεζ' ἀν σ' ἀρέσῃ,
τ' ἀρνὶ μόνο τῆς λείπεται νὰ βάλωμε 'ς τὴ μέση.
Σπούδασε νὰ ξετελειωθοῦν ἔτούτη τὴν ἥμέρα,
780 καὶ λαχταΐζω, πιθυμῶ νὰ πάγω 'ς τὴ μητέρα.

ΑΒΡΑΑΜ

"Υγιέ, πνοὴ τῆς ζήσης μου, πλιό σου δὲν θὲς γιαγύρει,
ἐπόδεις την τὴν μάννα σου καὶ τὸν καημένο κύρη.

ΙΣΑΑΚ

Τί πρᾶμα λέσ, πατέρα μου; ὥφ', ἥ καρδιά μ' ἐρράγη,
καὶ τὸ κορμί μ' ἐπλάκωσεν ἀναλαμπή, κι' ἐκάγη,

ΑΒΡΑΑΜ

785 Τέκν', εὐχαρίστα τὸν Θεὸν εἰς ὅ,τι καὶ ἀν πάθης,
κι' ἥρθεν ἥ ὥρα τὸ κρυψό διοὺν ζητᾶς, νὰ μάθης.
Φέρε μου ἐπὰ τὰ χέρια σου, νὰ τὰ γλυκοφιλήσω,
καὶ νὰ τὰ δέσω μὲ σχοινί, νὰ τ' ἀποχαιρετίσω.
"Ηρθεν ἥ ὥρα κι' δ' καιρὸς ποὺ μέλλει νὰ σὲ χάσω.
790 "Εσύ 'σαι τὸ καλὸν ἀρνί, ποὺ θὲ νὰ θυσιάσω.
Φέρε μου ἐπὰ τὰ χέρια σου, τὰ ποθαράκι ἀντάμα,
ποὺ κοπελλίστικη ἀταξιὰν ἀκόμη δὲν ἐκάμα.

ΙΣΑΑΚ

Κύρη, παράδειγμα φρικτὸς τὸν κόσμο θὲ νὰ πέψῃς,
ᾶ δὲ σκολάσης τὴν ὁγὴ κι' ἂ δὲν τὴ μεταστρέψῃς.
Δὲν τὸ λυπᾶσαι τὸ παιδὶ τὸ ἀκριβιανθρεμένο ; 795
δὲν τὸ θωρεῖς πῶς εἰν' αλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο ;
Τούτ' ἥτον ἡ ξεφάντωση, τοῦτο τὸ περιβόλι,
δποὺ μὲ κάλεσες προχτές, τὴν περασμένη σκόλη ;
Τοῦτα τὰ μάτια ποὺ θωρεῖς, καὶ τρέχουν σὰν ποτάμι,
τοῦτο τὸ δροσερὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι, 800
δὲν ἔχουν τόση δύναμη σήμερα νὰ σὲ πείσου,
νὰ μὲ γνωρίσῃς γιὰ παιδί, ν' ἀλλάξε' ἡ ὅρεξή σου ;
Ποῦν τὰ σφιχταγκαλιάσματα, κύρη μου ; ἐδιαβῆκαν ;
οἵ σπλαχνικὲς ἀναθροφές ἔξαλησμοι θῆκαν ;
τὰ κανακοφιλήματα, ποῦ μέλλω νὰ τὸ ἀφήσω ; 805
ποῦ βλέπεται νὰ κοιμηθῶ καὶ πάλι νὰ ξυπνήσω ;
Γιὰ νὰ μὲ δώσῃς τζὶ φωτιᾶς, μ' ἀνάθρεφες, γονή μου,
καὶ γιὰ νὰ κόψῃς, σὰν ωφιοῦ κι' ἀρνιοῦ, τὴν κεφαλή μου ;

ΑΒΡΑΑΜ

Ἔγιε μ', δ Παντοκράτορας δρίζει κι' ἔτσι θέλει
ἢ τὸν τόπον τοῦτο νὰ καγοῦν τὰ τρυφερά σου μέλη. 810
Συμπάθησέ μου, καλογιέ, τοῦ πικραμένου κύη·
δὲν εἰν' δικό μου θέλημα, μᾶναι τοῦ νοικοκύρη.

ΙΣΑΑΚ

Πατέρα μου, τὸ τέκνο σου πόνεσε καὶ λυπήσου·
ἔβγαλε τέτοιον λογισμὸν ἀπὸ τὴν ὅρεξή σου.
Ἄν σοῦφταιξα καμμιὰ φοράν, ἀπόφασ' ἄλλη κάμε, 815
μὴ θέλης νὰ μουγκαλιστῶ καὶ νὰ ταράξω χάματ.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μ', εἰς τούτη τὴ δουλειά, Ἀφέντης μᾶς δρίζει·
τὸν πόνον μου, τὴν πρίκα μου ἔκεινος τὴ γνωρίζει.
Μὰ 'ς δ, τι δρίσε' ἡ χάρη του ἄ; τὸν εὐχαριστοῦμεν,
καὶ μὴν τονὲ βαραίνωμεν 'ς τὰ λόγια τὰ μιλοῦμεν. 820

ΙΣΑΑΚ

Κατέχει το κι' ἡ μάννα μου, εἶναι μὲ θέλημά τζὶ ;
Πῶς ἥτο καὶ δὲν μ' ἔχωσε 'ς τὰ φύλλα τζὶ καρδιᾶς τζὶ ;

ΑΒΡΑΑΜ

Κατέχει το κι' ἡ μάννα σου, κι' εἴμεσθεν συβασμένοι,
τοῦτος εἰν' δοισικὸς Θεόν, κι' δ κάθια εἰς πομένει.
Ἄλεξ. Σαφῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσιατα σ' Γυμνασίου ἑκδ. Ζ', 1938 20

ΙΣΑΑΚ

- 825 Ὡφου, πῶς τὴν ἐγνώρισα τὴν πρικαμένη μάννα,
ὅταν μ' ἀποχαιρέτισε, τὰ οτήθη τοι τί κάνα !
‘Ωσάν ταράσσει τὸ πουλὶ εἰς τοῦ σφαγτὴ τὸ χέρι,
ὅταν τοῦ γγίξῃ στὸ λαιμὸν τὸ κοφτερὸν μαχαίρι,
ἔτσι ή καημένη τοι καρδιὰ ἔκαν^ο ὅταν μοῦ μύλειε,
830 κι^ν ὅταν μ' ἀποχαιρέτισε, κι^ν ὅταν γλυκὰ μ' ἐφίλειε.
Κι^ν ὅταν μὲ περιγκάλιαζε, κι^ν ἐφίλειε με στὸ στρῶμα,
πρικὸν φαρμάκι ἥτωνε τὰ χείλη καὶ τὸ στόμα^α
καὶ φανερὰ τὸ γνώρισα πῶς φυσικᾶς βάρος,
κι^ν ἔγω θὲ νὰ γενῶ τ' ἄρνι, καὶ σύ, ἀφέντη, χάρος.
835 Δέσε με, κύρη μου, σφιχτά, καὶ στάσου νὰ σοῦ δεῖξω,
ὅταν ταράξω στὴν σφαγή, μὴ πάγω νὰ σοῦ γγίξω,
καὶ πέσω^ο τέτοιο φταιίσιμο^ο τὸν ἀποχωρισμόν μου,
κι^ν εῦρῶ τὸ βάρος στὴν ψυχὴν τὸ τοσφαλα στανικόν μου.
Μ' αὐτὴ τῇ χέρια πούδεσες τοῦ Ἰσαάκ τὰ μέλη,
840 τὸ τέκνο σου τὴν εὐλογιὰ σήμερο τήνε θέλει.
κι^ν εὐλόγησέ με ἀπὸ καρδιᾶς, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
κι^ν ἀς κλάψουσι τὰ μάτια σου, κι^ν ἀς μὲ πονέο^ο ή ψή σου.

ΑΒΡΑΑΜ

- ‘Η εὐκή τις εὐκῆς μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου,
‘ς τὸ σφάμα σου, ‘ς τὸ κάημα σου, ‘ς τ' ἀπομιπόματά σου.
845 Τὸν δρισμὸν τ'^ο Ἀφέντη μας τελειώνωμε κι^ν οἱ δυό μας,
κι^ν ἔκεινος νάν^ο βοήθεια μας^ο τὸν ἀποχωρισμόν μας^ο
καὶ σπουδαξε^ο τὴν χάρη του, κάμε τὴν προσευχή σου
καὶ σύγκλινε τὴν κεφαλὴν μ' ὅλη τὴν ὅρεξή σου.
Μὴ λυπηθῆς τὴν νιότη σου καὶ τὴν ζωὴν ποὺ χάνεις.
850 χαρὰ σ'^ο ἔσσε, παιδάκι μου, ἀπείτις ἀποθάνης.
χαρὰ σ'^ο ἔσσε, παιδάκι μου, ἀπείτις ξεψυχήσῃς,
μεγάλα πλούτη καὶ χαρὲς πᾶς νὰ κλερονομήσῃς.
‘Ως σώσεις εἰς τοὺς οὐρανούς, ν'^ο ἀνοίξουσι τὴν θύρα^α
νὰ πᾶς μὲ τὸ μαρτύριον ὁμπρὸς εἰς τὸν Σωτῆρα.
855 τὸ αἷμα σου ν'^ο ἀνασταθῆ ὁμπρὸς^ο τὸ πρόσωπό του,
νὰ προσκυνῆς καθημερονὸν τὸ ὑποπόδιό του,
ἔκει δποὺ οἱ ἀγγελοι χαίρουνται κι^ν ἀγαλλιοῦσι,
τιμοῦσι καὶ δοξάζουσι καὶ στέκοντες πετοῦσι.
Νὰ μπόρουν νὰ ξεψύχουνα ὅταν ἐβγαίν^ο ή ψή σου,
860 καὶ γάρθα ν'^ο ἀνεπάγκη εἰς τὴν ἀνάπταψή σου !

“Ας ἡτον δρισμὸς Θεοῦ νὰ μὲν ἥθελε κι ἐμένα
τώρα νὰ μπῆκα σ’ τὴ φωτιὰ καὶ νάρθα μετὰ σένα.
Μὰ μοναχὸ σ’ ἔζητησεν ἡ χάρη του ἡ μεγάλη,
κι ὕδρισε νὰ θυσιαστῆς καὶ νὰ γενῆς αἰθάλη.
Κάμε, παιδί μου, μὴν ἀργῆς, τὴν προθευχή σου, πέ την, 865
τὴν κεφαλή σου σ’ τὸν κορμὸ τοῦτον ἀκούμπισέ την.

ΙΣΑΑΚ

Καὶ ποῦ μὲν κράζεις, κύρη μου, νάρθω νὰ γονατίσω :
“σ ποιόν γάμον, σ ποιάν ξεφάντωση, καὶ θὲς νὰ προθυμήσω ;
(Γονατίζει καὶ προσεύχεται) :
“Ἄροατε, λυπήσου με· Ἀναρχε, πόνεσέ με·
καὶ πολυέλεε Θεέ, σὺ παρηγόρησέ με·” 870
σπλαχνίσου τοὺς γονέους μου τώρα σ’ τὰ γερατειά ντως·
δός μου ζωὴ νὰ τοὺς βιηθῶ, νὰ μὲν ἔχουν συντροφιά ντως.—
Μ’ ἀνὲν καὶ σὰν ἀμαρτωλοὶ δὲν μᾶσε πρέπη χάρη,
πέψε τσὶ φύσης θάνατο σήμερο νὰ μὲν πάνη· 875
νὰ μοῦ σφαλίσῃ κύρης μου τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα,
νὰ κάμῃ λάκκον τοῦ κορμιοῦ, νὰ τὸ σκεπάσῃ χῶμα·
νὰ μὴ γροικήσω τὸ σπαθὶ νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου,
μὴ δῶ τρομίδα φοβερὴ κι ἄγρια στὸ θάνατό μου.—
Γονή, πειδὴ μεταθευμὸς δὲν εἰν’ μηδὲ λεημοσύνη,
καὶ ἐπειδ’ ἔτσι τ’ ὕδρισεν ἔκεινος ὅπου κρίνει, 880
μιὰ χάρη μόνο σοῦ ζητῶ στὸν ἀπομισσεμό μου,
νὰ μὴ θελήσῃς ἀπονὰ νὰ κόψῃς τὸ λαιμό μου·
μὰ σφάξε με χαῦδεντά, κανακιστὰ κι ἀγάλια,
γιὰ νὰ θωρῆς τὰ δάκρυα μου, ν’ ἀκοῦς τὰ παρακάλια·
νὰ σὲ θωρῶ, νὰ μὲν θωρῆς, νὰ ίδω ἀν λαχταρίζης, 885
καὶ τὸ φτωχὸ τὸν Ἰσαὰκ γιὰ τέκνον ἀν γνωρίζης.—
Καὶ σὰν ταράζω νὰ μὲν ίδης σὰν πρόβατον δμπρός σου,
ἀπάλυνε τὴν ὁρεξη, καὶ πάψε τὸ θυμό σου·
καὶ μὴ θελήσῃς ἀπονὰ κι ἀλο κακὸ νὰ πάθω
μηδὲ μὲ βάλης σ’ τὴ φωτιά, μηδὲ μὲ κάμης ἄθο, 890
ῶσάν μὲ σφάξης, μὴν καγῶ, μὴν κάμης τέτοια κρίση,
μὴν τὸ γροικήσῃ ἡ μάννα μου καὶ κακοθανατίσῃ.
Τὸ σφάμα καὶ τὸ σκοτωμὸ βαστάξει τόνε θέλει,
μὰ τσὶ φωτιᾶς ἡ μάχαιρα νεκρώνει τσὶ τὰ μέλη.—
Μάννα μου, ἀ; ἐπυρόβαινες νὰ μὲν εῦρισκες δεμένο, 895
καὶ νὰ σοῦ ούρω τὴ φωνὴ καὶ νὰ σιῦ πῶ «ποθαίγω».

Συμπάθειο νὰ σοῦ ζήτουνα, νὰ σ' ἀποχαιρετίσω,
νὰ σὲ σφιχταναγκαλιαστῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.

Μάννα μου, μπλιὸ δὲν ἔρχεσαι ὃς τὸ στρῶμα νὰ μὲ ντύσης—
900 νὰ μὲ ξυπνήσῃς σπλαχνικὰ κοὶ νὰ μὲ κανακίσῃς.
Μισσεύγω σου, καὶ χάνεις με, σὰν χιόνι ὄταν λύσῃ,
καὶ σὰν ὄταν κρατῆς κεψὶ καὶ ἀνεμος τὸ σβήσῃ.
Ἐκεῖνος ὅπου τὸ ὕδαις νᾶναι παρηγοριά σου,
καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς νὰ κάμη τὴν καρδιά σου.—
905 Γονή μου, ἀν καμμιὰ φορὰ σοῦπταισα σὰν κωπέλλι,
συμπάθησε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ νὰ μισσέψῃ θέλει·
καὶ φίλητέ με σπλαχνικά, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
καὶ τάξε πώς καμμιὰ φορὰν ἥμουν κι ἐγὼ παιδί σου—
Πῶς νὰ τὸ κάμ’ ἡ χέρα σου νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου;
910 καὶ πῶ; νὰ τόνε δυνηθῆς τὸν ἀποχωρισμό μου;
Τὴ χάρη ποὺ σοῦ ζήτησα σήμερο κάμε μού τη,
ἐπάκουσε τοῦ Ἰσαὰκ καν τὴν βολὰν ἐτούτη·
Ἀντίκρυτα νὰ σὲ θωρῶ, ἔβγαλε τὸ μαχαίρι,
καὶ σίμωσέ μου το κοντὰ νὰ σὲ φιλῶ ὃς τὸ χέρι.—
915 Κύρη, μὴ σφίγγης τὸ σκεινί, ἀς τὸ ἀχαμνὸ δαμάκι,
καὶ μὴ μὲ βιάζῃς, καὶ ἀφησ’ με ν’ ἀκροσταθῶ λιγάκι—
Ἐκείν’ ἡ χέρα ποὺ πολλὰ μ’ είχε κανακισμένο,
τὰ μοῦ τὰ κάμνει σήμερο δὲν μ’ είχε μαθημένο.
Γιὰ νὰ θυμᾶσ’ ὁ τι σοῦ πῶ, γλυκὺ φιλὶ σοῦ δίδω,
920 σήμερο τὴ μητέρα μου ἔσε τὴν παραδίδω.
Μίλειε της, παρηγόρα την, κι ἀς εἰστε πάντα διμάδι,
καὶ εἰπέ τις πώς δλόχαρος πάγω νὰ βρῶ τὸν ἄδη.—
“Ο, τι δικό μου βρίσκεται ὃς τὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ μας
δῶστε τα τοῦ Ἐλισεὲκ τοῦ γειτονόπουλού μας,
925 τὰ δοῦχα μους καὶ τὰ χαρτιά, ἀγραφα καὶ γραμμένα,
καὶ τὸ σεπέτι τὸ μικρὸ ποὺ τάχω φυλαμένα·
γιατ’ εἶναι συνομήλικος καὶ συνανάθρωφός μου,
φίλον καλὸ καὶ σπλαχνικὸ τὸν ηὔρα στὸ σκολειό μου.
Καὶ κάμε νὰ τὸ δυνηθῆς, κάμε νὰ τὸ βαστάξῃς,
930 εἰς τὸ ποδάρι τοῦ παιδιοῦ τὸν Ἐλισεὲκ νὰ τάξῃς.—
“Άλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγείλω,
μόνον δπ’ ἀποχαιρετῶ κάθε δικὸ καὶ φίλο.
Κύρη μου, δπὸ μ’ ἔκαμες, καὶ πῶς δὲν μὲ λυπᾶσαι;
“Ω Πλάστη μου, βοήθα μου! Μάννα μου, καὶ ποῦ νᾶσαι—

ABPAAM

Μηδὲ φωνάξῃς, τέκνο μου, κι' ἐμένα θανατώσῃς,
εῑ μ' ἄς εἰσ̄ ἀπομονετικὸς τὸν πόνον σου νὰ χώσῃς.
Χαμήλωσε τὰ μάτια σου, χαμαὶ 'σ τὴ γῆ συντήρα,
νὰ κάμωμε τὸ θέλημα τ' Ἀφέντη καὶ Σωτῆρα.
Κλίνε τὸ κεφαλάκι σου λιγάκι, καλογιέ μου,
μὴ μὲ θωοῖς, καὶ κάμνυσε. Νὰ θυσίαν, Θεέ μου. 940

ΑΓΓΕΛΟΣ

“Ω “Αβραάμ, τὴ μάχαιρα γιάγυρος ἐς τὸ θηκάρι,
τες ἀγγέλους ἐπερίσσευσεν ἡ ἐδική σου χάρη.
Χαρὰ σ’ ἔσενα, ‘Αβραάμ, καὶ εἰς τὸ ἄσφαλτό σου ζάλον,
μὲ τὴν ἐμπιστούνη σου, ποὺ δὲν εὐρέθη ἐς ἄλλον.
‘Αβραάμ, μεγάλη ἡ πίστη σου, μεγάλη ἡ ὁρεξή σου,
σήμερος ἔστεφανώθηκες ἐσὺ καὶ τὸ παιδί σου. 945
Μεγάλη νίκην ἔκαμες ἐς τὸν πόλεμο ποὺ μπῆκες,
νὰ σὲ πλανέσουν τὰ φθαριὰ τοῦ κόσμου δὲν ἀφῆκες.
Λῦσε τα τοῦτα τὰ δεσμά, λύτρωσε τὸ κοπέλλι,
καὶ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετᾶς ‘Αφέντης μπλιὸ δὲν θέλει. 950
Δοῦλε πιστέ, δοῦλε καλέ, ἄνδρα χαριτωμένε,
εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πύργε ξετελειωμένε,
ἐγνώρισεν δὲ Κύριος κι’ εἶδε τὴν ὁρεξή σου,
εὐλογημένος ιᾶσαι σύ, τὸ τέκνο, κι’ ἡ γυνή σου.
“Οσα ναι τὸ ἄστρα τὸ οὐρανοῦ, φύλλα τῶν δέντρος ἀντάμη 955
τόση σπορὰ τὸ τέκνο σου, παιδογονιὰ νὰ κάμη.
“Εγνώρισεν δὲ Ποιητὴς τὴν πίστη σου τὴν τόση,
κι’ ἡθέλησε τῶν ἀλλωνῶ νὰ τήνε φανερώσῃ.
Γιατὶ χωστὸν ἦ τὶ κρυφὸ τὸν Κύριο δὲν κομπώνει,
γνωρίζει καθενὸς καρδιὰ κι’ εἰς κάθε τόπο σώνει. 960
Καὶ τοῦτο δόπον σ’ ὥρισε τὴν περασμένη σκόλη,
ἥτσν γιὰ νὰ μαρτυρηθῆται, νὰ σὲ γνωρίσουν δόλοι,
νὰ παίρουν ξόμπλι ἀπὸ σέ, τὸν Πλάστη νὰ δοξάζουν,
νὰ βάγουν πόθο κι’ ὅρεξη στὲς πράξεις νὰ σοῦ μοιάζουν.

ABPAAM

⁷Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, ὅπου τὰ πάντα ὁρίζεις,
καὶ τῶν ἀθρώπων τὶς καρδιὲς καὶ ὅψεις γνωρίζεις,
μεγάλο σπλάχνος σήμερον ἔδειξες εἰς ἐμένα,
· τι ἔσφαλα τοὶ χάρης σου ἂς εἶν συμπαθισμένα.

- 970 Ἀν εἰν' κι ἐπαραδείλιασα ὃς τὸ σφάμα τοῦ παιδιοῦ μου,
τὶς σάρκας εἰν' τὸ φταίξιμον, δχι τοῦ λογισμοῦ μου·
κι ἀν ἐλυπήθη κι ἔκλαψεν ἡ μάννα ἡ καημένη,
σὰν ἄρθρωπος ἐπόνεσε, κι ἦς εἰν' συμπαθισμένη.
Γιὰ τὸ σκοινὶ ὁποῦδεσα, γλήγορα νὰ τὸ λύτω,
καὶ τὸ παιδὶ ποὺ σκότωνα νὰ τὸ γλυκοφιλῆσω.
- 975 Τέκνο, τώρα ποὺ σ' ἐλυσσα, ἅμε νὰ προσκυνήσῃς
σ' Ἐκεῖνον ποὺ σ' εὐκήθηκε ν' ἀνθῆς καὶ νὰ καρπίσῃς.
Φίλειε τὴ γῆ γονατιστός, τὸν Πλάστη παρακάλει,
π' ὕδρισε καὶ μετάθεκε τέτοια θυσιὰ μεγάλη.
Κι ἐγὼ θωρῶ μέσ' ὃς τὰ κλαδιὰ καὶ στέκ' ἔνα κριάρι,
980 ἀντὶς ἐσὲ μᾶς τόπεψεν ἡ ἐδική του χάρη·
ὅ Πλάστης μᾶς τὸ χάρισεν εἰς τὴν πολλὴ μας χρεία,
μὴ κατεβοῦμε τὸ βουνὸν μὲ δίκως τὴ θυσία.
Τώρα κινῶ χαιράμενος, καὶ πάγω νὰ τὸ πιάσω,
ὃς τόπον ἐσένα γλήγορα νὰ τοῦ τὸ θυσιάσω.

ΙΣΑΑΚ

- 985 Εὔλογημένε Σαβαώθ, δοξάζω τ' ὄνομά σου·
φύλλο δὲν πέφτει τοῦ δεντροῦ παρὰ μὲ θέλημά σου.
Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἡμπορεῖ ἡ ἐδική μου γνώση
κι ἡ γλῶσσα μου ὃς τόση χαρὰ νὰ σοῦ ξεφανερώσῃ,
εἰς τὴν καρδιά μου ξάνοιξε, κι ἐκεῖ θὰ δῆς γραμμένα
990 ὅ, τι ἔχω μὲ τὸ λογισμὸν τὶς χάρης σου πωμένα.

ΑΒΡΑΑΜ

- Δὲς τὸν κριό, παιδάκι μου, τὰ πόδια τοῦ δεμένα·
τοῦτον ἐπῆρα σήμερο κι ἄλλαξα δι' ἐσένα.
Τώρα τὸ σφάζω, νὰ γενῇ θυσία τελειωμένη,
κάρβουνο νὰ κατασταθῇ καὶ ἄθος, ὡς τυχαίνετ.
995 Ἐλα σιμὰ νὰ σ' εὐκηθῶ, ζήση μου καὶ πνοή μου,
παιδὶ τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάχῃς τὴν εὐκή μου·
ἡ εὐκή τες εὐκῆς μου μετὰ σὲ νᾶναι παιδιῶν παιδιῶ σου·
καὶ νᾶναι ὁ φόρβος τοῦ Θεοῦ πάντα στὸ λογισμό σου.
Κι ἐις ὅ, τι δώσ' ἡ χάρη του, ὃς ἐκεῖνο ποὺ θελήσῃ,
1000 ποτέ σου νὰ μηδὲν ἐβγῆς ἀπ' ὅ, τι θέλει δρίσει.
Καὶ νὰ πληθύνῃ τὰ καλά, τὰ πλούτη, καὶ τὸ βιό σου,
νᾶσαι κλιτὸς καὶ ταπεινός, πρόθυμος ὃς τὸ καλό σου.

ΙΣΑΑΚ

"Ω μάννα μου, καὶ τί γλυκὺ μαντᾶτο σ' ἀνιμένε !
 "Οταν μ' ἀποχαιρέτισες, ἥσουν ἀποθαμμένη.
 Σπούδαξε, κύρη, δσον μπορεῖς, κάμε, κι' ἡ ὥστα πάγει, 1005
 καὶ τίς κατέχει ἀν ἔπιασε μαχαίρι κι' ἀν ἐσφάγη ;
 Μήν τὸ παραθεσμίσωμεν ἐτοῦτο τὸ μαντᾶτο,
 δπού "ναι μέλι καὶ δροσιές, χαψὲς ὅλο γεμάτο.

ΑΒΡΑΑΜ

"Ας πηαίνωμε σπουδακτικά, ποσῶς μὴ καρτεροῦμε.
 Μὰ πρότερον τοὺς διούλους μας εἶναι πρεπὸ νὰ βροῦμε, 1010
 γιὰ νὰ χαροῦν τὰ μέλη τως, πούσανε χαλκωμένα
 τὸ θάνατό σου κλαίγασι μὲ πόνο σὰν κι' ἐμένα.
 Εὐθὺς εὐθὺς νὰ πέψωμεν ἔνα ντως νὰ σπουδάξῃ,
 καὶ τὸ μαντᾶτο γρήγορα τςὶ μάννας σου νὰ φτάξῃ,
 καὶ νὰ φωνάξῃ ἀπὸ μακράν· «δόξα Θεῷ καὶ χάρη, 1015
 ἐγλύτωσεν ὁ Ἰσαάκ, κι' ἐσφάγη τὸ κριάρι».

ΣΥΜΠΑΝ

Δὲν εἰν' πρεπὸ νὰ στέκωμες ἐδ' ἔτσι ξεγνοιασμένοι,
 μ' ἀς δοῦμε τί γενήκασιν οἱ κακαποδομένοι.
 "Ας πᾶμεν νὰ τοὺς εὔρωμεν εἰς τὸ βουνὸν ἀπάνω,
 τ' ἀφέντη τὴν παραγγελία γιὰ τώρα δὲν τὴν κάνω. 1020
 Εἴπε νὰ στέκωμεν ἐδῶ ὥστ' ὅπου νὰ γιαγύρῃ,
 μ' ἀς πᾶμε νὰ τὸν εὔρωμεν τὸ πρικαμένον κύρη,
 γιατὶ σὰν σφάξῃ τὸ παιδί νὰ κάμῃ τῇ θυσίᾳ,
 παρηγορίες πολλῶν λογιῶν τοῦ κάνουσίνε χρεία.
 "Αν ἀπομείνῃ μοναχὸς σφάζεται δίχως ἄλλο, 1025
 κατέχετε το, δὲν βαστᾷ τέτθιον καημὸ μεγάλο.

ΣΟΦΕΡ

"Ας πηαίνωμεν προσθυμερά, τούτ' ἡ βουλὴ μ' ἀρέσει.—
 Μὰ σώπ', αὐτοὶ δπ' ἔρχονται γελοῦσινε γιὰ κλαῖσι;
 "Ετοῦτος εἰν' δ 'Αβραάμ, τίς τ' ἀκλουθῆ ὀπίσω ;
 Σύμπαν, δὲν εἰν' δ 'Ισαάκ ; ἀφες νὰ τοῦ γροικήσω. 1030
 "Ω βασιλεὺ τῶν οὐρανῶν, τιμὴ καὶ δόξα νάχης !
 "Εγλύτωσες τὸν Ἰσαάκ, πού 'τον παιδὶ τςὶ μάχης ;
 Χαρὰ 'ς τὴ μοῖρα σ', 'Αβραάμ, τώρα 'ς τὰ γερατειά σου,
 μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη σου, μὲ τὰ καμώματά σου.

ΑΒΡΑΑΜ

1035 Καλὰ συναπαντήματα, δοῦλοι μου, ἃς χαροῦμεν,
Θεὸν ναῦχαριστήσουμε καὶ νὰ δοξολογοῦμεν.

Ἄμε, Σύμπαν, ὁ γλῆγορα, κι' ἔκεī θέλεις φωνάξει
γλυκειὰ φωνή, μὴ φοβηθῇ ἡ Σάρρα καὶ τρομάξῃ.

Κι' ὡς ὅδης τὴ Σάρρα, γέλασε, καὶ ἀπὸ μακρὸς ἃς γνωρίσῃ

1040 πῶς τὸ παιδὶ ναι ζωντανό, κι' ἐγίνη δίκια κοίση.

ΣΥΜΠΑΝ

Δὲν θέλω δόμηνεμα ἐγώ, καὶ τὰ καλὰ μαντᾶτα
κατέχω νὰ τσὶ τὰ εἰπὼ φωνάζοντας ὃς τὴ στράτα.

ΣΟΦΕΡ

Ἄσε σπουδάξωμε κι' ἐμεῖς νὰ μὴ σκοτεινιαστοῦμεν,
τὸ σπίτ' ἄλλοιῶς τ' ἀφήκαμε, κι' ἄλλιῶς πᾶ νὰ τὸ βροῦμεν.

ΑΝΤΑ

1045 Ποιά στράτα, ποιό δρομὶ κρατῶ, ποιόν κάμπο, ποιό λαγκάδι,
νὰ πᾶ νὰ βρῶ τὸν Ἀβραὰμ μὲ τὸ παιδὶ ὄμάδι;

τοὺς κάμπους τάχα νὰ θωρῶ, ὃς τὰ λάγκαδα νὰ στρέψω ;
ἢ τάχα ὃς τὰ ψηλὰ βουνὰ νὰ μπῶ νὰ τοὺς γυρέψω ;

Πόδια μου, δυναμώσετε, γλήγορα πορπατεῖτε,

1050 καί, γόνατα, στρατέψετε, νὰ πᾶτε νὰ τοὺς βρῆτε.

Τῆς Σάρρας στέκει νὰ χαθῇ ψυχὴ καὶ τὸ κορμὶ τσὶ¹
γιὰ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετοῦν νὰ κάμουν τὸ παιδί τσὶ.

Καὶ ἀν περάσῃ καὶ ταχὺ καὶ δὲν τοὺς ὅδῃ νάλυθοῦσι,
ἀποθαμμένην καὶ νεκρὰν ἔρχονται νὰ τὴ βροῦσι.—

1055 Ποιός εἶναι αὐτὸς δποὺ γλακῆ, γελᾶ καὶ χαχαρίζει,
καὶ κράζει μὲ τὰ χέρια του, δείχνει πῶς μὲ γνωρίζει ;

Ολόμοιος εἶναι τοῦ Συμπάν, καὶ μοναχὸς γιαγέρνει
ἢ ἐτρελλάθη, ἢ τὶ καλὸ μαντᾶτο μᾶσε φέρνει.

ΣΥΜΠΑΝ

1060 "Αντα, ποιά τύχη σ' ἔφερες ὃς τοῦτο τὸ μονοπάτι,
καὶ εἶναι πρίκα καὶ χολὴ ἢ ὄψη σου γεμάτη ;

"Η Σάρρα τάχ' ἀπόθανε, κι' ἥρθες νὰ πῆς μαντᾶτο ;
ἐγὼ βαστῶ ἄλλο καλὸ κι' ὅλο χαρές γεμάτο.

"Ἀφέντης μας καὶ τὸ παιδὶ τὸν Θεὸν ἐπροσκυνῆσαν,
ὃς τὸν πόλεμο τὸν σημερινὸν διλότελο ἐνικῆσαν,

1065 κι' ἐπέψασιν ἐμέν ὄμπρὸς νὰ φέρω τὸ μαντᾶτο,
ποῦναι χαρές, παρηγοριές, καλές καρδιές γεμάτο.

ANTA

Ω Κύριε παντοδύναμε, ἀφέντη τῶν πραμάτω,
 δόξα ἃς τὴν εὐσπλοκήνια σου, κι' εἰς τὸ γλυκὺ μαντᾶτο,
 ποῦπεψες ἀνεπόλπιστα καὶ ἔαφνικὰ ἃς τὴ Σάρρα,
 ποὺ τὴν ἀφάνισ' ὁ καημὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ τρομάρα· 1070
 ὅποιοῦχομουν ἃς τὸν Ἀβραὰμ νὰ ἥπω νὰ τὸ κατέχῃ
 πὼς εἶν' ἃς τὴν ὕστερον ἀναπνιά, καὶ γλυτωμὸν δὲν ἔχει.
 Σύμπαν, καὶ καλοπέ μου το, μὴν εῖσαι σὰν χαημένος :
 τί ἔκαμεν ὁ Ἀβραὰμ κι' ἐβγῆκε κερδεμένος ;

ΣΥΜΠΑΝ

Δὲν εἶν' καιρὸς νὰ σοῦ μιλῶ ἔδῶ ἃς τὸ μονοπάτι, 1075
 μ' ἄν θέλης νὰ μ' ἀφουκρασθῆς, ἀκλούνθα καὶ πορπάτει.
 Ἀφήνω σε, καὶ δὲν μπορεῖς, ἀπόμεινε ἃς τὴ στράτα,
 δὲν θέλουσι παραθεσμιὰ ποτὲ καὶ μαντᾶτα.

SARPA

Βοηθᾶτε μου νὰ σηκωθῶ· κράτει μ' ἀπὸ τὸν ὕμο,
 κοντὰ ἃς τὴ στράταν κάτζε με, νὰ συντηρῶ τὸ δρόμο,
 γιὰ νὰ ωτῷ ὅσους κι' ἄν ίδῶ, ἔκεινους ποὺ περνοῦσι
 γιὰ τὸ φριχτὸ μυστήριον ἄν ἔειρουν νὰ μοῦ ποῦσι.
 Τάμπρ, καημένη, κάτεχε, ἡ ὄρεξη μοῦ λέγει
 μαντᾶτο τξὶ παρηγοριᾶς γιὰ λόγου μου στρατεύγει·
 καὶ σὰ δαμάκῳ ἀλάφρωση γροικῶ ἃς τὰ σωθικά μου, 1085
 καὶ σὰν ἀέρα καὶ δροσιὰ τριγύρω ἃς τὴν καρδιά μου.

TAMAR

Γροικᾶς, κερά μου, σὰν φωνὴ ποὺ ἀντιλαλεῖ ἃς τὴ βρύση ;
 Θωρεῖς ἔκεινον ποὺ γλακᾶ κοντὰ ἃς τὸ κυπαρίσσιο ;

SARPA

Ἐκεῖνος εἶν' ὁ δοῦλος μας, σώπαινε, νὰ γροικήσω,
 τὰ μᾶς φωνάζει δὲν μπορῶ νὰ τὰ ἔκαθαρίσω. 1090

TAMAR

Κερά, καλῶς τὸ δέχτηκες, τὸ τέκνον συντροφιάζει·
 καὶ μαντᾶτα μᾶς βαστᾶ, «χαρές, χαρές !» φωνάζει.

SARPA

Ωφου καρδιᾶς ἀπόκτυποι, ὕστε νὰ μοῦ σιμώσῃ·
 καὶ τί μήνυμα ἔρχεται ὁ δοῦλος νὰ μοῦ δώσῃ ;

ΣΥΜΠΑΝ

- 1095 Κερά, τὰ συκαρήκια μου, ἐπά ^νναι τὸ παιδί σου,
ἔδω σιμά, ἥ ζήσῃ σου κι ^ν ἡ παρηγόρησῃ σου.
Οἱ πόνοι καὶ τὰ βάσανα, τὰ κλάηματα κι ^ν ἡ πρίκα
ὅλα χαρές, ὅλα δροσες σήμερον ἔγινηκα.
Τυχαίνει νὰ συμμαζωχτοῦν φίλοι, δικοὶ ὅμαδι
1100 ν^ν ἀποδεχτοῦν τὸν Ἰσαάκ, πούρυχετ^ν ἀπὸ τὸν ἄδη.
Ἐπὰ σιμά ν^ν δ Ἰσαάκ, ἐπά ν^ν χαρές μεγάλες,
ἐπά ν^ν τὸ κανακάρικο, κι ^ν ἀνοιξε τις ἀγκάλες.

ΣΑΡΡΑ

- "Ω, τί μαντάτο τῷφερες, ὢ, τί μαντατοφόρος,
καὶ κάμπος ὃπου γίνη ^ε τὸ γρινιασμένον ὕδος.
1105 Δόξα ἐν ὑψίστοις τῷ Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ὅποιούδειξες τοῦ Ἀβραὰμ σπλάχνος κι ^ν ἐλεημοσύνη·
διποὺ λυπήθης σήμερον κι ^ν ἔμε τὰ γερατειά μου,
καὶ ἥπαιψες τοὺς πόνους μου, κι ^ν ὑγιανες τὴν καρδιά μου.
Εὔσπλαχνε, πολυνόλεε, δοξάζω τ^ν ὄνομά σου,
1110 ἔδω ^ς τὴν γῆ ^ς τοὺς οὐρανοὺς ἀς γέν^ν τὸ θέλημά σου.
Δὲν ἡμιπορῶ νὰ καρτερῶ, νὰ στέκω ν^ν ἀνιμένω,
πά ν^ν ἀπαντήσω τοῦ παιδιοῦ, ἥ ἀπ^τ τὸ νοῦ μου βγαίνω.
Ἐπά ν^ν δ κανακάρης μου, ὢ νου, ἥ ψυχή μου βγαίνει,
καὶ ἥ καρδιά μου δὲν βαστᾶ τόση χαρὰν ποὺ μπαίνει.
1115 Κράτει μ^ν ἐπὰ στὰ χέρια σου, δπού ^μ ἀκουμπισμένη·
ἄφες με, κι ^ν ἀπὸ τὴν χαρὰ γροικῶ κι ^ν ἡ ψή μου βγαίνει.

ΙΣΑΑΚ

- Μάννα μ^ν, ἐπά ν^ν τὸ τέκνο σου, ὅλο χαρές γεμάτο·
ἀνάστησέν το δ Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς τὸν πάτο.
Δὲ μοῦ μιλεῖς; δὲ μοῦ γελᾶς; καὶ δὲ μὲ κανακέζεις;
1120 Δὲν εἰμ^ν ἔγώ δ Ἰσαάκ, μάννα, δὲ μὲ γνωρίζεις;
Τὰ περασμένα διάβησαν, καὶ τὰ γραμμένα λειώσαν·
ἐπάψασι τὰ κλάηματα, τὰ βάσανα τελειώσαν.
"Ἄς τὴν χαροῦμε σήμερον ἐτούτη τὴν ἡμέραν
κι ^ν ἀπὸ τὸν ἄδην ἔρχομαι, καὶ ζωντανὸν μ^ν ἐφέρων.

ΣΑΡΡΑ

- 1125 "Υγιέ μου ἀς σ^ν ἀγκαλιαστῶ, κι ^ν ἀς σὲ γλυκοφιλήσω,
τ^ν Ἀφέντη ὅποὺ σὲ γλύτωσε ἀς πὰ νὰ εὐχαριστήσω.

ΑΒΡΑΑΜ

Γυνή μου, τί σοῦ ἔλεγα 'ς τὸν περασμένο θρῆνο,
κι' ἐσὺ μὲ καταδίκαζες, κι' ἐβάραινές μου, κοίνω.

“Οπ' ἔχει θάρρος 'ς τὸ Θεὸν κι' ἐλπίζει 'ς τ' ὄνομά του,
ἄς βλέπεται νὰ μὴν ἐβγῆ ἀπὸ τὸ θέλημά του. 1130

“Αφησε τ' ἄγκυλιάσματα καὶ τὰ φιλιὰ τὰ τόσα,
κι' ἀμε νὰ δώσῃς φχαριστιὰ μὲ τὶς καρδιᾶς τὴ γλῶσσα·
ἄς πᾶμε νὰ δεώμεσθεν τούτη τὴ νύκταν ὅλη,
καὶ τὸ ταχὺ νὰ κάμωμε τς ἀνάστασης τὴ σκόλη·

ἄς προσκυνοῦμε τὸ Θεὸν μὲ φόβο καὶ τρομάρα,
μὲ νήστειες καὶ μὲ δέησες, κι' ἥλειωσεν ἡ κατάρα. 1135

Ποιός νοῦς, ποιά γνώση, ποιά πνοή ποιὲ μπορεῖ νὰ σώσῃ,
ώσανταν τυχαίνει τοῦ Θεοῦ εὐχαριστιὰ νὰ δώσῃ;

Οὐδὲ καπνίσματα μπιοροῦν, οὐδὲ κεριά, οὐδὲ θρόνοι,
τὸν κόσμον ὅλο νὰ βάλωμε 'ς τὴν τράπεζαν, δὲ σώνει. 1140

“Ο, τι τοῦ δώσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰν' ἀπὸ καρδιᾶς σου,
τὴν ὅρεξή σου συντηρῷ, ὅχι τὸ χάρισμά σου.

“Ἄς πᾶμε τὸ ἀνδρόγυνο, τὸ τέκνο, καὶ οἱ ἄλλοι,
τ' Ἀφέντη μας νὰ δώσωμεν εὐχαριστιὰ μεγάλη.

Εἰς τὴν χαρὰ τὴν εἴδαμεν τὴν σήμερον ἡμέρα,
δόξα σοι, πάντα δόξα σοι, δὲ Πλάστη καὶ Πατέρα. 1045

“Ο κύριος τῶν θύραντων τιμὴ καὶ δόξα νᾶζη,
ὅποὺ ποτὲ μὲ δοῦλον του δὲν θὲ νὰ κάμῃ μάχη.

Δόξα καὶ προσκυνήματα, κι' ἄγγελων ὑμνωδίαι
νᾶναι οὲ σένα τὸ Θεό, κι' ἀγίων εὐλογίαι, 1150

σὲ σένα τὸν ἀπόστολον Πατέρα καὶ Θεό μου,
τὸν ποιητὴ καὶ πλάστη μου καὶ ἀξιον παντουργό μου.

“Ἐσένα θέλομεν ὑμνεῖ καὶ θέλομεν λογιάζει,
κι' εἰς πάντας τοὺς αἰῶνάς Σου Σὲ θέλομεν δοξάζει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αθάνας Γεώργιος. Ψευδώνυμον του κ. Γ. Αθανασιάδου. Ήγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ κατά τὸ ἔτος 1894. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νομικά. Ἀπό νεαρωτάτης ἥλικιας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἐπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, καὶ ἔξελέγη τὸ 1926 βουλευτής Αιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ποιητικὰς συλλογὰς ἐδημοσίευσε τὰς ἔξης: *Τὸ πρωτινὸ διεύθητον* (1919), *Ἀγάπη στὸν Ἐπαχτό* (1922), *Καιρὸς πολέμου* (1922), *Βραδευθεῖσαν* ἐν διαγωνισμῷ, καὶ *Εἰρμὸς* (1929). Διηγήματα δὲ *Τὸ πρώτινο καπέλλο* (1922) καὶ *Δέκα ἔρωτες* (1925).

Βαλωρέτης ή **Αρεστοτέλης**. Ήγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευκάδῃ ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλῃ ποιησις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ιόνιον καὶ ἐπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλήν. Τὸ πλεῖστον τοῦ διου του διεγέλθεν εἰς τὴν ὁραίαν παρὰ τὴν Λευκάδα νησιδα Μαδουρῆν, διόπου καὶ ἀπέθαγε τὸ 1879. Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του, ἀναφερέμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν διον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχουργήματα* (1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), ἡ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859), *Ἀθανάσιος Διάκος* καὶ *Ἀστραπόγιαννος* (1867) κ. ἄ. Ὁ *Blos* καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐπιμελεῖα του υἱού του, εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ διδλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

Σημείωσις. Ὁπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Βύρων, Γεώργιος Γόρδων, λόρδος Byron (προφ.)

Μπάρον). Έγεννήθη τὸ 1788 ἐν Λονδίνῳ, ἐξ ἀρχῆς στορικῆς οἰκογένειας. Τὰ παιδικά του ἔτη ἐπέρασεν εἰς τὸ Ἀμπερντὴν τῆς Σκωτίας καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Λονδίνον. Ἐσπούδασεν εἰς τα περιφημον σχολείον τοῦ Χάρρω καὶ τὸ 1805 ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Καλυπτίζ, διος ὅμως ὀλίγην ἔδειξεν ἐπιμέλειαν. Τὸ 1808 ἐδημοσίευσε τὰ πρώτα του ποιήματα: "Ωραι θνητας, μετ' ὀλίγον δέ, ἀπαντῶν εἰς ἐπίκρισιν τοῦ ἔργου του, τὴν σάτιραν: "Ἄγγλοι φαψάδοι καὶ Σεϊδοι" οὓς ικονίους. Τὸ 1809 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, ἀλλὰ ταχέως διαρυθμεῖς ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύῃ. Ἐπεσκέφθη τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Μάλταν, τὴν Ἡπειρον (ὅπου ἐγνώρισε τὸν Ἀλῆ πασᾶν), τὴν Ἀλληληγον Ἑλλάδα, (Μεσολόγγι, Δελφούς, Ἀθήνας), τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1811 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διος ἐδημοσίευσε τὰ δύο πρώτα ἄρματα τοῦ Προσκυνήματος τοῦ Τσάιλδ "Ἄροιδ, μὲ τὰ ὅποια ἔγινεν ἀμέσως διάσημος. Τὸ ποίημα τούτο ἐπηκολούθησαν συντόμιας ἀλλα, ἐπίσης ὥραια, βπως δ Γκιασούρο, "Ἡ νύμφη τῆς Αρβύδου, "Ο κουρσάρος, "Ἡ πολιορκία τῆς Κορινθου. Τὸ 1816 δ Βύρων ἐπεσκέφθη τὴν Γενεύην καὶ ἔπειτα τὴν Βενετίαν, (ὅπου ἔμεινε δύο καὶ πλέον ἔτη) καὶ τὴν Ῥαβένναν, συνθέτων ἐν μέσῳ τοῦ περιπετειώδους διῆγε, τὰ λαμπρότερα τῶν ἔργων τῆς φιλολογικῆς του σταδιοδρομίας, ὡς τὰ δράματα Σαρδανάπαλος. Κάιν, Οἱ δύο Φόρμαδοι, τὸ ποίημα Δὸν Ζουάν καὶ πλεῖστα ἀλλα. Μετ' ὀλίγον ἥχιστεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ο ποιητὴς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἔδειξε μέγιστον διπέρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον, καὶ τέλος τὸ 1823 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπέρ τῆς διωλας ἀφιέρωμε τὰ χρήματά του, τὴν καρδίαν του καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του. Απέθανεν δέ γνωστόν, ἐν Μεσολογγίῳ τὴν 7)19· Απριλίου 1824.

Φραγκφούρτη ἀπὸ πολὺ διακεκριμένην οἰκογένειαν. Ο πατήρ του ἦτο νομομαθῆς, αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος, εἰς τὸν οἰκόν του δὲ ἐισύχναζον πολυμαθεῖς καὶ διακεκριμένοι ἄνδρες, ἡ μετὰ τῶν διοίων συναναστροφὴ μεγάλως ἐπέδρασεν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ νεαροῦ Γκαΐτε. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὴν Δειψίλαν καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Στρασβούργον, συγχρόνως διμως ἡσχολεῖτο εἰς καλλιτεχνικὰς μελέτας, ὡς καὶ εἰς τὴν χημείαν καὶ τὴν φυσικήν. Εἰς τὸ Στρασβούργον ἐγνώρισε τὸν

ποιητήν "Ερδερ, δστις έστρεψε τήν προσοχήν του πρὸς τὴν ἀληθῆ ποίησιν, τὸν Σαΐκαπηρο, τοὺς "Ἐλληνας, τὴν "Αγίαν Γραφὴν καὶ τὰ δημώδη γερμανικά τραγούδια. Ἡ γνωριμία του αὗτη ὑπήρξεν ἀποφασιστικὸν γεγονός τῆς ζωῆς του. Ἀφοῦ ἐπήρε τὸ δίπλωμα τῆς νομικῆς, εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἔπειτα διέμεινε ἰδιωτεύων ἐν Φραγκούρτῃ. Τὰ πρῶτα του ποιήματα ἔξεδόθησαν τὸ 1770 ἀνωνύμως. Τὸ 1773 ἐδημοσίευσε τὴν τραγῳδίαν του Γκετεζ τοῦ Βερλιχίγμεν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ μυθιστόρημα Βέρθερος, τὰ ὅποια κατέστησαν ἀμέσως αὐτὸν διάσημον. Τὸ 1775, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Καρόλου Αὐγούστου εἰς Βαϊμάρην, ἐγένετο μετ' ὀλίγον μυστικοσύμβουλος αὐτοῦ, εἰτα δὲ διπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τέλος πρωθιπουργὸς τοῦ Δουκάτου. Ἐν μέσῳ διμώς τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ἀσχελιῶν δὲν ἀπηρνήθη τὰς Μούσας. Τὸ 1786 ἐτελέσθευτον εἰς τὴν Ἰταλίαν, δπου ἔγραψε δύο ἐκ τῶν ἀρίστων δραμάτων του, τὸν Τάσσον καὶ τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις. Ἀπὸ τὸ 1794 συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σίλλερ καὶ ἔγραψε τὸν Βιλελμ Μάισερο, τὸν "Ερμαννον καὶ Δωροθέαν, καὶ τέλος τὸ λαμπρότερον τῶν ἔργων του, τὸν Φάουστο, τοῦ δόποιον τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἔξεδόθη τὸ 1808, τὸ δὲ δεύτερον τὸ 1831. Ἐκτὸς τῶν λογοτεχνικῶν του ἔργων, ὁ Γκαττε ἔγραψε καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς πραγματείας. Ἀπέθανε τὸ 1832. Ὁ Γκαττε θεωρεῖται διαμέγιστος τῶν λυρικῶν καὶ πεζογράφων τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τῶν κορυφαῖων τοῦ κόσμου.

Γρυπάρης Ιωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1871. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην διετέλεσε καθηγητὴς καὶ ἔπειτα ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐκταινεύσεως, τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, καὶ ἔπειτα διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου. Ἐνωρὶς ἡγολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον Σκαραβαῖοι καὶ Τεογακόεις (1919). Μετέφρασε τὰς τραγῳδίας τοῦ Αισχύλου, καθὼς καὶ τὴν Ποιτείαν τοῦ Πλάτωνος.

Δάγφης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδούλου Ζωϊούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργει κατὰ τὸ ἔτος 1882. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μαθηματικὰ καὶ ἔπειτα διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητὴς γυμνασίου. Σήμερον ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἐνωρὶς ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους Φθινοπωρινὲς Ἄσπες (1902), Ρόδανες καὶ ἀνθέμια (1904), Ἐλληνικοὶ ἄγῶνες (1907), δὲ Ἀνθισμένος δρόμος (1911), τὸ Ἀνοιχτὸ παράδυσο (1921), δραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ.

Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ μελέτας, ἐκ τῶν δύοιων κυριώτεραι είναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημώδη ποίησιν. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον είναι τὸ δραβευθὲν ἐπίσης δρᾶμα αὐτοῦ *Tὸ πατρικὸ σπίτι* (1921).

Δραχγούμης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1808. Ἡ οἰκογένειά του καὶ τὸ 1821, διωκομένη, κατέφυγεν εἰς τὴν Πάρον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Νάξον, διόπου ὁ νεαρὸς Νικόλαος ἐσπούδασε εἰς τὴν αὐτοθι σχολὴν τῶν Δαξαριστῶν. Ὁτε κατῆλθεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσελήφθη εἰς τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σπ. Τρικούπη γραφεῖον τοῦ Κυβερνήτου. Ὄπηρέτησεν ἐπὶ Ὁυωνος ὡς διοικητικὸς ὑπαλλήλος καὶ ώς ὑπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν τὸ 1862. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1879. Ἰδρυσεν καὶ διηγύθυνε ἐπὶ μακρὸν τὸ περιοδικὸν *Πανδώρα*, συνέγραψε δὲ τὴν *Ιστορίαν τοῦ Σκενιζόμπεη*, τὸν *Bίον τοῦ Οὐασιγκτώνος* κ. ἄ. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του είναι αἱ *Ιστορίαι τῆς Αναμνήσεις* (δύο τόμοι, 1874).

Δροσένης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1850 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Ἦκουεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήματα νομικῆς καὶ φιλολογίας, ἔπειτα δὲ μετέδην εἰς τὴν Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν διηγύθυνε τὰ περισσικὰ *Ἐστία*, *Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ*, *Μελέτη*, κ. ἄ. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 είναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξι: Α' Ποιητικά: *Ιστοὶ Ἀράχνης* (1890), *Σταλακτῖται* (1891), *Εἰδύλλια* (1885), *Ἀμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὰ Σηνοτάδια* (1914), *Κλειστὰ βλέφαρα* (1917), *Θὰ βραδυάζῃ* (1922) καὶ *Πυρενη* *Ρομφαλα*—*Ἀλκυονίδες* (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι* ἐν Τήνῳ (1883), 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886, μεταξὺ τῶν δύοιων καὶ ἡ *Ἀμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), *Τὸ βοιάνι τῆς ἀγάπης* (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγγῶν καὶ τῆς πόλεως* (1904), *Ἐλληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμύθια, 1921), *Ἐρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν *Ωφελίμων Βούλων*, τοῦ ὅποιου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεύς: *Ἄλ μέλισσαι* (1901), *Ἄλ δρυιθες* (1903), *Τὸ ψάρευμα* (1904), *Οἱ τυφλοὶ* (1906), *Οἱ κυνηγὸς* (1907), καὶ ἄλλα.

Ο Δροσίνης μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Πολέμην ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων ποιητῶν, οἱ όποιοι ἀπὸ τοῦ 1880 πέριπου ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὰ δημοτικὰ τεαγούδια καὶ τὸν Σολωμόν, καὶ εἰς ὥραιαν δημοτικὴν γλώσσαν ἤρχισαν νὰ φάλλουν τὴν ὡραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, τοὺς ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας, σὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις, τὴν ἑλληνικὴν ἐν γένει ζωὴν. Μὲ ίδιαιτέρων δὲ ἀγάπην καὶ ἐπιτυχίαν ὁ Δροσίνης περιέγραψε καὶ εἰς τὰ πεζὰ του ἔργα καὶ εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν μας, τὴν όποιαν ἔζησεν ἀπὸ κοντά.

Εφταλιεώτης Αργύρης. Ψευδώνυμον τοῦ Κλεάνθους Μιχαηλίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μολύφῳ τῆς Λέσβου τὸ 1849, διετέλεσε δὲ διπλληλος τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορικοῦ οἴκου "Ράλλη". Ἀπέθανε τὸ 1924. Ὕπηρξε μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη ἐκ τῶν πρώτων διπαδῶν τοῦ Ἰ. Ψυχάρη, ἔγραψε δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον διηγήματα: *Νησιώτικες Ιιτούρες* (1893), *Φυλλάδες τοῦ Γέρο-Δήμου* (1897) κ.ἄ. Μετέφρασε καὶ τὴν Ὁδύσσειαν τοῦ Ὁμήρου.

Θεοτόκης Νεκηφόροις. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1736.

 Νεωταῖος μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, διοικητὸς σπουδασεῖ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά. Τὸ 1756 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κέρκυραν, διοικητὸς σχολῆς διδασκαλοῦς καὶ ἱεροκήρυξ. Προσκλήθεις εἰς Κων(τική) πολιν ἀιωρίσθη «Ρήγωρ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», εἰτα δὲ μετέβη εἰς Ἰάσιον ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς σχολῆς. Τέλος προσκλήθεις εἰς Ρωσίαν ἐξέμαθε τὴν ρωσικὴν γλώσσαν καὶ ἐχειροτονήθη τὸ 1779 ἀρχιεπίσκοπος Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος, διπόθεν μετετέθη βραδύτερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Αστραχανίου καὶ Σταυρουπόλεως. Ἀπέθανεν ἐν Μόσχᾳ τὸ 1800. Ο Θεοτόκης ὄμιλῶν καὶ γράφων ἀπέβλεπε πάντοτε εἰς τὸ εὐληπτον καὶ ἀντιδέξ. τὰ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ ἤσκησαν μετὰ τῶν τοῦ Κοραή μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. Τὰ σπουδαιότερα τούτων εἰναι: *Δόγιοι* εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν μετά τινων πανηγυρικῶν καὶ ἐπιταφίων (Λειψία, 1766) καὶ τὰ δύο *Κυριακοδρόμια*: 1) *Κυριακοδρόμιον*, ἢτοι ἐρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ὄμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκόμενον εὐαγγέλιον, (2 τόμοι, ἐν Μόσχᾳ, 1796, ἀνατυπωθέντες ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ 1803 καὶ πολλάκις ἐπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν) καὶ 2) *Κυριακοδρόμιον*, ἢτοι ἐρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἡθικὴ ὄμιλία εἰς τὰς κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκομένας Πράξεις τῶν Ἀποστόλων· (2 τόμοι, ἐν Μόσχᾳ, 1808). Τὰ διεβλήτα ταῦτα διενεμήθησπεν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τῶν μᾶλλον ἀποκέντρων χωρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ Κυριακὴν δὲ ἀνεγιγνώσκοντο ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς χριστιανοὺς αἱ σχετικαὶ ἐρμηνεῖαι καὶ ἡθικαὶ ὄμιλίαι.

Κακλαμάνος Δημήτριος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικά, εἰτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα *"Αστυν"*, δραδύτερον δὲ ἵδρυσε καὶ διηγόθυνε μόνος τὴν ἐφημερίδα *Nέον Αστυν*. Τὸ 1907 ἐγκατέλειψε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικόν στάδιον, ὅπου ταχέως διέπρεψε, καὶ διηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς πρεσβευτής ἐν Λονδίνῳ. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἴδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν: *Περὶ τοῦ ζωγράφου Νικολάου Γκύζη*, (1901), *Η Ζωγραφική* (1907), *Ο Δημήτριος Βερναρδάκης* καὶ τὸ ἔργον του (Γεργέστη, 1907).

Κάλδηος Ανδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Νεώτατος μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετήλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον. Τὸ 1826 κατήλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἕδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διήλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἄτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκdotα, συνέθεσεν εἰκοσιν φύλας, αἵτινες ἔδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Δύρα* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Κακλοσγιόρδος Γεώργιος. Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1849 καὶ ἀποθκνήν ἐν Γενεύῃ τὸ 1902. Ἐγραψε διαφόρους χριτικὰς μελέτας καὶ μετέφρασε τὸν Προμηθέα τοῦ Αλσχύλου, τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου, τοὺς Τάφους τοῦ Φωσκόλου, τὰ ἱταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ κ. ἢ.

Καρβούνης Νεκόληος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ρουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐλαβε μέρος εἰς δλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστής καὶ πολεμικὸς συνάμματος αὐταποκριτής καὶ ἔδημοσιεύσεις τὰς ἔξ αὐτῶν ἐγτυπώσεις του εἰς ἐφημερίδας. Περιώδευσεν ἐπὶ σημείοις πλεισταῖς μέρη τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἔδημοσιεύσεις μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἴδιαιτέρον τόμον ἔξεδόθη μέχρι τοῦδε δομογαρικὸς πόλεμος (1914).

***Αλεξ. Σαρᾶ Νεοελλ.** Ἀναγνώσματα σ' Γυμνασίου ἔκδ. Ζ' 1938 21

Κουγενένης Νικόλαος. Κερκυραίος λόγιος (1856—1897), δύστις κατέγινεν ίδιως εἰς μεταφράσεις. "Απαντα τὰ Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμον τὸ 1916.

Κουγένης Σωκράτης. Ἐγγεννήθη τὸ 1877 εἰς Δολοὺς τῆς Λακωνικῆς. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν ὑπηρέτησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὡς καθηγητὴς Γυμνασίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 διώρισθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τελευταῖον ἔξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πλὴν πολλῶν φιλολογικῶν, παλαιογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν πραγματειῶν αὐτοῦ, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικά, εἰς ίδιαιτερα διδιλία ἔξεδόθησαν τὰ ἔργα αὐτοῦ: "Ο Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ (1913) καὶ "Η ίδεα τῆς κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρὰ τοῖς "Ἐλλησι (1928), συγγραφὴ δραδευθεῖσα ἐν διαγωνισμῷ.

Κοραής Αδριαντεος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸ ἔτος 1748. Ἐκπαιδεύθεις εἰς τὰ ἑκεῖ σχολεῖα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη κατὰ τὸ 1772 εἰς Ἀμστελόδαμον τῆς Ὁλλανδίας ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρός του καὶ ἀλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἔξαετὴ ἑκεῖ διατριβὴν δ πατήρ του τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς Σμύρνην, διόπου μετέφρασε τὴν "Ορθόδοξον Διδασκαλίαν (Κατήχησιν) τοῦ Πάπου μητροπολίτου Πλάτωνος, τυπωθεῖσαν ἐν Δειψίᾳ τὸ 1782. Ἐπειδὴ δὲν ἦδυνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν λατρικήν. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιέ καὶ μετὰ λαμπράς ἑκεῖ σπουδάς ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τὸ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, διόπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ίδιὰ τοὺς ἀρχαίους "Ἐλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν διοικητῶν του. Πρὸς ἐμψύχωσιν δὲ αὐτῶν ἐδημοσίευσε τὴν "Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς Γραικοὺς (Παρίσιοι, 1798), καὶ ἀργότερον ἐν πεζῷ τὸ Πολεμιστήριον σάλπισμά του (Ἀλεξάνδρεια, 1801), τὸ ὅποιον μετ' ὀλίγον, μεταποιήσας εἰς στίχους, ἔξεδωκεν ἐκ νέου. Ἐπύπωσε πολλοὺς ἐκ τῶν Ἐλλήνων συγγραφέων, τὸν "Ομηρον, τὸν Ἀριστοτέλην, κ.ἄ. μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων. Ἀκαταπονήτως δὲ ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. Τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ἐπτὰ τόμοι, δῶν τρεῖς τόμοις "Επιστολαὶ (1885). Ὁ Κοραής διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του, (ἀτινα ἀποτελοῦσιν ὄλοκληρον διδιλιοθήκην, 66 τόμους ἐν συνόλῳ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἀτινα ἔσχον μεγίστην ἐπιδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κουρτέδης, Αριστοτέλης. Έγεννήθη εἰς τὸ Μυριό-φυτον τῆς Θράκης κατὰ τὸ ἔτος 1858.

Έσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Εύρωπῃ, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐπειτα διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιώς. Ἀπέθανε τὸ 1928. Έδημοσίευσε πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων ἵκανὰ παιδαγωγικὰ ἔργα (*Ἄι πνευματικαὶ ἴδιοφυῖαι* (1907), *Ὑποδείγματα διδασκαλίας ξωολογίας* (1912), καὶ *φυτολογίας* (1913) κ.ἄ.). Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διατκευῶν ξένων λογοτεχνημάτων, ἐδημοσίευσε παντοίας πρωτοτύπους μελέτας ὡς καὶ διηγήματα. Ἰδίᾳ εἰς ήμερολόγια καὶ περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Διάπλασις τῶν παΐδων», διορθώνοντας τὸν πολλὰ λογοτεχνήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἔξεδόθησαν καὶ εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἐπανειλημμένως. (*Παιδικὰ διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σχολείου, Παιδικὴ χαρά,* κ.ἄ.).

Λαζαρράτος, Ανδρέας. Έγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1811. Έσπούδασεν εἰς τὴν Εύρωπην

νομικά. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἥσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικὸς ποιητὴς. Τὰ δέλη του ἔστρεψε καθ' δλῶν τῶν ἀτόπων, δσα παρετήρει γινόμενα πέριξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου. Διὰ τοῦτο καὶ κατέδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει δημώς κατενογήθη ὑπὸ πάντων ἡ ἀδολος ελλικρίνεια καὶ χρηστότης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901.

Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαίστερα είναι Α' Ποιητικά: *Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονιᾶς* (1856), *Στιχουργήματα* (1872), Β' Πεζά: *Ἡθικοὶ χαρακτῆρες*: *Ίδον δ ἀεθρωπος* (1886), Γ' *Στοχασμοί* (1891).

Λιονέρδος Σπυρέδων. Έγεννήθη τὸ 1877 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς γνωστῆς κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας. Έσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νομικά. Ἐπὶ τινα ἔτη εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος, τὸ δὲ 1902 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τραπέζιτεκὸν στάδιον, ἔνθα τάχιστα διέπρεψε, γενόμενος διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ εἴτα πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Λαϊκῆς Τραπέζης.

Απέθανε τὸ 1936. Ἐκτὸς διδότων οἰκονομικοῦ περιεχομένου, ως "Ο ἐθνικὸς πλοῦτος (1902), Οἰκονομικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος (1903), Ἀποταμίευσις καὶ ταμιευτήρια (1905) κ.ἄ., ἔδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ ἀρθρα, ιδίως τεχνοκριτικά, καὶ τὰ ἑξῆς λογοτεχνικὰ διδότα: "Η Ἄγια Πόλις (ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ Τεροσόλυμα, 1902) καὶ "Ο μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος (1929).

Μιχέλης Λαρέντσος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1860. Τὰ ἐγκύλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ, ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, διου ἔμεινε δεκατέσσαρα περίου ἔτη, ἀσχολούμενος εἰς φιλοσοφίαν καὶ φιλολογικάς μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, στε καὶ ἐπληγώθη εἰς τὸν δραχτονα· κατὰ δὲ τὸ 1912 κατετάχθη ώς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν Γαριβαλδηνῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ἐφονεύ-

Θη τὴν 28ην Νοεμβρίου. Τὰ "Ἐργα αὐτοῦ (κατὰ τὸ πλεῖστον ποιήματα), ἔξεδόθησαν ἐν Αλεξανδρείᾳ τὸ 1915. Ἐκαλλιέργησεν ιδίως τὸ ποιητικὸν εἶδος τοῦ σονέτου.

Μιχαήλης Γεράσιμος. Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐξ ἐπιφανοῦς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 23 ἔτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς, τὴν δποίαν συνεπλήρωσεν, ἐπανελθὼν μετὰ διετίαν, ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Δὲν ἤσκησεν δμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλὰ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἐγραψεν εἰς ὥραταν δημοτικὴν γλώσσαν ἀπλᾶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ τρυφερώτατα ποιήματα, ἢ δὲ ποιητικὴν παραγωγὴν συνέδρικεν ὅχι ὀλίγον εἰς τὴν περὶ τὸ 1890 σημειωθεῖσαν ἀναγέννησιν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀπέθανε τὸ 1911. Ποιητικά του ἔργα εἰς χωριστοὺς.

τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: "Ἀπλῆ καὶ καθαρεύουσα (Κέρκυρα, 1872), "Ο δροκός (ποιήμα ἐπικολυρικόν, περιγράφον εἰς 1600 περίου στίχους ἐν ἐπεισόδιον τῆς κατὰ τὸ 1866–68 ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης, Κέρκυρα, 1875), "Ποιητικὰ ἔργα (Κέρκυρα, 1890), καὶ "Μικρὰ ταξίδια (1898).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἑφημερίδων, πρό τινος δὲ καὶ διευθυντῆς θεάτρου. Ταῦτοχρόνως ἡσχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε παντὸς εἰδούς λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, ὁδοιπορικάς ἐντυπώσεις, ἵδια δὲ χρονογραφήματα. Τὸ 1935 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: 'Ο γυιός του ἥσκιου (1907), Τὸ κόκκινο πουκάμισο (1908), Τὸ χαλασμένο σπίτι (1909), Τὸ ἀσπρό καὶ τὸ μαῦρο (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν δαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): Πολεμικαὶ σελίδες (1913). Γ' Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Σφυρίγματα (1922). Δ' Βιογραφίαι: 'Ο γέρος του Μωριᾶ (1931), 'Ο Ναύαρχος Μιαούλης (1932), Τὰ ματωμένα δάσα (1934) κ.ἄ.

Μηνάσιτης Ηλέκτης. Ἐγεννήθη τὸ 1669 ἐν Δηξουρίῳ. Ὁ πατὴρ του Φραγκίσκος, ἀρχιπρεστός της πόλεως, ἔφερεν αὐτὸν δεκαετὴ διηταὶ εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐνέγραψεν εἰς τὸ αὐτόθι ἀπό τινος ἰδρυμένον ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Θωμᾶ Φλαγγίνη χάριν τῶν Ἑλλήνων «Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον». Ἐκεῖ ἐσπούδασε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν ὡς καὶ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, μαθητεύσας καὶ παρὰ τῷ Φρ. Σκούφῳ, τόσον δὲ διεκρίθη, ὥστε, νεαρώτατον ἔτι, διώριτεν αὐτὸν ἡ Ἐφορεία τοῦ Σχολείου καθηγητὴν ἐν αὐτῷ συγχρόνως ἐκήρυττε μετὰ σπανίας εὑφραδείας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Μετ' ὀλίγον ἐχειροτονήθη διάκονος. Ἐν τῷ Φλαγγινείῳ Σχολείῳ εἰργάσθη τρία ἔτη, ἔπειτα δὲ ἄλλα ἔπτα ἐν Κεφαλληνίᾳ ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ, ἔπειτα 4 ἔτη ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκεῖθεν προσέλαθεν αὐτὸν ὡς παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του ὁ Βενετὸς διοικητὴς Κερκύρας, τούτον δ' ἀκολουθῶν ἐπανῆλθε τὸ 1698 εἰς Βενετίαν, δπου ἐδίδαξε πάλιν ἐν ἔτος ἐν τῷ Φλαγγινείῳ. Είτα μετέδην εἰς Κωνσταντινούπολιν, δπου διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ. Μετὰ ἐπταετίαν παρηγήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἐνετὸς κυβερνήτης τῆς Πελοποννήσου Γριμάνης ἐκάλεσεν αὐτὸν ὡς ἱεροκήρυκα Ναυπλίας καὶ Ἀργους, δπόθεν προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων τὸ 1711. Ἄλλος οἱ ὑπέρμετροι κόποι, εἰς οὓς ὑπεδόθη ἵνα φανῇ ἀξιος καθ' ὅλα τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ κατέβαλον τὴν ἄλλως ἀσθενεικὴν κράσιν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε τὸ 1714. Ὁ πατὴρ του μετέφερε τὴν σορὸν αὐτοῦ εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐν Δηξουρίῳ. — Ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν τεύχει τὸ πρώτον δύο ἑλληνιστὶ καὶ τέσσαρες ἴτα-

λιστὶ (διότι καὶ ἐν τῇ Ιταλικῇ γλώσσῃ εὐφραδέστατα ώμίλει ὁ Μ.) ἐν Βενετίᾳ παρὰ τῷ ἑκδότῃ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι τὸ 1717. Εἰτα δὲ ὁ πατὴρ τοῦ ἱεράρχου, περισυλλέξας τὰ χειρόγραφα τοῦ υἱοῦ (οὐχὶ θεοχίως ἐ..εξειργασμένα δι' ἑκδοσιν ὑπὸ τοῦ Μ., ἀλλ' ὡς ἐσώζοντα πρόχειρα), ἐνεχείρισεν εἰς τὸν αὐτὸν ἑκδότην, κατασύτω τὸ 1720 ἐξεδόθησκεν ἐν Βενετίᾳ αἱ περισωθεῖσαι Διδαχαὶ τοῦ Μηνιάτου, περιλαμβάνουσαι, ἐλλιπεῖς ἐν τισι, 33 δικιλίας κατὰ διαφόρους Κυριακὰς καὶ 9 πανηγυρικοὺς λόγους (ῶν 8 εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος) Τὸ διεθλίον ὑπῆρχεν ἐν τῷ προστιλεστήτων ἀναγνωσμάτων τοῦ Ἐθνους, ἀνευπώθη δὲ ἐξάκις μὲν μέχρι τοῦ 1821, πολλάκις δὲ καὶ κατόπιν. Ἡ πληρεστέρα ἑκδοσίς εἶναι η ἐπιστασίᾳ τοῦ Ἀνθίμου Μαζαράκη γενομένη ἐν Βενετίᾳ τὸ 1849, ἐν γῇ περιελήφθη καὶ διογραφία τοῦ Μ. καὶ μετάφρασις τῶν Ιταλ. λόγων του Ἀλλο σύγγραμμα τοῦ Μ. ἐξεδόθη ἡ Πέτρα σκανδάλου (διασάφησις τῆς ἀρχῆς τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν) ἐν Βρατοσλαύᾳ (τῇ πρωτευούσῃ τῆς Σλοβακίας) τὸ 1725 μετὰ λατιν. μεταφράσεως.

Μύλλερ Γουλιέλμος. Ἐγενήθη εἰς τὸ Δεσσάρου τῆς Β. Γερμανίας τὸ 1794. Εἰκοσαετής ἐπολέμησεν ὡς ἔθελοντής κατάτοι Ναπολέοντος. Μετ' ὀλίγον, ταξιδεύσας εἰς τὴν Ιταλίαν, ἐνεπνεύσθη ἐκεῖθεν τὰ πρῶτα ποιήματά του. Ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐδημοσίευσε ἀπὸ τοῦ 1821—1826 τὰ Τραγούδια τῶν Ἐλλήνων (ἐπτά συλλογάς), μετέφρασε δὲ καὶ ἀρκετά δημώδη ἄσματα, διὰ τῶν ἔργων του δὲ τούτων ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν τῶν Γερμανῶν ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἥμιδου ἀγώνος. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1827.

Νερδάνας Παύλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγενήθη ἐν Μαριαγουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Ὡπρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἱατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Τὸ 1930 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς ἐφημερίδας (ἰδίως εἰς τὴν Εστίαν, ὅπου ειργάσθη ὡς χρονογράφος ἐπὶ μακρὰ ἔτη, παντὸς εἰδοῦς λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑζῆς : Α' Ποιητικά : Παγὰ λαλέουσα (1907). Β' Ηεζά : 1) Ἐγτυπώσεις καὶ χρονογραφήματα : Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν (1898). Η ζωὴ τοῦ δρόμου (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα : Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια (1914), Τὸ συναξάρι τεῦ Παπᾶ - Παρθένη (1915) κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται : Ἀριστ. Βαλαωρίτης (1917). 4) Στοχασμοί : Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου (διάλογοι, 1916). 5) Δραματικὰ ἔργα : Τὸ χελιδόνι (1908), Μαρία Πενταγιώτισσα (Ἀλεξάνδρεια, 1909), Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας (1921) κἄ.

τοῦ δρόμου (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα : Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια (1914), Τὸ συναξάρι τεῦ Παπᾶ - Παρθένη (1915) κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται : Ἀριστ. Βαλαωρίτης (1917). 4) Στοχασμοί : Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου (διάλογοι, 1916). 5) Δραματικὰ ἔργα : Τὸ χελιδόνι (1908), Μαρία Πενταγιώτισσα (Ἀλεξάνδρεια, 1909), Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας (1921) κἄ.

Ούγκω Βέκτωρ. Ἐγεννήθη ἐν Βεζανσών τὸ 1802. Ὁ πατήρ του ὑπῆρξε στρατηγός ἐπὶ Ναπολέοντος Α', προώριζε δὲ καὶ αὐτὸν διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀλλ' ὁ Ούγκω ἐφανέρωσεν ἥδη ἐν νεαρῷ ἡλικίᾳ τὴν ποιητικήν του φύσιν. Τὰ πρώτα του ποιήματα ἔγραψε τὸ 1816, τὸ δὲ 1819 ἡ Ἀκαδημία τῆς Τολώσης ἐδράσευσε δύο ψδάς του. Κατὰ τὰ ἔτη 1822—1824 ἐξέδωκε τοὺς δύο πρώτους τόμους τῶν *Ωδῶν καὶ βαλλισμάτων* αὐτοῦ, τὸ 1827 τὸ πρώτον δρᾶμά του, τὸν «*Κρόμβελ*», τὸ 1828 τὰ «*Ἀνατολικὰ*» (ἐν οἷς καὶ ποιήματα διηγοῦνται τὸν Κανάρην καὶ τὸ «*Ἐλληνόπουλο*»), καὶ κατὰ σειρὰν ἔπειτα πλήθος ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων του. Τὸ 1841 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ἀναμιχθεὶς ἀνέκαθεν εἰς τὴν πολιτικήν, πολλὰ ἔτη τοῦ δίου του διηλύθεν ἔξοριστος εἰς τὸ Βέλγιον καὶ εἰς τὴν νῆσον Τζέρσεϋ, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος Γ', τοῦ δποτού είχε κηρυχθῆ ἐχθρός. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔξελέγη μέλος τῆς ἐθν. συνελεύσεως τοῦ 1871. Τὸ 1876 ἔξελέγη γερουσιαστής. Ἐξηκολούθησε γράφων μέχρι διαθυτάτου γήρατος ἐν πλήρει διανοητικῇ καὶ σωματικῇ θαλερότητι, περιβαλλόμενος ὑπὸ μεγίστης τιμῆς καὶ δόξης. Ἀπέθανε τὸ 1885 ἐν Παρισίοις καὶ ἔκηδεύθη μετὰ πρω:οφανοῦς πομπῆς, ταφεὶς εἰς τὸ Πάνθεον. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του δημοφιλέστατα ἔγενοντο καὶ μετεφράσθησαν εἰς πλείστας γλώσσας «*Η Παναγία τῶν Παρισίων*» καὶ ίδιως «*Oι ἄδλιοι*».

Παλαιμᾶς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικήν καὶ ἀφωνίωνται εἰς τὴν ποίησιν. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τὸ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ποιητική καὶ ἐν γένει λογοτεχνική παραγγῆ τῷ Παλαιμᾶ καθ' δλην τὴν διαρρεύσασαν πεντηκονταετίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ πολυσχιδεστάτη, ἥσκησε δὲ σημαντικήν ἐπιδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του. Ἐκτὸς πολυαριθμῶν δημοσιευμάτων τοι εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, εἰς ίδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τραγούνδια τῆς πατριόδος μου* (1886), *Ύμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889). Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου (1892), *Ιαμβοί καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), δ *Τάφος* (ποιήματα, τὰ ὅποια ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν θάνατον ἐνδε τέκνου του, 1898),

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οι χαιρετισμοί τῆς Ἡλιογέννητης (1900), Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ (1904), Ο δωδεκάλογος τοῦ γύφτιου (1907), Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ (1910), Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιὰ (1912), Οἱ καημοὶ τῆς Διμνοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικὰ γυμνάσματα (1912), Οἱ βωμοὶ (1915), Τὰ παράκαιρα (1919), Τὰ δεκατετράστιχα (1919), Οἱ πεντασύλλαβοι (1925), Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων (1929), Ξανατονισμένη μουσικὴ (1929). Β' Πεζός.
1) Διηγήματα: Θάνατος παλικαριοῦ (1901), Διηγήματα (1920).
2) Κριτικαὶ μελέται: Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη (1894), Γράμματα (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), Τὰ πρῶτα κριτικὰ (1913), Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλης (1917), Ιούλιος Τυπάλδος (1917), κ. ἄ. 3) Δρᾶμα: Ἡ Τρισεύγενη (1903).

Ιαπωνικού άντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851, ἐν Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς ιερέως. Ἐσπουδασεν ἐπ’ ὅλιγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἶτα δὲ εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ δραδύτερον ὡς μεταφραστής εἰς ἑψημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς δόποις εἰχεν αὐτοδιδαχθῆ. Ἐξησεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγκαρτέρήσει καθ’ ὅλον τὸ δίον του ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ συντηρῆ τὰς πτωχὰς ἀδελφάς του. Ἡτο εὐλαβής τηρητής τῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας καὶ μαζὶ μὲ τὸν συμπατριώτην του Μωραϊτίδην πολλάκις συνέψαλον μέχρι πρώιας κατὰ τὰς ἀγρυπνίας εἰς ἐκκλησίδιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν Ἀγιον Ἐλισσατὸν. Ἀπέθανεν ἐκ Σκιάθου τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἑψημερίδας καὶ περιοδικά μυθιστορήματα (*Oἱ ἔμποροι τῶν ἔθνῶν*, ἐκδοθὲν χωριστὰ τὸ 1923, Ἡ γυφτιοπούλα, 1912), καὶ ὅλιγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ διείλει ἴδιως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν δόποιων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν δρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικήν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Ιαπωνικού χντόποντος Ιωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1856 ἐν Ἀθήναις. Εἰκοσαετής ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων ὅπο τὸν τίτλον Τρυγόνες καὶ Ἔγιδναι. Ἀπὸ τοῦ 1877 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, διοικητὴς της γάλλος ποιητής, ὅπο τὸ ψευδώνυμον Jean Moréas. Ἐγραψεν, ἐκτὸς ἀλλων, τὰς περιφήμους Stances (εἰς ἐπτὰ διηλίξια, 1899—1903) καὶ τὴν ὠραίαν τραγῳδίαν Ἰφιγένειαν (μίμησιν τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι τοῦ Εὐριπίδου), ἀτινα θεωροῦσται ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τῆς νεωτέρας γαλλικῆς λογοτεχνίας.

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἴσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου δὲ νεαρὸς Κωνσταντίνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἴστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἴστορικὰ ἔργα, όν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἔξατομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *"Ιστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους*, ἥτις ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1860—1875, ἐπειτα δὲ εἰς 6' συμπεληρωμένην ἔκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ κατόπιν εἰς ἄλλας τέσσαρας.

Ο Παπαρρηγόπουλος διηρέει δὲ πρῶτος Ἑλλην ἴστορικος, διτις ἀνέλασθε νὰ πραγματευθῇ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἴστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων. Κατώρθωσε δὲ πράγματι, διὰ λεπτομεροῦς ἵδια ἐξετάσεως τῶν βυζαντινῶν χρόνων, νὰ ἀνύψωσῃ μὲν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἴστορίας μας, τὴν δπολαν οἱ ξένοι ηγχαριστοῦντο τόσον νὰ ταπεινώνωσι, νὰ ἀποδείξῃ δὲ διὰ τοῦ συγόλου του ἔργου τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, διτις διετηρήθη ἀμετάβλητος εἰς τὰς οὖσιώδεις του γραμμάτις, ἐν μέσῳ τόσων μεταβολῶν, περιπετειῶν καὶ καταστροφῶν. Συνδυάζων δέ, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ καὶ ἴσχυρὸν λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἐπέτυχεν δὲ Παπαρρηγόπουλος ὅστε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐν ἐθνικὸν κειμήλιον, ἀληθινὸν «κιῆμα ἐς ἀεὶ» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πολέμης Τιθονης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἔξης συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμώνανθοι* (1888), *Άλαβαστρα* (1900), *Κειμήλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸ βιολί* (1909), *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Ἐλρηνικά* (1918), *Ἐσπερινὸς* (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἔξης ποιητικὰ δράματα: *Ο τραγουδιστής* (1893), *Ο βασιλιᾶς Ἀνήλιαγος* (1910), *Η γυναῖκα* (1915), *Μιὰ φορὰ κι ἔναν καιρὸ* (1922). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὰ

Ειδύλλια του Θεοκρίτου καὶ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου Ἡλέκτρα.

Ο Πολέμης υπήρξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποιητάς, οἱ δόποιοι Ἑγραψάν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1880. Μὴ ἀγαπῶν τὰς σκοτεινότητας καὶ τοὺς συμβολισμούς, ἔψαλλεν εἰς στίχους ἀπλοῦς, ἀλλ᾽ ἀρμονικωτάτους. Θέματα ἄλλα ἀπὸ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ἱστορίαν ἢ τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, θυηρέες δὲ δημοτικώτατος κατὰ τὴν ἐποχὴν του.

Πολυλᾶς Ἰάκωβος. Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κερκύρᾳ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Ἀπὸ τοῦ 1852—4 παρέμεινε χάριν τῆς ὁγείας του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ, δπου ἐπεδόθη εἰς σοδαράς φιλολογικὰς σπουδὰς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὡς καὶ τῶν ἔνων λογοτεχνιῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κέρκυραν συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σολωμόν, εἰς τὸν δόποιον μ.-τέφρασε τὰ αἰσθητικὰ συγγράμματα τοῦ Σιλλερ, πολλὰ ἔργα τοῦ Γκατίτε καὶ τὰ φιλοσοφήματα τοῦ Ἐγέλου. Ὁταν δὲ μετ' ὅλιγον ὁ Σολωμὸς ἀπέθανεν, ὁ Πολυλᾶς περισυνέλεξε μὲ εὐλάβειαν καὶ ἀγά-

πηνδ, τι ἐσώζετο ἀπὸ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐτακτοποίησε καὶ ἔξεδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον Τὰ εὑρισκόμενα τοῦ Δ.Σ. (Κέρκυρα, 1859), συνοδεύσας μὲ βιθεῖαν ἀναλυτικὴν μελέτην περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Σολωμοῦ καὶ διαφωτίσας εἰς πλεῖστα σημεῖα μὲ εἰσαγωγάς, ὑποσημειώσεις καὶ διασαφήσεις τὰ δημοσιευθέντα ποιήματα. Προσόντα τῆς ἰδικῆς του λογοτεχν. ἔργασίας ὑπήρξαν ἐπιτυχεῖς μεταφράσεις τῆς Τρικυμίας καὶ τοῦ Ἀμλέτου τοῦ Σαΐκσπηρ, ὡς καὶ τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὄμηρου καὶ πολλῶν ὄρφων διών τῆς Ἰλιάδος, ἐπίσης δὲ καὶ τρία πρωτότυπα Διηγήματα (ἐκδοθέντα εἰς τόμον τὸ 1916). Ὁ Πολυλᾶς ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔξελέγη πεντάκις δουλευτὴς Κερκύρας. Ἀπέθανε τὸ 1898.

Πορφύρας Λάγκαπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συψώμου. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐν Χίῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Πειραιεῖ, δπου καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1932). Ἀπὸ νεαρωτάτης ἥλικίας ἦρχισε καὶ ἔηχολούθησε νὰ δημοσιεύῃ εἰς περιοδικὰ ποιήματα, ἴδιας λυρικά, τὰ ὅποια ἐκίνησαν τὴν προσοχήν. Τινὰ ἐκ τῶν ἔκλεκτοτέρων του ποιημάτων συνήνωσεν εἰς τόμον, δτις ἔξεδόθη τὸ πρώτον τὸ 1920 ὑπὸ τὸν Σκιές, διηρημένος εἰς ἑξ μέρη (Σκιές ποὺ φεύγουν, Ὁ χάρος, Γύρω τριγύρω μου, Θρύλοις ἀγάπης, Ἀνεμῶνες στὸν ἄνεμο καὶ Φῶς καὶ σκέτες).

“Αλλη συλλογὴ του ἔξεδόθη Οἱ μυστικὲς φωνὲς (1934).

Προθελέγγιος Αριστομένης. Έγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Εσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν ἐπειδόμενος ἐπὶ μικρὸν μὲ τὰς ἀσχολίας τῆς πολιτικῆς καὶ ἔξελέγη δουλευτὴς Σίφνου. Τὸ 1926 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Απέθανε τὸ 1936. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ διονού του διήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰς καλλογάς τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως καὶ ψάλλων εἰς ωραίους στίχους τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς χριστιαν. θρησκείας, τὴν ἀνύψωσιν εἰς τοὺς ἰδανικοὺς κόσμους τῆς ποιῆσεως. τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀληθείας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα του: Δράματα ποιητικά: "Ο Ρήγας (1897), Η κύριη Λήμνου (1901), Νικηφόρος Φωκᾶς (1907), Φαλδρα (1919) κ. ἄ. Συλλογαὶ ποιημάτων: Ποιήματα παλαιά καὶ νέα (1896), Ποιήματα (1916), Εμπρόδες στὸ ἀπειρο (1920). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ἔνων ἔργων, ὡς δ Φάσουστ τοῦ Γκαΐτε, ὁ Λαοκόων τοῦ Λέσιγγ, κ. ἄ.

Ράχακαβῆς Αλέξανδρος Ρέζος. Έγεννήθη τὸ 1809 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Μονάχῳ κατήλθε τὸ 1829 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ πρὸ διλέγουσας πυροσβολικόν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρηγήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν ἔνεκα λόγων δικαίας φιλοτιμίας. Ἐκτοτε ἀφιερώθη εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας φιλολογικὰς ἔργασίας, ὑπηρετῶν συγγρόνως καὶ ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Πατρίδεως. Τὸ 1844 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου καὶ ἐδιδάξε μέχρι τοῦ 1867. Ἐν τῷ μεταξὺ διετέλεσε δουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερων (1856—59). Τὸ 1867 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Οὐασιγκτώνα καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους, Κωνπολιν καὶ Βερολίνον. Απέθανεν ἐν Αθήναις τὸ 1892. Ο Ράχακαβῆς ἦν εἰς ἑκ τῶν εὐφυεστάτων καὶ πολυγραφωτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, συντελέσας μεγάλως διὰ τῶν ἱστορίων του εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἐγραψε παντοίας ὅλης ἔργα, ἀρχαιολογικά, ἴστορικά, λεξικά, λογοτεχνικά (διηγήματα, δράματα, κωμῳδίας, λυρικὰ ποιήματα) καὶ μετέφρασε πλεισταὶ ἀρχαῖαι καὶ νεώτερα δράματα καὶ ἄλλα ἔργα εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν. Τῶν Απάντεων αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ 19 τόμοι (1874—1892). Μετὰ θάνατον δὲ ἐδημοσιεύθησαν καὶ τὰ Απομνημονεύματα αὐτοῦ (δύο τόμοι τὸ 1895, ἄλλοι δύο τὸ 1930).

Πήγας ὁ Βελεστινλής. Τὰ τοῦ δίου του εἶναι γνωστά ἐκ τῆς ἱστορίας.

Ροδοκανάκης Πλάτων. Ἐγεννήθη τὸ 1883 ἐν Σμύρνῃ. Εἰργάσθη ἀπὸ νεαρᾶς ήλικιας ὡς δημοσιογράφος. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔργα του: *Tὸ βυσσοῦν τριαντάφυλλο* (σειρὰ διηγημάτων), *Βυζαντινὰ πολύπτυχα* (1916), κἄ.^τ Απέθανε τὸ 1917.

Σέλλερ Φρειδερίκος. Ἐγεννήθη τὸ 1759 ἐν Μάρβαχ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς στρατιωτικὴν σχολήν, ἀκολούθως ὅμως νομικὰ καὶ τέλος Ιατρικήν, μεθ' ὃ κατέταχθη ὡς χειρουργὸς εἰς τι σύνταγμα τῆς πατρίδος του. Συγχρόνως δμως ἐκαλλιέργει τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε στίχους καὶ δραματικὰ ἔργα. Τὸ 1782 παρεστάθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ δρᾶμα του *Oī λησταῖ*. Τότε ἔγινησε νὰ παρατηθῇ ἀπὸ τὸν στρατόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἐπετράπη τοῦτο ἀπὸ τὸν δουκα τῆς Βυρτεμβέργης, ἀπέδρασε. Μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε τὸ 1789 νὰ

θιορισθῇ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν Ἰένη. Ἀπὸ του 1794 συνέδεθη δι' ἀδελφικῆς φιλίας μὲ τὸν Γκαίτε, καὶ ἀπὸ τοῦ 1797 ἔγκατεστάθη εἰς τὴν Βαϊμάρην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ δουκός, ἀπολαύων μεγάλης παρ' αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἀγαθῶν. Ἀπέθανε τὸ 1805. Ο Σέλλερ ἔγραψε σπουδαῖα ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ ἔργα, ἔγένετο δμως διάσημος κυρίως διὰ τὰς τραγῳδίας του (μεταξὺ τῶν ὅποιων ὁ *Γουλιέλμος Τέλλος*, η *Μαρία Στούαρτ*, η *Ιωάννα Δάρκη*, *Η νύμφη τῆς Μεσσήνης*, ὁ *Βαλλενστάιν*), καὶ διὰ τὰ θαυμάσια λυρικά του ποιήματα.

Σκοῦφος Φραγκεσκοῦ. — Περὶ τοῦ δίου αὐτοῦ ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ (Χαντοίς) τῆς Κρήτης, ἔχειροτονήθη ἵερενός, ἔχρημάτισε διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον καὶ ἔξεδωκε τὸ 1681 παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ ἐκδότῃ *Ἀγγέλω τῷ Βαρδωνίῳ τὴν Τέχνην Ρητορικῆς του* (σελίδες 472 εἰς μικρὸν σχῆμα 16ον). Ἐκ τοῦ διδίλιου τούτου φαίνεται δτὶ ὁ Σκοῦφος ἔγνωριζεν ἀριστα τὸν ἀρχαίον κόσμον, (γλῶσσαν, μυθολογίαν, ἱστορίαν, λογοτεχνίαν, κτλ.) Ἀναφέρει συχνάκις τὸν Ἀριστοτέλην, ἐφ' οὗ ἐνίαχος στηρίζεται, χωρία τοῦ Ὁμήρου, Εὑριπίδου, Λουκιανοῦ κ. ἄ.), καλῶς δὲ ἐπίσης καὶ τὴν ἴταλικὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς νεωτέρους ῥητοροδιδασκάλους. Ἐχει ἐπίσης σπανίαν καλαισθησίαν καὶ εἰναι λίαν μεθοδικός. Είναι δ πρῶτος ἐκ τῶν λογίων, δστις ἔγραψε μὲ πολλὴν τέχνην καὶ γλῶσσαν νοητὴν εἰς τὸν λαὸν *Ρητορικήν*. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ διιδίλιου του εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν διότι τὸν ἔκαμε α') λογικὸν ἀγθρωπὸν, δ') ἀνδρα, γ') "Ελληνα, καὶ δ') διότι τοῦ ἔδωκε διλγῆν μάθησιν, ὥστε, ὡς γράφει, «νὰ ὠφελήσω τὸ Γένος μου, πρότερα πλού-

σιον ἀπὸ κάθε ἀρετὴν καὶ σοφίαν, καὶ τώρα διὰ τὴν σκληροκαρδίαν τῆς τύχης γυμνὸν καὶ ἐστερημένον. Λοιπὸν μὲ τοιούτον τέλος ἀποφάσισα νὰ συνθέσω τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ διὰ νὰ γενῇ κοινὴ καὶ εἰς δλους ἀπλῶς ἡ ὠφέλεια ἥθελησα νὰ ὅμιλήσω καὶ μὲ κοινὴ γλῶσσαν, ἐπιθυμῶντας νὰ τὸ δεχθοῦν ὅχι μόνον οἱ ἀγκάλες τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων, ἀμμῆ καὶ ἔκεινες τῶν ἀπλουστέρων ἀνθρώπων. "Οσον πάλιν διὰ τὴν φράσιν, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κοινὴ μας γλῶσσα νὰ εἰναι πιωχὴ ἀπὸ λέξεις, ὅμως ἐπάσχισα νὰ εἰναι εὔμορφη καὶ ἕρετορευμένη, καὶ πόλλες φορὲς κάλλισον ἥθελησα νὰ σιωπήσω καὶ ὑψηλὰ νοήματα, παρὰ νὰ τὰ διηγηθῶ ἢ μὲ φωνὴν δάρδαρὸν ἢ μὲ δλότελα ἐλληνικήν. "Οθεν ἐλπίζω νὰ μήν εὑρεθῇ τινάς, ὅπου εἰς τοῦτο νὰ μεέλεγχῃ, μάλιστα δποὺ ἀν ἐσύνθεσεν ἄλλος, ἔγραψεν ἡ θίους ἀγίων, ἡ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ κανεῖς ἔως τὴν σήμερον μὲ ἥγτορικὸν κάλαμον, ὃστε ὅπου δὲν εἰχα ἀπὸ ποτὸν λάβει οὐδὲ παραμικρόν τι παραδειγματα». Κατωτέρω δὲ δικαιολογεῖ διατί τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων του δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον: «ώσαν ιερεύς, λέγει, δὲν ἦτο τὸ πρέπον τὸ διμιλήσω παρὰ ιερὰ πράγματα, καὶ ὡσὰν δποὺ ἔχω σκοπὸν νὰ ὠφελήσω καθ' ἔνα κατὰ τὸν διπλοῦν ἀνθρωπον, δὲν ἔπρεπε νὰ φέρω εἰς τὸ μέσον παρὰ τές ἀρετὲς τῶν ἀγίων, τὰ παλαιόματα τῶν μαρτύρων, καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν τῶν παλαιῶν ἡρώων τῆς ἐκκλησίας, διατὶ ἔτις καὶ ἐρμηνεύω τὴν τέχνην, καὶ εἰς τὸν ίδιον καιρὸν ξυπνῶ εἰς τὴν μίμησιν τές καρδίες».

Σολωμὸς Διονύσειος. Ἐγεννήθη τὸ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλη. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν δποῖον ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν· ὁ κηδεμών του τὸν ἔστειλε τὸ 1808 ὅπὸ τὴν ἐπιβλεψιν του διδασκάλου του καθολικοῦ ιερέως Ῥώσση εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ δὲ Σολωμὸς ἐφοίτησε κατ' ἀρχὰς εἰς ἓν λύκειον τῆς Κρεμώνας, ἔπειτα δὲ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῆς Παδίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ διγνωρίσθη μὲ πολλοὺς διακεριμένους εἰς τὰ γράμματα Ἰταλούς, ως ὁ ποιητὴς Μόντης, καὶ δὲ διατείνετο μᾶλλον εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Τὸ 1818 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, δποι διέμεινε μέχρι τοῦ 1828. Ἡτο τότε εὕθυμος, ἀνοιχτόκαρδος καὶ εὐχάριστος φίλος, συνεκέντρωσε δὲ τριγύρω του συντροφιάν ἀπὸ νέους, οἱ ὅποιοι ἥγαπων τὴν μάθησιν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐγραψε δὲ ἥδη δ. Σ. καὶ ποιήματα, εἰς τὴν Ἰταλικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλῶσσαν. Τότε (1820) ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σπυρ. Τρικούπην, δστις διέκρινεν ἀμέσως τὸ ποιητικόν του τάλαντον καὶ κατά τινα πληροφορίαν τοῦ συγέστησε, ἀντὶ νὰ διειρεύεται

Θέσιν εἰς τὸν Ἰταλικὸν Παρνασσόν, νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερον τὴν νεοελληνικὴν γλώσσαν καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ γίνῃ ὁ θεμελιωτῆς νέας ἐλληνικῆς τέχνης. Ὁ Σ. ἐστράφη πραγματὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Μετ' ὅλιγον ἐκηρύχθη ἡ ἐλλην. ἐπανάστασις, ἥτις ἐγέπνευσεν εἰς αὐτὸν (1823) τὸν *Ύμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (ὅστις ἐτυπώθη τὸ 1824 ἐν Μεσολογγίῳ ἐκ χειρογράφου, τὸ ὄποιον ἐνθουσιῶν ὁ Τρικούπης εἶχε λάβει μαζί του διὰ νὰ τὸ δεῖξῃ εἰς τὸν Βύρωνα). Ἀλλὰ ποιήματα τῆς ἐν Ζακύνθῳ διαμονῆς τοῦ Σ. ὑπῆρξαν ἡ *Ωδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Μπάιρον* (1824), *Η φαρμακωμένη* (1826), ὁ *Λάμπρος* καὶ τινα σατιρικά. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1828 ὁ Σ. ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἥτις ἦτο τότε τὸ κέντρον μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς ἐξέχοντας εἰς τὰ γράμματα ἀνδρας, ὡς καὶ μὲ τὸν μουσικὸν N. Μάντζαρον, ὃστις ἐμελοποίησε πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Ὁ Πολυλᾶς συγκατελέχθη ἐπίσης μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ Σ. καὶ ἀνέπτυσσεν εἰς αὐτὸν τὰς τότε τάσεις τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Σ. ἐν Κερκύρᾳ κατέγινεν ἕπι μᾶλλον εἰς τὴν τελεοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Τότε ἡ σχολή ήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κρητικοῦ*, τοῦ *Πόρφυρα*, τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημένων*, κ. ἢ. Ἀλλὰ μία συγγενικὴ δίκη, ἡ δποία ἐκράτησε ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, τὸν κατέστησε μελαγχολικόν, νευρικὸν καὶ μισάνθρωπον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἡ λαπίζετο διὰ θὰ εὑρίσκοντο πολλὰ ποιήματα αὐτοῦ (διότι ἐλάχιστα είχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχώς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰακώδου Πολυλᾶ (Κέρκυρα, 1859.) Εἰς τὸ διιδίλιον περιελήφθη καὶ τὸ μόνον ἐν πεζῷ λόγῳ γραφὲν διπὸ τοῦ Σολωμοῦ ἔργον, ὁ *Διάλογος μεταξὺ ποιητοῦ, φίλου καὶ σοφολογιώτατου*, ἐν τῷ δποίῳ δ. Σ. Ὁ περασπίζει καὶ ἐκθειάζει τὴν δημοτικὴν γλώσσαν. Ἐπίσης καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ Ἰταλικὰ γραφέντα ἔργα αὐτοῦ). Ἐκδοσις πληρεστέρω τῶν ἔργων αὐτοῦ διπὸ τὸν τίτλον *Δ. Σολωμοῦ*. *Ἀπαντα* ἐγένετο ἐπιμελείᾳ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ ἐν τῇ διιδιοθήκῃ Μαρασλῆ κατὰ τὸ 1901. (Εἰς ταύτην περιελήφθησαν καὶ ὅλα τὰ ἔως τότε δημοσιευθέντα Ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σ.). Τελευταῖον ὁ K. Καιροφύλας ἀνεῦρεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ τινα *Ἀνένδοτα* ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, ὅτινα καὶ ἐξέδωκε τὸ 1927· ταῦτα δμως οὐδὲν προσέθεσαν εἰς τὴν φήμην τοῦ ποιητοῦ.

Ο Σολωμός, μολονότει τὸ ἔργον του είναι μικρὸν εἰς ποσότητα καὶ ἔχομεν αὐτὸν κατὰ μέγα μέρος εἰς σχεδιάσματα καὶ συντρίμματα, ἔνεκα τοῦ ύψους τῶν ἰδεῶν του, τῆς θαυμασίας διατυπώσεως αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἀριστοτεχνικὸν διπὸ αὐτοῦ χειρισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης θεωρεῖται ὡς δ πρώτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας μας λογοτεχνίας.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ᾽ ἐπειτα
ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ
τὴν σατιρικήν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919.
Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918 ἔζεδιδεν ἑδδο-
μαδιαίαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὸν *Ρωμιόν*,
εἰς τὴν ὥποιαν ἐσατίριζε τὰ διάφορα πολι-
τικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἑδδομάδος.
Τῶν *Ποιημάτων* του ἔξεδόθησαν 35 τόμοι:
(1882 – 1890), ἐκ τῶν δποίων οἱ δύο τελευ-
ταῖοι μὲ τὸν τίτλον δ *Φασουλῆς Φιλόσο-
φος*. Ἐγραψεν ἐπίσης τὰς κωμῳδίας *Πε-
ριφέρειαν* (1886) καὶ *Χειραφέτησιν* (ἐκδοθεῖσαν τὸ 1927). Με-
τέφρασε καὶ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ο Σουρῆς, μολονότι ἐφαίνετο παλίζων διαρκῶς καὶ ἀστειεύσ-
μενος, ἐκαυτηρίαζε βαθύτατα τὰ ἄστοπα τῆς σημερινῆς καινωνίας
καὶ τὰ ἑθνικὰ ἐλαττώματα, διὰ τὰ δποία ἐπονοῦσε πολύ. Διεῖστο
καὶ δὲν ἡμέλει μέσα εἰς τὰς εὐθύμους σελίδας του γὰ κλαίῃ μὲν
εἰς κάθε θλιβερὸν γεγονός τῆς ἱστορίας τοῦ ἑθνους του, νὰ το-
νίζῃ δὲ δινούς χαρμοσύνους δταν, ιδίᾳ μετὰ τὸ 1912, εἰδεν δτι
ο «Ρωμιός» είχε μεταδηληθῆ.

Στρατήγης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις.
Ἐσπούδασε ναυτικά, ἀλλ᾽ ἀπὸ νεότητος αὐτοσ ἀφωσιώθη εἰς τὰ
γράμματα. Ἐδημοσίευσε τὰς ἔξης ποιητικὰς συλλογάς: *Ροδο-
δάφνη* (1880), *Βερως καὶ Ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892),
Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ (1901), *Ti λέν τὰ κύματα* (1919).
Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἀρκετά ξένα ἔργα.

Τρεκούνπης Σπυρόβηνος. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ
1788. Ἐσπούδασεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Εὐ-
ρώπῃ φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Κατὰ τὴν
ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς τὴν
“Ελλάδα καὶ ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους δη-
μοσίας θέσεις. Ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ “Ο-
θωνος ἐγένετο πολλάκις ὑπουργὸς καὶ πρω-
θυπουργός. ἐπειτα δὲ ἐπὶ μακρὸν πρεσβευ-
τῆς τῆς “Ελλάδος ἐν Λονδίνῳ. Ἀπέθανεν
ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐν Λονδίνῳ εὑρισκό-
μενος ἐδημοσίευσε τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔρ-
γων του, τὴν *Iστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπα-
ναστάσεως* (εἰς 4 τόμους, 1853-1857), ἥτις
ἀνευπάθη ἔκτοτε πολλάκις. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν
μελέτην τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, διαχρινομένη διὰ τε τὴν
εὐκρίνειαν καὶ τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως πρὸς
ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Οἱ *Λόγοι* του ἔξεδόθησαν τὸ πρῶτον
ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ ἔτος 1838.

Χατζόπουλος Κωνσταντένος. Ἔγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ

τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλ᾽ ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρώτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περισσικὸν ἡ *Τέχνη*. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁπόθεν ἀπέστελλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἡγχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπιστρέψαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπέθανεν (1920) ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντεζι. Ἐργα

αὐτοῦ ἑδημοσιεύθησαν τὰ ἔξι: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: *Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς* (1898), Τὰ ἐλεγεῖα καὶ τὰ εἰδύλλια (1899), *Ἀπλοὶ τρόποι* (1920), *Βραδυνοὶ θρῦλοι* (1921). Β' Πεζά. Διηγήματα: *Σειδ σκοτάδι—Τάσω* (1918). Ο πύργος τοῦ *Ακροπόλιαμον* (1919), *Φθινόπωρον* (1919). Γ' Μεταφράσεις ἀριστοτεχνικαὶ δραματικῶν ἔργων, ὡς τοῦ Φάσουστ καὶ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις τοῦ Γκαΐτε, τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Χόφμανσταλ. κ. ἄ.

Παχάρης Ιωάννης. Ἔγεννήθη τὸ 1854 ἐν Ὁδησσῷ.

Ἐσπούδασε γλωσσολογίαν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1884 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νεοελλην. γλώσσης ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐνθερμος λάτρης τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν κινήσεως διὰ τὴν χρῆσιν τῆς σύστηματοποιημένης δημοτικῆς καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν του ἔργων ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ λογοτεχνικά: *Τὸ ταξίδι μου* (1888), *Τόνειρο τοῦ Γιαννίδη* (1897), *Γιὰ τὸ ἔωμαίνικο θέατρο* (1901), *Ρόδα καὶ μῆλα* (1902, 1903 καὶ 1906), *Ζωὴ κι ἄγαπη στὴ μοναξιά* (1904), *Τὰ δυδ ἀδέρφια* (1910—1911), *Στὸν ἥσκιο τοῦ πλατάνου* (1911), *Ἄρνη* (1912—13) καὶ ἄλλα, κατὰ τὸ πλεῖστον διηγήματα καὶ μυθιστορήματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

‘*Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως* (σελ. 3—4)

Παύλου Νιοβάνα.

Σελ. 3, στ. 16. *Μετὰ πόσους ἀγῶνας κτλ.* Ὡς γνωστόν, οἱ ἐν Παρισίοις “Ελληνες ἀντιπρόσωποι ἐπάλαισαν κατὰ τὸ 1919—20 δεινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν φιλοτούρκων κύκλων, οἵτινες ἔζητον νὰ περιορίσουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τέλος η ὑπογραφεῖσα εἰς τὰς Σέρρας τὴν 11ην Αὐγούστου 1920 (ν. ἡ.) συνθήκη ἐπεδίκασε μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διόκληρον τὴν Θράκην μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας. Τὴν χώραν εἶχε καταλάβει ἥδη πρὸ ἐβδομάδων δὲ ἐλλην. στρατός, αἰχμαλωτισθέντος καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Θράκῃ τουρκικοῦ στρατοῦ.—Στ. 23. *Ἡ ἐπηγγειλμένη ἡμέρα:* ἡτο ἡ 22^η Ιουλίου 1920 (π. ἡ.), δτε ἐν τῷ Διμεναρχείῳ κατὰ πρώτον τῆς πόλεως, παρόντος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τοῦ καδῆ, δστις ἔξεπροσώπει τὸν Τούρκον διοικητήν, καὶ ἐνώπιον τῶν εὑρωπαϊκῶν στρατευμάτων, ἀτινα εἶχον καταλάβει τὴν Καλλίπολιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνοκωχήν, ὑπεστάλη ἡ τουρκικὴ σημαία καὶ ἀν. φώθη ἡ ἐλληνική.—Σελ. 4, στ. 7. *Πρὸ δὲ δλίγων ἡμερῶν* τὴν 10ην Νοεμβρίου 1922 (π. ἡ.),

‘*Ο θάνατος τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης* (σ. 5 κ.ε.).

Σπυρ. Δοβέρδου.

Σελ. 8, στ. 8. *Ἄρχιεπίσκοπος Καντερβύριας* (Archbishop of Canterbury). Οὗτος είναι καὶ ὁ ἀνώτερος ιεράρχης τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας.—Σελ. 9, στ. 11. *The blight=ἡ ἐρυσίβη.* *Ἀρ. εξ.* Σαρὴ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα 6ης Γυμν. ἔκδ. Z' 1938 22

νόσος ἡτις, προσβάλλουσα τὰ φυτά, (ἰδίως τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήνη), ἐπιφέρει τὴν σῆψιν αὐτῶν.—Σελ. 12, στ. 33. *Ρούμ*=("Ρωμαίους) ἔλεγον οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐν τῇ Τουρκίᾳ" Ελληνας δρθιοδόξους χριστιανούς.—Σελ. 14, στ. 5. *Τοῦ Πολυκάρπου*. Οὗτος κατὰ τὴν παράδοσιν ἔχρημάτισε μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, βραδύτερον δὲ ἐγένετο ἐπίσκοπος Σμύρνης. "Οτε ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐκηρύχθη διώγμὸς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, συνελήφθη (169 μ. Χ.) καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ Στάδιον τῆς πόλεως, ἐνθα προσεκλήθη ὅπδ τοῦ ἀνθυπάτου (ὅστις ἐπεθύμει νὰ σώσῃ αὐτὸν) νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ βλασφημήσῃ τὸν Χριστόν. Οἱ ερδὸς Πολύκαρπος ἀπήγνητησεν ὅτι ὁ γδούγκοντα καὶ ἔξι ἔτη δουλεύει τὸν Ἰησοῦν καὶ καμμίαν ἀδικίαν δὲν τοῦ ἔκαμε. Πᾶς ἡμπορεῖτ νὰ βλασφημήσῃ τὸν βασιλέα καὶ Σωτῆρά του; Οὕτω κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον. Τὸ πλήιος τῶν Ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων, τὸ δποτὸν εἶχε πλημμυρίσει τὸ Στάδιον, ἔφερε ξύλα, καὶ ὁ δῆμος ἤθέλησε νὰ καρφώσῃ αὐτὸν ἐπὶ δοκοῦ, ἵνα παραμείνῃ ἀκίνητος. Οἱ ερδὸς Πολύκαρπος ἐδειχαίωσεν ὅτι ἐλπίζει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κυρίου, ὥστε, καὶ χωρὶς νὰ προσηλωθῇ, νὰ δύομείνῃ ἀσάλευτος τὸ μαρτύριον. Παρεκάλεσε δὲ νὰ τοῦ ἐπιτρέψωσι νὰ προσευχῇ. Δεδεμένος τὰς χεῖρας ἐγονάτισε καὶ εἶπε: «Κύριε δ Θεός, ὁ Παντοκράτωρ, ὁ Θεές ἀγγέλων καὶ πάσης κτίσεως, εὐλογῷ Σε ὅτι ἡξιώσας με τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ταύτης τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων, ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ Σου, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος». Οἱ δῆμοις ἦναψαν τότε τὰ ξύλα, ἀλλ' αἱ φλόγες, σχηματίσασαι καμάραν, δὲν ἔθιγον τὸν μάρτυρα. Τότε εἰς ἔξι αὐτῶν διὰ τοῦ ξίφους ἐφόνευσεν αὐτόν.

Θλιβερὰ ἀπάτη (σελ. 14—15).

Π. Ροδοκανάκη.

Σελ. 15, στ. 13. *Τουρκουάζ*=πολύτιμος λίθος, δοκινῶς λεγόμενος γαλαζόπετρα ἢ περούζές.—Στ. 31. *Τοπάζι*=πολύτιμος λίθος, ἔχων λάμψιν δαλαδόδη, συνήθως κιτρινόλευκον.

Τὸ ἀγνάντεμα (σελ. 18 κέ.).

·Αλεξ. Παπαδιαμάντη.

Σελ. 18, στ. 23. *Γλαρόν*=ἴλαρόν, γαλήνιον, γλυκύ. —Σελ. 19, στ. 29. *Δοσιτέρμος*=ναύκληρος. —Στ. 30. *Μπενετάδα*=εύωχτα ἥκέρχασμα ἥτλοισν ἐπὶ τῇ χναχωρήσει. —Στ. 31. *Κεφαλόσκαλον*=

τὸ ἀκρον τῆς ἀποβάθρας, τοῦ προβλήτος.—Σελ. 20, στ. 15. **Φουσ-**
σᾶται=κυρίως τὰ στρατεύματα, ἐδῷ τὰ πλήθη.—Σελ. 21, στ. 16.
Στὰ μάτια **ἔκαμαν**=χρησθεῖσαν τελείως παρατηροῦσαι. Εἰναι
ἡ συνήθης ἔκφρασις: «ἔκαμα στὰ μάτια νὰ κοιτάζω θαμεν νάρ-
θης»=ἐκάρφωσα τὸ βλέμμα, ἐκουράσθην παρατηρῶν, τόσον, ώστε
δὲν ἔδειπα.—Στ. 20. Τὸ δέμα=(οὔριον, εὐνοϊκὸν) τὸ ρεῦμα τῆς
Θαλάσσης.—**Ἐγώνεψε**=ἔξηφανίσθη σιγά εἰς τὸν δρέζοντα.
—Στ. 30. **Τελώνια**=κακοποιὰ (θαλάσσια) πνεύματα, στοιχεῖα.
—Σελ. 24, στ. 6. **Καυκαλῆθρος** κτλ.=χριστιανικα φαγώσιμα.

“*Ἐνα μικρὸ λάθος* (σελ. 24 κέ.).

Ιακώβου Πολυλᾶ.

“Ο συγγραφεὺς σημειώνει ἐν ἀρχῇ ὅτι «τὸ διήγημα τοῦτο, εἰς
τὰ κυριώτερα πραγματικὰ σημεῖα, ἔχει ἴστορικὴν τὴν διάστασιν
τὸ γεγονός συνέβη κατὰ τὸ ἔτος 1871».—Σελ. 25, στ. 1. **Βουτὶ**
=τὸ δυτίον, τὸ οὐρέλιον.—**Σκαφόνι**=ἡ σκάφη.—**Καπάσα**=
πίθος (τοῦ ἑλαῖου συνήθως).—Στ. 3. **Ἡ γωνίστρα**=ἡ γωνιά,
ἥ ἐστία.—Στ. 4. **Ο πάτος**=τὸ πάτωμα.—Στ. 9. **Πάσχα** λέγουν
οἱ χωρικοὶ τῆς Κερκύρας τὰ Χριστούγεννα καὶ **Λαμπρὸν** τὸ
Πάσχα.—Στ. 36. **Κατάστημα**=τὸ Ἐνεγκυροδανειστήριον, δημό-
σιον ἔδρυμα, διερημένο μὲ χρυσὸν γαῖτάνι, τὸ δόποιον
φοροῦν αἱ γυναικεῖς κατὰ τὰς ἑορτάς.—**Φούμπιες**=οἱ κόπιτσες,
αἱ πόρπαι.—Στ. 21. **Οστρια**=ὅ νότιος ἄνεμος.—**Τὸν καρπὸν**=
τὸν ἑλαιοκαρπόν, διότι αὐτὸς είναι τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς
νήσου.—Σελ. 27, στ. 6. **Τὸ Νιοβδόμαδο**=ἡ Διακαιινήσιμος
Ἐσδομάς.—Σελ. 28, στ. 5. **Ατάλικος**=καχεκτικός, χλωμός.—
Σελ. 31, στ. 13. **Βολίμι**=μολύβι.—Σελ. 32, στ. 1. **Τ' ἀποταχνὰ**
=τὸ πρωΐ.—Στ. 14. **Ἀναισχυντήσῃ**=τὴν ὀνειδίσῃ.—Στ. 15.
Ἀποκορώθη=έναρκώθη, ἔζαλισθη.—Σελ. 34, στ. 2. **Παιόκορ-**
φα=ἀπὸ πάνω ἔως κάτω, ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην ἔως τὴν ἄλλην.
—Στ. 13. **Τερτικὰ**=καλάθια.—Στ. 21. **Τὰ κοντράνια**=πέτρες
ἄρκετοι μεγέθους, μικροὶ δράχοι.—Σελ. 36, στ. 26. **Ροβολῶ**=
τρέχω, δρυμῶ πρὸς τὰ κάτω.

“*Ο Ἀνδρέας Ζαΐμης* (σελ. 39 κέ.).

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 40, στ. 3. **Ἡ διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἐερόχθο-**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νος. Αὐτόχθονας ώνόμαζον τότε τους "Ελληνας τους καταγομένους διπλά τὰς ἀπελευθερωθείσας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἔτερό-χθονας δὲ ἐκείνους, οἵ διποτοὶ κατήγοντο διπλά τὰ μέρη, τὸ διποτα-ἔμειναν ὑπόδουλα. Οἱ αὐτόχθονες δυσηρεστούντο διότι ἀνελάμ-βανον δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἀξιώματα οἵ ἔτερόχθονες, καὶ κατὰ τὴν φήμισιν τοῦ Α' Συντάγματος (1843) ἐζήτησαν νῦν ἀπο-κλείσωσιν αὐτοὺς τῶν δημοσίων θέσεων.

"Ο Χαρίλαος Τρικούπης (σελ. 42 κέ.).

Δ. Κακλαμάνου.

"Ο Χαρίλαος Τρικούπης ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1832, υἱὸς τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη. Ἐπούδασε τὰς νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις, ὑπηρέτησε δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. Ἡρχισε νὰ πολιτεύεται διπλά τὸ 1862. Τὸ 1875 ἔγινε πρώτην φοράν πρωθυπουργός, ἔκτοτε δὲ ἐκυβέρνησεν ἐπὶ δεκαετίαν περίπου ἐκ διαλειμμάτων τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1895, ὅτε ἀποτυχών εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Εὐρώπην, γάριν ἀναψυχῆς. Ἡ ἀποτυχία του διμώς εἶχε συγκλονίσεις ἥθικῶς αὐτὸν βαθύτατα καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Κάνναις τῆς Γαλλίας (1896). "Ο Τρικούπης, πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ σπανίων διανοητικῶν χαρισμάτων, τυχών δὲ καὶ παιδείας ἐπιμελημένης, προσεπάθησε διὰ τῆς στιβαρᾶς αὐτοῦ θελήσεως νῦν ἀνυψώσῃ τὴν ἔως τότε παρημελημένην Ἑλλάδα εἰς χώραν εὐρωπαϊκήν. Εἰργάσθη ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἐν γένει πάντων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως. Βοηθὸν δὲ πολύ-τιμον εἰς τὸν διοικητή του εἶχε τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Σοφίαν, ἥτις, ἀ-γαμος μείνασσα, μετὰ σπανίας ἀφοσιώσεως περιεποιεῖτο αὐτόν.

Σελ. 42, στ. 23. Γύζης Ἐρρήκος, διοδὸς Γύζης (1550—1588), περιώνυμος διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἐπολέμησεν εἰς πολλὰς μά-χας. Φανατικὸς καθολικός, διηγύθυνε τὴν σφαγὴν τῶν διαιμαρτυ-ρομένων κατὰ τὴν Νύκτα τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου, ἐπωφελούμε-νος δὲ τὴν δημοτικότητά του παρὰ τῷ λαῷ καὶ τὴν κατὰ τοῦ βα-σιλέως Ἐρρίκου Γ' δυσαρέσκειαν, ἐπεκείρησε νῦν ἀρπάσῃ τὸν θρό-γον. Ἄλλο δὲ διασιλεὺς ὑπερίσχυσε καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν φονεύσῃ δι' ἐμπίστων σωματοφυλάκων του. Εἰς τοὺς προτρέψαντας αὐτὸν νὰ προσέχῃ, διότι δὲ βασιλεὺς θὰ τὸν διολοφονήσῃ, δὲ διοδὸς τῆς Γύζης ἀπήγνησε περιφρονητικῶς: «δὲν θὰ τολμήσῃ». Μετὰ τὸν

φόνον, δ 'Ερρικος Γ' ήθέλησε νὰ ίδη τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου του. «Πόσον μεγάλος εἶναι!» ἀνέκραξε: «εἶναι πολὺ μεγαλύτερος πεθαμένος, παρὰ ζωντανός».

Σελ. 44, στ. 1. *Γλάδστων*=περίφημος "Αγγλος πολιτεικὸς ἀνὴρ καὶ ῥήτωρ, πολλάκις πρωθυπουργεύσας (1809—1898). "Μπηρᾶς καὶ συγγραφεὺς διάσημος, γράψας ὅγκωδη μεταξὺ ἄλλων ἔργα περὶ τοῦ 'Ομήρου. Ἡγάπα πολὺ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐδοήθησεν αὐτήν.—Στ. 28. *Ηγερία*=νύμφη, "ῆτις, καθ" ἡ ἐμυθολόγου αἱ 'Ρωμαῖοι, ἡτο ἡ φίλη καὶ προστάτις τοῦ δασιλέως Νουμᾶ Πομπιλίου, ἦτις καὶ ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τοὺς πρώτους ῥωμαῖκούς νόμους.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως (σελ. 45 κέ).

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 45, στ. 23. *Τέλλος Γουλιέλμος*=περιώνυμος ἡρως τῶν Ἐλλετῶν, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος. "Αρνηθεὶς νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐμπροσθεν τοῦ πίλου, τὸν ὅποιον ὁ Γκέσλερ, ἀντιπρόσωπος τοῦ κατέχοντος τότε τὴν πατρίδα του αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας 'Αλβέρτου Α', εἶχεν ἀναρτήσει ἐν τῇ πλατεᾳ τοῦ 'Αλτόρφ, κατεδικάσθη δπ^α αὐτοῦ νὰ διαπεράσῃ διὰ δέλους μῆλον τεθειμένον ἐπι τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του. "Ο Τέλλος ἐπέτυχε κατὰ τὴν φοδερωτάτην αὐτήν δοκιμασίαν, ἀλλ^ε εὑθὺς κατόπιν ἐκδικούμενος ἐφόνευσε τὸν Γκέσλερ. Συγκαλέσας δὲ τοὺς ἔξεχοντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν του ἐν τῷ λειμῶνι τοῦ Γρυτλίου προέτρεψεν αὐτοὺς εἰς στάσιν καὶ ὥρκισε νὰ μὴ καταθέσωσι τὰ διπλα, πρὶν ἐπιτύχωσι βελτίωσιν τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς πατρίδος των. "Η στάσις δμως προέβη ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν καὶ ἡ Αὐστρία ἡναγκάσθη ἐν τέλει ν^ο ἀναγνωρίσῃ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐλλετίας.—Στ. 29. *Φίλιππος Β'*, ὁ δασιλεὺς τῆς Ιωαννίας, Νεαπόλεως καὶ Σικελίας καὶ ἡγεμὼν τῶν Κάτω Χωρῶν (1527—1598). "Ἐνεκα τῆς μεγίστης σκληρότητος τῶν ἀποστελλομένων πάντας αἱ Κάτω Χωραι ἔξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ. Τέλος δὲ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐπέτυχον αἱ 7 βόρειοι ἐπαρχίαι τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν των (1581).—Σελ. 49, στ. 23. *Βαρβαρία* ἡ Βερβερία (Μπαρμπαριά) ἐκαλεῖτο τὸ τμῆμα τῆς Β. Ἀφρικῆς, τὸ περιλαμβάνον τὴν Τριπολίτεια, τὴν Τύνιδα, τὸ Αλγέριον καὶ τὸ Μαρόκον.—Σελ. 50, στ. 15—18. Τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (Βίος Θεμιστοκλέους, κεφ. 8ον).

‘Ο εύγενικός (σελ. 54—5).

‘Ανδρ. Λασηαράτου.

Σελ. 54, στ. 25. Γιὰ πινομή μας =πρὸς χάριν μας.

‘Η ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις (σ. 55 κέ).

N. Δραγούμη.

Σελ. 57, στ. 26. Ἡγεοία=ἴδε περὶ αὐτῆς σελ. 341, στ. 8.—
Στ. 28. Κάνδυς=μανδύας τῶν Μήδων γειριδωτός.—Σελ. 59,
στ. 24. Σπηλιάδης Ν. Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικός, ἐκ Τριπόλεως
(1785—1867). Εἰκοσαετής ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ εἰρ-
γάσθη ὡς ἐμπορικὸς ὑπάλληλος ἐν Κων.]πόλει καὶ Ὁδησσῷ. Τὸ
1821 κατῆλθε διὰ Τεργέστης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ Καποδιστρίου
ἐγένετο σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ 1852 ἐξέδωκεν Ἀπομνη-
μονεύματα εἰς τρεῖς τόμους.—Σελ. 60, στ. 10. Ἀπόλλων=έφη-
μερὶς ἐκδιδούμενη ἐν Ὄλρᾳ ὑπὸ τοῦ Πολυζωῆου, οἵτις δειγῶς ἀντε-
πολιτεύθη τὸν Κυδερνήτην.—Στ. 27. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
Ἐγεννήθη εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὸ ἔτος 1796. Σπουδάσας ἐν
Ιταλίᾳ τὴν ἴατρικήν, κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα
καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῆς συνελεύσεως. Βρα-
δύτερον ἐγένετο διουργὸς καὶ διηρέεν ὁ πρῶτος πρεσβευτὴς τῆς
Ἑλλάδος παρὰ τῷ Σωλτάνῳ (1839—40). Ἀπέθανε τὸ 1856 ἐν
Παρισίοις.—Πολυζωῆος Ἀναστάσιος. Ἐκ Μελεγίκου καταγό-
μενος, ἐσπούδαζεν ἐν Γερμανίᾳ, ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Κα-
τελθὼν ἐτάχθη μὲ τὸν Μαυροκορδάτον, ἐπὶ Ὁθωνος δὲ διετέλεσε
δικαστής, διουργὸς καὶ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Συνέγραψε
γεωγραφικὰ καὶ ἴστορικὰ συγγράμματα. Ἀπέθανε τὸ 1872.—
Σελ. 61, στ. 2. Τῶν τριῶν τμημάτων=τρεῖς ήσαν αἱ ἐν τῇ Συν-
ελεύσει ἀντιμαχόμεναι μερίδες : α') οἱ τοῦ Κολοκοτρώνη, β') οἱ
περὶ τὴν Κυδέρνησιν καὶ γ') οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν νήσων.—
Στ. 10. Κλωνάρης Χριστόδουλος. Κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. Κατὰ
τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις σπουδά-
ζων γομικά. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διετέλεσε πληρεξούσιος
τῶν Ἡπειρωτῶν ἐν ταῖς Συνελεύσεσι, δραδύτερον ἐγένετο πρόε-
δρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπέ-
θανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1848.—Ο Ν. Σκούφος καὶ δ Γρ. Σοῦ-
τσος ήσαν καὶ αὐτοὶ μέλη τῆς Συνελεύσεως (δ τελευταῖος ἐκ
τῆς μεγάλης φαναριωτικῆς οἰκογενείας).

**Ο Καραϊσκάνης ἀπέθανε (Σελ. 62 κέ.).*

N. Δραγούμη.

Σελ. 62, στ. 24. **Ἀποξυλοῦμαι* = γίνομαι σκληρός ώς ξύλον.—Σελ. 64, στ. 4. **Ο βακχεῖος ποὺς συνέκειτο ἐκ τριῶν συλλαβῶν, δύο μακρών καὶ μιᾶς βραχείας.* Τούτου τὸ ἀντίθετον ἔκαλετο *διποθάκειος*. — Στ. 32. *Βουβυλιδες* = ἀγγεῖον μὲ στεγὸν λατιμόν, τὸ δόποιον παράγει ἥχον, ὅταν ἐκχύνεται τὸ ἐν αὐτῷ ὕγρόν.—*Μεσόμφαλον* (=έχοντα δύμφαλὸν ἐν τῷ μέσῳ), διότι οἱ τσότρες ἔχουν συνήθως ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας τῶν τορνευτὰ κυκλικὰ κοσμήματα προεξέχοντα.—Στ. 34. **Εκυλικηγόρησαν* = ἥγρόρευσαν ἐπὶ τῇ κύλικῃ, δηλ. κρατοῦντες τὴν τσότραν. *Φιλοτησία* δὲ (κύλιξ) ἦτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ποτήριον τῆς φιλίας, τῆς ἀγάπης· ἐξ οὗ καὶ «φιλοτησίαν προπίνειν τενί» = πίνειν εἰς διγείαν τινός.—Στ. 36. *Θοινάομαι* = τρώγω, εδωχοῦμαι.—Σελ. 65, στ. 1. *Μιστύλη* = τεμάχιον ἄρτου, τὸ δόποιον ἐκοιλαινον ώς κοχλιάριον, καὶ μὲ τὸ δόποιον ἔτρωγον οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ζωμούς.—Στ. 7. *Τί καρτερεῖτε* (παιδιὰ Ἑλλήνων; Τ' ἀρματαπιάσπε, ἥλθε καιρός) = δημοτικώτατον φλογερὸν ποίημα τοῦ διδασκάλου, ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων Στεφάνου Κανέλλου.—Στ. 8. **Ἐλληνες συμπατριῶται* (δούλοις νάμεθα ώς πότε, τῶν ἀχρείων τῶν τυράννων;) = ποίημα τοῦ Κοραῆ.—Στ. 34. *Κηδείαν* = ἐννοητέον ἐπικηδείαν δέησιν.—Σελ. 66, στ. 23. **Ρήτωρ τοῦ ἀγῶνος* = ὁ Σπυρίδων Τρικούπης.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειροῖσον (σελ. 67 κέ.).

**Αλεξ. *Ραγκαβῆ.*

Θειροῖσος = Φρειδερίκος Γουλιέλμος Thiersch. **Υπῆρξεν* ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων φιλολόγων τῆς Γερμανίας (1784 — 1860), συγγράψας καὶ πολλὰ διελθία. Τὸ 1831 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, συνετέλεσε δὲ πολὺ ὥστε νὰ δεχθῇ δ. Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας νὰ στείλῃ τὸν υέρν του *Οθωνα* ώς βασιλέα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Σελ. 67, στ. 30. *Στρασσες γερμανιστὲς* = ἡ δδός.

Σελ. 68, στ. 18. **Η Γλυπτοθήη τοῦ Μονάχου* εἶναι πλουσιώτατον μουσείον τῆς γλυπτικῆς τέχνης, ἰδρυθέν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Α'. — Στ. 31. *Βιττελσβάχοι* εἶναι τὸ δυνομα τῆς δυναστείας τοῦ Λουδοβίκου. — Σελ. 69, στ. 22. *Κάντερμανουήλ*, διάσημος ἐκ Καΐνιξδέργης φιλόσοφος (1724-1804). — *Κούμας Κων-*

σταυτῖνος=δ ἐκ Δαρίσης διαπρεπής διδάσκαλος τοῦ Γένους (1777—1836). Οὗτος μεταξὺ ἄλλων πολλῶν συγγραμμάτων του είχε δημοσιεύει τὸ 1818—19 ἐν Βιέννη τετράτομον «Σύνταγμα Φιλοσοφίας».—Σελ. 70, στ. 28. **Βενζαδέδες** ἐκαλούμντο οἱ ἡγεμονόπαιδες.—Στ. 30. **Συμμαθητής μου**=εἶχον φοιτήσει καὶ οἱ δύο παρὰ τῷ Γενναδίῳ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὸ ὅποιον ὑπῆρχεν εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπώ (σελ. 72 κέ.). **Άδ. Κοραῆ.**

Σελ. 73, στ. 23. **Καλουπάκιον**=κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐν σχήματι σκούφου, ἀλλὰ στρογγυλότερον.—Σελ. 74, στ. 33, **Φδές Κάρολος**=Ἄγγλος πολιτικός, ἀρχηγὸς τῶν συντηρητικῶν, ρήτωρ διάσημος (1749—1806).

Τὸ ξερριζωμένο δέντρο τοῦ Βαλαωρίτη (σελ. 79 κέ.).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Σελ. 80, στ. 31. **Ταὶν Ἰππόλυτος**=Γάλλος φιλόσοφος, ἵστορικὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893).—Σελ. 81, στ. 35. **Φαῦνος**=εἰς ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους θεοὺς τῆς ἀρχαίας Ἰταλικῆς μυθολογίας, δ θεὸς τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν δασῶν. Ἀργότερα ἐταυτίσθη μὲ τὸν Ἑλληνικὸν Πᾶνα, οἱ δὲ ἀκόλουθοι του Φαῦνοι μὲ τοὺς Σκατύρους.—Σελ. 82, στ. 14. **Σόλο** (τὸ)=λέξις Ἰταλικὴ=μονωδία.

Η ψυχὴ τοῦ χεριοῦ (σελ. 87 κέ.). **Άριστ. Κουρτίδον.**

Σελ. 88, στ. 32. **Λέσιγγ**=διάσημος Γερμανὸς συγγραφεὺς, διστις μὲ τὰ ἔργα του (Αμβούργειος δραματουργία, δ Λαοκόων, κ. ἄ.) ἔδωκε μεγάλην ὥθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας (1729—1780).—Στ. 33. **Μονταίγνε**=διάσημος Γάλλος φιλόσοφος γεννηθεὶς εἰς τὸ Μοντένι, παρὰ τὸν ποταμὸν Γαρούνναν (1533—1592). Συνέγραψε τὰ περίφημα «Δοκίμια».—Σελ. 89, στ. 4. **Ταὶν Ἰππόλυτος**=Γάλλος φιλόσοφος, ἵστορικὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893).—Σελ. 92, στ. 15. **Πρωτογένης**=διάσημος ἔλλην ζωγράφος ἐκ Καύνου τῆς Καρίας, σύγχρονος τοῦ Ἀπελλοῦ, ἔζη περὶ τὸ 320 ἐν Ρόδῳ Μίαν ἀπὸ τὰς δινομαστοτέρας εἰκόνας του, τὴν ὅποιαν ἔζωγράφισε δι^τ ἔνα ναὸν τῆς Ρόδου καὶ ἡ δύοις παρίστανε τὸν Ρόδιον γῆρωα Ἰάλυσον ὃς κυνηγὸν ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὸν σκύλον του, λέγεται δτι ἐπεξειργάσθη ἐπὶ ἑπτά, κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη.

Γνῶμαι (σελ. 93—95). **Αδ. Κοραῆ.*

Σελ. 94, στ. 31. *Κατιωμένα*=σκουριασμένα (κατιόματι).

Μαρμαρυγὲς (σελ. 97). **Αριστ. Κουρτίδου.*

Στ. 23. *Μέγγενη*=ό μάγγανος, τὸ πιεστήριον.

**Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν τέχνην δητορικῆς* (σελ. 98 κέ.).

Φρ. Σκούφου.

Σελ. 98, στ. 16. *Φουσσᾶτον*=τὸ στράτευμα.—Σελ. 99, στ.

8. **Αντιβόλησις*=χντιβολέω τινὰ ἐν τῇ ἀρχαὶ γλώσσῃ σημαίνει καὶ ἵκετεύω.—Στ. 17. *Βριάρεως*=εἰς ἀπὸ τοὺς τρεῖς **Εκατόγχειρας*, οἵτινες, καθὼς ἐμυθολόγουν οἱ ἀρχαῖοι, ήσαν γίγαντες, ἔχοντες 50 κεφαλὰς ἔκαστος καὶ 100 χειρας, δύναμιν δ' ὡς ἐκ τούτου τεραστίαν.—Στ. 22. *Τουλουπάνι*=λεπτὸν βαμβάκινον ὄφασμα, μὲ τὸ ὅπιον ἐτύλιγαν τὸ σαρίκι τῶν οἱ Μουλσουμάνοι.—Σελ. 100, στ. 6. *Διαφεντεύω*=διπερασπίζομαι, σώζω.—Στ. 28. **Ανδρέας*=ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κρήτης κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα τούτου σώζονται 22 λόγοι καὶ τινες κανόνες, ἐκ τῶν ὅποιων γνωστότατος εἶναι ὁ κατὰ τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν φαλλόμενος «Μέγας Κανών».—Στ. 33. *Αλκατερῖνα*=ἡ **Αγία Αλκατερίνη*. Αὕτη κατήγετο ἀπὸ τὴν **Αλεξάνδρειαν*, διεκρίνετο διὰ τὴν μεγίστην πατείσιαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀφοσίωσιν, ὑπὲρ τοῦ ὅποιου καὶ ἐμαρτύρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος.—Στ. 36. **Ιγνάτιος* ὁ Θεοφόρος (*ἀγιος*)=ἐπίσκοπος **Αντιοχείας*, δοτικός θεανατώθη ἐκεῖ, ριψθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τοὺς λέοντας τοῦ Ιπποδρομίου (τὸ 115 μ. Χ.).—*Πολύκαρπος*=ἴδè περὶ αὐτοῦ σελ. 338.—Στ. 37. *Διονύσιος*=ό **Αρεοπαγίτης*. Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, διπήρεις δὲ εἰς τῶν πρώτων πιστευσάντων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ **Αποστόλου Παύλου*. Κατὰ μεταγενεστέρας εἰδήσεις ἔγινε πρῶτος ἐπίσκοπος **Αθηνῶν*, ὑπέστη δὲ μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ.—*Σπυρίδων*=ἐπίσκοπος ἐν Τριμυθοῦτι τῆς Κύπρου, δοτικός ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ.—Σελ. 101, στ. 13. *Ταύρονς*=ό ωμότατος τύραννος τοῦ **Ακράγαντος Φάλαρις*, (566—550 π. Χ.) εἰχε χαλκοῦν ταῦρον, ἐν τῷ ὅποιῳ ἔψηγε ζωντανοὺς τοὺς καταδίκους. Πρῶτον εἰχε φήσει τὸν κατασκευάσαντα τὸν ταῦρον μηχανικὸν Περιλλον.—Στ. 15. *Βολίμι*=τὸ μολύβι, ὁ μόλυβδος.—Στ. 29. *Μαξέντιος*=ό παρὰ τὴν Ρώμην ἡττηθεὶς καὶ πνιγεὶς εἰς τὸν Τίθεριν (312 μ. Χ.) ἀντίπαλος τοῦ Κωνσταντίνου.

Διδαχὴ τῆς Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλη Παρασκευῆ (σελ. 102 κέ.).
**Ηλία Μηνιάτου.*

Σελ. 104, στ. 28. *Καθ'* ύπόστασιν=πραγματικῶς, ὅχι εἰκονικῶς, ψευδῶς.—Στ. 34. *Κατάρα*=θεωρηθεῖς ως κατηραμένος, κακοῦργος.—Σελ. 105, στ. 28. *Νὰ πληρώσῃ*=νὰ ικανοποιήσῃ.—Στ. 29. *Νὰ δικαιώῃ*=τὸν ἀνθρωπὸν, ὅστις εἰχεν ἀμαρτήσει, προσδάλει τὴν θείαν δικαιούνην (διὰ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων), νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δίκαιον, ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.—Σελ. 109, στ. 21. (*κατὰ Σαβελ.*) =οἱ Μέγας Βασίλειος ἔχει γράψει καὶ λόγον ἐναντίον τοῦ αἵρετικος Σαβελλίου καὶ τῶν δπαδῶν αὐτοῦ.—Σελ. 120, στ. 7. *τὴν τιμὴν*=τὸ ἀντίτιμον.

Περὶ παθῶν δεσποτείας (σελ. 122 κέ.). *Νικ. Θεοτόκη.*

Σελ. 125, στ. 8. *Ἡ κινύρα*=ἀσιατικὸν μουσικὸν ὅργανον, ἔχον δέκα χορδὰς καὶ κρουόμενον διὰ τῆς κειρὸς ἡ καὶ διὰ πλήκτρου — Σελ. 128, στ. 35. *Τοῦ τελωνείου*=ῶς γνωστόν, διατθαῖος ἡτο πρότερον τελώνης.

Λόγος εἰς Ἀνδρέαν Ζαΐμην (σελ. 129 κέ.). *Σπυρ. Τρικούπη.*

Σελ. 130, στ. 12. *Γερμανὸς* ὁ Παλαιῶν Πατρῶν (1806—1826). — *Λόντος Ἀνδρέας* ἐκ τῆς ἴστορικῆς οἰκογενείας τοῦ Αἴγιου, (1789—1846), εἰς ἐκ τῶν πρωταργωνιστῶν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21. — Σελ. 132, στ. 2. *Τιμολέων*=Κορίνθιος στρατηγὸς (410—366 π. Χ.), ὅστις διεκρίθη διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν πατρίδα. Σταλεὶς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀποικίαν τῆς Κορίνθου, κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν τύραννόν της Διονύσιον, καὶ ἐγκατέστησε τὴν δημοκρατίαν. Συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀλλων πόλεων τῆς Σικελίας καὶ ἐνίκησε τὸ 342 τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπελθόντας Καρχηδονίους.

**Η σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου* (σελ. 132 κέ.).

Σελ. 132, στ. 29. *Οἱ Χένσει εἰναι ἀμερικανός*, ὅστις ἔψαλλεν εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἡ δὲ *Μάρθα Οὐδὲλλιαμ*, ἀμερικανὸς λογογράφος, ἡτις ἐδημοσίευσε πολλὰ ἀρθρα διπέρ αὐτῆς εἰς τὰς ἐφημερίδας. — Στ. 30. *Οἱ Φουκὲ εἰναι Γάλλος ποιητὴς* δχι τόσον σπουδαῖος, ἀλλ' ἔγραψε φιλελληνικώτατα ποιήματα. — Σελ. 133, στ. 5. *Οἱ ἐπίσκοπος Ρωγᾶν Ἰωσήφ κατὰ τὸν Σπ. Τρικούπην εκαθ'* 8λην τὴν πολιορκίαν εἶχε διακριθῆ διὰ τὸν

πατριώτισμόν του· κατὰ τὴν ἔξοδον δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἔξέλθῃ, καὶ φθάσας ἐπὶ τοῦ τελέους, καθ' ἥν ὥραν εἰσήρχοντο οἱ ἔχθροι, ἕρριψε δαυλὸν εἰς τινα παρακείμενον φυσεκοφόρον πίθον, ἐρρίφθη εἰς αὐτὸν καιόμενον, ἡμιεκάη καὶ ἡμιέκαυστος ἀπεκεφαλίσθη». — Στ. 22.
Πάλμερστον = διάσημος Ἀγγλος πολιτικός, πολλάκις διατελέσας ὑπουργός τῶν ἔξωτερικῶν, βραδύτερον καὶ πρωθυπουργός (1784—1865). — Στ. 24. **Νίμπουρ** Βαρθόλοδος Γεώργιος. Διάσημος ἴστοριοδίφης καὶ φιλόλογος, καθηγητής εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἔπειτα τῆς Βόνης (1776—1831).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

“*Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον* (σελ. 137 κέ.).

B. Κορνάρου.

A'. “*Ο Καραμανίτης* (σελ. 140—141).

Καραμανίτης = ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὴν Καραμανίαν, τὸ περὶ τὸ Ἰκόνιον τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰώνος ὁ μωαμεθανὸς Καραμᾶν εἶχε κατορθώσει νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Σελτσούκον Σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν τὴν κληρονομικὴν διοίκησιν χωρῶν τινῶν, καὶ ἔγινεν οὕτω ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Καραμανικοῦ κράτους. Τὸ κράτος τοῦτο ἔγινε μετ' ὀλίγον ἀγεξάρτητον, ἐπεξετάθη καὶ ἦκμασε· ἀλλὰ κατελύθη τέλος ὁριστικῶς ἀπὸ τὸν ὄσμανίδην Σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Β', ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνιπόλεως. — Ο Κορνάρος μὲ τὸ ἀόριστον τοῦτο καὶ παλαιὸν ὄνομα τοῦ Καραμανίτου (τὸ ὅποιον θὰ ἔγνωριζε καὶ ἔξ αναγνωσμάτων καὶ ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων), ὑποδηλώνει, κατὰ τὸν Στέφανον Ξενθουδίδην, τὸν Τούρκον ἐπιδρομέα. «Ο φοδερός, ωμὸς καὶ ἀγέρωχος. Σπιδόλιοντας εἰναι ὁ ἀπηγνῆς καὶ ἄγριος Τούρκος κατακτητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ, δστις εἶχεν ἥδη διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταδουλώσει τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἡγωνίζετο δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Κρήτην, δπου κατὰ τὸν ποιητὴν θ' ἀπετύγχανε καὶ θὲ κατεστρέφετο».

Σελ. 140, στ. 326. Ἡ μαλιά=ό πόλεμος, ή μάχη.—Στ. 329. Σπιδόλιοντας· ἐκ τοῦ σπίδα (=εἰδος φαρμακεροῦ ὄφεως, ἀσπίς) καὶ λιόντας (=λέων).—Στ. 330. Ἡ γρίνια=ή κατήφεια, ή σκυθρωπότης.—Στ. 331. Δογιάζω=σκέπτομαι, μεριμνῶ, εἴμαι σύννους.—Στ. 334. Τὸ διῖσαύτε=ή δίζα, τὸ κάτω ἀπὸ τὸ αὐτὸν μέρος τῆς κεφαλῆς.—Στ. 336. Οὐ φόρος=ή ἀγορά.—Στ. 337. Οὐ κατόπαρδος=ή πάρδαλις.—Στ. 340. Μυύριζινος=μαυροκόκκινος.—Στ. 341 Τὸ γλάνι=τὸ τρέξιμον.—Σώνω=φθάνω.—Στ. 342. Τὸ βερτόνι=τὸ δέλος.

Σελ. 141, στ. 346. Ἡ ἀδειά=ό κενὸς χῶρος, ή εὑρυχωρία.—Στ. 348. Συχνοπηαινογιαγέρνω=(γιαγέρνω = ἐπιστρέψω) συχνὰ πηγαίνω καὶ ἐπιστρέψω.—Στ. 350. νοὺς=ένός.—Στ. 357. Γριιιῶ=σκυθρωπάζω.

Β'. Ἡ ἔιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη,
(σελ. 141 κέ.).

Σελ. 141, στ. 1049. Τὸ ζάλο=τὸ δῆμα. Ἐστάθηκε στὸ ζάλο=ἔτοιμος πρὸς μάχην.—Στ. 1051. Ἀνάδια=χντικρύ.—Στ. 1052. Ἡ παραθεσμιά=ή ἀναθολή, ή βραδύτης.—Στ. 1053. Τὸ σκουτάρι=ή ἀσπίς.

Σελ. 142, στ. 1058. Ἄρασσω καὶ δάσσω=ἔφορμῶ.—Στ. 1060. Τὸ βρῶμα=τὸ φαγητόν, ή λεία.—Στ. 1070. Ξαμώνω=σημαδεύω, σκοπεύω.—Στ. 1071. Ἡ κοπανιά=τὸ κτύπημα, τὸ πλήγμα.—Στ. 1075. Ἡ βαφὴ=τὸ δάψιμον, τὸ χρῶμα, ή χαλύβωσις τοῦ σιδήρου.—Στ. 1077. Δίδω=σημαίνει ἐνταῦθα πλήττω, προσδάλλω.—Στ. 1090. Δαμάνι=δλίγον τι.

Σελ. 143, στ. 1093. Ποῦρι=μόριον, δπερ ἐνταῦθα σημαίνει λοιπόν, καὶ ως ἐκ τούτου.—Στ. 1098. Ἀκρόκαλος=ἀρκετὰ καλός, καλούτσικος.—Στ. 1112. Χτάσσομαι=προτίθεμαι, διανοοῦμαι τι, σκοπεύω.—Στ. 1103. Γε ἀῦτος=διὰ τοῦτο.—Βλέπομαι=ἐνταῦθα προσέχω, φυλάττομαι.—Στ. 1111. Μανίζω=1) δργίζομαι, 2) πλησιάζω.—Στ. 1112. Ἡ ἀνεμική=ἰσχυρὸς ἀνεμος, θύελλα, καταιγίς.—Στ. 1114. Οὐτε η δύντες=δτε.—Στ. 1115. Οὐ σκιαμδεῖς=δ φόδος. (Οἱ δύο στίχοι 1115—1116 θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Ξενθουδίδου ὑποδολιματοί).—Στ. 1121. Ἡ μουγκαλισματιά=δ μυκηθμός.—Στ. 1122. Τὸ πατάρι=ή ἐξέδρα.

Σελ. 144, στ. 1131. Ἀπείτις=ἀφοῦ.—Στ. 1139. Βλέπω
=1) ὁρῶ, 2) φυλάττω, προσέχω. — Στ. 1140. Μέσα σ' δυὸς
εἰς δύο ζει τεμάχια.—Στ. 1143. Οἱ ἀπομονάροι=οἱ λοιποὶ.—
Στ. 1150. Ἀμπώθω=ἄπωθῶ.—Στ. 1151. Μουλλώνω=κύπτω,
ζαρώνω.—Στ. 1156. Κατατάσσω=ἡσυχάζω, ἡρεμῶ.—Στ. 1161.
Γρυλλώνω=γουρλώνω, ἀνοίγω τὰ μάτια πολύ.

Toū Μαλάμου (σελ. 145—146).

Δημοτικόν.

Στ. 12. Τεντώνω (ἐκ τοῦ λατ. tenda=σκηνὴ)=κατασκηνῶ.

· *H ἄλωσις τῆς Κάσου* (σελ. 146—7).

Δημοτικόν.

Στ. 5. Ἀουρος=ἄγουρος, ὁ νέος.—Στ. 6. Γίνονται στίβες.
(σωροί).—Στ. 10. Φρῦ (ιδ) = (ἐκ τῆς λέξεως φρύδι), ἡ πρω-
τεύουσα τῆς Κάσου, ως ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς.

Toū γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας (σελ. 147 κέ.).

Δημοτικόν.

Στ. 13. Τὸς ἀποταχὺ=τὸ πρωΐ.—Πάρωρα=ἀργὰ (ἀφοῦ πε-
ράσῃ ἡ ὥρα).—Τὸ γιόμα=τὸ μεσημέρι.—Στ. 25. Βαργωμισμέ-
νος=δύναθυμος, στενοχωρημένος. — Στ. 33. Πιχάω=ἐπιχύνω,
ἐπιθέτω λάσπην, ἀμμοκονίαν ἢ ἀσθεστον.— Στ. 39. Τὸ καρυδ-
φυλλο=τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

Toū νεκροῦ ἀδελφοῦ (σελ. 149 κέ.).

Δημοτικόν.

Στ. 11. Τὸ κονάκι=λ. τουρκική, τὸ κατάλυμα.—Στ. 12. Ἀ-
πιλογοῦμαι=ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ.—Στ. 58. Ἀντιθαμα=μέ-
γα θαῦμα, θαῦμα θαυμάτων.— Στ. 71. Μπάλσαμος ἢ βαλσαμό-
χορτον είναι θοτάνη ἀρωματική καλλιεργουμένη εἰς τοὺς κή-
πους.—Καρυοφύλλι=δμοίως.

Τοῦ κολυμπητὴ (σελ. 152 κέ.).

Δημοτικά.

Σελ. 152, στ. 21. **Μίκων**= Ἀθηναῖος ζωγράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ ζωγράφου Ηελυγνώτου εἰς τὴν διακόσιμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως καὶ εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Ποικίλης Στοᾶς. Δυστυχῶς οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ διεσώθη.—Στ. 22. **Εὐφρόνιος**= περίφημος ἀγγειογράφος, ἀκμάσας περὶ τὸ 600 π. Χ., οὗτοις ἔχομεν ἀρκετὰ ἔργα. Τὸ πινάκιον, περὶ τοῦ ὄποιου γίνεται λόγος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, εὑρίσκεται εἰς τὸ Λούδρον, παριστάνει δὲ τὸν Θησέα ἐν τῷ δυθῷ τῆς θαλάσσης, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ δελφίνων καὶ ιστάμενον πρὸ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἡτις ἔτοιμάζεται νὰ τὸν στεφανώσῃ, ἐν φῇ ἡ Ἀθηνᾶ, δρθία εἰς τὸ μέσον, παρακολουθεῖ.—Σελ. 153, στ. 14. **Ἀρμονία** ἡτο ἡ σύζυγος τοῦ Κάδμου, δὲ δρμος, δστις ἐδωρήθη εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου της ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ἡτο ἔργον τοῦ Ἡφαίστου, ἡτο δὲ πρωρισμένος νὰ γίνεται ὀλέθριος εἰς τὸν κάτοχόν του, καὶ πολλὰς συμφορὰς ἔφερεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς κατόπιν λαβόντας αὐτόν.

Α' Στ. 1. Ὁ Κωσταντῆς τῶν ἀκριτικῶν ἀσμάτων δονομάζεται Κωνσταντῖνος δι μικρός, δι μικροκωνσταντῖνος.—Στ. 6. Ἰσως νὰ πρόκειται καὶ περὶ τοῦ Εὔξεινου.—Στ. 20. **Πλέχτηκες**= περιεπλέχθης, (παρεσύρθης ἀπὸ τὰς καυχησιολογίας σου). — Στ. 21. **Διμπλοτικα**= ἐπόθησα.—Στ. 23. Μὲ κρύσταλλα, μὲ φηφῆδας (ψηφοθετήματα), μὲ πολυτέμους λίθους.

Β' Στ. 2. **Ανθούς**= ἁνθη (ἀνθηροὺς νέους).—Στ. 4. Ἀλλαὶ παραλλαγαὶ ἀντὶ τοῦ γιοῦ τῆς χήρας ἔχουν γιὸ τοῦ Ῥήγα ἡ τοῦ Δούκα.—Στ. 7. Ἐν ἄλλῃ παραλλαγῇ δι στίχος ἔχει οὕτω: Τὰ ἐπουράνια ἀνοιχτὰ κι' ὁ λόγος ποὺ εἰπ' ἐγίνη». Ἀναφέρεται εἰς τὴν δοξασίαν, καθ' ἥν ἐκπληροῦται πᾶσα εὐχὴ ἡ κατάρρα, ἐὰν ἐκφωνηθῇ καθ' ἥν στιγμὴν ὁ οὐρανὸς εἰναι ἀνοικτός.—Στ. 7. **Πασουμάκια**= βελούδένιες χρυσοκέντητες παντόφλες.—Στ. 15. **Γονοκρατιέσαι**= ποῖοι εἰναι οἱ γονεῖς σου.—Στ. 13. **Δυμνιῶνας**= μεγάλη λίμνη.

Γ'. Στ. 9. **Ροϊδινή**= δοδιγή.—Στ. 11. **Θιαμαίνεται**= θαυμάζει.—Στ. 16. **Ἀντάρα** καὶ κατακνίᾳ (συνώνυμα)= ὅμιχλη.—Στ. 18. **Βουλλωτήρει**= ἡ σφραγίς. - Στ. 23. **Χαλεύω**= ζητῶ, φάγω.

“Ο βουτηχτής (σελ. 156 κέ.).

Φρειδ. Σίλλερ.

Στροφὴ 1. **Σκουτάριος**=δ φέρων τὴν ἀσπίδα τοῦ ἱππότου, ὥπασπιστής, ἀκόλουθος.—^o**Η ἔσυφιστρα**=δ στρόβιλος, ἡ δινη τῶν ὑδάτων, δρόσου λαζας, δπως λέγεται ἀλλοῦ.—Στρ. 5. **Τὸ γέρμα**=ἡ κατωφέρεια.—Στρ. 6. ^o**Η σιαλ**=ἡ φωτιά.—Στρ. 7. **Λουφάξω**=ἡ συχάζω.—Στρ. 8. ^o**Η στροφὴ**=ἡ δινη.—Στρ. 11. **Μὲ φοπὴ**=έννοει μὲ ταχύτητα, γοργά.—^o**Αντάρα(ἡ)**=κυρίως ἡ ὄμικλη. Ἐπειτα, θόρυβος, ταραχή.—Στρ. 15. **Ποὺ πλήθιο νερονάει κρασὶ**=έννοειται ἡ κόρη γεμίζει τὸ ποτήριο μὲ λάμπον κρασὶ ἔως ἐπάνω καὶ τὸ προσφέρει ἔτσι εἰς τὸν νέον.—Στρ. 18. **Γλυπῶ**=γλυτώνω.—Στρ. 19. ^o**Ος εῖχα**=διότι εἶχα.—^o**Ακοπη**=ἀδιάκοπη, διαρκής.—**Δρακώνια**=δράκοντες.—^o**Ασκάλαβοι**=σαλαμάνδρες, εἰδος μικροῦ ἀμφιβίου, ἐκ τοῦ εἶδους τῶν σαυρῶν, φαρμακεροῦ.—Στρ. 20. ^o**Ρινα**=εἰδος ἵχθυος.—**Σφύραινα**(ἡ)=ὅμοιως.—^o**Ο πόρφυρας**=εἰδος καρχαρίου.—Στρ. 21. ^o**Ησκιαστρα**=οἱ ἥσκιοι, τὰ τέρατα, τὰ τερατώδη ὄντα.—Στρ. 23. **Πετράδι ἀκριβὸ**=έννοητέον δαχτυλίδι.—Στρ. 26. ^o**Αχνὴ**=ώχρα.—^o**Η ειδὴ**=τὸ πρόσωπόν της, ἡ μορφὴ της.

Πανικδς (σελ. 163).

Ιωάν. Γρυπάρη.

Ξεπνοῦσμένο=ποὺ ἔχει χάσει τὴν δύναμίν του, τὴν πνοήν του.—**Λάγιος**=μαῦρος.—^o**Ροβολῶ**=τρέχω πρὸς τὰ κάτω μὲ δρμῆν.

Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου (σελ. 164 κέ.). Στεφάνου Λάφνη.

Στροφὴ 2. ^o**Η μπαταρία**=ἡ σειρὰ τῶν φύτων τοῦ προσκηνίου, ἀτινα ἀνάπτουν συνήθως διὰ μιᾶς δλα μαζί, μὲ μίαν στροφὴν τοῦ ἡλεκτρικοῦ.—**Τῆς πρόσας**=τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ δραματιλῶν ἔργων.—Στρ. 4. **Φόνιο**=τὸ βάθος τῆς σκηνῆς.—**Μοῦτες**=σιωπηλατ, ἀφωνοι μιμικαὶ κινήσεις.—Στρ. 5. ^o**Ρεξισὲρ**=δ σκηνοθέτης. Οὗτοι εἰναι συγήθως νευρικοὶ καὶ ἀπότομοι ώς ἐκ τοῦ δυσκόλου ἔργου των.—Στρ. 7. **Ποτ γᾶς ολπ.**=ἴδε Σοφοκλέους Οἰδίποδα τύραννον, στ. 1308 κέ.—Στρ. 8. **Χάμλετ** ἢ ^o**Αμλέτος**=δ ἥρως τοῦ ὁμιλούμου ἔργου τοῦ Σαΐξηρη Δανὸς ἥγεμονόπατες.—^o**Οσβαλτ**=δ ἥρως τῶν Βρυκολάκων τοῦ ^oΙψεν, ὁ δποῖος εἰς τὸ

τέλος τρελλαίνεται, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα του νὰ τοῦ δώσῃ τὸν γῆλο.—Στρ. 9. **Σβάρτες**=ὁ γῆρως τῆς Τιμῆς τοῦ Σούντερμαν. Εἶναι γηραιός ἀπόστρατος. Κάποιος τοῦ προσέβαλε τὴν τιμήν· ἐπειδὴ κανεὶς ἀπὸ τοὺς λῖθικούς του δὲν θέλει νὰ τὸν ἐκδικήσῃ, προχωρεῖ καὶ παίρνει μόνος του ἔνα πιστόλι ἀπὸ τὴν παλαιὰν ὄπλοιςή την του· ἀλλ᾽ εἶναι ὑπέργηρος· τὰ πόδια του κλονίζονται, τὰ χέρια του τρέμουν, τὸ πιστόλι πέφτει.—Ο **Συρανὸς** εἶναι ὁ γῆρως τοῦ δμωνύμου δράματος τοῦ Ἐδμόνδου Ροστάν, ὁ διαρκῶς μὲ στέρχους σκώπτων τοὺς ἄλλους.—**Τρειστάνος** καὶ **Ιξόλδη**=παλαιὸς μεσαιωνικὸς θρύλος ἀγάπης μεταξὺ τῶν δύο νέων, τὸν διοτον ἔλαβεν ὡς ὑπόθεσιν μιᾶς λυρικῆς τραγῳδίας του δι Βάγνερ.—**Μπρισαντὼ** εἶναι ὁ γῆρως τοῦ δμωνύμου ἔργου του Ἰουλίου Κλαρετῆ. Εἶναι παλαιὸς ἡγοοίς, διτις εἰχε καταγάγει ἄλλοτε θριάμβους· ἀλλὰ τώρα παρήκμασε λόγῳ τοῦ γήρατος, ἔχει κάμει ἔνα πρόχειρον θιασὸν καὶ γυρίζει εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἔκει τὸ κοινὸν τὸν διαρύνεται, ἔχει δάλει εἰς τὴν πλατεῖαν ἐγκαθέτους, καὶ διταν ὁ θιασάρχης παραπονεμένος ἀπειλεῖ δῆθεν διτι θὰ φύγῃ καὶ θ' ἀφήσῃ χωρὶς θέατρον τὴν μικρὰν πόλιν, αὐτοὶ φωνάζουν: «Μή φύγῃς! μὴ φύγῃς! Μπρισαντώ!» Τὸ κοινὸν τότε παρασύρεται καὶ ὑπερθεματίζει. Τέλος, ἔνα δράδυ, δ Μπρ. πεθαίνει σιγά σιγὰ ἐπὶ σκηνῆς ἀπὸ ἐξάντλησιν τῆς καρδίας, ἐνῷ τὸ κοινόν, νομίζον διτι παριστάνει, χειροκροτεῖ διὰ τὴν φυσικότητα του θανάτου.—Στρ. 11. **Τὰ καμαρίνια** εἶναι μικρὰ καὶ πολὺ στενόχωρα.—Στρ. 12. **Πόξα**=ύφος σοδικοφανές, ἀκατάδεκτον.—Στρ. 14. **Τουρνὲ**=ἡ περιοδεία ἐνὸς θιάσου.—Στρ. 16. **Φινάλε** ἡ τελευταία σκηνή, ἐνταῦθα ὥρατον κλείσιμον ἔργου, τὸ διοτον προκαλεῖ παταγώδη τὰ χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν.

Πατερίδες (σελ. 167 κέ.).

Κωστή Παλαμᾶ.

“Η σειρὰ αὕτη τῶν σονέττων του Παλαμᾶ, μολονότι γραφεῖται ἀπὸ του 1895, εἶναι χαρακτηριστικὴ του ἔργου του ποιητοῦ. Διότι δεικνύει ποτοις ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ κόσμοι («πατρίδες»), ἀπὸ τοὺς διοίους καὶ ἡντλησε τὰς ἐμπνεύσεις του, καὶ συγχρόνως τί περιέλαβε μέσα εἰς τὴν ποίησίν του.

Τὸ πρῶτον σονέτο ἀναφέρεται εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου ἐγενήθη ὁ ποιητής, τὸ δεύτερον εἰς τὸ Μεσολόγγι, δημεγάλωσε. Σονέτο 4ον. **Μὲ νέα φωνὴ** ἐλληνίδα=ἴδε τὴν βιογραφίαν

τοῦ Πολυλᾶ.—**Ο Δημόδοκος** = ἵδε τὴν διογραφίαν τοῦ Μαρκοῦ.—**Η Κέρκυρα** δύναται νὰ θεωρηθῇ ώς ἡ κοιτὶς τῆς ἀναγενήσεως τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Σονέττο 5ον. **Δάφνις καὶ Χιόνη** εἰναι οἱ γῆραες ὥραίου διμωγύμου ποιμενικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Λόγγου (τοῦ Δ' μ. Χ. αἰώνος), οἵτινες, δοσκοὶ δύντες, ἀγαπῶνται καὶ ἐν τέλει νυμφεύονται.—**Πανσέληνος** = δ περίφημος ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει ζωγράφος.

Σονέττο 6ον. **Μπουγαρένι** (τὸ) = τὸ ἄλλως λεγόμενον φούλι, τὸ ὥραίοτατον ἀνθος τῆς Ζακύνθου καὶ δλητικῆς Ἐπιτανήσου.

Σονέττο 7ον. **Τοπάζι** = λίθος πολύτιμος, συνήθως κιτρινόλευκος ἢ μελιτόχρους.

Σονέττο 8ον. **Απόκοτος** = τολμηρός, θρασύς.

Σονέττο 10ον. **Αμάξι** = ἡ Μεγάλη Ἀρκτος.

Βερενίκη = βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, ἡτις εἶχε λαμπρὰν κόμην. Διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ ὁ ἀστρογόμος Κόνων ὠνόμασε Βερενίκης πλοκάμους ἢ κόμην τὸν οὕτω μέχρι σήμερον καλούμενον ἀστερισμὸν μεταξὺ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Βοώτου.

Βράδυ σ' ἔνα χωριό. (σ. 173—4)

Δάμπρου Πορφύρα.

Στροφὴ 1. **Αχνδ** = θαμβόν.—Στρ. 2. Τὰ στενορρούμια = οἱ στενοὶ δρόμοι.—**Δράνες** = σκιάδες ἀπὸ ἀναρριχώμενα φυτὰ (ἀγιόκλημα, κληματαριές, περιπλοκάδες).

Κανάνια ἢ νανουρίσματα (σελ. 179 κέ).

Δημώδη τῆς Καρπάθου.

“Ολα τὰ παρατιθέμενα καρπαθιακὰ ἄσματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Μ. Μιχαηλίδου Νουάρου *Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου* (*Αθῆναι, 1928*).

A'. Στ. 4. **Λουάρι** = τὸ λογάρι, ὁ θησαυρός.—Στ. 5. **Σεράγια** = παλάτια.—Στ. 9. **Τὰ σσωκουματορρούδια** = ἐσώκουμικα (ἴσως ἐκ τοῦ ἔσω + κόμη) λέγονται ἐν Καρπάθῳ οἱ ἄκροι κλάδοι τῶν δένδρων, οἱ συγκλίνοντες ἔσω πρὸς τὸν κερμόν. Τὸ ἄλλο συνθετικὸν εἰναι ἡ λ. ὀρούδια = αἱ οὐραί, τὰ τελευταῖα ἄκρα.

B'. Στ. 1. **Διασματάρρης** = δ ἔχων καλὸν διώμα, παράστημα καιμαρωτός.—Στίχος 4. **Νὰ διαρμιστῇ** = νὰ συγυρισθῇς.—**Άλεξ.** Γ. Σπορά Νεοελλ., ‘Ιαννινάπιατας’ Γυμν. Ἑκδ. 2' 1938 23

Στ. 6. **Δρέμει=τρέχει** (ἐκ τοῦ ἔδραμον ἔγινε ἔνεστῶς δρέμω).—
Στ. 9. **Τὸ πέργερο=τὸ περίγυρο**, ὁ περίβολος (τοῦ ναοῦ εἰδικῶς).—
Στ. 11. **Ο ἀκράνης=δ σύντροφος**, ὁ συμπολεμιστής.—Στ. 12.
Κεφαλαιωμένος=νὰ ἔξελθῃς τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς, πρῶτος.—
Στ. 17. **Ρεπαντιά,=τὰ ῥιπίδια.**—Νὰ σὲ **παρακρα(τ)οῦσι=νὰ σὲ** διπόδαστάζουν, νὰ σὲ συνοδεύουν.—Στ. 18. Νὰ σου κάμνουν
ἀέρα μὲ (ῥιπίδια ἀπὸ) φτερά.

Γ'. Στ. 6. **Μ·σκοπιπερίζω=δταν** βγαίνῃ τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸ λουτρόν, τὸ ράντιζουν μὲ ἀρωματικήν τινα σκόνην, συνήθως μόσχον.—**Ακνᾶτος=ἄκματος**, αγνός.—Στ. 7. **Συνευλειῶ=τυλίγω**—Στ. 7. **Τὸ βλαντὶ** ἡ βλαττὴ εἶναι πολύτιμον πορφυροῦ διακοσμητικὸν ὄφασμα.—**Γδ ψεσβέρι=ἄλλο πολύτιμον ὄφασμα.**—**Ξομπλιαστὸ=πεποικιλμένον.**—Στ. 8. **Τὴ γιαμαντοστεμένη** στέμμα, ἐκ τοῦ στέιω=δ στύλος. Εἰς τὴν Ἐλυμπὸν, βορειοτάτην κώμην τῆς Καρπάθου, ἀπὸ τὴν δροῖσαν προέρχεται τὸ νανούρισμα, στήνουν στύλους, καὶ γύρω κρεμοῦν ὑφάσματα πολύτιμα, κάτω ἐν δὲ διζουν τὸ παιδὶ καὶ τὸ κουνοῦν. "Αρα στὴν τέντα σου, τῆς δροῖσας οἱ στύλοι εἶναι κεκοσμημένοι μὲ διαμάντια.—Στ. 9. **Χρουσομοιρασμένη=τὰ διπὸ τῆς Μοίρας** δοθέντα εἰς σὲ δῶρα εἶναι χρυσᾶ.—Στ. 12. **Μὲ τὰ ὑπνοψικέματα=μὲ τὴν συνοδείαν** (=τὸ φίκι, ἐκ τοῦ λατιν. obsequium) τῶν τραγουδιῶν ποὺ φέρουν εἰς τὸν ὅπνον.—**Μὲ τὰ ὑπνοκανάκια=μὲ τὰ χαϊδέματα** (τὰ ἐγκώμια, τὰ νανούρισματα) ποὺ δόηγοῦν εἰς τὸν ὅπνον.—Στ. 16. **Η ἐντολὴ=τὸ φύσημα.**—Τὸ νανούρισμα, καθὼς δεικνύουν μερικαὶ λέξεις καὶ φράσεις, ἔχει διαχντινὴν τὴν προέλευσιν.

Δ'. Στ. 1. **Μελιτοξυντοῦσα=ἡτις ἔξυπνῃ καὶ τὸ ἔξπνημά της διαχέει μέλι** (=εὐφροσύνην).—Στ. 3. **Στασιοῦ=**Αναστασίου.—Στ. 5. **Κοντυλοσυρμένο=τοῦ δροῖσου τὰ δάκτυλα εἶναι μακρουλὰ καὶ λεπτὰ σὰν κονδύλια** (κονδύλι λέγεται καὶ ἡ καλάμη τοῦ σιταριοῦ, ἡτις εἶναι λεπτή, μακρουλὴ καὶ ἀσπρη).—Στ. 6. **Μαργάνω=παγώνω.**—Στ. 7. **Μεριζανόχειλη=τὸ μερτζάνι εἶναι ὀρυκτὸν ἔρυθρον χρώματος, τοῦ ὁποίου κόκκους χρησιμοποιεῖσθαι αἱ γυναῖκες εἰς περιδέραια.—Στ. 9. **Ἀργοποϊστάες=ἀργά,** δραδέως ποδίζουν, ἀρα ἀντέχουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς τρικυμίας, εἶναι δεινοὶ θαλασσομάχοι.**

‘Ο Χάρος καὶ ἡ ἔσανθὴ κόσμη (σ. 180—1).

Δημῶδες τῆς Καρπάθου.

Στ. 1. *Πλατὺ*=ἡ Πλατεῖα.—*Φόρος*=ἡ Ἀγορά.—Στ. 3. *Βάλλει*=κτίζει δηλαδή.—Τὰ τοιχιά=τούς τοίχους.—Εἰς τὰ ναυτούνια=εἰς τὰς γωνίας.—Στ. 6. Ἐλλὰ τοῦ λείπουν καὶ ἄλλα φυτὰ διὰ νὰ συμπληρώσῃ, ν' ἀποτελειώσῃ τὸ φύτευμα.—Στ. 8. *Ἀνησυλάτης*=ἀναδολιάζει=ἀναβάλνει τὸν ἀνήφορον.—Στ. 9. *Ἀθλοκαρποστεμένα*=(τὸ δέντρο «ἔστεσε», γη «δὲ στέκει» καρπό)=τῶν ὁποίων οἱ ἀγιοὶ καὶ οἱ καρποὶ παραμένουν σταθεροί, δὲν πέφτουν ἀρα μὲ δύναμιν, θαλερά, ἀκμαῖα, ὥστε νὰ συγκρατοῦν τούς καρπούς.—Στ. 10. *Ἀξιαργητοῦ*=ἐπίτηδες.—Στ. 11. *Ἐρημος*=σκοτεινόν, θλιβερόν.—Στ. 13. *Ἀποδιαστικὲς* (=ἐκ τοῦ ἀποδιαβάζω=περιδιαβάζω)=δόλτες.—*Ἀπούρδια*=ἄπογυρόδια =γύρους, κύκλους μὲ σκοπὸν ἐνέδρας, ώς ὁ κυνηγός.—Στ. 14. *Ἀπειτις*=δτε, ἀφοῦ.—*Ἐπονάλωσε*=ἐστράφη (ἐπάνω εἰς μίαν στροφήν).—Σκιαναρίζομαι=τρομάζω.—Στ. 17. *Πολυμπλίσημεν* =ἐπόθησεν διπερβολικά.—Στ. 23. *Διαμένη*=διλιγωμένη=λιποθυμισμένη.—Στ. 24. *Καννι* (τὸ =μικρὸν μακρουλὸν δοχείον, λήκυθος, εἰς τὸ δόποιον βάζουν συνήθως ῥεδόσταμα καὶ χρησιμοποιοῦν εἰς ἐπισήμους συνήθως περιστάσεις, ώς π.χ. διὰ νὰ δάνουν νεονύμφους, τὸν Ἐπιτάφιον, κτλ).—Στ. 27. *Ἀπισσο*=(τὸ α ἐπιτατικὸν)=μαυρό σὰν πίσσα.—Στ. 28. *Μμ*=ἄμε=ἄλλα.—Στ. 29. *Αουραρπᾶ*=ἄγριοκαρπάζει.—Στ. 30. *Ἀποσώνυνει*=τελειώνει τὴν πορείαν του, φθάνει.—Στ. 31. *Σεῖδν δχὸ*=στὴ σειρά.

Μοιρολόγιο τῆς Σταυρώσεως (σελ. 182).

Δημῶδες τῆς Καρπάθου.

Τὸ μοιρολόγιο ψάλλεται τὴν μεγάλην Παρασκείην. Ἐνῷ τὰ κορίτσια στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς (εἰς τὴν Κάρπαθον περιάγουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ πρωῒ τοῦ Σαββάτου), μαζεύονται εἰς τὸ «πέργερο» (=ιὸν περβολῶν) τῆς ἐκκλησίας δλοι, ὅσοι ἔχουν προσφάτους νεκρούς, καὶ τούς κλαίουν, συγχρόνως δὲ μοιρολογοῦν καὶ τὸν Ἰησοῦν.

Στ. 3. *Στρειντῖα*=τραχεῖα, διάτορος.—Στ. 4. *Σῶσε*=φτάξε, τρέξε.—*Μεσάσα*=ἐπιασαν.—Στ. 8. *Οι σιράτες*=καὶ δρόμος, τὰ δένδρα, αὐτὰ τὰ ἄψυχα συνηκολούθουν.—Στ. 9. *Ἀστοιβθὲς*=εἰδος ἀκάνθης.—Στ. 12. *Ἐποσώσασι*=ἔφθασαν.—Στ. 18. *Ἀποτεσδωμένο*=τὸν ώς κηρίον κίτρινον.—Στ. 25—27. Ποτος λέγει αὐτοὺς τοὺς στίχους;—Στ. 26. *Τσαλ δίξε*=σκόρπιτε γύρω σου.

Περὶ τῆς ξενιτείας (σ. 185 κέ.).

Ἄγνωστου ποιητοῦ.

Στ. 3. *Καταλόγιν*=παράπονον.—Στ. 6. *Διαβάζουν*=περνοῦν.—Στ. 19. *Δαιμὸν*=μικρόν τι, δύλιγον.—Στ. 26. *Πλαντοῦσιν* (ἐκ διορφώσεως Στ. Ξανθούδιδου)=πνίγουν.—Στ. 32. *Ἀγαλιάζεται* (όμι.)=καθηγυχάζει (ἀγάλια=σιγανά, ἀγαλοσύνη=γαλήνη).—Στ. 34, *Ἀπέσω*=ἔσω, μέσα.—Στ. 35. *Συντυχαῖνει*=λέγει.

Στ. 355. *Ἐβυθίσθη* (ἐκ διορθ. Στ. Ξανθούδιδου)=κατεφέρθη εἰς βύπνον (βύθος), ἐσκοτίσθη, ἐναρκώθη.—Στ. 360. *Πιετάνιν*=τὸ γράμμα.—Οἱ στ. 361—2 ἐκ διορθ. Ἰ. Καλιτσουνάκη.—Στ. 366. *Νὰ ποίησῃ*=νὰ ποιήσῃ, νὰ κάμη.—Στ. 385. *Ἐσπούδασεν*=ἔτρεξεν.—Στ. 414. *Ἐποῖηε*=ἔκαμε.—Στ. 436. *Κομπώνει*=ἀπατᾷ.

Θούραιος (σελ. 190 κέ.).

Ρήγα Βελεστινλῆ.

Στ. 51. *Οφφικιάλος*=ἔχων ὄφφίκιον, δηλαδὴ ἀξίωμα.—Στ. 59. *Πασβαντζόγλου* ἡ *Πασβάνογλου*, δγνωστὸς ἐκ τῆς ιστορίας πασᾶς τοῦ Βιδιγίου, τοῦ δποίου εἰχε σώσει ὁ Ρήγας τὴν ζωήν, ὅτε ἦτο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Μαυρογένους.—Στ. 63. *Σιλλιστρα* κλπ.=αἱ γνωσταὶ παρὰ τὸν Δούναβιν πόλεις τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ Ρουμανίας.—Στ. 73. *Καπλάνι*=λ. τουρκικὴ σημαίνουσα τὴν πάρδαλιν· παρ’ ἥμιτν καλεῖται οὕτω ἡ τίγρις.—Στ. 83. *Μισιρεὶ* (τὸ)=ἡ Αἴγυπτος.—*Ασλάνια*=λ. τουρκικὴ=οἱ λέοντες.—Στ. 93. *Γκιρτζαλῆς*=(λ. βουλγαρικὴ=παλικαρᾶς). Ἡτο φοερὸς λήσταρχος, δστις ἔδρα τότε εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν.

Τὰ νησιὰ τῆς Ελλάδος (σελ. 193 κέ.).

Βύρωνος.

Στροφὴ 2. *Ἡ Μοῦσα τῆς Χίου*=ὁ Ὁμηρος.—*Ἡ λύρα τῆς Τέω*=δ Ἀνακρέων, δστις ἐκεῖθεν κατήγετο.—*Δοξαρίσματα*=(ἀπὸ τὴν λ. δοξάρι=τόξον τῆς λύρας, τοῦ διολίσου)· δ μεταφραστὴς ἐννοεῖ ποιήματα, προϊόντα (ἀσματα) τῆς λύρας.—*Μανάδων νῆσοι*=αἱ πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους νῆσοι, πιθαγῶς αἱ σημεριναὶ Κανάριαι.—Στρ. 10. *Πυρρίχιος δεκχησις*=χορὸς πολεμικὸς τῶν ἀρχαίων ἐν δπλοίς.—*Πυρρίχιος φάλαγξ*=δηλαδὴ ἡ Μακεδονικὴ.—Στρ. 11. *Πολυκράτης*=δγνωστὸς τύραννος τῆς Σάμου, εἰς τὴν αδελήν τοῦ δποίου προσκληθεὶς παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Π., δ Ἀνακρέων.—

Πατριῶτες—δηλ. συμπατριώται, δχι: ξένοι.—Στροφή 16. Πιστή μετάφρασις τῆς στροφῆς ταύτης: «Φέρετέ με στὸ μαρμάρινο κρημνὸ τοῦ Σουνίου! Μονάχος ἔκει, χωρὶς μάρτυρας ἄλλους, θὰ ἔγωσθε τοὺς στεναγμούς μου μὲ τὸν ῥόχθον τῶν κυμάτων. Ἐκεῖ ἀφῆστέ με σὰν κύκνος νὰ τραγουδήσω γιὰ τελευταία φορὰ καὶ νὰ πεθάνω. Σκλάδων γῇ δὲν θέλω νάγαι ἢ πατρίδα μου ποτέ! Σιάστε τοῦτο τὸ ποτήρι τὸ γεμάτο μὲ σαμιώτικο κρασί!». Διὰ τοὺς πρώτους στίχους ὁ Βύρων παραπέμπει εἰς τὸν Αἴαντα τοῦ Σοφοκλέους, στ. 1217 κέ.

Tὸ Υδραιόπουλο (σελ. 197).

Γουλ. Μύλλερ.

Στ. 10. **Μπουρίνι** (τὸ)=ἰσχυρὸς ἀπρόσοπτος ἄνεμος, αἰφνιδία καταιγίς.—Τὰ κοτρώνια=τὰς ὑφάλους.—Στ. 20. **Καλάθι**=ἡ κόφα=τὸ θωράκιον τοῦ ἵστοος, σανίδωμα, εὐθύγραμμον μὲν ἐκ τῆς πρύμνης, ἡμικυκλικὸν δὲ ἐκ τῆς πρώτας, τὸ διποίον χρησιμεύει διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ «τσιμπουκιοῦ» (τοῦ δευτέρου πρὸς τὰ ἄνω τμήματος τοῦ ἵστοος) καὶ ώς σταθμὸς τῶν θωρακιτῶν ναυτῶν (τῶν «γαμπιέρων»).

Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα (σελ. 199—200).

Διον. Σολωμοῦ.

Μαζὶ μὲ τὰ ἐν τῇ ἔκδόσει τοῦ Πολυλᾶ περιληφθέντα ἐν ἴταλικῇ γλώσσῃ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ περιλαμβάνονται καὶ τέσσαρα πεζὰ σχεδιάσματα, ἐκ τῶν δποίων πρῶτον εἰναι τὸ παρόν. Ὁ ποιητὴς ἐσκόπευε, σημειώνει ὁ Πολυλᾶς, νὰ τὰ στιχουργήσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· οἱ φίλοι του δὲ είχον ἀκούσει ἡδη ἀπὸ τὸ στόμα του τὸν (ἀφεθέντα φυσικὰ ἀμετάβλητον ἀπὸ τὸν Καλοσγυμρον) τρίτον ἐν τῇ μεταφράσει στίχον.

Tὸ τραγούδι τῶν προσφύγων (σελ. 201 κέ.).

Κωστῆς Παλαμᾶ.

Στροφὴ 3. **Κουφάρια**=τὰ πτώματα.—Στρ. 7. **Ηράκλειτος**=ὁ Ἐφέσιος, δστις ἥκμασε περὶ τὸ 500 π. Χ., ἐθεωρεῖτο δὲ ώς εἰς ἐκ τῶν βαθυγουστάτων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ πάντα κατ' αὐτὸν εὑρίσκονται εἰς αἰωνίαν ῥοήν, εἰς δέναον κληνησιν καὶ ἀλλαγήν.—Στρ. 16. **Ξεκληριά**=ἡ ἔξοντωσις, ἡ τελεία καταστροφῆ.

Oι τάφοι (σελ. 208-9).

G. Aðáva.

Στρ. 2. Δομέστικος=ξέιωμα παρά τοις διοίκησεις, κυρίως στρατιωτικόν. Ός δομέστικοι φέρονται συνήθως οι ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν ὁμάδων, ἐπειτα δῆμως καὶ οἱ ποιοῖστά μενοὶ διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ αὐλικῶν διηρεσιῶν. Ούτω π. χ. ὑπάρχει δ. τῶν σχολῶν (=στρατ. ταγμάτων=δ ἀρχιστράτηγος κατὰ τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεγάλας ἐκστρατείας), δ μέγας δ. τῆς Ἀνατολῆς, δ μέγας δ. τῆς Δύσεως, ὁ δ. χώρας ἢ πόλεως, ὁ δ. τῆς τραπέζης (=δ ἐπιτετραμμένος τὴν παρασκευὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν συμποσίων), κτλ.—**Μάγιστρος**=ἡτο τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ διοίκησει πολιτείᾳ ἀξέιωμα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Μ. ἡτο εἰς, δ «ἡγεμὼν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων καὶ ἡγούμενος τῶν φρουρούντων τὸν διασιλέα στρατοπέδων». Κατόπιν δῆμως ἀπέδιλε τὰς ἰδιότητας ταύτας καὶ παρέμεινε ἡ λ. ὡς ἀπλοῦς τίτλος, συνδυαζόμενος πάντοτε μὲ ἄλλα ἀνώτατα ἀξέιώματα τοῦ κράτους (π. χ. μάγιστρος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου, μάγιστρος καὶ στρατηγὸς Ἀρμενίων), ἀποδιδῶν δῆμως εἰς τὸν κατέχοντα τὴν πρώτην ἐν τῇ αὐλικῇ ἔθιμοταξίᾳ θέσιν.—**Στρ. 3. Ἐλβανλάρ**=χωρίον μεταξὺ Οὐσάκ καὶ Φιλαδελφείας ἐπὶ τῆς ἐκ Σιύρνης πρὸς Ἀφιδὸν Καραχισάρ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, κοντά εἰς σπουδαιοτάτην διμώνυμον γέφυραν. Κατελήγει οὖτος ἀπὸ τὸν ἄλλ. στρατὸν τὴν 23ην Ιουνίου 1920. Οἱ Τούρκοι ἀπεπειράθησαν ἐπανειλημμένως νὰ τὸ ἀνακαταλάβουν, τῷ διεπιδρομῆς ν ἀνατινάξουν τὴν σιδηροδρ. γέφυραν, ἀλλὰ ματαίως, μέχρι τῆς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 καταστροφῆς.

¹ Απὸ ἔνα φύλλου τοῦ *Paoμιοῦ* (σελ. 216 κέ.).

Γ. Σουρῆ.

‘Ο ποιητής ἐσατίριε κάθε Σάββατον μὲ τοὺς δύο γῆρας τοῦ «Ρωμιοῦ» του, τὸν Φασουλῆν, δστις ἀντεπροσώπευε τὸν Ἰδιοντὸν Σουρῆν, καὶ τὸν Περικλέτον, τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἑδομάδος.—Τηγήρχε τότε ἐν Ἀθήναις σωματεῖον καλούμενον Φίλιππος Κοινωνία, ήτις, ἐνῷ δὲν ὑπήρχε κατάλληλος ἐπιόδρομος, ἐπέμεινε κοι ἐτέλεσε προχείρως ἀγῶνας εἰς τὸν Ποδονίφτην, ἔσχογὴν τῶν Ἀθηγῶν.—Σελ. 217, στ. 7. *Μεταλλευμάτων* δύπον· κατὰ τὰς προηγουμένας ἑδομάδας πολλαὶ καταχρήσεις είχον καταγελθῆ διὰ δηλώσεις μεταλλείων.—Σελ. 218, στ. 3. *Τραμβάν*· ἵπποι ἔσυρον τότε τὰ ἐν Ἀθήναις προχείρως

μικρὰ δχήματα.—Στ. 10. *Βιζαβὶ*=ἡσαν μικρὰ δχήματα, εἰς τὰ δόποια εἰσήρχοντο ἀντὶ 10 λεπτῶν ἔκαστος τέσσαρες, καθήμενοι ἀνὰ δύο βιζαδῖ, δηλ. δ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου.—Στ. 21. **Αμέσως φέρτε κλπ.*=ό ποιητὴς παρφεῖ τὴν Φυγὴν τοῦ Βαλαωρίτου.—Σελ. 219, στ. 9. *Φεομάρισε=ἀνίχνευσε*, ἐμυρίσθη. Κυρίως λέγεται περὶ τῶν σκόλων τοῦ κυνηγίου.—Στ. 13. *Λονσάν=περιφημος* διὰ τοὺς ἀγώνας του ἵπποδρομος παρὰ τοὺς Παρισίους.—Στ. 20. *Τῆς Μαρτινίκας ἔκρηξις*=σεισμὸς φοβερὸς εἰχε τότε πρό τινος καταστρέψει τελείως τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης πόλιν “Αγιον Πέτρον.—Στ. 25. *Στέλλα κτλ.=δνόματα ἱππων*.

Σελ. 220, στ. 32. *Καπιτσίνης κτλ.=δνόματα ἀξιωματικῶν ἵππεων*.

Σελ. 221, στ. 7. *Τὸ χνότο=ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος*.

Σελ. 222, στ. 33. *Παρλαπίπας=ό πολλὰ καὶ ἀκριτα λέγων.*

‘*Η εὔμορφη βοσκοπούλα* (σελ. 224 κέ).

‘*Αγνώστου ποιητοῦ.*

Στ. 10 τῆς εἰσαγωγῆς. *Κονιὰ=παρὰ τῷ τυπογράφῳ Α.Π.*—Στ. 2. ‘*Η ταχινὴ=ἡ πρωία*.—Στ. 338. ‘*Αναμουσθώνω=λερώνω, ρυπαίνω*.—Στ. 341. *Τὸ χαράνι=βράχος, μεγάλη πέτρα*.—Στ. 342. *Ξανολγω=δλέπω*.—Στ. 348. ‘*Αφουκροῦμαι=ἀκροδιμαι*.—Στ. 350. ‘*Αιτιμάζει=καταράται*.—Στ. 354. ‘*Η ἀπαντοχὴ=ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπίς*.—‘*Αφτω=ἀνάπτω*.—Στ. 369. ‘*Ἐξυπνᾶτο*=γραπτέον μᾶλλον (κατ’ εἰκασίαν Μιχ. Δαφέρμου) ἔξυπνᾶτο=κατετρόμαζεν.—Στ. 371. Καὶ δὲ μὲν πρὸς τὸ ἔνα μέρος, δὲ δὲ πρὸς τὸ ἄλλο, προσεπάθει, κτλ.—Στ. 374. *Εἶντα=ἔρωτ. ἀντων.=τί εἰναι ταῦτα, τί.*—Στ. 378. ‘*Αναθιβάνω=λέγω, διηγοῦμαι*.—Στ. 386. *Διωματάρης=ό ἔχων καλὸν διώμα,* δηλ. παράστημα· κομψός, χαριτωμένος.—Στ. 393. Πὲς τοῦ βοσκοῦ τὴν αἰτίαν, δι’ ἣν οὗτος ἔχασε τὴν βοσκοπούλα, δταν αὕτη εἰδε κτλ.—Στ. 395. *Ζιμιδ=εὐθύς, ἀμέσως*.—Στ. 397. *Τὸ σουσούμι=τὸ σημάδι, τὸ γνώρισμα.*

‘*Ο *Ωκεανὸς* (σελ. 228 κέ.).

‘*Ανδρέου Κάλβου.*

Στροφὴ 2. *Τὰ ἔμβολια=ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ δίκτυα*· ἐνταῦθα μεταφορικῶς οἱ ἔλαφοι πέπλοι τοῦ πένθους.—Στροφ. 8. ‘*Ἐξανολγει=διακρίνει, διέπει*.—Στρ. 17. *Τείμοσρφος=Ἡ*

Ἐκάτη γένεται τῷ Ὀλύμπῳ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν Σελήνην, ἐν τῇ γῇ πρὸς τὴν Ἀρτεμιν καὶ ἐν τῷ Ἀδη πρὸς τὴν Περσεφόνην, διὸ καὶ εἰκονίζετο πολλάκις μὲν τρεῖς κεφαλάς.—Στρ. 19. Κλειτὰ=πε-
φημισμένα.—Στρ. 26. Ἀδράχτι=ἡ ἀτρακτος. Ἐνταῦθα νοοῦν-
ται μεταφορικῶς οἱ ἀντέννες τῶν πλοίων.

“Υμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν (σελ. 234 κέ.).

Δ. Σολωμοῦ.

Σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ :

1) Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων . . . 2) Ἀρματώθηκαν τότε
ὅλοι ἀπὸ δεκατέσσερους χρόνους καὶ ἀπάνου.

3) Ἡ περιτειχισμένη Τριπολιτσά δὲν ἔχει κάστρον, καὶ εἰς τὸν
τόπον τοῦ κάστρου, ἐννοεῖ διποιητῆς τὴν μεγάλη Τάπια τῆς πόλης.

4) Ἀγκαλὰ καὶ ἡτον ἡμέρα, ὅταν ἐπάρθηκεν ἡ Τριπολιτσά,
διποιητῆς ἀκολούθησε τὴν κοινὴν φήμην, διοὐ τότε ἐσκορπί-
στηκεν, ὅτι τὸ πάρσιμό της ἐσυνέθηκε τρεῖς ὥρες ἔπειτα ἀπὸ τὰ
μεσάνυκτα.

5) Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ φεγγάρι εὑρίσκεται τυπωμένον εἰς
τέσσερις τούρκικες σηματίες.

6) Ὁ Λόρδος Μπάιρον, εἰς τὴν τρίτην φόδην (=ἀσμα) τοῦ Don
Juan, παρασταίνει ἐνα ποιητὴν Ἑλληνα, διού, ἀπελπισμένος καὶ
παραπονεμένος διὰ τὴν σκλαβιὰ τῆς πατρίδος του, ἔχει ἐμπρός του
ἔνα κρασοπότηρον, καὶ κοντά εἰς ἄλλα λέγει καὶ τὰ ἀκόλουθα
λόγια: «... Οἱ γυναῖκες μας χορεύουν ἀπὸ τὸν ἥσκιο
θλέπω τὰ θέλγητρα τῶν ματιών τους· ἄλλα, ὅταν συλλογίζωμαι
θὰ γεννήσουν σκλάδους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα». Ἐπέ-
ρασε ἐνας χρόνος ἀφοῦ ἐγράφτηκε τοῦτος δύμνος· ὅλοένα διποιη-
τῆς ἑτοιμάζει ἐνα ποίημα γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον.

7) Ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθεῖτωντος κρίνον. Ἡσαΐας, κεφ. λε'.

8) Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ Τούρκοι ὥρμησαν ἐναντίον τοῦ Με-
σολογγίου τὰ ἔημερώματα αὐτῆς τῆς ἀγίας ἡμέρας· δὲν εἶναι
δύμως ἀληθινόν, καθὼς τότε ἐκοινολογήθηκεν, ὅτι ἡταν ἀνοικτὲς
καὶ οἱ ἐκκλησίες μάλιστα ἐκλείσθησαν ἐπιταυτοῦ, διὰ νὰ ἔχουν
οἱ Ἑλληνες δλη τὴν προσοχὴ τους εἰς τὸν πόλεμον.

9) «Καὶ εἰπέ μοι· γέγονε· ἔγώ εἰμι τὸ Α καὶ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ
τὸ τέλος». Ἀποκάλ. Ἰωάννου, κεφ. κα'.

10) Τὰ περιστατικὰ τοῦ περάσματος τοῦ ποταμοῦ, τῆς μάχης
τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου εὑρί-

σκονταὶ καταστρωμένα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικού-
πη, ἐγκάρδιου φίλου τοῦ ποιητή. Αὐτὴν ἡ ἱστορία γρήγορα θέλει
πλουτίσει καὶ τὴν γλῶσσαν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας.

- 11) Εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.
- 12) Ἐξοδος, κεφ. ιε'.
- 13) Τὸ κάψιμο τῆς καραβέλλας τοῦ Καπετάν Πασᾶ καὶ ἐνδε
ἄλλου καραβιοῦ κοντὰ εἰς τὴν Τέιεδον, τές 29 Ὁκτωβρίου.

14) Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συνειθίζουν
νὰ σπέρνουν δάφνες εἰς τές Ἐκκλησίες τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

“Ως πρὸς τὴν ἔγνοιαν τῶν στροφῶν 24 καὶ 25, εἰς τὴν ὥπο
τοῦ Ἰακ. Πολυλᾶ γενομένην ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σολω-
μοῦ (ἐν Κερκύρᾳ, 1859) εὑρίσκεται καὶ ἡ ἑξῆς αὐτόγραφος ση-
μείωσις τοῦ ποιητοῦ :

«Γιὰ νὰ μὴ μὲ ἔνανασκοτίσουν οἱ φλύαροι, οἱ δποῖοι, μὴ γνω-
ρίζοντες τὴν φύση τῆς Τέχνης, δὲν ἡμποροῦν νὰ κρίνουν σωστὰ
τὰ μέσα ὅπου μεταχειρίζεται, φανερώνω, ὅτι ὅχι μόνον ἡ Με-
γάλη Βρεττανία δὲν εἰναι χτυπημένη ἀπὸ τούτη τὴν στροφή, ἀλλὰ
παρασταίγεται δυγατή, καὶ ἄγρυπνη εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκὰ
τοῦ κόσμου. Νά, γυμνὸς δ στοκασμός, δποὺ ἐπαράστησα μὲ μιὰν
εἰκόνα. Ἡ Μεγάλη Βρεττανία ἀλαφιάζεται ἐκείνη τὴν στιγμὴ
μήπως τὰ κινήματά μας ἐπρόερχονταν (!) ἀπὸ τὴν Ῥωσία, καὶ
τῆς λέει : «Θέλεις νὰ πάρῃς ἐσὺ στὴ στεριά, δύνουμαι νὰ πάρω
κι ἐγὼ στὸ πέλαγο, κι ἐτοιμάζομαι». — “Ἡ ἀλήθεια εἰναι ποὺ
ἐπῆρε λάθος, καὶ χαίρομαι».

Ἐρμηνεία λέξεων: Στροφὴ 10. *Κουραλῶ*=κρούω, κτυπῶ.—
Στρ. 24. *Ἐλαφιάσθη*=ἐτρόμαξε, ἀνεσκίρτησε ἀπὸ αἰφνίδειον φό-
βον, ως ἡ ἔλαφος.—Στρ. 26. *Αετοῦ*=δ ποιητῆς ἔνγοεῖ τὴν Αὐ-
στρίαν, γῆτις ἐν τῷ θυρεῷ αὐτῆς εἰχε τὸν ἀετόν.—Στρ. 32. *Ἀνα-
νογιέται*=ἀντιλαμβάνεται.—*Περιοδίζεται*=συμμαζεύεται.—
Στρ. 36. *Χλαλοή*=ἡ ὁχλοδοή, δ θόρυβος.—Στρ. 47. *Ἀντισκό-
φτω*=ἐμποδίζω, διακόπτω.—Στρ. 49. *Μυρμηγμιάζει*=περιπα-
τεῖ πολυάριθμος ως οἱ μύρμηκες.—Στρ. 52. *Ἀναδεύομαι*=ἀνα-
κινοῦμαι, σαλεύω, ἀνακατεύομαι.—Στρ. 53. *Ἡ ἀχνάδα*=ἡ ἄχνη,
τὸ ἀπὸ τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς
τὸν δέρα, ἐξάτμισις.—Στρ. 56. *Μανίζω*=ἐντασθα πλησιάζω.—
Στρ. 61. *Χουμάω*=όρμω, φέρομαι μεθ' ὄρμης.—Στρ. 69. *Σκού-
ζω*=κρουγάζω.—Στρ. 70. *Ἡ ἀντάρα*=ἡ δμίχλη κυρίως, ἐπειτα
ἡ ἀνησυχία, δ θόρυβος, γ ταραχή.—Στρ. 85. *Ἀναγαλλιάζω*=

ἀγαλλιῶμαι, εὐφραινομαὶ.—Στρ. 89. Ἀνεῖ=ἀνοίγει.—Στρ. 91.
 Ἀχνὸ=λεπτόν, ἀραιόν.—Στρ. 100. Ή σχίζα=τὰ πελεκούδια,
 τὰ δποῖα, ώς γνωστόν, εἰναι πολὺ εὕφλεκτα.—Στρ. 104. Ρυά-
 ζομαὶ=ώρυομαὶ.—Στρ. 107. Γαργαρεῖς=ἀποδίδω μὲ γαργά-
 ραν.—Στρ. 112. Ἀγαρηνοὶ=λέγονται οἱ Μωαρεθανοὶ (κυρίως
 οἱ Ἀραδεῖ, ώς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀγαρ, τὴν σύζυγον τοῦ
 Ἀθραάμ). Ἡ λέξις περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μίσος (σκυλὶ ἀγα-
 ρηνὸ=ἄνθρωπος σκληρός).—Στρ. 116. Πιστομητὸ=μὲ τὴν
 κοιλίαν πρὸς τὰ κάτω, πρηνηδόν.—Στρ. 120. Ααρὼν=ἀδελφὸς
 πρεσβύτερος τοῦ Μωϋσέως, δστις εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ὑπὸ αὐτοῦ
 ἀρχιερεύς. Ἀδελφὴ αὐτοῦ ἦτο ἡ Μαρία (Μαριάμ) ἡ προφῆτις.—
 Τάπια=ἴδε ἀνωτέρω σελ. 360, στ. 12.=κυρίως δχύρωμα. Με-
 γάλη Τάπια ἐλέγετο εἰς τὴν Τρίπολιν ἔνα θύφωμα περιτειχισμέ-
 νον ἐντὸς τοῦ ἄλλου τείχους, πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκραν τῆς πό-
 λεως, τὸ δποῖον μακρόθεν ἐφαίνετο ώς ἀκρόπολις αὐτῆς.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς Ἐλευθέρους Πολιορκημένους.

Διον. Σολωμοῦ.

Σελ. 247, στ. 24. Ἡ ἀσποῦδα = ἡ σπουδή, ἡ ταχύτης.—
 Στ. 30. Κρένει = ὄμιλει.—Στ. 32. Ξαστοχᾶ = ἔγελειέται,
 λησμονεῖ.

Τὸ ξερριζωμένο δέντρο (σελ. 250 κ.έ.)

Ἀριστ. Βαλαωρίτου.

Σελ. 253. Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη: Μπέσα=(λέξις
 ἀλβανικὴ)=ἡ πίστις.

Στ. 12. Ριξιμιὸ=πέτρα μεγάλη ῥίζωμένη, ἀκίνητος.—
 Στ. 17. Κοντὶλ ἐν Λευκάδῃ=δγκώδης πέτρα, δράχος.—Στ. 33.
 Τὸ χνότο=ἡ ἐκπνοή τοῦ στόματος.—Στ. 93. Ξετραχηλισμένες
 = πολὺ πτωχαὶ.—Στ. 94. Ἀντερρύμματα=τὰ ξηρὰ κομμάτια
 κλάδων, τὰ ὅποια πίπτουν ἀπὸ τὰ γηραλέα δένδρα.

Καθένας τὸ λιθάρι του (σελ. 257.8).

Ιω. Πολέμη.

Στ. 23. Κοπέλλι=παιδί, ἀκόλουθος. — Στ. 24. Γιοσνιάνι
 (τὸ)=περιδέραιον ἀπὸ φλωριά.—Στ. 55. Ή βίγλα=ἡ σκοπιά.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

•*H Ἐρωφίλη* (σ. 259 κέ.).

Τραγῳδία.

Γεωργίου Χορτάτιζη.

Χορικόν : Σελ. 261, στ. 717. *Οντα*=δταν.—Στ. 723. *Αναγαλλιᾶς*=κάμνεις νάχαρουν.

Σελ. 252, στ. 747. *Ωφον* = ἐπιφώνημα σχετλιαστικόν, φεῦ, οἷμοι! — *Ασβολωμένος*=δ πλήρης ἀσθόλης, σκοτεινὸς καὶ μεταφ. δυστυχῆς, ἀθλίος.—Στ. 752. *H λόχη*=γλῶσσα πύρος, φλόξ.—Στ. 753 *Καδενωμένος*=ἀλυσοδεμένος.—Στ. 762. *Μανισμένο*=ώργισμένον.—Στ. 768. *Αξάπης* = λ. ἀραδικὴ=φίλος, σύντροφος, καὶ μετὰ συμπαθείας λεγόμενον=δ καημένος, ὁ ταλαιπωρος.

Πρᾶξις ε'. Σελ. 263, στ. 229. *Δεπτὰ*=ἱδεπτὰ=ἐνταῦθα. — *Εῖ*=εἰναι.—Στ. 231. *Δογοῦμαι*=λογαριάζομαι, θεωροῦμαι.—Στ. 233. *Τυχαίνει*=ἀπροσώπως=πρέπει, εἰναι ἀνάγκη.—Στ. 234. *Βλεπημένη*=τὸ βλέπω πλὴν τῆς σημασίας τοῦ ὅρῳ σημαίνει καὶ φυλάττω, προσέχω.—Στ. 238. *Αντάμη*=μαζί. — Στ. 239. *Γεῖς*=εἰς.—Στ. 242. *Ανέν*=ἔάν.—Στ. 243. *Αὐτεῖνος*=παρεκτεταμένη ἡ ἀντωνυμία αὐτὸς (κατὰ τὸ ἔκεινος). — Στ. 245. *Ποῦσι* τὸ μόριον σημαίνει ἐνίστε καὶ ἀρκεῖ μάνον, φθάνει νά.—Στ. 246. *Γιαμιὰ γιαμιὰ*=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.—Στ. 249. *Mὴ χρήξη*=δὲν εἰναι ἀνάγκη νά.

Σελ. 264, στ. 256. *Αποκοτῶ*=τολμῶ.—Στ. 257. *Εἶχα σται*=θὰ ἥμην.—Στ. 260. *Πλήσιος*=ἄφθονος, πολυπληθής.—Στ. 279. *Απολιγαίνει*=δλιγοστεύει, λιποθυμεῖ.—*H ψή*=ἡ ψυχή.—Στ. 271. *Διδουσι* ἐνταῦθα προσβάλλουσι.—Στ. 273. *Mὴ δὲ πρικαλνον*=μὴν πικραίνεσαι.

Σελ. 265, στ. 280. *Απόστιαν*=ἄφ' ὅτου.—Στ. 282. *Tὸ ξάλο*=τὸ 6ῆμα.—Στ. 285. *Κατέχω*=γγωρίζω. — Στ. 291. *Αμειοσσα*=θωπευτικῶς ἀφέντρα, κυρά.—Στ. 296. *H ἄρκλα*=τάφος (κτιστὸς ἐκ ξεστῶν λίθων καὶ πλακῶν). — Στ. 305. *Συντυχαίνω*=δμιλῶ.—Στ. 306. *Κομπώνω*=ἀπατῶ.

Σελ. 266, στ. 320. *Σύστεψε*=διόρθωσε.—Στ. 324. *Κατατάσσω*=ἡσυχάζω, ἕρεμω.—Στ. 326. *Tὸ ξημιδ*=ἀμέσως.

Σελ. 267, στ. 338. Ἀξείκαστος=μέγας, ὑπέρμετρος.—Στ. 343. Σώνω=φθάνω.—Στ. 358. Κιάς=κάν, τούλαχιστον.—Τοὺς=ένός.—Στ. 361. Σταυρῶς μου=παρὰ τὴν θέλησίν μου.—Στ. 363. Τὸ σταυρὸν=τὸ ἀκούσιον, τὸ παρὰ τὴν θέλησιν.

Σελ. 268, στ. 375. Κρατημένα=ὑποχρεωμένα.—Στ. 378. Ἀγωμε=ἐμπρός.—Στερεύγω=φυλάττω, κρατῶ.—Στ. 380. Συναφορμάς=ἐξ αιτίας.—Στ. 388. Τύχαινεν=ἔπρεπεν, γῆμος.—Στ. 395. Κανακίζω=θωπεύω, χαῖδεύω.

Σελ. 269, στ. 418. Ἀπομονάζει=τὸ ὑπόλοιπον.—Στ. 420. Κουκλώνω=σκεπάζω.

Σελ. 270, στ. 424. Σώνω=φθάνω.—Στ. 431. Συντηρῶ=ὅλεπω.—Στ. 435. Γιάντα=διατί.—Στ. 422. Κιάς=τούλαχιστον, κάν.

Σελ. 271, στ. 459. Πλουσίζω=διακοσμῶ, κεντῶ· ἀλλ’ ἢ μετοχὴ πλουσισμένος λαμβάνεται καὶ τροπικῶς=ώρατος.—Στ. 470. Μοναχάς=μόνον.—Στ. 485. Ἀντιδικος=ἐχθρός, ἐναντίος.—Στ. 486. Γιαμιά=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.

Σελ. 272, στ. 507. Φυρῶ=στειρεύω, ἐλαττώνω.—Λιγαίνω=ἐλαττοῦμαι, μειοῦμαι.

Σελ. 273, στ. 542. Στολὴ=κόσμημα.

Σελ. 275, στ. 580. Σφαλτή=πεπλανημένη.

Σελ. 276, στ. 605. Ἀναμιγὴ=θόρυβος, ταραχή.—Στ. 617. Χρήζω=λογαρίζω.—Στ. 618. Μαλλιοστάς=μᾶλλον, περισσότερον.—Στ. 620. Κραυτοῦσι=τοῦ ῥ. κράζομαι=νὰ θεωρηθοῦν.—Στ. 627. Ἀποὺ=ἀπό.

Σελ. 277, στ. 637. Κλιτή=μὲ σεβχσμόν.—Στ. 640. Ἀράσσω καὶ δάσσω=ἐφορμῶ.—Στ. 642. Κολλῶ=τύπτω, κτυπῶ.—Στ. 644. Ἡ ἀσκιά=ἡ σκιά, τὸ φάσμα. Τοῦτο εἰχεν ἐμφανιεσθῆ καὶ προηγουμένως, ἐν τῇ Γ' πράξει, ὅτε εἰχεν εἴπει ὅτι, προκειμένου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ τιμωρηθῇ σκληρῶς ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ πρὸ ἐτῶν διαιπραγθὲν ἀνοσιούργημα, ὁ Πλούτων τοῦ εἰχεν ἐπιτρέψει ν' ἀναδῆ ἐκ τοῦ Ἀδου εἰς τὸ παλάτι του, νὰ παραστῇ μάρτυς τῆς τιμωρίας τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ χαρῇ ἡ ψυχή του.—Στ. 648. Ἀτινχία=πονηρία, κακία.—Στ. 649. Σκολάσετε=παύσατε, σταματήσατε.—Στ. 650, Σώνει, ἀπρόσωπον=ἐξαρκεῖ, ἀρκετὸν είναι.

Σελ. 278, στ. 661. Τὸ ἔόδι=τὴν κηδείαν.—Στ. 666. Βέρσα=τοὺς στέγους.—Στ. 673. Λάβρα=ἡ φλόξ, ἡ φωτιά.

**H θυσία τοῦ Ἀβραὰμ* (σελ. 279 κέ.)

**Αγνώστου ποιητοῦ.*

Σελ. 280, στ. 3. *Μπιστεμένε*=ἐμπιστευμένε, πιστέ.

Σελ. 281, στ. 9. *Φιαρμένα*=φθαρτά.—Στ. 11. *Τὸ κανακάρικο*=μονάκριθο, χαῖδεμένο.—Στ. 19. *Σπούδαξε*=διάσου.—Στ. 22. *Γηραινιᾶς*=σκυθρωπάζεις.—Στ. 23. *Τυχαίνει*=πρέπει, ἀρμόζει.—Στ. 24. **H δρδινιά*=ἡ διαταγή.—Στ. 32. *Σώνω*=φθάνω, ἡμπορῶ.—Στ. 38. **Αποκοτιά*=τόλμη, θάρρος.—Στ. 40. *Νὰ μουγκαλιστῆ*=νὰ μουγκαρίσῃ.

Σελ. 282, στ. 42. **Ανάγκη*=μοιραῖον, δυσάρεστον.—Στ. 45. **Εκομπώθη*=ἔξηπατήθη, ἐγελάσθηκε.—Στ. 47. *Τὸ βλαστάρι*=ὁ μικρὸς διλαστός, δηλαδὴ ὁ Ἰσαάκ.—Στ. 53. **Ανὲν* (Ισως ἐκ τοῦ ἂν ἔν (=ἄν εἰναι)=ἔάν.—**Αντίμεψη*=ἀνταπόδοσιν.—Στ. 55. *Χρεῖα*=ἡ δυστυχία.—Στ. 57. *Στεκούμενα*=κτήματα, ἀκίνητα.—Στ. 68. **Ανεμική*=σφοδρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς.—**Αντάρα*=κυρίως ὅμιχλη, ἔπειτα τρικυμία.—Στ. 69. *Κατέχω*=γνωρίζω.—Στ. 71. **Aς τῆς μακρύνω*=ἢς ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ αὐτῆν.

Σελ. 283, στ. 77. *Τὸ ζήτημα*=ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔζητησες, τὸ αἴτημά σου.—Στ. 88. **H ἀποκοτιά*=ἡ τόλμη.—**H ψή*=ἡ ψυχή.—Στ. 101. *Κριματισμένος*=ἀμαρτωλός.—Στ. 102. *Κλιτδες*=1) κεκλιμένος, 2) μὲ ταπεινότητα, μὲ σεβασμόν, 3) μὲ θλῖψιν.—Στ. 108. *Περγιωρισμένος*=στενοχωρημένος.—*Γύρισμα*=ἀπὸ τὸ στριφογύρισμά σου ἐδῶ καὶ ἔκει.

Σελ. 284, στ. 124. **H βουλή*=ἡ σκέψις.—*Σώνω*=φθάνω, ἔξαρκῶ.

Σελ. 285, στ. 143. *Πὰ καὶ ἐπά*=ἐδῶ.—Στ. 151. *Ξενινῶ*=παρακινῶ.—Στ. 163. **Oρδινιά*=διαταγή.—Στ. 164. *Μπιστικδς*=πιστός.—Στ. 165. *Mή βαραίνης*=μή βαρυγκομῆς.—Στ. 170. **K τὸν*=ἐκ τὸν=ἀπὸ τόν.

Σελ. 286, στ. 197. **Ελιγώθη*=ἐλιγοθύμησε.

Σελ. 287, στ. 214. *Δολερδ*=τὰ δόλια, τὰ δυστυχισμένα.—Στ. 216. *Nὰ θαραπαγῆ*=νὰ θεραπευθῇ.—Στ. 226. *τξ ἔξας σου*=τῆς ἔξουσίας σου, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς σέ.—Στ. 228. *Tὸ πρᾶμα*=τὰ πράγματά σου, ἡ περιουσία σου.—Στ. 236. *Σπούδαξε*=σπεῦσον.—Στ. 240. *Λογιάζει*=διαλογίζεται, σκέπτεται.—Στ. 241. **Επάμεσθεν*=ἐπὰ (ἐδῶ) εἱμεσθεν (εἱμεθα).

Σελ. 288, στ. 252. Τὸ χτῆμα=δ ὄνος.—Στ. 258. Τὸ μάθημά σου=ἡ συνήθειά σου. "Ιδε καὶ στίχον 455.—Στ. 259. Νὰ προσκινήσω μεν=νὰ κινήσω μεν, πορευθῶμεν πρός.—Στ. 260. Ὁμάδι =μαζί.—Στ. 267. Πυροβολικὰ=δ, τι θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ἀνάψω φωτιὰ (τεσκυπακόπετρες βεναίως).—Στ. 270. Σκότιση=ζάλη.—Στ. 272. Μὴν τοῦ δώσῃ=μὴν τὸ κτυπήσῃ, τὸ προσδάλη.

Σελ. 289, στ. 281. Σπουδαχτικὰ=ἐν σπουδῇ.—Στ. 291. Πάσκει=πασχίζει, προσπαθεῖ.—Στ. 296. Ἐγνοιανδρ=ποὺ φέρει ἔννοια, σοθαρόν, δυτάρεστον.—Στ. 302. Νὰ ξεχουργητίσῃ=(χορδὴ)=νὰ χαλάσῃ.—Στ. 302. Κριτήριο =βάσανο.

Σελ. 290, στ. 313. Κανακάριμο=χαϊδεμένο.—Στ. 325. Νάκαρα=δυνάμεις. — Στ. 332. Φελᾶσαι=ώφελεῖσαι. — Στ. 340. Ἄθος=αἴθάλη, στάχτη.

Σελ. 291, στ. 347. Τις ὑπακοῆς=ὑπάκουουσαν, πειθαρχικόν.—Στ. 362. Ἀνυπόληφτο=χωρὶς ὑπόληψιν.—Στ. 365. Σᾶσε (ἰσάζω)=διάρθωσε.—Στ. 367. Ἀρνεύγω=εἰρηνεύω, ήσυχάζω.

Σελ. 292, στ. 387. Ἀξώθης=ἡξιώθης.—Στ. 402. Ἀφιούμενον=ἀναμμένο.—Στ. 405. Ὁρδινιασέ το=τακτοποίησέ το, καλλώπισέ το.—Στ. 407. Ἐπά=ἔδω (εἰναι).

Σελ. 293, στ. 414. Ἐδά=τώρα.—Στ. 426. Τοι κρίσης=εἰς τὸ δασανιστήριον, τὸ μαρτύριον.—Στ. 431. Νὰ χώσῃ=κρύψῃ.—Στ. 437. Τοῦ θελημάτου μου=τῆς ἐπιθυμίας μου, τῆς ἀγάπης μου, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν θέλησίν μου, εὐπειθές.—Στ. 439. Τὸ στράτεμα=ἡ πορεία, ἡ κίνησις, δ δρόμος (ἐκ τοῦ στρατεύγω, διερρ ἐκ τοῦ στράτα).—Στ. 440. Ποδόξαλα=τὰ δηματα (ζάλα) τῶν ποδῶν.—Στ. 412. Μᾶσε δῶσε=δῶσε μας.

Σελ. 294, στ. 462. Μυριορέγουνταν=θαύμαζαν πολύ, μὲ συμπάθειαν.—Στ. 466. Χῶσε=κρύψε, παθσε.—Στ. 475. Ὁρδινιασει=διατάξει.—Στ. 478. Πελελοὶ=οἱ παλαβοί, οἱ τρελοί.

Σελ. 295, στ. 484. Σπουδάζω=διάζω.—Στ. 490. Παραμνίξω=παραφέρομαι (μανίζω=θυμώνω).—Στ. 500. Ἐδοχή=ἡ δύναμις τοῦ νὰ δέχεται κανεὶς κάτι, νὰ ὑπομένῃ· ἡ δύομονή.—Στ. 502. Πισταγκωνίσῃ=νὰ δέσῃ δηπισθέν των τοὺς ἀγκῶνας.—Στ. 504. Ἀντεροσπασμὸς=δ σπαραγμὸς τῶν σπλάγχνων.—Στ. 505. Καταρρούω=κτυπῶ δυνατά.

Σελ. 296, στ. 512. Ἀμὲ=ἀλλά.—Στ. 525. Ἀπαντοχὴ=ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπίς.

Σελ. 297, στ. 538. Ξαργιτοῦ=ἐπίτηδες.—Στ. 541. Λουχτουνιῶ=κλαίω μετὰ λυγμῶν.—Στ. 545. Παραθεσμῶ=ἀναβάλλω.—Στ. 552. Κείνει=τὴν τυραννεῖ, τὴν δασανίζει.—Στ. 560. Ξέμπτλι=παράδειγμα.—Διάγω ἢ διάξω=πράττω, ἐνεργῶ.

Σελ. 298, στ. 565. Συντηρῶ=παρατηρῶ.—Στ. 572. Κλιτδς=κατηφής, ἀθυμος, θλιψμένος.—Στ. 579. Τυχαίνου=ἀρμόζουν· καὶ ἀπροσώπως τυχαίνει=πρέπει, εἰναι ἀνάγκη.—Στ. 592. "Α θὲ=ἐὰν θέλῃ.

Σελ. 299, στ. 597. Νὰ μοιάσῃ=νὰ ταιριάσῃ.—Στ. 607. Βαρεθῆς=μὴ στενοχωρηθῆς.—Στ. 614. Ἐὰν ἥμπορῆς νὰ δοῃ θηθῆς ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν δυνάμεθα νὰ σοῦ φανώμεν χρήσιμοι, πάρε καὶ τὴν ζωήν μας ἀκόμη.—Στ. 623. Εσκινημὸν=παρακίνησιν, ἐγδιαφέρον.—Τὴν ταχειὰ=αὔριον.

Σελ. 300, στ. 627. Ὁμπρὸς=πρὸν.—Θέτω=πλὴν τῆς συγήθους σημασίας του σημαίνει καὶ κατακλίνομαι, πλαγιάζω.—Στ. 643. Μεταθεμός=ἀναδολή.—Στ. 646. Μὲ σκανταλίζετε=μὲ ταράττετε.—Στ. 650. Μάχη=θυμός, ἔχθρα.

Σελ. 301, στ. 672. Ἐδάπε=ἐδὼ (—τώρα) εἰπε.—Δὲν εἴναι=δυνατόν.—Στ. 678. Χρεία=δε τε σᾶς χρειάζεται (ό)Ισαάν).—Στ. 680. Τοῦ καιροῦ σου=ἡλικιώμενος, στὸν καιρὸν γ' ἀποθάνησε.—Στ. 686. Κρατοῦσι=θεωροῦσι.—Στ. 687. Ἀξιαζόμενον=ξειο (παλικάρι).

Σελ. 302, στ. 706. Μὴν λείψῃ=νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτόν.—Στ. 712. Κανίσκι=τὸ δῶρον.—Στ. 714. Ὁ λογαριασμὸς=ὁ λογισμός, ὁ νοος.—Στ. 722. Περισσεύω=δπερβάλλω.

Σελ. 303, στ. 738. Καμνυῶντας=(τὸ ἀρχ. καμμύω)=κλείω τὰ μάτια, τὰ έλέφαρα.—Στ. 746. Κόκκαλος=ἡ μέση, τὰ ίσχία,—Στ. 757. Ἐγνοιανδ=ποὺ εἶχαμε στὴν ἔγνοια μας, στὴ σκέψη μας.

Σελ. 304, στ. 765. Κατηγορημένον=στενοχωρημένον, ἐξηγτλημένον.—Στ. 766. Κρατημένον=σημαίνει δποχρεωμένον.—Στ. 769. Ἀφόντης=ἄφ' δτου.—Στ. 782. Ἐπόδες=ἀπόειδες, εἰδες γιὰ τελευταία φορά.—Στ. 784. Ἀναλαμπὴ=φλόγα.

Σελ. 305, στ. 816. Νὰ μουγκαλιστῶ=νὰ μουγγρίσω (δταν θὰ σφάζωμαι).—Στ. 823. Συβασμένοι=σύμφωνοι.

Σελ. 306, στ. 838. Στανικό μου=χωρὶς νὰ τὸ θέλω.—Στ. 843. Ἡ εὐκή τε εὐκής μου=ἡ καλυτέρα μου εὐχή.—

Στ. 844. *Τὸ σφάμα=*ή σφαγή.—Στ. 845. *Τελειώνομε =* ἐκτελοῦμεν.—Στ. 850. **Απείτις=* ἀφοῦ.—Στ. 853. *Σώσης=* φθάσης.—Στ. 860 *N' ἀνεπάημα=* νό^ο ἀνεπαυόμην.

Σελ. 307, στ. 868. *Nὰ προθυμήσω=* γὰς ἔλθω μὲ προθυμίαν.—Στ. 873. **Ἀνὲν=* ἐάν.—Στ. 888. *Τὴν δρεξῆ=* τὸν ζῆλον.

Σελ. 308, στ. 908. *Τάξε=* λογάριασε, θεώρησε.—Στ. 915. **Ἀχαμνὸ=* χαλαρόν.—*Δαιμάκι=* λιγάκι.—Στ. 926. *Τὸ σεπέτι=* τὸ κασσελάκι.

Σελ. 309, στ. 937. *Συντήρα=* παρατήρει.—Στ. 942. **Επερίσσευσε=* ὑπερέβαλε.—Στ. 943. *Ζάλον=* ἐνταῦθα διαγωγή.—Στ. 952. *Ξετελειωμένε=* τέλειει.

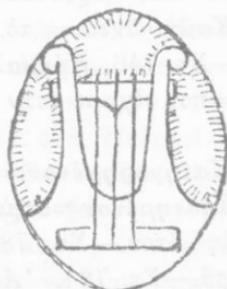
Σελ. 310, στ. 989. *Ξάνοιξε=* κοίταξε.

Σελ. 311, στ. 1007. *Παραθεσμίσωμεν=* χρηστορήσωμεν.—Στ. 1011. *Χαλωμένα=* δαριὰ σὰν ἀπὸ χαλκό.—Στ. 1018. *Κακαποδομένος=* ἐκεῖνος ποὺ ἔχει λάδει κακὸν τέλος.

Σελ. 312, στ. 1051. *Στένει νὰ=* εἰναι εἰς τὸ σημεῖον νά,
μέλλει νά.—Στ. 1055. *Γλανᾶ=* τρέχει.

Σελ. 314, στ. 1104. *Γηρινιασμένον=* τὸ σκυθρωπόν.

Σελ. 315, στ. 1130. **Ἄς βλέπεται=* ἂς προσέχῃ.—Στ. 1140. *Στὴν τράπεζαν=* εἰς τὸ θυσιαστήριον.—Στ. 1153. *Δογιάζει=* σὲ θὰ σκεπτώμεθα.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1.	ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.	Σελίς
	<i>Νιοβάνα Παύλου Λοβέρδου Σπυρίδωνος</i>	“Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως 3 ‘Ο θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου 5
2.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.	
	<i>Ροδομανάη ΙΙ. Καυθούνη Νικολάου</i>	Θλιβερὰ ἀπάτη 14 Τὸ πρῶτο κανόνι 16
3.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.	
	<i>Παπαδιαμάντη Αλεξ.</i>	Τὸ ἀγνάντεμα 18
4.	ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.	
	<i>Πολυλᾶ Ιανώβου</i>	Ἐνα μικρὸ λάθος 24
5.	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.	
	Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :	
	<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	‘Ο Ανδρέας Μιαούλης . . . 38
	<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	‘Ο Ανδρέας Ζαΐμης 39
	<i>Παπαρρηγοπούλου Κ.</i>	‘Ο Λάζαρος Κουντουριώτης 40
	<i>Κακλαμάνου Δημ.</i>	‘Ο Χαρίλαος Τρικούπης . . . 42
	<i>Αλεξ. Σαρδή Νεοελλ.</i>	‘Αναγνώσματα ^ς Γυμνασίου ἔκδ. Ζ', 1938 24
	Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής	

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ:

<i>Τρικούπη Σπυρίδωνος</i>	Χαρακτηρισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.	45
----------------------------	---	----

Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ:

<i>Δασκαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο ἄγνωμος	50
<i>Δασκαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο καινοτόμος	51
<i>Δασκαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο πρέπων Ἱερεὺς	52
<i>Δασκαράτου Ἀνδρέου</i>	Ο εὐγενικὸς	54

6. ΑΙΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	Ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις	55
<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	«Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε»	62
<i>Ραγκαβῆ Ἀλεξάνδρου</i>	Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειρσίου	67

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιχαήλ	72
-------------------------	--	----

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

<i>Μελᾶ Σπύρου</i>	Τὸ ἔθνος	75
--------------------	--------------------	----

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Τὸ «ξερροιζωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρίτη	79
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	Ο Μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Νταβίντσι	87

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Γνῶμαι	93
<i>Ψυχάρη Ἡ.</i>	Ἡ Ἀθήνα	95
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	Μαρμαργὲς	97

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

11. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Σελίς

<i>Σκούφου Φραγκίσκου</i>	Από τὴν «Τέχνην Ῥητορικῆς» (1681) :	
	Α' Περὶ βεβαιώσεως	98
	Β' Περὶ ἀντιβολήσεως	99
	Γ' Περὶ ἀποστοπήσεως	101
<i>Μηνιάτου Ἡλία</i>	Διδαχὴ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, εἰς τὸ Σωτῆριον πάθος (1715).	102
<i>Θεοτόκη Νικηφόρου</i>	Περὶ παθῶν δεσποτείας (1796)	122
<i>Τρικούπη Σπυρίδωνος</i>	Ἐπικήδειος εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην (1840)	129
<i>Κουγέα Σωκράτους</i>	Ἡ σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου (1926).	132

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

<i>Κορνάρου Βιτζέντζου</i>	Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκοριτον :	
	Ἐλσαγωγὴ	137
	Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου.	137
	Ο Καραμανίτης (ἐκ τοῦ β' μέρους)	140
	Ἡ ξιφθαλάξια μεταξὺ Κορητικοῦ καὶ Καραμανίτη (ἐκ τοῦ β' μέρους)	141

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ:

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ Μαλάμου	145
<i>Δημοτικὸν τῆς Κάσου</i>	Ἡ ἄλωσις τῆς Κάσου . .	146

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ.).

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας	147
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ . . .	149
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ κολυμπητὴ (τοεῖς πα· φαλλαγαὶ)	
<i>Σίλλερ Φρειδερίκου</i>	Εἰσαγωγὴ	152
<i>Γκαΐτε</i>	Πρώτη παραλλαγὴ	154
	Δευτέρα παραλλαγὴ . . .	155
	Τρίτη παραλλαγὴ	155
	‘Ο βουτηχτῆς (μετάφρασις Ν. Κογεβίνα)	156
	Τὸ ξωτικὸ (μετάφρ. Ἰ. Πα· παδιαμαντοπούλου). . .	162

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ:

<i>Γρυπάρη Ἰωάννου</i>	Πανικὸς	163
<i>Δάφνη Στεφάνου</i>	‘Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου	164

B'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ:

<i>Παλαιᾶ Κωστῆ</i>	Πατρίδες (ἔνδεκα συνέττα)	167
<i>Μαροκᾶ Γερασίμου</i>	Ἡ μουσικὴ	173
<i>Προφύρα Λάμπρου</i>	Βράδυ σ' ἔνα χωριό. . . .	173
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Ἡ ζωὴ.	174
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	Κι' ἥρθα πάλι σ' ἐσέ . . .	176
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	‘Ας τὴ βάρκα	178

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΙ'ΕΝΕΙΑΝ :

Δημώδη (Καρπάθου)	Νανουρίσματα τέσσαρα.	179
Δημώδη (Καρπάθου)	Μοιρολόγια :	
	‘Ο Χάρος καὶ ἡ ἔανθη κόρη	180
	Μοιρολόγι τῆς Σταυρώσεως	182
	Λήθη.	183
	Ναυσικάα.	183
Μαβίλη Δορέντζου	Πατρικοὶ καπηοὶ.	184
Πολέμη Ἰωάννου		
Ἀθάνα Γεωργίου		

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ:

Ἄγνωστου	Περὶ τῆς ἔνιτείας (περὶ τὸ 1500)	185
Ῥήγα Βελεστινλῆ Βύρωνος	‘Ο Θουριος (1797).	190
Μύλλερ Γουλιέλμου	Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος (1818).	
Ούγκω Βίκτωρος	Μετάφρασις Ἀργύρῃ Ἐ- φταλιώτῃ.	193
Σολωμοῦ Διονυσίου	Τὸ Ὑδραιόπουλο (1821).	
Παλαμᾶ Κωστῆ	Μετάφρασις Γ. Στρατήγη 197	
Παλαμᾶ Κωστῆ	Τὸ Ἑλληκόπουλο (1828).	
Ἀθάνα Γεωργίου	Μετάφρασις Κωστῆ Πα- λαμᾶ.	198
Ἀθάνα Γεωργίου	‘Η Ἑλληνίδα μητέρα (1859).	
	Μετάφρασις Γεωργίου Κα- λοσγούρου.	199
	Τὸ τραγούδι τῶν προσφύγων (1922)	201
	‘Η Πατρίδα στοὺς νεκρούς τῆς (1928)	204
	Οἱ τάφοι (1929).	208
	‘Ρεμβασμοὶ προσφύγων (1929)	209

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ:

Προβελεγγίου Ἀρ.	Οἱ δύο κόσμοι.	210
Ἀθάνα Γεωργίου	Μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρίσιο φῶς. , .	212

Ε'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Μαβίλη Λορέντσου</i>	Νύχτα	213
<i>Μαβίλη Λορέντσου</i>	Καρδάκι	214
<i>Δροσίνη Γεωργίου</i>	Στοχασμοί	215

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῆ Γεωργίου</i>	"Απὸ ἔνα φύλλον τοῦ Ἐρωτοῦ	216
-----------------------	--------------------------------------	-----

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

<i>Μαβίλη Λορέντσου</i>	Ἐλευθεριὰ	223
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Τὸ ψίγαλο	223
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Εἰς τὸ θάνατο τῆς Αἴμιλίας	
<i>Παλαιμᾶ Κωστῆ</i>	Ῥοδόσταμο	223
	Στὸν Παῦλο Μελᾶ	223

Γ'. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

<i>*Αγγώστου ποιητοῦ</i>	"Η εὔμορφη βοσκοπούλα :	
	Ἐλσαγωγὴ	224
	"Αποσπάσματα	224
<i>Κάλβου *Ανδρέου</i>	"Ο *Ωκεανὸς	228
<i>Κάλβου *Ανδρέου</i>	Τὸ φάσμα	231
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	"Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	234
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	"Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι :	
	"Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ πρῶτον σχεδίασμα	245
	"Απὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα	246
	"Απὸ τὸ τρίτον σχεδίασμα .	249
<i>Βελαωρίτου *Αριστοτ.</i>	Τὸ ξερριζωμένο δέντρο . . .	250
<i>Πελέμη *Ιωάννου</i>	Καθένας τὸ λιθάρι του . . .	257

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Χορτάτζη Γεωργίου

‘Η Ἐρωφίλη (τραγῳδία) :	
Ἐλσαγωγὴ	259
Περίληψις τῶν πρώτων τεσ-	
σάρων πράξεων	259
Χορικὸν (μετὰ τὴν δ' πρᾶξιν)	261
‘Η πέμπτη πρᾶξις	262
‘Η θυσία τοῦ Ἀβραάμ.	
Ἐλσαγωγὴ	279
Τὸ δρᾶμα.	280

Αγνώστου ποιητοῦ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΒΙΟΙ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ . . 316

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ. 337

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΕΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17ῃ Ιουνίου 1930

ΑΜΦ. ΠΡΩΤ. 33418.

Πρὸς

τὸν κ. *Αλέξανδρον Γ. Σαρῆν*,
καθηγητὴν τῆς Βρετανικοῦ Προτύπου Σχολῆς.

Ἀνακοινοῦμεν ὅμιν ὅτι δι' ἡμετέρας ταῦταρίθμου καὶ ἀπὸ θης Ιουνίου 1930 πράξεως, καταχωρισθεῖσας ἐν τῷ δπ̄ ἀριθ. 65 τῆς 7ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος εῆς Κυβερνήσεως (τεῦχος B), ἐνεκριθῇ, συμφώνως τῷ νόμῳ 3438, τὸ δρ̄ δικτύον διαληθὲν πρὸς χρίσιν διδακτικῶν βιβλίον «*Άλεξ. Γ. Σαρῆ. Νεοελληνικὰ Αναγνώσματα τῆς ἑκτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου*» διὰ πέντε σχολικὰ ἔτη, ἥτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930-31 ἕως τέλους τοῦ 1934-35, ὑπὸ τὴν δρὸν δπως κατὰ τὴν ἑκτύπωσιν αὐτοῦ ἐπενεγχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

·Ο· Υπουργὸς

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ.

“**Ἀρθρον 6ον τοῦ ἡπὸν 21ης Σεπτεμβρίου 1932**
Προεδρειοῦ Διετάγματος.”

Τὰ διδακτικὰ βιβλία, τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόκου τῆς ἐκδόσεώς των, ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀγωτέρᾳ καὶ ἐπὶ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος διατάγματος κανονισθείσης ὅνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομ. τελῶν, ὑπὸ τὸν δρὸν δπως ἐπὶ τοῦ ἑσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξιφούλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος αὐτοῦ ἑκτυποῦται τὸ παρὸν ὅρμεον.